

ÂŞIK PAŞA

GARİB-NÂME

I/1, 1/2

HAZIRLAYAN

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

İstanbul, 2000

**OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞUNUN 700. YIL DÖNÜMÜNDE,
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILIŞININ 80. YILINDA
BÜYÜK TÜRK MİLLETİNE ARMAĞANDIR.**

•

Bu eser, Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü ile eşi Dr. Meral Kılıçözlü'nün malî katkılarıyla hazırlanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

1947 tarihinde K. Karapınar Ermenek'te doğdu. Adiller İlkokulu'ndan sonra, sıra ile Ermenek Ortaokulu'nu ve Konya Erkek Lisesi'ni bitirdi. 1967 yılının Şubat ayında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girerek Kasım 1970'te Türkiyat Enstitüsü'ne kütüphane memuru tayin edildi. 03 Mayıs 1971 tarihinde bu fakülteden mezun olarak aynı yılın Kasım ayında doktora başladı. 1973 Haziranında Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'ne Osmanlıca asistanı olarak tayin edildi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde başladığı doktora çalışmasını bitirerek, 21 Haziran 1977 tarihinde Doktor unvanını aldı. 07 Temmuz 1978 tarihinde Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan olarak atandı. Yabancı dilini geliştirmek ve sahasıyla ilgili araştırmalar yapmak üzere 1981-1982 ders yılında Fransa'ya gitti. 05 Kasım 1982 tarihinde Yardımcı Doçent ve 20 Nisan 1983 tarihinde Yeni Türk Dili sahasında Doçent oldu. 16 Şubat 1984 tarihinde Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kadrolu doçent olarak atandı ve bu tarihten, 25 Ağustos 1986 tarihine kadar Türk Dili Anabilim Dalı Başkanlığı'nda bulundu. Bu arada bağlı olduğu fakülteden başka, Profesör Dr. M. Kaya Bilgegil'in dekanlık yıllarında (1982-1984) Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde Türk Dili ve Osmanlıca derslerini yürüttü. 27 Ağustos 1986 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'na naklen tayin edildi.

03 Nisan 1989 tarihinde Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Profesörlüğe yükseltildi. 18 Eylül 1989 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı'na getirildi. Hâlen bu görevi sürdürmekte olan Kemal Yavuz evli ve üç çocuk babasıdır.

ÖZET

Âşık Paşa 1272 yılında Kırşehir yöresindeki Arapkir’de doğmuştur. Baba İlyas‘ın oğlu olan Muhlis Paşa’nın oğludur. Âşık Paşa babasının vasiyeti üzerine Şeyh Osman tarafından en iyi şekilde yetiştirilmiş, zahirî ve bâtinî ilimleri öğrenmiştir. Devrinin önde gelen bilginlerindedir. 3 Kasım 1332 tarihinde vefat etmiş olup, türbesi Kırşehir’dedir.

Âşık Paşa Türk diline çok büyük önem verir ve devlet için dilin önemini eserlerinde vurgular. Onun en büyük eseri 10592 beyitten meydana gelen Gârib-name’dir. Garib-name on bölümden meydana gelir ve bu on bölümün içinde de onar kıssa bulunur. Eser gerek tertibi ile gerekse muhtevası ile orijinal bir eserdir. Açık ve anlaşılır bir dille yazılmıştır ve devrinin dil hususiyetlerini taşır. Âşık Paşa bu eserini Türkçenin hor görüldüğü bir devirde Türk milleti için kaleme almıştır. Eser, muhtevası ve şekliyle dikkat çekici olduğu gibi, en ince tasavvufî konuları dahi Türkçe anlatması açısından da önemlidir.

ABSTRACT

Âşık Paşa was born in 1272 in Arapkir of Kırşehir Region. He is the son of Muhlis Pasha the son of Baba İlyas. Due to his father’s wish and will, he was well educated by Seyh Osman and he had a good knowledge of physical and spiritual sciences. He was the famous scientist of his age. He died in 1332, and his tomb is in Kırşehir.

Âşık Paşa gave enormous importance to Turkish language and emphasized the importance of language for the state in his works. His most significant work is Garib-name which consists of 10592 couplets. It has three chapters and each chapter includes ten subsections. Also Garib-name has original content and arrangement. It has written in clear and comprehensible manner and it has given linguistic characteristic of Turkish in its own age. Âşık Paşa has written this book for Turks when Turkish was despised. It is not only important as content and form, but also it is important to write mystic topics in Turkish.

İÇİNDEKİLER

Özgeçmiş.....	3
Özet.....	4
Abstract.....	4
ÖN SÖZ.....	6
GİRİŞ.....	9
II. ÂŞIK PAŞA.....	9
1. Hayatı.....	9
2. Garib-nâme.....	12
METİN - GARİB-NAME.....	17
SONUÇ.....	535
Bibliyografya.....	536

ÖN SÖZ

XIV. yüzyılda Osmanlı Devletinin kuruluş devrinde yazılmış olan *Garib-nâme*, hiç şüphesiz Türk edebiyatının önde gelen, değerli ve temel eserlerinden biridir. Böyle olmasına rağmen, eserin bugüne kadar, derli toplu şekilde ilmî bir neşri ortaya konamamıştır. Yapılan çalışmalar ise dağınık ve bölük pörçüktür. Bunda eserin hacimli olmasının yanında, çeşitli zamanlarda bazı çalışmaların yapıldığının veya yapılmakta olduğunun bilim çevrelerinde söylenti şeklinde yayılması da rol oynamıştır. Oysa *Garib-nâme* gibi eşsiz bir eserin neşredilip edebiyat ve kültür dünyamıza kazandırılması başta gelen bir vazife olmalı idi. Zira bu büyük eser:

1. Anadolu Türkçesinde yazılmış Türk edebiyatının XIV. yüzyıldaki en büyük mesnevîsi oluşu,
2. Telif olup tercümeğe yer vermemesi,
3. Türk hayat ve yaşayışını en iyi şekilde yansıtması,
4. Türk kültürünü büyük ölçüde kendinde toplaması,
5. Genel anlamda devrinin sosyal yönünü vermesi ve hedefler göstermesi,
6. Tertibi ve konuları işleme açısından bir benzerinin bulunmaması,
7. Ele alınan konuları çok açık ve sade bir şekilde anlatması,
8. Anadolu'da gelişecek olan Türk edebiyatı alanında ilk yazılan edebî eserlerden olması ve bu yönü ile edebiyatımızın şekillenmesinde temel eserlerden birini teşkil etmesi,
9. On dördüncü yüzyıldan beri, her zaman için, Türkçenin önde gelen bir dil hazinesi olması ve şairinin dil şuuruna sahip bulunması,
10. Nasihat edebiyatımız içinde yer alması,

gibi yönlerden değerini hiçbir zaman kaybetmeyecek bir eserdir.

Ayrıca *Garib-nâme* Âşık Paşa'nın ömrünün sonuna geldiği, bütün tecrübe ve bilgilerini tanzim ederek yerleştirdiği bir eser olarak insanlığı aydınlatması bakımından da önemlidir. Âşık Paşa ömründe gördüğü öğreticilik vazifesini, hayattan el çekerken eseri vasıtasıyla devam ettirmiştir. *Garib-nâme*'nin eğitici ve öğretici bir niteliğe sahip olması, eserin telif edildiği devirden başlayarak yüzyıllar içinde zamanımıza kadar istinsah edilmesine yol açmıştır.

Biz bu eseri Türk milletine ve ilim âlemine kazandırmayı gaye edindik. Önce eserin Süleymaniye Kütüphanesi Lâleli 1752 numarada kayıtlı, iki ciltten oluşan en güzel nüshasını ele alıp yeni harflere ve günümüz Türkçesine çevirmeye karar verdik. Fakat başta Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'nde bulunan bir nüshanın fotokopisinin elimizde olması, birkaç nüshadan da olsa bizi, karşılaştırmalı metin neşrine yöneltti. Hâl böyle olunca vaktiyle rahmetli hocam Prof. Dr. Sadettin Buluç'un üzerinde çalıştığı en güvenli nüshalardan olan Almanya Tübingen nüshasının fotoğraflarını Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nden temin yoluna gittik. Ayrıca eserin en eski nüshalarından olduğu söylenen Konya Koyunoğlu Müzesi'ndeki nüshayı da elde ettik. Böylece nüsha sayısı dörde çıktı ve biz çalışmamızı bunlar üzerinden gerçekleştirdik. Nüshalar buldukları yerlere göre; Süleymaniye Lâleli L, Almanya, Tübingen Depot der Staatsbibliothek (Nr. 1684) A, Konya Koyunoğlu (Nr.13634) K, Kayseri Raşid Efendi (Nr. 9344) ise R harfleri ile gösterildi.Eserin bütününe ilgilendiren beyit numaraları nüshaları temsil eden harflerin sırasında, genellikle beş atlamalı olarak yazıldı..

Elinizdeki eser birden ortaya çıkmış değildir. *Garib-nâme* üzerinde ilk defa doktora yapmamı teklif eden merhum hocam Prof. Dr. Mehmet Kaplan olmuştu. O vakitten beri geçen 28 yıl zarfında zaman zaman esere döndüm. Hatta Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki hocalığım sırasında *Garib-nâme*'nin ilk dört bâbı üzerinde Yüksek Lisans tezi yaptırdım. Bundan sonraki çalışmaları öğrencilerimizin daha da ileri götürmesi temennisi ile Erzurum'dan ayrıldım. Fakat bütün çalışmalar bıraktığımız gibi kaldı. Bu arada yine Çukurova ve İnönü üniversitelerinde, eserin metin olarak tamamını vermeyen doktora çalışmalarının yapıldığını öğrendim. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde vazife aldıktan sonra *Garib-nâme*'nin neşri zaman zaman dile getirildi. Rahmetli hocam Prof. Dr. Mehmet Akalın, bir konuşmamızda eseri yayımlayacaklarını söyleyince, yine bir kenara çekilerek neşrini bekledim. Fakat o da çalışmalarımı bir sona ulaştıramadan, bu dünyaya veda etti.

Gel zaman git zaman Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı'nda yapılan toplantılarda eserin *garip* durumu ve neşrinin nasıl yapılabileceği dile getirildi. Kırşehir'in vatansever, Türk kültürüne gönül vermiş evlâtları bu zor işi bize teklif edince, eski ümitlerim yeşerdi ve çalışmaya başladım. Böylece yalnız benim değil, artık aramızda bulunmayan hocalarım Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Prof. Dr. Sadettin Buluç, Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş ve Prof. Dr. Mehmet Akalın olmak üzere, hayatta bulunanlar da dahil, değerli meslektaşlarımızın ve Âşık Paşa dostlarının dilekleri gerçekleşmiş oldu. Bu saadeti okuyucularımızla birlikte paylaşırken ahirete intikal eden hocalarımı da rahmetle yâd ederim.

Garib-nâme hacimli bir eserdir. Bunun için manevî destek yanında büyük maddî desteği de gerektirir. İşin manevî yönünü Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı'nın önde gelen mensupları Galip Demir, Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü, Prof. Dr. İlhan Şahin, Prof. Dr. Hüsnü Özek, Nevşehir Eski Milletvekillerinden Kırşehirli Ramazan Demirsoy, Yard. Doç. Dr. Erol Ülgen ve Dr. Ali Mazak ile diğer gönül ehli arkadaşlar yüklendi. Maddî tarafını ise, filmlerinden fotokopi ve baskı işlemlerine kadar ne gerekiyorsa, Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü ile eşi Dr. Meral Kılıçözlü üzerine aldılar. Böylece el ele, gönül gönüle vermenin sonunda *Garib-nâme*'nin birinci cildi meydana geldi ve bu hazzı hep birlikte tatmış olduk. Kendilerinden büyük yakınlık, maddî ve manevî destek gördüğüm bu dostlarıma ve eserin temininde bize her türlü imkânı bahş eden Süleymaniye Kütüphanesi'nin değerli müdürü Dr. Nevzat Kaya Bey'e tekrar tekrar teşekkür ederim.

Ayrıca Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'ndeki nüshanın temininde yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya'ya, görüş ve fikirlerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Necat Birinci'ye, eserin yazımında kendi hazırladığı yazı tiplerini lütfeden aziz dost Halil Açıkgöz'e, Arapça ibareleri kontrol eden Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda birlikte çalıştığımız değerli meslektaşlarım Doç. Dr. Yekta Saraç ile Doç. Dr. Azmi Bilgin'e; Farsça ile ilgili kısımların halinde yardımlarını esirgemeyen Fakültemiz Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nden gayretli ve değerli dost Yard. Doç. Dr. Mustafa Çiçekler'e teşekkür ederim. Yine eserin fotokopilerinin alınmasında işlerimizi takip eden, metni baştan sona kadar okuyarak tashih işlerinde yardımcı olan Anabilim Dalımız Araştırma Görevlisi, doktora öğrencim Cemal Aksu'ya; eserin nüshalarıyla ilgili bilgi ve dokümanları bize ulaştıran doktora öğrencim Ayşe Gürol ile değerli arkadaşım Osman Esin'e ve Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Yard. Doç. Dr. Orhan Yavuz'a teşekkürü bir borç bilirim.

Kültürde devamlılık esastır. *Garib-nâme*'deki hayat, Anadolu'da bizim kısmen yaşadığımız, bizden önceki neslin ise aynen, bizden sonraki kuşakların da az çok yaşayacağı

ve yaşatacağı bir hayattır. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 76. yılının idraki içinde, 670 sene öncesini günümüze getirirken, bu değerli eseri Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıl dönümünde, o günleri yaşayan Âşık Paşa'nın arzusuna uygun olarak, büyük Türk milletine armağan ediyoruz.

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

Üsküdar, 03 Ocak 1999

GİRİŞ

II. ÂŞIK PAŞA

1. Hayatı

Asıl adı Ali olan Âşık Paşa, 1272 yılında Kırşehir civarındaki Arapkir’de doğmuştur. Baba ve anne tarafı bakımından devrin hatırı sayılır ailelerine bağlıdır. Babası Muhlis Paşa, Baba İlyas’ın oğludur. Şeyh İlyas olarak da anılan Baba İlyas, Horasan’dan Anadolu’ya göç etmiştir. Mutasavvıf ve fazıl bir kimse olan Şeyh İlyas’ın müritlerinin çokluğu devrin hükümdarı II. Gıyaseddin Keyhusrev tarafından iyi karşılanmamış, öğrencilerinden Baba İshak’ın başlattığı ayaklanma sebebi ile 1241 yılında şehit edilmiştir.¹ Bu ayaklanmaya Şeyh İlyas karşıdır. Ancak o, Baba İshak’a ne kadar tavsiyede bulunursa bulunsun; sözünü geçirememiş, sonunda bu asi ve söz dinlemez öğrencisine bedduada bulunmuştur. Elvan Çelebi’nin verdiği bilgilere göre, isyan eden bu topluluk bellerine hıristiyanlık alameti olarak zünnar kuşanan kimselerden oluşmuştur. Bu durumda bu ayaklanma daha çok Baba İshak etrafındaki Hristiyan bir topluluk tarafından çıkarılmış ve Baba İlyas kat’iyen bu ayaklanmaya katılmamıştır.

Kaynaklara bakınca Elvan Çelebi dışında Âşık Paşa ile ilgili pek bilgi bulunmaz. *Garib-nâme*’sinde de bu konu ile ilgili olarak bilgi vermez. Ayrıca tezkire sahiplerinden sadece Lâtîfî (öl. 1582) ondan bahseder. Âşık Paşa için; onun *velîlerden, âşık, ârif ve tarikat yolunda sahib-i maarif biri, aslen Acem sınır boylarından gelen ve Kırşehir’i vatan tutan bir aileden olduğunu* söyler. Sonra Sultan Orhan devrinde Hazret-i Hacı Bektaş ile aynı çağda yaşadığını ve görüşüp sohbetinde bulduklarını zikreder. Ayrıca Âşık Paşa’nın büyük şeyhlerden olduğunu belirtip, zenginliğinden bahseder.²¹ *Garib-nâme*’nin Almanya nüshasının ön sözünde ise; *söz sultanı, imanın delili, melekût denizlerinin gezgini, ceberût dünyasının anahtarı, hakikat müşküllerinin çözücüsü, anlaşılması güç meselelerin çözeni, ilâhî hazinelerin bilicisi Şeyh-i Hemedânî, veliyy-i sultanî Ali bin Muhlis bin Şeyh İlyas* şeklinde anlatılmaktadır. Bir de büyük dedesi Şeyh İlyas için *Şeyhlerin şeyhi lâfzına* yer verilmiştir. Bunun dışında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.²² Ancak bu kısmın ön söze sonradan eklendiği anlaşılmaktadır.

Âşık Paşa’nın hayatına bakınca Lâtîfî’nin kaydettiği gibi, onun, sadece Sultan Orhan zamanında yaşamadığı görülür. O, artık ömrünü sülâle olarak tamamlamış bir devletin son hükümdarlarını idrak ettiği gibi, Osmanlı Devletinin kuruluşunu da görmüştür. 1272 yılında doğduğuna göre, Âşık Paşa’nın çocukluğu III. Gıyaseddin Keyhusrev (1266-1284), gençlik yılları Sultan II. Mesud (1284-1296, 1302-1310) ve III. Alâeddin Keykubad (1298-1302) zamanlarında geçmiş ve Osman Bey devrini olgunluk yıllarında yaşamıştır. Ömrünün son yedi senesini ise Orhan Bey zamanında geçirmiştir. Bu durumda o, üç Selçuklu ve iki Osmanlı hükümdarı olmak üzere beş sultanın saltanat zamanlarında ömür sürmüştür. Bu ömür içinde tahsiline Kırşehir’de devam etti. Süleyman-ı Türkmanî’den tasavvuf dersleri aldığı gibi kayın pederi Şeyh Osman’ın derslerinde yetişti. Devrin siyasî şahsiyetleri yanında âlim ve şeyhleri ile temas kurdu. Osman Gazi’nin istiklâlîni ilânı sırasındaki törende de bulundu.

¹ Bursalı Mehmed Tahir; Âşık Paşa, *Türk Derneği*, 1.sayı, İstanbul 1327, s.19.

²¹ Latîfî; *Tezkere-i Lâtîfî*, Dersaadet İkdâm matbaası, İstanbul 1314, s. 44-45.

²² Âşık Paşa; *Garib-nâme*, Almanya, Ms. Or. Quart. 1684. Vr. 1b / 2-7.

Kırşehir'in Osmanlı topraklarına katılmasında büyük rol oynadı. Burada açtığı zaviyede ilim neşrine çalışarak halkı aydınlattı. Kırşehir beyi tayin edildi.²³

Ayrıca Mısır'a elçi gittiği, Anadolu valisi Timurtaş Paşa'nın veziri olduğu rivayetleri de vardır. Eserinin miracı anlattığı kısımlarında, özellikle Kudus'teki, Mescid-i Aksa ve Kubbetü's-Sahra gibi yerleri tasvir ederken, büyük bir gözlem içinde olması ve hemen her yeri dikkatle ortaya koyması bu fikri kuvvetlendirmektedir. Çünkü bu şekildeki anlatım ancak gören birisi tarafından verilebilir. Bu durumda şairimizin Mısır yolculuğu sırasında Kudus'e de uğradığını belirtmek gerekmektedir. Elvan Çelebi babasının ölüm tarihini, 3 Safer 733 olarak bildirmiş ve 63 yıl ömür sürdüğünü söylemiştir. Bu da milâdî olarak 3 Kasım 1332 tarihine rastlamaktadır. Kırşehir'de vefat eden Âşık Paşa'nın türbesi şehrin kuzeydoğusunda bir tepede, kendi adı ile anılan mezarlıkta bulunmaktadır.

Âşık Paşa'nın en önemli vasfı devrinin bir âlim ve mutasavvıfı olarak halkla olan ilişkisidir. O Anadolu'nun buhranlı ve karışık zamanlarında Türk milletine yol gösterenlerdendir. Eserini de bu düşünceden hareket ederek yazmış, Türk dili ile eser vermeyi kendine başlıca vazife bilmiş ve halkı aydınlatma yolunu seçmiştir. Bunun için de kendini çok iyi yetiştirmiştir. Eserinde Türk kültürünün bütün devrelerine gider gelir. Bazı ifadelerinde *Orhun Âbidelerine*, *Kutadgu Bilig'e*, *Dede Korkut'a*, *Mesnevî'ye* ve Yunus'a giderken, bazı sözleri ile de Süleyman Çelebi'ye yönelir.

Miracnâme ve *mevlid* gibi türler yanında *Leylâ ile Mecnun*, *Yusuf ile Zeliha* gibi, kendi devrinden sonra başlı başına büyük mesnevîler olarak ortaya konacak eserlerin de ilk örneklerini Âşık Paşa verir. Hatta sözü aşka getirirsek, Sinan Paşa'daki söyleyişler de *Garibnâme*'den gelir. Tespit edebildiğimiz kadarı ile Yazıcıoğlu Mehmed, Kaygusuz Abdal, Eşrefoğlu Rumî, Baki, Şeyh Galip gibi Türk edebiyatının önde gelen simaları dili kullanıştan düşünce şekillerine kadar, Âşık Paşa'nın tesirinde görülürler. Ayrıca Âşık Paşa hikmet açısından Anadolu'da gelişecek Türk edebiyatı içinde de, ilktir. Bu bakımından Türk edebiyatının başlangıcında hikmet vardır. Bunu takip eden şairlerimizden Ahmedî ile XVII. yüzyılda hikmet sahasında bir yol açmış gibi görünen büyük şairlerimizden Nâbi de, hikmet yönü ile Âşık Paşa'ya bağlıdır. Bu yol daha sonra Rami Mehmed Paşa ile Koca Ragıp Paşa tarafından devam ettirilir.

Âşık Paşa'da Türkçe sevgisi önemli bir yer tutar. Bu itibarla Türkçecilik cereyanı içinde görülür. Gerçekten o, bütün diller üzerinde düşünen ilk dilcilerimizdendir. Hangi dil olursa olsun dilin sese bağlı bulunduğunu, ciğerlerden başlayarak hava ve ses yolunun durumunu, sesin meydana gelişini ve bir kalıba dökülerek manaya kadar gittiğini en önce işaret eden odur. Yine sesin harflerle olan bağlılığını, bunların bir araya gelmesi ile kelimelerin oluşup manaya ulaşıldığını Âşık Paşa bildirir. O bu yönleri ile modern bir dil düşünürü olarak görülür. Buradan hareketle Türkçe üzerine görüşleri de vardır. Farsça'nın hâlâ etkili olduğu bir zamanda eserini Türkçe yazması, gramer fikrine yer vermesi, ortaya koyduğu eseri ile Türkçe bir âbide meydana getirmesi, hepsinden önemlisi bu eserde Türk dilinin kaidelerine uygun olarak pek çok kelime türetmesi ondaki dil şuurunun ne kadar derin, köklü ve canlı olduğunun bir delilidir. Aynı şuur çağdaşı Gülşehrî'de de vardır. Fakat Gülşehrî dili, gönülden geldiği gibi kullanır. Yalnız güzel Türkçe ister ve başka bir fikir getirmez.²⁵ Âşık Paşa böyle değildir. Onun bu fikirleri Genç Kalemler'de kendini bulan fikirlerdir ve hâlâ geçerliliğini korumaktadır.²⁵

²³ Enver Behnan Şapolyo; *Kırşehir Büyükleri*, San matbaası, Ankara 1967, s. 14-15.

²⁵ Kemal Yavuz; XIII-XVI. Yüzyıl Dil Yadıgârlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir

Sosyal bakımdan Âşık Paşa eserinde günlük hayata geniş olarak yer vermektedir. Ekin ekmekten, oğul kız düşüncesinden, toplumda insanların durumlarından, çocuklara isim vermekten, kızları evlendirmekten, öksüzlerin ve itibardan düşenlerin hâllerinden ve cemiyet içindeki yerlerinden bahsettiği gibi, devri için önemli bir mesele olan ve bütün zamanlarda geçerliliğini koruyan hükümdarlığın; akıl, asalet, yiğitlik, ilim ve cömertlik gibi sağlam temeller üzerine kurulabileceğinden söz açar. Bunlar olmadan toplumu idare etmenin zorluğunu belirtir.

Âşık Paşa ayrıca deniz ve karaları da içindeki yaratıklarla ele alarak geniş şekilde karşılaştırır. Bir tohumun çimlenmesi için gerekli şartları, insan vücudunu ilikten deriye kadar ele alıp anlatması ve kâinatla karşılaştırması, yıldız ve gezegenlerle ilgili fikirleri Âşık Paşa'nın nasıl bir gözlem içinde olduğunu gösterir. Bu onun tabiata bakışıdır. O bu yönü ile fen bilgilerine de yönelir. Ayrıca tarikat ve adabını, şeyh-mürît ilişkisini en geniş şekilde ve sistemli olarak hayatından örneklerle anlatır. Bu da devri için bir gerçek olduğuna göre, yalnız sofiliği bile anlatsa bunda da sosyal hayatı verir. Âşık Paşa, meselele ve hadiseleri açıklayan bir bakış açısına sahiptir. Kâinat ona göre bir aynadır. O, kâinattan insana gelir. Her bir varlığın özelliğini belirtir. Kıyaslar ve benzer tarafları ile ilgi kurduğu gibi, zıtlıkları da gözler önüne serer.

Ayrıca bir kısım öğütlerinde de ana baba, hoca ve esnaf velisi olan ahiden dua almayı da tavsiye eder. Bunlara hizmeti, sözlerini dinlemeyi, ilim öğrenmeyi, özellikle hoca eşiğinde kul olmayı; ahilikle ilgili olarak da ihlâs sahibi olmayı, halkın sıkıntısını yüklenip gidermeyi, malı mülkü insanların yoluna ve faydalarına harcamayı, gelen gidenle ilgilenip onları boş göndermemeyi, yolunu şaşırana yol göstermeyi sıkı sıkıya tenbih eder. İş hayatını anlatır. Onda yetmiş iki millete bir gözle bakmak, hangi dine mensup olurlarsa olsunlar insanlar arasında ayırım yapmamak fikri de vardır.

Bütün bunların yanında Âşık Paşa'nın en önde gelen fikri birlik fikridir. Bu fikir bütün devirler için geçerlidir. Ondaki bu düşünce bir bakıma kendi devrinin de büyük derdidir. Halkı toplayıp bir idare altında birleştirecek hükümdara ihtiyaç vardır. Memleket birlik ve bütünlük içinde olmadığı, gerçek bir idareciden mahrum bulunduğu zaman harap olmuş demektir.

Âşık Paşa'nın ilme verdiği değer büyüktür. O âlimleri örnek gösterir. Dört büyük imama ayrı bir sevgisi olup, onları över; insanları doğruya çektiklerini ve çalışmalarını ile sıkıntıları ortadan kaldırdıklarını anlatır.

Âşık Paşa; Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın önemle işaret ettiği gibi, *Osmanlı Türklerinin kurmuş oldukları cihan devletinin ideolojik ve metafizik temelini hazırlar*. Ayrıca edebiyatımızda tasavvuf alanının ilk temsilcileri arasında yer alır. Devrinde en büyük mesneviyi ortaya koymuş, ayrıca gazeller de kaleme almıştır. Açık ve anlaşılır bir dil ile yazan Âşık Paşa, devrine göre aruz veznini en iyi şekilde kullanan bir şairdir. O, önder bir âlim, mütefekkir bir mürşit olarak halkı aydınlatmada bir hayli gayret sarfetmiştir. Bunun için *Garib-nâme* adlı büyük mesnevîsini yazmıştır. Babası ve dedesi gibi, İslâmî esaslara, dört büyük imama sıkı sıkıya bağlı olan Âşık Paşa bu eseri ile düşüncelerini, öğütlerini halka yaydığı gibi, daha sonraki asırlara da ulaştırmıştır. Âşık Paşa'nın ulaşılmaz bir görüşü vardır.

Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27. sayı, İstanbul 1983, s. 43-45, s. 33 vd.,

Eserini tertip ederken bile onlu sistemi kullanır. Ona göre onlar ve katları sonsuza açılan bir penceredir. Bu durumu göz önüne alırsak, şairimizin ne kadar gerçekçi, hesaba ve sayıya bağlı olduğunu ve ne kadar büyük düşündüğünü görürüz. Ayrıca o matematikteki kümelerden hareket ederek böyle bir eser ortaya koymuştur. Bunun da ötesinde Türkçenin ifade gücünü günümüzden daha canlı bir şekilde Âşık Paşa'da buluruz. Bu da onun samimî oluşundan ve Türkçe için düşünüp çırpınmasından ileri gelmektedir. Âşık Paşa kendi ana dilinde yazdığı eseri ile tasavvufu bile anlatabiliyorsa Türkçe daha o günden ilim dilidir. Âşık Paşa bunu da gerçekleştiren ve eserini Türk milleti için yazan bir âlim, şair ve düşünürümüzdür. Bu bakımdan *Garib-nâme* devri için Türk düşünce, fikir ve inancının en iyi şekilde ortaya konduğu bir eser olduğu gibi, daha sonraki çağlarda da Türk milletinin hayat ve yaşayışında yönlendirici bir rol oynar. Bu yönü ile Âşık Paşa, hemen her saha ile ilgili olarak çalışma yapanlara da hitap eder.

2. *GARİB-NÂME*: Âşık Paşa'nın başlıca eseri *Garib-nâme* adıyla bilinen büyük mesnevîsidir. Eser, bazı kaynaklarda; *Divan-ı Âşık*, *Divan-ı Âşık Paşa*, *Maârifnâme* ve *Gencnâme* gibi adlarla anılırsa da³¹, Âşık Paşa:

Bu *Garib-nâme* anın geldi dile
Kim bu dil ehli dahı ma'ni bile
II-237a/5

beytinden de anlaşılacağı üzere, eserinin adını *Garib-nâme* koymuştur. On bölüm hâlinde yazılan eserin, nüshalara göre, beyit sayısı değişiklik gösterir. Eserle ilgili çalışmalarda tahminî olarak on iki bin beyit olduğu zikredilirse de, Sadettin Nüzhet Ergun'un bildirdiğine göre 10.293³²; Âmil Çelebioğlu'nun sayımına göre de 10.015 ve 10.312 beyittir³³. Başta Farsça bir ön söze yer veren eser, baştan sona kadar; *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* vezni ile yazılmıştır. Ancak bu ön söz, üzerinde çalıştığımız, *Garib-nâme*'nin metnini iki cilt hâlinde veren Süleymaniye Lâleli nüshasından Türkçeye çevrilerek verilmiştir. Bu nüshanın birinci cildi, on bölümden meydana gelen eserin bir ve yedinci bölümlerini ihtiva etmekte ve 5.640 beyti bulundurmaktadır. Bu kısımda eser hakkında bilgi verilmekte ve her bölüm iki beyitte tanıtılmaktadır. Daha sonra yer alan 228 beyitlik kısımda ise; tevhid, münacat ve tevhid şiirleri vardır. Bunu sıra ile; Peygamber'in övgüsü, dört halifenin methi ve Peygamber'in nübüvvetinin ispatı için yazılan şiirler izlemektedir. *Garib-nâme*'de böyle bir tertipten sonra asıl bölümlere geçilir.

On bölümden meydana gelen eserin her bölümünün de on kıssaya yer vermesi ve bölümden bölüme genişleyerek, bir nizam içinde gittikçe açılması *Garib-nâme*'nin en dikkat çekici özelliğidir. Bu açıdan bakılınca eserdeki konular da birbiri ardından açılıp genişlemektedir. Bunu bölümleri takip edip her bölümü on ile çarptığımız takdirde (10+20+30+40+50+60+70+80+90+100=) *Garib-nâme*'nin en azından 550 konuyu işlediğini veya bu kadar mesele üzerinde durup açıklamalara yer verdiğini belirtmek gerekir. Böylece; açılan ve bu açılmada genişleyen, genişleyip büyürken de nizam ve intizamını koruyan, insanı daha ötelere götüren, Âşık Paşa'nın deyimi ile nelerin olduğunu gösteren bir *kâinat aynası* ile karşılaşır ve zerrelere güneşlere yol alır, hikmet ve sırlara kavuşmuş oluruz. İşte *Garib-*

³¹ Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, 1. cilt, 1 Haziran 1936, No.9, İstanbul 1936, s. 130. / Muallim Naci; *Lugat-ı Nâci*, Çağrı yayınları, İstanbul 1978, s.529.

³² Fuad Köprülü; *Âşık Paşa*, *İA*, s.705.

³³ Amil Çelebioğlu; *Sultan II. Murad Devri Mesnevileri*, Erzurum 1976, Basılmamış Doçentlik tezi, s.32.

nâme 'nin en önemli özelliği budur. Bu durum, şairinin ne derecede geniş bir düşünce ve ibretle baktığını, nasıl bir hayal gücüne sahip olduğunu, ne derecede görüş inceliklerine dikkat ettiğini, ilmî titizliğini ve eserinin orijinalliğini göstermesi açısından da önemlidir. Bu yönden bakılınca eserde karşılaşılan bu şaşkıncı durum kitabın niçin *Garib-nâme* adı ile anıldığının da sebebi olabilir. Ayrıca eser tasavvufî yönde Hakk'a kavuşmanın sırlarını vermesi bakımından da önemlidir. Dünya bir gurbet yeri kabul edilirse *Garib-nâme* adının bir başka anlamı ile de karşılaşırız.

Eserini Türk milleti için yazar. Türkçenin o devirde hor görüldüğünü, her dilin araştırılıp incelendiğini, öteki dillerde eserler verildiğini, Türk dili ile kimsenin ilgilenmediğini, bu durumu Türk milletinin de bilmediğini ve *Garib-nâme* adlı eserini bunun için yazdığını, böylece Türklüğün kendi dilinde eserler okuyup hikmetlere ulaşmasını ve mahrum kalmamasını ister. Bunu:

Gerçi kim söylendi bunda Türk dili
İlla ma'lum oldu ma'nî menzili
II-236b/11

Türk diline kimsene bakmaz-ıdı
Türlere hergiz gönül akmaz-ıdı

Türk dahı bilmez-idi ol dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri

Bu Garîb-nâme anın geldi dile
Kim bu dil ehli dahı ma'ni bile
.....

Tâ ki mahrûm kalmaya Türkler dakı
Türk dilinde anlayalar ol Hak'ı
II-237a/3-5,9

beyitlerinde dile getirir. Kısaca söylemek gerekirse Âşık Paşa eserini Türk milletinin hikmetlere ulaşması için Türkçe yazdığını ve mensubu bulunduğu millete bir armağan bıraktığını, böylece asırlar ötesinde hatırlanacağını düşünür. O, eserini 730/1330 yılında yazdığını da:

Bu kitâbun hatmı uş oldu tamâm
Toptolu yüz dâsitan geldi tamâm

Yidi yüz otuz yılında hicretün
Sözi irdi hatmine bu fikretün
II-238a/2-3

beyitlerinde anlatmıştır.

Türk edebiyatının Anadolu sahasında verilen temel eserlerinin en önde geleni *Garib-nâme* 'dir. Hacim bakımından 10592 beyit olan bu eserin başlıca özelliği telif olmasıdır. Türk edebiyatının Farsça ve Arapça edebî eserlerin tercümesi ile işe başladığı, vezin ve nazım şekillerinde bunlardan etkilendiği eskiden beri söylenilegelmiştir. Bu iddia üzerinde düşünülecek olursa, Türkler İslâm inanç dairesi içinde yer almış ve karşılaştığı yenilikleri de

almaktan çekinmemiştir. Bu itibarla İslâmiyet'ten sonra edebiyatında, zevkinde, inancında ve tarihinde yeni gelişmeler olmuştur. Ancak bu gelişmelere ve yeniliklere açılırken kendi zevki ve huyuna göre bir yol tutmuş, ele aldığı konuları ruhuna göre işlemiştir. Bu bakımdan kendine has orijinal eserler verdiği gibi örnek aldığı eserleri de aynen tercüme etmeyerek telif tarafına gitmiştir. Bu, Türk edebiyatının benliğini koruyarak gelişip yayıldığını gösteren başlıca özelliğidir.

Aslında Türk edebiyatının İslâm medeniyeti içindeki ilk büyük eserleri telif olarak karşımıza çıkar. Bu durum XI. yüzyılda *Kutadgu Bilig* ile kendini gösterir. *Garib-nâme* de tertip bakımından *Kutadgu Bilig*'e benzer. O devir Türk hayatına yer veren Âşık Paşa, görüp geçirdiklerini, tecrübelerini, hayalini, yaşayışını ve ilmini *Garib-nâme* ile gösterir. Eserin içine girilince şairimizin Türk milletinin hayatına geçmişi ve geleceği ile ne derece nüfuz ettiği hemen anlaşılır. O *Orhun Âbideleri*'nden başlayarak, *Kutadgu Bilig*'e ve *Dede Korkut*'a kadar gelen başka bir dilde bile yazılsa, *Mesnevî*'deki duruma kadar bütün Türk hayatını bilen ve yaşayan bir âlimdir. Bunun yanında babası ve dedesi gibi sünnî olup İslâmî ilimleri hakkıyla bilen biridir. Çok dil öğrenmesi ve öğrendiği dillerin edebiyat ve kültürlerini hakkıyla bilmesi onu ortak kaynaklara götürür. Böylece Mevlâna Celâleddin-i Rumî gibi âlimlerle aynı safta yer alır. *Garib-nâme*'de Mevlâna tesirinden bahsedilmesi de bu yüzdendir. Hâlbuki *Mesnevî*'nin tertip ve hikâye tarzı *Garib-nâme*'ye hiç benzemez. *Mesnevî* hikâyeleri anlatımda ne kadar dağınık ise, *Garib-nâme* onun zıddına, o kadar nizam ve intizam içindedir. Her iki eserde de o devir Türklüğünün hayatına, âdetlerine yer verilirse de³⁵ *Garib-nâme*'deki derli toplu durum *Mesnevî*'de görülmez. Ayrıca ele alınan konular; benzerlik de gösterebilir, farklı farklı anlatılır. Ancak Âşık Paşa *Mesnevî*'den beyit seviyesinde kalan bazı ifade şekillerine eserinde yer vermiştir.

Bundan başka *Garib-nâme*'deki nefis ve akıl konusu aşağı yukarı bazı farklarla *Risâletü'n-Nushiyye* ile benzerlik gösterir. Yalnız Âşık Paşa konuyu Yunus'a göre daha da genişletir. Ayrıca *Garib-nâme*'de *Yunus Divanı*'nın bazı beyitleri de açıklanır. Benzerlik bakımından Hacı Bektaş-ı Veli hazretlerinin *Makâlât*'ını da zikretmek gerekir. Tabii ki bütün bunlarda, aynı inanca ve ortak bir kültüre bağlılığın, aynı çevrede hayatı yaşamanın ve dile getirmenin de rol oynadığını belirtmeliyiz.

Garib-nâme'nin Türk edebiyatında önemli bir yeri olan *Mevlid* üzerinde büyük tesiri vardır. Gerçekte bazı söyleyişler, ya kısmen değiştirilerek veya aynı şekilde Süleyman Çelebi tarafından *Mevlid*'e alınmıştır. Bunu:

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ
Andan oldu ibtidâ vü intihâ

şeklinde, daha *Garib-nâme*'nin ilk beytinden itibaren görmeye başlarız.

Garib-nâme'de, hacimli bir eser olması bakımından bazı beyitlerin, aynen veya az çok değiştirilerek tekrar edildiği de görülür. Ayrıca her kıssanın başında ve sonunda benzer ifadelere yer verildiği de bir gerçektir. Eserin açık ve çekici bir anlatımı, anlaşılabilir bir dili vardır. Dikkat çeken bir başka özellik Arapça ve Farsça tamlamalara sadece gerek duyulunca, çok az yer verilmesidir. Bunun yanında bazı beyitlerde Arapça ve Farsça kelimelere hiç yer verilmediği gibi alınanlar da ölçülü olarak alınmıştır.

³⁵ Kemal Yavuz; *Muîni'nin Mesnevî-i Murâdiyesi*, Basılmamış doktora tezi, İ.Ü.Edebiyat Fak., İstanbul 1977.

Garib-nâme'nin ilk nüshaları 15. yüzyıla aittir. Bu yüzyıldan beri tespit edebildiğimiz kadarıyla, Konya İl Halk Kütüphanesindeki nüsha yanında, Prof. Dr. İsmail Erünsal ve Doç. Dr. Cem Dilçin özel kitaplıkları da dahil, 81'i yurt içinde 35 adedi de yurt dışındaki kütüphanelerde olmak üzere, eserin bilinen 116 nüshası vardır. Bunlardan en eski ve en yeni olan nüshalar Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesinde bulunmaktadır. Burada 320 numarada kayıtlı en eski nüsha 830/1427, en yeni olan ve 57 numarada kayıtlı bulunan nüsha ise 1339/1921 yılında istinsah edilmiştir.³⁶ Bu durumda bilinen en eski nüsha, *Garib-nâme*'nin yazılışından 97 sene sonra elimize geçmiş olmaktadır. Eserin 1920 yılına kadar, 600 sene gibi bir zamanda nüshalarının çoğalarak gelmesi, *Garib-nâme*'nin değerini de göstermektedir. Bunlardan, çalışmamızda faydalandığımız Süleymaniye Laleli **L**, Almanya Tubinger **A**, Konya Koyunoğlu **K** ve Kayseri Raşid Efendi **R** nüshalarının tavsifleri aşağıdadır.

Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli 1752m/1-2

1-2 ciltler, 410 x 300, (290 x 210) mm., 282, 240 v. , 11 satır, sülüs, âharlı, krem renk h. âbâdî kâğıt, zahriye, serlevha ve sonu nefis tezhipli, fasıl başları altın yaldızlı, nefis meşin cilt, 882 H.

Başı:

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ
K'andan oldı ibtidâ vü intihâ

Sonu:

Her ki dinlerse bu sözi iy Celîl
Rahmetün olsun ana her dem delîl

Her nefes bin rahmeti Hakk'un ana
Kim yazanı Fâtiha birle ana

Bu nüsha Memlûk devâdârlarından Yaş Bek'in kütüphanesi için yazılmıştır. Sultan Gavri zamanında yaşayan Yaş Bek ayrıca şairdir. Gavri bu zatın ölümü üzerine mersiyeler de yazmıştır.

Almanya, Tübinger Depot der Staatsbibliothek nr.1684

26.5 x 18, (20 x 13) cm., 336 v.,17 satır, 2 stn., düzensiz, harekeli, nestalik, kalın, sarımsı kahverengi lifli, su yollu, filigranlı kâğıt, ayetler, hadisler, cedveller ve szb. Kırmızı soğuk şemseli, kahverengi meşin cilt, Ahmed bin Pir Hasan El-Konevî el-mevlevî, 850 H.

Başı:

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ
K'andan oldı ibtidâ vü intihâ

Sonu:

Eydene dinleyene vü yazana
Rahmet eyle yâ İlâhi Rabbenâ

³⁶ Ayşe Gürol; *Âşık Paşa ve Garib-nâme'si*, Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet tezi, İstanbul 1991, s.31-70 / Kemal Yavuz; *agm.* 9 numaralı dipnot, s.33.

Konya, Koyunoğlu kütüphanesi, nr.13634

18 x 26 (12,5 x 20.5) cm., 361 varak, 15 satır, ara bölüm başlıkları kırmızı. Yarısından sonrasında bazı yapraklar gülkurusu renğinde. Çerçevesiz, açık kahverengi bez cilt, hareketli, nesih, aharlı kâğıt.

Kayseri, Raşit Efendi kütüphanesi, nr.9344.

260 x 175 (220 x 135) mm. 287v., 19 satır. Nestalik, âharlı kâğıt, konu başlıkları ile ayet ve hadisler kırmızı, cildi bozuk, müstensih Abdülhasen bin Pîr Hacı, 1060 H.

Bunlar içinde en güzel olanı Süleymaniye Lâleli; en sağlam olanı ise Almanya'da bulunan nüshadır. Konya Koyunoğlu ve Kayseri Raşid Efendi nüshalarında eksiklikler tespit edilmiştir. Bu kabil eksiklikler başka *Garib-nâme* nüshalarında da vardır.

METİN

GARÎB-NÂME

1 BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRÂHİM

2 hamd-i vâfir ve şükr-i mütekâsir ve senâ-i bî-hadd ve sipâs-ı bî'add

3 şol vâcibü'l-vücûda kim hâlık-ı zemîn / ve âsımân ve sâni-i kevn ve mekân

4 ve mübdî-i felek-i devvâr ve muhterî'-i / her sâkin ü seyyârdur. Ol Kerîm kim

5 Kanâdil-i eltâfi-y-ıla 'âşıkларуñ gönîlini / Sâfî ve aydın ider. Ve ol

6 Rahîm kim mesâbih-i a'tâfiyla mü'minlerüñ / mir'ât-ı kulûbın rûşen kılur.

7 Celle celâluhu ve 'amme nevâluhu. / Andan soñra sılât-ı salavât-ı zâkiyât

8 ve teslîmât-ı lâyikât şol merkad-i / mutahhar ve ravza-i münevver

9 hulâsa-i mevcûdât ve nekâve-i / kâyinât, iki 'âlemüñ

10 rahmeti ve benî âdemüñ safveti / fahru evlâdı Âdem kutbu

11 evtâdi [l-] 'âlem menba'u'l-cûdi / ve'l-kerem efsahu'l'arabi ve'l'acem

12 sâdikun bilâ kezib Muhammedü'bnü / 'Abdillahi'bni 'Abdi'l-muttalib salavâtul-lahi

13 ve selâmuhu 'aleyhi ve âli ve ashâbı / üzerine nisâr olsun. Andan soñra

14 bil kim 'ulemâ'-i şerî'at ve / ebnâ'-i tarîkat ve ashâb-ı hakîkat,

15 ve meşâyihve evliyâ ve asfiyâ / anlar kim mübâriz-i dîn ve sibâ'-i gâbe-i

16 yakîn ve imâm-ı ehl-i îmân ve / muktedâ-yı kabile-i İslâm'durlar. Her biri

17 öz netâyic-i efkâr ve bedâyi'-i / esrârından enva'-ı resâyil ve kütüb, 'Arab

18 ve 'Acem diliyle tasnîf idüp 'ömr-i 'azîzlerin bu ma'nîde sarf idüpdürler.

19 Şol cihetden kim müsülmânları / şeytân cenginden kurtaralar ve bid'at ehlini

20 zulumât-ı cehlden hidâyet-i 'ilme / delâlet ideler. Tâ kim hak sübhânehu

21 ve ta'âlâ 'ârifleriyle *mak'ad-ı / sıdk-ı 'irfânda 'inde melikin / muktedir* muntazım 54/55

22 olalar. Ve şimdi şöyle bil kim bizüm / zamânumuzda halkuñ çoki idrâk-i

23 ma'ânî niçe kim gerekdür idemez / ve besâtîn-i ma'rifetden bir gül direbilmez;

- 24 ve bülbül âvâzın gülistân içinde işidemez. / Zarûret iktiza itdi kim bir
25 kitâb Türk dilinçe tertîb ola ve bir / kaç lafz-ı manzûm ol tertîb üzre
26 düzele. Tâ nef'i 'âmm u hâssa irişe / şî'r Gerçi kim söylendi bunda Türk dili /
27 İlla ma'lûm oldu ma'nî menzili Çün bilesin cümle yol menzillerin /
28 Yirmegil sen Türk ü Tâcık dillerin. Her kimüñ kim gönli selîm\
29 ve 'aklı müstakîm ola çün bu kitâbı / mütâla'a ide âferînişden maksûd
30 neyise bile ve cemî'-i esrâra muttali' / ola. Gerek kim özin degşüre;
31 ef'âl-i kabîha ve a'mâl-i fazîhadan / ihtirâz ide. Tâ kim hak ta'âlânun mukarreb /
32 kulları ile musâhib ola. Ümîd kâmiller keremine ve vâsıllar merhametine
33 Oldur kim bu kitâba nazar-ı rızâ ve / girişme-i safâ birle bakıp 'ayb itmeyeler / şî'r;
34 Ve 'aynü'r-rızâ 'an külli 'aybın kelîletün / Velâkinne 'ayne's-suhti tûbdi'l-mesâviyâ
35 Ve bu kitâb on bâb üzre tasnîf olındı.

EL-BÂBÜ'L-EVVELU Fİ'L-EHADİYYİ

1 Bâb-ı evvelde işit on dâsitân / Kim bilesin ma'nî gencin bî-gümân

2 Her birisi birikenler medhidür / İkilik içre kalanlar kadhıdur

EL-BÂBU'S-SÂNİ Fİ'S-SÜNÂ'İYYİ

3 Hem ikinci bâb içinde on yine / Dâsitân var kim anı diñleyene

4 Biline ezdâd 'âlemde 'ayân / Çün ten ü cân çün zemîn ü âsımân

EL-BÂBU'S-SÂLİSU Fİ'S-SÜLÂSİYYİ

5 Var-durur üçinçi bâbda yine on / Dâsitân çün hak buyurdı kâf u nûn

6 Bunları üç üç yaratdı Zü'l-celâl / Nitekim müstakbil ü mâzî vü hâl

EL-BÂBÜ'R-RÂBİ' Fİ'R-RUBÂ'İYYİ

7 Zikr ider dördinçi bâb on dâsitân / Her birisi dil-güşâ çün bûsitân

8 Ma'lum ider drtleri dördinçi bb / Hem-nn ki hk  bd u nr u b

EL-BB'L-HMS F'L-HUMSYY

9 Hem biini bb içinde on latîf / Dâsitân var pr letâyif iy harîf

10 Bildürür kim kim-durur her fasl u cins / Hem-nn ki penç t'at penç hiss

EL-BB'S-SDS F'S-SDSYY

11 Bâb-1 altnıda hem on dâsitân / Ma'lm eyler altları h 'ayân.

12 Kim cihn n yaratdı Pâdişâh / Alt üzre urd bünyâd ol İlâh.

EL-BB'S-SB' F'S-SB'YY

13 Hem yidinçi bb içinde on 'aceb / Dâsitân var kim bular ol Çalab

14 Yidi yidi yaradpdur hem-nn / Yidi endâm u yidi kat âsümân

EL-BB'S-SMN F'S-SMNYY

15 Hem yine sekzinçi bb içinde on / Dâsitân var ma'lm eyler bize yn.

16 Kim Çalab bunçaya ad urd sekiz / Nitekim uçmak sekizdr iy 'azîz.

EL-BB'T-TS' F'T-TS'YY

17 Bâb-1 tokzinıda hem on dâsitân / Ma'lm eyler kim Hudvend-i cihân

18 Tokuz adın urd bunçaya hisâb / Hem-nn ki nh nüfûs u nh hicâb

EL-BB'L-'R F'L-'URYY

19 H hakyk h dekyk h beyân / Bâb-1 onnıda hem on dâsitân

20 Ma'lm eyler anlar kldan kla / Hem-nn ki tilke 'are kâmile

EL-BB'L-EVVELU F'L-EVVEL TANRI

TEBÂREKE VE TA'L TEVhDN BEYÂN

EYLER VE ŞERH- 60 CEM'- MEVCÛDÂT-

'LEM 'ULVÎ VE SÜFLÎ BEYÂN KILUR

1 Allah adın eytlüm evvel ibtidâ / K'andan oldu ibtidâ vü intihâ

Evvelüñ ol evvelidür bî-gümân / Âhirüñ hem âhiridür câvidân

Cümle 'âlem yog-iken ol var-ıdı / Şöyle eksüksüz ganî cebbâr-ıdı

Küllî şey'in hâlikün den soñra hem\ Kala illâ vechehu bî-bîş ü kem

5 Ol zamânda kim henûz yokdı zamân / Bî-zamân ol bî-mekân vardı hemân

Her dü 'âlem ol 'ademde gark-ıdı / Hem 'adem ol asl-ı demde gark-ıdı

Var-ıdı ol pâdişâh-ı bî-niyâz / Kandasâ ne nâz vardı ne niyâz

Kendüzine kendüsi nâz eyledi / *Kâf* ı *nûn* a urdı bir sâz eyledi

Innemâ emruhû izâ erâde şey'en en-yekûle lehû kün fe-yekûnu

Kâf u *nûn* dan kopdı nagmât u usûl / Kim işitdi ilk anı ol ulu kul

10 'Akl-ı küldür adı ma'rûf ol kuluñ / Kamu kuldân oñ gelüpdür ol bilüñ

Kâle'n-nebiyyü salla'llâhu 'aleyhi veselleme evvele mâ halaka'llâhu'l-'akle

Sâzı ilkin ol işitdi saldı baş / *Fî* vü *yî* vü *kâf* u *nûn* a oldu baş

'Akl-ı kül ilkin işitdi ol üni / Kullığa durdı hak'a karşı yöni

Anun ardınça işitdi nefsi-i kül / Ol ışıkde ol dahı hem oldu kul

'Akl-ı kül baş ol üne hôtş eyledi / Nefsi-i kül katlanmadı cûş eyledi

15 Nefsi-i kül durdı vü çarh urdı semâ' / Cûşa geldi yir ü gök durdı semâ'

Çarha girdi çarh dün gündüz döner / Çarh içinde gösterür dürlü hüner

Bak bu azrak-pûş sûfî çarhına / Kim bilesin kendü ne'ymiş çarhı ne

Sûfî ol ünden henûz gerdân-durur / Ya'ni kim bu çarh sergerdân-durur

Şol bir ünden kamusı cünbişdedür / Görseñê kim her biri bir işdedür

20 'Arşı gör kim insafa durmuş durur / Ol ışıkde niçe baş urmuş durur

Levhi gör kim yüzini dutmuş bakar / Allah adı yazıla dip intizâr

Gör kalem niçe döner baş üstine / Ol semâ‘da hôş kelâm dip dôstına

Ol mukarrebler durupdur kapuda / Cümle ‘izzet ışiginde tapuda

Hem firîştehler durupdur tâ‘ata / İntizâr öñden soña bir sâ‘ata

Lâ-ya ‘sûna ‘llâhe mâ emerahüm ve yef‘alûne mâ yu‘merûne

25 Gör müdebbirler ki niçe işdedür / Ol semâ‘da her biri cünbişdedür

Fe‘l-müdebbirâti emren

Ol Zuhâl gör altı el sunmış işe / Allah emrinden gelüpdür cünbişe

Gör ne re‘y ü tedbîr eyler Müşterî / Şundan alur şuña virür mülkleri

Mirrih‘i gör kim niçe başlar biçer / Ol semâ‘da harket eyler kan saçar

Gör ki niçe geymiş altun tonı gün / Ol semâ‘da harket eyler dün ü gün

30 Zühre‘yi bir gör niçesi şâd-kâm / Ol semâ‘da zevka gark olmuş müdâm

Gör ‘Utârid ol semâ‘da ne düzer / Gördüğün işitdüğün cümle yazar

Ayı bir gör kim olur mı hiç melâl / Ol semâ‘da geh bedirdür geh hilâl

Gör bu yılduzlar ki niçe sevnîşür / Ol semâ‘da harket eyler yügrîşür

Gör bulıtlar niçe oynar durmadın / Niçe aglar hiç kimesne urmadın

35 Yili bir gör kim neler eyler neler / Ol semâ‘da ya‘ni yüzler tâzeler

Suyı gör kim niçe akar durmadın / Yir komaz kandasa da yüz sürmedin

Yiri gör kim secdeye urmuş yüzün / Ol semâ‘da yavu kulmuş kendüzün

Gör bu odi niçe yanar yandurur / Hem döner hâlden hâle hem döndürür

Gör deñizler mevci niçe çalhanur / Ol semâ‘da bu deñizler yayhanur

40 Gör ma‘âdinden niçe cevher biter / Kuvvetinden niçe huşk u ter biter

Gör nebâtdan kim niçe ni‘met gelür / Ol semâ‘dan kamusı lezzet alur

Gör bu hayvânâtı cümle cins cins / Ol semâ‘da cûşa gelmiş nakş u cins

Gör benî-âdem ne işler kaynadur / Ol semâ‘da kamusun kim oynadur
Kimi peygâmbere kimi ümmetleri / Birbirine bağludur himmetleri
45 Kimi sultândur kimi leşker aña / Ol semâ‘da yügrişürler görseña
Enbiyâ vü evliyâ vü hâs u ‘âm / Ol semâ‘da yile virmiş neng ü nâm
Cûşa gelmiş kamusu harket kılur / Kim durur u kim gider ü kim gelür
Cümle mahlûkât cümle ins ü cân / Yir ü gök ü ‘akl u zât u cism ü cân
Ol semâ‘dan harket eyler kamusu / Kimseye hîç assı kılmaz nâmusı
50 Geñlü geñsüz kâf u nûndan ün irer / Halkı komaz bir karârda hî sürer
Cümle halkı oynadan ol ün-durur / Bu semâ‘uñ sâzı kâf u nûn-durur
Kavluhû ta‘âlâ: Kün fe-yekûne
Cümle ‘âlem bir işâretdür hemân / Yüz biñ ança mülki var durur nihân
Kim anı gözler bakup görmüş degül / Diller ol ilden haber virmiş degül
Hem kulak işitmedükdür adını / Hîç kimesne bilmedükdür dadını
55 Fikr ü ‘akluñ iremez ol menzile / Adı ol mülküñ inan gelmez dile
Ol-durur ol mülk-i vahdet ol-durur / Uşbu mülki yog-iken ol oldurur
Hem dilerse var-iken yog eylemek / Hergiz anuñ hükmüne yokdur emek
Ne ulaldı ol bu mülk olmag-ıla / Yâ bu mülk olmaz-ısa nesi eksile
Ol dimekten çün bu deñlü mülk olur / Olmasa bu mülk nesi eksilür
60 On sekiz biñ ‘âlemüñ kadri aña / Yok-durur bir zerreçe öñden soña
Kadr ü kıymet kendünüñ var kendüye / Kendüzin kendü bile kendü duya
Ançılâyın kim var anı kim bile / Yâ aña lâyıq ‘ibâdet kim kıla
Ol ki ‘âlem halkınuñ fahrı-y-ıdı / Ol makâmıdan bir haber virdi-y-ıdı
Dünyadan çün Tañrı’ya açdı gözün / Ol deñizde yavu kıldı kendüzin

65 ‘Acz-ıla pes bir niyâz itdi hak’a / Eytdi yâ Allah u yâ hayy u Bekâ

Eyle kim bilmek gerekdi bilmedüm / Şöyle kim kılmak gerekdi kılmadum

Mâ ‘arefnâke hakka ma ‘rifeteke vemâ ‘abednâke hakka ‘ibâdetike

Çün habibullah bu nâlişde-durur / Gel kıyâs it ayrugı ne işdedür

Cümle ‘âlem ‘acz-ile kalmış-durur / Ol deñizde külli gark olmuş-durur

Niçe bilsün katre deryâ ne’ydüğün / Zerre ne bilsün güneş niçeydüğün

70 ‘Acz u nâliş pes bize lâzım-durur / Anı bilmek da‘visinde kim durur

Kimsene kim bilmeye kendüzini / Niçe eyde anı bilmek sözini

MÜNÂCÂT EYLEMEK VE hÂCETLER DİLEMEK

İy Hudâvendâ senüñ lutfuñ delim / Sensin âhir hem hakîm ü hem ‘Alîm

Hem Habîr u hem Basîr u hem Şekûr / Hem Rahîm u hem Kerîm ü hem Gafûr

Cümle sensin âşikârâ vü nihân / Bî-zamân u bî-mekân u bî-nişân

75 Ne saña ‘akl irebilür fikr ile / Ni seni dil eydebilür zikr ile

Pâdişâhsın sen bize biz kul senüñ / Yog-ıduk biz sen bizi var eyledüñ

Cânı sen virdüñ tene vü câna ten / Cân tene cândur u cânuñ cânı sen

‘İşk u devlet ‘akl u dâniş cân gönül / İşigüñde cümle boynı baglu kul

Cümle sendendür bizüm sermâyemüz / Zât içinde nakd u genc ü mâyemüz

80 Var ne hûd biz bir avuç toprag-ıduk / Toprag olmadın ho küllî yog-ıduk

Cümle varlık bes senüñdür yâ Celîl / Evvel ü âhir saña sensin delîl

Ne ola bizde ne var lâyıık saña / Gelmedi bir lâyıık iş öñden soña

Saña lâyıık kanı ‘akl añlayası / Yâ kulak kanı sözüñ diñleyesi

Kanı lâyıık göz ki sini boylaya / Kanı arı dil ki zikrüñ eyleye

85 Kanı gönül kim kıla her dem niyâz / Kanı döstlık kanı kullık kanı nâz

Kanı tâ‘at hazret’e ‘arz itmege / Kanı kuvvet dogru yola gitmege
Kanı lâyıık ten ki emrũñi duta / Emr içinde ola her dem ol dü-tâ
Kanı nefis kim emrũñe ‘izzet kıla / Emr içinde kul ola kemter kula
Kanı ol cân kim saña lâyıık-durur / Sini sevmeklik aña bayık-durur

90 Kanı ol ‘ışk-ı hakîkî kim bizi / Ala ilte göstere görklü yüzi
Kamusı ol hazret’e lâyıık degül / Anda ‘arza geçmegi bayık degül
Rahmetũñle sen kabûl kılsañ meger / Kılasın kullaruña rahmet nazar
Bilürüz bizden bize yokdur meded / hazretũñde fazl u rahmet bî-‘aded
Bilürüz kim biz üküş kılduk günâh / Sen kerîmsin yarlıga iy pâdişâh

95 hâlümüze munsıfuz öñden soña / Yolumuz dogru gider senden yaña
Kaçuban kurtılmaga yir yok-durur / Yüz saña dutduk ki fazluñ çok-durur
Senden ayruk yokdur Allâh illa sen / Var-ıduñ sen cümle ‘âlem yog-iken
Kimsene ortak degüldür işũñe / Olmadı olmayısar öñden soña

Lâ ilâhe illa ‘llâhu vahdehû lâ şerîke- lehû
Ol Muhammed hem kuluñdur hem resûl / Anı sen sevdũñ ü sen kılduñ kabûl

Kâla ‘llahû ta ‘âlâ Muhammedün resûlu ‘llâhi

100 Biz aña girtü inanduk sıdk-ıla / Kim bize yarın şefâ‘at ol kıla
Ol imâm oldu vü biz uyduk aña / Anuñ-ıla varuruz senden yaña

Kavluhû ta ‘âlâ yevmeizin eyne ‘l-meferru 75/10
‘Âşık’a sensin bu sözi eytdüren / Cân içinden derdini daşra süren
Sen kabûl eyle niyâzın iy Celîl / Dogru yolda tevfiķuñ olsun delîl
Ol habîb’ũñ hurmetiyçün iy Kerîm / Kamuya sen rahmet eyle iy Rahîm

TAÑRI TEVHİDİN BEYÂN EYLER

- 105 Yine eytlüm ol birüñ birligini / Kim bilür ol kamunuñ dirligini
Birlik aña yaraşur kim bir-durur / Yaradup öldürmege kâdir-durur
Yaradan iki cihân bünyâdın ol / Âşikârâ vü nihân kamusın ol
‘Arş u kürsî yir ü gök levhu kalem / Ol binâdan kopdı bu kamu ‘âlem
Cümle dürlü bünyaduñ oldur cânı / Cümle eşyâ yügrişüp ister anı
- 110 Ger güneş ger ay u ger yıldız-durur / Kamusunuñ maksudı ol yüz-durur
Ger felekdür ger melek ger âsümân / Cümlesinüñ cânı oldur bî-gümân
Ger vuhûş u ger tuyûr ger ins ü cin / Gözleyüben görmedi kendü cânın
Yir ü gök kamusı anuñ hazreti / Yirde gökde toptoludur kudreti
Eyle garkken yir gök aña iremez / Yir gök ehli cümle gözlep göremez
- 115 Zîhi kudret zîhi ‘ibret zîhi hâl / Zîhi lutf u zîhi fazl-ı bî-misâl
Çünkü düzdi mülki bu tertîb-ile / Kendü gizlendi adın viridi dile
Saçdı kendü varlığın bu mülkine / Düşdi düpdüz soñına vü ilkine
Öñ gelenler dahı anı birledi / Soñ gelen hem yine aña bir didi
Öñde soñda kamunuñ maksûdı ol / Gelmişüñ geldeçinüñ ma‘bûdı ol
- 120 Mâsivallah ne ki var kuldur aña / Kul içinde kulavuz oldur aña
Oldur âhir bunça cüst-ü-cû kılan / Ol-durur hem isteyüp anı bulan
Kim ire bu ‘ilme vü bu hikmete / Kim gire bu işlere bu kudrete
Hem getürdi ‘âlemi ‘ademden ol / Hem bitürdi âdemi ‘âlemden ol
Yog-ıdı bu ‘âlem ol var eyledi / Cümlesin ‘ışka giriftâr eyledi
- 125 ‘Âlem üzre yazdı kudret nüshasın / Âdem üzre urdı dâniş noktasın
Âdeme ol nüshayı gösterdi hak / Destur oldı kim ala andan sebak
Ve ‘alleme Âdeme’l-esmâ’e küllehâ 2/31

Her kim ol nakşı bakup okımadı / Sırrı hayvân gerçi âdemdür adı

Fa'tebirû yâ uli'l-ebârî 59/2

Çün bu nakşı bize gösterdi dürüst / Kendüsi virdi sebak okıdı cüst

Cân ki anı duydu niçe dek durur / Pes bu cânâ çok şükür gerek-durur

Le'in şekertüm le-ezîdenneküm

14/7

130 Pes bize vâcib-durur şükr ü senâ / Günde yüz biñ kez cana vü hem tene

Zîra kim ten bir avuç toprak-ıdı / Bilelikden ol dem ol ırag-ıdı

Çün Çalap ol toprağı kıldı güher / Pes bu ten üstinde çok şükrâne var

Cümle a'zâ şükr aña kılrsa gerek / Ne'ydügin ü n'olduğın bilse gerek

Ellezîne yezkurûna'llâhe kıyâmen ve ku'ûden ve 'alâ cünûbihim ve yetefekkerûne 3/191

Kim halâl ola bu cân yoldaşlığı / Hergiz ayrılmaya 'ışk koldaşlığı

135 Cân dahı kılmak gerek şükr ü sipâs / Kamudan yig olsa yigdür hak-şinâs

Zîra cân bilür bu devlet kadrini / Cân göriser hem ol ayuñ bedrini

Vücûhun yevme'izin nâzıratun ilâ rabbihâ nâzıratün 75/22-23

Cân u ten çün bu işe kâyim dura / Devleti ayrılmadın dâyim dura

Cân içinden doğa ol cân güneşi / Ten içinde kona ol devlet kuşu

Cân güneşi ire cümle cânlara / Hem bu cânndan sâye düşe tenlere

140 Kân ola ol cân u ten gevher kopa / Kul olup cümle cihân aña tapa

Her ki kul oldu bu 'âlem issine / hâkim oldu cümle 'âlem üstine

Kul olan oldur ki duta emrini / Emr içinde harca süre 'ömrini

Dil-ile kulam diyiçi çok-durur / Dilüñ anda kıymeti hiç yok-durur

Her kimüñ kim dirliği lâyıkdurur / Ol kapuda sevgülü bayıkdurur

- 145 İsteyüp kimse anı niçe bula / Yâ rızâsı nedür anuñ kim bile
İlla anuñ döstların bulmak gerek / Döstlarınuñ göñlini almak gerek
Döstını sevmek anı sevmek olur / Döst rızâsında olan anı bulur
Nitekim peygâmbere kıldı hitâb / ‘Âkile ma‘nî yiter uşbu cevâb
În-küntüm tuhibbûna ‘llâhe fettebi ‘ûnî yuhbibkumu ‘llâhu 3/31
‘Âşık it hak döstına kendüzüñi / Toprag eyle ayagında yüzüñi
- 150 Kim bularuñ topragı iksîr olur / Her neye irer-ise güher kılur

NEBİMÜZÜÑ SALAVÂTULLAHİ ‘ALEYH

MEDHİN SÖYLER

- Ol Resûl kim hak habîbümdür didi
Ol habîb iken bu ‘âlem yog-idi
Düzdi anuñ döstlığıyçun ‘âlemi / Hem aña kıldı ra‘iyyet Âdem’i
Eyledi ‘arşı aña seyrân-ıçun / Döşedi ferşi aña meydân-ıçun
Enbiyâ kamusı anuñ leşkeri / Evliyâ cümle aña oldı çeri
- 155 Yir yüzini dutdı anuñ heybeti / Günde biş kez urıludur nevbeti
Ol gice kim ol Resûl bindi burak / ‘Arş anuñ na‘lînine oldı turak
Kâbe-kavseyn oldı menzilgâh aña / Gör ne devlet virdi ol Allah aña
Sümme denâ fetedellâ fekâne kâbe kavseyni ev-ednâ 53/8-9
Kendü râzın hak aña rûz eyledi / Levhnakşı oldı anuñ ebcedi
Fe evhâ ilâ ‘abdihi mâ evhâ 53/10
Kalmadı hîç nesne kim ol bilmedi / Aña beñzer kimse mülke gelmedi
- 160 Enbiyânuñ aslı vü hatmıdur ol / Evliyâ hem cümle andan aldı yol

Velâkin resûla'llâhi ve hâteme'n-nebiyyîne 33/40

Pîşvâ-yı cümle cândur ol habîb / Cümle rence hak anı kıldı tabîb

Kim 'ilâc ol eyledi cân rencine / Ol irürdi cânı rahmet gencine

Dîn anuñ kavlı-y-ıla kâyim-durur / Şer'î anuñ bâkî vü dâyim-durur

Mu'cizâtın şerhidersem bî-şümâr / Taş nutka geldi ağaç virdi bâr

165 Ay oldı bir işâretten dü nîm / Şarka garba seyr kıldı her dü-nîm

İkterabeti's-sâ'atu ve'nşakka'l-kameru 54/1

Yine geldi biriküp oldı bir ay / Gördiler bu mu'cizi yohsul u bay

Süklünüp bişmiş kuzı söz virdi hem / Eytı benden yime zehr-âlûdeyem

Lâ te'kül minnî fe innî mesmûmetün

Ol dogıçak putlar oldı ser-nigûn / Cümle putlar serveri kaldı zebûn

Ger vuhûş u ger tuyûr ger ins ü cân / Didiler kim sen resûlsın bî-gümân

170 'Âlem içre hak anı ağırladı / Hem hak'ı tevhîd-ile ol birledi

Lâ-tezerunne vedden velâ-suvâ'an velâ-yagûse 71/23

Seçdi dînden küfr ü şirk ü şekleri / Virdi destûr kırmaga müşrikleri

*Faktulu'l-müşrikîne kâffeten 9/36*Hak aña innâ fetahnâ âyetin / Viribidi virdi fethüñ gâyetin

Virdi nusret birle fethAllah aña / Yazludur *nasrun min-Allah* görseñüz / 61/3

Gör ne hil'at viribidi ol Kerîm / Geldi hazret'den aña hulkun 'azîm

Ve inneke le'alâ hulukın 'azîmin 68/4

175 Tâha birle öğdi anuñ özini / Ya'ni ayuñ bedri diyüp yüzini

Ve'z-zuhâ ve'l-leyl tanukdur ol yüze / Saçı düdür yüzi beñzer gündüze

Çün dün ü gündüz tamâmet ol-durur / Pes bu 'âlemde kerâmet ol-durur

Bu benî-âdem mükerrrem oldugı / Anı bilmekdür kerâmet bulduğı

Ve lekad kerremnâ benî âdeme

17/70

Yarın anda bu günâhlu kullara / Ol şefâ'at eyleyiser bunlara

Şefâ'atî li-ehli'l-kebâ'iri min-ümmetî

180 Ol yarânlar kim anuñla var-ıdı / Yol içinde yoldaş u hem yâr-ıdı Hak'dan artuk nesneye tapma

EBUBEKR'İ RA∞YALLAHU 'ANH MEDh

İDER

Birisi Sıddık-ıdı gör hâlini / Kim niçe terk itdi sevdük mâlını

Yagmalatdı mâl u mülkü hânumân / Virdi ol 'ışka gönül ü cism ü cân

Ve seyücennehâ'l-etkâ ellezî yü'tî mâlehû yetezekkâ 92/17-18

Terk ile söyndürdi ol hırs odını / Dıtdı sıdkı aldı Sıddık adını

185 'ÖMER'İ RA∞YALLAHU 'ANHU MEDh

İDER

Ol biri 'Ömmer'di kim dâd eyledi / Kendü oğlın öldürüp ad eyledi

Oğlını öldürdi mutlak dîn-içün / Eyle sanmañ siz anı kim kîn-içün

İnnallâhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-ihsâni 16/90

Dâd kıldı 'âlem içre tâ-ebed / Hôşnud andan hem Muhammed / hem Ahad

'OSMÂN'I RA∞YALLAHU 'ANHU MEDh İDER

Birisi 'Osmân-ı zi'n-nûreyn idi / Kim Kelâmullah'ı ol hatm eyledi

Mushaf üzre virdi baş u dökdi kan / hak yolında tâ-ebed kaldı nişân

190 Dökdi kan u virdi baş aldı rızâ / Hôşnud andan hem Resûl ü hem Hudâ

'ALİ'Yİ RA∞YALLAHU 'ANHU MEDh İDER

Birisi kimdi Emîrû'l-mü'minîn / Ol 'Alî kim açdı bu İslâm dinin

- Saldı kâfir boynına ol Zü'l-fikâr / Zü'l-fikâr'dan dü nîm oldu Zü'l-humâr
Dîn kılıçın saldı kâfir boynına / Kimse katlanmadı anuñ oynına
Uşbu işler kim bular işlediler / Ol Resûl hoşnûdlığın istediler
195 Her işi kim ol Resûl kıldı kabûl / Tañrı andan râzıdur hîç şek degül
Raziya'llâhu 'anhüm ve razû 'anh 5/119
Siz dahı isteñ Resûl hoşnûdlığın / Kim bulasız Tañrı'nuñ hoş dutdugın
Rahmetiyle hôş duta Allah sizi / Dôstına bağışlaya kamumuzu
Dôstını sevmek anı sevmek olur / Anı bulan dôst rızâsıyla bulur
Nitekim Peygâmbere kıldı hitâb / 'Âkile ma'nî yiter uşbu cevâb
În küntüm tuhibbûna'llâhe fettebi 'ûnî yuhbibkümu'llâhu 3/31
200 Her kim anuñ dôstını dôst bilmedi / Haşm içinde kaldı rahmet bulmadı
Mustafâ dôstlığıçun oldu cihân / Ne ki varsa âşikârâ vü nihân
Levlâke lemâ halaktu'l-eflâke
'Âşık'a pes farz u vâcib ol-durur / Mustafâ şer'î ki dogru yol-durur
Duta ol dogru yolu dogru gide / Ne ki yâd endîşe varsa terk ide
Ve enne hâzâ sırâtî müstakîmen fettebi 'ûhu 6/153
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol şefâ'atdan bizi ayırmagıl
NEBİMÜZÜÑ NÜBÜVVETİN İSBÂT İDER
205 Kimseyi kim ol götürdi kim basa / Çeşmeyi kim ol akıtdı kim kese
Ol huvân kim hak döşedi kim dire / Ol cânı kim hak bezedi kim yire
Ol kapu kim hak'dan açılmış ola / Ol gerek kim tâ-ebed bâkî kala
Ol kimesneye ki hak benüm didi / Lâcerem cânlarda yazıldı adı
Evvel âhir devleti kâyim-durur / İşidüñ ol devlet issi kim-durur

210 Mustafâ'dur Mustafâ'dur Mustafâ / Müctebâ'dur Müctebâ'dur Müctebâ

Eyle kim sevdi Çalap ol Ahmed'i / Hem resûlüm hem habîbümsin didi

Hem didi ger sen degül miseñ 'ayân / Yaradur degül idüm kevn ü mekân

Levlâke lemâ halaktü'l-eflâk

Cümle senüñ dôstlıguñçun eyledüm / Senüñ aduñla bile yazdum adum

Lâilâhe illa'llâhu Muhammedün resûlu'llâhi

Pes bilüñ kim gelmedi hem gelmeye / Mustafâ gibi kimesne dünyeye

215 Ne dahı Kur'ân bigi hön geliser / Yimeyenler bellü mahrûm kalısar

Kul lei'ni'cteme'ati'l-insü ve'l-cinnü 'alâ en ye'tü bi-misli hâzâ'l-kur'âni lâ ye'tüne bi-mislihî 17/88

İy Çalap sen rûzı kıl kullaruña / Ol zibâ hönı bu yohsullaruña

Ger niçe kim dil iremez bu söze / Kamusıyla farz u vâcibdür bize

Mustafâ'nuñ dört yarın yâd eylemek / Anuñ-ıla göñlümüz şâd eylemek

Kim bular dogru bütün yol vardılar / Maksuda vü hem murâda irdiler

Ulâ'ike'llezine hedâhümu'llâhu ve ulâ'ikehüm ulü'l-elbâbi 39/18

220 Bunları añmak göñüller saykalı / Ol Ebubekr ü 'Ömer 'Osmân 'Alî

Dilümüzden adları eksilmesün / Göñlümüzden dadları kesilmesün

Hem bulardan hoşnud olsun şâhumuz / Rahmet içre dutsun ol Allah'umuz

Kim bulardur kamunuñ yüzi suyı / Bunlara virdi Çalap görklü huyı

Bunlaruñ yüzi suyıçun iy Kerîm / 'Âşık'a sen rahmet eyle iy Rahîm

225 Bunlaruñla bile kopmak rûzı kıl / Yarın anda cümlemüze iy Celîl

EL-BÂBU'L-EVVELÜ Fİ'L-AHADİYYİ

Bâb-ı evvelde işit on dâsitân / Kim bulasın ma'ni gencin bî-gümân

Her birisi birikenler medhidür / İkilik içre kalanlar kadhıdur

İşid imdi eydeyüm bir anları / hak yolında ol biriken cânları

Birlik içre kim ne devlet buldılar / Biriküben niçe yoldaş oldılar

230 hak rızâsın buldılar birlig-ile / hazret'e irdi bular dirlig-ile

Diñle imdi Mustafâ ahvâlini / Kim ne-y-ile açdı İslâm yolını

Ol zamân kim dünyaya geldi Resûl / Ne yol erkân var-ıdı ne hûd usûl

Yir yüzi toptolu kâfirler-idi / Dirilüben haça taparlar-ıdı

Mustafâ 'arz eyledi hak varlığın / Söyledi hem kendü peygâmbarlığın

235 Hîç bular Tañrı'nı bilmezler-idi / Mustafâ'ya mutî' olmazlar-ıdı

Da'vet itdi bunları hak yolına / Eytdi gelüñ iy kavum girçek dine

Kul hâzihî sebîlî ed'û ila'llâhi 'alâ basîretin ene ve meni't-tebe'anî 12/108

Bunlar eytdi dönmezüz biz söz ile / Nesne göster kim görelüm göz ile

Mustafâ'dan mu'cizât istediler / Her birisi bir dilek dilediler

Kamusınuñ maksudı oldı tamâm / Her biri dileğini buldı tamâm

240 Dirilüp ol servere eytdi bular / Cümle işüñ câdulıkdur ser-te-ser

Ve yekûlûne in hâzâ illâ sihrun mübînün 37/15

Dahı bedter oldı düşmanlıkları / Hîç yoritmezler-idi Peygambarı

Her biri biñ dürlü mekr ider-idi / Ne cefâ gelse Resûl yudar-ıdı

Tâ ki dörd yâr gelmeyinçe bir yire / Kimse baş indürmedi ol servere

Çünkim ol dörd yâr düzildi cân-ıla / Gör ki ne kıldı bular düşmân-ıla

245 Dîn kılıçın ellerine aldılar / Tañrı'ya düpdüz tevekkül kıldılar

Ol kılıçı saldılar kâfirlere / Müdde'îye düşmana münkirlere

Her ki gelüp ol müsülmân olmadı / Ol kılıçdan bir dem amân bulmadı

- Kimisini kılıc-ıla kırdılar / Kimisin heybet ile kaçurdılar
Dutdılar yir yüzini kafdan kafa / Şol sebebden kim birikdiler safa
250 Cümle gelüp Mustafâ`ya bitdiler / Anuñ-ıçun yir yüzini dutdılar
Pes bilüñ kim kanda birlik var-ısa / Kim kimüñle ikiliksüz yâr-ısa
Devlet-i her dü cihân anlardadır / Anlaruñ menzilleri cânlardadır
Birikenler buldılar girtü murâd / Mahkum oldu bunlara biliş ü yâd
Zîra birlik hak Çalap birliğidür / İkilik şol ‘âsiler dirligidür
255 Birliğe bitmek hak’a irmek olur / Pâdişâhuñ lutfına girmek olur
Birliğe bitmek nişândur devlete / Lâyık eyler âdemîni hazret’e
İy yarânlar birlik eyleñ yâr-ıla / Kim varasız dünyadan ikrâr-ıla
Birliğe ulaşmadın varanlaruñ / Yarın işi düşvar ola anlaruñ
İy Hudâyâ ‘Âşık’a sen rûzı kıl / İkiliksüz birliği kılsun hasıl
260 Biriküp bile varavuz yâr-ıla / Dahı şol girçek gelen döstlar-ıla

İKİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN BU ÂYETİ Kİ *MÂHALKUKÜM VELÂBA‘SUKÜM İLLÂH*
TARİKİN BİLDÜRÜR 31/28

- Aç kulaguñ bir işit iy yol eri / Eydeyüm ol birliğe bitenleri
Kim niçe bir oldılar öñden soña / Göstereyüm mislini senden saña
Ol ki hak evvel yarattı ‘âlemi / ‘Âlem içinde kopardı Âdem’i
Ol zamândan tâ kıyâmet günine / Bir-durur her kim gelüp bitdi dine
265 Mâzisi vü hâzırı müstakbili / hak yolında cümlesi birdür hali
Niçe yüz biñ dürlü kişi geldiler / Her birisi dutageldi bir hüner
Bir degüldi sûreti vü sîreti / Bir teferrüc it sen uşbu hikmeti
İşit imdi hikmet-ile hâl niçe / İşidürseñ eydeven uçdan uça
Yüz biñ ü yigirmi dörd biñ enbiyâ / Dörd yüz ol kırk dörd tabakât-ı evliyâ

270 Birlik içre cümlesi bir cism-idi / Cism içinde bunça dürlü ism-idi

Her birinüñ bir şekil ahvâlleri / Birlik içre bikiküpdür hâlleri

Baş gibi vü göz gibi kulak gibi / Dil gibi hem el gibi ayak gibi

Her birisi bir şekil yumışdadur / İlla baksañ kamusı bir işdedür

Birikenler ahvali beñzer şuña / Diñle imdi eydeyüm bir bir saña

275 Kim niçe bir oldı cümle enbiyâ / Niçe geldi degmesi bir ma‘niye

Her biri bu birlik içre gör nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür

İŞÂRET ÂDEM’E ‘ALEYHİSSELÂM

Kimisi ayak-durur bu birlige / İlkin ol geldi cihâna dirlige

Bunça yıl halkı götürüp yöridi / Cümle halkuñ aslı andan dörirdi

Nefs dahı hem ilkin ayakda olur / Arkun arkun atlayup başa gelür

280 Nitekim anda bileydi ol zamân / Ol sebebden utlu oldı bî-gümân

Çünki bildi suçını Âdem Safı / Pâdişâh lutfı anı kıldı ‘afi

İŞÂRET NÛh’A ‘ALEYHİSSELÂM

Kimisi oldur ki ol yondı gemi / Garka virdi bunça yüz biñ âdemi

El götürdi hazret’e kıldı du’â / hak katında ol du’â oldı revâ

Rabbi lâ-tezer ‘ale’l-arzı mine’l-kâfirîne deyyâren 71/26

Çünki buldı ol du’â anda necâh/ Cümle garka vardı ol buldı felâh

285 Her kim anuñ da‘vetiyle gelmedi / Cümlesi gark oldı hiç bir kalmadı

Her kim anuñ hükmini dutdı ‘azım / Kaldı bünyâdı cihân içre mukîm

İŞÂRET MÛSÂ’YA ‘ALEYHİSSELÂM

Kimisi dildür kim ol oldı Kelîm / Pâdişâh’la didi işitdi delim

‘Arz iderdi cümle hâcâtı ‘ayân / Ma‘ruf u meşhûr münâcâtı beyân

Ol münâcât var-ıdı anda müdâm / Söyleşürdi hakk-ıla biñ bir kelâm

Ve kellema 'llâhu Mûsâ teklîmen 4/164

290 Ne olursa kaygusuz söyler-ıdı / Ne gerekse korkusuz sorar-ıdı

Bir sözine gelür-ıdı biñ cevâb / Bir cevâba bulur-ıdı biñ sevâb

İŞÂRET HALİLULLAH'A 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi gözdür kim ol bînâ-y-ıdı / Dôst yüzini görmege ra'nâ-y-ıdı

Görmeyinçe kimsene dôst mı olur / Kurban-ıçun oğlına kasd mı kılur

Görmeyinçe kimse cân terk itmedi / Dôst-ıla 'ahd ü vefâ berkitmedi

295 Dôstı girü dôst göziyle gördiler / Dôsta hem dôst döstlüğüyla irdiler

Görmeyinçe kimsene dôst olmadı / Nemrud odın şöyle bostân bulmadı

İŞÂRET DÂVÛD'A 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi kulakdur ol işitdi ün / Ün içinde ma'lûm oldu dürlü yön

Eytdi sini biz halîfe eyledük / Yir yüzine hükm için viribidük

Yâ Dâvûdu innâ ce 'alnâke halîfeten fi 'l-arzı 38/26

Halk içinde hak yolını ırmadın / Dogru sürgil dünyaya karılmadın

300 Çün kim işitdi bu sözi ol kulak / Gafleti elden bıraktı oldu sakHak niçe buyurdısa ol işledi / Ar

İŞÂRET SÜLEYMÂN'A 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi gönül gibi uçar-ıdı / Göz yumınça bir deñiz geçer-ıdıHükmine fermân-ıdı cümle cihân / Âşik

Kâle rabbi 'gfırlı ve heblı mülken lâ-yenbagı li-ehadin min ba 'dî 38/35

Ol gönüle cümle halk sığar-ıdı / Dilese yirden göge agar-ıdı

305 Cümle halkuñ dilini bilür-ıdı / Niçe hükm ider ise olur-ıdı

Kime degdi ançıl原因 saltanat / Kim gelüp kuşlar açar-ıdı kanat

İŞÂRET 'İSÂ'YA 'ALEYHİSSELÂM

- Kimisi rûhdur kim ol dirlik nurı / Anuñ-ıçun ölüyi kıldı diri
Rûh-ıladur cümle halkuñ dirligi / Viridi ol Allah aña bu erligi
Kanda kim kıldı du‘â urdı nefes / Ölüler oldı diri viridi nefes
310 Her du‘â anda kabûl olmaz bilüñ / Her nefes ölü diri kılmaz bilüñ
Degmelere virmedi hak bu işi / Kim-durur kim diri kıla ölmüşü
İŞÂRET YÛSUF’A ‘ALEYHİSSELÂM
Kimisi yüzdür kim ol yüze bakan / Terk kıldı ol yüz-içün hân-u-mân
Viridi sultânlığını miskînlige / Ol yüz içün düşdi ol elkinlige
‘Âkıbet ol yüz sebebinden yine / Yiñi ‘ömür viridi hak ol miskine
315 Pâdişâh ol yüzi eyle eyledi / Kim anuñla Mısır şehrin toyladı
Bir dahı anuñ bigi yüz kanda var / Cümle cân ol yüz-içün olsun nisâr
İŞÂRET NEBİMÛZE ‘ALEYHİSSELÂM
Kimisi başdur kim ol düzdi işi / Kamusınuñ serveridür ol kişi
‘Akl-ıla devlet dahı anda idi / Anuñ-ıçun ne dilerse işledi
Hiç kimesne hükmini döndermedi / Kalmadı kimse ki baş indürmedi
Vemâ erselnâke illâ kâffeten li’n-nâsi beşîren ve nezîren 34/28
320 Kamular a‘zâ-y-ıdı ol baş-durur / hak yolında biriküp yoldaş-durur
Çünkü baş oldı vücûd oldı tamâm / Hem rükû‘u hem sücûd oldı tamâm
Ol geliçek oldı hatm-i enbiyâ / Geldi hem anuñ nurından evliyâ
Anuñ üzre kimse gelmedi dakı / Hem dahı gelmeyiser Tañrı hakı
Kâle ‘aleyhisselâm lâ nebiyye ba‘dî
Her ki geldi ol yol-ıçun viridi cân / Dogru durdı ol yol üzre dökdi kan
İŞÂRET SAHÂBEYE RA∞İYALLAHU ‘ANHÛM

- 325 Ol yarânlar kim anuñla var-ıdı / Yol içinde yoldaş olup yâr-ıdı
Kimisi ol yol-ıçun terk itdi mâl / Kimisi ol ‘ışka öldürdi ‘ayâl
Kimisi baş virdi yüz döndürmedi / Kimisi urdı kılıç hîç durmadı
Ol zamândan tâ gelinçe bu güne / Cümle kul oldı gelen uşbu dine
Şimdiden soñra dahı her kim gele / Cümle baş indüriserdür bu yola
- 330 Bil kim ol demden berü cümle gelen / Bir suratdur hak yolına yâr olan
Ne var eger verzişi ayrug-ısa / Kimisi eksük kimi artug-ısa
Cümlesi bir iş için geldi bular / Kamusınuñ maksudı hakkı diler
Sen dahı bitdün-ise ol birlige / Bî-riyâ girdün-ise ol dirliğe
Hak didârın göresin anda bile / İnşaallah kim Çalap rûzî kıla
Vücûhun yevmeizin nâzıratun ilâ rabbihâ nâzıratun 75/22-23
- 335 Yüzi toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözüñ ma‘nisini añlaya
Nazm içinde artug eksük var-ısa / ‘Ayb dutmaya anı kim yâr-ısa
Kim bu sözden ma‘nidür maksûdumuz / Rûzı kılsun kamuya ma‘bûdumuz
- ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN BU HADİSİ Kİ *EL-CEMÂ’ATÜ RAHMETÜN VE’L-FUR*
TAHRİZ VE TAHRİK KILUR
- Cümle işüñ yigregi birlik-durur / Birlige bitmek bütün erlik-durur
Birlige bitenler irdi menzile / İkilikle kimse gelmez hâsıla
- 340 Kanda kim iki gönül birlikdedür / Göresin bunlar ganî dirlikdedür
Birlik ehli hoş geçürür vaktını / Birikenler dutdı dünyâ tahtını
Birlig-ile açdı yolu Mustafâ / hükm kıldı dünyaya kâfdan kafa
Birlige biten gönüller oldı şâd / hâsil oldı bunlara cümle murâd
Ne ki devlet var-ısa birlikdedür / Birlik ehli ölmesüz dirlikdedür
- 345 Birlig-ile geldi cümle iş ele / Birlig-ile vardılar dogru yola

Birlik içredür Çalab'ın rahmeti / İşid imdi eydeyüm bu hikmeti

Ol ki tâ'atdur farîza Tañrı'nuñ / Günde biş vakt kim diregidür dinüñ

*Es-salâtu 'imâdü'd-dîn*Hak anı kullarına farz eyledi / Bildürüp peygambere 'arz eyledi

Ekîmu's-salâte ve âtü'z-zekâte 2/43

Niçe kim diri olasın kıl didi / Kullık eyle kullıguñı bil didi

350 Kıldı peygâmbere Kamu kılmak gerek / İlla maksûd ne-durur bilmek gerek

Maksud oldur anda kim rahmet bula / 'Arz yirinde hazret'e lâıyk ola

Şek degül kim rahmet ol tâ'atdadur / İlla bilmezler ki ne sâ'atdadur

Tâ'atuñ ya kankısında yazludur / Lâcerem kim rahmet anda gizlüdür

Bu tâ'at bir dürlü degüldür ahir / Kimisin baylar kılur kimin fakîr

355 Kimisi bu nefse hükm olmış-durur / Kimisi mâl üstine gelmiş-durur

Kimisi oldur kim anı cân kıla / Kimisi oldur kim emr oldı dile

Kimisin 'akl üstine farz eyledi / Kimisin gönüllere 'arz eyledi

Her biri durmuş-durur bir tâ'ata / Muntazırdur bir mübârek sâ'ata

İşid imdi ol tâ'atlar niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür

360 'Aklüñ oldur tâ'atı kim fikr ide / Dilüñ oldur tâ'atı kim zikr ide

Göñlüñ oldur hazret'e mülhak ola / Cânuñ oldur 'ışka müstagrak ola

Mâluñ oldur harc ola hak yolına / Kim anuñla rahmet-i hak bulına

Nefsüñ oldur kim kıla biş vakt namâz / Anuñ-ıla hazret'e kıla niyâz

Her birinüñ bir şekil tâ'atları / Ne kadar kim var-ısa tâkatları

365 İmdi gelün cânumuzun râhatın / İsteyelüm ol Çalab'un rahmetin

Kankı tâ'atda görelüm gizlüdür / Kankısınun üzresine yazludur

'Arz idelüm hazret'e her birini / Gözleyelüm her birinüñ yirini

- Kankısı lâıyk gelürse rahmete / Kâıım ollum dün ü gün ol tâ‘ata
Şek degül âsâr-ı rahmet bî-gümân / Kodı hak her tâ‘at içinde ‘ayân
- 370 Şol güneş nûrı bigi düşmiş-durur / Cümle dürlü tâ‘atı dutmuş-durur
İlla aslı kandadur bulmak gerek / Dün ü gün anuñ-ıla olmak gerek
Her işüñ kim aslını bilmeyesin / Hôd ol işden fâııde bulmayasın
Aslı oldur kim imâma uyalar / Uymag-ıla hak rızâsın bulalar
Tâ gönüller uymayınça bir yire / Rahmetine Tañrı’nuñ kanda ire
- 375 Tâ‘atı yalnuz dahı kılsa olur / Farz u sünnet ne’ıyduğın kamu bilür
İlla emr oldur biriküp kılalar / Birlig-ile hak rızâsın bulalar
Birikenler rahmet-ile doydılar / Rahmeti ol cem‘ içinde duydılar
Pes bilüñ birlikdedür hak rahmeti / İkilikde kodı cümle zahmeti
Birlik ehline olur rahmet nüzûl / *El-cemâ‘atu rahmetün didi resûl*
El-cemâ‘atu rahmetün ve’l-furkatu ‘azâbun
- 380 Her ki imâmla birlik eyledi düüst / Ol varısar hazret’e çâlâk ü cüst
İy ‘Âşık sen birlige virgil gönül / Kim olasın rahmet evinde kabül
Her ki bunda ikilikle dirile / Yarın anda tamu dapa sürile
İy Hudâyâ rûzı kılğıl birliğı / Kamuya ol saña lâıyk dirliğı
- DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN BEYÂN İDER KİM ÇÜN İKİ GÖZ BİRİKDİLER TA
VE HİL‘AT-I MÂZÂĞ GEYDİLER 53/17
- Eydeyüm bir hôş mesel senden saña / Yâdigâr olsun bu söz benden saña
- 385 ‘Âkıl-ısañ birlige ulaşığör / Ne ki devlet var-ısa birlikdedür
İkiliksüz birlik eyle yâr-ıla / Yârlığı başarmayasın ‘âr-ıla
Yârlıg-ıla hak yolına giresin / Birlig-ile hak didârın göresin
Nitekim birlik kılanlar buldılar / Bakmaga dîdâra lâıyk oldılar

- İmdi gel ‘akluñı dir kendüzüñe / Fikr idüben bakgıl iki gözüñe
390 Gözlerüñ eyde saña n’itmek gerek / Yâr-ıla birlik niçe itmek gerek
Hiç iki göz iki yaña bakamaz / Eyle bitmişdür biri birni komaz
İkisi bile bakar saga sola / Bilelikdedür niçe kim var ola
Uyhuya varsa dahı bile varur / Uyanıçak yine bile uyanur
Aglayıçak ikisi aglar bile / Diñse dahı hem yine diñer bile
395 Şöyle bütün birlige bitdüg-içün / ‘Ömr içinde biriküp gitdüg-içün
Gör ne devlet virdi Tañrı bunlara / Lâyık itdi bakmaga dîdârına
Sen dahı birlik iderseñ yâr-ıla / Şâd olasin ‘âkıbet dîdâr-ıla
Yâr-ıla birlik iden mahzûn degül / Rahmetinden Tañrı’nuñ magbûn degül
Dünyada ‘ömrin süre devlet bile / Âhiretde şâd ola rahmet bula
400 hak yolına yârlıg-ıla vardılar / Menzile yâr yarlıgıyla irdiler
Yüzi toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu yolda girtü yârlık eyleye
Degme bir kemter nesene görüben / Kalma yâruñdan yüzüñ döndürüben
Her nede kim kalduñ-ısa bî-gümân / Menzilüñ oldur hakikat iy fülân
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Tevfikuñdan sen bizi ayırmagıl
BEŞİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN
BEYÂN İDER KİM HAK TA‘ÂLÂ ELLERDE
DÜRLÜ HİKEM GİZLEDİ VE HİL‘AT-İ
ÜSLÜK YEDEKE Fİ-CEYBİKE AÑA
GEYDÜRDİ 28/32
405 Birlik aslından diyem bir söz dakı / Göñlüñe yaz bu sözi her dem okı
Ger bu sözi cân-ıla diñleyesin / ‘İlm ü ‘ibret ne’ydügin añlayasın

- Âdemüñ cismi kitâbdur kamusı / Göñül içre yazlu-durur ma'nisi
Kankı göñül kim arındı da'viden / Ol göñül duydu haber bu ma'niden
Degme göñül görmedi bu kudreti / Degmeler añlamadı bu 'ibreti
410 Cümle a'zâlarda 'ibret yazludur / hâslar okır ol 'avâmdan gizlüdür
İmdi gel bir fikr-ile elüñe bak / Elüñ üzre yazludur bir hôş sebak
Ele degin biriküp geldi koluñ / Anda geldi biş budak oldu elüñ
Hîç ikisi düz degül kaddi tamâm / Kuvvet içre bir degül haddi tamâm
Tâ ki bunlar bir yire cem' olmaya / Artuğı eksügi hîç düz olmaya
415 Çünki cümle yönlerin döndürdiler / Kamusı bir yire baş indürdiler
Düpdüz oldu kaddi vü hem kuvveti / Bakuban görseñne sen bu 'ibreti
Sen ne hâcet kimseden kim sorasın / Elüñi yum üstine bak göresin
Bu meseldür bize ma'nî gösterür / Bir gözet bu ma'niyi kanda varur
Bu yöriyen âdemîler kamusı / Âdem oğlanlarıdur 'âmı hâsı
420 Kamusunuñ aslı hazret'den-durur / 'Aklı cânı cümle kudretten-durur
Geldiler Âdem bilinden sızdılar / Kimi dogru vardı kimi azdılar
Kimi yohsul kimi baydur kimi bek / Kimi âsûde kimi dartar emek
Kimi câhil kimi 'âmdur kimi hâs / Kimisi bu ortada hâsü'l-havâs
Kimisinüñ 'ilmi var bilür havâl / Kimisi gelür sorar andan suvâl
425 Kimisi zâhid kimi fâsık-durur / Kimisi hak yolına 'âşık-durur
Her birinüñ gönli bir nesne sever / Degme biri bir dilek dutmuş kovar
İkisinüñ bir degüldür hâlleri / Biriküben bile gitmez yolları
Tâ ki bunlar bir yire bitmeyeler / Ulular etegini dutmayalar
İrmeyeler ikiliksüz birlige / Girmeyeler ol ölümsüz dirlige

430

Uşbu söz ma‘nî yiter añlayana / Cân kulağın açuban diñleyene

Birliğe bitmek bilüñ kim yahşıdur / hak didârı birikenler bahşıdurHak bizi ayırmasun ol kapudan / E

‘Âşık’uñ hâcâtını kılusun kabûl / Ger niçe kim hazret’e lâyık degül

İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmagıl / Dünya âhir togru yoldan ırmagıl

ALTINÇI DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN

BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂCİHET-İ

İCTİMÂ‘ VE İTTİHÂD İÇÜN SUYI

GÖKDEN İNDÜRDİ Kİ *VE ENZELNÂ*

MİNE’S-SEMÂ’İ MÂEN TAHÛRAN FE-

AhYÂBİHİ’L-ARZA 25/48

435

Birlik aslından diyem bir söz yene / Devlet ola uşbu söz diñleyene

Cân-ıla diñler-iseñ birlik sözün / Göstere bu söz saña ma‘nî yüzün

Toptolu ma‘nî-durur uşbu cihân / Gözi açık göñüle görnür ‘ayân

Her ma‘ânî her işâret dünyada / Her birisi bir berâtdur iy dede

Her berâtda bir sebak yazlu-durur / Her sebak biñ dürlü ma‘nî gösterür

440

Bize birlikden sebak dutmak gerek / İkilik kop birliğe bitmek gerek

Kimsene kim yalñuzın girdi yola / Yolını iltemedi ol menzile

Nitekim bu yir yüzünñ suları / Fıkr ile kılğıl teferrüc bunları

Bir deñizdendür kamu sular başı / Tagıluban dutdılar tağı taşı

Katre katre degme yirden çıkdılar / Yüz urup yine deñize akdılar

445

Ne kadar güçlü olursa bir pıñar / Deñize yol iltemez yire siñer

Zîra tağ u taş aña ma‘nî-durur / Issı sovuk hem anuñ yolın urur

Yalñuzın hód kuvveti yok kim aka / Yolına karşı duranları yıka

- Pes n'idüp deñize iltür yolını / İſit imdi eydeyüm ahvâlını
Kendü gibi bir su-y-ıla iriſür / Birlik eylep anuñ-ıla kariſur
- 450 Birliĝ-ile ſol kadar kuvvetlenür / Kim ulu ırmaga deĝin katlanır
Çünki irer kariſur ırmag-ıla / Hiç gümânsuz yolın iltür menzile
Zîra kim ırmak suyu kuvvetlüdür / Kamu akan sudan ol devletlüdür
Tag u taſ anuñ yolın bögeyimez / Yazı vü yaban anı egleyimez
Yaz u kış ſöyle akar eksilmedin / Deñize girür yolu kesilmedin
- 455 Bu meseldür uſbu halk dirliğine / Hem tanukdur yol eri birliğine
Kim bu halk cümle bir evden geldiler / Gelübenin dünyada tagıldılar
Yine cümle ol evedür yönleri / Anda cem' olası-durur cânları
Niçe kim uslu olursa bir kiſi / Olmaz-ısa hak yolından yoldaſı
Yolını iledemez ol menzile / Dolaſur dünyâda yüz biñ müſkile
- 460 Zîra dünyâ perdedür halk yolına / Halkı komaz kim vara hak yolına
Yalñuzın kuvvet kanı kim yol açâ / Bu kamu perdeleri yırtıp geçe
İmdi çün böyle-durur n'itmek gerek / Dogru yâr etegini dutmak gerek
Ulaſabilür-iseñ togru yara / Yâr seni ulaſdura ululara
Çün ulular sohbetine giresin / Eyle bil hak hazretine iresin
Men erâde en yeclise ma'allâhi fe-yeclis ma'a ehli't-tasavvufi
- 465 Zîra dünyâ bunlara mâni' degül / Dünya zevkine bular kâni' degül
Dün ü gün hazret-durur seyrânları / Pâdiſâha ulaſudur cânları
'Âſık' uñ ne didüĝin tayar-ısañ / Dünyada ululara uyar-ısañ
Ulular ilte seni ol hazret'e / Hiç gümânsuz deginesin devlete
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol ululardan bizi ayırmagıl

470 YİDİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN

BEYÂN İDER KİM KAZLAR KULAVUZLA-

RINA MÛTÂBA‘AT KILUP MAKSÛDA

İRÛPDURALAR VE BUNİ ŞERİ‘AT VE

TARİKAT EHLİNE TEMSİL GETÜRÜR

Bir sözü var eydeyüm dutarısañ / İkilik kop birlige biter-iseñ

Deginesin devlete birlig-ile / Birlige bitenler irdi menzile

Yalñuzın geçer-ise ‘ömrüñ senüñ / İle irmez kaldı yabanda cânüñ

Yalñuzın hiç kimsene yol varmadı / Kulavuzsuz hak yolın başarmadı

Kulavuz gerek yola girenlere / Kim ireler diledükleri yire

475 Dirilüp kulavuza bitenlerüñ / Menzili gevher kânıdur anlarüñ

Uşbu söze ger tanuk ister-iseñ / Eydeven ger ‘ışk-ıla diñler-iseñ

Görseñüz şol kazı kim gelür geçer / Cümle bir kulavuza uymış uçar

Kulavuz iltür buları menzile / Çün biriküp bile girdiler yola

Türksitân’uñ ol tumanlı tagları / Kim bularuñ ol-durur yaylakları

480 Andan uçuban inerler ‘ummana / ‘Ummanı kışlap bular döner yine

Bunça iller bunça taglar atlayup / Bunça sular içüp otlar otlayup

Bunça seyrân u teferrücler kılup / Bu hevâ üzre geçerler dirilüp

Uşbu devlet ne sebebendür kaza / Şol sebebden kim uyar kulavuza

Ger yüz-ise birisin öñdin dutar / Ol kulavuzdur kamu aña biter

485 Sen dahı kulavuza biter-iseñ / Ulular etegini dutar iseñ

Yol varasın seyr idüp cevân-ıla / Hiç gümânsuz iresin ol menzile

Uşbu sözden maksudumuz kaz degül / Ma‘nisi var bu sözün deñsiz degül

Kulavuz şol ululardur kim gider / Uşbu halkı hazret'e da'vet ider
Dünya Türkistân tagıdur karı çok / Âhîret 'ummân ki gevherleri çok
490 Uçagelüp dünya tagın yayladuk / Âhîretten yaña çün 'azm eyledük
Kulavuz iltse gerek bizi aña / Kim azup tagılmayavuz dört yaña
Kankı cem'iyet ki kulavuzı var / Cümle halkuñ farkı üstinde uçar
Anlaruñ kim yok-durur kulavuzı / Ol-durur bu cümle halkuñ yavuzı
Bu söze Kur'ân 'da vardur hem delîl / *Yevme ned'û didi âhir ol Celîl 17/71*
Yevme ned'û külle ünâsin bi-imâmihim 17/71

495 Ya'ni her kim kime kirtendi tamâm / Anuñ-ıla okınisar ve's-selâm
Ol kişiler kim imâmsuz kaldılar / Bellü bilüñ kim imânsuzdur bular
Pes kılavuz 'Âşık'uñ imâmıdur / Göñli cânı ol imâmuñ râmıdur
Bel imâm oldur göñül baglu ola / Anuñ odına yürek taglu ola
Ol imâmdan hak bizi ayırmasun / Dünya âhir togru yoldan ırmasun

SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN EVVELKİ BÂBDAN

BEYÂN İDER OL 'ARAB hÂLİNİ Kİ

KA'BE'YE GİDERDİ YOLI DEÑİZ

KIRAGINA DÜŞDİ SAVUGDAN GÜÇ

GÖRDİ NE KADAR KİM ÇAKMAK ÇALDI

ODDAN ESER GÖRMEDİ TAZARRU'

İDÜP MAKSÛDINA İRMEK DİLEDİ

500 Bir hikâyet eydiserven muhtasar / Hôş meseldür hôş ma'ânî hôş habar
Bu habardan bize ma'nî añlanur / İmdi kanda gizlüdür gör añla nûr
Nûrı Allah birlik içinde kodı / Nitekim çakmak u taş u kav odi

Uşbu sözde ma‘ni var eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Rûzigâr içre meger kim bir ‘arab / Ka‘be’ye gitmeklige kıldı taleb
505 Diledi kim yazugından yolına / Bu niyetle girdi Ka‘be yolına
Kâfileye uydı yol dutdı gider / Bir işid kim varuban anda n’ider
Mâl u ni‘met terk idüp gitmiş-idi / Cevr ü mihnet ihtiyâr itmiş-idi
Çün beriyye uçına girdi ‘arab / Aña bir hâl vâkı‘ oldı bu’l-‘aceb
Kâfileden girü kaldı añsuzın / Arkun arkun gider-idi yalñuzın
510 Gider-idi karnı aç göñli yavuz / Ne zavâda var bile ne kulavuz
Ol gün uzun yorıdı yalñuz garîb / Kondı bir yirde gice aç u arıp
Ol ara deñiz kinârıydı meger / Dünle deryâ sovugı kıldı eser
Od gerek oldı aña ısınmaga / Tâ ol uht olinça kim güneş toga
Çakmak u hem taş u kav vardı bile / Kavlıgından çıkarup aldı ele
515 Bu kamu teşvîş-ile diler sora / Od bularuñ kankısındadır göre
Çakmağı aldı eline nâz-ıla / Çok ‘azîm and virdi aña niyâz-ıla
Eytdi iy çakmak onuñ hürmetine / Kim cihân muhtâc-durur rahmetine
Tap buñaldum birez od virgil baña / Buñaluban muhtac oldum ben saña
Ka‘be dapa varuram esirgegil / Tañrı’yı Peygâmbere’i ağırlağıl
520 Yiri gögi Tañrı’yı Peygâmbere’i / Cümlesin yâd eyleyüp kıldı zarî
Niçe zârî kıldısı iş bitmedi / Çakmak anuñ zârisin işitmedi
Virmedi bir zerre od ol miskine / Kim ol odı yanduruban ısına
Çakmağı elden bırakdı ol kişi / ‘İzzet-ile eline aldı taşı
Döndi bu kez ol odı taşdan diler / Şöyle kim ölmege degdi cân diler
525 Zâri kılur aglar u hem yalvarur / Tañrı’nuñ adlarına andlar virür

- Zârlığı yine makbûl olmadı / Taşda dahı yalvarup od bulmadı
Yine mahrûm kaldı ol miskîn ‘arab / Üşimiş açmış vü göñli pür ta‘ab
Taşı dahı kodı çapındı kava / Kavdan ister derdine bu kez devâ
Kava dahı çok tazarru‘ eyledi / Aglayup hem yalvaruban söyledi
530 Eydür iy kav bâri sen mahrûm koma / Çâresüzem bakgıl âhir hâlûme
Tañrı ‘ışkıyçun baña od vir birez / Bu savuk elinden al bini bu kez
Tap buñaldum baña od vir bâri sen / Buñaluban muhtac oldum saña ben
Kavda dahı bulmadı istedügin / ‘Aklımı cem‘ eyledi dirdi ögin
Bu kezin taşı kavı dutdı bile / Bir yañadan çakmagı aldı ele
535 Urdı taş çıkıdı od düşdi kava / Cümle hâcet ol sa‘at oldı revâ
Çünkim od yandı hak’a şükr eyledi / Od katında oturup fikr eyledi
Fikr içinde ma‘niyi böyle güder / Zikr içinde sözi böyle şerhider
Eydür uşbu od ‘aceb kanda idi / Bunça zârî kıldugum ben ne-y-idi
Ger bu çakmakdan mısra bula-y-ıdum / Taşda mısra yalvarup ala-y-ıdum
540 Yoksa ger kavda olaydı söyleyüp / Elbete bula-y-ıdum cehd eyleyüp
Bellü bildüm bu oduñ kandalığın / Hem dahı key añladum dirlik sağın
Od bularuñ birliğinde nakş imiş / Birikene cümle devlet bahş imiş
Bu mesel eygü meseldür birliğe / Birikenler girdi girtü dirliğe
Ne ki devlet var-ısa birlikdedür / Birlik ehli ölmesüz dirlikdedür
545 İkilik mihnet-durur bellü bilüñ / Göçüñ andan birlik evine gelüñ
Şol nese kim şöyle katı taş-durur / Taş u hem demür ü hem ağaç-durur
Bunlaruñ birikmegi nûr koparur / Kim karañu yirlere aydın virür
Ger ola bir kaç göñül birlik kıla / Gel kıyâs it sen anı kim ne bula

- İy Hudâyâ rûzı kıl sen ‘Âşık’a / Kim bu sırrı eyde cümle sâdıka
- 550 Ola kim bir kimsene bu birlige / Gelüben ulaşa bâkî dirlige
- Tâze ola dünya âhir solmaya / Kim ebed dirlik bula hîç ölmeye
- DOKZINÇI DÂSİTÂN EVVELKİ BÂBDAN
- BEYÂN İDER OL SULTÂN HİKÂYETİ KİM
- OTUZ OGLI VAR-IDI VE ÂHİR ‘ÖMRİNDE
- HER BİRİNE DÜRLÜ VASIYYETLER EYLEDİ
- Gönlüme geldi yine bir hış haber / Hış hikâyetdür sarîhu muhtasar
- Bu hikâyet birlige iltür bizi / Birlik evindedür ol dirlik özi
- Her ki bitdi birlige devletdedür / İkilik ehli kamu mihnetdedür
- 555 Birlik ehli vardılar togru yola / Birikenlerdür ki irdi menzile
- Yalñuzın hîç kimsene yol varmadı / İkilikle kimse iş başarmadı
- Birlik ehli hîç yavuzluk görmeye / Birikenler düşmana boyn virmeye
- İkilikde kalanuñ görnür hali / Her iş içinde zebûn irmez eli
- Uşbu söze kim direm tanuk nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür
- 560 Bir zamânda var-ıdı bir nâmdâr / Saltanat sürmiş-idi çok rûzigâr
- Eyü yavuz çok işe irmiş-idi / Dünyada çok dürlü iş görmiş-idi
- Dünya içre ni‘meti key bol-ıdı / Ol zamânda ne ki varsa ol-ıdı
- Otuz ogıl virmiş-idi hak aña / Bir key işit gör ki ne dirven saña
- Degme birsi bir ile mahdûm-ıdı / Yidi iklîm bunlara mahkûm-ıdı
- 565 Her bir işüñ dünyada kim öñi var / Hîç gümân dutmân ki anuñ soñı var
- Niçe uzak yol-ısa uçı dönüm / Niçe uzun ‘ömr ise soñı ölüm
- Çün uzun yaşuñ soñı ölmek-durur / Bes bu niçe oynamak gülmek-durur

- Bellüdür bundan gelen turmaz gider / Diñle imdi ol hikâyet kim ne dir
Ol kişi çün bellü bildi kim ölür / Dirdi oğlanlarını ögüt virür
- 570 Eydür iy oğlanlarum geçdi zamân / Vaktum irdi ölisirem bî-gümân
Bâri size ben bir ögüt vireyüm / Dünyada dirlik yigin göstereyüm
Eytdi irte kamu hâzır oluñuz / Her birüñüz bir ok alup gelüñüz
Kim sözüüm var söyleyesi söyleyem / Dirlik aslın size ma‘lûm eyleyem
Eytdiler fermân senüñ n’ider iseñ / Dutavuz biz her ne kim sen dir-iseñ
- 575 İrte anda kamu hâzır oldılar / Her biri bir ok aluban geldiler
Eytdi oklu okuñuz sñ göreyüm / Aña lâyük size ögüt vireyüm
Sıdılar oklu okın söylediler / Ne dir-iseñ imdi söyle didiler
Eytdi varuñ getürüñ bir ok dakı / Baña virüñ bu kez ol otuz okı
Kim size ol ögüdi eydem ‘ayân / Bilesiz her bir işi bellü beyân
- 580 Vardılar birer dahı getürdiler / Oklu okın ortada kop durdılar
Gör bu kez n’itdi ol iş bilen kişi / Sen dahı ögüt idingil bu işi
Otuz okı cem‘ idüp dutdı bile / Bağladı başdan başa bir ip-ile
Şöyle muhkem bağladı kim oldı bir / Getdi andan ol otuzlık kaldı bir
Eytdi bu kez bir görüñ sıya mısız / Sımasañuz didüğüm tuya mısız
- 585 Ol otuz yigit anı uçdan uça / Aluban her birisi girdi güçe
Her biri güçlü güçin sınıdılar / Niçe kim cehd itdiler sınıdılar
Çün ‘acız kaldı kamu bakdı yire / Eytdiler kim atamız ögüt vire
Ataları eytdi iy oğlanlarum / İy yüregüm kanları iy cânlarum
Bu ögüt tapdur ahır dutanlara / İkilik kop birlige bitenlere
- 590 Kim ol ok yalñuz-iken hîç döymedi / Çün birikdi hîç kimesne koymadı

- Pes bilũn yalnuz kişi gũcsũz olur / Birikenler devleti uğsuz olur
Kanda kim olur-ısa yalnuz kişi / Her makâm içinde sınımdur işi
Birikenler şadumândur şadumân / Bu hikâyet girtũ sözdür bî-gümân
Ol kişi kim bu sözi anda didi / Eyledür kim ol anı bunda didi
- 595 Zîra bunlar dünyadan nakl itdiler / İlla bu pendî bize kop gıtdiler
Pes bilũn hak sevdügi birlik-durur / Birlik içinde safâ dirlik-durur
Her ki kaldı ikilikde yâr degül / Yoga saygıl sen anı kim var degül
Biriken cânlardur ol rahmet bulan / Rahmet içinde ebed bâkî kalan
'Âşık'ũn cânı fidâ olsun fidâ / Cânına bu söz gıdâ olsun gıdâ
- 600 Bilelikden ırmasun ol hak Çalab / Bu du'â hazret' de olsun müstecâb
- ONINÇI DÂSİTÂN EVVELKİ BÂBDAN
BU hADİSİ Kİ *HAYRU'R RUFAKÂ'İ*
ERBA'ATÜN BEYÂN İDER VE MİSÂL
GETÜRÜR KİM DÖRD KİŞİ BİR NESNE
ÜSTİNDE ÇEKİŐDİLER
- İşid iy ma'nî soran gör ne direm / Bir kulag ur diñle gör ne eydürem
Gör Çalab'ũn kudretin gör mahlukı / Gör bu mahlûk niçe ister Hâlık'ı
Kamusı gör niçe gider bir yaña / hâllu hâlıyla yönin dutmuş aña
Gör ki kamu mansıb ol birden dutar / Cümlesinũn maksudı andan biter
- 605 Kamu dil söyledügi bir söz-durur / Kamu göz boyladugı bir yüz-durur
Kamu 'âlem sevdügi bir nesnedür / İlla birbirnũn dilin bilmez nedür
Anuñ-ıçun dartışukdur ortada / Çün biribirnũn dilin bilmez n'ide
Yohsa kamu 'âlemũn maksûdı bir / Gelmişũn geldeçinũn ma'bûdı bir

- Bu söze bir hōş mesel gelmiş-durur / Bir kulag ur diñle ne olmuş-durur
- 610 Rûzigâr içre meger kim bir yola / Dört kişi yoldaş olup gitdi bile
Bir ‘Arabdı bir ‘Acem bir Türk eri / Ermeniydi ol biri yoldaşları
Birbirinüñ dilini bilmez-idi / Biri didügin biri almaz-ıdı
Añsuzın çün bile yoldaş oldılar / Dördi bir yirde bir akça buldılar
Aldılar ol akçayı vü gitdiler / Bir işid kim varup anda n’itdiler
- 615 Var-ıdı anda meger bir şehr ulu / Şehr içinde dürlü ni‘metler tolu
İrdi bunlar şehr uçında kondılar / Yavlak armışlardı key diñlendiler
Bir zamândan nefis işteh eyledi / Karnı açdı her birinüñ söyledi
Birbirine eytdi ol akça kanı / Getürüñ yiyesiye virlüm anı
Akçayı orta yire getürdiler / Her birinüñ gönli bir nesne diler
- 620 Dillü dilinçe biraz söz söyledi / Eytdiler nefis ne kim işteh eyledi
Diller ayruk illa dilek bir idi / Bir işid kim her biri ne dir idi
İlk agâz itdi dilinçe ol ‘Arab / *Kâle yâ eshâbünâ hâtu'l-‘ineb*
Pârisî eydür be-în engûr harîm / Hōş be-hem bi’ñeste an-râ mî-horîm
Ermeni eydür ceyis hagûg küzim / Tî hagûg cernûs bîs elük hazîm
- 625 Türkmen eydür üzüm aluñ yiyelüm
Bu uşak keleşleri koyalum
Birbirinüñ ne didügin bilmedi / Ol didügin işidüp ol almadı
Savaş oldu cümle örü durdılar / Yumrug-ıla biribirin urdılar
Halk işitdi bunlaruñ gavgâsını / Geldiler kim göreler n’olasını
Eytdiler hey ne-durur ahvâlünüñ / Ne urışursız nedür ahvâlünüñ
- 630 Yine bunlar dillü dilin söyledi / hâllü hâlin halka ma‘lûm eyledi

- Halk işitdi bunlaruñ dillerini / Lîkin añlamadılar hâllerini
Var-ıdı ortada bir kişi kim ol / Bulmuş-ıdı cümle halk göñline yol
Dürlü dili virmiş-ıdı hak aña / Ma'lum idi cümle iş mutlak aña
Ol bularuñ dilini bildi 'ayân / Her birinüñ dilegin bellü beyân
635 Geldi ilerü eytdi hey urışmañuz / Sabr idüñ birbirüñüze düşmeñüz
Baña virüñ akçayı kim ben sizi / Hôşnud eylep getürem arzûnuzı
Akçayı aldı bu vardı bağçaya / Virdi üzüm aldı ol bir akçaya
Çün getürdi üzümü kodı ilerü / Kamusınuñ derdine oldı darû
Şâd oluban her biri sevindiler / Arzuların buluban avındılar
640 Cümlesinüñ maksudı oldı tamâm / Kalmadı bunlarda zerre intikâm
Çün bir-ıdı istedügi dördinüñ / Merhemi bir yirde-y-ıdı derdinüñ
Pes bu gavgâ vü urışmak ne-y-ıdı / Cümle dilin bilmedüğinden-ıdı
Bilmeyen katındadur söz ü savaş / Her ki bildi bu işi oldı yavaş
Bu meseldür dünya ehli hâline / Hem tanukdur yol eri ahvâline
645 Kim bu cümle mahlukâtuñ ma'budı / Birdür ol bir yirde biter maksudı
Bir güneşdendür bu cümle göz nurı / Bir emirdendür bu cümle halk diri
Ger surat yüz biñ ise birdür hayât / Görseñâ kim bir sudan yüz biñ nebât
Sen gerekse bardağı yüz biñ sına / Çün sıyasın su hemân birdür yine
Bir makâmda biñ çerâg olsa münîr / Sırçası ayrukdur illâ nûrı bir
650 Rengi ayruk üzümüñ birdür suyu / Çün şarâb oldı kamu birdür huyu
Bir deñizden yıl-ile biñ mevc olur / Çünki yıl diñdi yine deñiz kalur
Bir güneş yüz biñ bacadan ger ine / Çün güneş gitdi baca birdür yine
Yıl hisâbda üç yüz altmış gün-durur / İlla her gün gelen ol bir gün-durur

- Her günün bir adı var bir hükm ider / Kamusunda bir güneş gelir gider
655 hükm içinde degme gün bir san-durur / Asl içinde kamusu yeksân-durur
Pes bir evdendir bu cümle mevcudât / Muhtelif düşmüşdür illâ mahlukât
Degme birnün bilüsi elvân-durur / Her bilüden maksud ol Sübhân-durur
Yitmiş iki milletün maksûdı ol / Matlub u ma‘şûkı vü ma‘bûdı ol
Gam degül ger dilleri ayrug-ısa / hâl içinde eksük ü artug-ısa
660 Cümlesi ol kapuya muhtâc-durur / Kamu tokvan diyen anda aç-durur
Çün garaz birdür bire bitmek gerek / Biriküben bir yola gitmek gerek
İkilikde kim kalursa kalırsar / Yarın ol hazret’de utlu olırsar
İy ‘Aşık sen bu işi bildün-ise / Ol gönüller maksudın bulduñ-ısa
İkilik eyleme hiç kimse-y-ile / Hôş dirilgil yohsul-ıla bay-ıla
665 Kim iresen ol birün birliğine / Hem giresen ulular dirligine
EL-BÂBU’S-SÂNİ Fİ’S-SÜNÂ’İ
Hem ikinci bâb içinde on yene / Dâsitân var kim anı diñleyene
Bilinür ezdâd ‘âlemde ‘ayân / Çün ten ü cân çün zemîn ü âsümân
EVVELKİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN-I DÜNYÂVE ÂHİRET İDER
VÜ SÖYLER Kİ HER NESNE KİM
MEVCÛDDUR BİRBİRİYLE
MUHTE- LİTDÜR ZÂHİREN VE BÂTINAN
Bilün anuñ birliğin kim bir-durur / İki diyenler aña kâfir-durur
Aña bir dimek-durur ikrârumuz / Birliğine yok-durur inkârumuz
670 Birdür ol birliğine şek yok-durur / Andan ayru dünyada tek yok-durur

- Her ne kim yaratdısa çift eyledi / Her birin bir maksuda kıft eyledi
Her birinüñ ma'nisi var örtülü / Anı görüp añlayandur bahtulu
İmdi bir gör âhiretle dünyayı / Cân göziyle okıgıl bu ma'nayı
Gör bu ma'nide neler gizlü-durur / Anı bu sûret gözi kanda görür
675 İki evdür dünya ile âhiret / Âhiredür menzilümüz 'âkibet
Bu iki ev birbirisinden 'ucâb / Birisi görnü-durur biri hicâb
Kimsene kim gözi kaldı dünyada / hak didârından bular kaldı yada
Kimsene kim ahrete kıldı nazar / hak didârın göriser şeksüz ol er
Dünyada her ne yaparsañ yıkıla / Âhiretçün yapduguñ bâkî kala
680 Kovma dünyâ dilegin utanasın / Âhiret evinde oda yanasın
Dünyayı görüp yakın aldanmagıl / Âhiret senden ırakdur sanmagıl
Dünya dahı âhiret cânuñ-ıla / Karışupdur tendeki kanuñ-ıla
N'ideyüm kim anlamazsın hâlünü / Bâri işit eydeyüm ahvâlünü
Dünya cismünü dilegidür iy safâ / Kim gelür andan saña yüz biñ cefâ
685 Âhiret cân maksudıdır iy 'akıl / Kim biter andan saña yüz biñ hasıl
Cân dilegin terk idüp uyma tene / Ten dilegin terk idüp uygıl cana
Kim bu cismünü aslı toprakdan-durur / Liki cânuñ bünyâdı hak'dan-durur
Kim tene uyar-ısa toprak ola / Kim câna uyar-ısa bâkî kala
Zîra kim her nesne varur aslına / Cân çıkar 'arşa vü ten girür sine
Küllü şey'in yerci 'u ilâ aslihî
690 Ten dün ü gün nefis-ile virür alur / Anuñ-ıçun hazret'e 'âsî olur
Cân dün ü gün 'ışk-ıla alur virür / Anuñ-ıçun ma'suka dogru varur
İy 'Aşık sen 'ışka uydur cânunuñ / Kim göresin göze göz sultânuñı

İy Çalap ‘ışkdan bizi ayırmagıl / Dünya âhir togru yoldan ırmagıl
İKİNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN BE-
YÂN İDER KİM HER NE KİM YİRDE
VE GÖKDE MEVCÛDDUR ‘ÂLEM-İ
EŞBÂHDAN MİSLİ VE NAZİRİ ‘ÂLEM-İ
ERVÂHDUR VE HER NE KİM YİR ALTIN-
695 DA MEDFÛNDUR NAZİRİ BEDEN-İ
İNSÂNDAN MAHZÛNDUR
Gör Çalab’uñ kudretin kim n’eyledi / Niçe dürlü nakş u bünyâd eyledi
Her surat her nakş kim kıldı ‘ayân / Cümlesinde ma‘ni var bellü beyân
Yir-ile gögi yarattı ol Kadîm / Birbirine çift kıldı ol hakîm
İkisinüñ arasında Âdem’i / Kıldı peydâ cümle bu hâs u ‘amı
700 Âdemîde cümle dürlü hâl ü iş / Yir-ile gökden biter bu yaz u kış
Gökden indi cân u ‘akl u fehm ü dîn / Yirden oldı nefis ü ten hem kibr ü kîn
Gökden indi devlet ü mertebeler / Yirde bitdi mihnet ü mefsedeler
Göklere tolmış-durur rûhâniler / Yir yüzün almış-durur nefsâniler
Gök yüzi cümle firiştehler tolu / Bu yir ehli dîv-durur çirkin hulu
Gökler içindedür ol uçmak kamu / Yirler altında-durur yidi tamu
Yir yüzinde yahtuluk gökden iner / Dünyaya karañuluk yirden döner
705 Dürlü rahmet cümlesi gökden yagar / Dürlü mihnet kamusı yirden togar
Küllü inâ’in yeteraşşahu bi-mâ fihî
Zîra kim gök ‘âlemi rûhânidür / İlla bu yir ‘âlemi cismânidür
Eyle olsa yir tendür gök cân / Bu söze ister-iseñ eydem nişân

- Yidi kat gök cân içinde gizlüdür / Yidi kat yir ten içinde yazludur
Cândadur uçmag u hem hûr u kusûr / Tendedür tamu vü hem fisk u fücûr
- 710 Ma‘rifet cânndan kopar gelür tene / Ma‘siyet tenden kopar gelür câna
Cân dilegi uçmag-ıla sâzikâr / Ten dilegi tamu-y-ıla sâzivâr
Cân-ıla ten hikmeti üküş-durur / Ten kafasdur cân içinde kuş-durur
Muntazırdur cân kafas kaçan sına / Âzad ola gide kendü mülkine
‘Işk getürdi cânı tende egledi / ‘Âkıbet cân kendü mülkin öğledi
- 715 Yine ‘ışkdur cânlaruñ kulavuzı / Alur ilter gösterür görklü yüzi
İy ‘Aşık sen ‘ışk yolınça gidegör / ‘Işk yolında cânuñı terk idegör
Kim iresin maksuduña bî-gümân / Rahmete peyvest olasın câvidân
Tâ ki cânlar cânını tîz bulasın / hazretinde hâslarıyla olasın
İy Hudâyâ ‘ışkuñı ayırmagıl / Dünya âhir togru yoldan ırmagıl
- ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN-I MÜLK-İ RÛHÂNİ VE CİSMÂNİ
KILUR VÜ ‘AKLUÑ SEYR İTDÜĞİ MÜLK-İ
RÛHÂNİDE SÖYLER
VE NEFSÜÑ MÜLK-İ CİSMÂNİDE
TAYERÂN İTDÜĞİN BİLDÜRÜR
- 720 Aç gözüñi kim göresin menzilet / Aç kulaguñ işidesin ma‘rifet
Dir öğüñi kendüzüñi aragıl / Kankı mülkdedür makâmuñ añlagıl
Mülk ikidür yaradan bir dogru bak / Bu iki mülke tolupdur emr-i hak
Elâ lehu 'l-halku ve 'l-emru 7/54
Birine rûhâniler tolmuş-durur / Birini nefsaniler almış-durur

- ‘Aklı vardır nefsi yok rûhâninüñ / Nefsi vardır ‘aklı yok nefsâninüñ
725 Durmadın hazret sever rûhâniler / Dün ü gün dünyâ kovar nefsâniler
Bunlar iksi birbirine yagıdur / Birbirinüñ tedbirini tagıdur
Su-y-ıla beñzer oda emsâlleri / Anuñ-ıçun birikimez hâlleri
Âdemînüñ mülki geldi mu‘tedil / Nefs ü tendür varlığı hem ‘akl u dil
Ya‘ni kim ol ‘akl u dil rûhânidür / Nitekim bu nefs ü ten cismânidür
730 Aslı berkinmiş-durur rûhâniye / Fer‘i tagılmış-durur cismâniye
Kendü orta menzili dutmuş-durur / Ol iki mülk ehlini utmuş-durur
‘Akl-ıla rûhâni mülke seyr ider / Bir işid kim varuban anda n’ider
Nüh felekden yokarı seyri geçer / İrer ol rahmet honından yir içer
Seyr ile her dem varur ol menzile / Cümle gök ehlin görür bu ‘akl-ıla
735 Hem görür ol hak didârın bî-hicâb / Pâdişâhlık bulur anda bî-hisâb
Terzuku men teşâ’u bi-gayri hisâb 3/27
Ol fenâsuz mülk içinde şâh olur / Merkezi vü menzili dergâh olur
‘Akl-ıla rûhânide gördüğü ol / Bu kezin cismâniye geldi bu yol
Nefs-ile cismâni mülke seyr ider / Bir işid bunda dahı n’eyler n’ider
Dünyada her dürlü cismüñ adı var / Her bir aduñ gizlenü bir dadı var
740 Cümle cismüñ âdemî adın bilür / Ad içinde gizlenü dadın bilür
Girür ol cismâni mülke nefs-ile / Alur ol lezetleri kıldan kıla
Geh geyür ü geh biner hôş atlara / Geh bakar şol sevgülü sûretlere
Gâh alur bu cümle ni‘metden gıdî / Âdemiye kamusu oldu fidî
‘Akl-ıla rûhâniler mülkin bilür / Nefs-ile cismâniden lezzet alur
745 Kendü orta yirde urmuşdur kadem / Seyr ider ol iki mülke dem-be-dem

- Añlar-ısañ ol iki mülk sendedür / Birisi cânda vü biri tendedür
Göz açup bakdugumuz mülk-i cihân / Göz yumup gördüğümüz mülk-i nihân
Seyr idüp vardugumuz hazret-durur / Geydüğümüz hil‘at-ı devlet-durur
Mâyil olup kovdugumuz dünyedür / Bâki degül yıkılası bünyedür
750 Her ki bâtin mülkine girdi revân / Pâdişâh olasıdur anı seven
Her ki zâhir mülkini dutdı kavî / ‘Âkibet dûzah-durur anuñ evi
İy yarânlar zâhirüñüz terk idüñ / Bâtin içre yirüñüzi berkidüñ
Kim iresiz ol hakîkî devlete / hükm idesiz ol fenâsuz mülkete
‘Âşık’uñ mülki ebed anda-durur / Devleti tende degül cânda-durur
755 İnşaallah kim tene karılmaya / Cânı ‘ışka yâr ola ayrılmaya
DÖRDÜNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM HÂLIK-I BERR Ü BAHR
ÇÜN KİM BERRİ VÜ BAHRİ YARATDI
HER ŞEY’ Kİ YİRDE MEVCÛDDUR ANUÑ
NAZİRİ DEÑİZDE MEVCÛDDUR
TAÑRI’NUÑ KUDRETİ VE İRÂDETİ VE
MEŞİYYETİYLE
Tañrı ‘ilmin hôş-durur öğrense çok / Dutmasa öğrenmegüñ assısı yok
Devlet oldur kim duta öğrendügin / hak yolına bağlaya ussın ögin
‘İbret ala her neye bakar-ısa / İmin ola her neden korkar-ısa
İnne fi-zâlike le ‘ibreten limen yahşâ 79/26
Añlaya bu dünyanuñ ahvâlini / Aña göre bile kendü hâlini
760 Dünyada ne var-ısa sende-durur / ‘İlm tende ma‘nisi cânda-durur

- Çünkü dünyâda ne vardır bilesin / Andan anı kendüzünde bulasın
Ve fî-enfûsikûm efelâ tubsrûne 51/21
- Bilesin sûd u ziyânuñ ne-y-imiş / Hem dahı uşbu işi niçe-y-imiş
İşit imdi eydeyüm maksûd nedür / Uşbu söz üzre hikâyet nitedür
İki nesne var cihânda key ulu / İksi dahı mahluk-ıla toptolu
- 765 Bunlaruñ berr ü bahırdur adları / Beñzemez hem birbirine dadları
Ya‘ni berr ü bahr diyüp söyledüğüm / Kuru yir birle deñizdür didüğüm
İmdi bir işid bularuñ hâlini / Eydeyüm birin birin ahvâlini
Deñiz ehli balıg u bahrî-durur / Bunlaruñ deryâ kadîm şehri-durur
Ol deñiz içre-durur seyrânları / Dirlik ü şâdî vü hem cevlânları
- 770 Yir yüzine çıksalar ölür bular / Hîç gümânsuz hep fenâ olur bular
Kuru yir ehli vuhûş u hem tuyûr / Dünyada bunlar dahı kılur sürûr
Kimine meydân-durur tag u ova / Kimine seyrângeh olmışdur hevâ
Yir yüzindedür bularuñ lezzeti / Dirligi vü şâdisi vü ni‘meti
Deñiz ehli kuruya çıksa ölür / Kuru yir ehli deñizde gark olur
- 775 Deñiz ehli kuruda eglenimez / Kuru yir ehli deñize giremez
Pes deñiz ehli deñizde yaraşur / Nitekim yir ehli yirde yaraşur
Bu meseldür ma‘ni gösterür bize / Remzdür bu ten ile gönümüze
Ten kuru yirdür gönül deñiz-durur / Bir işit bu söz ne ma‘nî gösterür
Cân balıkdur ‘ışk-durur bahrî ‘ayân / Gönül içre bunlaruñ hükmi revân
- 780 Zîra kim gönüldedür cevlânları / Dürr ü gevher üstine seyrânları
Ol ki didümdi vuhûş u hem tuyûr / Tende uş nefis ü hevâ bunlar-durur
Ten içindedür bularuñ tahtları / Dünya üzre açılıpdur bahtları

- Ten içinde şâd u hurremdür bular / Arzuları dün ü gün çirkin hular
Nefs-ile uşbu hevâ elbir ider / Bir işid bunlar ki ne tedbîr ider
- 785 Cân-ıla ‘ışkı okırlar dünyaya / Maksud ol kim bunları kul eyleye
Ger bular bu nefse münkâd olalar / Dirligi kalmaz gerek kim öleler
Nitekim balıg-ıla bahrî-durur / Çıkıçak yir yüzine ol dem ölür
Cân-ıla ‘ışkı dahı bir gör n’ider / Ol hevâyı nefs-ile da‘vet ider
Okır eydür dün ü gün hak’dan yaña / Aslumuz oldur rücû‘ itlüm aña
- 790 Râzı olmazlar bular kim varalar / Kuru yiri kop deñize gireler
Nitekim şol cânavarlar kuruya / Öğrenüpdür anı kop girmez suya
Dün ü gündüz dartışıkdadur bular / Ol yeñer kim ‘akl anuñla oldı yâr
Kankısına kim ‘akıl koldaş ola / Yol içinde yâr olup yoldaş ola
Ol gerek kim yolın ilte ilerü / Yol bula ol içerüden içerü
- 795 Cân-ıla ger ‘ışk uyarsa tenüñe / Pes geliserdür nedâmet cânuña
Saña şol nefs ü hevâ düşman-durur / Dôstlıg iden saña ‘akl u cân-durur
Pes bu ‘ışkı ‘akl-ıla uydur cana / Kim yüzüñ tâze varasın Sübhan’a
Bu deñizde ko helâk olsun bular / Yol eri nefsi helâk olmak diler
İy ‘Aşık sen nefse yoldaş olmagıl / ‘Işka uygil ‘ışk yolında kalmagıl
- 800 Kim seni ‘ışk kavşura ma‘bûduña / Hiç gümânsuz iresin maksûduña

BİŞİNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I MECLİS-İ RAHMÂNİ VÜ

MECLİS-İ ŞEYTÂNİ KILUR VE İKİ

MECLİSÜÑ EHLİNİ ZİKR İDER

VE TÂHRİZ EHL-İ MECLİS-İ SÂNİ

EVVELKİ MECLİS EHLİNE KILUR KİM

MÜTÂBA‘AT-I RAHMÂNİ KILALAR

‘Âkıl-ısañ añlagıl ne eydürem / Aç kulaguñ bir işid gör ne direm

Ger bu sözüñ ma‘nısın añlar-ısañ / Cân-ıla gönül-ile diñler-iseñ

Añlayasın dôstuñı düşmânuñı / Kurtarasın düşmanuñdan cânuñı

Bilesin bu dünyada n’itmeñ gerek / Neyi terk idüp neyi dutmañ gerek

805 Diñle imdi kim ne direm iy ‘akıl / Uşbu sözden fâyide kılğıl hasıl

İki meclis var cihânda belgölü / Her biri hâllü halinde sevgölü

Birisi ol meclisüñ rahmânidür / Birisi hîç şek degül şeytânidür

İşid ol rahmâni meclis vasfını / Kim niçe düzmiş-durur Allah anı

Yüz biñ yigirmi dört biñ enbiyâ / Dört yüz ol kırk tabakat-ı evliyâ

810 Ehli uşbu meclisüñ anlar-durur / Dahı bunlara uyan cânlar-durur

Cân-durur ol ortada harca varan / Cânına kalmadı ol girçek eren

Ortada yaylup-durur Kur’ân honı / ‘İlm ü hikmet yir bular düni günü

Mustafâ ol meclisüñ serdîhidür / Pâdişâh ol meclisüñ yârdehidür

İslâm evinde-durur dirnekleri / Yok-durur hîç bunlaruñ ivmekleri

815 Hôş Hudâyî meclis anda kurulup / Hem safâdan bâdiyeler urulup

Toptolu ol bâdiye şerbet-durur / Kim içerse cânına rahmet-durur

‘İşk-durur ol meclisüñ hem sâkisi / Eydimezem dile gelmez bâkisi

Ol ki ‘âşıkdur ne direm añlaya / Anlaruñ kim ‘ışkı yokdur tañlaya

Tevbedür ‘ışk sâkisinüñ sagrakı / İçen olur cümle ‘ışk müstagrakı

820 Hem imândur ol arada şem‘-i cem‘ / Yahtu virür orta yirde hemçü şem‘

Ol imân çerâgını yanduruban / Yönlerin düpdüz hak’a döndürüben

- Ol şarâbı hôt içerler zevk-ile / Cümlesinüñ cânı tolu şevk-ile
Ol biri meclis kim ol şeytânîdür / Kim bular bu meclisüñ düşmânîdur
Diñle imdi anı dahı ne-y-imiş / Ehli kimdür hâlleri niçe-y-imiş
825 Nemrud u Şeddâd u Fir‘avn-ı le’îm / ‘Utbe vü Şeybe Ebu Cehl-i zinîm
Ehli bunlardur bilüñ ol meclisüñ / Nâyibidür her birisi İblisüñ
Serdihi ol meclisüñ şeytân-durur / Sevgülü ni‘metleri küfrân-durur
Küfr evinde meclisi kurmuş bular / İşleridür kibr ü kîn çirkin hular
Meclis-i şeytânî anda kurulup / Müşkilâtdan bâdiyeler urılup
830 Toptolu mihnet-durur ol bâdiye / Garra olmışdur bular şol şâdiye
Uşbu nefsdür sâkisi ol meclisüñ / Sagrakı fiskdur hem ol müşkil işüñ
Dün ü gün içdükleri mihnet-durur / Eyle sanurlar anı ‘işret-durur
Sen bulardan kankısın sever iseñ / Sohbetine varmaga iver iseñ
Anuñ-ıla varısarsın hazret’e / Rahmeti kop mâyil olma mihnete
835 İy ‘Aşık sen uşbu hönı yâruña / Dahı hem şol sevgülü döstlaruña
Yidürüdur dün ü gün usanmadın / Her nesenüñ çok yiyen bilür dadın
İnşaallah kim Çalap rûzî kıla / Yiyevüz biz ol honı döstlar-ıla

ALTINÇI DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I ELKANÂ‘ATU KENZÜN LÂ-

YEFNÂKILUR VÜ HEM BİLDÜRÜR

KİM KANÂ‘AT İHTİYÂR-I ERBÂB-I DİN

VE AŞHÂB-I YAKİNDÜR VE BİLDÜRÜR

KİM KANÂ‘AT İHTİYÂRİ VE GAYR-İ

İHTİYÂRİDÜR

Bir sözü var hîş sarîhü muhtasar / Söz içinde ma‘ni vardır mu‘teber
Her kimesne kim bu sözü diñleye / Diñleyüben ma‘ninin hem añlaya

840 Devlet issidür hakikat ol kişi / Pâdişâha lâıyk olmışdur işi

Anların kim gözleri açuk-durur / Anuñ-ıçun azmadın dogru varur

Kimsenüñ kim gözi yokdur ne göre / Kıldan inçe bu yolu niçe vara

Anların kim kulagı baglu degül / İşidicek hak sözi kılur kabül

Kimsenüñ kim kulagı işitmeye / Lâcerem öğüt viresin tutmaya

Lehüm kulübün lâ-yefkahüne bihâ ve lehüm a‘yunun lâ-yubsirüne bihâ ve lehüm âzânun lâ-yesma‘û

845 Virdise ger göz kulak Tañrı saña / Bir sa‘at dut göz kulak bendin yaña

Gözün-ile göresin n’itmek gerek / Hem bilesin kim niçe gitmek gerek

İşid imdi yol eri verzişini / Gözün aç bak kim göresin işini

Ne iş-ile hak rızâsın buldılar / N’eyleyüben hak yolından vardılar

İki dürlü kâni‘ olmak var-durur / Birisi reh-zen biri rehber-durur

850 Birisin işle iresin Tañrı’ya / Birisin kılma seni yoldan koya

Bir kanâ‘at var eri iltür hak’a / Bir kanâ‘at var kılan dînden çıka

Her ki kani‘se azacuk ni‘mete / İresidür ol hakîkî devlete

Fe-lenuhyiyennehü hayâten tayyibeten 16/97

Her ki tâ‘at azına kâni‘ ola / Rahmetinden Tañrı’nuñ mahrûm kala

Mâl azına kim kâni‘ olur-ısa / Tañrı’ya her dem şükür kılur-ısa

855 Tañrı anuñ yanudın uçmak vire / Hiç gümânsuz ol kişi hakk’a ire

Le’in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7

Ol ki tâ‘at azına kâni‘-durur / Kendü işi kendüye mâni‘-durur

Komaz anı kim ulaşa hazret’e / Ol kişi lâıyk degüldür rahmete

- Dünyelige kâni‘ olmak kân-durur / Zîra kim yarıçısı Rahmân-durur
Ol nese kim kân-durur eksilmeye / Yarı kim hak’dan-durur kesilmeye
- 860 Kimse kim yarıçısı Rahmân ola / Tag u taş cümle aña fermân ola
Tâ‘ata kâni‘ olan kâfir-durur / Zîra anuñ yolını şeytân urur
Ve eclub ‘aleyhim bi-haylike ve racilike ve 17/64 şârihküm fi’l-emvâli ve’l-evlâdi
Sustlığı andan-durur ol kişinüñ / hazret’e lâyıkı yokdur işinüñ
Ol kişi kâni‘ anın olmuş-durur / Nefsi elinde zebûn kalmış-durur
‘Âkila degmiş ola söz ma‘nisi / Anbaruñ bir avuç olur çâşnisi
- 865 Bu kadardan aňlayasın hâlünü / Bakuban arar-ısañ sen yoluñ
‘Âşık anuñ kulıdur kim yol bile / Yolın arap kendü eksügin bula
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol kanâ‘atdan bizi ayırmagıl
- YİDİNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER Kİ MAGFİRET VE MEZELLET
SEBEBİ NEDÜR MAGFİRET-İ ÂDEM
NEDE-Y-İDİ VE MEZELLET-İ İBLİS
NİÇEDÜR MAGFİRET VE MEZELLET
MA‘NİSİN BU ÂYETDEN Kİ *MÂ-ESÂBEKE*
İSTİNBÂT İDER 4/79
- 870 Hôş-durur eksükligin bilse kişi / Nite olmaz mahlukuñ eksük işi
Kendü eksügin bilen mahrûm degül / Mahrum oldur kim yola mahkûm degül
Hayrı hak’dan şerri nefsinden bilen / Oldur âhir tevbesi makbûl olan
Nitekim Kur’ân haber virür bize / Âyetin eyde-y-idüm gelmez söze
Mâ-esâbeke min hasenetin fe-mina’llâhi vemâ esâbeke min seyysi’etin fe-min nefsike 4/79

- Gerçi takdîr Tañrı'dandur her işe / Hîç kimesne eydimez kim *bu nişe*
Lîki edebdür suçı nefsdan bileler / Her dem istigfâr u tevbe kılalar
Suçı hak'dan dutsa lâyıık olmaya / Eyle diyen hîç rahmet bulmaya
- 875 Nitekim İblîs-ile Âdem-durur / Bu söze tanuk bular muhkem-durur
Bunlar iksi suçlu oldu nâgehân / Gerçi takdîr Tañrı'nuñdur bî-gümân
Birisi la'net olup düşdi irak / Biri uçmakdan çıkup dardı firâk
Bunlara bu iş Çalap'dan bahş-ıdı / Takdir içre nüsha olmuş nakş-ıdı
İblis'e Âdem bahâne oldıdı / Âdem'e İblîs havâle geldidi
- 880 Degmesi bir dürlü iş işlediler / Ol iş-ile suçlu oldılar bular
Birisi rahmet bulup geldi ilerü / Birisi la'net olup kaldı girü
Ne sebedendür bularuñ hâlleri / İşid imdi niçedür ahvâlleri
Eydeven ger 'ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ
İblis eytdi senlüdür bu cümle iş / Senden alur kamu 'âlem perveriş
- 885 Sen ezelde bu işi düzmiş-idüñ / 'Arş üzre nüshasın yazmış-ıduñ
Her bir iş kim işlenür fitne senüñ / 'Âlem içre yöriyen fetvâ senüñ
Bu iş içre suçı ne ben miskinüñ / Emr ü takdîr ü dilek cümle senüñ
Kul küllün min 'indi'llâhi 4/78
Böyle demek niçe söylemek olur / Bu suçı sen işledüñ demek olur
Çünkü suçı kendüzinden bilmedi / La'net içre kaldı rahmet bulmadı
- 890 Âdem eytdi yâ İlâhâ Rabbenâ / Suçlu oldum rahmet it ben miskine
Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ ve in lem tagfirlenâ ve terhamnâ le-nekûnenne mine'l-hâsirîne 7/23
Bilürem eksüklüyem suç işledüm / Kendü kendü nefsüme zulm eyledüm
Tevbe kıldum döndüm uş senden yaña / Kamu eksügüm-ile geldüm saña

Sen Rahîm'sin hem Kerîm'sin hem Gafûr / Hem Kadîm'sin hem Mukîm'sin hem Sabûr
Ben bilürem suçumı kıldum günâh / Sen kerîmsin yarlığa iy Pâdişâh
895 Dâyimâ bizden yañadan suç-durur / Yarlıgagıl rahmetüñ üküş-durur
Fetelekkâ Âdemu min Rabbihî
kelimâtin fetâbe 'aleyhi innehûHüve't-tevvâbü'rrahîmü 2/37
Çünkü Âdem munsif oldu hazret'e / Suçlu-y-iken lâyük oldu rahmete
Rahmetin viribidi ol dem aña / Uşbu iş 'ibret yiter saña baña
Sümme'ctebâhu rabbuhû fe-tâbe
'aleyhi ve hedâ 20/122
Her ki kendü eksügin bilüdura / Durmadın rahmet aña gelüdura
Her ki suçsuzam diyü da'vî kıla / Lâcerem ol la'nete lâyük ola
900 'Âşık'üñ sözi öğütdür dutana / Dutmayanlar magbûn olup utana
İy hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Rahmetüñden sen bizi ayırmagıl
SEKZİNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN BU
ÂYETİ Kİ *SENÜRİHİM ÂYÂTİNÂ Fİ'L-*
ÂFÂKI TEFSİR İDER VE BEYÂN-I MİN
KÜLLİ ŞEY'İN HALAKNÂ ZEVCEYNİ
KILUR PES HER ŞEY Kİ 'ADEMDEN
VÜCÛDA GELÜR BU MA'Nİ ANDA
MEVCÛDDUR 51/49
Hôş-durur ol kimse kim ma'nî bile / Ne ki varsa kendü cisminde bula
Cem' ola kendüzine tagılmaya / Kendüzinden taşra nesne bulmaya

- Kendüden ma‘lûm ola nakş-ı cihân / Eyü yavuz âşikârâ vü nihân
- 905 Zîra hak Kur‘ân ‘da ma‘lûm eyledi / Ne ki ‘âlemedür ol sende didi
- Ve fî enfûsikum efelâ tubsırûne 51/21*
- Dün ü gündüz yir ü gök uçmak tamu / Sendedür âhir ne kim varsa kamu
- İlla hayf kim sen seni bilimedüñ / Geçdi ‘ömrüñ bir saña gelemedüñ
- Bilimedüñ sen seni kim sen nesin / Kendüzüñde sen dahı bir dünyesin
- Ne ki var dünyâda var sende dakı / Bir elif eksük degül Tañrı hakı
- 910 Sen eger kendüzüñi bilmez iseñ / Ben diyeyüm ger melûl olmaz-ısañ
- Kim bilesin sen seni hem dünyeyi / Hem bilesin sendeki her nesneyi
- Uşbu dünyâ iki nesnedür i yâr / Çift çiftdür dünyada her ne ki var
- Ve min külli şey’in halaknâ zevceyni 51/49*
- Yir ü gök ü dün ü gündüz yaz u kış / Uşbu tertîbçe varur her dürlü iş
- Kimi zâhir kimisi bâtın-durur / Nitekim ten aslı mâ’ u tîn-durur
- İnnî hâlikun beşeren min tînin*
- 38/71
- 915 Ya‘ni kim tîn iki dürlü nesnedür / Toprag-ıla su degül mi bes nedür
- Cismi şundan eyleyüpdür ol İlâh / Çün yaratdı ‘âlemi ol Pâdişâh
- İki urdı her işüñ bünyâdını / ‘Âlem içre cismini vü adını
- Ol ikiden dünyada her ne ki var / Mislini sende komışdur hem i yâr
- İşid imdi her biri niçe’ydügin / Kim bilesin bu hikâyet ne’ydügin
- 920 Dünyada gök var-ısa sende gönül / Sen dahı ol gök gibi şöyle giñ ol
- Dünyada yir var-ısa sende vücûd / Sen dahı ol yir gibi kılğıl sücûd
- Dünyada gün varsa sende ehliyet / Dünyada dün varsa sende cehliyet

- Dünyada ‘arş varsa sende cân u dil / Dünyada ferş varsa sende âb u gil
Dünyada yaz varsa hem sende safâ / Dünyada kış var u hem sende cefâ
- 925 Dünyada gör niçe ni‘met huşk u ter / Cânı gökden sûreti yirden biter
Sende ‘ilm ü ma‘rifet kandan gelür / harfi dilden ma‘nisi cânndan gelür
Dünyada bir dem gelür güneş togar / Bir sa‘at bulut olur yağmur yagar
Sende şâdî kopduğı ol nûr gibi / Kaygu bulut göz yaşı yağmur gibi
Dünyada hem berr ü hem bahr eyledi / Hem kuh u kuhsâr u hem nehr eyledi
- 930 Berr sende ten-durur hem bahr cân / Kûh u kuhsâr a‘zalardur nehr kan
Yirde gökde ne ki varsa sende var / Kimisi cânnda vü kimi tende var
Gök tolu hûr u kusûr beñzer nura / Her birisi rahmet indürür yire
Sende hûb endîşeler beñzer aña / Kim biter cânndan gelür her dem saña
Bu yir altı cümle dîvlerdür tolu / Zîşt ü ‘ifrît her biri çirkin hulu
- 935 Sendeki haşm u gazab kibr ü kine / Her biri beñzer Süleymân dîvine
Pes ne kim âfâk içinde yazludur / Cümle bu nefsüñ içinde gizlüdür
Senürîhim âyâtinâ fi’l-âfâki ve fî-enfüsihim hattâ yetebeyene lehüm ennehü’l-hakku 41/53
Aç gözün âfâk içinde gör ne var / İmdi bir gel kendüzüne kıl nazar
Kim bilesin hak nedür bâtil nedür / Dünya mülkinde saña hâsıl nedür
Her ki bunda bu işi bilmedise / Ol ki maksûddur anı bulmadısa
- 940 Yarın anda maksuda irmeyiser / Pâdişâh dîdârını görmeyiser
Ve men kâne fî-hâzihî a‘mâ fehüve fi’l-âhireti a‘mâ ve ezallu sebîlen 17/72
Uşbu sözden sen seni añlayasın / ‘Ârifiseñ bilesin kim sen nesin
Sen seni bildün-ise bildün hakı / ‘İlmüñ aslı sendedür cehd it okı
Men ‘arefe nefsehû fe-kad ‘arefe rabbehû

- Zâhir ü bâtın ne kim varsa ‘ayân / Kamusı sende-durur bellü beyân
Zâhiründe ‘ilm-i ‘ibret yazludur / Bâtınında ‘ilm-i hikmet gizlüdür
- 945 Zât içinde höd tolupdur hak nuru / Kim hakikat cân anuñladur diri
Ayruğun eydemez gelmez dile / Niçe eydem ma‘lum olmaz dil-ile
Aña kim hak ma‘lûm itmişdür işi / Ol kişi bilür bu sözi ol kişi
Aña kim bildürmedi niçe bile / Aña kim buldurmadı niçe bula
Yol varana reh-nümâ oldur ahir / Kullarını kendüye hem ol ohır
- 950 Vây aña kim ol okımay n’ide / Mübtelâ kılmış-durur kaç gide
‘Âşık’a yol gösteren oldur ‘ayân / Andan açılmış-durur keşf ü beyân
Ol eger dogru yolu göstermeye / ‘İşk-ıla dogru yola göndermeye
Bu yolu kimse niçe vara-y-ıdı / Yâhud ol dergâha kim ire-y-idi
Çünkü koşdı döstlara ayırmason / Dünya ahret togru yoldan ırmason
- DOKUZINÇI DÂSİTÂN İKİNCİ BÂBDAN BEYÂN İDER Kİ VÜCÛD-I ÂDEMİ BİR
ŞEHİRİSTÂNA BEÑZER VE ‘AKL VE NEFS ANDA İŞ BİTÜRİÇİDÜRLER VE
GÖÑÜL HAK HAZÂNESİDÜR A‘ZÂYI ‘İBÂDETE DA‘VET KILURLAR
- 955 Kanı ol kim kendüzinden ‘ilm okır / Gelsün eydüñ ger ganîdür ger fakîr
Okulum bu mektebüñ ‘ilmin bile / ‘Âlim oldur kendünüñ ‘ilmin bile
Kendü ‘ilmin her ki bildi mutlakâ / Kendüzinden yol açıldı ol hak’a
Kendüden ol hazret’e çün buldı yol / Seyr ider her dem-be-dem ol yoldan ol
Ol kişi çün kendüden aldı haber / Ol haberden iş tuyıldı mu‘teber
- 960 Gördi kendü cismini bir şehr ulu / Her ne kim ‘âlemde var anda tolu
Küfr ü dîn ü fisk u tâ‘at hayr u şer / İşlenür bu şehr içinde her hüner
Şehr içinde her işüñ issi mukîm / Her birisi bir işi dutmış ‘azîm

- Her biri hoşnûd u râzî işine / Diñle imdi kendü kimdür işi ne
Şehr içinde vardur iki tahtgâh / Her birinde oturur bir pâdişâh
- 965 Bunlar iksi birbirine yagıdur / Birbirinüñ tedbirini tağıdur
Hiç biri birne muti‘ olmaz bular / Andan olur gökçek ü çirkîn hular
Ol iki sultândur âhir iy kişi / Şehr içinde işleden her bir işi
Gerçi bunda hak koyupdur bunları / Bunlar okır lîk her efsûnları
Cümle a‘zâ bunlaruñ hükmindedür / Gerçi kim hak emri birle zindedür
- 970 İşid imdi her birinüñ adı ne / Kim iresin sen bu sözüñ dadına
Birinüñ adı ‘akıldur iy safâ / Kim anuñla durdı şer‘-i Mustafâ
Birinüñ adı nedür nefis ü hevâ / Kim ‘akıl hükmini ol dutmaz revâ
Var bularuñ her birinüñ leşkeri / Birbirine viribir her dem çeri
‘Akl urupdur cân içinde tahtını / Cem‘ idüpdür leşkerüñ nîg bahtını
- 975 Cism içinde nefis taht urmuş-durur / Leşkerüñ müfsidlerin dirmiş-durur
Bu iki leşker durupdur sâf sâff / Birbirisiyle kılur her dem mesâff
Diñle imdi adını ol leşkerüñ / Gör bulardan kankısıdur leşkerüñ
Dün ü gündüz kankısıyla bilesin / Uşbu sözden kendüzüñi bilesin
‘İlm ü ‘ibret tâ‘at u zikr ü safâ / Berkidüpdür ‘akl-ıla ‘ahd ü vefâ
- 980 hulk u îmân u kanâ‘at kamusı / ‘Akla berkinmiş bularuñ nâmusı
Hem riyâzet hem kerem ihlâs-ıla / Düzilüpdür ‘akl-ıla dün gün bile
Hem mahabbet hem hayâ hem dogruluk / ‘Akl-ıla bunlarda yokdur ayruluk
Uşbulardur leşkeri ‘akluñ i yâr / Bunlara beñzer dahı her ne ki var
Var-durur nefsüñ dahı leşkerleri / Eydeyüm kim kimdür ol leşker eri
- 985 Kibr ü kîne fisk u inkâr u riyâ / Nefs ile bunlar diler ‘aklı sıya

- Buhl u zerk u haşm u cehl ü hem hased / Dün ü gün nefse kılur bunlar meded
Hem küfür hem mekr ü hîlet hem gazab / Nefse bunlar yâr olupdur rûz u şeb
Hem hevâ hem fi‘l ü fitne hem nifâk / Berkidüpdür nefs-ile key ittifâk
Uşbulardur nefse iş ü yâr-ısa / Bunlara beñzer dahı ne var-ısa
- 990 Sohbeti dün gün bularuñ nefs-ile / Ya‘ni ceng itmek dilerler ‘akl-ıla
Cân içinde bu ‘akıl dutmuş makâm / Leşkeri birle durur anda müdâm
Cism içinde hem bu nefsuñ menzili / Leşkeriyle dün gün anda mahfili
Bunlar iksi birbirine diş biler / Birbirinüñ hükmini basmak diler
Bu ikinüñ orta yirinde göñül / Dartışurlar kim kırlar anı kul
- 995 Bu göñül mülkin bular dutmak diler / Anda genc vardur anı utmak diler
Geh basar nefsi ‘akıl serleşkeri / Ten tagından dagıdur bir bir eri
Geh basar ‘aklı bu nefs eyler zelîl / Leşkeri ‘akluñ olur hôr u hacîl
Nefs sinuksa sığınur ten tagına / Bu ‘akıl sinsa girer cân bâğına
Cism içinde her biri bu a‘zalar / Nefs için key kal‘alardur kal‘alar
- 1000 Çün ‘akıl nefsi yiñe vü nefs sına / Varur anda sığınur kal‘asına
Cânda vardur ‘akl-ıçun key tahtgâh / Kim ‘akıl her dem aña getrür penâh
Bu ‘akıl sinsa girür ol tahtına / Meşgul olur kendü kendü vaktına
Ol anı yurd idinüpdür ol anı / Bunlar işler hayr-ıla şer olanı
Orta yirde bu göñül bir noktadır / Hiç kimesne bilemez kim bu nedür
- 1005 Geh yönin ‘akla dutar tâ‘at kopar / Cümle a‘zâ kul olur hakk’a tapar
Geh yönin nefse döner işler fesâd / Cümle hayr işler olur anda kesâd
Kalb anuñçun didi aña ulular / Kim bu şahsı hayra şerre ol ular
İki yüzlü olduğuyçun adı kalb / Altına bakır katıldı oldu kalb

- Bu gönül pes bir yire uysa gerek / Kim ola ol ‘akl u nefsdan yigirek
- 1010 ‘Aklı hakk’a döndüre iş duydu / Leşkeriyle nefsi ‘akla uydura
Kim-durur ol evliyâdur evliyâ / ‘Akl u nefsi bunlar iltür Mevla’ya
Kul in küntüm tuhibbûna ‘llâhe fettebi ‘ûnî yuhbibkümu ‘llâhu 3/31
Ger hak’a nefsün boyun virmez-ise / ‘Akluñ eli nefsüne irmez-ise
Dut ulular etegin iste meded / Kuvvet ire saña andan bî-‘aded
Nefsüni ol duta ura demüre / Sanma kim nefsi anda ayruk dem ura
- 1015 Tevbedür bu nefsi ayagında demür / Tevbelü nefsi oldu kul kamu ‘ömür
Her kimün kim nefsi tevbe kılmadı / Eyle bil kim ol imâna gelmedi
Evliyâdur nefse imân öğreden / Yohsa kâfir yurdu olur bu beden
Çün fesâd iş aldı her bir a‘zayı / Sanki kâfir dutdı cümle kal‘ayı
Kaldı ‘akl ol kal‘ada oldu zebûn / Mahbus oldu cân dahı kaldı zebûn
- 1020 Çün bu nefse tevbe virdi ol velî / Külli dartıldı fesâddan nefsi eli
Kaldı tende mahbûs u hâr u zelîl / Fâsika hak tevbeyi kılsun delîl
‘Akl oturdu tahtına işler için / Meşgul oldu tâ‘ata yazın kışın
Yandı imân orta yirde şem‘ olup / Allah emri yöresinde cem‘ olup
Mâ künte tedrî me‘l-kitâbu ve le‘lîmânu velâkin ce‘alnâhu nûran 42/52
Orta yirden gitdi ol fisk u fesâd / Ma‘zul oldu nefsi işi kaldı kesâd
- 1025 Her kimün kim nefsi böyle oldısa / Evliyâ öñinde tevbe kıldısa
Pes müsülmân oldu nefsi mutlaka / Dünyayı terk eyledi döndü hak’a
Ve enbû ilâ rabbiküm ve eslimû lehû min kabli en ye’tiyekümü‘l-‘azâbu sümme lâ-tunsarûn 39/54
Yoksa dek adı müsülmândur hemîn / Mülki çün küfr aldı göster kanı dîn
Bu kadar söz tapdur âhir ‘âkile / Her ki ‘âkılta bile kim ne kıla

Devlet anuñ kim günâhdan arına / İnana ol ulular ikrârına

1030 Göñli vü ‘aklı döne hak’dan yaña / Mahkum olup kul ola nefsi aña

Cümle varlık hazret’e ‘âşık ola / hak cemâlin görmege lâyük ola

Lâcerem hak’dan bula her dem meded / Bî-şümâr u bî-hisâb u bî-‘aded

‘Âşık uşbu ögüdi ilkin sen al / Bu ögütten olmasun göñlüñ melâl

Sen bu ‘ilmi kendü cismüñde okı / Ger buşup kakır-ısañ nefse kakı

1035 Kendüzin bilmekdür âhir ma‘rifet / Kendü hâlin bilmemekdür ma‘siyet

Her ki bildi kendüyi bildi hak’ı / Kündüzinde ol kişi buldı hak’ı

Men ‘arafe nefsehû fekad ‘arefe rabbehû

Kendüzinden kündüye açıldı yol / hakk’a ograr kañçaru kim varsa ol

İy ‘Aşık sen kendü nefsuñ yatlu gör / hak Çalab’uñ rahmetini bulıgör

İy Hudâyâ togru yoldan ırmagıl / Rahmetüñden sen bizi ayırmagıl

ONINÇI DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ‘IŞK HER VÜCÛDDA

SÂRİ VE CÂRİDÜR VE HER KAVULDA

VÜ Fİ‘İLDE ‘IŞKDAN ESER VARDUR

ŞÖYLE KİM HİÇ VECH-İLE MEVCÛDÂT

‘IŞKDAN hÂLİ OLMAZ

1040 ‘Işk içinde her ki dogru yâr ola / Ayrılık yok niçe kim ‘ışk var ola

‘Işk yolında birlige yokdur zevâl / ‘Işk-ıla yoldaş olan buldı visâl

‘Işk evinde esriyen ayılmaya / ‘Işk elinden yazılan yoyılmaya

‘Işk-ıla sevgü ebed bünyâd ola / Ger surat gamnâk ola ger şâd ola

Bu surat ne hâlde kim olur-ısa / ‘Işk ırılmaz ger surat ölür-ise

- 1045 İki hâlden bu surat hâli degül / Kim ola kim ol anuñ hâli degül
Geh gam u geh şâdîdür sûretde hâl / Bundan ayruk sûrete dirlik muhâl
İkisinde ‘ışk biledür cân-ıla / Diñle bir bir eydeyüm bürhân-ıla
Görseñe kim bir kişi ‘âşık olur / Çünkü kendü ‘ışkına sâdık olur
Ol iki hâlde añar sevdüğini / Hiç gidermez sevdüğinden ögini
Kad şegafehâ hubben 12/30
- 1050 Şâdi gelse ol yüzi görmek diler / Şâdisin anuñ-ıla sürmek diler
Kaygu gelse hem anı ister yine / Zîra dermân andan oldu derdine
‘Işk biledür kayguda vü şâdide / Câna boyanmış-durur kanda gide
Hem iki hâlde biledür ‘ışk yine / Komaz iltür gönüli sevdüğine
Bu iki hâli dahı bilgil nedür / İşid imdi eydeyüm kim nitedür
- 1055 Yâ zikirdür yâ fikirdür kişide / Yâ diye yâ dek dura ayruk n’ide
Ellezîne yezkürûna ‘illâhe kıyâmen ve ku ‘ûden ve ‘alâ cünûbihim 3/191
Dek durıçak ‘aklınuñ fikridür ol / Söyleyiçek dilinüñ zikridür ol
Men ehabbe şey’en eksere zikrahû
Sevdüğün söyletdürür ‘ışk komadın / Gördüñ-ise höd bilesin dimedin
Yine vardur âdemîde iki hâl / Bu ikiden taşra höd kişi muhâl
Olduğı niçe-y-imiş bilgil ‘ayân / Diñle imdi eydeyüm bellü beyân
- 1060 Yâ uyur ya uykudan bîdâr olur / İkisinde ‘ışk anuñla yâr olur
Görseñe her neyi kim sevse kişi / Gündüzin işi olur dünle düşi
‘Işk içinde dün ü gündüz bir olur / Cümle halde ‘ışk eri şâkir olur
Çün ırılmaz ‘ışkı hâl dönmeğ-ile / Niçe hâl döner-ise bunlar bile
Pes mahabbet birliği ayrılmaya / ‘Işk-ıla diri olan hîç ölmeye

- 1065 Eyle olsa ‘ışk ebed bünyâd olur / ‘Işk içinde bilelik âbâd olur
‘Işkdan ayruk ne ki varsa fânîdür / ‘Işkı berk dut ayruđınıñ terkin ur
‘Işk saña sermâyedür tap dut anı / Kim anı dutdı-y-ısa oldu ganî
İy ‘Aşık sen ‘ışka dutgıl yüzüñi / ‘Işk yolında harca sür kendüzüñi
Kim ebed dirlik bulasın ölmesüz / Hem gül olup açılasın solmasuz
- 1070 Üstüñe hak rahmeti yagadura / Tal‘at ayı karřuña togadura
İy Hudâyâ togru yoldan ırmağıl / Kendü ‘ıřkuñdan bizi ayırmağıl
‘Âşık ol ‘âşık ki ‘ışk iltür hak’a / ‘Âşık ol kim bulasın ‘ömr-i bekâ
‘Âşık ol kim ‘âşık olan kişiler / Hak katında ‘arza geçdi mutlaka
‘Âřıkuñ evvel nişânı ol-durur / Gözleri yaşı gerek dâyim aka
- 1075 Her kime kim yoldaş olduysa bu ‘ışk / Yapduğı düzgünlerin gerek yıka
‘Işk erine küfr ü dîn kaygusu yok / ‘Işk eri ma‘şûk-ıçun dînden çıka
Gerçi kim geydi pilûn gütdi toñuz / Ne ziyân oldu ol Abdurrezzak’a
Dil-ile olmaz müyesser ‘ışk ere / ‘Âşıkı ma‘şûk gerek kendü çaka
‘Âşık olan kiřinüñ Mecnûnlayın / Yüregi yağın gerek bu ‘ışk yaka
- 1080 ‘Işka mahkûm eyle ‘Âşık sen sini / Varduğınça gele sözün revnaka
Kim ebed dirlik bulasın ölmesüz / Hem gül olup açılasın solmasuz
Üstüñe hak rahmeti yagadura / Tal‘at ayı karřuña togadura
İy Hudâyâ togru yoldan ırmağıl / Kendü ‘ıřkuñdan bizi ayırmağıl
- EL-BÂBÜ’S-SÂLİSFİ’S-SÜLÂSİYİYİ
Var-durur üçinçi bâbda yine on / Dâsitân çün hak buyurdu kâf u nûn
Bunları üç üç yaratdı Zü’l-celâl / Nitekim müstakbil ü mâzî vü hâl
EVVELKİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I MEBDE' VE MA'ÂD VE MA'ÂŞ-I

CİSMÂNİ KILUR VE BİLDÜRÜR KİM

RÛh-I İNSÂNİ GÖKDEN NEYE GELDİ VE

NE HÂSIL İTDİ VE N'EYLE RÜCÛ' İDER

Vasf-ı hâl eydem saña işid cânım / Bu hikâyet hem senüñdür hem benüm

Senligi vü benligi ko bir yaña / Bir kulag ur diñle ne dirven saña

1085 Sen senüñ ahvâlünü bilse-y-idüñ / Bir sa'at kendüzüne gelse-y-idüñ

Añlasayduñ andagi dirligünü / Ol ezelde şâh-ıla birligünü

Ol ezel evinde sen kanda-y-ıduñ / Ne makâmda niçe ma'dinde-y-idüñ

Ol makâmdan niçe geldüñ bu ile / Hem dahı andan ne getürdüñ bile

Bunda ne kesb eyledüñ bilür misin / Bu kadar kesbe kani' olur mısın

1090 Uş yine bundan göçersin bir ile / Key sakın sermâyeñi virme yile

Bu üç evde hâlünü bilseñ gerek / Aña lâyıq kullıguñ kılsañ gerek

Ger bilümezseñ bilenden al haber / Ol haberden iş tuyasın mu'teber

İşid imdi biz ezelde ne-y-idük / Şöyle kim hîç eksügi yok bay-idük

Yog-ıdı teşvîş ü gussa ol zamân / Rahmetinden toptolu-y-ıdı cihân

1095 Ekmedin biter-ıdı dürlü yimiş / Varmadın olur-ıdı cümle yumış

Söylemedin añlanurdı her cevâb / İşlemedin yazılurdı her sevâb

Her sevâb işlemedin gelür-ıdı / Ne dilerse göñlümüz olur-ıdı

Sunmadın dutar-ıdı ellerümüz / Külli ârâste-y-ıdı hâllerümüz

Varmadın irer-idük her menzile / Korkusuz girür-idük her mahfile

1100 Bakmadın görmür-ıdı ma'şük yüzi / Şöyle birlikde dutardı ol bizi

Şöyle birlikde-y-iken gör bu işi / Niçe dutsag oldı ol hazret kuşı

Fârig u âzâd-iken olduk esîr / Gör ki ne kıldı bize ol bî-nazîr

Çünkü saldı bizi uşbu dünyaya / Bunda gelüben sataşduk gussaya

Cümle dürlü işümüz oldu emek / Yok-durur emeksüzün lokma yimek

Felâ yuhricennekümâ mine 'l-cenneti

feteşkâ 20/117

1105 Bunça dürlü iş ki bu dünyâda var / Kanı bir dem âsudalık kanda var

Bir sa‘at yaydur güne yanmak gerek / Bir sa‘at kışdur oda çonmak gerek

Bir sa‘at saglık u bir dem sayruluk / Bir sa‘at birlik ü bir dem ayruluk

Bir sa‘at hôtş karnumuz tok âsude / Bir sa‘at açlık elinden aluda

Bir sa‘at nefse esîr hayvân gibi / Bir sa‘at dirliğümüz oğlan gibi

1110 Bir sa‘at gözümüze uyku gelür / Bir sa‘at gönlümüzü kaygu alır

Bir sa‘at dirliğümüz hak’dan yırak / Bir sa‘at vaslat gibi bir dem firâk

Bir sa‘at dirlik-içün emek gerek / Bir sa‘at ölüm gamın yimek gerek

Bir sa‘at bu kaygudan çıkamazuz / Bir nazar hak’dan yaña bakamazuz

Ev ü barh u hân-u-mân mâl u tavar / Cümlesi kaygu-durur her kimde var

1115 Anlaruñ kim eli irmez biş biter / Kaygudadur âh idüp dütni düter

Uşbu işler cümle dünyâ hâlidür / Kim-durur kim bu emekden hâlidür

İmdi bu derde bize dermân gerek / Bu bizüm dirliğümüze cân gerek

Uşbu dirlikde geçen diri degül / Anuñ-içün kaygudan ayrı degül

Dirlik oldur kim ölümü olmaya / Şâdılık oldur ki kaygu gelmeye

1120 Kamusıyla çünkü bundan gidevüz / Hiç bilümezüz ki anda n’idevüz

Çünkü iş bunda hak’a lâyıık degül / Anda ne olasımız bayık degül

Bunça iş bunça hisâb u hem cevâb / Bunça hâl bunça ‘ikâb u hem sevâb

- Bunça hulk u bunça lutf u bunça nâz / Bunça şevk u bunça zevk u bunça râz
Cümlesi bizüm için şerbet-durur / Kimisi hil'at kimi zarbet-durur
- 1125 Kim niye lâıyk-ısa iresidür / Bilmezüz kim bize ne viresidür
İy 'aceb biz ol ezelde ne-y-idük / Niçe dirlikde vü ne hâlde-y-idük
Kim bu cân eyle ganî âzâd-idi / Gussası vü kaygısı yok şâd-idi
Anuñ-ıçun kim bizümle ol zamân / Yog-ıdı küfr ü nifâk u hem gümân
Cânumuz tolu-y-ıdı hak sevgüsü / Gönlümüzde yog-ıdı nefis kaygısı
- 1130 Dün ü gündüz cânumuz sohbet idi / Anuñ için hõnumuz rahmet idi
Yog-ıdı bizüm-ile buhl u hased / Dünyada kâsid şunuñladur cesed
Pes niçe dirlik gerek bunda bize / Kim yarın ud gelmeye anda bize
Dirilelüm ol ezel dirliğini / Kim bilevüz pâdişâh birliğini
Küfr ü inkâr u gümân terk idelüm / Gönlümüz girçeklige berkidelüm
- 1135 Terk idüp hırs u hased bullum safa / Ulular sohbetine kıllum vefâ
Kim bize dünyâ dahı hazret ola / Cümle dürlü hõnumuz rahmet ola
Ger kılursa pâdişâh bize yarı / Hem geçerse dünyada dirlik arı
Yarın anda cânumuz âzâd ola / Dirliğümüz ölmesüz âbâd ola
Şol kadar mülket vire degmemüze / Kim anuñ vasf u hali gelmez söze
- 1140 Degme bir köşk yitmiş uşbu dünyaca / Yitmiş anuñ gibi köşk andan uca
Köşk-ile hür u kusûr bezm ü yarak / Hulle vü tâc u kemer taht u turak
Cümlesin vire bize almayavuz / Dahı yüz biñ ançaya kalmayavuz
Eydevüz kim seni gerekdür bize / Cânumuz müştâk-durur görklü yüze
Ol sa'atda cümle perde açıla / Dürlü rahmet üstümüze saçıla
- 1145 Gözümüze görnügele pâdişâh / 'Âşık iseñ ol hevesçün urgıl âh

Vücûhun yevmeizin nâzıratun ilâ

rabbihâ nâzıratun 75/22-23

Dahı ne eydem saña bundan latîf / Ger ‘aşıkçañ ger ‘alimseñ ger zarîf

Uşbu sözden hâlünü añlayasın / Añlayumazsañ ahir tañlayasın

‘Âşık’uñ cânı fidî ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye

Aña lâıyk dirliği arı ola / Yol içinde nâmusu ‘ârı ola

1150 İy Hudâyâ arı dirlik rûzı kıl / Arılarla bize birlik rûzı kıl

İKİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

TAKRİR-İ İNKISÂM-I A‘MÂR-I BENİ

ÂDEM KILUR KISM-I EVVEL MERTEBE-İ

TUFÛLİYYET KISM-I SÂNİ MERTEBE-İ

ŞÛBÛBİYYET KISM-I SÂLİSMERTEBE-İ

ŞEYHÛHİYYET VE PİRLİK

İy ‘akıl dir öğüni kendüzüne / Kim görine gizlü hâller gözüne

Kullaruñ istedügin virür Çalap / İrgürür her kim neye kılsa taleb

Tâlib olgıl kendü hâlün bilmege / Kâni‘ olma gün günin eksilmege

1155 ‘Âkil oldur kim bile kendü hâlin / Her hâl içre komaya elden yolın

Câhil oldur kim dimez iş nicedür / Şöyledür kim gündüz aña gicedür

Uşbu sözden maksudum bir kaç cevâb / Kim anı bilmek bize yavlak savâb

İşid imdi eydeyüm maksûd nedür / Uşbu söz içre hikâyet nitedür

Âdemînüñ ‘ömri üç menzil-durur / Degme bir menzilde bir mahfil durur

Her birinüñ bir şekil ahvâlleri / Beñzemez birbirine hiç hâlleri

1160 hâl dahı ayruksıdur sûret dakı / Hiç makâmda bu surat kalmaz bakı

- Niçe kim rûzgâr geçer yıldan yıla / Döndürür bu sûreti hâldan hala
Niçe kim döner bu devr-i rûzigâr / Hiç makâmda bu surat dutmaz karâr
Ol ki üç menzil didüm aña nedür / ‘Ömr içinde vâf-ı hâlûñ nitedür
Oglañ u yigit kocadur didügüm / Kendü ‘ömrüm kaygusıdur yidügüm
1165 Ben yirem bu kayguyı yîñ siz dakı / Kim degir yimegine Tañrı hakı
‘Ömr hõş sermâyedür bilenlere / Vây anı hayfın yavu kulanlara
Diñle imdi eydeyüm vâf u sıfat / Kim niçe hâlden hâle döner surat
Her makâmda hâl nedür bilü nedür / Her birinüñ gönline tolu nedür
Geldük imdi işid oglañlık halin / Ne iş içinde geçer gör ahvalin
1170 Oglañ-iken kişi hîç kaygu yimez / Dünyaya geldüm yine gidem dimez
Yok-durur anda ölüm endîşesi / Dün ü gündüz oynamakdur pîşesi
Ne yirinür dünyada ni‘met için / Ne sevinür uçmaga rahmet için
Ne bilür kim dõst nedür düşmân nedür / Ne bilür kim küfr-ile îmân nedür
Ne bilür kendüzini ne ayruğı / Ne bilür kim niçedür hak buyruğı
1175 Ne gözi bakubanın ‘ibret dutar / Ne ho gönlinde anuñ hikmet biter
Ne kulagı Tañrı ‘ilmin işidür / Ne dili Allah eyitmek işidür
Ne edeb var ne hayâ ne tâ‘atı / Oynamaga sarf ider her sâ‘atı
Atasıyla anasın bilür hemîn / Bu kamu endîşelerden ol emîn
Böyle geçer cümle oglañlık halı / Bu hal içinde kanı Tañrı yolu
1180 Geçdi oglañlık bu kez oldı yigit / Ol dahı ne hâl-durur bir key işit
Yigidüñ hâli geçer gaflet ile / Ögi ussı dün ü gün ‘işret ile
Endîşesi ol-durur kim hõş geçe / Dünyada ura duta yiye içe
At bine vü ton geye devlet süre / Yiri duta mülk ala çok mâl dire

- Bagçalarda dün ü gün seyrân kıla / Bezenüp cilve urup cevlân kıla
1185 Kayguya karılmaya hôş şâd ola / Her bir a'zâ dünyadan bir dad ala
Kulagı sazlar üni tola müdâm / Göñli kaygu görmeye güle müdâm
Agzı dünyâ ni'metin yiyüdura / Dili dünyâ sözlerin diyüdura
Şâdıllıkda geçüre günlerini / Göklü yüzde besleye gözlerini
Dünyada her neyi kim gözi göre / Cehdi oldur kim aña eli ire
1190 Bundan artuk fikri hergiz yok-durur / Uşbu hâller niçe dirsek çok-durur
Ne ölüm endişesin yir ol kişi / Ne günâh dip terk ider mekrûh işi
Ol yigitlik hâli dahı böyledür / Uşbu sözi kendü hâlüm söyledür
Kanı Allah buyruğı kanı safâ / Kanı hâl kim hoşnud ola Mustafâ
Geçdi yigitlik dahı oldı koca / Bir işit anuñ dahı hâli niçe
1195 Diñle imdi ol kocalık hâlini / Eydeyüm bir bir saña ahvâlini
Kocalıçak kişi olur ten za'îf / Gitdi kuvvet gitdi et oldı nahîf
Oturursa durmaga yok tâkatı / Râhatından dünyada çok zahmeti
Cümle a'zâ kaldı işden oldı süst / Kopdı andan hırs u sığınç oldı cüst
Bulsa-y-ıdı 'âlemi ol bay-ıdı / hırsı anuñ dünyayı yuda-y-ıdı
1200 Gözi toymaz 'âlemi yudmag-ıla / Tola meger bir avuç toprag-ıla
Tedbirin eydür-isem tañlayasın / 'Âkil-iseñ didügüm añlayasın
Bâg u çift ü şirket ü satu bazâr / Ögi ussı durmadın anı düzer
Dün ü gün oglı kızı endişesi / Yay u kış kaygu yimekdür pîşesi
Ol ki vardur endişeden geçemez / Ol ki yokdur gussadan göz açamaz
1205 Cümle 'ömri şunuñ-ıla harc olur / İrmedin sığınçına bir gün ölür
Kanı tâ'at kanı kullık kanı hâl / Kaldı cümle ev ü barh u mülk ü mâl

- Kocalık mülki dahı oldu fenâ / Ma‘siyet kim kıldıdı kaldı cana
Aç gözün geçdi ‘ömür vardı yile / Gün ki geçdi ol girü girmez ele
Hak seni bunda niye viribidi / ‘Ömrünü var şöyle mi harc it didi
1210 Kullıga geldün ahir kullık kanı / Dünyaya sarf eyledün ‘aklı canı
Uşbu hâl bir gün ahir ‘arz olısar / Niçeler ol demde udlu kalısar
Ol gusayı şimdiden yimek gerek / Yola giden yaragın itmek gerek
Ol kişi kim oylan-iken tapuda / Geçüre oylanlığın hak kapuda
Anuñ-ıla kimsenüñ ne işi var / Tañrı hõşnûd hem Resûl anı sever
1215 Ol yigit kim tevbeye gelmiş ola / Tañrı hâsları elin almış ola
Tâ‘at içre geçüre yigitligin / hak yolına bağlaya ussın ögin
Aña degül bu sözüümüz bilüñüz / Ol velîdür aña hürmet kılüñüz
Ol koca kim dünyayı elden kodı / Dünya sözlerin kamu dilden kodı
Tâ‘at u zıkr ü huzûrdur dirligi / Pâdişâha birikipdür birliği
1220 Anuñ-ıla degül uşbu sözüümüz / Ayagında toprak olsun yüzümüz
İnşaallah kim Çalap sizi dakı / Bunlara bağışlaya bizi dakı
Yüzi toprak ‘Âşık’uñ şol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye
Diñleyüben araya kendü yolın / Yolın arap añlaya kendü halın
Hâlin añlap da‘vasından uşana / Uşanuban hak yolında döşene
1225 İy Hudâyâ topraga düşenleri / Rahmetüñle sen götürgil anları
ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN
TAKRİR İDER Kİ MÜVELLEDÂT ÜÇ KISM
ÜZREDÜR KISM-I EVVEL ‘ÂLEMDÜR
KİM ‘ADEMDEN MEVCÛD OLDI İKİNÇİ

ÂDEM ‘ÂLEMDEN VÜCÛDA GELDİ

ÜÇİNÇİ ÂDEMDEN KELÂM ZÂHİR OLDI

Pâdişâh lutfın diyem diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlar-ısañ

Diñleyendur añlayan uşbu sözi / Gözi görendür seven görklü yüzi

Görmeyen katında birdür hûb u zışt / Bilmeyene çi duzahdur çi bihişt

Pes görendür hem bilendür añlayan / Añlayandur uşbu sözi diñleyen

1230 Görmek ü bilmek saña virdiyse hak / Ögüñi dir gözüñ aç bir dogru bak

Gör kim ol Allah neler kılmış-durur / Kudret elinden neler gelmiş-durur

Sâni‘üñ sun‘ın görüp bildi bilen / Genci genc-nâme-y-ilen buldı bulan

Oı Kadîm’dür hiç zevâl yokdur aña / Bir kulag ur diñle ne dirven saña

Hem anuñ dôtlarına yokdur ölüm / *Fedhulûhâ hâlidîn* okır ‘ulûm 39/73

1235 Hem anuñ dôtlarına yokdur fenâ / Cism-içün geldi ölüm yokdur cana

Uşbu söze ger tanuk ister-iseñ / Eydeven ger ‘ışk-ıla diñler-isen

Üç nesene dünyada mevlûd-durur / Bir gözet bu söz ne ma‘nî gösterür

Birbirinden toguban geldi bular / Degmesinde bunça dürlü ma‘ni var

Bunlaruñ şoldur yiri evvel kadem / Kim bu ‘âlem yog-iken vardı ‘adem

1240 Cümle varlık yoklık içre gark-ıdı / Ni dün ü gündüz ne garb u şark-ıdı

Ne yir ü ne gök ü ne çarh u felek / Ne ten ü ne cân u ne ins ü melek

Oı ‘ademde kamusı penhân-ıdı / Sanasın kim togmaduk oglan-ıdı

Çün işâret kıldı hak bir kez aña / Cümlesi oldu tamâm öñden soña

Togdı ‘âlem ol sa‘at ismi bile / Görnügeldi gözlere cismi bile

1245 ‘Arş u kürsî yir ü gök levhü kalem / Oı ‘ademden kopdı bu cümle ‘âlem

Çünkü togdı ‘âlem oldu pâyidâr / Anuñ üzre geçdi bunça rûzigâr

- Togdı ‘âlemden dahı Âdem ‘ayân / Hâs u ‘âm u cümlesi oldı beyân
Hem sa‘îd ü hem şakî vü hem şerîf / Cümle sûret bagladı zışt ü latîf
Çünkü cümle a‘zalar oldı tamâm / Togdı Âdem’den dahı görklü kelâm
- 1250 Her yaradılmış ki var adı-y-ıla / Söz oluban her biri geldi dile
Pes bu ‘âlem kamusı kim halk bilür / Eyü yavuz ne ki dilde eydilür
Ol ‘ademden togdı bilün bî-gümân / Bî-nişândan geldi bu cümle nişân
Hem bu âdem ‘âlem oğlıdur yine / Ata ana yir ü gökdür bu tene
Atası gök anası yir âdemün / Eyle olsa oğlı olur ‘âlemün
- 1255 Çünkü ‘âlem oğlıdur âdem beyân / Togdı âdemden dahı bu söz ‘ayân
Âdem-ile ma‘lûm oldı iş kamu / Eyü yavuz hayr u şer uçmak tamu
Gelün imdi yönümüz dutlum Hak’a / Görelüm kimdür fenâ kimdür bekâ
Kimdür ol kim öliserdür bî-gümân / Kimdür ol kim kalısardur câvidân
Görelüm ol fânî olan kim-durur / Kim bu ‘Azrâyil aña hâkim-durur
- 1260 Hem bilelüm kimdür ol bâkî kalan / Pâdişâh dergâhına lâyıık olan
Geldük imdi pâdişâh takdîrine / Girelüm bir bu sözüñ takrîrine
Görelüm fânî nedür bâkî nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Ol ki ‘âlem eytdüm-idi hâlini / Ol ‘ademden dogduğı ahvâlini
Kamu dilde söylenür ismi anuñ / İlla bir görlüm nedür cismi anuñ
- 1265 Dörd neseden hak anuñ bünyâdını / Eyledi vü urdı ‘âlem adını
Birisi toprak-durur kâyim-makâm / Birisi sudur anuñ yorır müdâm
Birisi yildür eser destûr-ıla / Birisi oddur münevver nûr-ıla
Hem bu dördden hak yaratdı dörd vücûd / Kim kamu nesne aña kıldı sücûd
Birisi anuñ nebâtdur kim biter / Bir gör andan niçeler mansıb dutar

1270 Birisi hayvân-durur merkeb içün / Gör niçe râhat virür ol dün ü gün

Birisi insân-durur ehl-i hitâb / Bunlaruñçundur beşâret hem ‘itâb

Hem melekdür birisi rûhâniler / hazret’e meşgûl-durur dün gün bular

Uşbu dört nesne k’eyitdük hâlini / ‘Arza kılduk döstlara ahvâlini

‘Âlemüñ cisminde bunlar cân gibi / Cân-ıla sûret gibidür tertibi

1275 Cân-durur kim sûreti kâyim dutar / Niçe kim yoldaş-durur dâyim dutar

İmdi gelüñ bunlaruñ ahvâlini / Şerhidüben isteyelüm hâlini

Görelüm kankısıdur bâkî kalan / Hem bilelüm ne-y-imiş fânî olan

Kim bular dördi bile demsâz-durur / Niçe kim varlıkdadur hem-râz-durur

‘Âlemi tutdı bular dördi bile / Eyü yavuz ne ki var gördi bile

1280 İlla bu birlik gerek ayrılısar / ‘Ârizîdür nite kâyim kalısar

Eyüsinden yavuzın seçmek gerek / Magzın alup kışrını saçmak gerek

Ol ki magzıdur u bâkî kalısar / Şol ki kışrıdur u fânî olısar

‘Âlem-i pâkden gelen pâkdür yine / ‘Âlem-i hâkden gelen hâkdür yine

Pes nebât ölür bayık hayvân-ıla / Bâki kalısar melek insân-ıla

1285 Dünya fânîdür nebât ölmek gerek / Hem dahı hayvân fenâ olmak gerek

Lîkin insân u melek ölmeyiser / hazret ehlidür fenâ olmayısar

El-mü’minûne lâ-yemûtune velâkin yunkalûne min-dârin ilâ-dârin

Ölmeği şoldur ki bu mülkden gider / Ol makâma varıçak gör kim n’iderHak cemâlin göriserler bî-gü

Ulâ’ike ashâbu’l-cenneti hüm fihâ hâlidûne 2/82

Zîra bunlar hak nurındandur bayıkHak nurı fânî mi olur iy ayık

Küllü men ‘aleyhâ fânin ve yebkâ vechu rabbike zü’l-celâli ve’l-ikrâmi 55/26-27

1290 Çünkü bildüñ niçe-y-imiş ‘âlemi / İmdi bir gel şerhidelüm âdemi

- Görelüm bir âdemüñ aslı nedür / İşid imdi eydeyüm kim niçedür
Dört asıl nesne-durur âdem dahı / Uşbu nakşı kendüzüñde gör ohı
Sûret ü nefis ü ‘akıldur cân-ıla / Dördi bir yirde bile insân-ıla
Degmesinde hâsiyet vardur dürüst / Her birinde bir hamıyyet var dürüst
- 1295 Sûreti gör âlet olmış bunlara / Âleti yok kimse ne iş başara
Cânı gör kim diri dutar bunları / Ol sebebden birikipdür yönleri
Nefsi gör kim dünyadan ne dâd alır / Nefis gediçek tende ne lezzet kalur
‘Akı gör ne re’y ü tedbîr dörüdür / Yidi iklîm üzre hükmin yöridür
Niçe kim dünyâ dura dirlikdedür / Düzilüp dördi bile birlikdedür
- 1300 Hûb u zişt ü kahr u lutf u hayr u şer / Birikip dördi bile görür bular
İlla bu birlik gerek kim ayrıla / İşid imdi eydeyüm niçe ola
Sûret-ile nefis fânî olısar / Cân-ıla bu ‘akl bâkî kalısar
Sûretüñ misli nebâtdur kim biter / hazret’e irmez girü bunda yiter
Nefsüñ aslı hayvana beñzer ‘ayân / Olısar hayvân fenâ bellü beyân
- 1305 İlla cân insân u ‘akl aslı melek / Bunlaruñçun urılupdur nüh felek
Hem ezelde var-ıdı bu ‘akl u cân / Tâ ebed hem kalıсарdur câvidân
Eyle olsa ‘akl u cân ölmeyiser / Pertev-i hak’dur fenâ olmayısar
Nefs ile sûret-durur ol kim ölür / Aslı toprakdur girü toprag olur
- Minhâ halaknâküm ve fihâ nu ‘idüküm ve minhâ nuhricüküm târeten uhrâ 20/55*
- Yoksa hazret ehline yokdur memât / Uçmak içre bunlara dâyim hayât
- 1310 Bellü bildük âdemîñ hâlini / Hem bir asluñ añladuk ahvâlini
İmdi bir görlüm nitedür ol kelâm / Kim togadur âdemîlerden müdâm
Ol dahı hem aslı dörd nesne-durur / Diñle imdi eydeyüm kim ne-durur

- Birisi anuñ nefesdür kût-ı cân / Biri âvâzdur kim ol cânâ nişân
- Birisi harfdür kim ol cânâdan gelür / Birisi ma‘nî olur kândan gelür
- 1315 Ol nefes âvâz u harf ü ma‘nidür / Diñle imdi eydeyüm kim niçedür
- Kanda kim söyler-ise yohsul u bay / Dördi birlikde bile yıl on iki ay
- Küfr ü îmân her ne kim gelür dile / Söylenen sözde bular dördi bile
- Söylenüben söz tamâm oldugı dem / İşidenüñ göñline toldugı dem
- Ol sa‘atda bunlaruñ dirlikleri / Bozıluban tağılur birlikleri
- 1320 Kimi varur ‘akl-ıla cân evine / Anda varan şek degül kim sevine
- Kimisi ayruluban tende kalur / Tende kalan bil ki yabanda kalur
- Ol nefes âvâz-ıla olur fenâ / Ayrug anda ne zikir var ne senâHarf-ıla ma‘nî girü bâkî kalur / Cân-ıla ‘
- Yazılır harf cân içinde nakş olur / Ma‘ni varur külli ‘akla bahş olur
- 1325 Niçe kim ‘akl-ıla cân varlıkdadır / harf-ıla ma‘nî bile yarlıkdadır
- Çün nefes âvâz-ıla olur fenâ / Uşbu sözden saña hâlüñ añlana
- Pes melek insân u hayvân u nebât / İkişi sâbitdür iksi bî-sebât
- Hem bu sûret nefis-ile hem ‘akl u cân / İksi ölür iksi kalur câvidân
- Bu nefes âvâz harf ma‘nî dakı / İkişi fânî-durur iksi bakî
- 1330 Söz tamâm oldı kamu şerhi bile / Bâki vü fânî nedür geldi dile
- Ma‘lum oldı kim bu cümle mahlukât / Cismi ölür cânına yokdur vefât
- Ne var âhir nakl iderse dünyeden / Cân hak’a varur eger ölür beden
- Dünyadan gidenlere öldi dimeñ / Bunları küllî fenâ oldı dimen
- Zîra hazret ehline yokdur fenâ / Fedhulûhâ hâlidîn geldi senâ 39/73
- Velâ tahsebenne’llezîne kutilû fisebîli’llâhi emvâten bel ahyâ’un*
- ‘inde rabbihim yürzakûn 3/169*

1335 Ölen oldur kim bu işi duymadı / Dünyada hak dōstlarına uymadı /
Sıdkı oldur ‘Âşık’un ol dōstlara / ‘Işkdan esrük ol ezelden mestlere
Kim ölüm yokdur olara bî-gümân / Rahmet içre kalırsalar câvidân
Dōstlarından hak bizi ayırmason / Dünya âhir togru yoldan ırmason

DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ERVÂh-I BENİ ÂDEM

ÜÇ MERTEBE ÜZREDÜR EVVELKİ MER-

TEBEYE DEVLET VİRİLDİ DÜNYADA VE

ÂHİRETDE İKİNÇİYE MİHNET VİRİLDİ

ÜÇİNÇİYE DEVLET Ü MİHNET BİLE

VİRİLDİ

Kanı ol kim ma‘ni ister diñlesün / Didügüm söz ma‘nisini añlasun

1340 Eydiserven ma‘niden bir kaç cevâb / Diñleyenüñ cânına yüz biñ sevâb
Diñle imdi eydeyüm cândan haber / Hem yine girü saña senden haber
Kim bilesin sen seni hem ayrugı / Hem bilesin ne’ymiş ol hak buyrugı
Ol ki bilmez kendüyi bilmez hak’ı / Ol kişinüñ adını hayvân okı
Kendüzin bilmek ulu devlet-durur / Kendüye gelmek ulu ni‘met-durur

1345 Ger dilerseñ kim bilesin hâlünü / hâl içinde añlayasın yoluñı
İlk saña bilmek gerek kim cân nedür / Cân içinde küfr-ile îmân nedür
Cân duta mı geldi bu cümle hali / Yohsa geldi bunda mı buldı yolu
Dogru yol varanlara nedür sebep / Azanuñ azmagı ne’ymiş iy ‘aceb
Dogalı ikrâr-ıla gelmek neden / Togmadın inkâr-ıla ölmek neden
Ol ki yavuz hulki terk itmez neçün / Biñ öğüt eydesin işitmez neçün

- 1350 Ol ki hîç ögüt aña hâcet degül / Kanda kim bulsa kılur hakkı kabûl
Yâhud ol kim küfr ü î mân biledür / Geh gelür î mâna geh küfr-iledür
Bu kamu işler ki vardur muhtelif / Ne sebebden böyle olur iy ‘ârif
Bu işi Hâlîk mıdur cümle kılan / Yohsa bu mahlûk mıdur böyle olan
- 1355 İşini bilmek revâdur kamuya / İş bileni iltmeyeler tamuya
Yâ kişi bu işleri bilmek gerek / Yâ bilenden işidüp almak gerek
Vây aña kim kendü işin bilmeye / Yâ bilenden işidüben almaya
Câhil oldur dünyada hîç şeksüzün / hak bize göstermesün anuñ yüzün
İmdi bir görlüm gelüñ bu iş nedür / hâl içinde bu kamu teşvîş nedür
- 1360 Müşkili yokdur eger añlar-ısañ / Eydeven ger ‘ışk-ıla diñler-iseñ
Diñle imdi eydeyüm cândan haber / Bu haberden iş tuyasın mu‘teber
Ol ezelden üç gürûh geldi bu cân / Degmesinde bile geldi bir nişân
Birisi devlet dutagelmiş-durur / Birisi mihnet ile kalmış-durur
Birisinde devlet ü mihnet bile / Ol sebebden döndürür hâlden hale
- 1365 Ol ki devlet dutageldi dünyaya / Devletinden hergiz ol ayrılmaya
Zîra kim hak eyle kılmışdur anı / Rahmete yoldaş olup geldi cânı
Ol ki mihnetle bile gelmiş-durur / Mihnet içinde ebed kalmış-durur
Hem anuñ üzre dahı hükm-i İlâh / Eyle emr itdi aña ol pâdişâh
Tañrı’ dandur bunlara bu iş kamu / Bunlaruñla bezenür uçmak tamu
- 1370 Ol biri kim ikisinden bahşı var / Ol-durur kim kimi görürse uyar
Devlet issine uyarsa ol kişi / Devlete degşürilür cümle işi
Mihnet ehline uyarsa hîd ‘ayân / Kaldı ol mihnet-ile bellü beyân
Pes aña mürşid gerek yol göstere / Kim anuñla hak yolın dogru vara

- Mürşid olmaz-ısa yol varmayısar / Yolda kaldı menzile irmeyiser
- 1375 İmdi gel bir irdegil sen yoluñı / Yol içinde añlayasın hâlũñi
- Bunlaruñ kankısınıñ hâlinesin / Dün ü gün yoldaş olup yolındasın
- Bu işi bilmez-iseñ nesne degül / Bilmedin bildüm dimegil iy fozül
- Ger diyesin devleti geldüm duta / Çün degül dogru bu söz kanda uta
- Ol ki devlet dutageldi dünyaya / Kim-durur ol enbiyâ vü evliyâ
- Elâ inne evliyâa 'llâhi lâ-hayfun 'aleyhim velâhüm yahzenûne 10/62*
- 1380 Kim bular hîç mihnete düşmeyiser / Nitekim Kur'ân bize virür haber
- Yohsa ger eydür-iseñ mihnet-ile / Yoldaş olup geldüm evvelden bile
- Bu dahı geçmeyiser dogru degül / Yañlışı nite kılur kimse kabül
- Mihneti dutagelen kâfir-durur / Şol nifâk ehli kara münkir-durur
- Kim bular hîç devlete girmeyiser / Pâdişâh dîdârını görmeyiser
- 1385 Hem bu söz ma'lûm-durur Kur'ân-ıla / Âyetin eydeydüm gelmez dile
- Kellâ innehüm 'an-rabbihim yevme izin le-mahcûbûne 83/15*
- Kaldı bu kez ol biri bölük kim ol / Ulışupdur cânına ol iki yol
- Devlet ü mihnet bile cânı bile / Karışupdur hayr u şer kanı bile
- Key 'amel işlerse irür devlete / Yavuz işi iltür anı mihnete
- Ol kişi pes kendü fi'linden bulur / Hayr u şer işledügi karşu gelür
- 1390 Bu makâmdur menzilũñ bilgil 'ayân / Gürnüdur hód dirligũñ bellü beyân
- Sıdk u tâ'at devlete iltür seni / Nefs ü şehvet mihnete yiltür seni
- Devlet ehli hak rızâsın duydurur / Mihnet ehli kendüzine uydurur
- Ortada 'akluñ hakemdür üstüñe / Eyü yavuz görnü-durur 'akluña
- Hem bilürsin devlet ehli yolını / Hem görürsin mihnet ehli hâlini

1395 Kankısın kim sen kılursın ihtiyâr / Sohbetinde dün gün olursın i yâr
Anuñ-ıla varısarsın hazrete / Devleti kop mâylil olma mihnete
Yohsa ger bildüñ gücüñ yitmez-ise / Nefsüñ öñinde sözüñ ötmez-ise
Dut ulular etegini sıdk-ıla / Kim bular ilte seni ol menzile
Maksuduñ anda bulasın bî-gümân / Rahmet içinde kalasın câvidân

1400 Yüzü toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye
Aña lâyıq dirligi ola tamâm / Kim bula ol rahmet evinde makâm
İy Çalap sen rûzı kıl kullaruña / Ol dükenmez hönı yohsullaruña

BİŞİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

BEYAN-I GÜMİŞ VE BAKIR İDER BİL KİM HAK TA’ÂLÂ ÇÜN ‘ADEMDEN ‘ÂLEMİ VÜCÛ

ZULMETİNDE İDİ AY-ILA GÜNEŞİ

YARATDI TÂŞEB Ü RÛZ SEYR İDÛP

‘ÂLEMİ MÜNEVVER İDELER

Oı Çalab’uñ rahmetin zıkr idelüm / Virdügi ni‘metlere şükr idelüm

Bî-dirîg gökden inedur rahmeti / Bî-hisâb yirden bitedur ni‘meti

1405 Cümle dürlü ni‘meti ol bitürür / Cümle halka yidürür ü yitürür
Her suratda bunça dürlü a‘zalar / Her birinüñ bunça ni‘met bahşı var
Kulaga hoş ünleri hön eyledi / Gözi görklü yüzler ile toyladı
Ağıza gör niçe ni‘met yidürür / Gör dimâga niçe lezzet tadurur
Göñüli gör kim neler gizlü-durur / Alına bak bir neler yazlu-durur

1410 ‘Aklı bir gör kim ne işler dörüdür / Devleti gör ne hükümler yöridür
Gör nefesden ne du‘â agar göge / Kimse anuñ lutfını niçe öge
Dahı yüz biñ ança ni‘met dünyada / Kim yaratdı pâdişâh geldi ada

- Ger bahâ virseñ gelür cümle ele / İşid imdi eydeyüm kim ne-y-ile
Dünyada üç dürlü nesne var-durur / Kamu nesneye bahâ bunlar-durur
- 1415 Bunlaruñla bulunur ne istese / Bunlaruñla alınur her bir nese
Ol bahâ altun gümüñ ü pul-durur / Dünyada ni‘met bulara kul-durur
İlla kimse kim diler gevher ala / N’eylesün kim pul-ıla gelmez ele
Satusı puluñ sogandur yâ tere / Pul kaçan lâyıık olısar gevhere
Akça virse çok nesene bulunur / Dünya içre dürlü nîmet alınur
- 1420 Akça dahı gevhere lâyıık degül / Zîra gevher akçayı kılmaz kabûl
Gevhere altun gerek lâyıık ola / Kim anı almaklığa bayık ola
Gevheri bir taşt içinde dikeler / Altunı ol gevher üzre dökeler
Altunuñ a‘dâdına yokdur karâr / Bî-hisâb u bî-dirîg u bî-şümâr
Gevhere altun bahâ şol dem olur / Kim güher altun içinde ornılır
- 1425 Yâ terâzûya koyalar gevheri / Dartı altun birle anı müşteri
Tâ ki kendü kıymetini almaya / Niçe çok altun virürseñ gelmeye
Satusı böyle-durur ol gevherüñ / Añlayasın var-ısa hûd cevherüñ
Bu meseldür kim bize hâl gösterür / Allah’a varmaklığa yol gösterür
İmdi gel bu ma‘niyi irdeyelüm / Kendüzümüzde ne var isteyelüm
- 1430 Ol kim eytdüm pul-ıla altun gümüñ / Bir görelüm bizde anlar ne-y-imiş
Gevheri bir isteyelüm bulalum / Ne-y-ile gelür ele bir bilelüm /
Ol ki ni‘metler didüm bilgil nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür
Pul dilüñdür hem gümüñ tendür ‘ayân / Ol kızıl altun bilüñ cândur beyân
Ol kamu ni‘met ki didümdi saña / Ya‘ni uçmak ni‘metidür baksañâ
- 1435 Ol güher cân maksudıdır iy habîb / Aç kulaguñ uşbu sözden al nasîb

- İrmeysin maksuda bu dil-ile / Nitekim gevher alınmaz pul-ıla
Dil-ile dünyâ-durur ele gelen / Zîra kim az nesnedür dile gelen
Ten dahı ol maksuda irmez eli / Görnüdur kim ne kadardur ten hali
Ten ‘amel kılsa aña uçmak gelür / Nitekim akça cihân mülkin alur
1440 Ten ile maksûd ele girmeyiser / hak cemâlin ten gözi görmeyiser
Cân gerekdür cân gerekdür cân gerek / Cân fidây kılsun kime sultân gerek
Tâ ki cân harc olmayınça mutlaka / Bellü bilüñ kimsene irmez hak’a
Cân dahı şöyle gerekdür bî-şümâr / Pâdişâh dergâhına ola nisâr
Degme cân-ıla likâ mı alınur / Biñ can içre anda bir cân bulunur
1445 Bilene söz ma‘nisi degdi tamâm / Bilmeyençün hód ne gam var vesselâm
‘Âkıl-ısañ nesne ‘arz eylemegil / ‘Akl u cân u tâ‘atum var dimegil
Degme nesne mi geçer ol hazret’e / Degme cân lâyıık mı olur rahmete
Hak meger fazl eyleye rahmet kıla / Kullaruñ tâ‘atına ragbet kıla
Yohsa ne var bizde ‘arz eyleyesi / Ne dilümüz var anı söyleyesi
1450 ‘Âşık’uñ ‘arz idesi nesnesi yok / Niçe kim ister-iseñ eksügi çok
Hak meger eksügümüz kendü düze / Yohsa kendü hâlümüzde vâı bize
İy kamu bî-çâreye feryâd-res / Bu kamu bî-çâreye feryâdres
ALTINÇI DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN-I HİSÂL-İ SELÂSE KİM ÂDEM
OGLINDADUR EYDÜR ÇÜN TEVFİK
MÜSÂ‘ADET İDE BU ÜÇ HASLET KİŞİDE
Şİ‘ÂR VE DİSÂR OLUR SÜRME-İ MÂZÂĞ
ÇEKÜP MÜŞÂHEDE-İ CEMÂL KILUR

53/17

Key murâddur dünyada üç dürlü hâl / Kim tufeylîdür anuñ bu mülk ü mâl

Dünya mülki ol işe nisbet degül / Degme câna ol ‘atâ kismet degül

1455 Tañrı’dan bahşâyış ü hil’atdur ol / Bilüñ anı key ulu hasletdür ol

Hak kime virdiyse ol üç hasleti / Bellü andan savdı cümle mihneti

Yokdur anuñla kimesnenüñ işi / Yarıçısı hak erendür yoldaşı

Sevdüğine virdi hak ol devleti / Degmeler kanda bulur ol ni‘meti

Rûzı kılsun hak anı girçeklere / Kime virdi hak anı girçek ere

1460 İşid ol hâsiyyet imdi ne’ydügin / Kim bilesin bu işi niçe’ydügin

Nedür ol kim degme câna virmedi / Degme şahsuñ eli aña irmedi

ŞERH-İ HASLET-İ EVVEL

Evvel ol kim nefsi aña kul ola / Ne ki nefse hükm iderse ol ola

Her bir işde kâdir ola nefsine / Nefsi merkeb eyleyüp nefse bine

Mahkum ola nefsi, aña n’eyler-ise / Diñleye hak’dan ne kim söyler-ise

1465 Olmaya hiç nefsinüñ hükm itmegi / Nefs aña kul ola ol nefsüñ begi

Ne gönülde kîne duta kimseye / Ne dilinden bîhude söz söyleye

Ne tama‘ kıla gözi gördük yire / Ne galat suna eli irdük yire

Kamusından arınuban pâk ola / hak yolında döşenüben hâk ola

Ol işi işlemeye kim ud ola / Ol sebebden yiri yarın od ola

1470 Her ki nefsi böyledür ol şâd ola / Cümle dürlü kaygudan âzâd ola

Ol ki nefsi mahkum oldı kendüye / Bilüñ anı evliyâdur evliyâ

Korkusı kaygusı yok ayruk anuñ / Lâyık oldı hazretine Mevla’nuñ

Elâ inne evliyâa’llâhi lâ havfun ‘aleyhim velâhüm yahzenûne 10/62

ŞERH-İ HASLET-İ SÂNİ

İşid imdi ol ikinci hasleti / Rûzı kılsun döstlara ol devleti

Her kime virdiyse hak ol dirliği / Ol kişiden savdı cümle şerligi

1475 Şoldur ol dirlik ki nefsenden öten / Kamudan yig ol ola sözün dutan

Pend virürse pendini bekleyeler / Ne dir-ise didügin işleyeler

Cümle ehli mahkum ola kendüye / Ol ne kim dirse bular aña uya

Kimse kim ehlini yola döndüre / Yir ü gök ehli aña baş indüre

Zîra hak Kur'ân'da yâd itmiş-durur / Döstumuz düşmânumuz eytmış-durur

Innemâ emvâlüküm ve evlâdüküm fitnetün 64/15

1480 Âdemînüñ düşmeni oğlanıdır / Ger niçe kim yüreginüñ kanıdır

Kimsene kim düşmenin kul eyleye / Cân içinde hak aña yol eyleye

ŞERH-İ HASLET-İ SÂLİS

İşid imdi ol üçinçisin dahı / Şol-durur kim koymaya düşmân ohı

Münkir ü kâfirden ol kayurmaya / Aña karşı müdde'î dem urmaya

Kamu yirde bekleye Allah anı / İy hoşâ ne bahtlu anuñ canı

1485 Hiç halk aña elem degürmeye / hüküm idüp kimse aña yol sürmeye

Ger müsülmân ger cühûd ger nasranî / Kim bakup görür-ise sever anı

Cümle halk andan yaña iver ola / Kamuları ol dahı sever ola /

Devlet ola yitmiş iki millete / Düşmeye anı sevenler mihnete

İrişürse yir yüzi halkı bile / Kamusın kul eyleye hulki bile

1490 İmdi bellü bildüñüz mi bu işi / Ne sebebden eyle olur ol kişi

Kim kul olur cümlesi anı gören / Müddê'îlikdan geçer aña iren

Çünkü basdı kul idindi nefsinı / Kendüye döndürdi cümle ehlini

Kamu ‘âlem kul-durur ol kimseye / Kim-durur kim aña karşı söyleye

Böyle olan kimsene devletlüdür / Mansıb u bahşâyış ü hil‘atlüdür

1495 Rûzı kılşun döstlara anı Çalab / ‘Âşık’uñ olsun du‘âsı müstecâb /

İy Hudâvendâ Kerîmâ Hâlıkâ / Pâdişâhâ Kârsâzâ Râzıkâ /

Rûzı kılşıl döstlara bu dirliği / Dirlik içre şol riyâsuz birliği

İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl

YİDİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN OL

PÂDİŞÂH HİKÂYETİN BEYÂN İDER KİM

BİR BAGÇA YAPMAGA ‘AZM İTDİ VE HER

MEYVE AGACI Kİ ‘ÂLEMDE VAR İDİ OL

BAGÇADA EKDİ ÇÜN YİDİ YIL TAMÂM

OLDI PÂDİŞÂH BUYURDI Kİ YİDİ İKLİMİ

DA‘VET İTDİLER VE HALÂYIK ‘ÂLEMİ ÜÇ

GÜRÛH İDÛP BÂGA GİRDİLER VE

TENÂVÛL-İ SİMÂRA MEŞGÛL İTDİLER

Var-ıdı bir pâdişâh aşnu zamân / Dünyada olmış-ıdı hükmi revân

1500 Dutmış-ıdı yir yüzini ad-ıla / Düzmiş-ıdı halkı ‘adl u dâd-ıla

Yidi iklîm halkına mahdûm-ıdı / Ne ki dirse halk aña mahkûm-ıdıHükmi güçlü ‘ömri uzun mâlı çok

Ayrug endîşe kamu gitmiş-ıdı / Göñli içre bir heves bitmiş-ıdı

Gâlib oldı ol heves yavlak aña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña /

1505 Diledi kim bir ulu bagça eyleye / Yidi iklîm halkın anda toylaya

Dünyada ne var-ısa anda ola / Her ki ne ister ise anda bula

Eyü yavuz acı tatlu ne ki var / Bagça içinde bula ol nâmdâr

- Çünkü sultân uşbu sözi söyledi / Bu söz üzre durdı gönül bağladı
Okıdı beglerini tapusına / Söyledi bu tedbiri kamusına
- 1510 Begler eytdi mahkumuz ne dir-iseñ / İşleyevüz niçe hüküm ider-iseñ
Ol gice sabr eyleyüp katlandılar / İrte oldı durdılar atlandılar /
Yörirdi sultân kamu begler bile / Yidilürdi tâzî yedekler bile
Begler ü leşker kamu sultân-ıla / Bir niçe gün yörirdi seyrân-ıla
Gördiler sular akar bir sahrada / Geldiler eglendiler ol arada
- 1515 Bakdılar ol sahrayı begendiler / Emr kıldı sultân anda indiler
Eytdi bu yir bağçaya lâyıq-durur / Bunda bağça olmaga bayık-durur
Begler eytdi didügün işleyelüm / Buyurursañ yapmaga başlayalum /
Sultân eydür getürün mi‘mârları / Kim bular yapabilür dîvârları
Niçe mi‘mâr ol gün anda geldiler / Niçe altun akça pîşîn aldılar
- 1520 İrgad için kişi gitdi yollara / Bu habar yayıldı cümle illere
Kırk biñ irgat cem‘ oluban geldiler / Her bir usta bir yanın başladılar
Yidi yılda yaptılar dîvârını / Dörd yañadan kodılar yollarını
Şeh buyurdu bağçavânlar geldiler / Her birisi bir yañasın aldılar
Kazmaga başladılar dörd yañadın / Dün ü gün işlediler hiç durmadın
- 1525 Bağçayı başdan başa düzeldiler / Arkların hış dartuban uzatdılar
Dürlü yimiş dikdiler ol bağçada / Niçe eydem vasfını gelmez ada
Niçe ni‘met kim cihânda var-ısa / Yir yüzinde her ne kim biter ise
Bitdi anda cümlesi oldı tamâm / Sanasın kim uçmak oldı ol makâm
Pâdişâh gördi begendi oldı şâd / Diledi kim çıkara dünyâda ad
- 1530 Çün gözine hış görindi ol ara / Pes buyurdu yaptılar köşk ü serâ

- Gendüziyçün durmaga yir eyledi / Durdı anda kışladı vü yayladı
Kişi saldı çevre yaña yollara / Eytdi varuñ ma‘lum eyleñ illere
Yidi iklîm halkını da‘vet kılûñ / Gelmeyeni geñsüzün alup geluñ
Tâ ki cümle bu yimişden yiyeler / Niçe kim dünyâ dura söyleyeler
- 1535 Çünki bu sözi işitdi halk varı / Geldi cümle bayları yohsulları
Sen işit ol bağçada biten yimiş / Her birinde hâsiyet niçe-y-imiş
Kimi ‘aklın artururdu kişinüñ / Kim çıkardı ‘uhdesinden işinüñ
Kimi delü eyler idi yiyeni / Kim görîçek korka-y-ıduñ sen anı
Kimi halkuñ nûr virürdi gözine / Kim bakaydı görklülerüñ yüzine
- 1540 Kimisi göz nûrını alur-ıdı / Kim ki yirse nâ-binâ olur-ıdı
Kimisi gönülleri kılurdu şâd / Eyler-ıdı halkı kaygudan azâd
Kimisin yiyen düşerdi korkuya / Her ki yirse bıragurdu kayguya
Kimi halkuñ düzer-ıdı dirliğin / Yiyenüñ hem artururdu erliğin
Kimisin yiyen kişi ölür-ıdı / Bâğçevânlar kamusın bilür-ıdı
- 1545 Şâh buyurdu bâğçevânlar geldiler / Pâdişâhdan emr ü destûr aldılar
Eytdi başlañ halkı girüñ bağçeye / Gösterüñ kim ne kefaretdür neye
Her yimiş hâsiyyetin eydüñ beyân / Kangısından kim gerek yisün yiyen
Ger olursa kimsene kim yañıla / Yiñemeye nefsinı ol yiñile
Yâ tama‘ ide yavuz yimişlere / Şol sa‘at tiryâk içürüñ bunlara
- 1550 Kim helâk olmayalar kem nesneden / Hôş selâmet yöriyeler dünyede
Ol ki tiryâk içmezem dir koñ anı / Ger ölürse boynına kendü kanı
Çünki destûr oldu cümle bağçevân / Bir bölük halkı alup oldu revân
Ne ki şâh eytdise eytdi bular / Yimişüñ her birisin gösterdiler

- Hem dahı aňlatdılar ol tiryakı / Eytdiler kim içene bizüz sakı
- 1555 Çünki söz degdi tamâm oldu salâ / Ol yimişden her biri aldı ele
İşid imdi halk işin kim n'itdiler / Bağçaya niçe gelüben gittiler
Bunlar ol gün üç gürûh oldu kamu / Kim bulara muntazır uçmak tamu
Hôş yidiler bağçanuñ yimişini / Diñle imdi her birinüñ işini
Bir gürûhı şol yimişden yidiler / Kim yiyenler bu eyüdür didiler
- 1560 Sunmadılar ayrugına ne-y-ise / Yimediler yavuz eger k'eyise
Hôş selâmet çıkdılar ol bağçadan / İmin olup cümle dürlü korkudan
Bir gürûhı eyüsini yir-iken / Yavuzın yidi yimezem dir-iken
Bildi kim yavuz imiş döndi girü / Tiryâk içdi derdine oldu darû
Ol dahı sag çıkdı girü yolına / Hôş selâmet vardı kendü iline
- 1565 Bir gürûhı yidi ne gördi ise / Yirmede hîç her neye irdi ise
Çün ziyân itdi bulara yidügi / Topraga düşdi kamu gitdi ögi
Bağçevânlar çün bu işi bildiler / Her birisi tiryak alup geldiler
Eytdiler aluñ içüñ bu şerbeti / Giderüñ kendüzüñüzden zahmeti
Uymadılar bunlar anı eydene / Ol sa'atda cümlesi oldu fenâ
- 1570 Her ki ne işler-ise anı bulur / Kim neye lâyıq ise eyle olur
Lehâ mâ kesebet ve 'aleyhâ me'ktesebet 2/28
İy Hudâyâ rûzı kılıgıl kullara
Kim saña lâyıq yolu dogru vara
Bu meseldür kim bize yüz gösterür / Cânumuz bisleyesi rûz gösterür
Bu meseldin bir öğüt al iy kişi / hâzırın gör n'eydürüz ol geçmişi
Sultan oldur kim yaratdı 'âlemi / 'Âlem içinde dörirdi âdemi /

- 1575 Begler ol hâslar-durur kim hakk-ıla / Dün ü gün ayrılmadın oldu bile
Ne ki hak işler-ise dir bunlara / ‘Âkil-iseñ göñlüñi vir bunlara /
Bagçevânlar uşbu mürşidler-durur / Kim bu halka eyü yavuz gösterür
Bagçe bu dünya-durur kim eyledi / Anuñ-ıla cümle halkı toyladı
Ol kim eytdüm bagçanuñ yimişleri / Eyü yavuz cümle dünyâ işleri
- 1580 Tevbe ol tiryâka beñzer bilene / Kim Çalap’dan sıhhat irer kılana
Ol kavum kim girdilerdi bagçeye / Dünya halkıdur ki girdi dünyeye
Pâdişâh hükmi getürdi bunları / Kim belürdi her birinüñ hûları
Dörd yañadan tolp tolp geldi revân / Degme tolbı başladı bir bagçevân
Eyü yavuz her ne kim geldi ada / Cümlesin gösterdiler bu dünyada
- 1585 Çünkü hayr u şer bilindi saldılar / Sen işit bu halkı kim ne kıldılar /
Üç gürûh oldu cihânda hâs u ‘âm / Her birinüñ dirligin diñle tamâm
Kim cihânda n’eylediler n’itdiler / Her birisi niçe gelüp gitdiler
Bir gürûhı dutdılar işitdügin / hak yola bağladılar ussin ögin
Sunmadılar dünyada yavuz işe / Zikr ü tâ‘at bunlara oldu pişe
- 1590 Lâcerem hış vardılar ol hazret’e / Her birinüñ cânı irdi rahmete
Bir gürûhı bilür-iken hak yolın / Nefsini yiñemedi oldu yolın
Bildiler kim hış degül terk itdiler / Tevbe kılup mürşid elin tutdılar
Pâdişâh hem yarlıgadı bunları / Dünyadan bunlar dahı çıkdı arı
Bir gürûhı eyü yavuz dimedi / Dünyada işlemedük iş komadı
- 1595 Yavuz işden hâsıl oldu çok günâh / Kaçan olsa isteyiser pâdişâh
Dünyada itdüklerin bilür kamu / Hem dahı bilür ki var uçmak tamu
Eyle-y-iken tevbeye gelmez bular / Ulular ögüdini almaz bular
Tamu odına bular lâyıık-durur / Hiç gümânsuz uşbu söz bayık-durur
İnne ’llezîne fetenu ’l-mü ’minîne ve ’l-

mü'minâti sümme lem yetûbu felehüm

'azâbu cehennem velehum 'azâbü'l-Harîki 85/10

1600 İy yaranlar kimde 'akıl var-ısa

Her ki 'aklı kendüsiyle yâr-ısa

Uşbu sözden fâ'ide baglaya ol / Kim belürdi niçe-y-imiş dogru yol

'Âşık eydür dogru yolu varana / Toprag olsun yüzümüz ol erene

Ve inneke le tehdî ilâ sırâtin müstakîmin 42/52

Tâ bulardan bir du'â ire meger / Kim kıla Rahmân bize rahmet nazar

Ol nazardan hak bizi ayırmasun / Kendü kendü tal'atından ırmasun

SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

SÖZ GÜNEŞİNÜÑ TEŞRİFİN BEYÂN İDER

BİL KİM SÖZ GÜNEŞİ ÜÇ MENZİLDE

TULÛ' VE GURÛB İDER VE SÂMİ'LERÛÑ

SEM'İN Bİ-HİTABU FESTEMİ'U LEHU

MÜZEYYEN KILUP MAGRİBDEN

MATLİ'İNE RÛCÛ' İDER 7/204, 22/73.

1605 Hôş-durur kendü halin bilse kişi / Ma'lum olsa kendüye kendü işi

Vâkıf olsa cümle işi añlasa / 'Ârif olup uşbu sözi diñlese

Bilse bu söz ma'nisin kandan gelür / Aslı ne'ymiş kankı ma'dinden gelür

Diñlemegüñ dilegi bilmek-durur / Bilmegüñ kendüzine gelmek-durur

Ma'nisin bilmek dilerseñ bu sözüñ / Ögüñi dir kendüzüñe aç gözüñ

Gör cihânda bu yaradılmışları / Bak aña 'ibret getür iy yol eri

1610 Her ki gördüñ nesneden 'ibret duta / Göñli içre kaynaya hikmet bite

İşid imdi ma'niden birkaç cevâb / Diñleyenüñ cânına yüz biñ sevâb

Cân kulagı işidür ma'ni sözün / Cân gözi görebilür ma'ni yüzün

Nefs-durur bu ma'niyi duydurmayan / Göñli ol hak 'ışkına uydurmayan

İy Hudâyâ rûzı kılğıl kamuya / Kim koya nefis dilegin 'ışka uya

- 1615 Geldük imdi sözümüz söyleyelüm / Bu sözi kaçça varur soylayalum
Üç makâmdadur bu sözüñ menzili / Her birinüñ bir şekildür mahfili
Degme bir menzilde bir yüz gösterür / Degmesinde bir şekil ma'nî virür
Evveli gönül-durur kim gizlüdür / Cümle sözüñ aslı anda yazludur
Söylemedin söz gönülde var-durur / Gönül içre yazılı defter-durur
- 1620 Okınur her dem gelür andan dile / Kim cihânda hayr u şer ma'lûm ola
Ger gönülde olmasa bünyâd aña / Olmayaydı bu gönül üstâd aña
Hem ikinci menzili bu dil-durur / Dil dahı bir gör niçe menzil-durur
Söz gönülden çün kopar dile gelür / Halk ögüdi cümle bu dilden alur
Dil-durur ma'lûm kılan uşbu sözi / Dil okıdı dörd kitâbı düpdüzi
- 1625 Dil-durur kim kişinüñ ahvâlini / Ma'lum eyler cümle halka hâlini
Ma'niyi ger dil beyân eylemese / Kim bileydi sözi dil söylemese
Pes üçinçi menzil oldur kim iner / İşidenüñ gönli içinde konar
Yazılır anda gönül evrâkına / hâzır olur nuht gerek olsa yine
Nûrı-y-ıla gönüli aydın dutar / Ol sebebden bunça hikmetler biter
- 1630 Uşbu üç menzildedür söz mahfili / Geh gönül mülkin dutar u geh dili
Geh dogar bu sûrete dirlik düzer / Geh iner anda gönül mülkin bozar
Söz-ile dutdı dutanlar i'tibâr / Söz-ile oldı olanlar ihtiyâr
Söz güneşdür ma'nisi Tañrı nurı / Anuñ-ıçun hoş dutar gönülleri
Ol güneş bu cân göginde hey döner / Geh togar bize görünür geh iner
Uşbu ağız şarkına gelür togar / Bu nefes burcına seyr idüp agar
- 1635 Uşbu sohbet mülkine tâb bıragur / Pes bu kulak magribinden uyagur
Bu avâz menzilgehinde seyr ider / Bir gözet kandan gelür kaçça gider
Yine çevrinüp gelür bir dem dahı / Uşbu nakşı kendüzünde gör ohı
Kendü nakşın okıyan olur harîf / Kendü nefsin añlayan olur zarîf
- 1640 Kendü nefsin bilmeyen bellü beyân / Ol-durur bu ma'niden mahrûm kalan
Kendüzinden kendü 'ilmin bilene / Yirde gökde ne ki varsa bilene

- Kendüzin bilendür ol hakk'ı bilen / Kendüye gelendür ol hakk'ı bulan
‘Âşık ol kendüzini bilenlere / Toprag eyle yüzüñi sen anlara
Kim bularuñ topragı iksîr olur / Her neye irer-ise altun kılur
- 1645 İy Hudâvendâ Kerîmâ Kârsâz / Irma bizi ol işikden kış u yaz
DOKUZINÇI DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂÜÇ DÜRLÜ
HALK KETM-İ ‘ADEMDEN VÜCÛDA
GETÜRDİ BU ÂYETDEN Kİ *FEMİNHÜM*
ZÂLİMÜN Lİ NEFSİHİ İKTİBÂS İDÜP
MA‘LÛM VE MEFHÛM OLUR 35/32.
Diñle imdi eydeyüm birkaç haber / Ger cânuñda var-ısa ‘ışkdan eser
Bu haberden bir nasîhat alasin / Aña bakup kendü hâlün bilesin
Kamuya vâcib-durur hâl añlamak / hâlini bilmekdür ahvâl añlamak
Kendü hâlin bilmeyen hayvân-durur / Ger niçe kim sûreti insân-durur
- 1650 İşid imdi eydeyüm halk hâlini / Kim bakup añlayasın ahvâlini
Üç bölükdür ne ki halk var dünyada / Her biri bir iş-ile geldi ada
Degme birnüñ işleri elvân-durur / Cümlesi bu dünyada mihmân-durur
İltesidür ne ki kazandı ise / İresidür neye uzandı ise
Geldük imdi bir buları eydelüm / Her birinüñ dirligin şerhidelüm
- 1655 Dirliginden ma‘lûm ola hâlleri / Diñle imdi niçedür ahvâlleri
Bunlaruñ bir bölügi yavuz hulu / İçi taşı zehr-ile fitne tolu
Ne duz etmek bilür ü ne konşılık / Tamarında yok-durur hîç togrulık
Niçe kim eylük idesin sen aña / Aygutın yavuzluk ider ol saña
Sen aña dôstlık halin arturasın / Ol saña düşmanlık ide göresin
- 1660 Sen anı götüresin düşmiş iken / Ol saña karşı biter olur diken
Şuña beñzer kim üşimiş ilanı / Isıdasan koynuñ içinde anı
Döne seni urmaga kasd ide ol / Zahm ura derhâl bulursa saña yol

- Eylüğe yavuzluk itmekdür işi / Pes münâfıkdur hakikat ol kişi
Ol biri bölük dahı işit niçe / Mertebeyle bu bölük andan yüce
- 1665 Eylük idene bular eylük ider / Güçi yitdükçe yola togru gider
Dôsta dôstdur düşmana düşman-durur / Dôstı dôst u düşmanı düşman bilür
Kim aña eylük iderse ol yene / Eylük eyler hem anuñ eylügine
Her ki yavuzluk iderse ol hemân / Kılur aygut hem yavuz bellü beyân
Her kişiyi kendü hâlinde dutar / Her metâ'ı kendü haddinde satar
- 1670 Ol kişi mü'min-durur bellü bilüñ / 'İzzete lâyıkdurur 'izzet kılüñ
İşid ol üçinçi bölük dirliğin / Bir teferrüc it bularuñ erliğin
Kim bular rahmet-durur kamulara / Hem yarın feryâd ire tamulara
Bunlara düpdüz-durur cümle cihân / Ne ki varsa âşikârâ vü nihân
Cümle halkuñ dirliğin bilür bular / Niçe kim fisk u fesâd çirkin hular
- 1675 Göredurken cümle çirkin hûları / Eyle-y-iken hoş dutarlar buları
Ol kişiler güneşe beñzer olur / Nûrı-y-ıla dünyayı aydın kılur
Togagelür cümle 'âlem üstine / Yahtu virür düşmanına dôstına
Yâ dahı şol yil gibi kim düpdüzi / Çün eser tâze kılur cümle yüzi
Çirkin ü gökçek kamu birdür aña / Hiç yirer mi kimseyi bir baksañâ
- 1680 Yâ dahı şol su gibidür hikmeti / Kim bitürür cümle dürlü ni'meti
Kim Yunur kim abdest alur kim içer / Cümlesine maksudın virür geçer
Hem dahı şol yir gibi sâkinliği / Kamulara var-durur miskînliği
Her ne kim işler-ise ol götürür / Kim yöriyür kim durur kim oturur
Tañrı'nuñ hâs kullarıdur pes bular / Kim bular yavuzlığa eylük ular
- 1685 Tañrı'nuñ erenleridür ol kişi / Eylük itmekdür yavuzlığa işi
Sen bulardan kankısısın iy safâ / Kankısınuñ yolına kılduñ vefâ
Gör bulardan yoldaşuñ kankısıdur / Sendeki hû kankısınuñ hûsıdur
Anuñ-ıla kopırsın gözüñ aç / Ko münâfık dirliğin mü'mine kaç
Kim iresen ol erenler yolına / Ol makâmda degme cân mı bulna

- 1690 Yüzi toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye
Aña lâyıq dirliği ola tamâm / Kim bula rahmet evinde ol makâm
Cânı gönli uşbu sözden dad ala / Ma‘ni içre ol kişi üstâd ola
Girtü mü‘min ol-durur kim ma‘niye / İşidiçek sıdk-ıla saddak diye
İy Hudâyâ rahmet it kullaruña / Lâyık eyle ‘âkıbet dîdâruña
ONUNÇI DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH-I ‘ÂLEM
,CİHET-İ ZABT-I BENÎÂDEME ÜÇ DÜRLÜ
TAHTA BAHT-I EBED VİRDİ VE TÂC-I
‘İZZET BAŞLARINA KODI VE OLARUÑ HAKKINA SÖYLEDİ Kİ *FahKÛM*
BEYNE’N-NÂSİ Bİ’L-hAKKI 38/26
- 1695 Gönlüme geldi yine bir vasf-ı hâl / Kim bize bu söz cevâbdur hem su‘âl
Ma‘lum eyler her makâmuñ hâlini / Gösterür hem yol eri ahvâlini
Devlete yoldaş niçe olur kişi / Başa ne‘yle iledür her bir işi
Her makâmda n‘eyleyüp n‘itmek gerek / Yol eri yolda niçe gitmek gerek
Uşbu söz eydivirür diñleyene / Diñleyüp söz ma‘ninin añlayana
- 1700 İşid imdi hâl nedür dirlik nedür / Her makâm içinde serverlik nedür
Gör bu mülki niçe düzdi ol İlâh / Niçe kodı her makâmda pâdişâh
Kim anuñla ol makâm ârâstedür / Pâdişâhı olmayan mülk yastadur
Dünyada üç taht yaratdı ol Celîl / Kim bulara yok-durur olmak zelîl
Ger ölürse tahta hükm iden kişi / Taht ölmez bellü bilüñ bu işi
- 1705 Zîra kim bunlar-durur göge direk / Niçe kim dünya dura bunlar gerek
Ol zamân kim bunlaruñ hükmi kala / Bu felek hükmi gerek ma‘zûl ola
Diñle imdi eydeyüm ol tahtları / Kim bularuñ Tañrı‘dandur bahtları
Birisi sultân-durur hükmi revân / Mahkum olur hükmüne cümle cihân
Diler-ise dünyada ‘adl eyleye / Ni‘met-ile cümle halkı toylaya
- 1710 Ger dilerse zulm-ıla yıka ili / Ne ola kim irmeye anuñ eli

- Biri ‘ilm ehli-durur kim şer‘-ile / Dîn içinde hükm ider kıldan kıla
Mismili murdârı bunlardur bilen / Dîn içinde gösterüp ma‘lûm kılan
Zîra kim bunlar-durur dîn diregi / Şer‘ içinde cümle halkuñ yigregi
Hem birisi evliyâdur evliyâ / Bu gönül yüzün gerek bunlar yuya
- 1715 Kankı gönül kim yüzi yunmış-durur / Ol gönüldür kim hak’a dönmiş-durur
Evliyâdur gönüle saykal uran / Cism içinde nefslerüñ boynın buran
Degmesi bir dürlü mülke hükm ider / Her biri bir dürlü iş dutmuş gider
Ol ki sultândur ile hükmin sürer / Gönüle hükmi anuñ kanda irer
‘Adli vü zulmı yorır il üstine / Yazılır fermânları mâl üstine
- 1720 Her ki dutmazsa anuñ fermânını / Öldürüben yire döker kanını
İlla ‘ilm ehli dine hâkim-durur / Dîn içinde mahkum olmaz kim durur
Dîn ilin düzer bular dünin günin / Bunlara bildürdi hak İslâm dinin
Her ki mahkûm olmaz-ısa bunlara / Yarın anda kopısar yüzi kara
Evliyânuñ hükmi gönülde yörir / Anuñ-ıçun kamular yüzün sürür
- 1725 Bunlara virdi Çalap gönül ilin / Bunlara bildürdi hem kudret dilin
Kimsene kim bunlara münkir ola / hak didârından gerek mahrûm kala
İmdi bir görlüm bu tahtlar ne-y-ile / Devlete yoldaş olup gider bile
Tahta hükm itmek geñez midür i yâr / Sanmagıl kim degmenüñ hükmi irer
Bunlara üç dürlü hâl lâzım-durur / Anuñ-ıla tahtına hâkim-durur
- 1730 Kankısınuñ eksük olursa işi / Tahtına hâkim degüldür ol kişi
İşid imdi eydeyüm ol hâl nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Sultanuñ evvel gerek aslı ola / Andan ikinci bütün ‘aklı ola
Aslı olmazsa aña kim tapısar / ‘Akı olmazsa ili kim yapısar
Hem üçinçi devleti muhkem ola / Kim halâyık kamusı mahkûm ola
- 1735 Devleti olmazsa hûd sultân degül / Hiç kimesne hükmini kılmaz kabûl
Çün ola aslı vü ‘aklı devleti / Yir yüzini duta anuñ heybeti
Andan ol sultânliga lâyıık ola / Pâdişâhlığı anuñ bayık ola

- Böyle olmazsa bir addur dadı yok / Bu za‘îf mazlûmlara feryâdı yok
Geldük imdi ol şerî‘at ehline / Kim bular mutlak hakemdür bu dine
- 1740 Mescid ü minber bularuñ tahtları / ‘İlm ü Kur‘ân’dur bularuñ rahtlarıHükm
iderler nefse hak emri-y-ile / Gösterürler hak yolın kıldan kıla
- Hem buları üç hüner dâyim dutar / Dîn içinde tahtını kâyim dutar
Ol hünerden ger biri eksük ola / hükmini iltümeye ‘âciz kala
- Diñle imdi ol hüner niçe-y-imiş / Kim bilesin bunda maksûd ne-y-imiş
- 1745 Evvel oldur kim ola ‘ilmi tamâm / ‘İlm içinde ma‘lum ola her makâm
Bir suvâle bin cevâb hâzır ola / Müşkili hall itmege kâdir ola
- Hem ikinci didügin işleye ol / Didügin dutmak olur key dogru yol
Didügin kendü duta evvel kadem / hâlini irdeyüdura dem-be-dem
- Hem üçinçi kâni‘ ola dünyaya / Ne ki hak virdi-y-ise şükr eyleye
- 1750 Kim kanâ‘at key ulu genc-hânedür / Hîç dükenmez harc idüp dürdânedür
El-kanâ‘atu kenzün lâ-yefnâ
- Çün ola ‘ilm ü ‘amel ârâste / Hem kanâ‘at kıla ol bî-vâsıta
Kamu ‘âlem hükmine fermân ola / Şeksüz ol derdlülere dermân ola
- Yohsa ger böyle degülse n’idiser / Kendü ‘âcizdür kime hükm idiser
Evliyâ tahtın dahı añlar-ısañ / Eydeven ger ‘ışk-ıla diñler-iseñ
- 1755 Gör üçinçi tahta hâkim kim-durur / Kim gönül mülki aña mahkûm-durur
Evliyâdur kim Çalap hükmi ile / Şâh olup hükmin yöridür gönüle
- Bu gönül âhir Çalap mülki-durur / Mülkini sevdük kulına bildürür
Ve ‘allemnâhu min ledünnâ ‘ilmen 18/65
- Mevli’nüñ sevdük kulıdur evliyâ / Evliyâdur dogru varan Mevli’ya
Evliyâdur kim bulara korku yok / Dünyada hem âhiretde kaygu yok
- Elâ inne evliyâa’llâhi lâ hayfun ‘aleyhim velâhüm yahzenûne 10/62*
- 1760 İşid imdi evliyâ tahtın dahı / Gönlüñe yaz bu sözi her dem ohı
Ol dahı gör ne-y-ile hâkim-durur / Kim gönül mülki aña mahkûm-durur
- Üç nasîb bahş eyledi Allah aña / Tahtın ol kâyim dutar oñden soña

- Ger biri eksük olursa iş degül / Hîç nasıbsüz kişi yol varmış degül
İşid imdi ol nasîb nedür ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
- 1765 Evvel oldur kim bütün ‘ışkı ola / Kim bu halkı döndüre hâldan hala
Hem safâ ola ikinci hem arı / Arı gönülde olur Tañrı nurı
Hem üçinçi duta Allah hulkını / Hulk-ıla hış duta ‘âlem halkını
Tahallakû bi-ahlâki’llâhi ta’âlâ
Çün ola ‘ışkı bütün gönli safâ / Andan ola anda hulk-ı Mustafâ
Huzi’l-’afve ve’mür bi’l-’urfi ve a’rız ‘ani’l-câhilîn 7/199.
Pes gönülde ol kişi sultân-durur / Cümle ‘âlem hükmine fermân-durur
- 1770 Ger degülse böyle kim didüm tamâm / Gönül ilinde aña yokdur makâm
Zîra kim sultânlığa lâyıık degül / Evliyâ hâlinde ol bayık degül
Söz tamâm oldu kamu şerhi ile / İlla ol kim ma’nidür gelmez dile
Ma’niyi bu dil beyân eyleyimez / Eyle kim gönüldeür söyleyimez
Anlara kim ma’ni keşf olmuş-durur / Bahri olup deñize talmış-durur
- 1775 Kanda gevher var-ısa oldur bulan / Bu sözüñ ma’nisini oldur bilen
Anlaruñ kim sûrete kaldı gözi / Ne dimekdür ne bilür ol bu sözi
Söz kamusı ol degül kim dildedür / Ol kim aslıdur sözüñ gönüldeür
Gönüle gir ki hakikat bilesin / Bu sözüñ ma’nîsin anda bulasın
İy Hudâyâ ‘Âşık’a sen kıl yarı / Kim bu halka bildüre bu sözleri
- 1780 Dôstlaruñ dôstlığın artur dakı / Düşmanın dôst eyle birliğüñ hakı
Suçını bağışlagıl hâslaruña / Lâyık eyle ‘âkıbet didâruña
EL-BÂBU’R-RÂBÎ’U FÎ’R-RUBÂ’İYYİ /
Zikr ider dördinçi bâb on dâsitân / Degme birsi dilgüşâ çün bûsitân
Ma’lum eyler dördleri dördinçi bâb / Hemçünân ki hâk ü bâd u nâr u âb
EVVELKİ DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ BÂB-
DAN BEYÂN İDER KİM ‘ANÂSİR ‘ÂLEM-İ
SUGRÂNUÑ DÖRD DİREGİDÜR VE İ’ –

RÂB-I ‘ÂLEM-İ KÜBRÂKİM REF‘ VE NASB

VE CERR VE SÜKÛNDUR

MÛMÂSİLE DÖRD ERKÂNDUR VE BE-

YÂN-I MEN ‘AREF İDÛP LE-İN ŞEKER-

TÛM İŞÂRET İDER 14/7

Gör kim ol Allah neler kılmış-durur / Kudret elinden neler gelmiş-durur

1785 Diledi kim kendüzini bildüre / Mülk yarada mahlûk-ıla toldura

Ol didi oldu cihân u cism ü cân / Durdı yir gök ma‘lûm oldu ins ü cân

Her bir işi bir işe kıldı sebep / Ol sebebden kamuya oldu neseb

Hiç sebepsüz dünyada iş olmadı / Hiç nesebsüz dünyaya halk gelmedi

Her ki geldi kamusunuñ aslı var / Aslı olan nesnenüñ hem nesli var

1790 Ol ki aslı nesli yokdur kimdür ol / Oldur ol kim kamuya hâkimdür ol

Kul huva ‘llâhu ehad Allâhu’s-samed lem yelid velem yûled velem yekun lehû küfiven ehad 112/1-4

İşid anuñ kudretin eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân

Gör ki ne kıldı vü n’itdi n’eyledi / Ne yaratdı neyi neden eyledi / Bu işi vâcib-durur bilmek saña / Diñle imdi eydeyüm batgıl taña

İlk yaratdı kudretinden ‘akl-ı kül / ‘Akl-ı külden eyledi dörd dürlü kul

1795 Kıldı ol dördi cihâna dörd sûtûn / Andan oldu nasb u cerr ref‘ u sükûn

Âb u âteş bâd u hâk ad eyledi / Bunları bu mülke bünyâd eyledi

Dördine dörd hükm virdi ol Celîl / Kim bulara yok-durur olmak zelîl

Her birisi bir işe kâyim-durur / Bunlaruñla bu cihân dâyim durur

İşid imdi her birinüñ işi ne / Gör ki niçe hoşnud işlü işine

1800 Birisinden tâze olur deşt ü bâğ / Biter anuñ hâsılnda bal u yağ

Birisi mülke çerâğ olmuş-durur / Aydınından yir ü gök tolmış-durur

Birisi yir yüzünüñ ferrâşıdır / Hem sular hem süpürür hem arıdır

Birisi mahkûm olup tutdı karâr / Tâ ki mahlûk süre anda rûzigâr

Dördi dörd işde durupdur hış latîf / İşlü işinde velî dördi harîf

- 1805 Tâ kopınça ol kıyâmet günleri / Kimse ma‘zûl itmeyiser bunları
‘Âlemüñ aslı bu dörd server-durur / ‘Âlemi kâyim dutan bunlar-durur
Bunlaruñla bu cihân dutdı sebât / Bunlaruñla dünyada bitdi nebât
Dünyada nesne vücûda gelmeye / Kim bulardan anda mevcûd olmaya
Sûret aslı cümle bu dördden biter / Hem yene cümle gıdî andan dutar
- 1810 İmdi gel ma‘ni bile bak hâlûne / ‘Âşık-ısañ vâkıf ol ahvâlûne
Gör kim ol Allah senüñle n’eyledi / Niçe düzdi seni neden eyledi
Ne ‘inâyet kıldı saña ol hakîm / Ne kerâmet viridi saña ol Kerîm
Ger bilürseñ kadrini şükr eylegil / Dün ü gündüz durmadın zıkr eylegil
Le’in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7
Şükr iderseñ artura bahşâyışüñ / Diñle imdi eydeyüm nedür işüñ
Fe-emmâ bi-ni‘meti rabbike fehaddis93/11
- 1815 Çünkim ol Allah saña viridi vücûd / Toprag u su yıl ü od kıldı sücûd
Dördi bir kezden senüñ kullıguña / Geldi teslîm oldu ululıguña
Her birisi kullıga dutdı boyın / Girtü bilgil bu sözi dutma oyun
Eydeyüm her birinüñ işi nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Odı gör kim yüregüñde yanadur / Issılıguñ od degül mi yâ nedür
- 1820 Ma‘deñi hall eyleyen oddur senüñ / Anuñ-ıla kâyim olur bu tenüñ
Hem güneş oddur dogar her gün gelür / Karañuken evüñi aydın kılur
Ne dikerseñ besler anı bitürür / Ne biterse perverişle bişürür
Kim sen anı yiyüben şükr idesin / Dün ü gün Allah adın zıkr idesin
Le’in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7
Yıl dahı geldi saña oldu nefes / Kim anuñla diri yorır bu kafes
- 1825 Ger nefes gidüp girü gelmez-ise / Ten ölür yilden nefes almaz-ısa
Degme bir sâ‘atda biñ kez iy velî / Saña ni‘met eyler Allah ol yili
Şükr iderseñ sen dahı ol ni‘mete / Hôş nefesler viribigil hazret’e
Le’in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7

- Suyı gör kim tamaruñda kan-durur / Hem içerseñ susayıçak kandurur
Sûretüñ hem anuñ-ıla hôt geçer / Hem yunur hem avdaz alur hem içer
- 1830 Dîn ü dünyâ ehline ol sâkidür / Hem Çalap dîdarınuñ müştâkıdur
Anı dahı ni‘met eylep ol Celîl / Kendü lutfından saña kıldı sebîl
Kim içesin şükr idesin sen dakı / Yirine gelmek gerek kullık hakı
Le'in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7
Topragı hem gör ki n'itdi ol İlâh / Kim senüñçün eyledi hôt tahtgâh
Toprag üstinde saña viridi makâm / Kim olasın ol makâmnda sen müdâm
- 1835 Hem bu toprakdan surat viridi saña / Kim gören hayrân olup kalur taña
Sen dahı şükr ü senâ kılsañ gerek / Uşbu lutfuñ kadrini bilseñ gerek
Le'in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7
Kim halâl ola saña bu 'ışk u dem / Devletüñ artadura her dem-be-dem
Çün bu dörd nesne kuluñdur iy safâ / Sen dahı hak 'ışkına kılğıl vefâ
Hem kuluñdur hem dahı asluñ köküñ / Uşbu söze olmasun hergiz şeküñ
- 1840 Zâhir içinde bular senden ulu / Bâtın içinde bular senden alu
Sûretâ baksañ bular bisler seni / Ma'nide kuldur saña bilgil şunu
Geldi bunlar bislemek-içün teni / Gelmedi kul idine küllî seni
Kamu nesne câna kul olmış-durur / Cân hak'a kullıg-ıçun gelmiş-dururHayf aña kim
kul ola kullarına / Kullık ide kendü yoksullarına
- 1845 Uşbu sözler 'âkile ma'nî yiter / Bu kadar sözden delim ma'nî biter
Câhile söz üküşi assı degül / Çün işidüp ma'niyi kılmaz kabûl
Kimsene kim kendüzin bilmiş ola / Cem' olup kendüzine gelmiş ola
Ma'ninüñ aslı aña ma'lûm olur / Anuñ-ıçun munsıf u mahkûm olur
'İşk sözidür 'Âşıkma ma'nî viren / Ma'niden vâkıf degül 'ışksuz eren
- 1850 İy Hudâyâ bu sözi añlayanuñ / 'İşkin artur cân-ıla diñleyenüñ
Kendü 'ışkuñdan anı ayırmagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl
İKİNCİ DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM NÜFÛS-I ÂDEMİ

MESCİD-İ CÂMİ‘-İ ‘ÂLEM-İ ULVİ VE
SÜFLİDÜR VE ‘AKIL EVVEL HUTBEYİ
VAHDET-İ MENBER-İ DİMÂGDA HALK
BAŞI ÜZRE OKIR VE TAKRİR-İ HİL‘AT-I
VÜCÛD-I BENİ ÂDEM KILUR

İlk saña bilmek gerekdür ol İlâh / Kim neden kıldı seni ol Pâdişâh
Tâ cihânda hîç nesne kalmadı / Kim anuñ mânendi sende olmadı

1855 Bu senüñ cismüñ makâmdur mu‘teber / Mu‘teber bil bilme anı muhtasar

Bil kim ol bir mescidi câmi‘-durur / Eyleyen bu mescidi sâni‘-durur

Anuñ-ıçun eyledi bu mescidi / Cümle mahlûk bunda cem‘ olsun didi

Çün surat câmi‘ dimâg minber-durur / Câmi‘ içre cümle nesne var-durur

‘Akl agupdur bu dimâg minberine / Hutbe okır cümle halk üzerine

1860 Dünyada ‘ömrüñ dahı bilgil nedür / Öyle san bir yaluñuz âdînedür

Halk varı cem‘ olmuş uş bunda bugün / Nitekim mescidedür âdîne gün

Kamu ‘âlem bunda cem‘ olmuş-durur / Bu vücûd mescidine tolmuş-durur

Kim bu ‘akluñ hutbesin diñleyeler / Kul nedür sultân nedür añlayalar

‘Akl okır ol vahdet-i hak hutbesin / Hâlıkı sultân kul eydür kamusın

Pâdişâh hükmini kul dutmak gerek / ‘Âkıl-ısañ bilesin n’itmek gerek

1865 Ol zamân kim pâdişâh lutf eyledi / Yapmaga bu mescidi hükm eyledi

Buyrug oldı toprağın dirşürdiler / Dört kavuldur kim niçe getürdiler

Bir kavulda toprağın bu mescidüñ / Taş feriştehler getürdi işidüñ

Bir kavulda şol firiştehler-idi / Kim buları hak resûle virbidi

Bir kavulda hûd hüküm ‘Azrâyil’e / Oldı kim ol toprağı hâzır kıla

1870 Bir kavulda sundı kudret kabzasın / Cem‘ kıldı mahlukâtuñ kamusın

Fe-kabaztü kabzaten min cemî‘i’l-arzı

Dörd kavul dördü dahı geldi dürüst / Dörd asıldan bu beden oldı dürüst

Degme asl içinde bir kudret kodı / Bir işit gör kim niçe hikmet kodı

- Birisi ol hikmetüñ rûyendedür / Birisi hayvân gibi pûyendedür
Birisi insân gibi gûyendedür / Birisi hemçün melek cûyendedür
- 1875 Dördine dört nesne kısmet kıldı hak / Her biri hâllü halinde oldı hak
Nahnu kasemnâ beynehüm ma 'işetehüm fi 'l-hayâti 'd-dünyâ 43/32
Her birinüñ şerhini eydem 'ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
Ol ki rûyende-durur hemçün nebât / Bitmek uzanmak-durur anda sıfât
Şol firiştehler topragın cem' eyledi / Kim bularuñ menzili taşra-y-ıdı
Suyı cân virdi Çalap ol topraga / Gör kim andan niçe ni'metler doga
Ve ce'alnâ mine'l-mâ'i külle şey'in hayyin 21/30
- 1880 Ol ki pûyende-durur hayvân hulu / Göñli yimekte vü gözi uyhulu
Topragın şunlar getürdi bir yire / Kim risâlet iltı peygâmbere
Emr-ile ol topragı kıldı diri / Yokdur anuñ tertibi vü tedbiri
Kuli'r-rûhu min-emri rabbî 17/85
Ol ki gûyende-durur âdem gibi / Dimek işitmekdür anuñ tedbiri
Topragın dirşürtdi ol 'Azrâyil'e / Diri kıldı hak anı nefha-y-ıla
- 1885 Nefhayı ol topraga cân eyledi / Anuñ-ıçun 'ilm ü hikmet söyledi
Fe-nefahnâ fîhi min rûhinâ 66/12
Ol ki cûyende-durur hemçün melek / Zîr-i pây oldı aña ol nüh felek
Topragın kudret eliyle ol Celîl / Cem' kıldı var-durur aña delîl
Ve'l-arzu cemî'an kabzatuhû yevme'l-kıyâmeti 39/67
Rûh-ı kudsi bunlara cân eyledi / hazretin hem aña seyrân eyledi
Ve eyyednâhu bi-rûhi'l-kudüsi 2/87
Uşbu dört nesne saña kısm eyledi / Dördini katdı bile cism eyledi
- 1890 İşid imdi her birinüñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını
Cism içinde dördi dutdı dört makâm / Anuñ-ıla bu beden oldı tamâm
Görseñüz rûyendedür uşbu ayah / Tâ aña degin ki olmışdur dü şâh
Eyle san iki direk durmuş-durur / Bu surat evini götürmüş-durur

Va'llâhu enbeteküm mine'l-arzı nebâten 71/17

Hem ayakdan yokaru püşt ü şikem / Ne'ydüğün diñler-iseñ eydivirem

1895 Bu şikem pûyendedür hayvân gibi / Yimek ü içmekdür anuñ mansıbı

Ye'külüne kemâ te'külü'l-en'âmu 47/12

Şehvet ü hırs u hevesdür pîşesi / Yok-durur ayruk anuñ endîşesi

Çün şikemden geçdi gör uşbu sine / Neye beñzer dirliği vü hûsı ne

Dile degin bu sine gûyendedür / Anuñ-ıçun 'ilm ü hikmet andadur

Yâ eyyühe'r-resûlü bellig mâ ünzile ileyke 5/67, Ve yetefekkerüne fî-halkı's-semâvâti ve'l-arzı 3/191

Zîra kim olmış-durur âdem-sıfat / Söyledüğü cümle 'ilm ü ma'rifet

1900 Zikr ü tesbîhü temennâdur işi / Âdemînüñ pes dahı nedür işi

Sîneden söz çün kopar konar dile / Dil anı ma'lum kılur kıldan kıla

Âdemî bu söz-ile oldı şerîf / Söz içinde hâsa kim olsa zarîf

Çünkü dilden geçdi menzil oldı baş / Pes bilüñ cûyende milki oldı baş

Şol firiştehler gibi kim dem-be-dem / Gâh urur yirde vü geh gökde kadem

1905 Yirde gökde ne ki varsa seyr ider / Bir işit kim seyr içinde ol n'ider

Ve yetefekkerüne fî-halkı's-semâvâti ve'l-arzı 3/191

Ne ki ma'nî var-ısa ister bulur / Dirliği cûyendenüñ böyle olur

Uşbu dört nesne kim eydildi 'ayân / Ma'lûm oldı dirliği bellü beyân

Görelüm bir bunlaruñ ölmi niçe / Diñle imdi eydeyüm uçdan uça

Ol ki rûyende-durur topragını / Taş firiştehler getürmişdi anı

1910 Suyı cân virmiş-idi Allah aña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña

Yine cânın ol feriştehler alur / Kur'an içre âyeti böyle gelür

Ellezîne teteveffâhümü'l-melâ'iketü tayyibîne 16/32

Ol biri pûyende kim öñden soña / VASFİNİ ŞERHEYLEYÜP EYTDÜM SAÑA

Kim resûller topragın dirmiş-idi / Allah emrinden cânın virmiş-idi

Yine bunlar alur anun cânını / Nazma gelmez kim diyem Kur'an'ını

Hattâ izâ câ'e ehadekümü'l-mevtü teveffethu rüsülünâ 6/61

- 1915 Ol biri gûyende kim eytdüm-idi / Vâsî u hâlin cümle şerhitdüm-idi
Şol ki emr olmuş-ıdı ‘Azrâyil’e / Kim anuñ topragını hâzır kıla
Nefhadan cân virmiş-idi hak aña / Eytdüm-idi bunları cümle saña
Yine ‘Azrâyil-durur cânın alan / Kur’an eydür bu sözi dutma yalan
Kul yeteveffâküm melekü’lmevti’llezî vükkile biküm 32/11
Geldük ol cüyendenüñ ahvâlini / Eytdüm-idi saña cümle hâlini
- 1920 Kim anuñ topragını ol pâdişâh / Kendüsi cem‘ eylemişdi ol İlâh
Rûh-ı kudsî hem bulara cân-ıdı / Nüh felek uçdan uça seyrân-ıdı
Yine cânın bunlaruñ Allah alur / Bu söze Kur’ân’da hem âyet gelür
Allâhu yeteveffe’l-enfüse hîne mevtihâ 39/42
Velletî lem temut fî-menâmihâ 39/42
Anlaruñ kim cânını Allah alur / Eyle bil katre girü deryâ olur
Ayruk aña katre olmak olmaya / Eyle dirlik buldı ol hîç ölmeye
- 1925 Ma‘lum oldı bu beden birin birin / Eytdük ol cevherlerüñ yirlü yirin
Sâbit oldı cümlesi âyât-ıla / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla
İlla ol ma‘nî ki vardur gizlüdür / Dile gelmez ol gönülde yazludur
Hîç kimesne kim gönülde yol bula / Ol gönül genc-hânesini ol bile
İy Hudâyâ ‘Âşık’ı bu ma‘niden / Bir nefes bir dem ayırma anı sen
- 1930 Diñleyenüñ gönline rahmet bırak / Bunlara göstermegil hecr ü firâk
Dôstlaruñ yüzi suyıçun iy Kerîm / Bizi bizden istemegil iy Rahîm
ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN BU
ÂYETİ Kİ *VELİ TA‘LEMÛ ‘ADEDE’S-SİNİNE*
TEFSİR İDER BİL KİM hAK 17/12
BİL KİM hAK TA ‘ÂLÂFUSÛL-I RÛZİGÂ-
RI DÖRD FASL ÜZRE KISMET İTDİ VE
A‘MÂR-I BENİ ÂDEMİ AÑA GÖRE DÖRD
KISM EYLEDİ ANI BEYÂN İDER KİM

NİÇEDÜR

- İy cihânda ‘ilm ü ‘ibret isteyen / Aç gözüñ bir dem bu gafletden uyan
Gör ki ‘âlem toptolu ‘ibret-durur / Her neye bakar-ısañ hikmet-durur
Dek gönül birle göresi göz gerek / Görene ma‘lûm-durur ne söz gerek
- 1935 Anlaruñ kim gözini açdı Celil / Kamu nesne aña âyât u delil
Kanda kim baksa okır andan sebak / Açug-ısa gözleruñ sen dahı bak
Kim göresin ‘ilm-ile ‘ibret nedür / Hem bilesin bu hikâyet nitedür
Yohsa ger bakup gözüñ görmez ise / Fikr idüp ‘akluñ aña irmez-ise
Dut kulaguñ ol erenler sözine / Kim bilesin dilegi ne sözi ne
- 1940 Söz içinde ma‘lûm ola iş nedür / Diñle imdi eydeyüm kim nitedürHak yaratdı
kudretinden dünyayı / Hem yaratdı dünyada günü ayı
Ay u güneş togmag uyakmag-ıla / Gün hisâbı aya varur ay-ıla
Yıl geçer ‘ömri bile harca sürer / Niçe uzun yaşlar uçına irer
Şimdi hõd çok yaşayan seksen yaşar / Doksana irer-ise ‘aklı şaşar
- 1945 Pes ‘ömür yigregi seksen yaş olur / Kim ‘akıl anda bile yoldaş olur
Uşbu seksen yaş kim eytdüm hâlini / Ne kadardur eydeyüm ahvâlini
Sekseni gelmiş-durur bir yıl gibi / Bir yıl içinde düşüpdür tertibi
Bilmeyen bu tertibi hayvân-durur / Ger niçe kim sûreti insân-durur
Tertib-ile düzmiş Allah her işi / N’ideyüm bilmez-ise degme kişi
Ve külle şey’in fassalnâhu tafsîlen
- 17/12
- 1950 Diñle imdi eydeyüm aslı-y-ıla / Görseñüz bir yılı dört faslı-y-ıla
Degme fasluñ adı vardur başına / Diñle imdi adı nedür işi ne
Evveli gelmiş-durur fasl-ı bahâr / Mu‘tedildür anda bu leyl ü nehâr
Ol zamân cümle cihân gökçek olur / Yir yüzi levn-â-levün çiçek olur
Kamu nesne biter anda uzanur / Dürlü dürlü renkler-ile bezenür
- 1955 Açılır ferri vü artar kuvveti / Böyle olur yaz güninüñ hey’eti
Ol bahâr üç ay içinde hatm olur / Ol geçer ardınça tâbistân gelür

- Anuñ içinde dahı gör nedür iş / Niçe gelür reng ü hâl ü perveriş
Ol zamânda bu havâ key germ olur / Niçe hamlar köynilüben nerm olur
Ol nebâtlar kim biter haddi yiter / Çiçeği vü yaprağı kaddi yiter
- 1960 İlla ol mevsümde yimiş ulalur / Az iken her nesne artar bolalur
Ne ki ni‘met var-ısa görnür göze / Düzilüp cilve urur karşı bize
Yay güninüñ böyle olur hâleti / Zîra eyle tertib olmuş âleti
Sürer üç ay ol dahı kendü işin / Kul nite dutmayısar hak yumışın
Anuñ ardınça bu kez pâyız gelür / Uşbu işler ‘Âşıkâ câyiz gelür
- 1965 Gör bu kez pâyız içinde iş nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Ol zamânda hâsıl olur cümle iş / Hâmı gider köynilür cümle yimiş
Ne ki ni‘met var-ısa bellü beyân / Gizlü kalmaz kamusı görnür ‘ayân
Ni‘mete batmış olur her bir makâm / Ol dahı üç ay olur şöyle tamâm
Ol geçer ardınça bu kez kış irer / Cümle dürlü nesneye teşvîş irer
- 1970 Şol bezenmiş bâğ u bağçe bozılır / Niçe varlık anda yoga yazılır
Şol elif gibi duran dürlü nebât / İki bükilüben olur dâl sıfat
Karañulık üküş olur aydın az / Zîra kim gün kısa olur şeb dirâz
Issıdan anda sovuk artar olur / Gün yüzün her dem bulıt örter olur
Ne ekersen bitüben gelmez işe / Uşbu hâli virmiş Allah ol kışa
- 1975 İlla bir iş var kim anda hış olur / Ger niçe kim bâğ u bâğçe boş olur
Kiler ü çartâk u anbârlar dolar / Aña karşı issinüñ beñzi güler
Yaraşur tâ‘at u sohbet ol zamân / Girtü bilgil bu sözi dutma gümân
Kimse kim yazın yeşil yaprak seve / Yay güninde yaylayu kölge kova
Güz geliçek nesne girmez eline / Görnüdur kim kışın anuñ hâli ne
- 1980 Her ki yazın ni‘mete bünyâd ura / Yay güninde güneşe karşı dura
Güzün oldur ol zahîre bağlayan / Kış içinde hış bıyığın yağlayan
Niçeler ol kişiye muhtâc ola / Ol tok ola cümle ‘âlem ac ola
İmdi sen kendüzüñe gelseñ gerek / Bu meseldür kim didüm bilseñ gerek

- Uşbu söz cümle senüñ hâlün-durur / Ne ki didüm cümle ahvâlün-durur
- 1985 Bir yılıñ şerhi ki bu dört fasl-ıla / Takrir itdüm ben saña kıldan kıla
Ol senüñ seksen yaşıñ beñzer şuña / İşid imdi eydeyüm öñden soña
Uşbu seksen yıl dahı dört fasl olur / Degme faslına yigirmi yıl gelür
Her birinüñ şerhini eydem ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
Fasl-ı evvel kim yigirmi yıl-durur / Şol yazuñ üç ayına kâbil-durur
- 1990 Ol üç ayda ne ki ‘âlemde olur / Cisme bu yigirmi yılda ol gelür
Görseñüz sûret biter boy uzanur / Et tolar u renk gelür yüz bezenür
Ne işdürse kişi anı dutar / Nitekim yazın düşen şol dem biter
Boy u süñük artar u ilik dolar / Ferr ü şâdî açılır beñzi güler
Bu yigirmi yıl surat böyle olur / Anuñ-ıçun yaza ol kâbil gelür
- 1995 Geçdi andan geldi yigirmi dahı / İmdi gel anuñ dahı ‘ilmin ohı
Uşbu yigirmi dahı gör niçedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür
Sûret anda kâyim ü muhkem olur / Hôş fasıl hôş mevsüm ü hôş dem olur
Gizlü kalmaz ‘ilm ü san‘at fethü cûd / Hôş ganîmet alur ol dem bu vücûd
Âdemînüñ içi taşı bay olur / Eyle sankim yıl içinde yay olur
- 2000 ‘İşret ü şâdî vü kuvvet had alur / Zîra kim kırk yaş ulu menzil olur
Bu beden kırka degin böyle gider / Çünkü kırkdan geçdi bu kez gör n’ider
Çünkü kırkdan geçdi geldi altmışa / Ol yigirmi yıl dahı düşdi işe
Anuñ içinde dahı gör hâl niçe / Diñle imdi eydeyüm uçdan uça
Cümle iş anda dutar hadd u karâr / Sûret olur her bir işde pâyidâr
- 2005 ‘Aklı kâmil re’yi muhkem mâlı çok / Dutmış olur kişi anda var u yok
Muhkem olur ol zamân ‘akl u bilü / ‘İlm ü hikmet cân gönül olmuş tolu
Ne ki cevher var-ısa bellü beyân / Gizlü kalmaz cümlesi görnür ‘ayân
Her bir a‘zâ bir hüner issi olur / Kırkdan altmışa degin böyle olur
Nitekim şol güz güninde hâs u ‘âm / Ni‘mete batmış olur her bir makâm
- 2010 Ol zamânda âdemî böyle olur / Çün geçer ol dem işit kim ne gelür

- Geçdi altmışdan çü vardı seksene / Anda dirlik kış degül midür ya ne
 Görseñz kim dürlü cevher dökilür / Saç u sakal agarur bil бүkilür
 A‘zalardan gider ol dürlü hüner / Sûretüng şekli azar rengi döner
 Gussa vü teşvîş ü kaygu ol zamân / Şâdıllıktan artuk olur bî-gümân
- 2015 Mihr ü şefkat ‘ışk u bâzî kem olur / Ma‘de içinde sovuک muhkem olur
 Nitekim kışuñ düni artuk-durur / Aydınından karañusu çok-durur
 Yiñmiş olur ıssısın ol zemherîr / Şuña beñzer âdemî çünkim karır
 Kocalık bilüñ şuña mânend olur / Anuñ-ıçun hâlleri beñdeş gelür
 Kimse kim oğlan-iken oyun kova / Çün yigit ola yimeк içmek seve
- 2020 Kedhudâ oldukda dünyâ ked ider / Kocalıçak Tañrı anı redd ider
 Oğlan-iken mektebe meşgûl olan / Yigid-iken tevbe vü tâ‘at kılan
 Kedhudâlıkda düşer ol sohbeta / Kocalıçak lâyıк olur rahmete
 Mün‘im olur ma‘nide ol kimseler / Ma‘rifetden tolu anda biñ kiler
 Hem ‘akıl çartakları hikmet tolu / Kocalar şunuñ-ıla olur ulu
- 2025 Yohsa ol dermânde mahrûm kaldı bil / Diri dimeñ kaçan-ısa öldi bil
 Bu hikâyet uş tamâm oldı tamâm / Kamu ‘ömrüñ bir yıla geldi tamâmHâlini böyle
 güden oldı velî / Bir yıl içinde görür seksen yılı
 Ol ki seksen yaşadı gaflet ile / Eyle san kim gelmedi bu menzile
 Dogmaduga say anı kim var degül / Çün bu dâniş anuñ-ıla yâr degül
- 2030 Âdemî oldur bile kendüzini / hazret’e dutmış ola ol yüzini
 Âşık’uñ cânı fidî olsun aña / Andan ayru olmasun oñden soña
 Bu temennâyı Çalap kılsun kabûl / Diñleyenüñ hâceti olsun kabûl
 İy Hudâyâ togru yoldan ırmagıl / Bu me‘ânîden bizi ayırmagıl
- DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN
 BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂÂDEMİ DÖRD
 MERTEBEDE İCÂD İTDİ MERTEBE-İ EVVELÜÑ
 TÂCI NÜBÜVVET BAŞINA KOYUP DİDİ Kİ VE
 FA∞∞ALNÂHÜM ‘ALE’L-‘ÂLEMİNE,

İKİNCİ MERTEBEYE HİL‘AT-I VİLÂYET GEYDÜRÜP

ELÂİNNE EVLİYÂA‘LLÂHÎ LÂ-HAVFUN

‘ALEYHİM ÜÇÜNCÜ MERTEBEYE KİM İTÂ‘AT

BAGLADI Kİ VE YUTİ‘ÛNALLÂHE VE

RESÛLEHÛ DÖRDÜNCÜ MERTEBEYE MÜHR-İ

MİHNET BİRLE MUKAFFEL İTDİ Kİ

HATEMA‘LLÂHU ‘ALÂKULÛBİHİM VE ‘ALÂ

SEM‘İHİM VE ‘ALÂEBSÂRİHİM GIŞÂVETÛN

45/16, 10/62, 9/71, 2/7.

Bir ‘aceb hikmet sözi geldi yene / Hoş öğütdür ‘ışk-ıla diñleyeñe

Anlaruñ kim girçek isti‘dâdı var / Ulular öğüdine istâdı var

2035 Anlaruñ kim cevheri kâbil degül / Biñ öğüt virür-iseñ kılmaz kabül

Pes öğüdi hısmına virmek gerek / Ne neye lâyıkk-durur görmek gerek

‘Âkil oldur işi añlap söyleye / Ne nedeysel anı andan isteye

Nitekim hikmetde söz gelmiş-durur / Piş-revlerden bize kalmış-durur

Dür sadefde didiler âhûda nâf / Göñül erenlerdedür câhilde lâf

2040 Bu öğüt mü’minlere devlet-durur / Yohsa ol münkişlere mihnet-durur

Câhile renc iltmegil hâsıl degül / Zîra kim cânı aña kâbil degül

Uşbu sözüñ tanuğın eydem saña / İşid imdi niçedür öñden soña

Dört bölük mahlûk yaratdı ol İlâh / Kamusı kuldur u kendü pâdişâh

Yogı var eylemege kâdirdür ol / Kanda kim ister-iseñ hâzırdur ol

2045 Çün yaratdı bunları cismi-y-ile / Ma‘lum oldı her biri ismi-y-ile

Her birinüñ hâlini eydem ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân

Birine virdi nübüvvet hil‘atin / Kamulardan yüce kıldı devletin

Birine virdi vilâyet tahtını / Urdı göñüllerde anuñ rahtını

Birinin îmân-ıla yâr eyledi / Anuñ-ıçun dilde ikrâr eyledi

2050 Birinüñ göñline mühr urdı Çalap / Kılışardur bunlara katı ‘azâb

Hatema'llâhu 'alâ kulûbihim ve 'alâ sem'ihim ve 'alâ ebsârihim gı̄şâvetün 2/7.

- Ol bölük kim rahmet oldu hönları / Ol nübüvvet hil'atidür tonları
Enbiyâdur ol bölük bu dünyada / Meşhur olup her biri geldi ada
Bunlara peygâm geldi Tañrı'dan / Hem bulardur bu yolu dogru giden
Mu'cizeyle dünyayı dutdı bular / Niçe *men men* diyeni utdı bular
- 2055 Bir gürûhı kim vilâyet ehlidür / Şol erendür kim kerâmet ehlidür
Evliyâdur ol bölük bellü beyân / Halk içinde her biri oldu 'ayân
Çün bular hak yolına basdı kadem / hak'dan açıldı bulara fetu demHak yolında gitdi
ol girtü eren / Kopdı bunlardan kerâmet bî-kerân
Bir gürûhı kim imândur yoldaşı / İ'tikâd u sıdk u ikrârdur işi
- 2060 Mü'min eydür bunlara Kur'an'da hak / Mürşid öñinde okır bunlar sebak
Ne ki mürşid dir-ise diñler bular / Her işi ilhâm-ıla añlar bular
Mü'minüñ bahşâyışı ilhâm olur / Gizlü işler gönline görnü gelür
Bir gürûhı kim mühürlenmiş-durur / Küfr ü inkâr anda yirlenmiş-durur
Kâfir ü münkir münâfıkdur bular / Birbirine hoş muvâfıkdur bular
- 2065 Fi'l ü fitne zerk u hîle işleri / Mahrakadur ulu bahşâyışleri
Zîra maksûd viriçidür ol Çalap / İrgürür her kim neye kılsa taleb
Ve'llezîne câhedû finâ le-nehdiyennehüm sübülenâ 29/69
Uşbu dörd dürlü halâyık hâlini / Kim didüm bir bir saña ahvâlini
Âdem aslı dünyada bunlar-durur / Eyü yavuz cümle ne kim var-durur
İmdi gel sen bir 'acâyib ma'ni gör / Niçe bisler uşbu halkı Mevli gör
- 2070 Ol kim eytdüm dörd bölük halk hâlini / Diñle imdi niçedür ahvâlini
Her ne kim hak hazretinden feyz olur / Dördinüñ üzresine düpdüz gelür
İlla gör kim her birinde ne biter / Añlayana uşbu söz ma'ni yiter
Enbiyânuñ mu'cizâtın arturur / Kim anuñla uşbu yol kâyim-durur
Evliyâdan hoş kerâmetler kopar / Kim görenler kul olur hakk'a tapar
- 2075 Mü'minüñ hem arturur ilhâmını / Dîn içinde berkidür akdâmını
Kâfir ü münkir münâfık gör n'ider / Ger göremezseñ görenden sor haber

- Nesi artar bunlaruñ ol feyz ile / Diñle imdi eydeyüm kıldan kıla
Fi'li artar fitnesi hem kalplığı / Zulmı vü mekri vü haşmı sarplığı
Cümlesi bahşâyış ol birden dutar / İlla zâtında ne varsa ol biter
- 2080 Nitekim şol görklü mayıs yağmuru / Kim içinde gizlüdür Tañrı nuri
Gürleyüp gök yüzine bulut agar / Yir yüzine düpdüz ol yağmur yagar
Şol deñiz ka'rındaki gizlü sadef / Çıkar aña karşu durur saff u saf
Agzın açar her biri ol yağmura / Yağmur içinde duran gizlü nura
Yir içinden hem çıkar 'ifrît yılan / Şol bihiştde Âdem'e düşmân olan
- 2085 Ol dahı ol yağmura agzın açar / Niçe kim yağmur düşer bir bir içer
İmdi gör sen bu Çalab'ıñ kudretin / Anlagıl hem bu hikâyet hikmetin
Kim sadefde dürr olur yağmur suyu / Şundan eyler Pâdişâh ol lü'lüyi
Ol yılanlar kursagında zehr olur / Her kim aña sataşursa kahr olur
İkisinüñ aslı bir yağmur-durur / İlla anı biri şöyle döndürür
- 2090 Hem yine ol yağmuruñ bir hikmeti / Kamu yirde düpdüz olur kuvveti
İlla baglarda biter dürlü çiçek / Şûre yirlerden gelür hâr u haşek
Yine baksañ ikisinüñ suyu bir / Pes nedendür degme birnüñ hûyı bir
Uşbu söze bir delîl eydem yine / Devlet ola uşbu söz diñleyene
Diñle imdi Tañrı'nuñ birliğini / Hem Resûl'üñ yâr-ıla dirliğini
- 2095 Dünyada gör n'itdi bunlar n'eyledi / Birbirini gör ki ne'yle toyladı
Tañrı'dan her ne hitâb olur-ıdı / Anı cân-ıla Resûl alur-ıdı
Ma'lum eylerdi anı yârânlara / Karşusunda sıdk-ıla duranlara
Dördine söyler-ıdı bir lafz-ıla / Emr ü nehy ol ne-y-ise kıldan kıla
Degmesinde bir hüner artar-ıdı / Şol ki kendü cevherinde var-ıdı
- 2100 Her işâret kim kılurdu Mustafâ / Sıddıka artar-ıdı sıdk u safâ
'Ömmer'üñ hem artururdu 'adlını / Anuñ-ıçun katl kıldı oğlını
Yüz suyu 'Osmân'da hem artar-ıdı / Kendü cismin kendüden örter-ıdı
Hem 'Alî'de fethartardı sehâ / Kendü cânın karşu dutardı oha

- Hem işâret kim bular görür-idi / hükmi anuñ kamuya varur-idi
- 2105 Kamu ‘âlem ol işâret hükmine / Teslim olup yüz ururdu bu dine
‘Utbe vü Şeybe Ebucehl-i la‘îñ / Eydür-idi kim zîhi sihr-i mübîn
Kâle’l-kâfirûne inne hâzâ le-sâhirun mübînün 10/2
Dahı artardı bularda kibr ü kîn / Fi‘l ü fitne zerk u hîle gün günin
Kamuya bir hüküm olurdu Tañrı’dan / Kim küfür hâsıl kılurdu kim imân
Her birinüñ cevherinde ne-y-ise / Ol biterdi yavuz u ger k’eyise
Küllü inâ’in yeteraşşahu bimâ fîhi
- 2110 Pes bilüñ her nesne kim aslî degül / Biñ ögüt virür-iseñ ehli degül
Her ki burya kamışına renc yiye / Sanmasun kim andan ol şekker yiye
‘Âkıl iseñ câhile renc yimegil / Yir-iseñ soñra dönüp incinmegil
Kimse kim bisledi ilan gencini / ‘Âkıbet aldurdu elden gencini
Bu kadar söz ma‘ni yiter ‘âkile / Ma‘ni bilen añladı kıldan kıla
- 2115 Anlaruñ kim ma‘ni bilmez cânları / Âdemiyye saymagıl sen anları
İy ‘Aşık sen şol yire harc it seni / Kim yavu kulmayasın anda dini
Dîn dahı ger harc olursa sehl ola / İlla şol kimselere kim ehli ola
İy Hudâyâ münkir-ile câhile / Yoldaş eyleme bizi bir dem bile
- BİŞİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ BÂBDAN
BEYÂN-I NEBÂT VE hAYVÂN VE İNSÂN
VE MELEK İDER VE HER BİRİSİNÜÑ
DÜRLÜ MERÂTİBİN BİLDÜRÜR VÜCÛD-I
ÂDEMDE KİM OKIYANLARA MA‘LÛM
VE MUhAKKAK OLA KİM KANSI SIFAT-
LA BU SIFÂT-I ERBA‘ADAN MUTTASIF
OLUPDUR OL SIFATLA hAŞR OLACAK-
DUR VE’S-SELÂM
- Eydeyüm senden saña vasf u sıfat / Aç kulagun diñle ‘ilm ü ma‘rifet

- 2120 Uşbu sözden añlayasın hâlünü / Bildüre bu söz saña ahvâlünü
Hem senün hâlün saña görnügele / Hem dahı sende ne var ma'lûm ola
Bilesin her sûretün aslı nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Hem göresin kendü tahtun nakşını / Hem bilesin kamularun bahşını
Dünyada dörd dürlü bünyâd urdı hak / Aç gözün bir bunlunun üstine bak
- 2125 Gör ki bunlar her biri ne işdedür / Aslı nedür kendü ne, adı nedür
İşid imdi her birinun adını / Kim bilesin sen bu sözün dadını
Birinun adın nebât eydür kelâm / Mecmu'ınınuñ niçe kim varsa tamâm
Birisi hayvân-durur cem'i-y-ile / Uşbu bir sözde gelür cümle dile
Birisi insân-durur önden soña / Kamusun bir lafz-ıla eytdüm saña
- 2130 Birinun adı melek bellü beyân / Ol dahı bir lafz-ıla oldı 'ayân
Dördinun dörd dürlüdür bahşâyışı / Birbirine beñzemez ârâyışı
Çün kim ol Allah seni var eyledi / Bunları senün ile yâr eyledi
Dördini düzdi saña ayrılmasuz / Şöyle berkitdi ki hiç ırılmasuz
Dördinun yirlü yirin eydem 'ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
- 2135 Ol nebât cismün degül mi kim biter / Ger timâr itmez-iseñ bir dem yiter
Ol ki hayvândur senün nefsun-durur / Kim yükün dartar saña kuvvet virür
Ol biri kim anun insândur adı / Şol-durur ol sende kim cândur adı
Ol melek kim vasfın eytdümdi saña / Şol senün 'akluñ-durur ol görseñe
Dördi yoldaşdur saña ayrılmaya / Niçe kim 'ömrün ola ırılmaya
- 2140 Degme birnün bir şekildür hâlleri / Birbirine beñzemez ahvâlleri
Her birinun hâli sende var-durur / Zîra kim aslı senünle yâr-durur
İmdi gel sen kendüzünü izdegil / Bunlunun hâlini sende irdegil
Gör ki sen kankısının hâlindesin / Dirliğin dirliklenüp yolındasın
Kankısının cevherî gâlib-durur / Kim seni kendüzine alup-durur
- 2145 Bil kim oldur mertebenle menzilün / Anun-ıla olısdur mahfilün
Çün bu iş ma'lûm ola senden saña / Günde yüz biñ kez selâm benden saña

- Yohsa ger añlayımazsañ hâlünü / Diñle imdi eydeyüm ahvâlünü
Gör ki beñzer mi nebâta mertebeñ / Yohsa hayvân dirliği mi saña deñ
Yâhud insân mahfili mi mahfilün / Yohsa ol mülk-i melek mi menzilün
- 2150 Âdemî oldur ki bu remzi bile / Diñle imdi eydeyüm kıldan kıla
Ger Çalap adı senün zikrün ise / Yâ anuñ sun‘ı senün fikrün-ise
Yâhu kullar hâlini añlar-ısañ / Dimedin hâcet revâ eyler-iseñ
Pes melek bahşâyışidür mertebeñ / Anuñ-ıçun geldi hâlün aña deñ
Zîra bunlar Hâlık‘uñ zikrin kılur / Hem bu cümle mahlukuñ hâlin bilür
- 2155 Ger dilerse kim kıla hâcet revâ / Göz açınça irgüre derde devâ
Yohsa ger halkuñ hâlin bilmez iseñ / Dimedin hâcet revâ kılmaz iseñ
Añlayımazsañ gönülde döneni / Bâri dutgıl söylenüben dineni
Ger bu dirlikde olursa menzilün / Bil ki insân mansıbıdur hâsılıñ
Zîra insân ol-durur kim söz duta / Buyrug içinde dura gönül uta
- 2160 Kim resûl üzre hitâb inmiş-durur / Emr içinde dogru dur dinmiş-durur
Fe‘stakım kemâ ümirte 42/15
Ger ulular sözini almaz-ısañ / Emr-i ma‘ruf ne‘ydügin bilmez-iseñHükm ile işler-iseñ
her bir işi / Bil ki sen hayvân gibisin iy kişi
Zîra kim hayvân ağaç zahmı-y-ıla / Yük götürüben gider ilden ileHükm ile buyruk
dutan hayvân olur / Belki hayvândan dahı girü kalur
- 2165 Kur‘an eydür uşbu sözüñ gâyetin / Ger inanmazsañ baña, gör âyetin /
Ulâ‘ike ke‘l-en‘âmi belhüm ezall
7/179
Vay eger böyle dahı olmaz-ısañ / hükm-ile hem hâsıla gelmez-iseñ
Pes hakîkat sendeki bu cism ü zât / Şöyledür kim dagda bitmişdür nebât
Kaçan olsa oda yanmakdur işi / Gör ki şuña beñzemegil iy kişi
Yohsa sen dahı düşesin tamuya / Uşbu sözler hış öğütdür kamuya
- 2170 Belki senden yigrek ola ol nebât / Kim dege andan bize bir hış sıfât
Ol kişi kim hayrı degmez kimseye / Taş u ağaç yig gele andan giye

Uşbu sözüñ takriri oldı tamâm / Şerhi birle ma‘lum oldı her makâm
Ma‘lum oldı her vücûduñ aslı ne / Niçe döner her birisi aslına
Gör senüñ asluñ dahı kankısıdur / Sendeki hû kankısınıñ hûsıdur
2175 Ger melek hulkın dutarsañ iy safâ / ‘Âkıbet peyvest olasıñ ol safa
Yâhud insân dirligiyse dirligüñ / Ol erenlerle birike birligüñ
Yohsa ger hayvân husıysa hû saña / Âdem-iken hayvân olduñ yû saña
Vây eger dutduñ-ısa hulk-ı nebât / Çün ölesin ummagıl ayruk hayât
İy Hudâyâ ‘Âşık’a sen kıl yarı / Kim bu halka bildüre bu sözleri

2180 Tevfikın artur kamu diñleyenüñ / Diñleyüp söz ma‘nısın añlayanuñ
Cümle eksükligümüzle iy Kerîm / Rahmetüñden ayru dutma iy Rahîm

ALTINÇI DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM VÜCÛD-I İNSÂN BİR

ŞEHRE MİSÂLDÜR VE OL ŞEHİRDE BİR

TAHT URILUPDUR VE OL TAHT ÜZRE HÂKİM HÜKMİLEDÜR VE OL
ŞEHRÛÑ

DÖRD KAPUSI VAR CEMİ‘ MEVCÛDÂT

İKİ KAPUDAN GİRÜRLER VE İKİDEN

ÇIKARLAR

Bir ‘aceb hikmet diyeyüm nazm-ıla / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla
Kim bu hikmet sır viriser cânuña / Cân içinde kût ola îmânuña
Hem bu hikmetden bilesin hâlünü / Añlada bu söz senüñ ahvâlünü
2185 Bilesin mü’min münâfik ne-y-imiş / Dünyada dirlikleri niçe-y-imiş
Diñle imdi niçedür eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Âdemîde dörd kapu var rehğüzer / Yir ü gök ehli gelür andan geçer
Eyle san bir dü der kervânsarây / Kâruvân durmaz geçer yıl on iki ay
Yir ü gök degme biri bir il gibi / Orta yirde âdemî bir yol gibi
2190 Yol üzere bu surat bir şehr ulu / Kim gelür andan geçer uslu delü
Şehr içinde var-durur bir tahtgâh / hâkim ol taht üstine hükm-i İlâh

- Cân anuñ mülki gönül genc-hânesi / ‘Akl keyyâli fehim peymânesi
Bu surat şehri makâmdur mu‘teber / Ger niçe kim görünürse muhtasar
Bu şehirde dört kapu vardır ‘ayân / Adlu adıyla diyem bellü beyân
- 2195 Birisi gözdür biri kulak-durur / Birisi dildür biri barmak-durur
Nîk ü bed cümle gelür andan geçer / ‘Akl öñinde ‘arz olur cândan geçer
Kimisi gözden girür elden çıkar / Kimi kulakdan girür dilden çıkar
Zîra göz gördüğün el eyler olur / Kulak işidür ü dil söyler olur
Göz alur nakşı virür cân mülkine / El çıkarur uşbu cihân mülkine
- 2200 Kulak alur sözi virür gönüle / Yine gönülden gelür ol söz dile
Pes bilüñ gözden giren elden çıkar / Hem bu kulakdan giren dilden çıkar
Zîra ‘âlem dün ü gün devrândadur / Geh suratda geh gönül geh cândadur
Çevrinüdür durmadın dólâb gibi / Degir andan her vücûda mansıbı
Her surat hâllü halinçe mansıbın / Alur andan her birisi lâykın
- 2205 Geldük ol mü’min münâfik hâline / Gör bularuñ dirliği ne hâli ne
Görmek işitmekde bunlar niçedür / İşlemekde söylemekde nitedür
Diñle imdi eydeyüm şerhi bile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla
Görmek işitmekde bunlar farkı yok / İşlemekde söylemekde farkı çok
Ne ki mü’min görür-ise dünyada / Hem münâfik görür anı iy dede
- 2210 İlla mü’min hayr işler şerri yok / Ol münâfik hayr kılmaz şerri çok
Zîra mü’min çün görür hayrı olur / Kursagında bir eyü iş biñ olur
Cümle elinden çıkar ol iş anuñ / Ol sebebden yolu hakdur mü’minüñ
Ve’l-mü’minûne ve’l-mü’minâtu ba’zuhum evliyâu ba’zın 9/71
Ol münâfik dahı hem hayrı görür / Gördüğü iş cümle gönline girür
İlla köyner kursagında yog olur / Anuñ-ıçun gelmez elinden kalur
Ve’l-münâfikûne ve’l-münâfikâtu ba’zuhum min ba’zın 9/67
- 2215 Yavuz işi görür ol mü’min dakı / Hem görür nâ-hakkı hem görür hakı
Ol ki hakdur işlenür hâsıl olur / Ol ki nâ-hakdur kalur bâtlı olur

- Göz yolın eytdüm nite vardı ele / Gör kulak dahı niçe varur dile
Kim tuyasın bu sözüñ ma'nîsini / Hem bilesin ayrugı vü hem seni
Söz kulakdan iner otrur gönüle / Yine gönülden gelür cümle dile
- 2220 Eyü yavuz her niçe kim söz olur / Kulag işitmekde cümle düz olur
Ne ki dil söylerse kulak işidür / Zîra işitmek kulaguñ işidür
Söz işitmekde bu cümle hâs u 'âm / Farkı yok ulu kiçi birdür tamâm
İlla girü söylemekde saçılır / Kimde ne gizlü-y-ise ol açılır
Küfr ü îmân degmesi bir söz-durur / Bu kulakdan cümle gönüle girür
- 2225 İlla mü'min küfri kat' eyler yıkar / Biri biñ olur imân dilden çıkar
Ve emme'lezîne âmenû fezâdethüm îmânen ve hüm yestebşirûne 9/124
Ol münâfıklar dahı işdür ahir / Kim bu mü'minler niçe tesbîhokır
Kulagından girür âhir gönline / Lîki biñden biri gelmez diline
İlla küfre gör niçe ragbet ider / Çünkü küfri işidür gör kim n'ider
Biri biñ olur dilinden saçılır / Bu iş ile ol münâfık seçilür
Fe-a'kabehüm nifâkan fî-kulûbihim
ilâ yevmi yelkavnehû 9/77
- 2230 Pes bilüñ görmekde bu kamu işi / Farkı yok düpdüz-durur her bir kişi
İlla girü işlemekde farkı var / Kim neyi sever ise anı kovar
Men ehabbe şey'en eksere zikrahû
Hem bu sözde bir-durur cümle kulak / Söz işitmekde kulaga dutma dak
Söylemekde saçılır küfr ü imân / Girtü bilgil bu sözi dutma gümân
Söz işidende degül dutandadır / Tohm ekilende degül bitendedür
- 2235 Kişi oldur kim elinden iş çıkar / Yohsa bu göz kanda olursa bakar
İy 'Aşık sen ol iş issi erene / Kurban eyle cânı ol yol varana
Kim dilerseñ maksuduña iresin / Bî-hicâb ol döst yüzini göresin
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Dôstlaruñdan sen bizi ayırmagıl
BU DÂSİTÂN GARİB VE BEDİDÜR OL

SEBEBDEN BU ARADA ZİKR OLINDI
SU'ÂL İDER KİM NEFS-İ NÂTIKA DÂ-
HİL-İ VÜCÛDDUR YÂHÂRİC-İ VÜCÛD
VE CEVÂB VİRÜR

- İy cihânüñ müşkilin hall eyleyen / Dün ü gündüz 'ilm ü hikmet söyleyen
2240 Ben dahı bir müşkilüm var sorayım / hall iderseñ şükrâne cân vireyüm
Her nese kim kişi anı bilmeye / Ger sorarsa bilene 'ayb olmaya
Müşkili olan kişi sormaya mı / Şekker-içün kamışı sormaya mı
Gerçi küstâhlıkdur illâ soraram / Çün su'âlde ma'ni vardur görürem
Geldük imdi sözümüz söyleyelüm / Bu sözi kaçça varur soylayalum
2245 Görelüm söz ma'nisi kaçça gider / Degme göz görmez 'azîm inçe gider
İmtihân birle degüldür bu su'âl / İhtiyâcdan hem degüldür uşbu hâl
İlla bir 'ışk mevcidür geldi dile / Maksud oldur kim kişi hâlin bile
İşid imdi eydeyüm kim hâl nedür / hâl içinde sordugum ahvâl nedür
Kendü hâlüm soraram hâl bilene / Cism içinde kendüzini bulana
2250 Zîra bu cismi Çalap dört nesneden / Eyledi kim kâyim oldı bu beden
Odı suyu toprağı katdı yile / Dördi bir yirde bu cism oldı bile
Kendü emrinden bu cisme virdi cân / Cism anuñla zinde oldı bî-gümân
'Aklı hem ol cânâ yoldaş eyledi / Nefsi dahı bile koldaş eyledi
Degme birsi işine kâyim-durur / Kim bu cism anuñ-ıla dâyim-durur
2255 Eyt bulardan kankısıdur âdemî / Kim anuñladur mükerremlik demi
Kankısıdur hak ögüp söyledüğü / Şol firiştehler sücûd eyledüğü
Veled kad kerremnâ benî âdeme
17/70
Gözlerem ben âdeminüñ cisini / Bulmazam cism içinde hısmını
Bilmezem kim cân mıdur yâ 'akl u nefis / Yâ su mı toprak mı od mı yâ nefes
Kankısı gider-ise bu cism ölür / Bâtıl olur iş ü ev issüz kalur

- 2260 Pes bularuñ ortasında kimdür ol / Kim bu evde mutlaka hâkimdür ol
Hôd bular her birisi yumışçıdur / İş buyuran kanı bunlar işçidür
İş bitiçek tagılısar her biri / Nire varur görmüdur yirlü yiri
Girü bunlar cümle gider aslına / Topragı topraga su suya yene
Yil yile karışır u hem od oda / ‘Akl u cân dergâha varur iy dede
- 2265 Nefs ölür hôd ortada bellü beyân / Kanı ol alnın açup benven diyen
Küllü nefsin zâ’ikatü’l-mevt 3/185
Kanı şol kim ben fülânam dir idi / Dürlü ni‘metler cihânda yir-idi
Kańça vardı kanı ol göster bańa / Uşbu sözdür ol ki ben sordum sańa
Eyt bańa kańçaru vardı kanı ol / Şunı bilendür ki bildi anı ol
Şol kişidür sordugum ben şol kişi / Kim benümdür dir-idi cümle işi
- 2270 ‘Akla ‘aklum cânâ cânum dir-idi / Nefse vü hem cisme benüm dir-idi
‘Akl u cân u nefis ü ten oldı cüdâ / Kanda vardı ortadan ol kethudâ
‘Akl-ıla mı vardı yohsa cân-ıla / Nefs-ile mi kaldı yohsa ten-ile
Yohsa ol bunlardan ayruk başına / Kişi midür kim hakemdür işine
Şunı bilendür ki bildi kendüyi / Kendüyi bildi vü buldı Tañrı’yı
Men ‘arefe nefsehu fekad ‘arefe rabbehu
- 2275 Kendüzin bilmeyene da‘vî harâm / Ne diyem ben ol kişiden ne soram
Kendüzin bilen bilür kim ne-y-idi / Uşbu mülke gelmedin kanda idi
Hem bu mülke ne-y-içün geldi bilür / Allah anı ne işe saldı bilür
Yine bu mülkden gidiçek ol kişi / Hem bilür kim ne olur anda işi
Şol kişi kim kendüzin kimdür bilür / Ol hakikat menzile irmiş olur
- 2280 Hem dilerse irgüre kalmışları / ‘İsa bigi dirgüre ölmüşleri
Ol kişiye kul olan magbûn degül / Dek bizi ol kullıga kılsun kabûl
‘Âşık’uñ cânı fidî olsun ańa / Andan ayru olmasun öñden sońa
Bu temennâyı kabûl kılsun Celil / Diñleyenler olmasun hôr u zelil
İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmagıl / hazretüñden sen bizi hîç ırmagıl

- 2285 Hem dahı bu diñleyen ‘âşıkıların / Sıdkın artur ya İlâhî bunların
YİDİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ BÂBDAN BU
ÂYETİ Kİ *MESELÜ’L-CENNETİ’LLETİ VÜ’İ*–
DE’L-MÜTTAKÛNE TEFSİR İDER BİL KİM HAK TA‘ÂLÂKABLE HALKU’L-
EBDÂN
47/15
YÜREGİ CENNETE MİSÂL YARADUPDUR
VE OL DÖRT YARMAK KİM CENNETDE
MEZKÛRDUR ANUÑ MİSÂLİ GÖÑÜLDE
VAR ERBÂB-I ZEVKE GİZLÜ DEGÛL
Eydiserem yine bir hış vâsf-ı hâl / Hış hikâyetdür latîf ü hış misâl
Hem teferrücdür ‘ârifler gözine / Hem temâşâdur erenler özine
Hem ulular göñlinüñ şerhi-durur / Hem ol uçmak ehlinüñ medhi-durur
Hem mukâbildür göñül ol uçmaga / Belki yigdür bakma hûrî kuçmaga
2290 ‘Âlemüñ göñlidür uçmak gögsi gög / ‘Âlemi ko uçmagı ko göñli ög
Göñli hak kendüzi-y-içün eyledi / İstesünler beni göñülde didi
Uçmagı ev eyledi mü’minlere / hûrî kuçdurmag-ıçun mü’min ere
Ne kim ol uçmakda var göñülde var / ‘İşk-ıla diñler-iseñ eydem ne var
Diñle imdi eydeyüm ol uçmagı / Uçmag içinde akar dörd ırmagı
2295 Kim niçe akar bile karışmadın / İşid imdi eydeyüm bir bir adın
Biri sudur biri sütdür biri bal / Birisi hamr u velâkin hış halâl
Fîhâ enhârün min mâ’in gayri âsinin ve enhârün min lebenin lem yetegayyer
ta‘muhû ve enhârün min hamrin lezzetin li’ş-şâribîne 47/15
Uçmag içinde akar dördi bile / Dördini mü’minlere virdi bile
Taht u tâc u hulle vü hûr u kusûr / Kamusı mü’min içün hâzır-durur
Fî-cennâtin ve ‘uyûnin yelbesüne min sündüsün ve istabrakın mütekâbilîn 44/52-53
Nûr tabaklar tolu dürlü yiyesi / Kim bu mü’minler varuban yiyesi
2300 Hem dahı didâr gösterde Çalap / Ol ümîde halk kılur dün gün taleb

- İnşaallah rûzı kıla kullara / Ol dükenmez hönı bu yohsullara
İmdi gel gırlüm gönül uçmagına / Lâyık iseñ hûrisin kuçmagına
Bir işid nedür bu uçmak hûrisi / Yüz biñ uçmak bigi degir birisi
Hem didüm dörd ırmag ol uçmakda var / Dâyimâ eksilmedin anda akar
- 2305 Uş gönülde akadur dördi bile / Diñle imdi eydeyüm kıldan kıla
Anda bir ırmag sudur bundağı seyr / Kim ne mescid kor ne büthâne ne deyr
Anda birsi hamr u bunda ma‘rifet / Kim bu cânı serhoş eyler mey-sıfat
Anda bir ırmag sütdür bunda ‘ilm / Ol biri kim anda baldur bunda hilm
Çün gönül hîç şeksüzün uçmak-durur / Pes bular her biri bir ırmak-durur
- 2310 Uş gönülde akadur dördi bile / Uş bular kim adları geldi dile
İlk gönülde hak anı nakş eyledi / Döndi bu döstlarına bahş eyledi
İkisin rûz eyledi dervîşe hak / ‘İşk odından suhte vü dil-rîşe bak
İkisin hön eyledi ‘ilm ehline / Tâ anuñla kâyim ola bu dine
İmdi gör kankısıdur dervîşlerüñ / Şol çalap ‘ışkı bile dil-rîşlerüñ
- 2315 Ol hakîmdür ne neye lâyıık bilür / Olmışı oldaçıyı bayık bilür
Virdi seyri ma‘rifetle bunlara / Leyli ‘ışkından yanan mecnûnlara
Seyr iderler cân-ıla döst evine / Anda varan aglamaya avına
Cân varuban gördüğün dil söyleye / Ma‘rifetle bize ma‘lûm eyleye
Ol kişi kim yalnız anuñ seyri var / Şol suya beñzer ki dün gün hî akar
- 2320 Anuñ-ıla ‘aşy u ‘işret olmaya / Sudan ayruk yalnızın iş gelmeye
Şoldur ol kim bir kanınça içeler / Çünkü kandı terk idüben geçeler
Şol ki yalnız ma‘rifetdür key gibi / Ol dahı şol suyu eksük mey gibi
Her kim içer köyndürür kursağını / Sayru eyler âdemînüñ sağını
Ol dahı hem key degüldür yalnızın / Diñle imdi eydeyüm dirlik özin
- 2325 Kimde kim iksi bile mevcûd ola / Ol kişinüñ işi fethü cûd ola
Yol içinde serdih ola ol kişi / Meclis ola dâyimâ anuñ işi
Andan iren hân-u-mânın terk ide / Cümlesi ayık gele esrük gide

- Seyr-ile ol ma‘rifet issi budur / Zîra kim biri hamır biri sudur
Geldük imdi sût ile bal şerhine / Diñle bir gör takriri ne ne şerhi ne
- 2330 Ol sût ırmagın eyıtdüm ‘ilm-idi / Ol biri kim bal-durur ol hilm-idi
Bunları ‘ilm ehline virdi Celîl / Kim anuñla olalar halka delîl
Ol dahı hem yalñuzın nesne degül / Yalñuz anı kimsene kılmaz kabûl
Kimsede kim ‘ilm ola hilm olmaya / Ol hilimsüz ‘ilmi kimse almaya
Zîra kim bu ‘ilm çün bî-hilm ola / Ol ‘ilimden çok kişiye zulm ola
- 2335 Yâ ‘ilimsüz hilm olursa yalñuzın / Ol kişide tîz harâb ola bu dînHilm yalñuz bî-
‘ilim işde degül / Anı dahı kimsene kılmaz kabûl
- Pes ikisi bile gerek kişide / Kim anuñ didüğini halk işide
Halkı da‘vet eyleye hilmi bile / Emr-i ma‘rûf bildüre ‘ilmi bile
Ud‘u ilâ sebîli rabbike bi‘l-hikmeti ve‘l-mev‘izati‘l-haseneti 16/125.
- Ol kişi ne dir-ise bayık-durur / Halkı da‘vet kılmaga lâyıık-durur
- 2340 Ger olursa kimsede dördi bile / Bu cihânda ol kişi nâdir ola
Pes ola ol kimsene kutb-ı zamân / Rahmet ola ‘âleme ol bî-gümân
Ol gönülde kim bu dörd ırmag ola / Pes hakîkat ol gönül uçmag ola
Hem Çalap dîdârı anda görine / Bugün iste anı güyme yarına
Her ki bunda gönüle girmez-ise / Gönül içre döst yüzün görmez-ise
- 2345 Yarın anda uçmaga girmeyiser / Pâdişâh dîdârını görmeyiser
‘Âşık ister dün ü gün ol gönüli / Olmag-ıçun gönül issinüñ kulu
Her kim aña kul olursa şâd ola / Dünya âhir kaygudan âzâd ola
İnşaallah kim Çalap rûzı kıla / Lâyık eyleye bizi ol gönüle
- SEKZİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ
BÂBDAN BEYÂN İDER KİM HER
MEVCÛD VÛCÛD-ILA ÂRÂSTE VE
MÛZEYYENDÛR VE GEREK KİM DÖRD
‘UNSRDAN DÖRD DÛRLÛ FERZEND
VÛCÛDA GELE VE YED-İ MEMÂT

OLARUÑ ZEYL-İ HAYÂTINA İRİŞMEYE

- Kimsene kim erlige degmiş ola / Eydeyüm kim n'eyleye ol ne kıla
2350 N'eyleye kim bileler ol er-durur / Dürlü bahşâyışler anda var-durur
Ger niçe kim gizlüdür erde hüner / Belürür elbette andan bir eser
Kim anuñla ol hünerler bilinür / Nitekim müşk yiylemekle bulunur
Ol hünerden eydeyüm bir kaç habar / Şol kadar kim mu'teberdür muhtasar
Sanma kim bunçak-durur erlik işi / Biñde biridür ki direm iy kişi
2355 Yohsa ben anı niçe eydem tamâm / Ulu yirde urlupdur ol makâm
Kamusıyla geldük erlik şerhine / Bir gör anuñ dirligi ne şerhi ne
Kim bilesin erlige irmek nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür
Her kim erlik tahtına agmış ola / Ol kişiden dörd ogul dogmış ola
Dördi dörd işde ola kâyim-makâm / Atasınuñ adın añdura müdâm
2360 Dördi toga dörd yirinden ol erüñ / Eydeyüm ger açug-ısa gözlerüñ
İşid imdi her birinüñ adını / Kim bulasın uşbu sözüñ dadını
Bir ogul oldur ki mâlından dogar / Şöyle kim mâlın döker mescid yapar
Medrese hem köpri hem kârvânsarây / Ataya alkış ider yıl on iki ay
Zîra mâlından dogan oğlu-durur / Anuñ-ıçun ata adın añdurur
2365 Bir ogul oldur ki nefsenden biter / Ata gider yirini oğlu dutar
Oğlu-y-ıla ata adı añılır / Oğlını gören du'â aña kılır
Şol oguldur ol bitüp nefsdan gelen / Kim bu halk eydür fulân ibni fulân
Çün sülâle mukbil ola dünyada / Ata adın yirde komaz iy dede
Bir ogul oldur kim ol cândan gelür / Ata bu mülkden gider oğlu kalur
2370 Dün ü gündüz sohbet ider halk-ıla / Atasınuñ adı kendüyle bile
Ol ogul uşbu kitâblardur 'ayân / Atasını bildürür bellü beyân
Her kitâb kim dünyada kalmış-durur / Cümlesi cândan dogup gelmiş-durur
Pes bu söz cân oğludur hîç şeksüzün / Ma'niye bak kim göresin cân yüzün
Bir ogul oldur ki zâtından iner / Şol çerâglar kim çırâğından yanar

- 2375 Oglıdur zâtından inmiş şeyhüñ ol / Ger sürerse şeyhi gibi dogru yol
Bu halife kim kopar erden kopar / Ol ere ‘âşık olan aña tapar
Zîra kim oğlu anuñ bayıkdur ol / Aña ogul olmaga lâyıkdur ol
Şeyhi gider dünyadan bunlar kalur / Şeyh yolu niçeydügin ma‘lûm kılur
Kimsenüñ kim hôtş halâldur lokması / Hem dahı gitmiş-durur gönli pası
- 2380 Ger kala ol kişiden bu dörd ogul / Olmaya hiç dirliginde bî-usûl
Ger harâmdan kursağı dolmuş-ısa / Andan uşbu dörd ogul kalmış-ısa
Hiç bulardan gelmeye bir hôtş kılınç / Kim aña yoldaş olanlar ola renc
Uş didüm ol dörd ogul şerhin saña / Ma‘lum oldı her biri öñden soña
Her kim uşbu takrirüñ issi ola / Kendü gide dörd ogul bunda kala
- 2385 Ol hakîkat diri-durur ölmedi / Şol kişi öldi kim oğlu kalmadı
Bu kadar söz ma‘ni yiter ‘âkile / Her ki ‘âkildür bile kim ne kıla
Uşbu sözden ma‘lum ola iş aña / İş içinde gelmeye teşvîş aña
Devlet ol kimselerüñ kim iş bile / Dünya içre hakk’a lâyıık iş kıla
İşi kala kendü gide dünyadan / Cânı ölmeye ölürse bu beden
- 2390 İy yaranlar uşbu işe cehd idüñ / İş içinde pâdişehle ‘ahd idüñ
Eyle işleñ kim geçiçek rûzigâr / Kala sizden dünyada bir yâdigâr
Anı gören aña sizi dem-be-dem / Eydeler kim zîhi yol zîhî kadem
Eyle etmeñ kim görenler kakıya / Arduñuzça kamu la‘net okıya
Uşbu dünya bâkî kalmaz kimseye / Cân gönül harc eylemeñ bu dünyeye
- 2395 Dünyadan hiç kimsene almadı dad / Devlet anuñ kim koya bir eyü ad
Kendüden soñra cihânda yâd ola / Kendünüñ anda revânı şâd ola
‘Âşıkuñ sözi ögütdür dutana / Dutmayanlar yarın anda utana
İy Hudâyâ rahmetüñden sen bizi / Aydın eyle bu tonuk gönlümüzi
Bizi bizüm hâlümüzle sormagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl
- DOKUZINÇI DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ
BÂBDAN BEYÂN İDER KİM HAK TA’ÂLÂ

VÜCÛD-I İNSÂNI DÖRD ZİDDAN YARATDI
VE ANDA BİR TAHT DÜZDİ VE BİR
SULTÂNI TAHT ÜZRE MUKARRER İTDİ VE
‘ANÂSIRA EMR İTDİ Kİ HİDMETİNDE
OLALAR KIRK YILA DEĞİN ANDAN
MUHTELİF HÂL OLUP ASLLARINA RÜCÛ‘
İTMEK DİLERLER ‘AKL BİR NİÇE GÜN
MU‘ÂLİCET İDER ÂHİR HER BİRİ MER-
KEZİNE VARUP TEFERRUKA HÂSİL OLA

- 2400 Yine geldi gönlüme hak’dan eser / Ol eserden eydiserem bir haber
Vasf-ı hâldür bu haber añlar-ısañ / Sini saña bildüre diñler-iseñ
Ger dutarsañ kulaguñ bir dem baña / Gösterem ma‘nî-y-ile seni saña
Nedür asluñ nişe geldüñ bu ile / Kim-durur bunda harîf senüñ-ile
Añlayasın sen seni kim kandasın / Dirligüñ ne kim harîfüñ sen nesin
- 2405 Ol harîflerle bu evde birligüñ / Niçedür yoldaşlıguñ u dirligüñ
Şunu bildüñse bilürsin hâlünü / Ger bilümezseñ işit ahvâlünü
Eydeyüm kim ten nedür ü cân nedür / Cân-ıla tende çehâr erkân nedür
Bu ne tertîbdür ki düzdi ol Celîl / Gâh ‘izzetde bu tertîb geh zelif
Bagça vü bâg u sarây u taht u baht / ‘Ayş u ‘işret hâl u dirlik nerm ü saht
- 2410 Şâh oturmuş ileyinde dörd harîf / Geh muvâfık hâlleri geh muhtelif
Ne sebebden muhtelifdür hâlleri / İşid imdi niçedür ahvâlleri
Her birinüñ hâllerin eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Bir kulag ur gör ne direm iy zarîf / Nedür ol sultân u hem ol dörd harîf
Bagça vü köşk ü sarây u taht nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
- 2415 Uşbu ‘âlem bagçadur dünyâ sarây / Bu sarâyda kim ganîdür kim gedây
Her sarâyda bu surat bir taht-durur / Tahtı issüz görme sultân oturur
Kanda kim taht var-ısa sultânı var / Nitekim her bir vücûduñ cânı var

- Dörd harîf düzlüp-durur sultân-ıla / Ya‘ni toprak yil ü od su cân-ıla
Cân oturmuşdur surat tahtında hôş / Tapuda ol dörd harîf durmuşdur uş
- 2420 Dâyimâ bunlar bile ‘işret kılur / Cân oturmuş ayruğı hizmet kılur
Dün ü gün meşgûl olur bunda bular / Bu hayât ‘ayşın sürer tende bular
‘Akl oturmuş bezm düzmiş ortada / Hem vezîr ü hem nâyib hem kethudâ
Nefsi gör kim bunlara sâkî olur / Hem şarâbuñ lezzetin ilk ol alur
Sâki nefis ü sagrak işdeh bâde hâl / Bâdiye bu rûz u hefte mâh u sâl
- 2425 Bu hayât hâliyle bunlar ‘ayş ider / Eyü yavuz ne ki gelse nûş ider
Kırk yıl olunça bular hôş sâzıkâr / Çünkü geldi geçdi kırkdan rûzigâr
Sîr olur her biri ‘ayşdan usanur / Aslın añar aslı üzre uzanur
Zîra kim müstagrak oldu mestlige / Başladı her biri bir bed-mestlige
İlk fozulluk toprak eyler ortada / Aslına kavuşmak ister iy dede
- 2430 Aslı kâhil ol dahı kâhil olur / Yoldaşıyla yörimez girü kalur
Oturıçak girü durmak dilemez / Yatmak ister işe varmak dilemez
Üşenür her bir işi işlemege / Dilemez kim düşe bir dem emege
Eyle olsa meclisüñ zevkı gider / ‘Akl anı cem‘ itmek için gör n’ider
Tıbdan aña şerbet eyler içürür / Anı ol kâhıllığından geçürür
- 2435 Kim yene yoldaş ola yârânlara / Sâzıkâr ola harîf olanlara
Ol düzildi bu kezin yil mestlige / başladı hem ol dahı bed-mestlige
Ya‘ni diler kim bulardan ayrıla / Aslı yildür karışa hem yil yile
Çün diler aslıyla ola sohbeti / Kasd ider vîrân kıla bu sûreti
Bu surat gâh öksürür gâh aksurur / Uşbu işler cümle yil fi‘li-durur
- 2440 Geh yüregın agrıdur geh bögrini / Geh beli geh göksi vü geh yagrını
Geh dutar dizin ü geh kollarını / Ya‘ni kim açmak diler yollarını
Yol açar yil aslına gitmek-içün / Bundagı düzgünü terk itmek-içün
Yil gidicek yine meclis dagılır / Gitmesün dip ‘akl aña dermân kılur
Yine tıbdan şerbet eyler ol yile / Tâ düzile yil bayagı menzile

- 2445 Yil düzildi bu kezin başlar bu od / Mest olup bir gör ki ne işler bu od
Geh teni itlak ider geh kabz ider / Geh dimâğı huşk olur ‘aklı gider
Geh olur kim hasba için köynüdür / Geh yarakan renci rengin döndürür
Kamusı od fi‘lidür gitmek diler / Ya‘ni kim bu bezmi terk itmek diler
Od gidiçek yine bu bezmi bozar / ‘Akl aña tıbdan yine şerbet düzer
- 2450 Komaz odı gitmege vazgetürür / Yine bu od sâkin olup oturur
Od düzildi bu kezin su oldı mest / Diler eyvândan çıka kıla şikest
Yir yirin yol eyledi sızdı çıkar / Geh gözinden gâh burnından akar
Geh kataru’l-bevl olur bir bir tamar / Geh teninden çözüdür bir bir tamar
Kamusı su fi‘lidür maksûdı ne / Ya‘ni diler su suya gide yine
- 2455 Su giderse yine bu dirlik gider / Uşbu meclis dağılur birlik gider
Yine düzer ‘akl aña tıbdan şarâb / Dilemez kim ola bu meclis harâb
Su dahı sabr itdi cem‘ oldı yine / Hôş düzildi ol bayagı hâline
Bu kezin bed-mesligi sultân kılur / Ya‘ni gitmek ‘azmini bu cân kılur
Ayrug aña kişinüñ dermânı yok / Anuñ üzre kimsenüñ fermânı yok
- 2460 ‘Akl ana pes re’y ü tedbîr kılamaz / Tıb içinde şerbet ister bulamaz
Pes ecel oldur bilüñ bellü beyân / Mahlukuñ aña eli irmez ‘ayân
Emr ile gelmiş-idi ol bu ile / Yine bu mülkden gider hem emr-ile
Hiç ‘âkil aña dermân bulmadı / Kamu işi bildi anı bilmedi
Çünki şâh bezmin götürdi kul n’ide / Her birisi kendü aslına gide
- 2465 Od oda vü suv suva vü yil yile / Gitdi kaldı topragı toprag-ıla
Küllü şey’in yerci ‘u ilâ aslihi
Uşbu sohbetde ki bunlar var-ıdı / Dörd harîf sultân-ıla kim yâr-ıdı
Niçe yimek niçe içmek ortada / Niçe zevk kim sürdiler bu dünyada
Ger Çalap hoşnûd-ısa ol dirlige / Hergiz olmaya zevâl ol birlige
Yohsa hoşnûd olmadıysa ol Celîl / Tâ ebed kaldı bular hôr u zelîl
- 2470 Dahı ne eydem saña bundan latîf / Ger harîfseñ ger şerîfseñ ger zarîf

Uşbu sözden añlayasın hâlûñi / Âdem-iseñ bilesin ahvâlûñi
Yüzi toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye
Aña lâyük arı ola dirliği / Dirlik issiyle birike birligi
İy Hudâyâ rûzı kıl kullaruña / Ol dükenmez hõmı yohsullaruña

ONINÇI DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I TAHKİK-I ÂYET-İ MÂHALKUKÜM

VELÂBA ‘SUKÜM İDÜP BİLDÜRÜR KİM hAK

TA‘ÂLÂDİLEDİ KİM ÖZ GENCİNİ ZÂHİR

İDE Kİ KÜNTÜ KENZEN MAHFİYYEN YED-İ

KUDRETLE VÜCÛD-I ÂDEMİ TAHMİR İTDİ

PES CÜMLE NÜFÛSİ KE-NEFSİN VÂhİDETİN-

DÜR 31/28

- 2475 Her ki bildi kendü hâlin dünyada / Âdemî oldur hakikat iy dede
Kendü hâlin bilmeyen âdem degül / Aña hayvân dir-iseñ sen gam degül
Âdemi bu nakş u sûret bilme sen / Ma‘nisüz âdem degüldür hõd bu ten
Ma‘nidür kim sûreti kâyim dutar / Ma‘ni olmazsa suratdan ne biter
Sûreti çünkim yaratdı ol İlâh / Gör ne tertîb eyledi ol pâdişâh
- 2480 Od u suyu toprağı katdı yile / Sûret oldı dördi bir yirde bile
Hem bu dörtten bitdi dörd nesne tamâm / Dördi dutdı sûret içre dört makâm
Anuñ-ıla sûret oldı mu‘teber / Tañ degül ger görnür-ise muhtasar
Her birinüñ adını eydem saña / Diñle imdi niçedür õñden soña
Birinüñ adın nebât eydür ‘ulûm / Birini hõd hayvan eydür bu dilüm
- 2485 Birisi insân-durur bellü beyân / Hem melekdür birisi bilgil ‘ayân
Ya‘ni tendür nefis ü cân u ‘akl-ıla / Sûret oldı dördi bir yirde bile
Ol melek insân u hayvân u nebât / Bu suratda her biri dutdı sebât
Her birinüñ yirini eydem ‘ayân / İşid imdi niçedür bellü beyân
Başı gör kim yir idinmiş ol melek / Ya‘ni ‘aklun tahtı andadur dölek

- 2490 Göksi gör insân-ıçun oldı sarây / Ya'ni cân anda olur yıl on iki ay
Bil ü karın oldı mülk hayvâna hem / Ya'ni kim nefis tahtıdur püşt ü şikem
Bu ayaklar hód nebâta dek-durur / Ya'ni direkdür bu mülki götürür
Pes melek insân u hayvân u nebât / 'Akl u cân u nefis ü ten düzdi hayât
Âdemün bünyâdını ol pâdişâh / Uşbu dörd nesneden urdı ol İlâh
- 2495 Şöyle kim her birini eytdüm saña / Şerhi birle takririn öñden soña
Yine eydem 'ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ
Bu ayak geldi nebâta beñzedi / Anuñ-ıçun bitdi şöyle uzadı
Hem bu karın oldı ol hayvân yiri / Görseñüz kaplapdur anı bir deri
Göküs oldı hós sarây insân-ıçun / Bu yürek anda makâmdur cân-ıçun
- 2500 Göksi gör kim niçe muhkem eyledi / Dörd yañadın berk süñükle kapladı
İlle baş oldı melek mülki tamâm / Anuñ-ıçun dutdı 'akl anda makâm
Başı muhkem kal'a kıldı ol İlâh / Baş içinde viridi 'akla tahtgâh
Ya'ni ol mülk-i melekdür şeksüzün / Her kim andan bakdı gördi döst yüzün
Çün bu iş böyle tamâm oldı dürüst / Hós yaradıldı beden çâlâk ü çüst
- 2505 Âdemî oldı vü geldi dünyaya / Kim aña bunlaruñ adın kim saya
Kamusın kıldı Çalap bir âdemî / Pes aña mülk eyledi bu 'âlemi
Ve hüve'llezî enşe'eküm min nefsin vâhidetin 6/98
Âdemî bir nefis-durur öñden soña / Şerhi birle adını eydem saña
Mâ halkuküm velâ ba'suküm illâ ke-nefsin vâhidetin 31/28
Çün *ke-nefsin vâhid* oldı âdemî / İşid imdi eydeyüm ol Âdem'i
Ol Safiyyullah ki halk eydür dedem / Bu *ke-nefsin vâhide* oldı kadem
- 2510 Cümle halkı sulbına almış-ıdı / Bunlara kendü ayag olmuş-ıdı
Çünkü ol Âdem ayag oldı 'ayân / Aña bu rüyendelik geldi beyân
Aña bu rüyendelik gelmiş-ıdı / Boyı anuñ-çun bülend olmuş-ıdı
Geçdi Âdem devri geldi Mûsa'ya / Ol dahı bir gör neye beñzer neye
Mûsa'ya püyendelik gelmiş-ıdı / Ya'ni kim püşt ü şikem olmuş-ıdı

- 2515 Dutdı hayvân mülkini sürdi işin / Gütdüğü hayvân-ıdı yazın kışın
Pes *ke-nefsin vâhidüñ* karnıdur ol / Kavminüñ hayvânlığı anın da bol
Ol kavum hayvân degülmissi i yâr / Otu niçün kılalardı ihtiyâr
Her dem uçmak ni‘metin yirler-idi / Biz buña katlanmazuz dirler-idi
Len nasbira ‘alâ ta ‘âmin vâhidin 2/61
Eytdiler kim yâ Musâ hak’dan dile / Tâze ni‘metler ki bu yirden gele
- 2520 Nuht dilersevüz biz anı yiyelüm / Sini her dem kaçarı isteyelüm
Fed‘u lenâ rabbeke yuhric lenâ mimmâ tünbitü’l-arzu 2/61
Mûsa ol dem sıdk-ıla kıldı du‘â / hak katında ol du‘â oldı revâ
Bitdi bakla şinhiyâr çün kıldı nâz / Sarmusak hem mercüme ü hem piyâz
Min baklihâ ve kıssâ’ihâ ve fûmihâ ve ‘adesihâ ve besalihâ 2/61
Pes hakikat ol kavum hayvân-ıdı / Mûsa hem anuñ-ıçun çobân-ıdı
Bir dahı hem bunlaruñ hayvânlığı / Şol-ıdı kim dogıçak oglancuğı
- 2525 Anasından ton-ıla dogar-ıdı / Ten ulalduçça tonı artar-ıdı
Nitekim hayvân togadur tüy-ile / Tüsi artadur bile kendü-y-ile
Bir dahı tanuk bularuñ hâline / Mutlakâ hayvânlığı ahvâline
Mu‘cizâtın Mûsa’nuñ ol Pâdişâh / ‘Asasında komış-ıdı ol İlâh
Vemâ tilke bi-yemînike yâ Mûsâ kâle hiye ‘asâye 20/18
Zîra hayvân sürilür ağaç-ıla / Sürmeyinçe yörimez dogru yola
- 2530 Geçdi Mûsâ ‘İsa’ya geldi zamân / ‘İsa’ya güyendelik geldi ‘ayân
Anuñ-ıçun dogduğı dem söyledi / Kendüzini halka ma‘lûm eyledi
Ve yükellimü’n-nâse fi’l-mehdi ve kehlen 3/46
Pes bilüñ ‘İsâ *ke-nefsin vâhidüñ* / Göksi-durur hîç gümânsuz işidüñ
Zîra kim söz cümle göküsde olur / Nuht gerekse bu dile andan gelür
Bu göküs insâna mülkdür iy kişi / ‘İsa geldi ma‘nide anuñ tuşı
- 2535 ‘İsa insân mülkine hâkim-durur / Pes melek mülkine hâkim kim-durur
Ol melek mülkine hâkim iy safâ / Mustafâ geldi cihâna Mustafâ

- Aña bu cûyendelik gelmiş-idi / Ne ki oldı olısar bilmiş-idi
Yirde gökde ne ki varsa buldı ol / Tâ ebed iş ne'ydüğünü bildi ol
'Ullimtü 'ilme'l-evvelîne ve'l-âhirîne
Pes *ke-nefsin vâhide* ol baş-ıdı / 'Akl-ıla devlet anın yoldaş-ıdı
- 2540 Çünkim ol geldi tamâm oldı vücûd / Anda düzildi rükû' u hem sücûd
Ol *ke-nefsin vâhid* uş oldı tamâm / Dörd kişi dörd menzili dutdı makâm
Evvel Âdem ayag oldı görseñüz / Mertebe rûyendelik geldi aña
Mûsa kim karnı-durur ol gövdenüñ / Mansıbı pûyendelik geldi anuñ
'İsa anuñ sînesidür iy kişi / Görseñüz gûyendelik oldı işi
- 2545 Pes Muhammed geldi baş oldı aña / Menzili cûyendelikdur görseñz
Bâki niçe halk ki vardur dünyede / Tâbi'idür bu vücûduñ iy dede
Oldur Allah öğdügi ol âdemî / Aña bir ev eyledi bu 'âlemi
Ve lekad kerremnâ benî âdeme 17/70
Çün birikdürdi buları ol Çalap / Pes anuñ üzre bu kez kıldı hitâb
Eytdi işle niçe buyrıldı ise / Dogru durgıl niçe emr oldı ise
Festakım kemâ ümirte 11/112
- 2550 Çünki durdı ol ulu Âdem örü / Boyı geçdi yidi gökden yokaru
Durdı Âdem kim ayakdur Mekke'de / Ya'ni Mekke pâyigâhdur iy dede
Mûsa kim karnı-durur agdı Tur'a / Ya'ni kim çûpân gerek tagda dura
'İsa kim ol Âdem'üñ göksi-durur / Aña ol dördinçi gök kürsî-durur
Mustafâ kim baş-ıdı çıkdı tamâm / Tañrı'nuñ 'arşı aña oldı makâm
- 2555 Kâbe-kavseyne oldı anuñ menzili / Tâ ebed ol hazret oldı mahfili
Fekâne kâbe-kavseyni ev-ednâ 53/9
Cümle peygâamberler oldı bir beden / Kâbe-kavseyne irişdi Mekke'den
Pes cihânda uşbudur ol ulu kul / Bu kişi 'aklı-durur ol 'akl-ı kül
'Aklı dutmışdur cihânı düpdüzi / Yire göge toptoludur kendüzi
Cümle enbiyânuñ ol aslı-durur / Evliyâ cümle anuñ fer'i-durur

- 2560 Zî vücûd-ı mu‘teber ârâste / Ez-zemîn tâ nüh felek ber-hâste
Ol *ke-nefsin vâhid* uş oldu ‘ayân / Cümle halk bir nefis-durur bellü beyân
Çünkü oldu cümle mahlûk bir vücûd / Yir ü gök ehli aña kıldı sücûd
Ve iz kulnâ li’l-melâ’iketi’scüdû li-âdeme feseceğû 2/34
Cân kulagin aç ki bu söz añlana / Hôş ganîmet ola cânuñ diñlene
Cân göziyle bak kim anı göresin / Uşbu sözüñ ma‘nisine iresin
- 2565 ‘Âşık anuñ kulıdur kim cânı var / Cân içinde şübhesüz îmânı var
Girtü mü’mîn dünyada şol kişidür / Ma‘ni sözün kanda bulsa işidür
Her ki ma‘nî ne’ydügin bilmez-ise / Münkîr oldur ma‘niden almaz-ısa
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ma‘ni ehlinden bizi ayırmagıl
EL-BÂBÜ’L-HÂMİS Fİ’L-HUMÂSİYYİ
Hem bişinçi bâb içinde on latîf / Dâsitân var pür letâyif iy harîf
- 2570 Bildürür kim kim-durur her fasl u cins / Hemçünân ki penç perde penç hiss
DÂSİTÂN-I EVVEL BİŞİNÇİ BÂBDAN HİKÂYET İDER BU HADİSDEN Kİ
MA’ASSEMÂVÂTİ, İLÂÂHİRİ VE TEMSİL
GETÜRÜR ‘ÂLEM-İ SUGRÂVE KÜBRÂ AÑA
YA’Nİ VÜCÛD-I ÂDEMİ MUKÂBİLE-İ
‘ÂLEM-İ ‘ULVİ VE ‘ÂLEM-İ SÜFLİDÜR
Ol kadîm sultân kadîm-durur kadîm / Ol ‘azîm Sübhân ‘azîm-durur ‘azîm
Dilerem sultânlığın vasf eyleyem / Dile gelmez n’ideyim ne söyleyem
Beñdeşi yok ortagı yok birdür ol / Kanda kim ister-iseñ hâzırdur ol
‘Aklum anuñ sun‘ına kaldı taña / ‘Âciz ü hayrân haber virmez saña
- 2575 Anuñ ululığına had yok-durur / Vâhid oldur dahı vâhid yok-durur
Uşbu ‘azmet kim anuñ var bî-zevâl / Niçe eyde kimse aña vasf-ı hâl
Uşbu ‘azmet ileyinde hâs u ‘âm / Mâsivallah ser-be-ser cümle tamâm
Kamusı şol bir mücerred söz gibi / Şöyle durmuş bir mu‘allak koz gibi
Ma’s-semâvâtü ve’l-arazûne fi’l-‘azameti’llâhi illâ ke-cevzetin mu’allakatin

- Çün mukâbil geldi ‘âlem bir koza / Ol kozuñ ma‘nisi ne gellüm söze
- 2580 Kim bilesin koz nedür ‘âlem nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür
‘Âlemi biş kat yaratdı ol Celfil / Kimisi ‘izzetdedür kimi zelîl
Bir katı cism-i nebâtdur kim biter / hazret’e irmez girü bunda yiter
Bir katı hayvân-durur bellü beyân / Ol dahı taş kat-durur bilgil ‘ayân
Bir katı insân-durur ehl-i hitâb / Bunlaruñçundur beşâret hem ‘itâb
- 2585 Hem yene cism-i melekdür bir katı / Kim bularuñ yiri ol hak hazreti
Andan ayru var-durur bir kat dakı / Ol-durur bu kamusınuñ revnakı
Ol Çalap sırrı-durur hîç şeksüzün / Gösterür ‘âşıklara ma‘şuk yüzün
‘Âlemuñ biş katını eytdüm saña / Adlarıyla her birin öñden soña
İşid imdi niçedür ol koz dahı / Dut mukâbil ‘âleme ‘ilmin ohı
- 2590 Koz dahı biş kat-durur ‘âlem gibi / Anuñ-ıçun beñzer aña tertibi
Diñle imdi her birinuñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını
Bir kat ol gök kap-durur hemçün nebât / Kim anuñ varlığına yokdur sebât
Bir kat andan içerüki katı kap / Cism-i hayvândur olur hem ol harâb
Bir kat ol lüb kim kozuñ cânıdur ol / Şöyle bil kim cism-i insânîdür ol
- 2595 Bir kat ol yagdur ki lübbüñ cânıdur / Ol melekdür kim bular rûhânîdür
Bir kat ol nûrdur ki yag gizler anı / Oldur ol eytdükleri cânlar canı
Ol-durur şol gizlenü genc-i nihân / Anı ister yügrüşüp cümle cihân
Koz dahı biş kat tamâm geldi dile / Takrir oldı kamusı kıldan kıla
‘Âleme geldi mukâbil takriri / Gör ki n’eyler pâdişâhuñ takdiri
- 2600 Çünkü ol ‘azmetle nesne deñ degül / ‘Âlem anda kozça olsa tañ degül
Yâ ‘aceb mi ger mu‘allak durdısâ / Durmaya mı ger mu‘allak dur dise
Yüz biñ ançadur anuñ cebbârlığı / Hem ezeldür hem ebeddür varlığı
Kanda kim ister iseñ hâzırdur ol / Yogı var eylemege kâdirdür ol
Hem varı yog eyleyen oldur yene / Kamu nesne mahkûm anuñ emrine
- 2605 Ol getürdi yog-iken bu ‘âlemi / Ol bitürdi ‘âlem içre Âdemi

- ‘Âlem üzre yazdı ‘ibret nüshasın / Âdemiye viridi dâniş noktasin
‘Âlemi bu âdemîde gizledi / Ehl-i dâniş geldi anı izledi
Gördi ‘âlem âdemîde gizlüdür / Gizlü ‘ilmüñ nakşı zâhir yazludur
Okıdı ol nakşı bildi ‘âlemi / Uşbu ‘ilmi bilen oldı âdemî
- 2610 İmdi gel sen kendüzüñi irdegil / Uşbu ‘ilmi kendüzüñde istegil
Gör ki sen kimsin ü bu ‘âlem nedür / İşit imdi kim hikâyet nitedür
Biş kat ol ‘âlem ki eytdüm tertibi / Durmuş-ıdı bir mu‘allak koz gibi
Âdemîde kamusı vardur ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
Hem vücûd biş kat-durur bişin dahı / Ben diyem adın u sen ‘ilmin ohı
- 2615 Biri tendür biri nefsdür biri cân / Biri ‘akl u biri esrâr-ı nihân
Ten mukâbil şol nebâta kim biter / hazrete irmez girü bunda yiter
Nefs tamâm hayvân gibi gelmiş-durur / Anuñ-ıçun hırs-ıla tolmiş-durur
Cân mukâbildür tamâm insân gibi / Aña beñzer cümle dürlü tertibi
‘Akl hem gelmiş-durur misl-i melek / Kim mu‘ayyen ileyinde nüh felek
- 2620 Ol kim esrâr didüm ol şol nûr-durur / Kim gören didâarı anuñla görür
Hem mukâbildür vücûd ol koz gibi / Aña beñzer urılupdur tertibi
Şöyle kim biş kat-durur eytdüm saña / İşid imdi niçedür õnden soña
Ten kozuñ gök kabıdur nefis katı kap / Kaçan ölse olısar bunlar harâb
Cân içidür ‘akl u cân içinde yag / Pâdişâh ‘ışkı-durur anda çırâg
- 2625 Yag içinde gizlenür ol nûr ki var / Şol mahabbetdür kim ol Allah sever
Görseñüz niçe yanupdur iy safâ / hak nurından ol çerâg-ı Mustafâ
Ve dâ‘iyen ila’llâhi bi-iznihî ve sirâcen münîren 33/46.
Ol çerâgdan sen dahı yandur çerâg / Yandurasın var-ısa başuñda yag
‘Akl u dâniş ya‘ni yagdur ma‘ni nûr / ‘Akl şol uçmaga beñzer ma‘ni hûr
Kimsede kim ‘akl u dâniş var ola / Lâcerem kim ma‘ni aña yâr ola
- 2630 Kimsenüñ kim ‘aklı yarı kılmaya / Lâcerem bu ma‘niden dad almaya
Âdemî bu ‘akl-ıla buldı şeref / Görseñüz ‘aklı giden oldı haref

- ‘Âşık eydür ma‘ni sözün ‘akile / ‘Âkıl oldur ma‘niye saddak kıla
Ma‘niye her kim göñül virmiş ola / Hiç gümânsuz maksuda irmiş ola
Ma‘ni bilen bu sözün dadın bilür / Gizlü nakşuñ rengin ü adın bilür
2635 hak bizi bu ma‘niden ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun
İKİNCİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN BEYÂN
İDER KİM HAK TA‘ÂLÂ‘ÂLEM-İ KÜBRÂYI
BİŞ YARATDI VE ‘ÂLEM-İ SUGRÂ KI
ÂDEMDÜR ANUÑ MUKÂBİLİNDEDÜR
AMMÂ HEY’ETİNDE ‘AKİS OLUPDUR
ÂDEMİ ÇÜN KABRDEN BAŞ KALDURA
‘ÂLEM-İ VÜCÛDI VÂHİD GÖRE MA‘Nİ
YEVME TÛBLE’S-SERÂ’İRÜ BİLİNE 86/9 /
- 2636 Tañrı öğdi Kur’ân içre Âdem’i / Âdemî nedür bilendür âdemi
Nüşhasıdur âdem uşbu ‘âlemün / Serveri vü hâsıdur her nesnenün
‘Âlem içre ne ki varsa nakş u bahş / Kamusı bu âdemîde oldı nakş
Şöyle kim bir zerreçe yokdur kemi / Ne ki ‘âlemdür hemândur âdemî
Senürîhim âyâtinâ fi’l-âfâki ve fi-enfüsihim 41/53
- 2640 Pes niçün ‘âlem durupdur mu‘teber / Âdemî nişe düşüpdür muhtasar
Ne sebebdendür bularuñ hâlleri / Diñle imdi niçedür ahvâlleri
Ol şekil kim hak yaratdı ‘âlemi / ‘Âlemün ‘aksinçe düzdi âdemi
Anuñ-ıçun ol uludur bu kiçi / Kim anuñ taşı bunuñ oldı içi
Diñle imdi niçedür eydem saña / Takrir ü tertîbini öñden soña
- 2645 Âlemi biş kat yaratdı pâdişâh / Gör ki n’eyledi vü n’itdi ol İlâh
Birbirine kapladı şol top gibi / İşid imdi bu ‘acâyib tertibi
Biri toprak biri sudur biri yil / Birsı oddur birisi emr-i Celil
Ol ki toprakdur durupdur ortada / Topragı su kaplamışdur iy dede
Suyı hem yil kaplayupdur yili od / Odı Allah kaplamış bâ-emr-i hõd

- 2650 Zîra kim Allah muhîtdür ‘âleme / ‘Âlemi bildüñ bu kez gel âdeme
Vallâhu min-verâ’ihim muhîtun 85/20
Âdemüñ hem gör niçedür tertibi / Ol dahı biş kat-durur ‘âlem gibi
Birbirini kaplamışdur ol dahı / İşid imdi niçedür ‘ilmin okı
‘Âlemüñ içi olupdur bunda kap / Kap içi vallahu a‘lem bi’s-savâb
Añlayumazsañ diyem her birini / Adlarıyla her birinüñ yirini
- 2655 Toprag u su yil ü od vü emr-i hak / ‘Âlemüñ ‘aksinçe durur sende bak
Daş yanüñ toprak dutupdur kaplayu / Ten-durur toprak bakarsañ añlayu
Ten içinde şol damarlar tolu kan / Su degül mi kim akar dün gün revân
Ol sudan dahı içerü yildür yene / Uş nefes kim varur iner öykene
Yine yilden içerü od yanadur / Şol harâret od degül mi yâ nedür
- 2660 Hem bu oddan içerü emr-i Hudâ / Hôd degüldür emr âmirden cüdâ
‘Âlemüñ şol taşına olan muhît / Âdemînüñ içine ol mürtebit
Uş eyitdüm âdemîyle ‘âlemi / ‘Âlemüñ ‘aksinçe geldi âdemî
Ol anuñçun mu‘teber durmuş durur / Anı kudret kaplayup dutmuş-durur
Biz anuñçun muhtasar kalduk za‘îf / Bizi toprak kaplayupdur iy harîf
- 2665 İlla gör kim içümüz ne mu‘teber / Yirden ü gökden virür her dem haber
Bu kez ölüp dirürîçek hak bizi / Taş yaña döndüriser içümüzi
Çünkü zâhir ola gizlü yirümüz / Uşbu ‘âlemçe ola her birümüz
Gizlü genci açılıp ma‘lûm ola / Gizlü sırlar gözlere görnügele
Yevme tüble’s-serâ’iru 86/8-9.
Bunda cân var cism-ile illâ nihân / Bakup anı göremez kimse ‘ayân
- 2670 Yarın anda ten ola hem cân-ıla / İlla kimse görmeye nişân-ıla
Bunda uş ten kaplayupdur cânları / Anda hem cân kaplayısar tenleri
Çün kıla hak yarın anda bu işi / Düpdürüst ‘âlemçe ola bir kişi
Şol yire kim bunda irer gönümüz / Yarın anda aña irer elümüz
Anuñ-ıçun bir kişinüñ mansıbı / Ola yitmiş katla bu dünya gibi

2675 Belki haddi vü hisâbı olmaya / hakka iren aña dahı kalmaya
Cân gönül peyvest ola küllî hak'a / hak vire anda bize 'ömr-i bekâ
Ayruk ölmek olmaya anda bize / Dôst yüzi görnüdüra her dem göze
Vücûhun yevmeizin nâzıratun ilâ rabbiâ nâzıratun 75/22-23.
'Âşık iver ol yüzi görmek-içün / Zerreyi ol güneşe virmek-içün
Kanı yoldaş kim olur gelsün bile / Gidelüm eglenmedin ol menzile

2680 İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl
ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM HAK TA'ÂLÂ BİŞ
DÜRLÜ 'İLM BU CİHÂNA NÂZİL İTDİ
VE HER BEŞİNİ BEŞ DÜRLÜ MAHALLE
BEDEN-İ İNSÂNA
ERZÂNİ KILDI VÜ YENE HER 'İLME BİŞ
DÜRLÜ DELİL 'ATÂKILDI
Kanı ol ilden ile 'ilm isteyen / Gelsün işitsün 'ayân-ender-'ayân
Nahv u tasrîf u lugat hâcet degül / Bâg ne hâcet çün bulunur evde gül
Mısr'ı n'idersin saña şeker gerek / Hôna gel kim yiyesin şeker börek
Ne gerekdür ol Hıtâyistân saña / Ger dilerseñ müşk-i hâlis gel baña

2685 Çün geñez kıldı Çalap her bir işi / Nişe dartarsın emek sen iy kişi
Maksuduñ 'ilm ü 'ameldür bil ü kıl / Ne gerekdür mâcerâ vü kâl u kıl Hazret'e irmek
dilerseñ sâdik ol / Ma'şuka irmek dilerseñ 'âşık ol
'Işk kitâbından okırsañ bir sebak / Ma'lum ola saña senden 'ilm-i hak
Zîra kim genc-hâne kıldı hak seni / Kodı sende külli kendü 'ilmini

2690 Hâlıküñ höd 'ilmi çokdur bî-hisâb / İlla şol kim mahluka kıldı hitâb
Tañrı'dan biş dürlü 'ilm inmiş-durur / Kullaruñ biş yirine konmuş-durur
'Işk-ıla diñler-iseñ eydem tamâm / Kankı 'ilme nireñi kıldı makâm
Diñle imdi her birinüñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını
Birisi bu 'ilm-i zâhirdür 'ayân / Birisi 'ibret-durur bellü beyân

- 2695 Birisi şoldur kim ol hikmet-durur / Biri esrâr u biri kudret-durur
İşid imdi eydeyüm her birini / Göstereyüm sende yirlü yirini
‘İlm-i zâhir Tañrı’ dan çün dôstına / Geldi hâkim oldı bu nefis üstine
Tâ ki nefse emr-i ma‘rûf bildüre / Pâdişâha karşı kullık kıldura
Nefsüne bu dogru yolu göstere / Sini şeytân gâretinden kurtara
- 2700 ‘İlmi zâhir itmeseydi ol Ahad / Nefs kalaydı zulmet içre tâ ebed
Levle’l-‘ulemâ’ü sâra’n-nâsu ke’l-behâyimi
‘İlm-i zâhir pes bu nefside oturur / İşi oldur nefsi yola getirür
Ol ki ‘ibret ‘ilmidür gör ol nedür / Kendüzüñde ol dahı gör kandadur
‘İlm-i ibret şol-durur ‘akl añlaya / Görmedügin hem göre hem tañlaya
Zîra ‘âlem üzre ‘ibret yazludur / ‘İlmi anuñ ‘akl içinde gizlödür
- 2705 Göz görür ‘akl okır ol ‘ibretleri / Hiç ola mı hem delü ‘ibret eri
Ol ilim pes ‘akl içinde oturur / Kanda kim bakarsa ‘ibret getirür
İnne fî-zâlike le-‘ibreten li-uli’l-epsâri 24/44
Çünki bildüñ ‘ilm-i ‘ibret ne-y-imiş / Diñle hikmet ol dahı kanda-y-ımışHikmeti hak
göñüle kıldı nüzûl / Bil anı kim kendü söylepdür nugûl
*El-hikmetü nutku’llâhi ta’âlâ*Hikmeti göñüllere hak bildürür / Şol göñüle kim aña
kâbil-durur
- 2710 Pes bu hikmet nakş olupdur göñüle / Andan ol kaynar gelür her dem
dileHikmeti bildüñ bu kez esrârı gör / Ol dahı kanda-y-ımış bir anı gör
‘İlm-i esrârı Çalap cânda kodı / Sanma kim nefside vü yâ tende kodı
Şol zamân kim cân ezelde var-ıdı / Anda söyleşdügi bu esrâr-ıdı
Pes bu esrâr ol ezelden cân-ıla / Bile geldi bunda nite ayrıla
- 2715 Cân içinde kodı esrârı Ahad / Cândan ayrılmayırsardur tâ ebed
Gel bu kez ol ‘ilm-i kudret gör nedür / Kendüzüñde ol dahı bil kandadur
‘İlm-i kudret zât içinde oturur / Niçe bitmez işleri ol bitürür
Kudrete bu zât içinde pâdişâh / Kendü düzdi aña lâyıq tahtgâh
Zîra kudret ‘ilmi küllî hak-durur / ‘Âlem içre hâkim-i mutlak-durur
- 2720 Pes bu kudret cümle ‘ilmüñ cânıdır / Zât içinde pertev-i Yezdânidür

- Uşbu biş ‘ilmüñ tamâm öñden soña / Adlarıyla yirlerin eytdüm saña
İşid imdi her birine ol Celîl / Niçe virdi hâllü hâlinçe delîl
Ol delîldür kim bu ‘ilmi geçürür / Şerbet eyler cümle halka içürür
Pes delîlsüz ‘ilmi hûd almaz kişi / Mâni‘ olur degme bir olmaz kişi
- 2725 İmdi her ‘ilmüñ delîli gör nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
‘İlm-i zâhirde delîlüñ gâyeti / Yâ hadîsdür yâhu Kur’ân âyeti
Zîra zâhir ‘ilmi nefste oturur / Nefs fozûldur dem-be-dem baş götürür
Kimsenüñ ayruk sözün kılmaz kabûl / İlla şol kim Tañrı eytdi yâ Resûl
Pes bu zâhir ‘ilmine oldur delîl / Kim Resûl eytmişdür anı yâ Celîl
- 2730 Gel bu kez ‘ibret delîlin gör nedür / Diñle imdi eydeyüm kim nitedür
‘İbrete yokdur delîl illâ misâl / Çün misâl geldi dahı yokdur mecâl
Zîra ‘ibret bu cihânda yazludur / Sırrı anuñ cism içinde gizlüdür
‘Akl oturmuşdur bakar ol ‘ibrete / Görür anda niçedür bunda nite
Yâ cihânuñ ‘ibretin eydür bize / Cism içinden bir mesel dir ol söze
- 2735 Yâhu cismüñ ‘ibretin eydür saña / Bu cihândan bir mesel getrür aña
Bu mesel bir âyinedür ortada / ‘İlm-i ‘ibret anda görnür iy dede
Pes meseldür ‘ibret evinde delîl / Nitekim Kur’ân’da eydür ol Celîl
- Ve tilke’l-emsâlü nazribühâ li’n-nâsi 59/21*
- ‘İbretüñ bildüñ delîli ne-y-imiş / İmdi gör hikmet dahı niçe-y-imişHikmete hergiz
delîl yokdur ‘ayân / İlla şol kim sâdık ola diñleyen
- 2740 hikmete ger sıdk olmazsa delîl / Kanda söylerse olur hûr u zelîl
Zîra kim hikmet Çalap nutkı-durur / Pes delîli mü’minüñ sıdkı-durur
Sıdkı yoga hikmeti sen söyleme / Key sakın ol hikmete zulm eylemeHikmeti Allah
gönüllerde kodı / Anı gayr-ı ehline eytmeñ didi
- Lâ-tu’tu’l-hikmete li-gayri ehlihâ fe-tazlimûhâ*
- Ehli oldur kim anuñ sıdkı ola / Sen diyinçe karşudan saddak gele
- 2745 Pes delîli hikmetüñ bu sıdk-ımış / Allah anı sende anuñçun komış
Kim alasin hikmeti saddak ile / Hem kopasin yarın ol Siddîk ile

Ve yef'alu'llâhu mâ yeşâ'u 14/27

*Yahkumu mâ yürîdu 5/1*Hikmeti bildüñ bu kez esrâra gel / Ne-durur anda delîl ikrâra gel

Ol dahı ma'lûm gerek niçe-durur / Diñle imdi eydeyüm kim ne-durur

'İlm-i esrârüñ delîli sevgüdür / Zîra sevgü cân içinde eygüdür

2750 Tâ ki sevgü olmayınca ortada / Cân içinden sırr açılmaz iy dede

Sevmedük yire kişi râz açmaya / Ger açarsa sözi anda geçmeye

Cânı cân sevse aña râzın açar / Küfr-ise İslâm-ısa anda geçer

Pes bu esrâra delîl sevgü-y-imiş / Bu sevişmek döstlara eygü-y-imiş

Yuhubbûnehum ke-hubbillâhi ve'llezîne âmanû eşeddü hubben li'llâhi 2/165

Ol tamâm oldı bu kez gel kudrete / Gör bu kudret 'ilmini kal heybete

2755 Anda dahı añlagıl nedür delîl / Kudret içre ne komış rabbi Celîl

Kudrete şoldur delîl kim söyleye / Ne ki dirse didüğini işleye

Zîra kudret ol-durur kim el ire / Dilese hem cân ala hem cân vire

Ve yef'alu'llâhu mâyeşâ'u 14/27

Yahkumu mâ yürîdu 5/1

İşlemege eli ire her işi / Yapmag u yıkmak ola kemter işi

Ne delîl gerek dahı ayruk aña / Didüğün çün işleye öñden soña

2760 Pes delîl bu 'ilm-i kudretde 'ayân / hükmini sürmek-durur bellü beyân

Kanda kudret 'ilmi varsa hak-durur / Anı bilen hâkim-i mutlak-durur

Her ki sâhib-kudret ola şeksüzün / Anı gören bil ki gördi hak yüzün

Gözü-durur ol kişi her kim baka / Gören hak dîdârın anda mutlakâ

Uşbu 'ilm bişdür tamâm eytdüm tamâm / Bişine biş yirümüz oldı makâm

2765 Biş delîl hem bişine geldi 'ayân / Kim anuñla geçdi ol bellü beyân

Her kime kim Tañrı rûzı kıldısa / Uşbu biş 'ilmi tamâm ol bildise

Hîç müşkil kalmadı ol kişide / Rahmet ola ol kişi bu dünyede

'Âşık'üñ cânı fidî olsun aña / Andan ayru olmasun öñden soña

Ol kişiden hak bizi ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

DÖRDÜNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN-I KİRÂ'AT-I KUR'ÂN İDER BİL
KİM KUR'ÂN'DA
BİŞ DÜRLÜ MAKÂM VAR VE HER KİŞİ
OL BİŞ MAKÂMI BİLE ZÜMRE-İ EHLUL-
LAHDAN OLA VE İLLÂ'ACEB OLMAYA
KİM KUR'ÂN'DAN HİÇ NASİBİ OLMAYA

- 2770 Tañrı 'ilmin hôş-durur bilse kişi / İşlese anuñ-ıla her bir işi
Okımag u bilmek ü kılmakdur iş / Kılduğı anda kabûl olmakdur iş
Ma'nisin bilmezse 'ilmi olur muhâl / Bildügin kılmazsa höd küllî vebâl
El- 'ilmü bi-gayri 'amelin vebâlün
Kılduğı anda kabûl olmaz-ısa / Pâdişâhuñ rahmeti gelmez-ise
Okımak bilmek ü kılmak assı yok / Fâsid işler işleyenüñ ussı yok
- 2775 İşid imdi eydeyüm ben ol kişi / N'eyeye kim fâsid olmaya işi
Ol gerek kim kendü eksügin bile / Bî-riyâ ihlas-ıla tevbe kıla
Çün riyâsuz tevbeden şerbet içe / Ne 'amel işlerse hazret'de geçe
Ol kişinüñ işi fâsid olmaya / İşleyüben soñra mahrûm kalmaya
Gerçi bu 'ilm ü 'amel hak'dan bize / Farz olupdur işlemek kamumuza
*Talebü'l- 'ilmi farîzatün 'alâ külli
müslimin ve müslimetin*
- 2780 İlla tâ'at tevbesüz kâbil degül / Ol kişinüñ maksudı hâsıl degül
Uşbu sözüñ maksudın eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Şol kelimullah ki Kur'ân'dur kadîm / Viribidi anı bize ol Kerîm
Hem okıñ hem ma'nisin bilüñ didi / Çün bilesiz didügin kılıñ didi
Kılınan çün lâyıq ola hazret'e / Tâ ebed yoldaş olasız rahmete
- 2785 Okımag u bilmek ü kılmak nedür / Kılduğuñ anda kabûl olmak nedür
İşid imdi eydeyüm bir bir 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân

- Kur'ân okınmakda vardır biş makâm / Biş kez okınmag-ıla olur tamâm
Degme birne bunça dürlü renc gerek / Renc yiye ol kimseye kim genc gerek
Diñle imdi biş kez okınmak nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
- 2790 Bir okınmak şol ki Kur'ân hıfz ola / hâfız anı yidi kır'atla bile
Kaç 'aşirdür niçe âyetdür tamâm / Ma'lûm ola kaç durakdur kaç makâm
İlla bilmez ma'nisin lafzın bilür / Eyle olsa bir kez okınmak olur
Pes ikinci okımağı şol-durur / Kim bire bir taht-ı lafzın bildürür
Degme bir harfün kim okır ma'nisin / Bilür anuñ ne dimekdür kamusın
- 2795 Taht-ı lafzuñ bilür ol ne didügin / İlla bilmez anda maksûd ne'ydügin
Ma'ninüñ maksûdını bilmekdür iş / Pes üçinçi okımağı ol-ımiş
Hem süre hem ma'niyi maksûdına / Hem bile her âyetün maksûdı ne
Sebeb-i nezli nedür anı bile / Şerhü takrîr eyleye kıldan kıla
Bu üçinçi okımakdur kamusı / Zîra bilnür bunda ma'ni ma'nisi
- 2800 İmdi gel dördinçisin gör ne-y-imiş / Bir işit kim ol dahı niçe-y-imiş
Şol-durur dördinçisi kim ol kişi / hazret'e lâyük ola her bir işi
Bildügi 'ilmi tamâm işler ola / Ol 'ilim birle 'amel eyler ola
Ol ki dördinçi okınmak şol-durur / 'İlmi böyle okımaklık yol-durur
Geldük ol bişinçi okınmaqlığa / Şoldur ol kim kılduğı göge aga
- 2805 Tâ'atuñ ol hazret'e lâyük gele / Pes saña hak rahmeti bayık gele
Çün kim Allah'dan saña rahmet ire / 'İlmüñe hem tâ'atuña cân vire
Dirile 'ilm ü 'amel sende tamâm / Mahkum ola saña cümle hâs u 'âm
Her bir a'zañ bir hüner issi ola / İşid imdi eydeyüm nessi ola
Gözün ola hak nurından yahtulu / Kime bakarsañ kılasın bahtulu
- 2810 Kulaguñda şöyle ola ol eser / Kim alasın her bir ünden bir haber
'İlm ü hikmet kim gelür senden dile / İşidenün gönli içre yazıla
Her du'â kim gele agzuñdan dogâ / Bir nefesde ol nefes göge aga
Ellerünle götüresin düşmişi / Dutar-ısañ bitüresin her işi

- Ayaguñ basduk yire rahmet gele / Nire kim varur-ısañ ilden ile
- 2815 Akluñ Allah sun‘ını fikr eyleye / Sun‘ içinde Sâni‘a şükr eyleye
- Göñlüñ Allah rahmetiyle şâd ola / Cümle dürlü kaygudan âzâd olaHasıl ola cânuña
kurb-ı visâl / ‘İyd ola saña bu cümle mâh u sâl
- Saña bakan anı göre şeksüzün / Gözgü olup gösteresin döst yüzün
- Şol sebebden saña bu devlet gele / Kim işüñ ol hazret’e lâyük ola
- 2820 Çünki tâ‘at anda makbûl olmaya / Ol kişiyiye uşbu devlet gelmeye
- Çün kabûl olmaya hazret’de işi / hâsıla gelmeye hergiz ol kişi
- Neye beñzer uşbu söz eydem saña / ‘İşk-ıla diñler-iseñ öñden soña
- Şuña beñzer kim kişi hön eyleye / Anuñ-ıla döstlarını toylaya
- Çünkim ol ni‘met tamam kaynar bişer / Ol bişinçe hâs u ‘âm anda üşer
- 2825 Aş bişiçek üzre hön-sâlar gelür / Zîra hönüñ tertibini ol bilür
- Kotarur ol ni‘meti çanaklara / Düzer ol çanakları tâbaklara
- Çünki hön ârâste olur u tamâm / Buyurur kim oturlar hâs u ‘âm
- Bıragur hönü vü halk üzre bakar / Yimege virür salâ kendü çıkar
- Çün salâ degdi vü halk meşgûl olur / İrdüginçe sunar ol hõndan alur
- 2830 Kankı aş kim hõş gelürse göñline / Lokma lokma alur andan eline
- Pes eliyle iltür anı agzına / Diş urur çeyner ki çıka magzına
- Lezzeti çün çıkar anı hal ider / Toklîg anda hâsıl olur kim yudar
- Yidügi çün kursagında hazm olur / Cümle dürlü a‘zaya kuvvet gelür
- Kuvvet-i ten hâsıl olur kişiyiye / Uşbu sözden saña ma‘nî işıya
- 2835 Bu meseldür ma‘ninin eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
- Hön bu Kur‘ân’dur ki virdi ol Celîl / Kim bu hõna yok-durur olmak zelîl
- El-Kur‘ânu mâ’idetu’llâhi*
- Çün diledi hak bu hönü mutlakâ / Düzdi yüz yigirmi dört biñ matbaha
- Göksi peygâamberlerüñ matbah-durur / Göñli hõd çömlek gibi mutlak-durur
- El-kalbü fi’s-sudûri ke’l-kudûri*
- Yirde gökde yaş kuru kalmadı hîç / Kim bu matbahlarda olmadı havîc

Ve-lâ ratbin ve-lâ yâbisin illâ fî-kitâbin mübînin 6/59

- 2840 Yidi biñ yıl kaydı bişdi tamâm / Kamu dîne da‘veti oldu makâm
Geldi hön-sâlâr u düzdi tertibi / Zîra aña virdi hak bu mansıbı
Yidi kat hön eyledi düzdi tamâm / ‘Âleme düpdüz bu hön düşdi tamâm
İnne li’l-Kur’âni batnen ve li-batnihî batnen ilâ seb‘ati abtunin
Añla hön-sâlâr kimdür iy safâ / Mustafâ’dur Mustafâ’dur Mustafâ
Görseñüz her bir varak oldu tabak / Degme bir harf ol tabakda bir çanak
- 2845 Degme harf ma‘nisi bir ni‘met-durur / Biribirne beñzemez lezzet virür
Çün Nebî düzdi bu rahmet hönını / Hôna döndürdi bu halkuñ yönini
Çün bıraktı hönı vü urdı salâ / Vây aña kim yimeye mahrûm kala
Diñle imdi yimegi niçe-y-imiş / Kim bilesin bunda maksûd ne-y-imişHâfız oldur hön
kıyında oturur / Kankı aşdan diler-ise götürür
- 2850 Taht-ı lafzın bildüğü şoldur yene / Kim iledür aldugını agzına
Ol nüzûlın bilmege yimek emek / Şol-durur kim ol ta‘âmı çeynemek
Şol kim ol bildüğünü tutmak-durur / Ya‘ni ol çeynedüğün yutmak-durur
İşledüğü lâyıık olmak hazret’e / Yidüğü siñmek bigidür sûrete
Yidüğü siñmez-ise şerbet içer / Ol dutılmış mi‘deyi şerbet açar
- 2855 Tâ‘atı geçmez-ise n’itmek gerek / Tevbe kılup el etek tutmak gerek
Ve tûbû ila’llâhi cemî‘an eyyuhe’l-mü’minûne 24/31.
Uşbu sözün tavrı oldu tamâm / Biş kez okınmak dile geldi tamâm
Ma‘lum oldu niçe okınmak gerek / Okınan görnür ne öginmek gerek
Halk sanur kim kendüsi Kur’ân okır / İlla bilüñ kim bizi Kur’ân okır
Kur’an’ı biz kañaru okıyavuz / Ol okır ol gösterür eyü yavuz
- 2860 Ol-durur mü’minlerüñ kulavuzı / Hem anuñla bilinür dirlik özi
Devlet anuñ kim aña yoldaş ola / Renc yimekten aña bagrı baş ola
Başı hoşdur ‘Âşık’uñ Kur’ân-ıla / Sever anı gönül-ile cân-ıla
Ger degülmissedydi Kur’ân inmegi / Ma‘lum olmayaydı bu dîn yigregi
Yanmasaydı cânlar içre bu çerâğ / Zulmet içre bulmayaydı cân firâğ

Ol çerâguñ tal‘atından degdi tâb / Kim teveccüh eyler aña şeyh ü şâbHak bizi ol
sevgüden ayırmason / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

BİŞİNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I KEYFİYYET-İ HALVET-İ EHL-İ

SÛLÛK İDER BİL KİM DÜNYÂDA BİŞ

DÜRLÜ GALEBE VARDUR VE HİÇ KİMSE

ÖZİNİ ANDAN HALÂS İDEMEZ MEGER

Kİ ‘İNÂYET-İ *MENYEHDİLLÂHU* İRİŞE

HALVETLERİ TECELLİ-İ ZÂT-ILA

MÜNEVVER Bİ-NURİLLÂHİ OLA 7/178

Kanı ol kim halvete girmek diler / Halvet içre nefsi öldürmek diler

Kasd ider kim anda ança otura / Tâ ki nefsi aña îmân getüre

Fikr-i fâsid kendüzinden yâd ola / Rûzigâr şerrinden ol âzâd ola

2870 Ya‘ni diler kurtıla endîşeden / hazret’e tâ‘at kıla bu cân u ten

Kûşelerde bir evi halvet kılur / Oturur anda anı halvet bilür

Niçe halvet kim cihânuñ teşvişi / Deñiz olmuş batmış aña ol kişi

Göñli cânı teşviş ü gavgâ tolu / Ya‘ni halvetde miyem dir ol delü

Halvet oldur anda galbe olmaya / Endişe ol göñüle yol bulmaya

2875 Ya‘ni biş kat galbe vardur dünyada / Halvet andan içerüdür iy dede

Her kim andan kurtıla bellü beyân / Halvet issi ol-durur bilüñ ‘ayân

İşid imdi biş kat ol galbe nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür

Vasfi birle şerhini eydem tamâm / Kim saña ma‘lûm ola halvet makâm

Geldük imdi birisi ol galbenüñ / Saltanat hükmidür üstüñde senüñ

2880 Her dem anuñ galbesi eksük degül / Ten mi vardur kim aña ol yük degül

Sultânın zikr eylemez dil olmaya / Ol añılmaz hiç mahfil olmaya

Kamu dilde söylenüdür durmadın / Kim ola kim añmaya sultân adın

Hem añarlar adını hem işini / Kimse var mı kim yimez teşvîşini

Gâh ‘adli gâh zulmı söylenür / Hâs u ‘âm cümle anı zikr eyleneür

- 2885 Gâh begler añıludur geh çeri / Geldi vardı akdı urdu illeri
Gâh ilçî sözi al tamga-y-ıla / Şehr tolu galbe vü gavgâ-y-ıla
Geh yasama gâh kapçur geh tagar / Koşına koşmuş ili her dem sagar
Uşbu sözden hâli olmaz hâs u ‘âm / Bu keleşî toptoludur her makâm
Birisi bu söz-durur ol galbenüñ / Bu keleşî tesbihüñdür hûd senüñ
- 2890 Yine bundan içeri bir kat dahı / Galbe var anuñ dahı ‘ilmin ohı
Ol dahı gör dünyada nedür ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
Şoldur ol kim iş ü konşî dût u yâr / Her birinüñ sende bir maksadı var
Kimisi öldi yasa varmak gerek / Kavminuñ hem gönlini sormak gerek
Kimisi hûş düğün eyler il gelür / Okıdı varmaz-ısañ gönli kalur
- 2895 Kimi sayru sormak ister sor anı / Kimi bir dem görmek ister gör anı
Kimi küstü birbiriyle kîni var / Hûş safâ kıl birbiriyle anı var
Kimisi şunu diler irte gice / Kim soralar nitesin hâlüñ nice
Her birinüñ hâlini sormak gerek / Her birinüñ maksudın virmek gerek
Hiç eksilmez bu iş yıldan yıla / Niçelerüñ ‘ömrini virdi yile
- 2900 Yine vardur bir katı galbe dahı / Şöyledür kim bir dem añdurmaz hak’ı
Niçe baş ol galbeden oldı semî / ‘Ömri geçdi bulmadı halvet demi
Diñle imdi ol dahı nedür i yâr / Bâg u çift ü mülk ü mâl u rûz davar
Çifti koşup tohmını saçmak gerek / Çün ekin oldı bugün biçmak gerek
Mâli işletmek ü başarmak gerek / Götürüp ilden ile varmak gerek
- 2905 Ger ‘imâret olmaz-ısa mülk dakı / hâsılı bitmez ü olmaz revnakı
Hem başarılmak gerek rûz u davar / Çâre yok kanda ise kaygusu var
Hâs u ‘âm u beg ü kul yohsul u bay / Gark olupdur bu işe yıl on iki ay
Bir dem uht bu galbeden hâli degül / Kim ola kim ol anuñ hâli degül
Yine vardur bir ulu galbe yene / Şöyle kim hiç beñzemez ayrugına
- 2910 Ol dahı bir key işit niçe-y-imiş / Kim bilesin bu hikâyet ne-y-imiş
Ata ana ‘avrat oğlan kız gelin / Kamusınuñ sen yiseñ gerek gamın

Ataya vü anaya hürmet gerek / ‘Avrata vü oglana ni‘met gerek

Çün ulaldı ogul evermek gerek / Ağı atlas at katır virmek gerek

Kız boya degdi bu kez eyle çehîz / Elin alup erine ısmarla tîz

‘Accilû benâtikim bi’t-tecvîz

2915 Çün ogul kız sag ola kaygusu var / Sayru olsa hûd dahı korkusu var

Uşbu galbe teşvişinden hâs u ‘âm / ‘Ömri geçdi bulmadı halvet makâm

Kamusından ulu bir galbe dakı / Var-durur kim hîç işitdürmez hak’ı

Ayrugından cehd idenler kurtılır / İlla bu galbe öliçek ayrılır

Dirliğinde andan ayrılan kişi / Ol-durur mutlak hak’ı bulan kişi

2920 Nedür ol galbe diyem diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘nisin añlar-ısañ

Şoldur ol niçe ki tende cân ola / Üç yüz altmış damaruñda kan ola

Kan içinde yügrüşür nefis ü hevâ / Erdür ol kim anı kendüden sava

Kibr ü kîn ü buhl u hem fisk u fesâd / Katlarında hak sözi yavlak kesâd

Fi‘l ü fitne hırs u hıkd u şerr ü şûr / Halvet olmaga kişiyi kanda kor

2925 Hışm u gaybet cehl ü inkâr u riyâ / Kor mı sini kim varasın Tañrı’ya

Degme birnüñ galbesinden ‘akl u cân / Cûş içinde kanı halvet iy fülân

Her ki bu biş galbeden kurtılmadı / Bilüñ anı hîç halvet bulmadı

Ol gerekse göge çıksun yalñuzın / Halvet olup görmeyiser dôtst yüzün

Gerek insün yidi deñiz ka‘rına / Halvet issi olmayısar ol yene

2930 Gerek agsun yüce daglar başına / Dôtst-ıla olmayıyardur âşinâ

Çünkü dünyâ galbesinden çıkmadı / Halvet içre dôtst yüzine bakmadı

Halvet issi ol-durur kim dünyeden / Kurtıla diri yörirken bu beden

Ölümünden ilerü ölmüş ola / Halvet issi ol kişi ölmüş ola

Mûtû kable en-temûtû

Kendüzinden çıkmayınça âdemî / Bulmadı kandasa da halvet demi

2935 Çünkü kendü varlığından yâd ola / Kanda olsa ol kişi âzâd ola

Galbe içre halvet ola ol kişi / hakdan ayru olmaya hergiz işi

‘Âşık anuñ etegin elden koma / Tesbihidin adını dilden koma
Ol-durur ol Pâdişahuñ rahmeti / Bu cihânuñ ol cihânuñ devleti
Ger bulardan kimse behre ala ol / Tâ kıyâmet rahmet içre kala ol
2940 Bunlaruñla varıgörgil hazret’e / Kim ebed lâıyk olasıñ rahmete
İy Kerîm ü pür kerem sen kıl kerem / İredursun rahmetüñ her dem-be-dem

ALTINÇI DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I hADİS-İ SÂFİRÛ TASİHHU

TAGNEMÛ EYDÜR

BİL KİM ÂDEMDE BİŞ DÜRLÜ ‘İLLET

VARDUR ZÂHİREN VE BÂTINAN ŞÖYLE

KİM BİNDEN BİRİ VE ÇOKDAN AZI OL

BİŞ DÜRLÜ ‘İLLETDEN SİHHAT BULUP-

DUR VE BU BİŞ DÜRLÜ ‘İLLETÜÑ BİŞ

DÜRLÜ MÂNİ‘İ VE DÂFİ‘İ VARDUR

İşid iy sagvan diyüp da‘vî kılan / Olmasun kim ola bu da‘vî yalan

Ud ola sagvan demek sayru kişi / ‘Ayb ola bayvan demek yoklu kişi

Halk kamu yohsuldur illâ Tañrı bay / Kamuya rızkıñ virür yıl on iki ay

*Vallâhü ‘lganiyyü ve entümü‘l-fukarâ‘u. İnnâ‘llâhe hüve‘r-rezzâku zü‘l-kuvveti‘l-
metînü 47/38, 51/58*

2945 Halk sökeldür illa kim bilmez neden / Ne var eger yörise sag bu beden

Hîç dert yok kim anuñ dermâni yok / İlla halkuñ kendüye fermâni yok

Mustafâ eytdi sefer kılmak gerek / Sağlığı hem baylığı bulmak gerek

Sâfirû tasihhû tagnemû

Ger bu halk sayru degülmisse-y-idi / Sağlığı isteñ niçün diye-y-idi

İşid ol sağlığı u sayruluk nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür

2950 Âdemînuñ biş yiri sayru olur / Sayruya tîmâr idüñ yohsa ölür

Hîç hâcet yok kim ol olmaz revâ / Hîç derd yok kim aña yokdur devâ

İlla meger kim ecel irmiş ola / Kamu işden ol kişi kalmış ola

- Kim anuñ derdine dermân olmaya / Rencine tîmâr assı kılmaya
Yohsa ayruk niçe kim bî-çâre var / Kamusınuñ derdine bir çâre var
- 2955 Pes bilüñ sayrulara vardur meded / Tañrı'nuñ fazlı üküşdür bî-'aded
Geldük ol biş sayruluk gör ne-y-imiş / Kendüzüñde her biri kanda-y-ımış
Ne yirüñ sayru olur bilgil i yâr / Sağlığın ister iseñ kılğıl timâr
Diñle imdi her birinüñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını
Birisi şoldur ki ten sayru olur / Biri nefsdür hîd 'ayân sayru olur
- 2960 Birisi 'akluñ-durur bilmez misin / Biri gönülündür timâr kılmaz mısın
Birisi cândur kim ol rencûr olur / Niçeler cânı kim ol rencden ölü
İşid imdi her birinüñ renci ne / Ne kefaretdür bularuñ rencine
Ne-durur ten renci niçe em gerek / Ol cerâhatdur aña merhem gerek
Tende yâ nesne çıkar yâ zahm olur / Aña ne dermân gerek cerrâhbilür
- 2965 Bu tenüñ sayrılığı şoldur 'ayân / Aña cerrâhdur hekîm bellü beyân
Çünki ten sayrılığın bildüñ nedür / Diñle imdi bir bu nefsuñ niçedür
Nefsde şoldur sayruluk kim halk bilür / Sayru dip dîstlar anı soragelür
Çün yimek içmek bu nefs elindedür / Pes tagayyurlık dahı yolındadır
Yâ yimekten nâ-muvâfık lokmalar / Gelür olur dem-be-dem nefse zarar
- 2970 Yâ sovuk koymış olur yâhîd hevâ / Tıb içinde isteñ ol derde devâ
Ol ki nefs sayrılığıdır şol-durur / Aña dermân tıb içinde bol-durur
Nefsi bildüñ imdi bu kez 'aklı gör / Ne-y-imiş anuñ dahı rencini sor
Çün bilesin sen bu 'akluñ rencini / Añlayasın uşbu sözüñ gencini
'Akluñ oldur renci kim fikri şaşar / Fikrine olmayası işler düşer
- 2975 Gâh olur kim fikr ile çok mâl bulur / Virür anı fikr-ile mülkler alur
Geh alur bir ulu begüñ kızını / Sultân eyler fikr-ile kendüzini
Geh varur fikri-y-ile iller açar / Geh metâ'lar götürür deryâ geçer
Geh yapar u geh yıkar geh öldürür / Fikr-ile hîç olmaz işler oldurur
Ortada añmaz Çalap emrini hîç / Bu hevesler gönle tolmuş pîç-e-pîç

- 2980 Böyle olsa pes ‘akıl rencûr olur / Uşbu rencden ‘akl sohbetden kalur
Evliyânuñ sohbetin her kim bula / ‘Akli anuñ işbu rencden kurtıla
Şerbeti ‘akluñ velî katındadır / Diñle bu kez kim göñül renci nedür
Bu göñül rencin dahı bilseñ gerek / Ne-y-imiş dermnını kılsañ gerek
Çn göñül rencûr ola kaygu dutar / Kaygudan kaynar yine kaygu biter
- 2985 Bu göñül sayrulıgı kaygu-durur / Vy aña kim kaygu aña h-durur
Kaygu eglense göñülde jeng olur / Jeng olıçak gözgü yüzi neng olur
Gussa v kaygu gñlden gidicek / Bu göñül bagçaları virür çiçek
Biter anda ma‘rifet yimişleri / Sag gñlñ böyle olur işleri
Her kim ister göñli rencden kurtıla / Eydeyüm kim n’eyleye v ne kıla
- 2990 Ol ulular sohbetini istesün / Varsun anda ‘ilm  hikmet diñlesün
Çünki hikmet işide ol şd ola / Göñli kamu kaygudan âzâd ola
Çn gñlden kaygu kll srile / Renci anuñ saglıga degşrile
Bil ki irdk yirde bu hikmet nuru / Dirgrr lmiş-iken göñülleri
- İnna’llâhe yuhyi’l-kalbe’lmeyyite binri’l-hikmeti kemâ yuhyi’l-arza’l-meyyite bi-
m’i’l-matari*
- Nitekim yagmur suyu gökden yagar / l yirler dirilür ni‘met dogar
*Ve enzelnâ mine’s-sem’i m’en tahren li-
nuhyiye bih beldeten meymen 25/48-49*
- 2995 Pes bu göñül rencini hikmet savar / Zîra kim hikmetde Allah nrı var
Ol dahı bitdi bu kez gel cânı gr / Derdini bildüñ yine dermânı gr
Cn dahı sayru nedendür derdi ne / Gr ne dermân olur anuñ derdine
İşid imdi eydeyüm şerhi bile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla
Nuht ki nefsdan sâdır olsa bir günâh / Kim duta kul üzre anı pâdişâh
- 3000 Anun odından bu cn sayru düşer / Zîra dstdan dirliği ayru düşer
Ger günâhdan zevk alur nefs yaglanur / İlla cnuñ yolu hak’dan baglanur
Çn günâh cânı gelür kat kat basar / Mahbus eyler seyrini hak’dan keser
Bu gnhuñ her biri bir tag olur / Cn anuñ altında nite sag olur

- Yarın anda bu günâhuñ cirmini / Cân göriser ol ‘azâbı ol kını
- 3005 Pes ol oddan cân bu kez sayru olur / Zîra dôstdan dirliği ayru olur
Görseñüz kim miskin olup basılır / Zikr ü tâ‘atdan gıdâsı kesilür
Nitekim rencûr olan nesne yimez / Yimege söylemege renci komaz
İmdi bu rence bize dermân gerek / İstesün dermân kime kim cân gerek
Diñle dermân ne-durur eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
- 3010 Tevbedür cân rencine şerbet bilüñ / İy yarânlar tevbeye ragbet kılüñ
Her kim ister cânı rencden kurtıla / Ol gerek gerçekleyin tevbe kıla
Çünkü cân bu tevbeden şerbet içür / hak anuñ üzresine rahmet saçar
Halaka ‘llâhu’l-ervâha fi zulmin sümme reşşe ‘aleyhim nûrahû
Câna sıhhat irer ol dem şeksüzün / Gözin açar karşı görür dôst yüzün
Hem şükürden hem utanmakdan kızar / Ne günâhı var-ısa derler sızar
- 3015 Sagalur cân dürlü rencden arınur / Kanda baksa gözine dôst görünür
Bu kadar söz tap-durur añlayana / Sıdk-ıla ikrâr-ıla diñleyene
Kişi oldur kim anuñ ikrârı var / N’eylesün söz aña kim inkârı var
Âşık’uñ istedügi şol kişidür / Kim bu sözi cân içinden işidür
Sözi diñlerken gözi ma‘nî güder / Göñli ol ma‘ni-y-ile tolmış gider
- 3020 İy Çalap sen rûzı kılğıl kamuya / Şunı kim sözden göñül ma‘nî tuya

YİDİNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I hAVÂSS-I HAMSE VE FARK-I

BEYNE hAVÂSS-I ‘AVÂM U HAVÂS

KILUR hAVÂS-I ‘AMME BÂSIRA SÂMİ‘A

ŞÂMME ZÂYİKA LÂMİSE

HAVÂS-I HÂSSA NEFS KALB RÛh SIRR-I HAKİKAT SIRRU’L-ESRÂR VE
BEYÂN-I Ah-

VÂL-İ ‘AVÂM VE HAVÂS İDÛP BEYÂN-I

‘AKL KİM HALİFETULLAHDUR KILUR

İlk saña bilmek gerek kim ol İlâh / Niçe düzdi ‘âlemi ol Pâdişâh

- Kâf-ıla nun ortasından bu cihân / Niçe doğdı âşikârâ vü nihân
Çün bu halkı yog-iken var eyledi / Hôn bırakdı kamusını toyladı
Hiç halk yokdur ki ol ni‘met yimez / Degürür hiç kimseyi mahkûm komaz
- 3025 Halka hõd ni‘met yimek bayık-durur / İlla hõnı kendüye lâyıık-durur
Her birinüñ hõnı lâyıık özine / Hem muvâfık ni‘meti kendüzine
Yirde gökde ne ki mahlûk var diri / hak honında yiyedurur her biri
Her yirüñ hâlinçe hõnı var-durur / İlla bu ‘akl ortada server-durur
‘Aklı bu milke halîfe eyledi / Kamulardan ‘aklı artuk toyladı
Ve iz kâle rabbüke li’l-melâ’keti innî câ’ilün fi’l-arzı halîfeten 2/30
- 3030 Anuñ-ıçun kim anuñ penç hissi var / Her nenüñse lezzetini ol duyar
İşid imdi eydeyüm hissi nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Biri yimekdür cihânda hõnları / Biri işitmek-durur hõş ünleri
Biri şoldur hõş yiyiler yiyleye / Biri göre hõş teferrüc eyleye
Biri dutmakdan alur lezetleri / Virdi hak biş hisse bu ni‘metleri
- 3035 Geh yimekden lezzet alur mu‘teber / Geh işitmekden alur datlu haber
Geh yiyiler hõş latîf çiçekleri / Geh bakar gözle görür gökçekleri
Geh neye kim meyl iderse el sunar / hiss içinde gizlüdür bu biş hüner
İlla ol kim evliyâ ‘aklı-durur / Anuñ işi kamudan a‘lî-durur
Zîra kim ol ‘akl-ı küldür iy kişi / İşid imdi niçedür bahşâyîşi
- 3040 Niçe lezzet rûzı kıldı hak aña / Diñle uşbu hikmeti batgıl taña
Geldük imdi eydeyüm hõnı nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Ol zamân kim hak yaratdı ‘akl-ı kül / Kim cihânda yokdur andan ulu kul
Yog-ıdı bu yir ü gök uçmak tamu / ‘Akla hõn olmag-ıçun geldi kamu
Şol nefes kim doğdı bu ‘akl acıdı / Ya‘ni kim kuldur hak’a muhtâc-ıdı
- 3045 Pâdişâhdan hõn tevakku‘ eyledi / Şâh anuñçun gör kim ol dem n’eyledi
Açdı yoklık matbahını ol hakîm / Dartdı varlık hõnın anda ol Kerîm
Düşdi ‘akluñ öñine urdı salâ / Vây aña kim yimeye mahrûm kala

- Pes bu ‘âlem Tañrı hönıdur i yâr / İşid imdi eydeyüm hõnda ne var
Cümle sûret kim yaradılmış-durur / Ol ‘ademden ‘âleme gelmiş-durur
3050 Her biri bir kâsedür ni‘met tolu / Ni‘meti hikmetdür aña iy ulu
Niçe biñ yıldur ki bu ‘akl anı yir / Ne bu hön eksildi ne ‘akl oldı sır
Şerbetü’l-hubbe ke’sen ba’de ke’sin femâ feraga’s-şarâbu velâ ruviytü
Hön-ı ‘âlem ni‘met-i hikmet-durur / Ol ki hön-sâlâr-durur kudret-durur
Çün yidi bu kez semâ‘ ister semâ‘ / Hôş avâzlar kılmak ister istimâ‘
Kulagın ol kâf-ıla nûn’a dutar / İşidüp aňlayana ol söz yiter
3055 Zîra ol sazdan bu sûfi kim-durur / Raksa girmiş durmadın hey çarh urur
Cümle halk ol nagmeden cünbişdedür / Görsenz kim her biri bir işdedür
Zîhi nagme diñmedi bir dem üni / Ol-durur çevrindüren ay u günü
Ol didi oldı oludur olısar / Künfekân pes niçe, ma‘zûl kalısar
Ol zamân kim hak bu sazı döndüre / Otura bu sûfi hırka indüre
3060 Çünki saz ister ‘akıl diñler şunı / Hôş semâ‘ eyler hak’a karşı yöni
Bu kez ister hôş yiyiler yiyleye / Diñle imdi eydeyüm kim n’eyleye
Yirde gökde ne ki mahluk var-durur / Kamusına bu ‘akıl burnın urur
Yiyiler hak yiyisin ister bulur / Kanda varsa ol yiye ma‘lûm olur
Nitekim ol Mustafâ eytdi ‘ayân / Baña Rahmân yiyisi gelür revân
İnnî le’ecidü nefese’r-Rahmâni
min kıbeli’l-Yemeni
3065 Ger dilersen sen dahı yıylayasın / Anuñ-ıla cânuñı toylayasın
Karşı durgıl evliyânuñ yüzine / Dut ‘akıl burnın bularuñ sözine
Kim alasin ol nefesden yiyiler / Yiyleyenler anı böyle yiyiler
Çün ‘akıl hak yiyisin hôş yiyledi / Bu kezin görklü yüze meyl eyledi
Geldi gözden bakdı ‘âlem nakşına / Bildi kim nakkâş kimdür nakşı ne
3070 Nakşı kor nakkâşına hayrân olur / Ya‘ni hak dergâhına seyrân kılır
Kanda kim baksa görür hak yüzini / Anuñ-ıçun unıdur kendüzini

Fe-eynemâ tuvellû fe-semme vechu'llâhi 2/115

'Akla her dem görnûdur kudret yüzi / Ol yüzi niçe göre sûret gözi
Ger dilerseñ kim göresin sen dakı / Bakduguñ yirde gümânsuz ol hak'ı
Gözü dutgıl 'akluña sun'ımı sen / Kim göresin Sâni'i ol gözgüden

3075 Yine düşdi 'akla bir hôş ârzû / Diledi kim kuça hôş hôş hûb-rû
Eydeyüm kim ne kılur 'akl añlagıl / Añlayıçak uşbu sözi tañlagıl
Mushaf içre sahralar var kâfurî / Kim düşüpdür bunlara Allah nûrı
Sahra yüzi toptolu çâdır-durur / Ne dilerseñ anda sen hâzır-durur

Müşk ü 'anberden-durur ol haymeler / Hayme içinde neler vardur nelerHûrun
maksûrâtun fi'l-hiyâmi 55/72.

3080 Hayme içre oturur hôş hûb-rular / Kim Çalab'uñ rahmetindendür bular
Yüzleri nûrı güneşden görklürek / Degme birnüñ boyı nûrdan bir direk
Sahra kâğıd hayme yazı ma'ni hûb / Niçesi sabr ide 'akl aña bakup
Pes 'akıl ol sahraya seyrân kılur / Görür ol gökçekleri hayrân kalur
Girür ol haymelere vü el sunar / Her birinden hazz alır zî-hôş hüner

3085 hûr u gilmân sanmañuz gökden yagar / İlla bilüñ kim bu sohbetden dogar
Ol kişiden kim bu sohbet gelmeye / Yarın anda hûr u gilmân bulmaya
Ger inanmazsañ baña, bak mushafa / harf içinde ma'nisin gör iy safâ
Ma'niyi dut 'akla var kim iresin / Tâ ne lezzet vardur anda göresin
'Akla virdi hak bu biş dürlü işi / 'Âkıl-ısañ sen dahı işle iy kişi

3090 Evliyâ bahşâyışidür bu hüner / Degme câhil bu işe el mi sunar
'Âşık anuñ kulıdur kim iş bile / Uşbu biş dürlü hüner andan gele
Cümle 'ömrin zevk içinde geçüre / Ol ezelden tâ ebed devlet süre
İy Çalap sen rûzı kıl kullaruña / Ol dükenmez hönı yohsullaruña

SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM BEŞ DÜRLÜ KAPU HAKDAN CİHÂNA AÇILMIŞDUR VE

İN'ÂM-I RAHMETİ KAPUNUÑ KAPUÇI-

LARINA İRİŞÜP-DURUR KAPUNUÑ

GENGİLİĞİ VE VÜSATİ BEYÂN İDER

- Kanı ol kim alkış ister uludan / Vâsf-ı hâlin diñlesün ben delüden
- 3095 Eydeyüm kim n'eyleye ol ne kıla / Kim ululardan müdâm alkış ala
N'eyleye kim devlet aña yâr ola / Yir ü gök ehli aña dildâr ola
Kankı dilden alkış ala ol kişi / Kim döne hoşnûdlığa her bir işi
Ol ki bilmez alkışı kimden ala / Ne bilür kim hoşnûd andan kim ola
Ger dilerseñ kim bulasın diñlegil / Didügüm söz ma'nisini añlagıl
- 3100 Eydeyüm alkış u hoşnûdlık nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Dünyada biş kapu vardur iy safâ / Her birine cân-ıla kılğıl vefâ
Her kim ol biş kapudan alkış ala / Şeksüzin andan Çalap hoşnûd ola
İşid imdi her birinüñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını
Birisi ata-y-ıla ana-durur / Biri üstâduñ degül mi ne-durur
- 3105 Biri ahı birisi şeyh kapusı / Olsa gerek her birinüñ tapusı
Biri hûd hazret-durur bellü beyân / Biş kapu bunlar-durur bilgil 'ayân
İşid imdi her birine ne gerek / Tapusı vü kullığı niçe gerek
Vasfi birle şerhini eydem tamâm / Kim saña ma'lûm ola bu biş makâm
Her birinde ne gerekdür bilesin / Aña lâyık kullıguñı kılasın
- 3110 Geldük evvel ata ana kapusı / Eydeyüm nedür bularuñ tapusı
Bu ogul kız ataya vü anaya / Farz u vâcibdür kim ikrâm eyleye
Ne ki dirse karşı söz kaytarmaya / Mahkum ola hîç kaşın kantarmaya
Felâ-tekul lehumâ üffin velâ-tenherhümâ ve kul lehumâ kavlen kerîmen 17/23.
Bir zamân ata ana işler-idi / Oglını vü kızını bisler-idi
Bu kez ogul kız gerek kim işleye / Atayı vü anayı hûş bisleye
- 3115 Ataya ogul gerek kim yâr ola / Dogru yolda düzile dildâr ola
Ata gönlin bekleye hîç armadın / Ana gönlin isteye hî durmadın
Ol kişi her dem-be-dem alkış ala / Pes bilüñ andan Çalap hoşnûd ola
Ol tamâm oldı bu kez üstâda gel / Cehd kıl anuñ dahı alkışın al

- Kim Çalap hoşnûd ola her dem saña / Rahmet ola yoldaşuñ öñden soña
- 3120 N'idüp üstâd alkışın sen alasin / Hem Çalap hoşnûdlığını bulasin
Eydeyüm kıldan kıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ
Hidmet it üstâduña sen kul gibi / Şöyle kim ol bay sen yohsul gibi
Ögren anuñ 'ilmini olma melûl / Her ne kim dir 'ilm için kılğıl kabûl
Her kim üstâd ışiginde kul ola / Tañrı katında sözi makbûl ola
Setecidunî inşâa'llâhu sâbiren velâ
a'sî leke emren 18/69
- 3125 Bu şerî'atdur kim üstâd öğredür / Resm ü erkân u nişân ad öğredür
Farz u sünnet bildürür nefse 'ayân / Da'vet eyler tâ'ata bellü beyân
Kankı nefis kim tâ'ata gelmedi ol / Tañrı'nuñ emri nedür bilmedi ol
Pes bilüñ üstâdı 'âlimler-durur / Kim şerî'at ne'ydüğünü bildürür
Eyle olsa anlara 'izzet gerek / Hem edeb erkân u hem hidmet gerek
- 3130 Kimse kim üstâdına hidmet kıla / Hiç gümân dutmañ kim ol alkış ala
Hem Çalap hoşnûd ola andan 'ayân / Girtü bilgil bu sözi bellü beyân
Ol dahı bitdi bu kez gel ahıya / Kullıg it ihlâs-ıla kılma riyâ
Berk kuşan ol kapuda sen er gibi / Güç götürgil sabr idüp şol yir gibi
Mâluñı terk it yüzüñ döndermegil / Geleni hoş dut kuru göndermegil
- 3135 hak yolında dogru durgıl sınmadın / Yolu göster yolsuza kaypınmadın
Toprag eyle yüzüñi yol ehline / Olmasun kim dutasın kibr ü kine
Elem ye'ni li'llezîne âmenû en tahşa'a kulübühüm li-zikri'llâhi 57/16
Kim ahı her dem saña alkış kıla / Hem dahı senden Çalap hoşnûd ola
Ahıdan geçdi bu kez şeyh kapısı / Gör anuñ dahı niçedür tapısı
N'idesin kim ol dahı alkış kıla / Hem yene senden Çalap hoşnûd ola
- 3140 Şeyh öñinde şöyle durgıl sen i yâr / Şeyhden ulu görme sen hiç ihtiyâr
Şol göz ile kim bakarsın sen hak'a / Ol gözün bak şeyhüñe hem mutlakâHak'dan ayru görmegil sen şeyhüñi / Şeyhe bagla gönlüñi vü 'akluñı
Şeyh gönli gözgüdür sen bak aña / Görine ol gözgüden Allah saña

- Şeyh öñinde sen fidî kıl özüñi / Er-iseñ sen vir aña kendüzüñi
- 3145 Çün kılasın sen bu bâzârı tamâm / Sen bulasın şeyh gönlinde makâm
Şeyh nefsenden saña alkış gele / Lâcerem senden Çalap hoşnûd ola
Ol dahı oldu bu kez gel hazret'e / Gör anuñ kullığını kal heybete
Anda hıdmet neyimiş bilgil 'ayân / İşid imdi niçedür bellü beyân
Ol işikte yüzüñi ur topıra / Varlıguñdan çık fenâ ol yoklığa
- 3150 hak'dan ayruk her ne kim sermâye var / Terkin urgıl kamusınuñ sen i yâr
'İlm ü hikmet zikr ü tâ'at kamusın / Umıd ol dem uçmağın u tamusın
Tecrid olgıl varlıguñdan külli dur / 'Akl u cân u nefis ü gönül terkin ur
Ko bu yoldaşlaruñı sen yalnız ol / Sen dahı sıgmazsın anda sensüz ol
Neng ü nâm u nâmûs u erkân nişân / İsteme anda zamân u ne mekân
- 3155 Kamu nesne mahv olıçak göz kala / Pâdişâh'dan ol göze görmek gele
Anuñ-ıla girü anı göresin / Ol gönüller maksudına iresin
Takrir oldu uş tamâm ol biş kapu / Bildük anda ne-y-imiş kullık tapu
N'eyleyüben lâyıık ola kul hak'a / Ma'lum oldu hiç gümânsuz mutlaka
İş bilindi işleyesi er gerek / Bu yolu varmaga key server gerek
- 3160 Kim bilesin kaçça varur bu mesel / Sözi nedür ma'nisi neye bedel
'Âşık anuñ kulıdur kim yol vara / hak kimi sevdiyse yolu ol vara
Anlaruñ yüzi suyıçun iy Kerîm / Bizi bizden istemegil iy Rahîm
Rahmetüñden yarlığa kullaruñı / Rûzı kılğıl sen bize dîdâruñı
- DOKUZINÇI DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM SÂLİKÜNG MİSÂLİ
NİÇEDÜR VE VÂKİ'ÂT VE MÜKÂŞİFÂT
Kİ SÂLİKDEN SÛRETE GELÜR NE TARİK-
İLADUR VE 'AKABÂT VE DEREKÂT KİM
YOLDADUR BİLDÜRÜR KİM NE NESNE
VE NİÇEDÜR

- Yine buldum bir mesel senden saña / Dut kulagun bir dem uht benden yaña
- 3165 Kim bilesin bu mesel kaçça varur / Söz nedür hem ma'nisi ne gösterür
Bildüre bu söz saña n'itmek gerek / hazret'e kimse niçe gitmek gerek
Anda varanlar n'ider añlayasın / Añlayıçak bu işi tañlayasın
İşid imdi eydeyüm şerhi bile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla
Bir kişi kim durdı sultâna varur / Bu meseldür diñle bir ne gösterür
- 3170 Ol kişi biş dürlü iş kılsa gerek / İşid imdi eydeyüm n'olsa gerek
Ol gerek evvel düze yol zâdını / Aluban gitmek-içün ol zâdını
Hem düze sultân-ıçun hıdmet tapu / Kim bula ol varduğı yirde kapu
Çünkü cümle yol yaragı cem' ola / Hem muvâfik ol yola yoldaş bula
Çün yaragın eyledi n'itmek gerek / Bu kezin yola çıkup gitmek gerek
- 3175 Yolda hem gör niçe zahmet darta ol / Hôd emeksüz olmadı hergiz bu yol
Geh inişdür geh yokuşdur yazı yir / Yola giden geh sovuğ geh ıssı yir
Açlık u arnuk harâmî korkusı / Yol erinüñ hiç dükenmez kaygusı
Tâ kim ol varınça sultân şehrine / Kendüzin virmek gerek yol kahrına
Çünkim irdi menzile n'itmek gerek / Bir kolay yir buluban konmak gerek
- 3180 Anuñ-ıçun konar anda ol kişi / Tâ tefahhus eyleye her bir işi
Göre begler kanı, sultân kandadur / Añlar anda iş nitedür hâl nedür
Dutınur ol sultânüñ pes bir begin / Komaz elden ol begüñ hiç etegin
Kullıg eyler ol begüñ gönlin alur / Şöyle kim ol beg aña hoşnûd olur
Beg öninde 'arza kılur hâlini / Tâ bilür ol beg anuñ ahvâlini
- 3185 Hem dahı 'arza kılur hidmetlerin / Gösterür hem ol beğe pişkeşlerin
Beg varur söyler şehe bu hâlleri / Destûr alur, alur iltür ol eri
Beg bile çün tapuya gitdi kişi / Kaldı anda işi kavmı yoldaşı
Hiç kimesne anuñ-ıla varamaz / Varsa dahı pâdişâh hükmi komaz
Yalñuzın varmak gerek ol tapuya / Kamusıyla çünki vardı kapuya
- 3190 Gördi anda degme bir kullar durur / Kim muti' olmaz-ısa boynın urur

- Zehresi yok dınmaga hıç kimsene / Kim durısar karşı sultân hükmine
Her kimüñ kim nesnesi yok virmege / Anı komazlar saraya girmege
Bu kezin ol beg aña oldı sebab / İltıdi sultân õñine kıldı ‘aceb
Geçürür ol perdelerden beg anı / Zîra kim dutmış-ıdı etegini
- 3195 Çün hakikat gördi sultân yüzini / Yavu kuldı korkudan kendüzini
Söyleyesi bir keleş bulmaz / Kaldı ‘âciz n’eyleyesin bilemez
Bu kez iş sultâna kaldı hükm anuñ / Çâre ne çün hâkim oldur hükm anuñ
Ne ki sultân hükm iderse ol-durur / Yâ virür hil‘at veyahûd öldürür
Ol kişinüñ dahı yokdur çâresi / İlla şol kim yüz urup yalvarası
- 3200 Ger kabûl kıldı geçürdi lutf anuñ / Yohsa ger haşım itdi sürdi ‘unf anuñ
Uş tamâm itdük bu biş dürlü işi / Eyt düğüm ol sultana giden kişi
Biri şol kim eyledi yol yaragın / Biri şol kim yola basdı ayagın
Biri şol kim vardı kondı menzile / Biri şol kim şâhı gördi göz-ile
Biri şol kim pâdişâhun hükmine / Hıç kimesne zehresi yok kim dine
- 3205 Uşbu biş dürlü işi kim diñledüñ / Şerhi birle ben didüm sen añladun
Bu meseldür bagla anı mahluka / Gör bu mahlûk niçe varur Hâlık’a
Hem bu biş dürlü işi añla nedür / Bu şerf‘at hem tarikat niçedür
Ma‘rifet hem ol hakikat ne-y-imiş / Ol ledün ‘ilmi dahı niçe-y-imiş
Eydeven ger ‘ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlar-ısañ
- 3210 Bu şerf‘at şol-durur kim ad ola / Bil ü kıl kim yolda saña zâd ola
Yol yaragın eylemekdür mutlakâ / Usañ olma çün gidisersin hak’a
‘İlm ü tâ‘at hem saña azuk-durur / Hem Çalap dergâhına lâyıkdurur
Çok yarak it aña andan çık yola / Hôş-durur kim yolda azuk bol ola
İlla cehd itgil ki yola gidesin / Ger gidemezseñ bu zâdı n’idesin
- 3215 Pes tarikat ol yola gitmek-durur / Yol emegin ihtiyâr itmek-durur
Bu riyâzet ol yoluñ âfâtıdur / Lâcerem kim yol yörimek katıdur
Dost u düşman zahmetin dartmak gerek / Dün ü gündüz durmadın yortmak gerek

- Terk ü tecrîd ol iniş yokuş-durur / Yola gitmek yavlak ulu iş-durur
Nefs harâmîdür bu yolda key sakın / Hem bu yoluñ ugrısıdur kibr ü kîn
- 3220 Key hazer kıl bozmasun bunlar seni / Ger zafer bulur-ısa iltür dini
Bu tarîkatdur ki ben eytdüm saña / Yoldaş iste yalñuzın gitme aña
Varıgörgil bu yolu yoldaş-ıla / Varmayasın menzile bir baş-ıla
Ma‘rifet nedür bu kez bilgil ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Ma‘rifet menzildür anda cân iner / Durag eyler bir zamân anda konar
- 3225 Tâ tefahhus eyleye n’itmek gerek / hazret’e kimüñ-ile gitmek gerek
Añlaya kim kim-durur hazret begi / Ol-durur sultân öñinde hâsekî
Etegin dutmak gerek bu cân anuñ / Çün bilür sözün sımaz sultân anuñ
Cân anuñla hazrete girmek diler / Ya‘ni kim sultân yüzün görmek diler
Ol ki hazret begleridür şeksüzün / Enbiyâ vü evliyâdur gör yüzün
- 3230 Diñle beglerbegi kimdür iy safâ / Mustafâ’dur Mustafâ’dur Mustafâ
Cân bu işi bildügidür ma‘rifet / Olmaya ol cân öñinde ma‘siyet
Pes hakîkat kankısıdur bilelüm / İşiden bilmez görenden soralum
İşid imdi niçedür eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Çün Çalap dergâhına yol buldı cân / Cân içinde kalmadı hergiz gümân
- 3235 Gördi kim karşı duran ol hak-durur / hak cemâlin gördüğü mutlak-durur
Çün hakîkat göredurur döst yüzün / Pes hakîkat dimek oldur şeksüzün
Zîra kim hiç kalmadı şekk ü gümân / Ol özendüğü yire irdi bu cân
Ol dahı bitdi bu kez ‘ilm-i ledün / Bir işid kim ne-y-imiş ol min-ledün
Min-ledün oldur ki hükm ider Çalap / Kul içinde kalmadı ayruk taleb
- 3240 Ol hükümden añaru kul geçemez / Hiç kimesne anda agzın açamaz
Enbiyâ vü evliyâ ‘âciz kalur / Ne kim Allah dilegiyse ol olur
Lutf iderse rahmeti çok hükm anuñ / Kahr iderse pâdişâhdur haşm anuñ
Yef ‘alu’llâhu mâ yeşâ’u ve yahkumu mâ yürîdu 14/27, 5/1
Yarlıgarsa rahmeti çok ve’s-selâm / Haşm iderse höd ‘azizün zü’ntikâm 3/4

Yagfiru limen yeşâ'u ve yu'azzibu men yeşâ'u 48/14

- Anı kim bilmez bu kullar ol bilür / Dilegin işler ü hem hükmin kılur
3245 Ol arada hükmi yokdur mahlukuñ / Emr ü takdîr ü dilek ol Hâlık'ıñ
Ne kılursa hâkim oldur mutlakâ / Ol arada söyleyümez kul hak'a
Söylemedin kamu söz ma'lûm aña / Min-ledün budur ki didüm uş saña
Bu ledün pes Tañrılık 'ilmi-durur / Şöyle kim her ne dilerse buyurur
Kendünüñ şol kendüligi 'ilmidür / Kim diye kim 'adli vü yâ zulmudur
3250 Mahlukuñ anda eli irmez eli / 'Âciz ü hayrân nebî vü hem velî
Uş tamâm itdük bu biş 'ilmi tamâm / Hem 'ilimdür añlayana hem makâm
'Aklumuz irdügi yirden söyledük / Güç yiten yirden sözi şerheyledük
İlla ol kim ulular 'ilmi-durur / Bu kadar bilmek kim ol a'lâ-durur
Yüzi toprak 'Âşık'un ol uluya / Kim bu söz içre dilek nedür diye
3255 Söz içinde artuk eksük var-ısa / Düzivire her ki dogru yâr-ısa
Kamumuz ol hak katında eksügüz / Da'vimüz yok bilürüz eksügümüz
İnşaallah kim Çalap 'avf eyleye / Rahmetiyle cümlemüzi toylaya
ONINÇI DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN-I MUHİB VE MAHBÛB İDER BİL
KİM ÇÜN HARF-İ KÂF NÛN'A ULAŞDI
OL EMİR KİM SÂBIK-I 'İLMULLAHDA
MEVCÛD-IDI HAZRET-İ 'İZZET KATINDA
MU'ALLAK DURUP HÂL DİLİNÇE
İHDİNA'S-SİRÂTA'L-MUSTAKİME NİDÂ
İRİŞDİ Kİ ÂDEME VAR KİM BİŞ PERDEDEN
'UBÛR İDÛP MÜNTEHÂYA İRİŞESİN
Yine bir söz eydiserem iy safâ / Âdem-iseñ bu söze kılğıl vefâ
Zîra bu söz âdemîler işidür / Ol bile kim 'akl anuñ yoldaşidur
3260 Âdemi sen nakş u sûret sanmagıl / Degme sûret görüben aldanmagıl

Âdemî şol kimsenedür mutlakâ / Kim içinden yol açılmışdur hak'a

Ol gönülden kim hak'a yol yok-durur / Pes anuñ hayvânlığı mutlak-durur

Âdem'i Kur'an'da öğdi ol Celîl / Vardur âhir aña âyât u delîl

*Veled kad kerremnâ benî âdeme ve Hamelnâhüm fi'l-berri ve'l-bahri ve
razaknâhüm mine't-tayyibâti ve*

fazzalnâhüm 'alâ kesîrin mimmen Halaknâ tafzîlen 17/70.

Dünyada biş perde vardur mu'teber / Âdemî oldur bile andan haber

3265 Ol bişinçi perde âdemdür 'ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân

Ol zamân kim pâdişâh lutf eyledi / Kün diyüp kudret diliyle söyledi

Çün dokındı birbirine kâf u nûn / Dogdı 'âlem oldı yir gök ay u gün

Innemâ emruhû izâ erâde şey'en

36/82

Ol emir kim mutlakâ hak'dan-ıdı / 'Âlem anuñ cismidür ol cân-ıdı

'Âlem içre ser-nigûn durmuş-ıdı / hazret öñinde yüzün urmuş-ıdı

3270 Ser-nigûn durmuşken ol emr-i Hudâ / Perde düşdi ortaya kaldı cüdâ

Girü hazret'den yaña yol bulmadı / Kaldı şöyle ne kılasın bilmedi

Pes çağırdı ol dem ol âvâz-ıla / Nâliş itdi hazret'e biñ nâz-ıla

Eytdi iy hak dogru yol göster baña / Kim duram karşu senüñ dîdâruña

Tañrı'dan ol dem aña geldi hitâb / Eytdi sabr it bu sâ'at kılma şitâb

3275 Yort kim ol sen istedüğüñ dogru yol / Bellü bil âdem nihâdındadur ol

Yol ola ol âdemüñ gönli saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña

Çün işitdi bu sözi ol emr-i hak / Yire indi düşdi hazret'den yirak

Yir içinde çünki durdı bir zamân / Ma'din oldı her makâmda çıkdı kân

- Çün boyandı emr-i hak bu ma‘dine / hazret’e yol istedi andan yine
3280 Ma‘deni âdem nihâdın sandı ol / hazret’e andan dahı bulmadı yol
Yine eytdi ol emir kim iy İlâh / Dogru yol göster baña iy pâdişâh
Sen kulavuzla beni dogru yola / Kim yönüm dîdâruña karşı ola
Yine geldi hak’dan aña bu hitâb / Eytdi vargıl âdeme kılma şitâb
Yol ola ol âdemün göñli saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña
3285 İşidiçek bu sözi n’itdi bu kez / Şöyle kim durmuş-ıdı bitdi bu kez
Va’llâhu enbeteküm mine’l-arzı nebâten 71/17
Başı ol ma‘din içinde ser-nigûn / Ayagı bitdi budag oldu uzun
Ya‘ni ma‘dinden nebâta geldi ol / Kim nebâtdan bula bu kez dogru yol
Pes nebâtlar ser-nigûn durmuş-durur / Görseñüz agzın suya urmuş-durur
Çün nebâta geldi ol emr-i İlâh / Bu nebât oldu aña hış tahtgâh
3290 Durdı şâh u açdı yaprak virdi gül / Çün emir bakdı nebâta gördi gül
Bu güli âdem nihâdın sandı ol / Gül içinden hazret’e istedi yol
İstedügin bulmadı anda yine / Kim varaydı pâdişâh dergâhına
Yine eytdi iy Çalap göster yolum / Kim saña karşı ola dogru yönüm
Yine geldi Tañrı’dan aña hitâb / Âdeme var âdeme kılma şitâb
3295 Yol ola ol âdemün göñli saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña
Çün yine geldi Çalap’dan bu nidâ / Ol emir kendüzini kıldı fidâ
Görseñüz hayvânlara yim oldu ol / Ya‘ni kim bulmag-ıçun dergâha yol
Çün yidi hayvân nebâtı semridi / Semriden bu hayvanı ol emr-idi
Ol nebâtda ser-nigûn durmuşdı örü / hayvana geldiyse döndi arkuru
3300 Yir içer oldu bu kez işdür görür / Birbirinden hazz alur lezzet virür

- Çünkü lezzet buldı hayvânda tamâm / Dutdı ol hayvân vücûdında makâm
Yine âdem sandı anı bilmedi / İstedi ol dogru yolu bulmadı
Yine eytdi yâ İlâhî sen baña / Dogru yol göster ki varam ben saña
Yine geldi Tañrı'dan aña hitâb / Âdeme var bunda sen kılma şitâb
3305 Yol ola ol âdemüñ göñli saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña
Yine uşbu sözde 'âciz kaldı ol / N'eylesün çün hazret'e bulmadı yol
Kendüzin virdi bu kez kurbânlığa / Ya'ni ister yol bula göge aga
Âdeme hön eyledi ol özini / Gör niçe kıldı fidâ kendüzini
li-küllü ümmetin ce'alnâ mensekenhüm
nâsikâhu 22/67
Maksud ol dergâha yol bulmag-ıçun / Katre girü deñize tolmag-ıçun
3310 Çün yidi âdem bu hayvân hönını / Pâdişâha dogru dutdı yönini
Ol emir kim hazret'e bulmazdı yol / Âdeme geldi bu kez hayvândan ol
Âdem içinden yol açıldı aña / Yolu dogrıldı bu kez hak'dan yaña
Bakdı bir yoldan ezel görnür 'ayân / Gördi bir yoldan ebed bellü beyân
Karşusunda gördi bir yol var dakı / Bakdı ol yoldan bu kez gördi hak'ı
3315 Geldi ol biş perdeden geçdi bu kez / Gizlenü cân râzını açdı bu kez
Cân içinden çağırıp uşbu sözi / Eytdi gördi Tañrı'yı göñlüm gözi
*Mâ kezebe'l-fu'âdu mâ re'â 53/11*Hâceti vü maksudı oldı tamâm / hazret'e irdi yine buldı makâm
Âdem'e secde anın oldı helâl / Kim bu sûretten bilindi ol visâl
Uşbu söze bir mesel eydem yine / Kim vire sır bu mesel diñleyene
3320 Diñle imdi nicedür eydem 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Çün diler bennâ yapa bir hõş sarây / Ol sarâyı tâ göre yohsul u bay

- Sûretin ilk baglar anuñ fikr-ile / Taş u ağaç yog u kerpüç yok bile
Çün sarây ister ki bennâyı göre / Kendüyi eyleyene fehmi ire
Cehd idüben göremez bennâyı ol / Pes bu kez ister bulımaz dogru yol
- 3325 Çagırur kim dogru yol göster baña / Tâ varam ol dogru yoldan ben saña
Eydür ol bennâ seni ben eyledüm / Fikr içinde bir mu'allak söyledüm
Ol didüm olduñ u gördüm ben seni / Ol suratdan görmeyesin sen beni
Ser-nigûnsın sen henûz irmeyesin / Sen beni bu hâl-ıla görmeyesin
Bu latîfden ol kesîfe var ki ben / Görinem saña bulasın beni sen
- 3330 Çün işitdi uşbu sözi ol sarây / Düşdi bennâdan irag u kıldı rây
Vardı taşa kerpüçe boyandı ol / Ya'ni kim anda bula mi'mâra yol
Yine yol bulmadı anı görmege / Tâkatı olmadı aña irmege
Yine eytdi dogru yol göster baña / Kim varam ol dogru yoldan ben saña
Eytdi bennâ âdeme gel âdeme / Kim ol âdemden gelesin sen baña
- 3335 Çün olasın hış sarây u hış makâm / Bulasın bini ola maksud tamâm
Çün sarây aldı bu bennâ sözini / Virdi bennâ eline kendüzini
Kerpüçi taşı çü bennâ yaptı hış / Ol sarây kim eydür-idüm oldu uş
Ol sarâyıñ sûretidür bu sarây / Kim bu bennâ kıldıdı tedbîr ü rây
Görmedi bennâyı eydür bu kez in / Hiç gümânsuz gördi bu kez şeksüz in
- 3340 Eyledi mi'mâr anı hış tahtgâh / Lâyık oldu otura bir pâdişâh
Nitekim ma'nî ki 'akl anı sever / N'eyleyüben ol girü 'akla irer
İşid imdi eydeyüm şerhi bile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla
İlk düşer ma'nî mürekkebe çengine / Rengini kor döner anuñ rengine
Anuñ içinden diler 'aklı göre / Kanı ol 'akl evine kanda ire

3345 Kaygurur ‘akla ki yol göster baña / Tâ varam ol dogru yoldan ben saña

İhdina’s-sırâta’l-müstakîme 1/6

‘Akl aña eydür senüñ dogru yoluñ / Âdemî gönlinedür degşür halüñHibr içinde olduguñça şeksüzün

Bu ‘akıldan ma‘ni çün aldı cevâb / Ol cevâbı kendüye gördi savâbHibr içinden geldi bu harf evine /

3350 Ma‘ni bu kez harf içinden irdedi / Ya‘ni ‘akla irmege yol istediHarf içinde yine ‘aklı görmedi /

Yine eytdi dogru yol göster baña / Kim varam ol dogru yoldan ben saña

Ve enne hâzâ sırâtî müstakîmen

fettebi ‘ûhu 6/153

‘Akl eytdi mâniye, var âdeme / Yoldaş olgıl ol nefesle ol deme

Ol nefesde çün dutasın sen vücûd / Saña halk anda kıla cümle sücûd

3355 Ol nefes yol eyleye hak’dan saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña

Çünkü ma‘nî aldı ‘akluñ sözünü / Dartdı ol harfden bu kez kendüzünü

Ya‘ni dilde söylenür söz oldu ol / Söz içinden ‘akla buldı dogru yolHarf içinden ma‘ni yol bulmaz-ıd

Tâ ki kelme olmayınça harf u harf / Olmadı hîç kimseye bu ma‘ni sarf

3360 Ya‘ni kim âdem dilinden buldı yol / Bir ‘akıldan varmaga bir ‘akla ol

Pes bilüñ kim âdemîdür kârgâh / Âdemîden añlanur ol Pâdişâh

Ol emir kim hak’dan ayrılmış-ıdı / Eyle san kim ol dem ol ölmüş-ıdı

Öldi andan oldu ma‘dinde diri / Topragı kân eyleyen anuñ nuru

Öldi ma‘dinde yine buldı hayât / Ol hayâtdan bitdi bu cümle nebât

3365 Yine öl emri uş nebâtlar da ölür / Dirilür bu kez varur hayvân olur

Öldi hayvân da vü oldu âdemî / Saltanatla dutdı cümle ‘âlemi

Bu kez âdem de öliçek mutlakâ / Dirilüben vasl olısar ol hak’a

Anda varup n’olısar gelmez dile / Âdemî oldur ki bu remzi bile

- Âmire irdi emir buldı bekâ / Aslı hak'dandı yine vardı hak'a
- 3370 Geçmeyinçe uşbu biş evden tamâm / Olmadı hazret aña mülk ü makâm
- Bu hikâyet yol eri vasfı-durur / Söz degüldür sözlerüñ aslı-durur
- Cümle kendü hâlümüzdür eydilen / Añlaya ol yol varan u hâl bilen
- Âdemîlik key ulu menzil-durur / hazret'e yavlak yakın mahfil-durur
- Her ki geçdi ilerü ol oldı hak / Gitdi kendü varlığı vü toldı hak
- 3375 Ol ki döndi girü hayvân mülkine / Soñ nefesde meyli ol 'ömr ilkine
- Girü hayvân u nebâta gitdi ol / hazret'e kanda irer bağlandı yol
- Çün girü meyl eyledi cân u gönül / Redd-i hazret bil anı bilme kabûl
- Âşık'a şoldur temennâ kim Celîl / Kendüye ola yene kendü delîl
- Komaya ol bizi girü dönmege / Sarmaşuban dünyada eglenmege
- 3380 Dünyayı kop cân gönül 'ışka uya / Kendü 'ışkı darta ilte kendüye
- İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Kendü 'ışkuñdan bizi ayırmagıl
- Rahmet eyle dinleyenler cânına / Sen irür bunları ma'nî kânına
- Her nefes biñ rahmeti hakkuñ aña / Kim yazanı fâtiyhâ birle aña
- Mustafâ nûrı hakıyçun iy Hudâ / Rahmetüñden eyleme bizi cüdâ

EL-BÂBÜ'S-SÂDİSU Fİ'S-SÜDÂSİYYİ

- 3385 Bâb-ı altınçıda bu on dâsitân / Ma'lûm eyler altıları bî-gümân
- Kim cihânı çün yaratdı pâdişâh / Altı üzre urdı bünyâd ol İlâh
- DÂSİTÂN-I EVVEL ALTINÇI BÂBDAN
- BEYÂN İDER KİM HAK TA'ÂLÂ'ÂLEMİ
- ALTI GÜNDE YARATDI VE ANA ALTI
- CİHET VARDUR VE ÖZİ TEBÂREKE VE

TA‘ÂLÂMUKADDES VE MÜNEZZEHDÜR

CİHETDEN

İlk saña bilmek gerek kim ol Kerîm / Niçe yarattı cihânı ol hakîm

Niçe getürdi ‘ademden ‘âlemi / Niçe bitürdi ‘âlemden âdemi

Yiri gögi niçe düzdi mu‘teber / Diñle imdi niçedür eydem haber

3390 *Kün* didi kudret diliyle söyledi / Uşbu mülki yog-iken var eyledi

Kendü ‘ilminden bu mülk oldı tamâm / ‘Arş u kürsî yir ü gök her bir makâm

İlla zâhirde cihânıñ cismini / Altı günde urdı anuñ resmini

Velekad halakna ‘s-semâvâti ve ‘l-arza vemâ beynehumâ fî-sitteti eyyâmin 50/38

‘Arş düzdi gökden evvel ibtidâ / Yine âhir anı kıldı intihâ

Ka‘beyi ilk yire bünyâd eyledi / Yine soñra anı âbâd eyledi

İnne evvele beytin vuzi ‘a li ‘n-nâsi

le ‘llezî bi-bekketi mübâreken 3/96

3395 Çün yarattı yir ü gögi pâdişâh / Gör ki ne kıldı vü n’itdi ol İlâh

Yire göge altı gün virdi zamân / Hem dahı altı yaña urdı mekân

İşid imdi her mekânıñ adını / Kim bilesin uşbu sözün dadını

Ol mekânıñ birisi maşrık-durur / Kim güneş andan dogar aydın virür

Biri magribdür ki gün anda batar / Ol batıçak karañu mülki dutar

3400 Birinüñ adı cenûbdur muhtasar / Kim harûr her dem-be-dem andan eser

Birine hûd ma‘rûf eydürler şimâl / Dört mekândur dört yaña dutdı kemâl

Dört mekândur dört rükündür dört yaña / Dört divâridur cihânıñ görseña

Eyle olsa ‘arş anuñ sakfi-durur / Hem dahı bu ferş anuñ sahnı-durur

Bagladı uş şeş cihet oldı tamâm / Sakf u sahn u dört divâr u hûş makâm

- 3405 Pes bu dünyâ bir ev oldu key ulu / Ev içi ‘ibret-ile ni‘met tolu
Sakfa baksañ dopdolu ‘ibret-durur / Sahna baksañ düpdüzi ni‘met-durur
Çün bu mülki böyle düzdi ol İlâh / Eyledi mahlûk-ıçun hôt tahtgâh
Viribidi mahlukı kim geldiler / Her birisi bir dilekle kaldılar
Her birin bir nesneye tuş eyledi / Anuñ-ıla göñlini hôt eyledi
Küllü hizbin bimâ ledeyhim ferihûne 30/32
- 3410 Kimisi ol ‘ibrete kalmış-durur / Kimisi ol ni‘mete talmış-durur
Kimi düşmiş dün ü gün ‘işret kovar / Kimi durmuş ‘ilm-ile hikmet sever
Kimisi müştâk-durur hak nûrına / Şöyle kim güymez bugünden yarına
Kimi şöyle gark olupdur dünyaya / Bilümez kim ne kıla vü n’eyleye
Degmesin hak bağlamışdur bir işe / Hiç kimesne eydemez kim bu nişe
- 3415 Kendü gizlenmiş kimesne göremez / Hiç mahlûk kudretine iremez
Yir gök anuñ kandalığın bilmedi / Ay u güneş yügrüşüben bulmadı
‘Arş u kürsî vü kalem bilmez anı / Birbirine sorışurlar kim kanı
Yidi yılduz dün ü gün hükmindedür / İlla bilmezler ki hâkim kandadır
Şol mukarrebler ki vardur tapuda / Şöyle sergerdân kalupdur kapuda
- 3420 Cümle gök ehli biribirne sorar / Anı bilmege kimüñ ‘aklı irer
Çarh anı bilmege sergerdân-durur / Anuñ-ıçun durmadın gerdân-durur
Nüh felek hayrân kalupdur ol hak’a / Kandalığın bilimezler mutlaka
Âdem ü perî vü cinnî kurd u kuş / Buyrugında ger inişdür ger yokuş
İlla bakup göremezler göz-ile / Söyleşüben iremezler söz-ile
- 3425 Ne dil irer aña ne bu ‘aklı u cân / Ne zamân var ne mekân var ne nişân
Şeş cihet kim urdı bu halk hâlidür / Yohsa ol bu şeş cihetden hâlidür

- Küllî fârigdür bu mülkden zât-ıla / Sâbit oldı uşbu söz âyât-ıla
Lîki cümle mahlukât andan-durur / Emri anuñ cümle halka cân-durur
Gün anuñ emri-y-ile her gün dogar / Yir anuñ hükmi-y-ile dutdı karâr
3430 Yil anuñ hükminde eser durmadın / Su anuñ emrinde akar diñmedin
Her yaradılmış ki var ansuz degül / Nitekim her bir beden cânsuz degül
İlla aña kimsenüñ irmez eli / Cümle sergerdân nebî vü hem velî
Yir ü gök anuñ-ıla kâyim-durur / O münezzeh bâkî vü dâyim-durur
Sun‘ıdur halk gördüğü sâni‘ degül / Anı seven sun‘ma kâni‘ degül
3435 Şeş cihetden nesne kim hâlidür ol / Pes aña niçe bula kimsene yol
İşid imdi aña irmek niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Şeş ciheti sen dahı yıksañ gerek / Ya‘ni bu endîşeden çıksañ gerek
Sag u sol u zîr ü bâlâ pîş ü pes / Uşbu fikri kendüzüñden külli kes
Gönlüñi cem‘ eyleyüben bâ-hodâ / Tâ meger vuslat bulasın bâ-Hudâ
3440 Añlayana bu kadar söz tap-durur / Göñli bu söz külli aña tapdurur
Yüzi toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye
Cân göñül virmiş ola küllî hak’a / hazret’e göz ırmadın dogru baka
‘Işkın artur ışk-ıla diñleyenüñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlayanuñ
İy Hudâya dogru yoldan ırmagıl / Rahmetüñden sen bizi ayırmagıl

İKİNCİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN HİKÂYET İDER KİM ÂDEMİ-ZÂD ALTI

CİHETDE MAHBÛSDUR VE ANDAN

HALÂS OLMAZ PES ZARÛRET SÂLİKE BİR

ÖZGE TARİK GEREK VE OL TARİK-ILA

TANRI’YA İRİŞMEK BEYÂN İDER

- 3445 Yine geldi gönlüme bir vâsf-ı hâl / Kim bu hâlden açılır kurb-ı visâl
Cümle düşvâr işleri öñden soña / Külli âsân eyleye bu hâl saña
İresin maksûduña bu hâl-ıla / Şâd olasin devlet ü ikbâl-ıla
Kim bu hâli hâllenürse şeksüzün / Bî-hicâb ol görisedür döst yüzün
Diñle imdi eydeyüm ol hâl nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
- 3450 Şeş cihetle bagludur her âdemî / Anuñ-ıçun hazret'e irmez demi
Ger niçe kim hazret aña iredur / Her niçe hâlde ki varsa göredur
İlla bu halkuñ eli irmez aña / Şeş cihâta baglanupdur görseña
Ne-durur ol şeş cihâtı baglayan / Diñle imdi edeyüm bilgil 'ayân
Altı yaña altı nesne perdedür / Eydeyüm ol perdeler bir gör nedür
- 3455 Biri ma'dindür nebâtdur hem biri / Sag u soldur bu iki perde yiri
Biri hayvândur biri insân-durur / Öñde soñda her biri bir san-durur
Biri asluñ biri fer'uñdur 'ayân / Zîr ü bâlâ yirleri bellü beyân
İşid imdi eydeyüm tafsîl-ile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla
Evveli ma'din-durur ol perdenüñ / Anuñ-ıla baglanupdur sag yanuñ
- 3460 Maksud ol ma'din dimekde ne-y-imiş / Ya'ni ma'dinden biter altun gümüş
Baglayupdur ol senüñ sag yanuñı / hazrete varmaga komaz cânuñı
Zîra sag eldür cihânda kesb eli / Sag eliyle işler olur kesb eri
Çün saña altun gümüş sagdan gelür / Seni komaz hazret'e ma'nî olur
Pes senüñ sag yanuña perdedür ol / Sag tamâm oldı vü bu kez kaldı sol
- 3465 Sol yanuñ baglap duran perde nedür / Diñle imdi ol dahı kim niçedür
Hem nebâtdur birisi ol perdenüñ / Anuñ-ıla baglanupdur sol yanuñ
Ol nebâtdan maksudum nedür diyem / Arpa bugdaydur kim eydürsin yiyem

- Pes nebâtuñ yigregi bunlar-durur / Anuñ-içun halk anı anbâr urur
Her ne kim anbâr urursañ dünyede / Perdedür hak'dan yanuñda iy dede
- 3470 Baglayupdur ol senüñ sol yanuñı / hazret'e varmaga komaz cânuñı
Bu kezin arduñdagı perde nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Ol yanuñ hayvân dutupdur mutlaka / Seni komaz kim varasın ol hak'a
Ya'ni hayvândur hulâsa yigregi / At katırdur cümle hayvânuñ begi
Görseñâ begler biner seyrân ider / Hôş yidekler kullar ardınça yider
- 3475 Ol dutupdur pes senüñ ard yanuñı / hazret'e komaz ki vara cânuñı
Geldük insâna bu kez gör ne-y-imiş / Ol dahı nedür yiri kanda-y-imiş
Ya'ni bu insân dimekden iy begüm / Kul karavaşdur bu sözde dilegüm
Biri kullıkçı biridür şâhide / Bu gönül egleye ol kullık ide
Bunlar iksi kişiye karşı durur / Cânı komaz hazret'e ma'nî olur
- 3480 Pes senüñ ileyüñi baglapdur ol / Saña virmez hazret'e geçmege yol
İşid imdi bu kezin asluñ köküñ / Şol kim anuñ fer'i sensin ol köküñ
Ya'ni asl u kök dimek maksûd nedür / Dilek uşbu sözde ata anadur / Ol köküñdür budagı sensin anu
Endişesinden geçemezsin hak'a / Perdelü göz hazret'e niçe baka
- 3485 Pes senüñ andan dahı irmez elüñ / hazret'e girmeklige yokdur yoluñ
Kaldı bu kez yalñuz ol üstin yanuñ / Bir işit kim perdesi ne'ymiş anuñ
Bir budakdur ol yanuñ baglap duran / Perde olup sini hak'dan ayıran
Bir budak dimekte maksûd ne-durur / Ya'ni oğlan kız saña perde-durur
Seni komaz kim varasın ol hak'a / Şöyle bil kim düşmanuñdur mutlakâ
İnne min ezvâcikum ve evlâdiküm 'aduvven leküm fahzerûhüm 64/14
- 3490 Tañrı hód eydüp-durur söz gâyetin / Fahzerûhum didi okıñ âyetin

- Düşmanuñuzdur hazer eyleñ didi / Niçe yol ehlin bular yoldan kodı
Pes senüñ üstin yanuñ bağlapdur ol / Saña virmez Tañrı'ya varmaga yol
Altı nesne cânuñı uş kapladı / Altı yaña seddi muhkem bağladı
Şöyle muhkem seddür ol altı nese / Kim yıkamadı anı hîç kimise
- 3495 Kasd iderse kimse anı yıkmaga / Çâre yokdur kimse yıkup çıkmaga
Ger niçe kim degmesin bir perdedür / İlla baksañ kamusı bir yirdedür
Kankı yola çapınursañ iy velî / Altısı bir kezde bağlar ol yolu
Altısın bir kezde kim terk idiser / Uşbu sedlerden çıkup kim gidiser
Şöyledür bu sedlerüñ agyârlığı / Kim hicâbdur yoklığı hem varlığı
- 3500 Kimde kim var kaygusından gark olur / Anda kim yok hasretinden hîd ölür
Varlığı hem yoklığı perde-durur / hâlûñe bak kim bilesin ne-durur
Uşbu hâlde bağludur halk kamusı / Kanı pes bu yol erinüñ nâmusı
Hayf degül mi perde ardında dura / Perdelü göz dîst yüzün niçe göre
Kellâ innehüm 'an rabbihim yevme'izin le-mahcûbûne 83/15
Çün yoluñ bağludur ol altı yaña / Şeş cihetden varımazsın sen aña
- 3505 Gerçi kâyimdür anuñla şeş cihet / Külli fârigdür cihâtdan ol sıfat
İmdi bunda sen bir iş kılsañ gerek / Şeş cihetden ayru yol bulsañ gerek
Zîra Allah şeş cihâta girmedir / Şeş cihetle kimse aña irmedi
Şeş cihetden ayru bir yol var dakı / Ol yola gir kim bilesin ol hakı
İmdi çün böyle-durur n'itmek gerek / Ol yañasuz yañaya gitmek gerek
- 3510 Kim iresin ol yañadan Tañrı'ya / Andan ola cümle işüñ bî-riyâ
Sag u sol u fevk u taht u pîş ü pes / Yokdur anda nedür ol yol adı bes
Adını gönül komışlardur anuñ / Tañrı'ya dogru yoluñ oldur senüñ

- Bir gönül var kim ulaşmışdur hak'a / Bî-hicâb ol döstü gördi mutlaka
Bir gönül vardır aña irmiş-durur / Ya'ni kim ol göreni görmüş-durur
3515 Gör senün gönlün bularda kankıdur / Bu ikiden ayru gönül sankı dūr
Yâ gönül ol hazret'e irmiş gerek / Yâ irene kendüzin virmiş gerek
İmdi gel sen izdegil bir hâlünü / hâl içinde niçedür gör yoluñı
Ger ulaşıysa hak'a gönlün bütün / Gam yime ol şeş cihâtuñ bendi-çün
Bir gönülden döstlik eyle durmadın / Bakadur döst yüzine göz ırmadın
3520 Yoksa ger gönlün aña irmez-ise / Yâ anı gönlün gözi görmez-ise
Gönlünü vir aña gönül virene / Toprak eyle yüzünü ol erene
Ol erenden maksuduña iresin / Ol gönülden döst yüzini göresin
Gözü ola ol gönül bakgıl aña / Görine ol gözgüden Allah saña
Göresin anı 'ayân-eder-'ayân / Kalasın ol rahmet içre câvidân
Yübeşiruhüm rabbühüm bi-rahmetin
minhu ve rızvânin ve cennâtin lehüm
fihâ na'îmün mukîmün 9/21
3525 Bu kadar söz tap-durur aňlayana / Söz ne assı, işidüp almayana
Yüzi toprak 'Âşık'ın ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye
Hem bu söze lâyıq ola dirligi / Yol eriyle bütün ola birliği
Kibr ü kîne olmaya ol kişide / Uşbu sözi cân içinden işide
İy Çalap sen rûzı kılğıl kamuya / Kim koya kibr ü kini 'ışka uya
ÜÇÜNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM SÂLİK-İ DİN VE
MÂLİK-İ YAKİN Kİ ALTI CİHETDEDÜR

BİŞ CİHETDEN SÂLİM DEGÜL VE AÑA

DÜRLÜ ÂFETLER OL BİŞ CİHETDEN

İRİŞÜR VE OL BİR CİHETDEN AÑA

RAHMET GELÜR OL NİÇE OLDUGIN

BİLDÜRÜR

- 3530 Vaf-ı hâl eydem saña iy yol eri / Kim bilesin niçedür ol yol eri
Eydiserem yol erinüñ vasfını / Eyle kim kıldan kıla söz aslını
Yol erinden evliyâdur maksudum / Evliyâdan diñle nedür maksudum
Evliyâ göñlinde hak cevher kodı / Şöyle kim key kıymeti gevher kodı
Kendüziyçün anı genc-hâne eyledi / Bir işit kim anuñ-ıla n'eyledi
- 3535 Altı yoluñ orta yirinde tamâm / Evliyânuñ göñline viridi makâm
Sag u sol u pîş ü pes hem fevk u taht / Şol aradan ol göñüle viridi taht
Şeş cihetden ol göñüle yol gelür / Degme yoldan bir işit ne hâl gelür
Eydeven ger 'ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-iseñ
Sag yañasından melâletler gelür / Ol melâletden göñül işden kalur
- 3540 Sol yañasından meşakkatler biter / Ol meşakkatden göñül bozlur yiter
İleyinden hem melâmetler eser / Ol dahı işbu göñül seyrin keser
Art yañasından mezelletler irer / 'İzzet evinden göñül tahtın ırar
Aşagadan dem-be-dem mihnet kopar / Ejdehâ gibi göñül gencin kapar
Yokarudan rahmet iner durmadın / Ol dutar tahtın bu göñlüñ ırmadın
- 3545 Bir yañadan göñlüñe rahmet gelür / Biş yañadan mutlakâ zahmet gelür
Kimdür ol kim aña âfet irmedi / Göñlini hak hazretinden ırmadı
Anuñ-ıçun çok kişi gelmez işe / N'eylesün kim çiçek irmez yimişe

- İmdi bu biş âfete kalkan gerek / Nesne kim derddür aña dermân gerek
Yohsa bu gönli helâk eyler yıkar / Ol sebebden yol eri yoldan çıkar
- 3550 Ne-durur kalkan aña eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Geldük imdi yol erinüñ hâline / Bir işit kim dirligi ne hâli ne
Yol erinden maksudum mürşîd-durur / Kim bu halka Tañrı yolın bildürür
Halk anuñ irşâdına uymış gider / Gör giderken Tañrı yolında n’ider
Saff u safdur bu mürîd mürşîd-ile / Yol içinde yoldaş olmışdur bile
- 3555 Degme saffuñ pîri vardur başına / Diñle imdi yiri nedür işi ne
Bir saf oldur sag yaña durmuş-durur / Mürşîd-içün dünya terk urmuş-durur
Bir saf ol kim sol yaña bitmiş-durur / Mürşîd anı hidmete dutmuş-durur
Bir saf oldur mürşîd öñinçe gider / Ya‘ni varur illere ma‘lûm ider
Bir saf ol kim mürşîd ardınça gelür / Ya‘ni suyinça anuñ da‘vet kılur
- 3560 Dörd yanında mürşîdüñ dördi gider / Mürşîd-ile gör niçe yârlıg ider
Mürşîdüñ dogru mürid key yâridur / Dogru durmazsa bilüñ agyâridur
Bu kez ol âfetlere geldük yine / Bu mürîd kalkan anuñ her birine
Ol mürîd kim sag yaña durmuş-ıdı / Mürşîdiyçün dünya terk urmuş-ıdı
Ol melâmet kalkanı bunlar-durur / Kim bu yolda dünyalık terkin urur
- 3565 Dünyeligi kişinüñ çün kedile / Pes gerek anda melâlet yol bula
Mürşîde çün ni‘met eksük olmaya / Yol içinde hiç melâlet gelmeye
Sag yaña duran mürîd pes iy kişi / Mutlakâ def‘-i melâletdür işi
Sag tamâm oldı bu kez geç sol yaña / Gör mürîdüñ kankısıdur ol yaña
Kankı âfet kalkanıdur ol dahı / İşid imdi eydeyüm ‘ilmin ohı
- 3570 Ol mürîd kim sol yaña bitmiş-ıdı / Mürşîd anı hidmete dutmuş-ıdı

- Ol meşakkat kalkanı bunlar-durur / Ol mürîdler mürşide hôş yâr-durur
Zîra hâzır olmasa hıdmet kılan / Ol meşakkat mürşide irer iy fülân
Her mürîd kim hıdmet itmekdür işi / Ol meşakkat kalkanıdur iy kişi
Sol yanında mürşidüñ pes ol-durur / Ol sebebdendür ki mürşid yol varur
- 3575 Sol dahı bitdi bu kez gel õñ safa / Neye kalhan ol dahı gör iy safâ
Ol mürîd kim mürşid õñinçe gider / Karşudan düşman gelürse def` ider
Bu melâmet karşudan gelse gerek / Anı eyden yüze yüz olsa gerek
Hôd melâmet ol degül ki gayb ola / Gayb içinde söyleyen söz `ayb ola
Pes melâmet karşudandur mürşide / Anı ol õñ saf gerek kim men` ide
- 3580 Ol dahı bitdi bu kez gel soñ safa / Soñ saf oldur kim bular kıldı vefâ
Gitdi mürşid bunlar ardınça gelür / Ya`ni halkı ol yola da`vet kılur
Ol mürîdlerdür mezellet kalkanı / Niçe bolsa eyle bilür halk anı
Eyü yavuz neyse mürşidden dutar / Eyü olsa yavuz olsa daş atar
Pes mezellet mürşide soñdan gelür / Ol ki soñ safdur aña kalkan olur
- 3585 Ol mürîdler hâlin uş eytdüm saña / Dördi ol kim durmuş-ıdı dört yaña
Düzilüp mürşidle pes turdı tamâm / Dört yanından mürşidüñ dutdı makâm
Def` ider bu dört saf ol dörd âfeti / Dogru-y-ısa mürşid-ile sîreti
Mürşidüñ dogru mürîd kalkanıdur / Dogru olmazsa bilüñ düşmânıdur
Dörd yañanuñ şerhin eytdüm añladuñ / Bu mürîdle mürşid işin diñledüñ
- 3590 Gel bu kez ol iki yaña şerhine / Bir işit kim hâli nedür şerhi ne
Aşagadan dem-be-dem mihnet kopar / Ejdehâdur mürşidi tahtdan kapar
Mürşidüñ dirligidür kalkan aña / Yoksa hîç yokdur meded halkdan aña
Bu mürîd hâlinden aña assı yok / Tekye kılanuñ mürîde ussı yok

- İlla kendü dirligi dogru gerek / Kendüzinde hakk'a lââyık hû gerek
- 3595 Çünki mürşid lââyık ola hazret'e / Dirligi kalkan ola ol mihnete
- Dirligi lââyık degülse hûd 'ayân / Tahtını mihnet yıkar bellü beyân
- Pes bilüñ kim mihnet ayakdan gelür / Durmuş-iken mürşidi magbûn kılır
- Kamusıyla sag ola çün dirligi / Def' ola anuñla mihnet şerligi
- Mürşide ol mihnet ayruk irmeye / Göñli bâgın hergiz âfet urmaya
- 3600 ğmin ola kamu işden ol kişi / Olmaya ol biş yañadan teşvişi
- Kaldı üstin yanı bu kez mürşidüñ / Ne gelür andan dahı bir işidüñ
- Ol yañadan durmadın devlet gelür / hazretinden Hâlık' uñ rahmet gelür
- Cânı üzre mürşidüñ hem şavk iner / Hem safâ vü hem vefâ hem zevk iner
- Cânı anuñ ma'rifet issi olur / Cümle iş andan girü assı olur
- 3605 Pes bilüñ bir yañadur devlet yolu / Ol yanı açug olan oldı velî
- Görseñâ her kimse kim kılır du'â / El götürür yönini eyler göge
- İsteyenler yokaru kıldı taleb / Yokarudan yokarudur ol Çalab
- Şeş cihâtuñ şerhi uş oldı tamâm / Ma'lûm oldı ne-y-imiş ol şeş makâm
- İş bilindi er gerek kim yol vara / hak kimi sevdiyse yolu ol vara
- 3610 'Âşıkıvan yol erinüñ 'âşıkı / Komasun diñ yol eri ben 'Âşık'ı
- Sürineven niçe kim 'ömrüm ola / İnşaallah kim Çalap rûzî kıla
- İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl
- DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN
- BEYÂN İDER KİM ALTI NESNE ŞEYH İLE
- MÜRİD ARASINDA GEREKDÜR ÜÇİ
- ANUÑ ŞEYHE MÜTE'ALLIKDUR Kİ

MÜRİDİ ANUÑ-ILA TERBİYET İDE VE

ÜÇİ OL ALTINUÑ MÜRİDE MÜTE‘AL-

LIKDUR KİM MÜTÂBA‘AT-I ŞEYH YİRİNE

GETÜRÜR

Yine geldi gönlüme birkaç öğüt / ‘Akla şerbetdür bu sözler câna kût

Hem öğütdür aňlayana hem edeb / Hem ‘atâdur yol varana hem sebeb

3615 Hem bu sözler şart u lâzımdur size / Hem dahı key farz u vâcibdür bize

Hem kılur ma‘lûm meşâyih hâlini / Hem dahı eydür mürîd ahvâlini

Anı eydür kim mürîd n’itmek gerek / Şeyh-ile yolda niçe gitmek gerek

Hem mürîdle bu meşâyih n’eyleye / Yol içinde niçe dirlik eyleye

Uşbu söz ma‘lûm kılur diñleyene / Diñleyüp söz ma‘ninin aňlayana

3620 Diñle imdi eydeyüm maksûd nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür

Altı dürlü iş gerek yol ehline / Kim ol işler direk ola bu dine

Çün ola bu altı iş kâyim dürüst / Yol eri yolda ola çâlâk ü çüst

Birisi eksük olursa iş degül / Eksük işlü kimse yol varmış degül

Şeyh-ile bu iş mürîd katındadır / Diñle kankı kankısı zâtındadır

3625 Üçi ol işüñ gerek şeyhde ola / Kim anuñla şeyhligi kâmil ola

Kâyim ola kendü yolında işi / Lâyık ola hazret’e her bir işi

Hem mürîddedür anuñ üç dürlüsi / Şeyhe lâyık olanuñ oldur husı

Her mürîd kim farz ola bu iş aña / Rahmet ola yoldaşı öñden soña

Ya‘ni bu iş didügüm dirlik-durur / İşlemek ol dirliği erlik-durur

3630 Geldük imdi gör meşâyih hâlini / Bu mürîdle gör anuñ ahvâlini

Şeyh mürîdin gör niçe dutmak gerek / Şartı nedür n’eyleyüp n’itmek gerek

- Şeyhüñ evvel şartı oldur iy kişi / Kim Çalap'dan ne-y-ise bahşâyışı
Kılmaya hergiz mürîdinden dirîg / Nitekim hak kılmadı andan dirîg
‘İlm ü hikmet ‘ibret ü esrâr u râz / Tevbe vü tevfiik u tâ‘at ‘izz ü nâz
- 3635 Ne ki hak'dan feyz olursa kendüye / Bî-dirîg anı muhiblerne diye
Şeyhüñ evvel şartı uşbudur tamâm / Bu iş ile dutdı gönülde makâm
Hem ikinci şartı şeyhüñ şol-durur / hazret'e ol key münâsib yol-durur
Kim bu halk üzre baka Hâlık gibi / Bakmaya hîç kimseye mahlûk gibi
Ya'ni kim Hâlık gibi bakmak nedür / Diñle imdi eydeyüm kim nitedür
- 3640 Bakmaya hîç kimsenüñ ol cismine / İlla baka cism içinde hısmına
Bakmaya hîç kimsenüñ pîşesine / İlla baka gönli endîşesine
Bakmaya hîç kimsenüñ ol mâlına / İlla baka dirliğine hâlına
*İnna'llâhe lâ-yenzuru ilâ suverikum velâ
ilâ libâsiküm velâ ilâ a'mâliküm bel
yenzuru ilâ kulûbiküm ve niyyâtiküm*
Uşbudur ol didügüm hak bakışı / İşid imdi niçedür halk bakışı
Halk gözinde baylara ‘izzet gerek / Yohsulından gizlenüp ‘uzlet gerek
- 3645 Halk gözi gökçeği hîş görmek diler / Çirkinin redd eyleyüp sürmek diler
Halk bakışı böyle-durur mutlakâ / Bu bakışla kimsene irmez hak'a
Pes meşâyih ol-durur kim ol ‘ayân / Tañrı göziyle baka bellü beyân
Gel bu kez üçinçi şartı gör nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Şol-durur şeyhüñ üçinçi şartı kim / Kendü yolında hakîm ola hakîm
- 3650 Añlaya kim her mürîdüñ derdi ne / Ne kefâret olur anuñ derdine
Çün bile her birinüñ yirlü yirin / Hîş duta yirlü yirinçe her birin

Ümirnâ en-nüezzile'n-nâse menâzilehüm

Ol yüki urmaya kim dartamaya / Açmaya ol râzı kim örtemeye

Her işüñ haddin bile kıldan kıla / Bir kılı üzmeye çün haddin bile

Ümirnâ en-nüezzile'n-nâse menâzilehüm

Ol üçinçi şartı şeyhüñ uşbudur / Tañrı yolında bu dirlik hôş hudur

3655 Pes meşâyih dirliği böyle gerek / Diñle bu kez kim mürîde ne gerek

Gör mürîdüñ hem yene üç şartını / Kim anuñla kâyim olupdur dini

İşid imdi eydeyüm tafsîl-ile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla

Geldük evvel kendü şeyhine mürîd / Eyde kim budur Cüneyd ü Bâyezid

İ'tikâdı şöyle ola şeksüzün / Şeyh yüzinde göre ol hakkuñ yüzün

3660 Sûretinde niçe a'zâ var-ısa / Dil oluban her biri söyler-ise

Şeyhine hakdur diye ol kamu dil / Ayrug anda olmaya hîç kâl-u-kîl

Gel mürîdüñ ol ikinçi şartına / Bir işit kim n'eyleye ol şeyhine

Kim mürîd şeyh gönline lâyıık ola / Ol mürîdüm didügi bayık ola

Tañrı aña ne ki dünya virdise / Dünya içre eli neye irdise

3665 Hîç şeyhinden dirîg eylemeye / Şeyhe karşı lâ diyüp söylemeye

İlla güç yitdükçe teslîm ü rızâ / Kim meger hoşnûd ola andan Hudâ

Bu mürîdüñ kaldı bir şartı dahı / Eydeyüm anı dahı şerhin ohı

Kim bilesin sen mürîdlik hâlini / Diñle imdi eydeyüm ahvâlini

Ol mürîd kim yöni dogrıldı hak'a / Bir nişânı vardur anuñ mutlaka

3670 Ol gerek kim şeyhine hakdur diye / hakdan ayru hîç işi yokdur diye

Ne ki şeyhi dir-ise hak'dan bile / Ne kılursa şeyhi söziyle kıla

Şeyhi adıyçun bu dünya dadını / Terk ide vü berk duta şeyh adını

Hîç dünya dadına el sunmaya / Tâ ki şeyhi adına toz konmaya
Hayrı anuñ adı-y-ıçun berk duta / Şerri anuñ yolu-y-ıçun terk ide
3675 Şeyhi sevenler anuñ dôstı ola / Her ki sevmezse anı düşman bile
Ol kişi andan ola girtü mürîd / Lâcerem hak'dan ola her dem mezîd
Uş tamâm oldı tamâm ol altı şart / Gelsün eydüñ ehl-i dâniş ehl-i zabt
İşlesün bu işleri varsun yolu / Bu yolu böyle varan oldı velî
İş bilindi işleyesi er gerek / Bu yolu varmaga key server gerek
3680 Çünkü kıldı şeyhi ol şartı tamâm / Pes mürîd gönli aña oldı makâm
Yâ mürîd kim ol bu şartı işleye / Şeyh gönlin külli hôşnûd eyleye
Çün ola bunlarda bu dirlik safâ / Ortalarında bütün ola vefâ
Hak bulardan râzı ola bî-gümân / Kala bunlar rahmet içre câvidân
Yarlıganmak bunlara bayık ola / Hem Çalap dîdarına lâyık ola
3685 ‘Âşıkıdur ‘Âşık ol yol varanuñ / Yol içinde ol riyâsuz erenüñ
Anuñ-ıçun durmadın fikrindedür / Sözleri tesbîholup zikrindedür
Men ehabbe şey'en eksera zikrahû
Ol erenden hak bizi ayırmason / Dünya âhir dogru yoldan ırmason
BEŞİNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN
BEYÂN İDER Kİ FELLÂHLIK ALTI NES-
NEYE BAGLUDUR VE MAGAL BU ALTI
NESNESÜZ SÛRET BAGLAMAZ VE
MEŞÂYİH DAHI BU TARİK-ILA
MÜRİDLERİ hÂSILA GETÜRÜRLER
Yine bir ma'nî sözi geldi dile / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla

- Hem ‘ilimdür hem meseldür hem rumûz / Bir işit kim ne kılur ol Tañrı’muz
- 3690 Gör niçe kâyimdür anuñ kudreti / Niçe tolmuşdur cihâna rahmeti
Emrine bak kim niçe hâkim-durur / Halkını gör kim niçe mahkûm-durur
N’eylesün çün emr elinde kamu iş / Kamu ‘âlem andan alur perveriş
Her neye kim ol emir yoldaş degül / Kendü hâlinde kurudur yaş degül
Kim emirden ayrılursa anı gör / Niçe ‘izzetdeyse ol dem oldı hôr
- 3695 Pes Çalap emri dutupdur her işi / Dek aña bu halk sebebdür iy kişi
Uşbu sözüñ ma‘ninin eydem saña / Bir dem uht urgıl kulak bendin yaña
Kim bilesin bunda maksûd ne-y-imiş / Diñle imdi eydeyüm niçe-y-imiş
Altı nesneyle biter yirden nebât / Bu nebât ol altıdan buldı sebât
Ger biri ol altıdan eksük ola / Hîç nesne gelmez andan hâsıla
- 3700 İşid ol altı nedür eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Birisi şol ekin eken kişidür / Kim bu ekinçilik anuñ işidür
Biri tohm u dânedür kim ol saçar / Çün biter kaddi yiter girü biçer
Biri toprakdur ki dâne beklenür / Biter ol toprak içinde köklenür
Biri sudur kim nebât andan biter / Hem bitürür düşmiş hem ter dutar
- 3705 Biri güneşdür aña tâbiş virür / Tâbiş-ile gör ne bahşâyış virür
Birisi hak emridür kim oldurur / Halkı ol hem dirgürür hem öldürür
Ger biri eksük ola ol altıdan / Başarımaz nesne yüz biñ cehd iden
Eksük olsa ne olur eydem ‘ayân / Diñle imdi eydeyüm bellü beyân
Ger ekinçi olmaz-ısa kim eke / Renc yiyüp şol katı yiri kim söke
- 3710 Vardur ekinçi tohum yokdur n’ide / Ne eke ol ne götüre iy dede
Bu kezin buldı tohum toprak gerek / Tohmı hem ol topraga saçmak gerek

- Toprak oldu su gerek kim bitüre / Ger su olmazsa anı kim bitüre
Su dahı oldu bu kez gün görmedi / Bitdi ulaldı bu kez bâr virmedi
Gün dahı gördi bu kez hük-m-i İlâh / Yarı kılmazsa olur kamu tebâh
- 3715 Pes Çalap emriyle kâyim her makâm / Emr-ile olmuş-durur her iş tamâm
Her neye kim ol emir yoldaş olur / Şol nefesde kurı-y-iken yaş olur
Bu meseldür kim didüm bir bir saña / Diñle imdi ma'nisin öñden soña
Neye beñzer uşbu söz ma'nisi ne / Aç gönül gözini bak ma'nisine
Çün baka her nesneye gönül gözi / Görnügele anda ol ma'nî yüzi
- 3720 Ol mesel kim eytdüm işit niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Bu meşâyih şol ekinçiler gibi / Aña beñzer cümle dürlü tertibi
Altı nesneye biter kamu işi / Nedür ol altı bir aña iy kişi
Biri kendü kim işüñ üstâdudur / Bu meşâyih demek anuñ adıdur
Ol ekinçi ya'ni kim kendü-durur / Ma'ni ekmek her dem aña hû-durur
- 3725 Biri Kur'ân'dur ki her dem saçılır / Dürlü ni'met biter andan açılır
Ya'ni kim tohm-ı ezel oldur i yâr / Şeksüz ol dahl-ı ebed andan biter
Biri mü'min gönüldür toprak gibi / 'İlm ekilmek her dem anuñ mansıbı
Ya'ni kim toprak gibi alçak-durur / Taş gibi katı degül yumşak-durur
Biri hikmetdür gönül üzre yagar / Ol yagiçak gör gönülden ne dogar
- 3730 Ya'ni kim hikmet gönül yagmurıdur / Dirı dutan gönli hikmet nûrıdur
İnna'llâhe yuhyi'l-kalbe'l-meyyite bi-nûri'l-hikmeti kemâ yuhyi'l-arza'l-meyyite bi-mâ'i'l-matar
Birisi 'ışkdur ki bu gönle düşer / Dürlü 'ilm andan biter ü hem bişer
Ya'ni kim güneş gibi ol bitürür / Bitürür hem cümle hâmı bişürür
Birisi devlet-durur kim kamu iş / Anuñ elinde bu kamu perveriş

- Ya‘ni kim ol emr-i hak’ dur mutlakâ / hâkim oldur ger yapa vü ger yıka
- 3735 Ger biri bu altıdan eksük ola / Uşbu dervîşlik yolu bâtil kala
Nitekim eytdüm ekinçi hâlini / Şuña nisbet dut bu dervîş yolını
Ger meşâyih olmasa yol kim aç / hak kılıçın uruban il kim aç
Bu kezin vardur meşâyih n’eyleye / ‘İlmi olmazsa kime ne söyleye
‘İlmi var bulmaz bu kez diñler kişi / Eyle olıçak yine kaldı işi
- 3740 Kişi buldı ‘ilmi saçdı üstine / hikmet olmazsa bilüñ bitmez yine
Hikmeti var bu kezin ‘ışk irmedi / Ol gönül bağçası yimiş virmedi
‘Işk dahı irdi bu kez devlet gerek / Sürmege bu işleri kudret gerek
Devlet olmazsa kamu ma‘zül olur / ‘Âciz ü bîçâre kalmış kul olur
Dîni uşbu altı iş kâyim dutar / Hem ‘imâret hem dahı dâyim dutar
- 3745 Eytdüm âhir her birinüñ adını / Yine eydem kim bilesin dadını
Hem meşâyih hem ‘ilim hem diñleyen / hikmet ü hem ‘ışk u hem devlet ‘ayân
Uşbu altı nesnedendür dîn diri / Dîn içinde bir direkdür her biri
Nitekim ol altı nesne dünyada / Her birisi bir direkdür iy dede
Adların eytdüm-idi bir bir saña / Yine eydem diñlegil öñden soña
- 3750 Hem ekinçi hem tohum hem topurak / Hem sudur hem güneş ü hem emr-i hak
Dünyayı bunlar-durur kâyim dutan / Dünya ehlin dünyada dâyim dutan
Bu ekinçi dünya içre gör nedür / Ol meşâyih dîn içinde şöyledür
Bu ekinçi dünya tertîbin düzer / Ol meşâyih âhiret mülkin bezer
Bu ekinçi ekin eker ten içün / Ol meşâyih ma‘ni eker cân-ıçun
- 3755 Pes meşâyih ma‘ni eker cânlara / Cân fidî kılmak gerekdür anlara
Ol meşâyihler ki geldi dünyaya / Bir gör âhir kim neye geldi neye

Her birisi ekdi ‘ilm ü ma‘rifet / Uşbu ekinden biter ol magfired
Âhired zâdın bulardur kim eker / Ekin oldur ki birine biñ biter
Sekiz uçmak ol ekin anbârıdur / Ol ekindür kim gönüller arıdur
3760 Kankı gönül kim anı bulmuş ola / Kaygudan küllî berî olmuş ola
Anuñ-ıçun ol ulular şâd olur / Cümle dürlü kaygudan âzâd olur
Dem-be-dem ‘Âşık temennâ kılduğı / Cân u ten terk eyleyüben bulduğı
Ol ulular gönli yoldaşlığıdur / Himmeti hem ‘ışk koldaşlığıdur
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol ululardan bizi ayırmagıl

ALTINÇI DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER Kİ hAK SÜBHÂNEHU VE

TA‘ÂLÂENBİYÂYI ‘ALEYHİMÜSSELÂM

PÛTE-İ İMTİHÂN VE İBTİLÂDA MÜBTELÂ

KILUP ÂH U ZÂRİ KILDUGLARI ‘ALÂ

SEBİLİ’L-İCMÂL BİLDÜRÜR ‘ALE’L-HUSÛS

ALTI PEYGÂMBERİ SALAVÂTULLAHİ

‘ALEYHİM

3765 Her kim ol hak ‘ışkına virdi gönül / Ne ki hak’dan geldise kıldı kabûl
Kahr u lutf u her ne kim geldi aña / Kamusun nûş eyledi öñden soña
Hiç hazret’den yüzün döndermedi / Anda kim bakmış-ıdı göz ırmadı
Dogru durdı her ne kim geldi-y-ise / Pâdişâh anuñla ne kıldı-y-ısa
Belki minnet dutdı kendü cânına / Andan irdi derdinüñ dermânına
3770 Tanug eydem bu söze diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlar-ısañ
Gör Çalab’uñ döstları ne kıldılar / Döstlıg içre bir işit ne buldılar

- Niçe şâkirdür bular işlerine / Gerçi geldi vâkı‘a başlarına
Ol Çalab’uñ döstları höd çok-durur / Niçe eydem kim hisâbı yok-durur
Bir kaçmuñ takrir eylep vasfını / Eydevem kim bilesin söz aslını
3775 Ayruğın andan kıyâs eyleyesin / Anuñ-ıla cânuñı toylayasın
Geldük imdi eydeyüm maksûd nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Altı peygâMBER birer söz söyledi / Her biri bir gün içün âh eyledi
Şöyle kim çıkdı tütün ol âh-ıla / Gör bilişmek ne-y-imiş Allâh-ıla
İşid ol âh eyleyenler adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını
3780 Biri İbrahim-idi kim urdı âh / Eytdi bir yine görem mi iy İlâh
Şol günü kim Nemrûd od urmuş-ıdı / Od katında mancınık kurmuş-ıdı
Nemrûd odı dolmuş-ıdı yir yüzi / Tütüninde tunmuş-ıdı gökyüzü
Yanar oduñ yalıñından bu havâ / Toptolu olmuş-ıdı tag u ova
Ol oda atmış-ıdı Nemrûd beni / Kanda bulam bir dahı ben şol günü
3785 Sordılar kim yâ Halîlullah digil / Niçe-y-idi hâlûñ ol dem söylegil
Didi kim ol dem baña mi‘râc-ıdı / Pâdişâh nûrı başumda tâc-ıdı
Cümle perde götrüluben ol Çalap / Gözüme görmü-dururdu bî-hicâb
Kanda bulam ol demi ben bir yene / Kim bakam şöyle anuñ dîdârına
Bir dahı âh iden İsmâ‘îl-idi / Âh idüp ol dahı işid ne didi
3790 Dem-be-dem eydür-idi kim âh u âh / Şol günü kanda görem ben yâ İlâh
Kim senüñçün cân u ten kurbân-ıdı / El ayak baglu saña fermân-ıdı
Bogazumda çalınurdu iti bıçak / Bir dahı kanda görem şunu i hak
Sordılar ol demde ne hâlde idüñ / Ne-y-idi zikrûñ ü ne kâlde idüñ
Didi kim mi‘râc-ıdı ol dem baña / Cân u gönül virmiş-idüm ben aña

- 3795 hazret'e irmiş-idüm hîç şeksüzün / Gözlerüm görü-tururdu dôt yüzün
Kanda bulam ol demi ben bir dakı / Kim hicâbsuz şöyle görem ol hak'ı
Bir dahı kim-idi ol âh eyleyen / Âh içinde zârî kılup söyleyen
Yûsuf idi kim didi âh iy Çalap / Bir dahı şol günü görem mi 'aceb
Kim yalınçak düşmiş-idüm kuyıya / Gider-idüm kuyı dibinde suya
- 3800 Ne anam bilürdi hâlüm ne atam / Kim bilür kanda düşem kanda yatam
El ayag u baş unıdılmış-ıdı / Uşbu varlık cümle mahv olmuş-ıdı
Küllü yavu kılmış-ıdum ben beni / Kanda görem bir dahı ben şol günü
Sordılar ol demde hâlün ne-y-idi / Ne-y-idün sen menzilün kanda idi
Didi kim ol hazret'e irmiş-idüm / Bî-hicâb ol dôt yüzün görmüş-idüm
- 3805 Kanda bulam ol demi ben bir dakı / Kim hicâbsuz gördüm-idi ol hak'ı
Bir dahı kim-idi kim ol urdu âh / Yûnus idi eytdi âh iy pâdişâh
Bir yene ben şol günü kanda görem / Yâ anuñ gibi deme kanda irem
Kim münâfıklar beni dutmuş-ıdı / Bağlayuban deñize atmış-ıdı
Yutdı balık deñiz içinde beni / Kanda görem bir dahı ben şol günü
- Fe'ltekamahü'l-hûtu ve hüve mülîmün 37/142*
- 3810 Sordılar ne hâlde-y-idün anda sen / Kim aınçak âh idersin bunda sen
Didi kim ol dôt benümle yâr-ıdı / Dün ü gündüz gördüğüm dîdâr-ıdı
Pes anuñ gibi deme kanda irem / Kim hicâb gide bakam dôtı görem
Bir dahı ol âh iden Eyyûb-ıdı / Kim tagayyurlık aña mensûb-ıdı
Eytdi âh iy pâdişâh ire miyem / Bir dahı ben şol günü göre miyem
- 3815 Kim tenüm kaynar-ıdı toptolu kurd / Kandasa bulmaz-ıdum durası yurd
Kanda varsam beni söylerler-idi / Renci yavuz diyü yirürler-idi

- Yimiş-idi itümi ol kurd benüm / Süñügüm kalmışdı getmişdi tenüm
Şol güneş kim üstüme düşer-idi / Bu yanumdan ol yana geçer-idi
Bu tenüm galbır gibi olmuş-ıdı / Ne diriydi vü ne hõd ölmüş-idi
- 3820 Bir dahı ben ol demi kanda bulam / Ançılâyın şâd olup kanda gülem
Sordılar ol dem niçeydi dirliğüñ / Kimüñ-ile biriküpdi birliğüñ
Didi kim Allah benümle yâr-ıdı / Dün ü gündüz gördüğüm dîdâr-ıdı
Bir dahı ben ol deme kanda irem / Dôstı şöyle bî-hicâb kanda görem
Kaldı bir kişi dahı kim urdı âh / Cercis idi kim eyitdi yâ İlâh
- 3825 Kanda irem bir yene ben şol deme / Kim melâmet olmuş-ıdum ‘âleme
Kâfir elinde siyâsetde-y-idüm / Hem ‘azâbda hem melâmetde-y-idüm
Dürlü dürlü öldürürlerdi beni / Kanda bulam bir dahı ben şol günü
Sordılar anda hâlüñ neydi senüñ / Kim şunuñ gibi ‘azâbdaydı tenüñ
Didi kim karşımda ol Allah idi / Kanda baksam gördüğüm ol şâh-ıdı
- 3830 Ol günü kanda bulam ben bir dakı / Kim hicâbsuz şöyle görem ol hak’ı
Uşbu altı kişinüñ hâli saña / Mutlaka tanuk yiter öñden soña
Kim Çalab’uñ dôstları ne kıldılar / İbtilâdan niçe rahmet buldılar
Pes bilüñ kim kahr içinde lutfi var / Şunu bilen kıldı kahrı ihtiyâr
Anuñ-içün sabr iden her bir işe / Her ne kim olursa dimez bu nişe
- 3835 Uşbu dirlikdedür ol hakk’a iren / Yolu böyle vardı ol girtü eren
İy ‘Aşık ger sen dahı yolda iseñ / Şükr içinde ol niçe hâlde-y-isen
Kim olasın ol erenlerle bile / İnşaallah kim Çalap rûzı kıla
İy Hudâvendâ senüñ fazluñ delim / Sensin âhir hem Kerîm ü hem Rahîm
Yoldaş eyle bizi dogru yâr-ıla / ‘Âkıbet şâd eylegil dîdâr-ıla

YİDİNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂ ÖZ

KAHHÂRLIGIYLA ALTI DÜRLÜ KAHR

U CEFÂ‘ADEMDEN VÜCÛDA

GETÜRÜPDÜR ‘ASAMENALLAHU

‘AN-ZÂLİKE

3840 Bir ‘acâyib vasf-ı hâl eydem saña / Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña

Gör Çalabuñ hükmini kim ne kılır / Halk içinde diñle ne işler olur

Gör ne hâller sürilür halk üstine / Hâhi düşmânına hâhî dôstına

Hâsa ‘âma dünyada yok i‘tibâr / Kankısıysa geh yapar u geh yıkar

Bu surat hâlinde cümle bir-durur / Zîra bu hükmi süren takdîr-durur

3845 Ulu kiçi cümle fermândur aña / Neler eyler dünyada bir baksaña

Görseñe kim bay u kim yoksul-durur / Kimi begdür kimi aña kul-durur

Kimisi hış yir içer oynar büker / Kimi dün gün durmadın zahmet çeker

Kahr u lutf u şâdî vü gam dünyada / Hiç surat var mı kim irmez iy dede

Her birine hâllü hâlinçe irer / Hâlıkuñ hükmi-durur halka sürer

3850 İlla birkaç hükmi vardur Hâlıkuñ / Kim güçin küllî üzer bu mahlukuñ

Ol hükümler şöyle düşvâr iş-durur / Kim ölümden ol katı teşvîş-durur

Altı dürlü halka gelmişdür bular / Altısı altı güne tuşdur bular

Beklesün Allah bu cümle kulları / Kimseye göstermesün ol hâlleri

Dünya içre altı hâlde altı iş / Cümle düşvâr işden ol düşvâr imiş

3855 Diñle imdi her birin eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân

Birisi oğrar tıfil oğlanlara / Birisi oğrar yigit olanlara

- Birisi h d pirl k uhtında gelür / Birisi g r kim gariblikda olur
Biri ograr mansib issi beglere / Birisi  ol döstlık içre yiglere
Uşbu altı dürlü i  sarp i -durur / Bilün ölümden katı te v  -durur
- 3860 Pâdişâh göstermesün hiç kimseye / D sta v  d  m na yoksula baya
I id imdi eydeyüm ol i leri / Ol ölümden katırak te v  leri
Her birinin n  rhini eydem sa a / Di le imdi niçedür  n den so a
Evvel ol bir kim tuful iken gelür / Eydeyüm anı bir i id kim nedür
 oldur ol kim ata v  ana  le / Bu ogul kız tıfl-iken  ks z kala
- 3865 Kimi g rse a a kar u yirm re / Gözlerinden durmadın ya  dormura
Be zi saru sa ı yatmış donı kir / Kim s ger   kim bu ar u kim kakır
Yalımı al a  u sözi söz deg l / Söyleyiçek kimsene kılmaz kab l
Hi  a a şefkat kılar kimsene yok / Ni e dirse n k yn gi v  derdi  ok
Hakdan ayruk hısmı yokdur dünyada / Ol yetimlerin h li budur iy dede
- 3870 Pes bil n kim ol ölümden katı h l / Kim tıfillıkda yetim ola ‘ay l
Ol bir i  kim ol yigitlikde gelür / şoldur ol kim ol c v na merg olur
A suzın irer  alap hükmi a a / Bulmaz ol dermânı istep dörd ya a
I i kurı  evre oturmuş olur / Orta yirden anı hak hükmi alır
Kalmaz anda c nbi    nutk u nefes / İlla kalur hasret-i ‘ı k u heves
- 3875 İy niçe   d  kılan gamnâk olur / İy niçe çok  rzular kim h k olur
İy niçe ejd halar basdı ecel / İy niçeler ‘ mrini kesdi ecel
Her ki geldi dünyaya h d gidiser / Ol  ar bı cümle mahlûk dadısar
İlla bilün kim yigitlikde  len / Ol-durur bu dünyadan mahrûm kalan
Pes hakikat bu yigitlikde  l m / Bi  kez ölmekden katıdur iy ulum

- 3880 Ol tamâm oldı bu kez gel pîrlige / Bak bir ol pîrlıkde geçen dirlige
Niçedür anda geçen ol katı iş / Diñle imdi ol dahı niçe-y-imiş
Şoldur ol kim pîrlık uhtında kişi / Sûretine za‘f ire kala işi
Dünyeligi kalmaya yoksul ola / Ol sebebden kapularda kul ola
İrte gice kimse göregelmeye / Kendü varsa halk selâmın almaya
- 3885 Sormayalar hâlini kim niçedür / Eydeler kim bu dilençi kocadur
Koca kim yohsul ola oldur işi / Ölse yigdür eyle olınça kişi
Pes hakîkat koca kim yoksul olur / Şöyle bil kim günde yüz biñ kez ölür
Ol dahı bitdi bu kez gel gurbete / Görgil imdi gurbet içre hâl nite
Çün kişi yirden sudan ayru düşe / Andan ol ayru-y-iken sayru düşe
- 3890 Bulmaya bir yir varuban yatası / Bî-nevâ vü nesnesi yok satası
Döke hasret yaşını ırte gice / Kimse gelüp sormaya hâlün nice
Ne karındaş ne ata ne ana var / Kanda varsa eydeler külhâna var
Vara külhânda yata miskîn olup / İştîyâkdan gözleri kan yaş dolup
Aglaya külhân içinde zâr u zâr / Eyde kanı işüm evüm kanı yâr
- 3895 Var mı kimse başımı bağlayası / Ölür-isem üstüme aglayası
Kanı bu demde gerekdi yâr baña / Bu garîblık hâlin eydeydüm aña
Gurbet içre sayruluk şöyle olur / Kamu bir kez ölse ol biñ kez ölür
Sayruluk gurbetde pes Tañrı hakı / Biñ kez ölmekden katıdur ol dakı
Ol dahı bitdi u kez gel beglige / Bir nazar kıl beglik içre yiglige
- 3900 Ol makâmda ol ölümden katı iş / Diñle imdi ol dahı niçe-y-imiş
Şoldur ol kim beg kişi ma‘zûl ola / Girü kendü kullarına kul ola
Hiç kimesne diñlemeye sözini / Döndüre halk cümle andan yüzini

- Ne ki dōstı var-ısa dūşmân ola / O ŧekerler kim yir-idi kan ola
Sürdüği devlet kamu gözden çıka / Gerdiş-i gerdûn ne kim yaptı yıka
- 3905 Halk katında kalmaya hıç hürmeti / hak katında yog-ıdı hōd ragbeti
Dünya dahı âhiret iksi bile / Ma‘zûl olmak hacletinden yıkıla
Eyle olsa ölmek andan yig olur / Zîra mansıbdan düşen her gün ölür
Pes bilüñ kim mansıbından ayrılan / Ol-durur diri-y-iken biñ kez ölen
Ol tamâm oldu bu kez dōstlıđı gör / Andağı dirlik nedür bir anı sor
- 3910 Niş katıdur ölümden ol dahı / İşit imdi niçedür ilmin ohı
Şoldur ol kim sevgülü dōstlar-ıla / Añsuzın ol birbirinden ayrıla
Biribirni görmeye irte gice / Bilmeye ne işdedür hâli nice
Furkat odından yüregi baş ola / Durmadın gözi tolu kan yaş ola
Âh idiçek duta gögi tütüni / Zârisi eksilmeye düni günü
- 3915 Mâl u ni‘met göñlini eglemeye / Kanda olsa hıç karâr eylemeye
İlla dün gün hasreti ol yâr ola / Andan ayruk halk kamu agyâr ola
İy niçe sevgülüler düşdi irak / İy niçeler bagrını yakdı firâk
İy niçe şâdî kılan düşdi gama / Zâri kılup âh ider demden deme
Bellü bilüñ dünyada yâr hasreti / Bir ‘azâbdur kim ölümden key katı
- 3920 Zîra ölmek dünyada bir kez olur / İlla yârdan ayrılar biñ kez ölür
Pes bilüñ kim yâr firâkı dünyada / Biñ kez ölmekden katıdur iy dede
Uşbu altı nesne kim öñden soña / Takrir eylep şerhini eytdüm saña
Her kime ograr-ısa bilgil ‘ayân / Tañrı’nuñ haşımı-durur bellü beyân
Kimseye göstermesün Allah anı / Tag u taş götürmeye vallah anı
- 3925 Miskin âdem oğları pes n’eylesün / Bu kamu derde niçe sabr eylesün

Ola ol hak'dan meger rahmet yine / Yohsa kim sabr ide anuñ hişmina
'Âşık' uñ hâli size ma'lûm-durur / Kim bu yol içre niçe mahkûm-durur
İlla tâkat kanı sabr eyleyesi / Kanı dil yâ hâlini söyleyesi

Yine ol hak'dan meger tevfik ire / Yohsa kimdür kim ırılmadın dura

3930 İy Hudâyâ tevfik uñ ayırmagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl

SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER MESKENET AhVÂLİNİ BİL

KİM hAK SÜBHANEHU VE TA'ÂLÂ ÖZ

KEMÂLİ KUDRETİNDEN 'ÂLEMİ YARAT-

DI VE CEMİ'-İ 'ÂLEME HİTÂB İTDİ Kİ

BENÜM DÖSTLARUM GELECEKDÜR

BEN SİZİ OLARA MUSAHHAR İTDÜM

TEVÂZU' İDÜÑ

Her kim ol kendüzini miskîn göre / hak'dan aña durmadın rahmet ire

Her ki düşdi topraga götürdiler / Eksügi her ne-y-ise bitürdiler

Her ki kendü eksüginden yirine / Bitile ol cümle halka görine

Kendüzin eksük gören oldı tamâm / Ulular gönlinde ol dutdı makâm

3935 Ol kim alçak geldi yolu yücedür / İşid imdi kim hikâyet niçedür

Hôş teferrücdür eger añlar-ısañ / Eydeven ger 'ışk-ıla diñler-iseñ

Diñle imdi bu hikâyet vasfını / Kim bilesin sen bu sözüñ aslını

Çün yaratdı 'âlemi ol Pâdişâh / Gör ki ne kıldı vü n'itdi ol İlâh

Yir ü gögi düzdi muhkem mu'teber / Aya güne durmadın virdi sefer

3940 Yir yüzinde suları kıldı revân / Hem havâda bu yili kıldı devân

- Düzdi dürlü reng-ile bu yir yüzün / Nakşı andan öğrenür nakkâş-ı Çin
Kudretiyle yiri göge asdı ol / Yidi iklîmüñ sınırın kesdi ol
Dürlü ni‘met dünyada doldı tamâm / Ya‘ni kim dôtlar-ıçun kıldı makâm
Ne ki varsa acı datlu huşk u ter / Eyü yavuz kahr u lutf u hayr u şer
- 3945 Kamusı ârâste çün olmış-ıdı / Yire göge düpdüzi tolmuş-ıdı
Pes bu kez hak bunlara kıldı hitâb / Hem ‘inâyet hem beşâret hem sevâb
Eytdi sizi dôtlarumçun eyledüm / Ben buları rahmetümle toyladum
Hâzır oluñ kim geliserdür bular / Bunlara virdüm baña lâyıık hular
Her ne nesne kim bulara hôş gele / Ol hemîşe rahmetüme tuş gele
- 3950 Ol benüm dôtlaruma hôş gelmeyen / Rahmetüme ol-durur tuş gelmeyen
Çün işitdi bu hitâbı kamular / Yirde gökde eyü yavuz ne ki var
Gördiler kim hâlleri bayık-durur / Dôt kabûl itmeklige lâyıık-durur
Her birisi kendü hâlin irdedi / Dôsta lâyıık kendüde hâl istedi
Şâd oluban her biri sevindiler / hôş görüp hâllü halin avındılar
- 3955 İlla altı nesne yüz dutdı hak’a / Nâliş itdi kendü hâline baka
Gördiler kim hâlleri bayık degül / Dôt kabûl itmeklige lâyıık degül
Bakdılar hâllerine yavlak ‘aceb / Zârı kılup eytdiler kim iy Çalab
Ne ‘aceb nesne yaratduñ sen bizi / Şöyle düşvâr eyledüñ hâlümüzi
Kim bu hâller görmege lâyıık degül / Görüben kim kılısar bizi kabûl
- 3960 Ol senüñ hâs dôtlaruñdan iy Çalab / Mahrum olup kalısar mıvuz ‘aceb
Çün bular böyle diyüp nâz eyledi / Nâliş itdi zârı-y-ıla söyledi
Pâdişâhdan rahmet indi bunlara / Kendüzin eksük gören miskînlere
Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcirem hak’dan aña rahmet ire

- Kimdür ol kim kendüzin eksük gören / hazretinden Allah'ıñ rahmet iren
- 3965 Eydeyüm adlarını bir bir 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Altı nesne ol ki nâliş itdiler / Zârı kılup hallü hâlin eytdiler
Her birinüñ vasfını eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Ol zamân kim yir ü gök oldı tamâm / Dürlü nesne dünyaya toldı tamâm
Kudretiyle çün bu yiri döşedi / Yir yüzün hış renklerle bezedi
- 3970 Kamusınıñ üstine ol hak Çalap / Dôstlarum gele diyüp kıldı hitâbHâzır oluñ dôstlarumçün diy
İlla yirindi kara renk ortada / Yirinüben gör ne didi iy dede
Eytdi iy 'âlemlere devlet viren / V'iy kamu miskînlerüñ hâlin gören
Sen yaratduñ kamuyu hış reng-ile / Ben varup kime kılam senden gile
- 3975 Çünki bu rengüm benüm gitmeyiser / Dôstlarum bini kabûl itmeyiser
Korkaram bu reng-ile mahrûm kalam / Dôst begenmeye beni mahzûn kalam
Çün kara reng uşbu sözi söyledi / Nâliş itdi hazret'e nâz eyledi
Yirinüben bakdı kendü hâline / Zârı kılup iñledi ahvâline
Gör Çalap'dan ne hitâb indi aña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña
- 3980 hak eyitdi sen yirinme iy kara / Senden eyleyem bezek ol dôstlara
Görklü yüz ârâyişin senden düzem / Kaşda gözde senüñ içün cân üzem
Kankı yüz kim anda bir beñ var ola / Biñ kişinüñ gönli anda zâr ola
Hem dahı ol dôstlara inen hitâb / Hem senüñle yazıla cümle kitâb
Sen yirinmegil ki ben miskînlerüñ / Eksügin bitüriçiyem bunlaruñ
- 3985 Çün Çalap'dan bu hitâb indi aña / Eksügi bitdi tamâm öñden soña
Karaya hak anda kılmışdı nazar / Mushafı anuñ-ıla halk anın yazar
Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak'dan aña rahmet ire

- Bir dahı gör kim-idi zârî kılan / Yirinüben kendü eksügin bilen
Anı dahı eydeyüm şerhi bile / Diñle imdi niçedür kıldan kıla
- 3990 Şol garîblık hâli-y-idi biri hem / Kamulardan kendüzini gördi kem
Seviniçek kamu nesne ol dakı / Yirinüp zârî-y-ıla añdı hak'ı
Eytdi iy lutf issi cômard Pâdişâh / Seni koyup kime varam yâ İlâh
Sensin âhir kamuya devlet viren / Kamu dermândelere feryâd iren
Sen yaratduñ kamuyı hôt hâl-ıla / Ben n'idem dünyâda bu ahvâl-ıla
- 3995 Bu katı hâl kim baña virdüñ bu dem / Dôstlaruñ bini begenmezse n'idem
Kim baña ograr-ısa şâd olmaya / Hiç benüm ucumdan ol dad almaya
Gözi yaşı diñmeye irtte gice / Kimsene sormaya kim hâlüñ nice
Çünkü benden kimse şâd olmayısar / Dôstlaruñ bini kabûl kılmayısar
Ol senüñ hâs dôstlaruñdan iy Çalap / Ger kalam mahrûm olup n'idem 'acab
- 4000 Çün garîblık uşbu sözi söyledi / Yirinüben hâlini 'arz eyledi
Pes Çalap'dan hôt hitâb indi aña / Diñle imdi niçedür öñden soñaHak didi kim iy garîblık dime sen /
'İzzetüm hakkı-y-ıçun kim ben saña / Dôstlarum tuş eyleyem öñden soña
Kimi seversem kılam anı garîb / Gezdürem ilden ile ac u arıp
- 4005 Cümle hismindan anı yâd eyleyem / İlla ben dostlık kılam şâd eyleyem
Çün benüm dôstlıgımı şunda bula / Dôstlarum cümle aña râzı ola
Tâ garîblık dartmayınça her biri / Halk içinde olmaya dîn serveri
Gurbete çün hak bu sözi söyledi / Gurbet işitdi anı şükr eyledi
Şâdî kıldı kendü hâli üstine / Tuş olam dip ya'ni ol hak dôstına
- 4010 Ol zamân hak anda kılmışdı karâr / Dôstları bunda anın gurbet sever
Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak'dan aña rahmet ire

- Biri dahı ol nâliş iden ne-y-idi / Yirinüben ol dahı gör ne didi
Şerhi birle eydeyin anı dahı / İşid imdi niçedür ‘ilmin ohı
Kahr-ıdı ol kim eyitdi ol Cefîl / Bu kamu dermândeğe sensin delîl
4015 Sensin ol kim kamuya virdüñ vücûd / Hulk u lutf u bahşış ü ihsân u cûd
Ortada kılduñ beni kahr u cefâ / Kılmaya hergiz baña kimse vefâ
Pes kabûl kılmaya ol döstlar beni / Olmaya bendin yaña hergiz yöni
Ger kalam mahrûm ol döstdan bu dem / Ayrıluban yâd olursam ben n’idem
Çünkü kahr uşbu sözi eytdi tamâm / Yirinüp miskînligi dutı makâm
4020 hak’dan ol dem hôt hitâb indi aña / Allah’uñ lutfi yene döndi añaHak didi kim iy kahır sen dın
Ben seni döstlaruma tuş eyleyem / Kendü ‘âşıklaruma nûş eyleyem
Kim baña dogru dutarsa yönini / Senden eyleyem ben anuñ hönini
Bini seveni senüñle toylayam / ‘Âşıkta her dem seni hön eyleyem
4025 Çünkü ‘âşıklar seni böyle göre / Pes kahır yutmaklığa gönül vire
Sen yirinmegil ki mahrûm komayam / Döstlarumdan sini yâd eylemeyem
Çünkü kahr uşbu sözi bildi ‘ayân / Kendü hâline şükür kıldı beyân
Kahr-ıla kılmışdı hak ‘ahd ü vefâ / Döstlara anın virür bunda cefâ
Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak’dan aña rahmet ire
4030 Ol tamâm oldı bu kez gör bir yene / Nâliş iden kim-idi sor bir yene
Eydeyüm anı dahı diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlar-ısañ
Ol zamân kim ‘âlemi düzdi Çalap / Kamu nesne hazret’e kıldı taleb
Kıldı ma‘lûm her birinüñ yirini / Düzdi yirlü yirine her birini
Gökde yidi yulduza virdi makâm / Yirde yidi iklimi kıldı tamâm
4035 Kamusunuñ üstine ol hak Çalap / Döstlarum gele diyü kıldı hitâb

Yidi iklîm hem anı bilmiş-idi / Dôsta karşı intizâr olmuş-idi
Altısı kıldı beşâret bu söze / Her birine hôt kelem dip ol göze
Ortada yirindi ol mülk-i hicâz / Nâliş itdi hazret'e kıldı niyâz
Eytdi iy dermândeler destgîri / Yir ü gök senden tolu senden diri
4040 Sensin âhir hâkim-i mutlak tamâm / Senden alur ni'meti her bir makâm

Kamuya sen virdüñ ol hôt hila'ti / Çeşme vü ırmag u dürlü ni'meti
Bini kılduñ dürlü ni'metden fakîr / Kamu yirden olısaram ben hakîr

Rabbenâ innî eskentu min-zürriyyeti

bi-vâdin gayri zî-zer'in 'inde beytike'l

muharremi 14/37

Dôstlaruñ bini kabûl itmeyiser / Kimsesi bende makâm dutmayısar

Ol senüñ hâs kullaruñdan iy Çalap / Ger kalam mahrûm olup n'idem 'acab

4045 Çün hicâz mülki didi uşbu sözi / Bakdı anuñ üstine rahmet göziHak didi kim sen yirinme iy hi

Ben seni dôstlaruma ka'be kılam / Baña dapalar saña vire selâm

Her ki saña yönelürse şâd ola / Tamu odından teni âzâd ola

Ol habîb'ümçün seni yurd eyleyem / Yılda bir kez halkı sende toylayam

4050 Sen yirinme kim bu cümle 'âlemüñ / Yönini saña kılam hâs u 'âmuñ

Çün hicâz mülki bu sözi diñledi / hak anuñla n'eyleyesin añladı

Pes beşâret kıldı kendü hâline / Tuş gelem dip ya'ni ol dôst yolınaHak anuñla anda 'ahd itmiş-idi / h

Anuñ-ıçun anda kopdı Mustafâ / Kible oldı 'âleme ol iy safâ

4055 Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak'dan aña rahmet ire

Ol dahı bitdi bu kez geldük yene / Nâliş iden kimdi kendü hâline

Eydeyim anı dahı diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ / Anı dahı eydeyüm bir bir saña / D

- Ol zamân kim kıldı Nemrûd âsılık / Yir yüzinde da‘vî kıldı tañrılık
- 4060 Koşdı kartal çıkdı gökler altına / Aldı bir ok atdı Allah adına
- Ya‘ni kim gök Tañrı’sın vurmağ-ıçun / Tañrı benven diyüben durmağıçun
- Ol saburlu pâdişâh gör n’eyledi / Şol sa‘atda Cibril’e emr eyledi
- Eytdi var bir balıg al tîz gel yene / Balıgı dut bu la‘înuñ okına
- Niçe kim âsıysa magbûn gitmesün / Maksudın bulsun u mahzûn gitmesün
- 4065 Şol sa‘at Cibrîl indi deñize / Ya‘ni kim ol âsınuñ göñlin düze
- Aldı bir balıgı tîz geldi yene / Karşu dutdı ol la‘înuñ okına
- Dartdı okı vü bırakdı tahtına / Vardı Nemrûd meşgûl oldu vaktına
- Balıg ol dem hazret’e nâz eyledi / Nâz içinde nâliş idüp söyledi
- Eytdi iy miskînlerüñ hâlin gören / V’iy cigerler zahmına merhem uran
- 4070 Kamu ‘âlem rahmetüñden şükr ider / Buñ güninde cümle sini zikr ider
- Ne diyem ben hazret’e derdüm delim / Sensin âhir hem Habîr ü hem ‘Alîm
- Eksügüm çok iy Çalap derdüm üküş / Ulu derdüm oldur oldum oka tuş
- Karşu dutduñ bini ‘âsî okına / Kim sataşdı dünyada uşbu kına
- Ne günâhlu kul-ıdum ben iy ‘aceb / Kamu kullar arasında iy Çalab
- 4075 Çünkü balık böyle nâliş eyledi / Yirinüben kendü hâlin söyledi
- Tañrı’dan ol dem hitâb indi aña / Eytdi sen yirinmegil kim ben saña
- Hîç bıçak zahmın dahı göstermeyem / Şol bogazlanmak ‘azâbın virmeyem
- Kendü hâlüñle kaçan kim ölesin / Cümle mahfillerde müsmil olasın
- Çünkü degdi balıga uşbu cevâb / hâline şükr eyledi buldı sevâb
- 4080 Balıga hak anda kılmışdı kerem / Pes bıçak anuñ-ıçun oldu harâm
- Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak’dan aña rahmet ire

Bir yine gör kimdi nâliş eyleyen / Yirinüben kendü hâlin söyleyen
Anı dahı eydeyüm bir bir ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Diñle imdi Nûh peygâMBER işİN / Ol zamânda ol halâyık teşvişİN
4085 Tañrı’dan çün Nûhtûfân diledi / Cümle küfr ehlin helâk itgil didi
Rabbi lâ-tezer ‘ale’l-arzı mine’l-kâfirîne
deyyâren 71/26.

Pâdişâh kıldı kabûl ol Nûhsözin / Çıkdı tûfân dutdı cümle yir yüzİN
Çünkü toldı ol tûfân tag u dere / Durdı kırk arşun su düpdüz her yire
Kırk gün ol su dünyayı dutdı tamâm / Garka virdi bay u yoksul hâs u ‘âm
İlla ol kaldı ki Nûh’a uydılar / Bir Çalab’uñ birligini duydılar
Vemâ âmene ma‘ahû illâ kalilün
11/40

4090 Fâni oldı ayruğı başdan başa / Yügrüşüp kurtılmadı kaşdan kaşa
Gitdi küfr ehli kırıldı kamusı / Su yüzinde kaldı Nûh’uñ gemisi
Bir niçe gün yüzdi ol şöyle revân / Vaktı oldı kim oturaydı tufânHâl diliyle şol sa‘at ol hak Çalap / C
Eytdi iy taglar size olsun haber / hâzır oluñ Nûh gemisi geliser

4095 Kankıñuzda eglenürse ol gemi / Andan eksilmeye dôtlarum demi
Anı ben seyrân kılam dôtlaruma / Şol ezelden esrimiş mestlerüme
Bu hitâba ne ki tag var kamusı / Şâdi kıldı gele dip Nûhgemisi
Her biri eytdi gele bunda dura / Ben yüceyem ol kadem bende ura
Orta yirde Cûd Tagı zâr-ıla / Nâliş itdi hazret’e biñ nâz-ıla

4100 Eytdi iy iki cihânuñ hâlıkı / Sen yaratduñ cümlesin bu mahlukı
Kamusın kılduñ yüce düzdüñ ulu / Orta yirde ben za‘îf işde alu

- Ol gemi ben miskine kanda gele / Kankı tag yüce-y-ise anda kala
Mahrum olısaram uş ben n'ideyüm / Seni koyup kime nâliş ideyüm
Didi hak yirinmegil yâ Cûdi sen / Benven âhir kamuya devlet viren
- 4105 Çünki sen kendüzüñi gördüñ za'îf / Ben kılam Nûhgemisin saña harîf
Aşuram ben kamu taglardan anı / 'Âkıbet menzil kılam aña seni
Tâ ebed sen ol gemiyle kalasın / Ol sebebden hõş ziyâret olasın
Cûdi'le hak anda 'ahd itmiş-idi / Aña uşbu sözleri eyitmiş-idi
Anuñ-ıçun anda durdı ol gemi / Varur anda bunça yüz biñ âdemî
- 4110 Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak'dan ana rahmet ire
Uşbu altı nesne kim õnden soña / Vasfını şerheyledüm bir bir saña
Kendüzin eksüklü çün gördi bular / Gör ki niçe devlete irdi bular
Men tevâza 'a li 'llâhi refe 'ahu 'llâhu
Pes hakîkat kendüzin miskîn gören / Ol-durur ayrılmasuz devlet bulan
Kendüzin alçak gören oldu yüce / Nitekim şerheyledüm uçdan uca
- 4115 Her kim ol kendüzini gördi ulu / 'Âkıbet oldur olan işden alu
Kim özin alçak dutarsa yücele / Durmadın hak'dan ana rahmet gele
Her kimüñ kim gönli togrıldı hak'a / Aña hõd da'vî harâmdur mutlakâ
Anuñ-ıçun 'Âşık' uñ da'vîsi yok / Niçe dirseñ eksügi vü derdi çok
Derdine dermân meger hak'dan ola / Yohsa lâyıy kanı dirlik bu yola
- 4120 İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Hâslaruñdan sen bizi ayırmagıl
DOKUZINÇI DÂSİTÂN ALTINÇI BÂB-
DAN BEYÂN İDER MÜTE'ACCİBLER
VE MÜKTEKEBBİRLER AhVÂLİNİ BİL

KİM hAK SÜBhÂNEHU VE TA‘ÂLÂ

DÂR-I DÜNYÂDA ALTI NESNEYE ‘UCUB

VE TEKEBBÜR İTDÜKLERİ İÇÜN H6R VE HAKİR İDÜP MEL‘ÛN VE HÂKSÂR İTDİ

Kİ İNNA‘LLÂHE LÂ-YUHİBBÜ‘L-

MÜSTEKBİRİNE 16/23

Her kim ol kendüzine ‘ucb eyledi / Kendü hâlin yiglenüben söyledi

‘Âkıbet Allah anı kıldı hacîl / Tâ ebed ol hâl-ıla kaldı zelîl

Her ki kendü özini dutdı yüce / Devleti oldu harâb uçdan uca

Her ki bakdı hâline benven didi / Rahmetinden hak anı mahrûm kodı

4125 Anda kim ma‘nî ola da‘vîsi yok / Kanda kim da‘vî ola ma‘nîsi yok

Ma‘ni vü da‘vî bile yoldaş degül / Da‘vi ehlin Pâdişâh kılmaz kabul

Da‘vi oldur kim anuñ kibri ola / Kibr-ile yoldaş olup da‘vî kıla

Ol hakîr ola gerek kim ‘âkıbet / Aña ne dünyâ kala ne âhiret

Hasira‘d-dünyâ ve‘l-âhirate zâlike hüve‘l-Husrânü‘l-mübînu 22/11

Tanug eydem bu söze diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘nîsin añlar-ısañ

4130 Altı nesne dünyada ‘ucb eyledi / ‘Ucb-ıla her biri bir söz söyledi

Her birinüñ şerhini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña

Birisi İblîs-idi kibr eyleyen / Kibr içinde da‘vî kılup söyleyen

Kibr-ile çün garra oldu hâline / Bilmedi kim ne geliser yolına

Didi dünyâ âhiret mülküm-durur / Uşbu mülki benden alan kim-durur

4135 Şöyle mutlak hâkimem ben her işe / Kim kimesne hükmüme eytmez nişe

Ne dilersem işlerem hükmüm geçer / Bini Allah birliğinden kim seçer

Ger degülmissen anuñ hükmi revân / Başaraydum ben bu mülki bî-gümân

- Çünkü İblîs uşbu kibri eyledi / Kendü gönlinde bu sözi söyledi
‘Arş ayagında şolok dem ol Ahad / Yazdı la‘net nüshasını tâ-ebed
- 4140 Gördi ol nakşî ‘Azâzil okıdı / Cümle gök ehlin mukâbil okıdı
Bunlara gösterdi ol nakşî ‘ayân / Eytđi bilüñ iy kavum bellü beyân
Bir kişi sizden gerek la‘net ola / Rahmetinden Tañrı’nuñ mahrûm kala
Gâfil olmañ siz bu işden zînhâr / Pâdişâhuñ gizlü çok işleri var
Hâli eytdüm uşbu işi ben size / Eytmeñüz kim dimedüñdi sen bize
- 4145 Kaldı ol söz şol karârda bir zamân / Görđi anı cümle gök ehli ‘ayân
Her biri ol yazuya bakar-ıdı / Kendüzinüñ sanuban korkar-ıdı
İlla İblîs ihtiyâtın itmedi / Hiç kendü hâline zann iltmedi
Menber urmışdı vü va‘z eydür-ıdı / Şöyle kendü hâline magrûr-ıdı
Kendü hâli kendüye oldı hicâb / Bilmedi kim ne kılısar ol Çalap
- 4150 Bu hikâyet çok zamân dutdı karâr / Geçdi anuñ üzre niçe rûzigâr
Tâ ki Allah Âdem’e virdi vücûd / Buyrug oldı kim kırlardı sücûd
Ve iz kulnâ li’l-melâ’iketi’scüdû li-Âdeme fe-secedû illâ İblîse 2/34
Kamu secde kıldı İblîs kılmadı / Tañrı emrin dutmaduğın bilmedi
Fe-secede’l-melâ’iketü küllühüm ecma‘üne illâ İblîse ebâ en yekûne ma‘a’s-sâcidîne 15/30-31
Eytđi bini Tañrı oddan eyledi / Anı toprakdan u sudan eyledi
Kâle ene hayrun minhu halaktenî min nârin ve halaktehû min tînin 7/12
- 4155 Niçe ola secde kılam ben aña / Halk içinde ‘âr ola bu iş baña
Niçe biñ yıldur ki tâ‘at kıluram / Kim bilür ol hâli kim ben bilürem
Şimdi geldi ol henüz bu ‘âleme / Niçe kılam secde ben şol Âdem’e
Çünkü İblîs uşbu sözi söyledi / Ol dem Allah anı la‘net eyledi

Ve inne 'aleyke la'neti ilâ yevmi'd-dîni 38/78

Ol yazılmış nüshanuñ sırrın 'ayân / Anuñ-ı mış bildiler bellü beyân

Çün feriştehler bu işi gördiler / Kendüler şükr itdi anı sürdiler

4160 'Ucb-ıla çün yüce dutdı özini / Şöyle magbûn eyledi kendüzini

Her kim ol 'ucb eyledi şöyle olısar / Tâ ebed magbûn u mahrûm kalısar

Bir dahı gör kim-idi 'ucb eyleyen / 'Ucb içinde da'vi kılup söyleyen

Anı dahı eydeyüm bir bir saña / Kim bilesin bu işi öñden soña

Hûd peygâmbër zamânında meger / 'Âd kavmi var-ıdı key mu'teber

4165 Degme birnüñ boyı bir dîvâr-ıdı / Dünyada her biri bir cebbâr-ıdı

Ve izâ betaştüm betaştüm cebbârîne 26/130

Şol kadardı her birinüñ kuvveti / Kim elinde mum olurdı her katı

Yir götürmezdi buları durıçak / Yumruğı taşdan geçerdı urıçak

Hûd peygâmbër Çalap emri-y-ile / Da'vet itdi bunları dogru yola

Didi kim dönüñ hak'a yâ Kavm-ı Âd / Bütleri sıñ hakk'a bağlañ i'tikâd

Kâle yâ kavmi 'budu'llâhe mâleküm min ilâhin gayruhû 7/59

4170 hak'dan ayruk kimseye kılmañ tapu / Ol-durur yalvarası girçek kapu

Ol işikte ne dilerseñ bulınur / Güneş andan togar anda tolnur

Anuñ elinden gelür bu cümle iş / Dün ü gündüz kar u yağmur yaz u kış

Aña dönüñ kim helâk olmayasız / Yohsa dünyâ içre yir bulmayasız

Didiler muhtâcumuz yokdur aña / Korkumuz yok kim uyavuz biz saña

Kâlû yâ Hûdu mâ ci'tenâ bi-beyyinetin

vemâ nahnu bi-târikî âlihetinâ 11/53.

'An kavlike vemâ nahnu leke bi-

mü'minîne 11/53

- 4175 Var elûnden ne çıkarsa işlegil / Tañrı'nı öñinde bu sözi söylegil
Hûd peygâamber yüzün dutdı göge / Zâri kıldı agladı göksin döge
Eytdi iy miskînlerüñ hâlin gören / Buñ güninde kamuya feryâd iren
Sen bilürsin hâlümü kıldan kıla / Sen virürsin rızkumu yıldan yıla
Uşbu kâfirler baña uymadılar / Birligüñ eydügörüp duymadılar
- 4180 Sen fenâ kıl bunları öñden soña / Okıyup gelmediler senden yaña

Çün düketdi Hûd kendü zârısın / Diledi kendüzine hak yarısın

İnnî tevekkeltu 'ala'llâhi rabbî ve rabbiküm 11/56

- Geldi Cebrâyil getürdi hoş haber / Didi sen git bunlara hak gör n'ider
Hak diler kim bunları başdan başa / Yil-ile perrân kıla taşdan taş
Çün işitdi bu sözi Hûdu'n-nebî / Eytdi duruñ yâ büneyye yâ ebî
- 4185 Biz çikalum ortadan kim hak diler / Yil elinde fânî ola 'Âdiler
Dirdi kavmin gitmege 'azm eyledi / Tañrı haşm itdi size dip söyledi
Eytdiler Tañrı'nı çeri mi viribir / Biz harîfüz kim duravuz biñe bir
Didi Hûd Allah diler kim yil ese / Kime degse tîz kılıçdan yig kese
Anı didi Hûd vardı işine / Gör ne geldi 'Âd kavmi başına

- 4190 Yidi gün oldı savug u esdi yil / Tagı taşı kıldı ol yil til til

İnnâ erselnâ 'aleyhim rîhan sarsaran

fi-yevmi nahsin müstemirrin 54/19;

Tenzi'u'n-nâsa ke-ennehüm a'câzü

nahlin münka'irin 54/20.

'Âdiler kaçdı sığındı taglara / Tañrı hışmından kaçup kanda vara

- Yil-ile hak bunları kıldı fenâ / Kaldı Hûd u Tañrı'ya kıldı senâ
‘Âd kavmın fânî kıldı ol Ahad / La‘net içre kaldı bunlar tâ-ebed
Her kim ol ‘ucb eyledi şöyle olısar / Tâ-ebed magbûn u mahrûm kalısar
- 4195 Ol dahı bitdi işit imdi yene / ‘Ucb-ıla kibr eyleyen kimdi yene
Şerhi birle eydeyüm bir bir saña / Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña
Var-ıdı bir vakt Bel‘âm-ı Ba‘ûr / Kendü rızvân olmış-ıdı kavmı hûr
Zühd ile takvâ-y-ıdı dün gün işi / Yog-ıdı dünyâda dahı teşvişi
Cümle halk aña mürîd olmış-ıdı / Eyü adı dünyaya tolmiş-ıdı
- 4200 Bî-hisâb olmışdı halk aña mürîd / Sen sanayduñ her biri bir Bâyezîd
Cümle seccâde-nişîn ü hırka-pûş / Şeyh elinden kılmış-ıdı cür‘a nûş
Her birine şeyh zâtından kemâl / Degmiş-ıdı ‘ilm ü zühd ü ‘ışk u hâl
Şöyle kim efsûn okırsa her biri / Bir nefesde ölü olurdu diri
Şeyh bir gün daşra çıkdı yöridi / Ol mürîdler geldi yüzün süridi
- 4205 Şeyh bakdı bunlara eydür baña / Dünyada kim beñzeye öñden soña
Benden ulu kimsene gelmiş degül / Kimse ben kıldugumı kılmış degül
Virdi hak kudret kılıçın elüme / Kim ola kim karşı dura yoluma
Kim ola bu dünyada benden ulu / Kamu ‘âlem bini sevmekden delü
Çünki garra oldı şeyh ol işine / Gör ki ne hâl geldi şeyhüñ başına
Vetlu ‘aleyhim nebe’e’llezî âteynâhu
âyâtinâ fe’nselaha minhâ feetba ‘ahü’ş-
şeytânu fekâne mine’l-gâvîne 7/175
- 4210 ‘Ucb-ıla ol şeyh durmuşdı meger / Bir kişi geldi aña virdi haber
Didi iy şeyh Mûsa gelür bu ile / Yöresinde kırk biñ er vardur bile

- Suca su yitmez bulara içmege / Gelmedi bunlar bu ilden geçmege
Geldi kim yaylaya vü hem kışlaya / Kim bile kim ol bize ne işleye
Ol bu mülki bizden alur bî-gümân / Pes mürîdler kamusı kıldı figân
- 4215 Şeyh öñinde cümle örü durdılar / Bir ogurda yüz yire indürdiler
Didiler kılıgıl du‘â kim gelmesün / Gelüp uşbu mülki bizden almasun
Ol gelürse bunda halkı dirile / Kaht ola vü cümle yohsul kırıla
Şeyh bularuñ didügin diñlemedi / Müdde‘îlık Mûsa’ya eylemedi
Bir fakîre var-ıdı şeyhüñ meger / Aña dahı degdi bu yañlış haber
- 4220 Sordı kim nedür bu ne gavgâ-durur / Bir hakîkat baña eydüñ ne-durur
Didiler Mûsâ gelürmiş bu ile / Kim bu mülki hükm-ile bizden ala
Eydürüz Şeyh’e du‘â kıl diñlemez / Hiç bizümçün kaygusı yok añlamaz
Siz diyersiz bu sözi Şeyh’e meger / Yohsa bizüm sözüümüz kılmaz eser
Ol salîta cûşa geldi kakıdı / Viribidi Şeyh’i eve okıdı
- 4225 Bir çağırdı Şeyh’e karşu haşm-ıla / Eytdi tîz dut el götür hak’dan dile
Mûsi peygâamber bu ile gelmesün / Gelüben bu mülki bizden almasun
Şeyh içinde hîd kibir bitmiş-idi / Ol ki dervîşlig-idi gitmiş-idi
El götürdi hazret’e kıldı du‘â / Didi iy hak hâcetüm kılıgıl revâ
Mûsi peygâamber bu ile gelmesün / Kasd iderse gelmege yol bulmasun
- 4230 Allah anuñ sözini kıldı kabûl / Kaldı Mûsâ anda sergerdân melûl
Kırk yıl ol Tîh yazusunda yorıdı / Oglan ucaldı vü yigit karıdı
Kâle fe-innehâ muharrametün ‘aleyhim erba‘îne seneten yetîhûne fi’l-arzı 5/26
Bulmadı yol kim çıkaydı yazıdan / Bilmedi kendüyi kimdür azıdan
Mûsa peygâamber hak’a nâz eyledi / Bu ne hikmetdür diyüben söyledi

- Kıldı ma'lûm Bel'am'ı Allah aña / Mûsi işit n'eyledi batgıl taña
- 4235 Tevrit'i kodı yire yırttı yaka / Nâliş itdi aglayu karşı hak'a
- Eytdi aduñ añmayam ayruk senüñ / Ger imânsuz cânın almazsañ anuñ
- Gitdi ol Bel'am imânsuz dünyadan / Bildüñüz mi bu işüñ aslı neden
- 'Ucb-ıla kıldı du'â ol bî-haber / Anuñ-ıçun geldi aña bu hatar
- Her kim ol 'ucb eyledi şöyle olısar / Tâ-ebed magbûn u mahrûm kalısar
- 4240 Ol tamâm oldı bu kez bir söz dahı / Ben diyem şerhin ü sen 'ilmin ohı
- Añlagıl bir ol dagı gör niçedür / Diñle imdi ol hikâyet nitedür
- Bir zamânda var-ıdı Eshâb-ı fil / Kâl bilme sen bu sözi hâl bil
- Biñ biñ erden artug-ıdı leşkeri / N'eylesün çün olmaya hak'dan yarı
- Kasd kıldı kim yıkaydı Ka'be'yi / Ya'ni kim düpdüz dutaydı dünyeyi
- 4245 Cümle fil binmiş demür geymiş-idi / Bir kişisin biñ ere saymış idi
- Elem tera keyfe fe'ale rabbüke bi-*
- eshâbi'l-fili 105/1*
- Leşkerin cem' eyledi düzdi çeri / Ka'be üzre iltı ol biñ biñ eri
- Ka'be yıkmak kasdına çün geldiler / Mekke şehrin külli çevre aldılar
- Pes mücâvirler hak'a dutdı yüzün / hazret'e ısmarladılar kendüzün
- Mekke kavmı cümle karşı çıkdılar / Her birisi boynına ip dakdılar
- 4250 Eytdiler kim biz saña alkışçıyuz / San'at issi rencberüz hem işçiyüz
- Eytdi geldüm Ka'be'yi yıkmag-ıçun / Gelmedüm ben yohsula akmag-ıçun
- Ger size dirlik gerekse gidüñüz / Her biriñüz baş yaragın idüñüz
- Yıkmayınça Ka'be'yi ben gitmeyem / Korkmañuz siz yohsula zulm itmeyem
- Eytdiler sen bu göge bakmaz mısın / Ka'be Tañrı evidür korkmaz mısın

4255 Didi ben da‘vî-y-ile geldüm aña / Ol ev issi göreyim n’eyler baña

Çün bu ‘ucbı eyledi ashâb-ı fil / Gör ki ne haşm itdi aña ol Celîl

Viribidi ol Ebâbil kuşını / Bunlar alup geldi tamu taşını

Ve ersele ‘aleyhim tayran ebâbile

105/3

Her biri bir taş bıraktı bir ere / Erden ü filden geçüp batdı yire

Ol çeri ehli kamu oldı fenâ / Ka‘be ehli Tañrı’ya kıldı senâ

4260 N’eyledügin aña ol dem ol Celîl / Eydür âhir saña âyât u delîl

Termîhim bi-hicâretin min siccîlin fe-

ce‘alehüm ke‘asfîn me‘kûlin 105/4-5

‘Ucb-ıla da‘vî kılan şöyle olur / Rahmetinden Tañrı’nuñ mahrûm kalur

‘Ucb-ıla kılmışdı da‘vî ol kişi / Anuñ-ıçun ol hâle degdi işi

Her kim ol ‘ucb eyledi şöyle olısar / Tâ ebed magbûn u mahrûm kalısar

Ol dahı bitdi bu kez bir gör yene / Kim-idi ‘ucb eyleyen bir sor yene

4265 Şerhi birle ol dahı gelsün dile / İşid imdi niçedür kıldan kıla

Ol zamân kim Pâdişâh lutf eyledi / Kün diyüp kudret diliyle söyledi

Çarh çarha girdi yir dutdı karâr / Sabit oldı yirde gökde ne ki var

Ay u gün yıldız tamâmet gök yüzün / Hôş müzeyyen kıldı dünin gündüzün

İnnâ zeyyenne ‘s-semâ ‘e ‘d-dünyâ bi-zînetini ‘l-kevâkibi 37/6

Hem dahı levnâlevün dürlü çiçek / Bitdi bu yir yüzine oldı bezek

4270 Bu yirüñ bünyâdını ol Pâdişâh / Deñiz üzre urmuş-ıdı ol İlâh

Çün sular akdı deñizler kaynadı / Pes karâr eylemedi yir oynadı

Çöksü kıldı tagları hak bu yire / Tâ ki bu yir dölenüp kâyim dura

Elem nec 'ali'l-arza mihâden ve'l-cibâle

evtâden 78/6-7

Çünkü bu yir dolenüp dutdı karâr / Şükr kıldı yir yüzinde ne ki var

Pes ulu taglar bu kez 'ucb eyledi / 'Ucb-ıla her biri bir söz söyledi

Ve ce'alnâ fihâ revâsiye şâmihâtin / 77/27

4275 Eytdiler bu yir yüzün dutduk dölek / Dutmadı bizsüz anı bu nüh felek

Pes bu yirüñ bñ ü bünyâdı bizüz / Bu yidi kat yir bizümle durdı düz

Çün bizümle dutdı bu dünyâ karâr / Bize hükm itmeyiser hîç şehsüvâr

Bizüz ol kim Tañrı âzâd eyledi / Bizüm-ile mülki âbâd eyledi

Âdem aslı hîç bize hükm itmeye / Bize irmez hükm idenler dünyeye

4280 Çün ulu taglar bu 'ucbı eyledi / Gör ki Allah bunlaruñla n'eyledi

Bunlara haşm eyledi ol kârsâz / Gitmedi kar üstlerinden kış u yaz

Geh dipidür geh bulıtdur geh tuman / Tamu rengi var bularda bî-gümân

Nitekim 'ucb ehlinüñ oldur işi / Hîç gitmez kaygusu vü teşvişi

Her kim ol 'ucb eyledi şöyle olısar / Lâcerem magbûn u mahrûm kalısar

4285 Bir yene 'ucb eyleyen gör kim-idi / Anı dahı bir baña sor kim-idi

Şerhi birle eydeyüm bir bir saña / Diñle imdi niçedür öñden soña

Ol zamân kim geldi Âdem dünyeye / Diledi kim dünyede ni'met yiye

İstedi hîç nesne hâzır bulmadı / N'eylemek n'itmek gerekdür bilmedi

Pes yönin dutdı hak'a nâz eyledi / Nâz içinde nâliş itdi söyledi

4290 Eytdi iy hak rızkumı vir kim yiyem / Hem işüm göster baña kim işleyem

Çünkim uçmakdan çıkarduñ dünyeye / Eyt baña bunda gelen ne işleye

Ben dahı hem ol işi işleyeyüm / Anuñ-ıla dirligüm eyleyeyüm Hak didi var bugdayı saç topraga / Çün

- Rızkuñ oldur ek götür kim yiyessin / Anuñ-ıla dirliğüñ eyleyesin
- 4295 Vardı Âdem bugdayı saçdı yire / Ya‘ni kim rızkı Çalap andan vire
Bitdi bugday darddı boy u virdi bâr
Kopdı toprakdan ulaldı ihtiyâr
Boynın egdi bakdı kendü özine / Pes bu kez ‘ucb eyledi kendüzine
Eytdi benven cümle ni‘met serveri / Âdem aslın ben kılavan perverî
Yirümi dutmaya hiç ni‘met benüm / Dünyada server benem ‘izzet benüm
- 4300 Ben dutaram tende cânı ırmadın / Bini ister ulu kiçi durmadın
Ben dutaram halkuñ îmânın dürüst / İy niçe çâlâk bensüz oldı süst
Hiç kimesne bini hôr eylemeye / Kimse bensüz kimseyi toylamaya
Ben ‘azîzem halk içinde mutlakâ / Hiç kimesne bensüz irmeye hak’a
Çünkü bugday kendüzin gördi yüce / Togradı orag anı uçdan uca
- 4305 Altına aldı dögen sürdi yire / Baş u ten sag komadı ol servere
Hem degirmen gör kim anı n’eyledi / Bozdı cümle varlığın un eyledi
Taş içinden kaçdı çıkdı unlığa / Hem elekden geçdi düşdi yumruğa
Bişdi odda düşdi diş ortasına / Ugradıysa bâri Tañrı döstına
Yarlıgandı cümle ol ‘ucb u günâh / Ol nefesden hoşnud ola Pâdişâh
- 4310 Yohsa anı bir münâfik yir-ise / Andan anuñ kursagında erise
‘Âkıbet şöyle olur bugday işi / Kim yönin andan döner gören kişi
Kanda vardı kanı ol ‘izzet i yâr / Toprag oldı ol güzîde ihtiyâr
Kaldı murdâr oldı hôr ol yaz u kış / Gör ki ne ‘ibretdür âhir uşbu iş
Her kim ol ‘ucb eyledi şöyle olısar / Tâ ebed magbûn u mahrûm kalısar
- 4315 Pes bilüñ ‘ucb ehlinüñ yolu harâb / ‘Âkıbet menzil aña tahte’t-türâb

Kimde kim îmân ola ‘ucb olmaya / ‘Ucb-ıla hîç kimse rahmet bulmaya

Kangı gönülde ki vardur kibr ü kîn / Kılmasun hak bize anı hem-nişîn

Her kim anda var-durur sıdk u safâ / Bağladuk anuñ-ıla ‘ahd ü vefâ

‘Âşık eydür sıdk-ıla geldük yola / Tâ ki sâdıklar bize yoldaş ola

4320 ‘Âşık-ı sâdik bize yoldaş yiter / Her ne kim istersevüz andan biter

Tañrı bunlardan bizi ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

ONINÇI DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN HİKÂYET İDER SEYR-İ SÛLÛKDEN BİL

KİM MENÂZİL-İ DÜNYÂ ALTI

DÜRLÜDÜR VE HER MENZİLDE BİR

DÜRLÜ MÂNİ‘ VAR KİM SÛLÛKE

MAZARRATI VAR SÂLİK CEHD İDÜP

BU MENÂZİLİ KAT‘ İDÜP ÖZ ASLINA

İRİŞMEK GEREK

Vasf-ı hâl eydem saña diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlar-ısañ

Sergüzeştdür bu ki eydürem saña / Ne ki gördi gözlerüm öñden soña

Yolum ugradı vü gördüm göz-ile / Eytmeñüz kim bizi aldar söz-ile

4325 Vallah anı eydürem kim görmişem / Da‘vim ol yirden-durur kim irmişem

Görmedüğüm bilmedüğüm eytmeyem / Elüm irmez işe da‘vî itmeyem

Her ki gördiyse bu ben gördüğümü / Pes kabûl ide nişân virdüğümü

Söz anuñladur ki gördi yolını / Yol içinde bildi kendü halını

Bildi kim kandan gelür kaç gider / Kendü yolında neye ugrar n’ider

4330 Uşbu mülke gelmedin kanda-y-idi / Yoldaşı kimdi vü kendü ne-y-idi

Bunda geldi kanda urdı menzili / Yâ kimüñle oldu dün gün mahfili

- Hem geçiçek bu cihândan ol yine / Ne geliser ol cihânda öñine
Tanugum oldur ki bildi bu işi / Ol kişidür istedüğüm ol kişi
Yol nişânın ol kişi sorsun baña / Ben dahı ne gördüğüm eydem aña
4335 Ben diyem ol diñlesün kıldan kıla / Yoldaş olam Tañrı yolında bile
Ol dahı hem söylesün ben diñleyem / Ol kadar kim ‘aklum irer añlayam
Diyelüm işidelüm hîç durmadın / Bakalum dôt yüzine göz ırmadın
Dôt bizümdür ev bizümdür söz bizüm / Gözğüde şol gördüğümüz yüz bizüm
Gördüğün yüz girü sensin bak saña / Pes saña sen hôt nazarla baksaña
4340 Diñledüğün kendü sözüñ hem yene / Diñle ne dir tutmagıl dak eydene
Diñle imdi eydeyüm gördüğümü / Yol içinde ol nişân virdüğümü
Ben ne gördüm yolda ne geldi baña / Eydeyüm öñden soña bir bir saña
Ol zamân kim ben bu tende yâd idüm / Cümle dürlü kaygudan âzâd idüm
Altı nesne mansıb olmışdı baña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña
4345 Cân u gönül hem ‘akıl nefis ten dahı / Her biri bir key ganiydi ben dahı
Her birinün mansıbın eydem ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
Cânım ol hak hazretinde durmadın / Bakmış-ıdı ol yüze göz ırmadın
‘Aklum anuñ sun‘ına kalmış-ıdı / Ol deñizde külli gark olmuş-ıdı
Göñlüm anuñ ‘ışkına düşmiş-ıdı / Ol eserden kaynayup taşmış-ıdı
4350 Nefsüm anuñ işiginde hâk-ıdı / Dünyaya el sunmadukdı pâk-ıdı
Bu tenüm hem düşmemişdi korkuya / Rahmet içre gark olupdı uykuya
Ben ho küllî bir-idüm ol bir-ile / Bile işlerdüm işi takdîr-ile
Ol emir kim takdir içre var-ıdı / Ben anuñla ol benümle yâr-ıdı
Yog-ıdı bende bu benlik ol zamân / Ne zamân vardı hod anda ne mekân

- 4355 Kâyim-idi külli anuñ birligi / Andan alduk biz bu bâkî dirliği
Gizlenü bir genc-idi ol Pâdişâh / Diledi kim açılardı ol İlâh
Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en-u'rafe
Pes yaratdı kudretinden 'âlemi / Hem götürdi 'âlem içre âdemi
Çünkü saldı hak bu halkı dünyeye / Geldi kaldı her biri bir nesneye
Her kim ol genc istedi hûd kalmadı / Andan artuk hîç nesne almadı
- 4360 Söz üküştür hâliyâ geldüm baña / Niçe geldüm dünyaya eydem saña
Kamu geldi ben dahı geldüm bile / İlla gördüm yolumu kıldan kıla
Gördüm altı nesne dutmuş dünyeyi / hükmine zâr eylemiş her nesneyi
Altı mahfil altı menzilde-durur / Kim gelürse dünyaya bunlar görür
Bunlara ugramadın geçmez kişi / Anda komış Pâdişâh her bir işi
- 4365 Ben dahı geldüm sataşdum bunlara / Çün dahı yol yok gelen kança vara
Gördüm evvel bir kişi hükmi revân / Mahkum anuñ hükmine cümle cihân
Mâl u ni'met kul karavaş taht u tâc / Her gün anda toynudur biñ biñ aç
Saltanat ârâste vü hem 'adl u dâd / hükmi geçmez anda çi biliş çi yâd
Sordum eytdüm ne kişidür bu kişi / Kimden aldı böyle mutlak bu işi
- 4370 Eytdiler sultân budur bellü beyân / Tañrı'dandur devleti bilgil 'ayân
Geçmedi hîç kimse bundan tuşmadın / Tâ ki bu hükm altına ol düşmedin
Ben dilerdüm kim geçeydüm dutdılar / Nişe buyruk dutmaduñ dip eytdiler
Geçmesem yoldan kaluram n'ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim
Pes teni ismarladum ol tapuya / Tâ dura kullık ide ol kapuya
- 4375 Kaldı sûret ol işkde kullığa / Râzı oldu baylığa yohsullığa
Geçdüm andan ben ikinci menzile / Ugradum anda yine bir mahfile

- Gördüm ol mahfil dahı çâlâk ü çüst / Kavli muhkem sözi hış hükmi dürüst
Nefse dirlik öğredür kim hış geçe / Dünyada hış hış yiye hış hış içe
Bu tabî‘at ne‘yle kâyimdür bilür / Cümle halka gösterür ma‘lûm kılur
- 4380 Çün tabî‘at süst ola durmaz nefes / Pes kuş elden gitdi vü sındı kafes
Gördüm ol mahfilde bir söz eydilür / Diñledüm gördüm bu ‘ilmi key bilürHâkim-i mutlak işinde kor
Pes bu kez sordum ki bunlar kim-durur / Kim tabî‘at üstine hâkim-durur
Eytdiler bunlardur ol hikmet bilen / Ma‘denüñ rencin bilen hıltın silen
- 4385 Bunlara hak’dan gelüpdür bu bilü / Ograyup geçse gerek uslu delü
Ben dilerdüm kim geçeydüm añsuzın / Pes bu nefsum dutdı bini geñsüzün
Didi kim kaçça geçersin iy kişi / Ya‘ni sen añlamaduñ mı bu işi
Geçmegil kim bundadur hikmet tamâm / Kanda bulunur bunun gibi makâm
Geçmesem yoldan kaluram n’ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim
- 4390 Pes kodum nefsi bularuñla bile / N’ideyim çün varamadı menzile
Kaldı nefsum anda şerbet içmege / Sag oluban dünyada hış geçmege
Ben üçinçi menzile geçdüm yene / Anda bir mahfil dürüst gördüm yene
İslam evinde bular dutmuş makâm / Günde biş kez dirilürler hâs u ‘âm
Dîn içinde tahtları hış mu‘teber / Halka bunlar Tañrı’dan virür haber
- 4395 Farz u sünnet bildürürler kamuya / hüküm iderler uçmaga vü tamuya
Emr ü nehy ü hayr u şer bunlar seçer / Halk içinde ne ki dirlerse geçer
Ellerinde hücceti Kur’ân dürüst / İşlerinde her biri çâlâk ü çüst
Pes bu kez sordum bu ne mahfil-durur / Kim bu halka eyü yavuz bildürür
Eytdiler bunlardur ol ‘ilm ısları / Kamudan artuk bularuñ usları
- 4400 Geldi fermân Tañrı’dan peygâmbere / Kaldı peygâmbere dilinden bunlara

- Bu şerî‘at kim bular eydür ‘ayân / ‘Âkil andan geçmedi bellü beyân
Sen dahı geçme eger ‘âkil-iseñ / Hem ulular sözine kâbil-iseñ
Ben dilerdüm kim geçeydüm yoluma / Kavuşaydum girü kendü ilüme
‘Aklum eydür geçmegil kim iş degül / Bu makâmdan kimsene geçmiş degül
- 4405 Geçmesem yoldan kaluram n’ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim
Pes bu kez ‘aklı kodum ol tapuda / Kim dura kullık kıla ol kapuda
Kaldı ‘aklum ol işikte tâ‘ata / Muntazır öñden soña bir sâ‘ata
Geçdüm ol dördinçi menzile bugur / Yine gördüm anda bir mahfil durur
Zikr ü tesbîhü tevekkül işleri / Kalmaduk ayruk dahı teşvîşleri
- 4410 Dillerinde durmadın Allah adı / Her birinüñ göñli tolmış ‘ışk odı
Küllü vahdet mülkini dutmış bular / Kamu halkuñ göñlini utmış bular
Hôş düzilmiş şem‘ ü cem‘ ârâyide / Cümle halk alur bulardan fâyide
Mansıb olmış bunlara sıdk u safâ / Birbiriyle bağlamış ‘ahd ü vefâ
Ve evfü bi-‘ahdi’llahi izâ ‘âhedtüm
16/91
- Çün buları böyle hôş gördüm yine / Pes bular kimdür diyüp sordum yine
- 4415 Eytdiler ehl-i tarîkatdur bular / Bunlara virdi Çalap görklü hular
Kimseyi bunlar yavuz dip seçmedi / Hîç kimesne bunları kop geçmedi
Sen dahı geçme ki menzil uşbudur / Bu makâm ehlin görürsin hôş-hudur
Ben dilerdüm kim geçeydüm ilerü / Yol varaydum içerüden içerü
Göñlüm eydür geçmegil menzil budur / Ol varup istedüğüñ mahfil budur
- 4420 Geçmesem yoldan kaluram n’ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim
Pes kodum göñli bularuñla bile / Kim dura ol kapuda kullık kıla

- Kaldı gönlüm ol işikte sohbeta / Ya'ni bir gün tuş olam dip rahmete
Ben bu kez geçdüm bişinçi menzile / Anda yine ugradum bir mahfile
Gördüm ol mahfil dahı key mu'teber / hâllü hâlinden virür her dem haber
- 4425 Sözlere kendüzini bilmek-durur / İşleri kendüzine gelmek-durur
Men 'arafe nefsehû fekad 'arefe rabbehû
Da'vi-yi 'irfân kılurlar durmadın / Yiri gögi seyr iderler varmadın
Cümle 'âlem halkınuñ göñlindeki / Görnüdur bunlarda her bir dilegi
Tenleri şöyle za'îf ü süst-hâl / Kim bir evden çıkamazlar mâh u sâl
Cânları eyle kavî olmuş-durur / Kim bulardan yir ü gök tolmuş-durur
- 4430 Bunlaruñ çün böyle gördüm hâllerin / Pes bu kez kıldum su'âl ahvâllerin
Eytdüm eydüñ bunları kimdür baña / Kim bularuñ hâline kaldum taña
Eytdiler bunlardur ol 'ârif eren / Yirde yörirken bakup 'arşı gören
Cümle 'âlem halkınuñ şem'i bular / Cânlaruñ bu dünyada cem'i bular
Geçmedi cânı bulardan kimsenüñ / Geçmeye bilgil hakikat hem senüñ
- 4435 Ben dilerdüm kim geçeydüm durmadın / Sabr idemezdüm makâma irmedin
Cânım eydür geçme bundan yol degül / Ben hele bu mahfili kıldum kabûl
Geçmesem yoldan kaluram n'ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim
Pes bu kez cânı kodum ol kavm-ile / Tâ dura kendüzini kimdür bile
Kaldı cân anda vü ben geçdüm yine / Bu kez irdüm menzil altınçısına
- 4440 Gördüm anda bir kavum yavlak 'aceb / Ne sükûnet var bularda ne taleb
Ne bilürler kendüyi ne ayruğı / İşleri ne fisk u ne hak buyruğı
Dillerinde kalmadı hîç nev'a söz / Tâkatı yok kimsenüñ kim aç a göz
Her birisi yavu kılmış kendüzin / 'Acz içinde hazret'e dutmuş yüzün

- Pes bu kez sordum yine kimdür bular / Kim bu yolda böyle mahkûmdur bular
- 4445 Eytdiler bunlardur ol ‘âciz kalan / Pâdişâhlık deñizinde gark olan
‘Acz evidür kaldı bunda hâs u ‘âm / Bunça varlık yoga viridi bu makâm
İy niçe yügrüklerüñ buldı uçm / İy niçe zîreklerüñ üzdi güçin
İy niçe sermâyeler viridi yile / İssi kaldı uşbu evde mübtelâ
Ben dilerdüm kim geçeydüm olmadı / Tâkatum tâk oldu hâlüm kalmadı
- 4450 Kaldum anda ‘âciz ü hayrân u zâr / Kanı gayret kanı nâmûs kanı ‘âr
Kanı ten kim kûşış idem geçmege / Kendüzüm bu ‘acz evinden seçmege
Kanı nefis kim merkeb olmışdı baña / Anuñ-ıla çapınurdum dört yaña
Kanı ol ‘akl u bilü kim var-ıdı / ‘Acz evinden çıkmaga key yâr-ıdı
Kanı gönülüm kim göreydi hâlümi / Uşbu evden kurtaraydı yolumı
- 4455 Kanı cân kim özeneydi gitmege / Bu ‘acızlık mülkini terk itmege
Kaldı bunlar kamusı benden ırak / Uş baña bu ‘acz evi oldu durak
Hak’dan ayruk kalmadı hismum dakı / Pes bu kez zârî kılup añdum hak’ı
Eytdüm iy dermândeler destigiri / Yir ü gök senden tolu senden diri
Sensin âhir kalmışa kuvvet viren / Buñ güninde kamuya feryâd iren
- 4460 Benüm ile yâr u yoldaş gelmedi / Senden ayruk destgîrüm kalmadı
Evvel ü âhir delîl sensin baña / Senüñ-ile varuram senden yaña
Rahmetüñ çok fazluñ üküş iy Kerîm / Koma bini ‘acz evinde iy Rahîm
Hiç meded yokdur dahı benden baña / Gitdi benlik kamu iş kaldı saña
Çün bu zârî bitdi zâtumdan hak’a / Gör ki ne fazl itdi ol hayy u bekâ
- 4465 Altı nesne baña irsâl eyledi / Cümle dürlü kâlümi hâl eyledi
Geldi evvel dem ‘inâyet karşudan / Elümi dutdı çıkardı kaygudan

- Geldi ardınca hidâyet hem yene / Çekdi bini ol Çalap dergâhına
Geldi tevfiik oldı key kuvvet baña / Yoldaş oldı gitmege hak'dan yaña
Bu kez andan soñra geldi 'akl-ı kül / Baña öğretti usûl içre usûl
- 4470 'Akl-ı külden soñra geldi 'ışk-ı yâr / Ol geliçek kıldı bini şehsüvâr
Pes bu kez devlet irişdi şeksüzün / Kançaru bakdumsa gördüm döst yüzün
Uşbu altı nesne dutdı elümi / Ol 'acızlıktan geçürdi yolunu
İlti bini hazret'e buldum murâd / Gördüm anda fazl u rahmet 'adl ü dâd
Her kim anuñ 'adlına tuş oldı ol / hazret'e irmedi yolda kaldı ol
- 4475 Her kim anuñ fazlına hemrâh ola / Lâcerem menzil aña dergâh ola
Vasf-ı hâlüm uş size 'arz eyledüm / Ol kadar kim dile geldi söyledüm
Her ki bildi bençileyin bu işi / Tanugum oldur bu söze iy kişi
N'iderem ben ol bilür öñden soña / Râzımı ben aña eytdüm ol baña
Her kimüñ kim Pâdişâh açdı gözün / Añladı hâlin ü bildi kendüzün
- 4480 Dünyaya gelmedin ol ne'ydi bilür / Yoldaşı kimdi vü kandaydı bilür
Hem bilür kim nişe geldi dünyaya / 'Ayb mıdur ger kendü hâlin söyleye
Kanda göçdi kanda kondı yol eri / Nite bilmez geçdügi menzilleri
Yüzi toprak 'Âşık'uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye
Bakmaya bu sûrete ma'nî güde / Dünyaya aldanmadın dogru gide
- 4485 İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Hâslaruñdan sen bizi ayırmagıl
EL-BÂBÜ'S-SÂBİ' Fİ'S-SÜBÂ'İYYİ
Bu yidinçi bâb içinde on 'aceb / Dâsitân var kim buları ol Çalap
Yidi yidi yaradupdur hem-çünân / Yidi endâm u yidi kat âsimân
DÂSİTÂN-I EVVEL YİDİNÇİ BÂBDAN

YİDİ YILDUZI KİM SEB‘A-İ SEYYÂRE

‘İBÂRET ANDANDUR BEYÂN İDER KİM

NUTFE RAHMDE NİÇE TERBİYET İDÜP

PERVERİŞ İDERLER TAÑRI EMRİYLE

Yine bir ma‘nî sözi geldi dile / Sen bu sözden ‘ışk-ıla ma‘nî dile

Niçe kim ma‘nî dilerseñ bilesin / Sun‘ içinde sâni‘a yol bulasın

4490 Sâni‘üñ sun‘ın görüp bildi bilen / Sun‘ içinden buldı aña yol bulan

Nâme kıldı sun‘ı kendü gencine / Sun‘a bak gör sun‘ı nedür genci ne

Çünkü bu ‘ilmi bilesin sen tamâm / Pes dutasın ma‘ni evinde makâm

Kanda baksa ma‘ni göre gözlerüñ / Ne ki dirseñ ma‘ni ola sözlerüñ

Bilesin ol hak neler kılmış-durur / Ne yaratdı ne neden gelmiş-durur

4495 Halka bak kim añlayasın Hâlıkı / N’itdi gör ol halkuñ emrüñ hâlıkı

Elâ lehü’l-halku ve’l-emru

7/54

Diledi kim yaradaydı ‘âlemi / ‘Âleme hâkim kılardı âdemi

İlk yaratdı kudretinden ‘akl-ı kül / Kendüzine evvel anı kıldı kul

Tañrılık kıldı aña bunça zamân / Yog-iken bu nüh felek heft âsümân

Eyledi ol ‘akl-ı külden nüh felek / Yir ü gök ü cism ü cân ins ü melek

4500 Yidi kat gök yidi kat yir eyledi / Ya‘ni kim kullar-ıçun yir eyledi

Her birin ısmarladı pes bir kula / Kim dura kul anda hış kullık kıla

Yidi kat gökde yidi yılduz kodı / Her birin yirlü yirinde uz kodı

Kendü emrinden bulara virdi iş / Kim cihâna hükm iderler yaz u kış

Zîra kim bunlar müdebbirler-durur / Ne dilerseñ ellerinde var-durur

Fe'l-müdebbirâti emren 79/5

- 4505 Yohsulı bay bayı yohsul eylemek / Kulları beg begleri kul eylemek
Bunlaruñ hükminde kodı ol Celîl / Kim ‘azîz olur bulardan kim zelîl
Suretâ hâkim kodı hak bunları / N’eylemege kodı bir bak bunları
Her birinüñ hükmini eydem saña / İşid imdi niçedür öñden soña
Er bilinden çün iner nutfe tamâm / Ana rahminden dutar mülk ü makâm
- 4510 Terbiyet ilkin Zuhâl virür aña / Su-y-iken ol kana döner görseñe
Pes bu kez ol Müşterî kuvvet kılır / Tañrı emri birle kanı et kılır
Degdi nevbet Mirrihe kıldı nazar / Et süñük dutdı vü bitdi a‘zalar
Anuñ ardınça güneşdür bu kez in / Geldi suret bagladı düzdi yüzün
Dörd ay on günlük oliçak cân gelür / Ya‘ni taht oldı bu kez sultân gelür
- 4515 Pes gerek sultân-ıçun ‘ayş u tarab / Zühre geldi şâd kıldı zî-‘aceb
Zühre ardınça ‘Utârid nâz-ıla / Geldi dâniş viridi aña râz-ıla
Bisledi ol altı yıldız altı ay / Çün yidinçi ay dogdı geldi ay
Ay dahı viridi gıdâ vü perveriş / Yine çevrindi Zuhâl’a degdi iş
Çünkü sekzinçi aya hüküm itdi Zuhâl / Müşterî’ye degdi bu kez ‘akd u hal
- 4520 Baglamak şeşmek işidür pes anuñ / Baglu yolın açan oldur oglanuñ
Tokuz aydan soñra bu kez şeşdi bag / Geldi oğlan daşra gördi deşt ü bâg
Ol karañu yirde kim ol yirdi kan / Eyle sanurdı ki mülk oldur hemân
Bilmez-idi bu cihân niçe’ydügin / Bunda cemiyet ne sohbet ne’ydügin
Râzı olmışdı ki zindânda dura / Kan içinde kan içüp dirlik süre
- 4525 Çünkü ol evden bu ev hôşter-durur / Pes bilüñ kim dahı yig ev var-durur
Fârig olup dirme dünyâ ni‘metin / K’anda varan buldı ol döst hazretin

- Ana karnından çü yigdür bu cihân / Âhîret pes dahı yigdür bî-gümân
Âhîret firdevs bu külhan-durur / Aña baksañ bu cihân zindân-durur
Her kim ol dirlik süre lâyıık aña / Cenneti yurd eyleye Hâlık aña
- 4530 Söz üküşdür hâli geldük yılduza / Bir işit kim n'eyler ol yılduz bize
Çünkü tıfl oğlan gelür bu dünyaya / Dâye olur Ay aña aydan aya
Bisler anı dörd yıl dörd ay Ay / Pes 'Utârid hem virür hış rây rây
Bisler on yıl ol dahı dâniş virür / Mektebi görseñ aña ne iş virür
Geldi bu kez Zühre hış kıldı tarab / Bitdi gönlinde hevâ-yı bu'l-'aceb
- 4535 İşret ü bûs u kenâr u 'ayş u nûş / Nefs içinde bu hevesler kıldı cûş
Zühre ardınça bu kez geldi Güneş / Eyle sankim bu kişi oldu güneş
Düzdi sûret bağladı hattı tamâm / Görmek ister anı cümle hâs u 'âm
Güneş ardınça gelür Merrîhaña / Urmag ister dutmag ister görseñe
Bâzular kuvvet dutar alplık gelür / Ol eserden gâziler alplık kılur
- 4540 Geldi bu kez Müşterî kıldı nazar / Şahs anuñçun cem' ider çok sîm ü zer
Müşterînuñ kethudâlıkdur işi / Mülke mâyil anın oldu bu kişi
Geldi âhir-kâr hükm itdi Zuhâl / Çün aña degdi surat dutdı mahal
Zîra kâheldür Zuhâl sürmez işi / 'Âkıbet anın kalur işden kişi
Sûretüñ andandur evvel bitmegi / Yine âhir andan olur yitmegi
- 4545 Çün 'ademden geldi sûret dem-be-dem / 'Âkıbet vardı yine oldu 'adem
İlla cân kim Tañrı'nuñ emri-durur / Ol dükenmez 'ömr anuñ 'ömrî-durur
Ol tamâm oldu bu kez sen gelseñe / Kendüzüñ bilmek dilerseñ gel saña
Gör ki sen sûret mi yohsa cân mısın / Mülk içinde kul mı yâ Sultân mısın
Sen bu 'ilmi kendüzüñde gör okı / Her ki bildi kendüyi bildi hak'ı

A 'rif nefseke ta 'rif Rabbeke

4550 Sen seni sûret bilürseñ hayf ola / hayf degül mi kul ola sultân kula
Pes hakîkat cân bilenler kendüzin / Kul idindi yidi kat gök yılduzın
Sûret ol yılduzlaruñ mahkûmıdır / Cümle ten hâdim bular mahdûmıdır
Cân Çalab'ıñ emridür yılduz kulu / Emrine kul eyledi düpdüz kulu

Ve yes 'elûneke 'ani 'r-rûhi kuli 'r-rûhu

min emri rabbî vemâ ûtîtum mine 'l- 'ilmi

illâ kalîlen 17/85

Cân-iseñ sen pâk-bâz ol pâk-bâz / Asluña dön bî-niyâz ol bî-niyâz
4555 Ten iseñ hâd olırsardur ten harâb / Kaçan ölse ten yiri tahte't-turâb
Yiri gögi hak senüñçün eyledi / Hem senüñçün eyledüm dip söyledi
Sen şol asıldansın âhir kim Celfil / Senden ötrü İblis'i kıldı zelîl

Hüve 'llezî haleka leküm mâ fi 'l-arzı

cem 'ian 2/29

N'ideyim kim bilemezsin sen seni / Yavu kıldıñ bulımazsın sen seni
Yirde gökde sensin ol istedüğüñ / Sen saña gel sen saña gel dir öğüñ

4560 Her kim ister göre kendü yüzini / Gözgülüye baksun göre kendüzini
Pes bu 'âlem gözgüdür bir baksaña / Ne görürseñ sensin ol, bir bak saña

Çün bu 'ilmi virdi hak bu 'Âşık'a / Vâcib oldı eyde cümle 'âşık'a

'Âşıkı ma'şûkına iltmek-durur / Zira dirlüp güneşe yitmek-durur

Rûzı kıl sun döstlara bu şerbeti / Kim bu şerbetdür Çalab'ıñ rahmeti

İKİNCİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

EYDÜR KİM GÖKÜLE YİR TAÑRINUÑ

KULI VÜ KIRNAGIDUR VE ÂDEMOGLI HAK TA‘ÂLÂNUÑ BENDE-ZÂDESİDÜR

VE BU KUL VE KIRNAGI KÂFİRİSTÂN-I

‘ADEMDEN ZUHÛRA GETÜRÜP YİDİ

YILDUZI AÑA YİDİ ENDÂM EYLEDİ

4565 Hâlık oldur ol yaratdı mahlukı / Mahlukuñ oldur gümânsuz hâlıkı

Yogı var eyleyen oldur varı yok / Çogı az eyleyen oldur azı çok

Ol getürdi yog-iken bu ‘âlemi / Ol bitürdi ‘âlem içre âdemi

Yidi kat gök ol yaratdı bî-sütûn / Yidi kat yir ol durıtdı bâ-sükûn /

Halaka’s-semâvâti bi-gayri ‘amedin

terevnehâ ve elkâ fi’l-arzı revâsiye

en temîde biküm 31/10

Yidi iklîm ol yaratdı hadd-ıla / Yidi deñiz ol düzetdi sedd-ile

4570 Yidi gögi yılduza bahş eyledi / Yidi göge yılduzı nakş eyledi

İnnâ zeyyenne’s-semâ’e’d-dünyâ

bi-zînetini’l-kevâkibi 37/6

Yidi yılduzdur yidi gökler begi / Yidi sultândur yidi iklîm begi

Yidi gökde her ne kim nakş eyledi / Cânlara vü tenlere bahş eyledi

Yirde gökde ne ki varsa sende var / Sen saña gel bir saña gel sen i yâr

Senürîhim âyâtinâ fi’l-âfâki ve

fi-enfüsihim 41/53

Gör ki sen kimsin bu yir ü gök nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür

4575 Çün yaratdı yiri gögi ol Kadîm / Gör ne hikmet birle düzdi ol hakîm

Yog-iken bu yir ü gök ol var-ıdı / Şöyle eksüksüz ganî Cebbâr-ıdı

İhtiyâcı yog-ıdı hîç nesneye / İlla takdîr oldı kim mülk eyleye
Doldura ol mülkine bu mahlukı / İmdi gör n'itdi cihânuñ hâlıkı
Yog-ıdı 'âlem be-küllî ol 'adem / Yoklğ içre şöyle basmışdı kadem
4580 Eyle san bir kâfiristândı mukîm / Bir gör aña n'itdi billahi ol Kadîm
Viribidi 'ilmini ol yoklğa / Ya'ni yoklıktan diler varlık dog
Vardı bu 'ilm illa kim kâr itmedi / Da'vetin 'ilmüñ 'adem işitmedi
Gelmedi anuñ söziyle da'vete / Pes Çalap'dan destur oldı kudrete
Ol 'adem bir kâfiristândı katı / Kim eser kılmazdı kimse da'veti
4585 Vardı kudret yıkdı küfristânını / Yagma kıldı külli hân-u-mânını
Dartdı bir kul bir karavaş keşkeşân / Ol 'ademden 'âleme geldi revân
Boynına dîn dakdı kudret bunlaruñ / Nitekim bir bağı ilden kullaruñ
Tav'an ev kerhen getürdi tâ'ata / Geñlü geñsüz geldiler çün hazrete
Fe-kâle lehâ ve li'l-arzı'tiyâ tav'an ev ker-Hen kâletâ eteynâ tâ'i'in 41/11
Kul rükû'da dutdı durdı kendüzin / Ol karavaş secdeye urdı yüzün
4590 Kul rükû'dan başını kaldurmadı / Ol karavaş secdeden hîç durmadı
hak ta'âlâ 'ışk-ıla 'akd bağladı / Biribirne bunları çift eyledi
Ol ikiden dogdı bu cümle vücûd / Kim rükû'da kaldı kim kıldı sücûd
Yir ü gök ad dakdılar ol iksine / Kul karavaşdur bakarsañ üstine
Añladuñ mı kim bular neñdür senüñ / Biri atañ biri anañdur senüñ
4595 Pes bularda ne ki varsa sende var / Ba'zısı cânda vü ba'zı tende var
Göz gerek göre anı gönül bile / Diñle imdi niçedür kıldan kıla
Yir yüzinde yidi iklîm var 'ayân / Ma'ruf u meşhûr-durur bellü beyân
Yidi iklîm uş tenüñde zâhir-â / Kim anuñla hükm idersin zâhirâ

- Yidi gökde yidi yılduz hükm ider / Kim görür kandan gelür kaçça gider
- 4600 Yidi ahkâm ol-durur kim sendedür / Yidi endâm içre aslı câdadur
- Yidi tamu kim yir altında kodı / Âsılarçun toptoludur haşm odı
- Yidi a‘zânda hem ol vardur senüñ / Anın olur tamuya lâyıık tenüñ
- Yidi gün var çevrinür yıl on iki ay / Ansuz olmaz dünyada yohsul u bay
- Yidi mushafdur kim anı cân görür / Dîn cihânından togar aydın virür
- 4605 Yidi kat yir kim güneş kaplap-durur / Uşbu söz höd saña ma‘nî tapdurur
- Yidi mushaf ma‘nisidür iy safâ / Kim anuñ burcı nihâd-ı Mustafâ
- Yidi dünden âdemi gün kurtarur / Kim durur döstları birbirin görür
- Yidi dün yazuglarından mü‘mini / Yidi mushaf kurtarur her birini
- Kim anuñ hükmin dutarsa şâd ola / Yidi tamudan teni âzâd ola
- 4610 Nitekim güneş nuriyla hâs u ‘âm / Kurtılır dün zulmetinden her makâm
- Yidi gün ü yidi reng ü yidi dad / Yidi iklîmi dutupdur yidi ad
- Yidi kat gevdeñde cümle yazludur / Kendü ilmüñ kendüzüñde gizlüdür
- İmdi gel kendüzüñe dir ‘akluñı / Kendüzüñde ohı kendü nakluñı
- Gör ki sen kimsin ü nedür bu cihân / Sen girü senden saña virgil nişân
- 4615 Bu hisâbı sen senüñle eylegil / Kendü râzuñ kendüzüñe söylegil
- Kim saña senden yakın yokdur kişi / Sen saña gel kim bilesin bu işi
- Ger gelürseñ sen saña bellü beyân / Açıla senden saña genc-i nihân
- Çünkim ol genci bilesin bil ki sen / hükm-ile küllî dutasın mülki sen
- İre şarkdan garba hükmüñ hakk-ıla / Kanda sen olsañ senüñle hak bile
- Va ‘llâhu ma ‘aküm ve len yetiraküm*
- a‘mâleküm 47/35*

4620 Yiryüzi gök altı bir evdür tamâm / Ol saña küllî ola mülk ü makâm
Belki yir ü gök saña bir ev ola / Ol irakdan bakduguñ yakın gele
Ne kim isterseñ bulasın sende sen / Bilesin kim şâh sensin bende sen
Beglik ü kullik kamu yeksân ola / Ne irak yakın ne îñ ü ân ola
Cümle varlık sarf ola ol birlige / Kamu ölmek degşürile dirlige

4625 Kalmaya hiç öñ ü soñ u kîl u kâl / Pes ola ol dem bize mutlak visâl

Lâ ilâhe illâ hüve küllü şey'in hâlikün

illâ vecchê 28/88

Orta yirden götrile bu sen ü ben / Ol deñizde garka vara cân u ten
'Âşık u ma'sûk u 'ışk bir harf ola / Girü kendü ma'nisine sarf ola
Mahv ola harf u savt u ün ü sâz / Niteliksüz görine ol bî-niyâz
Kendüyi kendü göre kendü bile / Bâkisin eydümezem gelmez dile

4630 Söz dükendi bunda uş dil oldı mât / Garka vardı cism ü cân u 'akl u zât

Kaldı ol hayy u Kadîm ü Lemyezel / Hem ebeddür ol hakîkat hem ezel

'Işk anuñdur 'âşık oldur ma'suk ol / Âhir andan varur aña cümle yol

Kendüzinden kendüye kendü delîl / Kendüzi kendüzine olmuş halîl

'Âşık imdi varlıguñ vir yoklığa / Yoklık içinde saña varlık dogâ

4635 Dut anı sermâye tapdur ol saña / Kendüzüñ sarf eylegil küllî aña

Kul-iken sultân olasın tâ-ebed / Vâvı gitdi *evhad* üñ kaldı *ehad*

Bunda irer maksuda her âdemî / Rûzı kılun döstlara hak bu demi

ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ÂDEM OGLINUÑ

'ÖMRİNÜÑ YİDİ MENZİLİ VARDUR VE

HER MENZİLDE KÂR-FERMÂYDURUP-

DUR VE ÂDEMÎ MENZİLDEN MENZİLE

İRİŞDÜRÜRLER

İy gönül gel hikmete tal hikmete / Aç gözün bak 'ibrete kal 'ibrete

Gör kim ol hak n'eylemişdür 'âlemi / 'Âlem içre niçe düzmiş âdemi

4640 Bu benî Âdem ki dutdı yiryüzün / Niçe dutmuş hazret'e bir gör yüzün

Cümle yüz dutmuş aña bî-şîn u kâf / Tesbihin gör dillerinde hî vü kaf

Cümlesinün tesbihi ol hak-durur / Aña münkir hiç kimesne yok-durur

Oldur âhir mahlukâtuñ ma'budı / Anda bulnur her birinün maksudı

Çün getürdi dünyaya hak bunları / Durdılar dergâha karşı yönleri

4645 Cümle yüz ol hazret'e dutmuş durur / Ya'ni kuldur kullıga durmuş-durur

Yidi safdur âdemî öñden soña / hazret'e karşı giderler görseñe

Ulu kiçi nîk ü bed yohsul u bay / Bu yidi safdan gider yıl on iki ay

Birbiri ardınça hî durmaz gider / Öñ varanı soñ gelen bilmez n'ider

Cümle sergerdân u hayrân ol hak'a / Bilimezler niçedür iş mutlakâ

4650 Aylagırken yir gök anı göremez / Hiç mahlûk kudretine iremez

Eyle-y-iken ne soñından eksilür / Ne öñin kaçça varur kimse bilür

Hükm-iledür geñlü geñsüz n'eylesün / Varmasa kor mı ne tedbîr eylesün

Bu yidi saf âdemîñ hâlini / Eydeyüm bir bir saña ahvâlini

Şerhi birle vafını eydem saña / İşid imdi niçedür öñden soña

4655 Bir safı şol sūd emendür anadan / Kim bulara analardur mihribân

Nâ-resîde ne ki varsa dünyede / Kamusı bir safdur âhir iy dede

Zîra kim hemreng ü hemtâdur bular / Nâ-resîde anın eytdi uslular

- Ne ki varsa anasından sd emer / Bunlaruñ üzre hakemdür ol Kamer
Niçe kim geçe Kamer bunlar geçe / Arkun arkun oylan ol safdan geçe
- 4660 Şol safa varur kim ol ygrir yrir / Söyler  oynar güler  hem irir
İşe güce viribirlerse varur / Bildüginçe işler  iş başarur
Ger virrsen san‘ata yâ mektebe / öğrenür ol safda oldur mertebe
Yazmag u ‘ilm okımdur anda iş / Pes ‘Utârid virür aña perveriş
Şol ‘Utârid kim hakemdür ol safa / Anı Allah kodı anda iy safâ
- 4665 Kim bu halkı ol makâmdan gçre / Şol blgiyyet safına geçüre
Anda hem durmış-durur bir saf yene / Meşgul olmuşlar bu dünyâ ‘ayşına
Ol saf ehli cümle hş geçmek diler / Dünyada hş hş yiyüp içmek diler
Oynamak gülmek bularuñ işleri / Yok-durur ayruk dahı teşvîşleri
Meclis-i ‘ayş u tarab ister bular / Gözleri görklü yüzi görmek diler
- 4670 Pes bu saffuñ hâkimi ol Zühre’dr / Görseñüz kim kendü işin ğredr
Zühre’nüñ ‘ayş u tarabdur pîşesi / Anın oldur ol safuñ endîşesi
Bu ‘mr andan dahı geçe gerek / Kondugı evden konuk gçse gerek
Gçmese hd gçrrler geñszin / Bulınur dördinçi safda añsuzın
Çn bu safdan geçdi vardı ol safa / Bellü bil kim ol dahı kılmaz vefâ
- 4675 hâli vardı dutdı ol safda makâm / Kendüzin ârâyide eyler müdâm
Zîra ol safda duranlar tertibi / Kendüzin düzmek-durur güneş gibi
Anda varanlar yüzi beñzer güne / İrilikden hem yüzi beñzer güne
Ol saf üstinde güneşdür pes hakem / Ne karañu anda ne kaygu ne gam
Her birinüñ gönli hř beñzi güler / Bir gören anı yene görmek diler
- 4680 Şol saf ehli kamusı şol hâlldr / Gün gibi kanda yirirse bellüdür

- Bu ‘ömür durmaz geçer andan dahı / Çünkü ben geçdüm geçesin sen dahı
Kosalarđı geçmeyeydüñ çâre ne / hâli geldük ol ilerü varana
Çünkü ‘ömr irdi bişinçi menzile / Hôş düzildi bu kez ol saf ehl-ile
Ol saf ehli tünd ü tîzdür hûları / Yok-durur hîç kimseden korkuları
- 4685 Urmag u dutmak olursa kamusı / Hîç dönmez key bütündür nâmusı
Eyle geymişdür bular gayret tonın / Kim hisâb dutmaz biri halkuñ ünin
Eyle kim elde kılıç dutmuş gibi / Baksan ol Mirrîh’e beñzer tertibi
Pes hakemdür Mirrîhol saf üstine / Mâyil anındur bular baş kasdına
Ol safuñ şöyle-durur dirlikleri / Nisbet eyler Mirrîh’e erlikleri
- 4690 ‘Ömre durmak yok-durur bunda dahı / Uşbu ‘ilmi kendü cismüñde ohı
Kendü halüñ ma‘nisidür baksaña / Ayruğı gör görmez-iseñ bak saña
Geçdi bu kez vardı altınçı safâ / Yüz aña urdı buna virdi kafâ
Geçmeseydi sürdiler nâçâr u çâr / Geçürür geçdükçe bu lely ü nehâr
Vardı gördi ol safı kim key dürüst / Ehl-i dünyâ dirmege çâlâk ü çüst
- 4695 Eyle sevmişler bu dünyâ mâlını / Kim unıtmışlar ölüm ahvâlını
Dünya olmuş dün ü gündüz işleri / Uykularında hem oldur düşleri
Mâl u mülk ü sîm ü zer cem‘ eylemek / Kedhudâlık re’y ü tedbîr söylemek
Ol saf ehli bu işe şöyle süvâr / Kim dimezler kim cihânda kimse var
Sanki bunlardur bu mülküñ sâhibi / Kim begenmez her biri bir sâhibi
- 4700 Müşteri’ dendür bulara bu eser / Zîra hak’dan aña degdi ol nazar
Sâhibü’l-mülk ü memâlik ol-durur / Bu safâ pes mahz-ı mâlik ol-durur
Anuñ-ıçun aña beñzer hûları / Dünyayı dutmak-durur ârzûları
Bu dahı bir mu‘teber menzil idi / Hôş düzilmiş saff u hôş mahfil idi

- Hem komazlar ‘ömri kim bunda dura / Bu saf ehliyle bile dirlik süre
- 4705 Biz gönül virmiş-idük bu dirlige / İlla geñsüz hükm alındı pîrlige
Pîrlig ol yidinçi safdur iy safâ / Kim kimesne bulmadı anda vefâ
Hatm-i ‘ömrüñ ol makâmdur şeksüzün / Lîki çün şahs irdi anda añsuzın
Gördi ol saf ehli cümle za‘f-i hâl / Kimsene anda kavî olmak muhâl
Cümle âlet kalmış işden bergi yok / Dünyadan hiç kesbi yog u terki çok
- 4710 Beñzi tünd ü gönli tar u ‘aklı kic / Sovumış ma‘de vü süst olmuş mezîc
Nefsi müfred dünyadan u gönli çift / A‘zalar çözülmüş illâ gönli kıft
Ululukda urılupdurken yiri / Oglan uşak teşvişidür tedbiri
Cümle halkdan ilerüken menzili / Cümle sözün hurdesin söyler dili
‘Ulvideyken süfliye kılmış nazar / El-‘iyâzubillah ol hâlden hazer
- 4715 Eyle san kim yidi kat gökde durur / Yir yüzinde dürişüp bünyâd urur
Bu Zuhâl fenni-durur hîd iy kişi / Kocalar anuñçun işler ol işi
Kim Zuhâl yidinçi gökdeyken yiri / Ananuñ rahmında işler elleri
Pes Zuhâl’dur ol yidinçi saf begi / Nisbet eyler begine halkuñ yigi
En-nâsu ‘alâ dîni mülûkihim
Vardı ‘ömr uş irdi âhir menzile / Yoldaş olup geçdi yılduz hükm-ile
- 4720 Añmadı hiç ol Çalab’uñ emrini / Yılduza sarf itdi cümle ‘ömrini
Ne Çalap emri vü ne kavî-i Resûl / Dutmadı yılduzlara virdi gönül
Hak katında kıymeti yokdur anuñ / Olmasun kim ola bu dirlik senüñ
İrdegil bu dirligüñ öñden soña / Añlayasın ger bakarsañ hâlûne
Bilesin kim niçe geçdi dirligüñ / hükm içinde kime bitdi birligüñ
- 4725 Ol yidi saf uş tamâm oldı tamâm / Sûrete bundan öte yokdur makâm

- Çün bu safdan geçdi ol oldı harâb / Menzili oldı anuñ tahte't-turâb
İşlediyse bunda ol eygü 'amel / Zîr-i dest ola aña Sevr ü hamel
Yidi yılduz kul ola şeksüz aña / Ola ol hak hazreti menzil aña
Yohsa şöyle hôr ola toprakda ol / Kim bilinmeye bu beg mi yohsa kul
4730 Cânı mevkıfda kala mahrûm u zâr / Saçıla oddan aña her dem nisâr
Bu yidi safdan geçinçe âdemî / Zî-'inâyet 'ışk-ıla sürse demi
Eyle dutsa 'ışk-ıla hak emrini / Kim geçürse emr içinde 'ömrini
Yoldaş olup Tañrı'nuñ hâslarına / Lâyık ola dem-be-dem dîdârına
'Âşıkâ sermâye bu 'ışk tap-durur / hazret'e 'ışkdur ki anı tapdurur
4735 Ger degülmüşseydi 'ışk bir adımın / Admayaydı şöyle kalaydı hemîn
İy Hudâyâ 'ışkuñı ayırmagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl
DÖRDÜNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM YİDİ NES-
NE YİDİ NESNEYLE MA'MÛR VE
MAZBÛTDUR VE REVNAK VE
DİRLİKLERİ BİLEDÜR EGER
ŞÖYLE KİM ORTADAN BİR RÂBITA TARİH
OLA RABBİYLE MÜRTEBİT VE MÛLTE'İM
OLMAZ
İy gönül sen yol eriyle yâr-ısañ / Yol içinde yâ ulû'l-epsâr-ısañ
Ne görürseñ 'ibret al ol nesneden / Kim bilesin her işüñ aslı neden
Göz ki gördük nesneden 'ibret duta / Pes gönülde kaynaya hikmet bite
4740 Açıla andan aña genc-i nihân / Ol bile kim niçedür uşbu cihân

- Añlagıl kim bu cihân kaç kat-durur / Katları nedür niçün kat kat durur
Degme katında nedür hâl u sıfat / Uşbu işi añlamakdur ma‘rifet
Diñle imdi sen bu sözüñ hikmetin / Kim bilesin pâdişâhuñ kudretin
Añlagıl kim yidi katdur bu cihân / İçlü taşlu biribirinden nihân
4745 Bu yidi kat birbirinüñ cânıdur / Eyle sankim ol tamar ol kanıdur
İçerü ol kamudan cânlar canı / Ol-durur kim cân u ten ister anı
Bu yidi kat nesne tendür cânı ol / Kim biliser bile meger anı ol
Hâli gedük bu sözüñ takrîrine / Bir nazar kıl Pâdişâh takdîri ne
Gör ki ‘âlem yidi kat durmuş durur / Cümle yüz ol hazret’e urmuş durur
4750 Her birinüñ şerhini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Bir katı bu yir ü gökdür ten gibi / Sen işit bir bu ‘acâyip tertibi
Bu yidi kat birbirinüñ cânıdır / Aslına baksañ bular cismânidür
Çünki bu yir gök mücessemdür ‘ayân / Pes muhakkardur bilüñ bellü beyân
Her surat kim anuñ içi boş ola / Bir dahı nesne gerek kim ol tola
4755 Bu ‘imâretler ki vardur dünyede / Dünyanuñ cânı bil anı iy dede
Ol ‘imâretle diridür bu cihân / Yohsa cânsuz bir suratdur dek hemân
Dünyada bu şehr ü bu köyler ki var / Dünyayı bilüñ diri bunlar dutar
Kanda kim bunlar harâb olmuş-durur / Eyle bil kim ol makâm ölmüş-durur
Kankı yirde kim ‘imâret olmaya / Kimse anda hiç râhat bulmaya
4760 Pes ‘imâret bu cihânun cânıdur / Gerçi kim kendü dahı cismânidür
Bu kezin geldük ‘imâret cânına / Bir işit kim cismi nedür cânı ne
Çün ‘imâret diri dutar ‘âlemi / Anı kimdür diri dutan âdemî
Âdemînüñ sûreti cânıdur aña / Diñle uşbu hikmeti batgıl taña

- Her ‘imâret ki anda âdem olmaya / Bilüñ andan hiç râhat gelmeye
- 4765 Çün halâyık olmaya her bir mekân / Eyle bil kim ölü gevdedür hemân
- Kankı mülkde kim ra‘iyyet yok-durur / Ol makâmuñ öldügi mutlak-durur
- Bu ra‘iyyet mülkleri kâyim dutar / Dirligin ü devletin dâyim dutar
- Mülkleriñ pes cânı halkdur mutlakâ / Halk gidiçek mülk ölür dutmaz bekâ
- Halk dahı çokdur cihânda lîki hâs / Âdemîdür âdemî hâsü’l-havâs
- 4770 Cümle halkun âdemîdür yigregi / Kim bulardur dünyada mülkler begi
- Pes benî-âdem dutar mülki diri / Âdemîsüz mülk ölüdür her biri
- Âdemînüñ cânı var hem cismi var / Cânıdur kim cismini kâyim dutar
- Cân gidiçek cism ölür işden kalur / Mâlmı vü mülkini ayruğ alur
- Sûretüñ bu cân-ıladur revnakı / Cân gidiçek ragbeti kalmaz dakı
- 4775 Cân-ıla işdür görür bu göz kulak / Cân-ıla dutar yörir bu el ayak
- Cân-ıladur dil dahı söyledügi / İlden ile halka hükm eyledügi
- Sûretin halkuñ diri bu cân dutar / Çünkü cân gitdi suratdan ne biter
- Ol tamâm oldu bu kez gel cânı gör / Cân dahı n’eyle diridür anı gör
- Cân diridür ‘ilm-ile bilgil ‘ayân / Câna cândur ‘ilm-i hak bellü beyân
- 4780 Kankı cân kim ‘ilmi yokdur ölüdür / Görseñüz kim kamudan ol aludur
- Bu fazîlet ‘ilm-iledür cânlara / Anuñ-ıçun hükm ider sultânlara
- Cân kim anuñ Tañrı ‘ilmi cânıdur / Görseñüz ol kamunuñ sultânıdur
- Diri pes cânı bu hak ‘ilmi dutar / Dürlü hikmet ol diri cânıdan biter
- Câhilüñ cânında dirlik yok-durur / hak bilüñ siz bu sözi kim hak-durur
- 4785 Dirligi ‘âlimlere virdi Çalap / hazret’e anın kılur bunlar taleb
- Cânlarıñ pes cânıdur bu ‘ilm-i hak / Aladurgıl Tañrı ‘ilminden sebak

Tañrı ‘ilmi cânlaruñ hõd cânıdur / Ol ‘ilim n’eyle diridür anı gör
 ‘Akl-ıladur dirligi ‘ilmüñ dahı / ‘Akl-ıla bak bu sözüñ ‘ilmin ohı
 Her kimüñ kim akılı yokdur ‘ilmi yok / ‘Aklı kâmil kişinüñ hõd ‘ilmi çok
 4790 ‘İlmi diri ‘akl-ıla dutdı dutan / ‘İlmi hem bu ‘akl-ıla utdı utan
 Ölüdür ‘ilmi ‘akılsuz kişinüñ / Anuñ-ıçun hâsılı yok işinüñ
 Bu ‘akıldur cânı ‘ilmüñ mutlakâ / ‘Aklı nâkıs ‘ilm-ile irmez hak’a
 Kankı ‘ilm issi kim ol ‘âkil degül / Hîç ‘ilminden ‘amel hâsıl degül
 Pes dîri ‘ilm ol-durur kim ‘akl aña / Yoldaş olmışdur bile õñden soña
 4795 ‘İlmi bildüñ ‘akl-ılaymış dirligi / ‘Aklı bir gör kim niçeymiş dirligi
 ‘Aklı dirlikde dutan bir gör nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür
 Diri akılı ışk dutar bilgil ‘ayân / Ölüdür ‘ışksuz ‘akıl bellü beyân
 Kankı ‘akıl kim hak’a ‘âşık degül / Ol hakîkat hazret’e lâyıık degül
 ‘Işka yoldaş olmayan ‘akl ölüdür / Kendü nefsinden anuñçun aludur
 4800 Ol ‘akıl kim ‘ışka yoldaş olmadı / hikmet ü esrâr aña eş olmadı
 Dirligi ‘akluñ bu hak ‘ışkıyladur / Bil ki ‘aklı hazret’e ‘ışk iledür
 Ol ‘akıl kim hazret’e hayrân degül / Aña bil kim Tañrı ‘ışkı cân degül
 Anuñ-ıçun kayguda kalmışdur ol / Cânı yokdur ya‘ni kim ölmüşdür ol
 Pes bu ‘akluñ cânı ‘ışkdur mutlakâ / Görseñe ‘ışksuz ‘akıl irmez hak’a
 4805 Bellü bildüñ ‘ışk bu ‘akla cân-ımış / ‘Işkı görlüm dirligi kandan-ımış
 Görelüm n’eyle diridür ‘ışk dakı / ‘Işka cân bilgil hakîkat ol hak’ı
 Hakk-ıladur dirligi ‘ışkuñ tamâm / hak’dan ayruk yok-durur ‘ışka makâm
 Dünyada ‘ışkuñ dilegi yok-durur / ‘Işka maksûd u murâd ol hak-durur
 ‘Işk içinde hak’dan ayruk nesne yok / Cümle ‘âlemden anuñçun gönli tok

- 4810 ‘Işk içinde yok-durur nâm u nişân / ‘Işk içinde çok-durur genc-i nihân
Hak sözidür söyledügi ‘ışk dili / hak işidür işledügi ‘ışk eli
‘Işk gözinden hak gözidür kim bakar / Anuñ-ıçun hem yapar u hem yıkar
‘Işk kulıdur ‘akl u nefis ü cism ü cân / ‘Işka zîrâ hak dolupdur bî-gümân
‘Işk diridür hakk-ıla pes mutlakâ / ‘Işkı berk dut kim iresin ol hak’a
- 4815 ‘Işk anuñdur ma‘şûk oldur ‘âşık ol / Ger aña irmek dilerseñ ‘âşık ol
‘Işkı sen hiç andan ayru bilmegil / Göñli ‘ışkdan ayruga hiç ilmegil
Kamuya ‘ışk cân-durur hak ‘ışka cân / Bî-nişândan içerü ol bî-nişân
Uşbu yidi nesne kim geldi dile / Birbirinüñ cânıdur ma‘nî bile
‘Işkı hak’dur diri dutan iy safâ / ‘Işk eri anuñçun olmaz bî-vefâ
- 4820 ‘Akli diri ‘ışk dutar hiç şeksüzün / ‘Akl anuñçun ‘ışka dutmuşdur yüzün
‘İlmi dirlikde ‘akıl dutmuş-durur / Ol sebebden bu ‘amel bitmiş-durur
Cân diridür ‘ilm-ile bilgil ‘ayân / Ölüdür cân bî-‘ilim bellü beyân
Ten diridür cân-ıla cânsuz harâb / Cândan ayru ten yiri tahte’t-türâb
Bu ‘imâretler diridür cism-ile / Mülk ‘imâret ne’yle olur hısm-ıla
- 4825 ‘Âlemi diri ‘imâretler dutar / Bî-‘imâret bu cihânda ne biter
Bu yidi nesne ki şerholdı tamâm / Kamusından geçdüğüñ yirdür makâm
Şuña beñzer kim yidi perde-durur / Matlub anı geçdüğüñ yirde durur
İmdi bunlardan geçüp gitmek gerek / Geçmege güç yitmese n’itmek gerek
‘Işkı dut kim key kılavuzdur saña / Kamusından geçürüp iltür aña
- 4830 Zîra kim ‘ışk ilerüdüdür kamudan / ‘Işk mekânıdur mekân-ı lâ-mekân
Kim varursa ‘ışk-ıla irdi hak’a / Ölmeye hergiz bula ‘ömr-i bekâ
Kim bakarsa ‘ışk-ıla döst yüzine / Kanda baksa görnügele gözine

‘Âşık imdi ‘ışk-ıla urgıl demi / ‘İşk-ıla geçdi bu mülkden âdemî

Her kimüñ kim perr ü bâli ‘ışk ola / hâşa kim ol kimsene yirde kala

4835 İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Kendü ‘ışkuñdan bizi ayırmagıl

BEŞİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER ÂYET-İ *ALLAHU NÛRU'S-*

SEMÂVÂTI VE'L-ARDI İDER VE VÜCÛD-I

ÂDEMİ KANDİLLE TEMSİL İDER KİM

YİDİ NESNE OLMAYINÇA ZEVÂYÂ-YI

SÛLÛK VE MEŞÂYİH MÜZEYYEN VE

MÜNEVVER OLMAZ VE ÇÜN BU YİDİ

NESNE CEM‘ OLA MAhÂFİL VE MECÂLİS

ÜNS MAhALLİ VE MÜZEYYEN OLUR

24/35 /

Kanı ol ‘ibret soran gelsün berü / Gözi gönli bir dem uht olsun berü

Añlasun gönliyle görsün göz-ile / Ma‘ni yalnız ma‘lûm olmaz söz-ile

Göze görmek geldi gönle añlamak / Görüben añlayanuñdur tañlamak

Ger birikmezse gözüñ gönlüñ bile / Kim ne añlar görmek işitmeg-ile

4840 Anlaruñ kim gözi gönli bir-durur / Cümle dürlü ‘ilm aña zâhir-durur

Ger birikdiyse gözüñ gönlüñ tamâm / Gör kil ma‘nî toptoludur her makâm

Kanda baksañ cümle ‘ibret yazludur / ‘İbrete bak ki anda hikmet gizlüdür

‘İbret al dip ne‘yçün eytdi hak bize / Ne‘yçün oldı bu emir gönle göze

Fa‘tebirü yâ uli‘l-epsâri 59/2

Ya‘ni her bir nesneyi kim göz göre / Bu gönül andan gerek ma‘nî dire

- 4845 Tâ bile bu âdemî kendüzini / Nitekim gözgüde görür yüzini
İmdi gel bir sırrına gir bu sözüñ / Göñlüñi dir kendüzüñe aç gözüñ
Añlagıl kim dünyada ‘ibret nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Bir kitâbdur bu cihân ‘ibret tolu / Kim okırsa anı oldur bahtlu
Okı imdi ol kitâbdan bir sebak / Göñlüñi cem‘ eyle bir kandile bak
- 4850 Gör mu‘allak neyçün asmışlar anı / Anı bilmekten bilesin sen seni
Yidi nesne kandili kâyim durar / Cem‘ içinde cismini dâyim durar
Gör hulâsa kankısıdur ortada / Ayrugı âletdür aña iy dede
Bu yidi nesne ki bir yirde bile / Kandil adıyla gelür bunlar dile
Altısı ol birisiyledür diri / Ayrugı göz gibidür ol göz nuri
- 4855 Birisiyçün altısı varlıkdadır / Zira kim anuñ-ıla yârlıkdadır
Ol biri olmazsa yok dut altısın / Ma‘ninin gözle bu sözüñ ma‘ninin
Adlarıyla ma‘ninin eydem saña / İşid imdi niçedür öñden soña
Birisi bu kandilüñ şol cismidür / Kim hakikat kandil anuñ ismidür
Aslı toprakdan-durur sûret gibi / Sen işit bir bu ‘acâyib tertibi
- 4860 Biri sudur kim tolupdur kandile / Revnakı bu kandilüñ ol su-y-ıla
Sudan ayruk nesne hiç lâyıık degül / Ol dahı yog olmaga bayık degül
Biri şoldur kim fetîle cismini / Anda berkitmişler anuñ resmini
Bu fetîle cismini dâyim durar / Kandil içinde anı kâyim durar
Birisi hód ol fetîle kendüdür / Kim anuñla ma‘lum olur bunda nûr
- 4865 Nûrı ansuz añlasa olmaz kişi / Aña mensûb eylemişler ol işi
Bir dahı vardır kim anuñ adı yag / Ol dükense kâyim olmaz bu çerâg
Yag-ıladur bu çerâguñ varlığı / Od-ıla yag eyledi hôş yârlığı

- Birisi oddur ki kandîlde yanar / Andan aydın hem miyân u hem kinâr
Revnaq u yüz suyu oldur kamuya / Ansuz evler cümle beñzer tamuya
- 4870 Biri ipdür kim dutupdur kandili / Ol ipüñ sakfa irüpdür menzili
Sakfa berkinmiş uçı sahna iner / Aña aslupdur bu kandîl kim yanar
Taş yanından kaplayu ipdür dutan / Kamusından içerü oddur düten
Pes hulâsa ortada ol od durur / Kim karañu yirlere aydın virür
Anuñ-ıçun geldi bunlar bir yire / Kim ol od anda yana aydın vire
- 4875 Ger ol od olmazsa andan ayrugı / Eyle bil kim yoga beñzer varlığı
Bu yidi nesne ki uş geldi dile / Âlet oldu biriküben kandile
Âdemîde her biri bir nesnedür / Âdemî kandil degül mi pes nedür
İmdi gel bir sen bu sözi añlagıl / Bu meseldür kendüzüñe bağlagıl
Añlagıl kim sen nesin kandîl nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
- 4880 Gör kim ol kandîl senüñ cismüñ gibi / Aslı toprakdan tamâm hısmuñ gibi
Bu surat toprak degül mi pes yine / Çünkü sındı topraga düşdi yine
Su-y-ıla kandîl neye beñzer neye / Su meseldür câna kandîl gövdeye
Nitekim ol su tolupdur kandile / Gevde hem şöyle olupdur cân-ile
Ol demür kim bu fetîl geçmiş-durur / Ya‘ni bu şer‘a mesel gelmiş-durur
- 4885 Dutmasaydı ol durmayaydı bu fetîl / Pes hakîkat anı şer‘ ahkâmı bil
Ol fetîle höd bu nefsdür iy safâ / Kim dutupdur anı şer‘-i Mustafâ
Nefsi hak üzre dutan ahkâm-durur / Nefs anuñçun bu yola mahkûm-durur
Gör bu kez kandîl yagı neñdür senüñ / Añlagıl kim ‘akluña deñdür senüñ
Nitekim yagsuz çerâg yanmaz olur / Pes ‘akılsuz başa ‘ışk konmaz olur
- 4890 Âdemî çün kandil ola ‘aklı yag / Pes Çalap ‘ışkı gerek anda çerâg

- Yandur imdi ‘aklı ol ‘ışk odına / Ger çerâg olmak dilerseñ bu dine
Ol ipi gör sakfa berkinmiş durur / Bir uçı bakgıl yire inmiş durur
Ol bu Kur’ân’dur ki indi mahluka / Aslı muhkem berkinipdür ol hak’a
Şöyle kim kandîl ipe aslıp-durur / Uşbu Kur’an’dur ki halk yapşup-durur
4895 Pes vücûd bir kandile benzer i yâr / Ne kim ol kandîlde varsa anda var
Sırçası cismüñ degül mi suyu cân / Ol demür ahkâm-ı şer‘dür bî-gümân
Pes fetîl nefsüñ ü yag ‘akluñ-durur / Ol yanan od şol senüñ ‘ışkuñ-durur
Ol ipi kim kandil aslıpdur aña / Tañrı’nuñ kudret ipidür görseñe
Kudret ipi ya’ni Kur’ân’dur bize / Tañrı’dan indi ki bu halkı düze
4900 Yapışuban ol ipe yanmak gerek / İmdi bu gafletten uyanmak gerek
Va ‘tesimû bi-habli ‘llâhi cemî’an
3/103
Bu kamu tertîbde kim kandîl-durur / Maksud oldur kim yanar aydın virür
Yanmasa pes varlığı beñzer yoga / Yoga beñzer nesneden hîd ne toga
Âdemî çün kim meseldür kandile / Pes gerek kim yahtu vire mahfile
Dutışa hak ‘ışkına her dem yana / Aydınından kamu ‘âlem diñlene
4905 Her ki ‘ışka düşmedi ol yanmadı / Sohbetinden kimsene diñlenmedi
Yanmaduk kandîle beñzer bil anı / Var-iken yokdur yoga saygıl anı
Âdemî oldur ki anda ‘ışk ola / hak yolında köynedura ‘ışk-ıla
Her ki yokdur ‘ışkı yokdur kendüzi / Eyle bil kim düne beñzer gündüzi
Kendüzüñden bilmegil bu ‘ışkı sen / ‘Âşık idi ol saña sen yog-iken
4910 Kulların ilk kendü sevdi ol Celîl / Ol mahabbet kullara oldı delîl
Fe-sevfe ye’ti ‘llâhu bi-kavmin yuhibbuhum ve yuhibbûnehû 5/54

- Çekdi ol hâs kulların andan yaña / Pes anuñ ‘ışkı-durur ilten aña
Uşbu mülki ‘ışk-ıçun düzdi Çalap / Yir ü gök olmaklığa ‘ışkdur sebeb
Yirde gökde zerre zerre ‘ışk kodı / Anuñ-ıçun toldı ‘âlem ‘ışk odı
Ne ki varsa cümle ‘âşıkdur aña / hasreti şol kim yite bir kez aña
- 4915 Her birine bir nazar kılmış-ıdı / Bir işâret kullığa olmuş-ıdı
Kaldı bunlar ol işâret üstine / Her biri hôt görünem dip dôstına
Yire bir kez dur didi durdı durur / ‘İşk içinde yüz yire urdı urur
Suya bir kez ak didi akdı akar / ‘İşk içinde dün ü gündüz bî-karâr
Yile bir kez es didi esdi eser / ‘İşk içinde günde biñ menzil keser
- 4920 Oda bir kez yan didi yandı yanar / Yandurur hem ‘ışk-ıla kendü yanar
Pes bilüñ her nesne ‘ışka kul-durur / ‘İşk-durur kim agladur hem güldürür
Cümle cünbiş ‘ışk-ıladur ‘ışk-ıla / Pes bilüñ kim hak biledür ‘ışk-ıla
‘İşk degül mi çarhı sergerdân kılan / Ayı günü durmadın gerdân kılan
‘İşk degül mi ‘akla dâniş öğreden / İşlerin unutturup iş öğreden
- 4925 ‘İşk degül mi şol yürekler kaynadan / Mâlî yagma buyurup baş oynadan
‘İşk degül mi tâcı tahtı terk iden / Pâdişâhla ‘ahd ü peymân berk iden
‘İşk degül mi dil içinde söyleyen / Gizlü ‘ilmi şerhü takrîr eyleyen
‘İşk degül mi şol nefesde âh olan / Nefs içinde kul u cânda şâh olan
‘İşk degül mi göz içinden gözleyen / Görklüler görkin gönülde gizleyen
- 4930 ‘İşk degül mi şol kulakdan diñleyen / Söz içinden gizlü ma‘nî añlayan
‘İşk degül mi şol gönülde dâg olan / Hem gönül bendin kesen hem bag olan
‘İşk degül mi ‘akl içinde añlayan / Gördüğinden ‘ibret alup tañlayan
Pes bu ‘Âşık cânına şükrânedür / Kim anuñ ‘ışkıyla her dem yanadur

‘İşkür anı durmadın hî ündeýen / Dôsta doğru yol budur gel gel diyen

4935 İy Hudâyâ doğru yoldan ırmagıl / Kendü ‘ışkuñdan bizi ayırmagıl

ALTINÇI DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM HAK TA‘ÂLÂ VÜCÛD-I

ÂDEMİ YİDİ TABAKA YARATMIŞDUR VE

YİDİ DÜRLÜ MELBÛS-ILA İLBÂS İDÛP –

DÜR VE YİDİ DÜRLÜ H6N DAHI İN‘ÂM

İTMIŞ-DURUR

Yine gönüm mevci geldi sâhile / Bir hikâyet sürdi getürdi dile

Bu hikâyet dilde söylenmiş degül / Kimsene kimseden öğrenmiş degül

Lîki ma‘kûl u muhakkakdur ‘ayân / İşiden tahsîn kıla bellü beyân

Geldi gönüm ma‘dininden bu dile / Kim bu dilden düşe cümle mahfile

4940 Hem hikâyetdür bu söz hem vâsf-ı hâl / Hôş bu hâle düşmedük sûret muhâl

Hâllenüpdür uşbu hâli her vücûd / Bu işüñ şükürin bilen kıldı sücûd

Diñle imdi bu hikâyet ne’ydügin / Eydeyüm bir bir saña niçe’ydügin

Çün göresin kendü cismüñ hâlini / Hem bilesin kamunuñ ahvâlini

Çün viresen kendü hâlünden haber / Ol haber ‘âlemde ola mu‘teber

4945 Zîra cümle halkuñ oldur hâlleri / İşid imdi niçedür ahvâlleri

Va’llâhu ‘alâ mâ nekûlu vekîlün

28/28

Ol zamân kim hak yaratdı ‘âlemi / Hem kopardı ‘âlem içre Âdemi

Çün yaratdı ‘âlemi cismi-y-ile / Yidi kat cism eyledi ismi-y-ile

Hem bu cisme yidi kat ton eyledi / Hem yidi kat h6n bırakdı toyladı

- Her birinüñ cisini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
- 4950 Bir katı cismüñ ilikdür ilerü / Yiri anuñ içerüden içerü
- Kuvvet-i cismânî ki anda gizlüdür / Sanki cevherdür ki kânda gizlüdür
- İlik üstinde süñükdür bir katı / Kim bu cismüñ kamusından ol katı
- Niçe kim tende süñük kâyim-durur / Süñük içinde ilik dâyim-durur
- Süñük üstinde yine bir kat siñir / Dartılupdur döşenüpdür bir bir
- 4955 Süñük aın ol ulaştırmuş-durur / Anı anda hak anın urmuş-durur
- Bir katı yine tamardur dartılup / Kan revân olsun diyüben kertilüp
- Cism içinde yirdür ol kan durmaga / Arga beñzer ol damar kan ırmaga
- Bir katı kandur ki ol dün gün revân / Yügrışüdür durmadın her dem revân
- Sûretüñ bu kan-ıladur revnakı / Kan gidiçek dirliği kalmaz daki
- 4960 Bir katı hem kandan üstin et-durur / Sûrete et revnak u ragbet-durur
- Niçe gelür sûret olmazsa eti / Kıymeti kalmaz u olmaz ragbeti
- Yine andan yokaru bir kat deri / Kaplayup dutmuşdur ol her bir yeri
- Anuñ-ıla yidi katdur ten tamâm / Ne ki varsa bay u yohsul hâs u ‘âm
- Yidi kat ten añladuñ mı ne-y-imiş / Yidi kat ton diñle hem niçe-y-imiş
- 4965 Eydeyüm anı dahı bir bir ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
- Ton dahı hem yidi katdur yidi cins / Geyür anı bay u yohsul cümle ins
- Kangı cinsden el virürse az u çok / Geyür anı er ü ‘avrat ‘aybı yok
- Ol yidi kat ton nedür eydem saña / Bir katı panbukdur anuñ görseñe
- Ademüñ ilk tonı oldur öñ gelen / Sonra hem andan olur cümle kefen
- 4970 Pes bu tonuñ bir katı panbuk-durur / ‘Âkıbet ol tondan ayruk yok-durur
- Anuñ-ıla varısaruz sinleye / Cümle halk ol gün gerek anı geye

- Bir katı kettândur ol nâzûk dutar / Geymeg-içün anı cümle ten diler
Er ü ‘avrat anı geyür avınur / İspahî tondur diyüben sevinür
Ebrîşimdür bir katı hem şol harîr / Kim anı geysel anuñ göñli erir
- 4975 Tonına bakdukça göñli şâd olur / Kaygudan her dem teni âzâd olur
Var-durur bir kat dahı hayvân tüsi / Hırka vü peşmîne sôfdur kamusu
Andan alur geyür anı sûfiler / Gayr-ı sûfî her kimüñ göñli diler
Bir katı hem pôst-durur kim kürk-içün / Bay u yohsul ‘âm u hâs u türk-içün
Kakum u sincâb u kunduz u semûr / El viriçek kim gerekse ol geyür
- 4980 Ton olur çok dürlü hayvân derisi / Geyür andan hâs u ‘âm her birisi
Ne kadar kim irer ise elleri / Ne takâzâ eyler-ise yolları
Ol deriden ton geyür her bir kişi / Anuñ-ıla geçürürler bu kışı
Hem demür ton var-durur bir kat yine / Kim düşüpdür alp erenler egnine
Ol zirihdür kim geyürler yağıda / Ya‘ni yağı dirnegini dagıda
- 4985 Yine bir kat ton dahı vardur ‘aceb / Rûzı kıl sun döstlara anı çalap
Hulledür ol ton gerek mü‘min geye / Ne diyem kim beñzemez ol nesneye
Sunuban irmez aña sultân eli / Cân elidür aña iren cân eli
Kim geyürse anı bugün dünyede / Bilüñ oldur hazret ehli iy dede
Uş eyitdüm yidi kat ton adını / Diñle imdi yidi kat hön adını
- 4990 Eydeyüm bir bir saña adı-y-ıla / Kim bilesin her birin dadı-y-ıla
Bir katınuñ çerb-durur gör adını / Kim ki yirse bilür anuñ dadını
Ne ki yağlu nesne var çerb ol-durur / Yiyeni hôt semridür ü toldurur
Bir katı ol hönüñ şirîndür adı hem / Adı şîrîn ü şirîndür dadı hem
‘Aklı artar her kim andan yir ise / Hassa kim tañla yiyüben yörise

- 4995 Bir katı vardur yene kim acıdur / Yiyenüñ ol dilin agzın acıdur
Dünyada çok dürlü ni‘met var-durur / Dadı acı lîki ten-perver-durur
Bir katı hem şol-durur kim nefis diler / Ne-durur ol dürlü dürlü turşılar
Lokma hazm eyler ü işteh arturur / Gerçi yiyen kişi yüzün burtarur
Bir katı şoldur kim oldur ser dutar / Yüregi hem savudur hem ter dutar
- 5000 Bir katı sudur yine hem ol honuñ / Susayıçak zahmete ugrar tenüñ
Savug olsa olur anuñ lezzeti / Dek mizâcında degüldür hasleti
Nitekim su sovuyıçak dadı var/ Çün ilidür dadı yok dek adı var
Bir katı ol ni‘metüñ hem issidür / Sûreti hem toyurur hem issidür
Sovuyıçak yimez anı kimsene / Savug aşdan kimse yir mi bir dene
- 5005 Bir kat ol hõndan dahı hem var-durur / Şol-durur kim dadı anun şõr-durur
Tuzludur ni‘metlerüñ ol bir katı / Ol getirür zabta dürlü ni‘meti
Bu yidi kat hõn ki eyitdüm adını / Hem eyitdüm adı birle dadını
Yidi kat cismüñ-içün kıldı sebîl / Cümle kendü rahmetinden ol Celîl
Hem yidi kat ton geyürdi cismüñe / Ya‘ni kim hil‘at bırakdı üstüñe
- 5010 Yidi kat cismüñ yidi kat ton geyür / Öñüñe her gün yidi kat hõn gelür
Uşbu ni‘metler ki virdi hak saña / Sen mi alduñ hak mı virdi baksaña
Sen satun alduñsa göster nakdüñi / hak virürse şükre sarf it vaktüñi
Şükr iderseñ yüz biñ ança artura / Seni dünya kaygusından kurtara
Le'in şekertüm le-'ezîdenneküm 14/7
Âdemî oldur kim anuñ şükri var / Kendü hâlin bilmek üzre fikri var
- 5015 Çün bile kendüzini hem ayrugı / Hem bile kim niçedür hak buyrugı
Aña lâyıq dünyada dirlik süre / Neye sunsa lâcerem hükmi ire

Bu beni-âdem gerek hâlin bile / Tañrı'ya varmak nedür yolın bile
Gide ol yolça vara andan añ / Anuñ-ıla yöriye öñden soña
Bu işi añlamayan hayvân-durur / Gerçi kim adı anuñ insân-durur
5020 Sanmagıl kim bu suratdur âdemî / Ma'niye kul eyledi hak âlemi
Ma'ni kulıdur bu 'âlem kamusı / Dünyası hem uçmağı vü tamusı
'Âşık'un ol ma'ni-durur yoldaşı / Yol içinde kuvveti vü koldaşı
Gözlerinüñ nûrı ol ma'nî-durur / Diline bu sözleri ma'nî virür
Ma'niden ma'nî biter ma'nî gelür / Ma'niyi ma'nî bilür ma'nî alur
5025 hak bizi ol ma'niden ayırmason / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

YİDİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

YİDİ NESNE KİM 'ÂLEMDE ANDAN

MU'TEBER VE YİĞİREK NESNE YOK

BEYÂN İDER KİM HAK TA'ÂLÂ OL YİDİ

NESNE KULLARINA KERÂMET İDÜPDÜR

'ALÂ-TARİKİ'T-TESVİYETİ

Tañrı'ya bir demde biñ şükr idelüm / Görklü adın eydüben zikr idelüm
Añlum anuñ dürlü dürlü ni'metin / Bî-dirîg ol dürlü dürlü rahmetin
Bî-kerân u bî-hisâb u bî-şümâr / Kendü fazlından kılur her dem nisâr
Fazlın anuñ kankı dil söyleyesi / Feyzin anuñ kim hisâb eyleyesi
5030 Şükrin anuñ kim getüre yirine / Añlayan bu lutfi niçün yirine
Ne getürdük uşbu mülke geliçek / Ne aluban gidiserüz öliçek
Bunda geldük bî-nevâ vü bî-haber / Bunda bulduk hem nevâ vü hem eser
Bildük anuñ varlığın u birligin / Bulduk anuñ ni'metin ü dirliğin

- Virdi evvel iki südden çeşmesâr / Kim bizümçün durmadın hey süt akar
- 5035 İçdük anı dün ü gündüz durmadın / Kimseye hîç tanmadın u sormadın
- Virdi bir kul bir karavaş bî-bahâ / Kullık itdi şöyle kim lâyük şaha
- Ata ana dip bilinmez kıymeti / Anın olmaz halkuñ aña minneti
- Virdi gözler bu cihânı görmege / Virdi eller almaga vü virmege
- Virdi ayak tâ'ata durmag-ıçun / Hem dahı dogru yola varmag-ıçun
- 5040 Virdi dil kim söyleyesin sözüñi / Şükr idüp yire süresin yüzüñi
- Virdi söz işitmege kulak saña / Gör ne devlet rûzı kıldı hak saña
- Kanı bu ni'metlerüñ şükrânesi / Şükr iderseñ biñ ola bir dânesi
- Tañrı'nuñ ni'metleri höd çok-durur / Bî-kerândur hîç hisâbı yok-durur
- Ve in-te'uddû ni'meta'llâhi lâ-tuhsûhâ 14/34*
- Lîki vardur yidi nesne dünyede / Kim bahâsuzdur cihânda iy dede
- 5045 Kimse anı kimseye satmış degül / Halk anuñla birbirin utmış degül
- Ulu kiçi bay u yohsul hâs u 'âm / Bu yidi ni'metde düpdüzdür tamâm
- Biri alup birine virmez degül / Birinüñ vardur biri irmez degül
- Yidi iklim halkına düpdüz 'ayân / Râyegân hündür bilüñ bellü beyân
- Çi sañadur çi bañadur çi şuña / Eydeyüm ol hön nedür öñden soña
- 5050 Geldük imdi nedür ol hön evveli / Bu nefesdür kim alursın iy velî
- Degme bir sâ'atda biñ kez hak seni / Anuñ-ıla hôş dutar mutlak seni
- Hak honından bu nefesler her biri / Lokmadur kim yimeyen olmaz diri
- Bu nefesle cân dutar tende karâr / Çün nefes gitdi bu cân tenden çıkar
- Kamusıyla bu nefes uş râyigân / Alur andan hâs u 'âm pîr ü cevân
- 5055 Kimseden kimse satun almış degül / Böyle hîç bey' ü şirâ olmuş degül

- Tag u yazı ev ü yaban toptolu / Alur andan dün ü gün uslu delü
- Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni' met-durur
- Kanı bu ni'metlere şükr eyleyen / Şükr ile Allah adın zikr eyleyen
- Bu tamam oldu bu kez gel bir yine / Girelüm anuñ dahı takrîrine
- 5060 Görelüm ol ni'meti dahı nedür / Diñle imdi eydeyüm kim nitedür
- Ol Güneşdür ki dutupdur 'âlemi / Anuñ-ıla dirlik eyler âdemi
- Dâne düşse topraga ol bitürür / Hem bitende hâm olursa yitürür
- Ger vuhûş u ger tuyûr u ins ü cân / Anuñ-ıla barınurlar bî-gümân
- 5065 Kimi anuñ ıssısından barınur / Şol savuklar zahmetinden arınur
- Kimi anuñ aydınından şâd olur / Karañu dünden teni âzâd olur
- Ol gerekdür kamu halka şeksüzün / Halk dirilmez görmese anuñ yüzün
- Kamulara râyegândur ol dahı / Satun almaz bay u hem yohsul dahı
- Güneşi hiç kimsene satmış degül / Arşuna ölçüp hisâb itmiş degül
- Müdde girüp batmana tartılmadı / Evlere düşmeg-ile eksilmedi
- 5070 Gebr ü tersâ vü müselmân evleri / Birdür aña kul u sultân evleri
- Bî-dirîgdür ol güneş halk üstine / Bî-bahâdur düşmenine döstına
- Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni' met-durur
- Kanı bu ni'metlere şükr eyleyen / Şükr-ile Allah adın zikr eyleyen
- Ol dahı bitdi bu kez gel görelüm / Râyigân nedür cihânda soralum
- 5075 Bilelüm anuñ dahı ahvâlini / Diñle imdi niçedür her hâlini
- Şoldur ol kim bî-şümâr u bî-hisâb / 'Âlemüñ yüzün görürsin bî-hicâb
- Nuht dilerseñ kim bakarsın ol yüze / Hiç dolınmaz karşı durmuşdur göze
- Kimse ne'yçün sen bakarsın dir degül / Diyenüñ hem didügi olmaz kabûl

- Bay u yohsul beg ü kul düpdüz-durur / Biñ kişi baksa hemân bir yüz görür
- 5080 Âlemüñ bir yüzi var halk gözi çok / Ol yüzi görmekte hergiz farkı yok
Anı kimse kimseye satmış degül / Dedemüñ milki diyüp dutmuş degül
Kimseden hem kimsene almaz satun / Kamu gözler yıpranursa ol bütün
Nuht bakarsañ karşu durmuşdur saña / Ne durursın gözün açup görseñe
Râyigândur bakmağ anuñ yüzine / Mâni‘ olmaz kimse kimse gözine
- 5085 Pes bu iş hak’dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni‘met-durur
Kanı bu ni‘metlere şükr eyleyen / Şükr-ile Allah adın zikr eyleyen
Ol dahı oldı tamâm añlayana / Tañsuk işdür diñleyüp tañlayana
Bir dahı var râyigân eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Ol fikirdür kim gider göñlüñ irak / Vuslata degşürilür cümle firâk
- 5090 Göñlüñ irer neye kim irmek diler / Görür ol dem neyi kim görmek diler
Fikr içinde çi ahurdur çi sarây / Fikr içinde bir-durur Hind ü Hitây
Geh ahurda geh serâda yorır ol / Gâh Hind ü geh Hitâ’ya varur ol
Geh dilerse şol serâ-perdeleri / Geşt ider taşra durursa biñ çeri
Geh hazîne mâlını yagma kılur / Komayanı öldürür rüsvâ kılur
- 5095 Gâh mi‘râc ileyinde gâh Tûr / Gâh firdevs işiginde gâh hûr
Kankı deryâdan dilerseñ geçürür / Kankı şerbetden dilerseñ içürür
Uşbu kamu râyigândur iy harîf / Fikr içinde çi kavîdür çi za‘îf
Kimse fikri kimseye satmış degül / Satun almaz bay u yohsul mîr ü kul
Kim dilerse fikr ile işler işin / Nuht dilerseñ el virür yazın kışın
- 5100 Pes bu iş hak’dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni‘met-durur
Kanı bu ni‘metlere şükr eyleyen / Şükr ile Allah adın zikr eyleyen

- Ol dahı bitdi bu kez bir gör yene / Râyigân nedür cihânda sor yene
Anı dahı eydeyüm şerhi bile / İşid imdi niçedür kıldan kıla
Şoldur ol kim düş göresin uykuda / Geh seni tagda göresin geh suda
5105 Geh göresin sen seni gökde uçar / Geh göresin yir yüzinde yir içer
Gâh görürsin kendüzünü at-ıla / Gâh vaslatda gehî furkat-ıla
Geh görürsin Hâlık'ın takdîrini / Geh duyarsın mahlukuñ tedbîrini / Geh görürsin kim ölür kendüzünü
Gâh urursın geh dutarsın uykuda / Uşbu kamu râyigândur iy dede
5110 Düşü hiç kimse satun almış degül / Düşü satmak olmadı olmuş degül
Bay u yohsul kim gerekse ol görür / Râyigândur beg görür ü kul görür
Mâni' olmaz kimse kimse düşüne / hükm idemez düş içinde işine
Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni'met-durur
Kanı bu ni'metlere şükr eyleyen / Şükr ile Allah adın zikr eyleyen
5115 Ol dahı bitdi tamâm oldı tamâm / İşiden söz ma'nisin aldı tamâm
Ol dahı bitdi bu kez bir gör yene / Râyigân nedür cihânda sor yene
Bir dahı var râyigân hön nedür ol / Diñle imdi eydeyüm nitedür ol
Addur ol kim urınur bu hâs u 'âm / Toptoludur şark u garb u Rûm u Şâm
Kim kimün adın dilerse urınur / Ad bulunmaz diyüben kim yirinür
5120 Hôhi peygâmbere hohî sultân adın / Virür oğlına dilerse han adın
Hâh görklü hatun adın kızına / Virür ol bakmaz kimesne sözine
Kankı alpuñ kim dilerse adını / Dakınur hiç sanmadın halk udını
Bu 'acebdür kimse 'ayb urmaz aña / Hiç eyitmez uşbu ad kandan saña
Râyigândur bay u yohsul düpdüzi / Satun ad almış degül oğlı kızı
5125 Adı kimse kimseneden korımaz / Bulmadum dip kimse adsuz yorımaz

- Bî-bahâdur kim gerekse ol alur / Beg adın kul bay adın yohsul alur
Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni'met-durur
Kanı bu ni'metlere şükr eyleyen / Şükr ile Allah adın zikr eyleyen
Bir dahı vardır bahâsuz râyigân / Bî-bahâdur ol 'azîzken kamudan
- 5130 Anı dahı şerhi birle eydem uş / Añlaya kimde ki varsa akl u hûş
Aç kulaguñ diñle imdi cân-ıla / Şerhidüben eydeyüm kıldan kıla
Şerh-ile çün işidesin adını / Bilesin andan bu ma'nî dadını
Şoldur ol kim halk güvenür Tañrı'ya / Her biri Tañrı benüm dir bî-riyâ
Hem ben anuñ kulıyam dip sevinür / Hôş olur göñli anuñla avınur
- 5135 Kimse eytmez neñ-durur Tañrı senüñ / Yohsa hód ne lâyıksın sen anuñ
Ol benüm Tañrı'm-durur benven kuli / Böyle diyüp kimse ırmaz yohsulı
Râyigândur ol benüm Tañrı'm dimek / Hem ben anuñ dimege yokdur emek
Cümle 'âlem halkınuñ şoldur sözi / Ol benümdür dimege boldur sözi
Bay u yohsul hâs u 'âm ulu kiçi / Ben anuñvan ol benümdür diyiçi
- 5140 Kimi andan derdine ister devâ / Kimi eydür hâcetüm kılğıl revâ
Kimi eydür mâl u ni'met vir baña / Kamu kullardan yakınvan ben saña
Kimi eydür ben senüñven sen benüm / Senüñ-ile diri yörür bu tenüm
Cümle millet bilür anı kendünüñ / Ol-durur sermâyesi cümle dinüñ
Râyigândur kendünüñ bilmek anı / Kimse yıgmaz ben anunvan diyeni
- 5145 Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni'met-durur
Kanı bu ni'metlere şükr eyleyen / Şükr-ile Allah adın zikr eyleyen
Ol yidi ni'met ki hak virdi bize / Şerhi birle uş tamâm geldi söze
Takrîr olup ma'nisi öñden soña / Ma'lûm oldu kim bahâ yokdur aña

- Yokdur ol ni‘metlere hergiz bahâ / İlla şol kim şükr idesin Allah’a
- 5150 Şükr iderseñ artura bahşâyışüñ / Lâyık ola hazret’e her bir işüñ
Ve’şküürü ni‘meta’llâhi in-küntüm iyyâhu
ta‘budüne 16/114
- Şükr ulu tâ‘at-durur sen kıl anı / Yarlıgar hak şeksüz anı kılanı
Şükr için yarlıgadı hak Âdem’i / Pes hemîşe şükr idendür âdemî
‘Âşık’a vâcib-durur şükr eylemek / Şükr ile Allah adın zikr eylemek
Hak aña tapdurdı bu ni‘metleri / Ol eserden eytdi bu hikmetleri
- 5155 Pes revâdur her nefesde şükr aña / Şükr ile geçsün günü öñden soña
Ol şükürden hak bizi ayırmason / Dünya âhir dogru yoldan ırmason
- SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM RÛh-I İNSÂNİ NE
VECH İLE NÛZÛL İDÛP KÂLIB-I
BEDENDE SÂKİN OLDI
- Yine geldi göñlüme bir vâsf-ı hâl / Kim bu hâlden hâsıl olur asl-ı hâl
Bilinür bu sûrete cân geldügi / Kankı menzilden ü kandan geldügi
Niçe geldi niçe menzil gördi cân / İrdügi menzile niçe vardı cân
- 5160 Ne işe geldi vü bunda n’eyledi / Ne haber virdi vü ne söz söyledi
Bir bir eydem ‘ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin anlar-ısañ
Diñle imdi eydeyüm cân hâlini / Anuñ ol hazretdagı ahvâlini
Kim bu cân ol evde niçeydi mukîm / Bunda ne’çün viribidi ol Kadîm
Cân ol evde hakk’ıla durmuş-ıdı / Takdir içinde kadem urmuş-ıdı
- 5165 Kaңçaru takdîr dönerse ol dakı / Böyle dönerdi vü gözlerdi hak’ı

- Bir işâret gelmegine intizâr / Durmuş-ıdı ol latîf ü ihtiyâr
Geldi Allah'dan işâret bî-zebân / Eydi vargıl 'âleme dutgıl mekân
Pes gerek kim dirgüresin tenleri / Getüresin cünbişe meskenleri
Göz olasın görklülerüñ yüzine / Nûr viresin gevdelerüñ gözine
- 5170 Dil içinde söyleyesin sözleri / Hem kulakdan diñleyesin sözleri
Virnek almak kamusı sende ola / Kanda varsañ dirlik ol tende ola
Çün Çalap'dan bu işâret cânlara / Oldı cân 'azm itdi bu erkânlara
Bu çehâr erkân ki vardur dünyede / Câna merkezdür ü merkeb iy dede
Kamusıyla cân çü 'azm itdi berü / Tañrı'nuñ emri-y-ile gitdi ilerü
- 5175 'Ulvideyken süfliye indi revân / Başı üzre Âdem'üñ kondı hemân
Gördi bir gevde yatur heybet ulu / Añlayu bakdı içi hikmet tolu
Çün tefahhus itdi ol hikmetleri / Eytdi kim zî Tañrı'nuñ kudretleri
Gördi vardur gevdede yidi durak / Birbirine hem yakındur hem ırak
Zâhirâ baksañ nikâbdur sûreti / Yok-durur hergiz hünerde nisbeti
- 5180 Bu yidi menzilde var yidi hüner / Geh göge agar her biri vü gâh iner
Cân çü gördi bu işi hış añladı / Zî 'aceb tahtdur diyüben tañladı
Kamusıyla oldı çün destûr-ı hak / Girdi ol cân, cân öñinçe nûr-ı hak
Girdi nûr ardañça cân ol gevdeye / Bir işit anda neye oğrar neye
Ne görür ol yidi menzilde bu cân / Diñle imdi eydeyüm bir bir 'ayân
- 5185 Cân çü evvel menzile irdi tamâm / Gördi muhkem yapılupdur bir makâm
Hış müdevver kubbe vü hış mu'teber / İçi yavlak giñ ü taşı muhtasar
Hem müdevver hem mücevvef hem tolu / Daşrası kiçik içi yavlak ulu
Şöyle giñdür kim yidi kat gök sıgar / Yağı görmez mu'teber muhkem hisâr

- Genc-i fikret toptolu ol kal'ada / Re'y ü tedbîr ü cidâl u 'arbede
- 5190 Hem mükerrem hem müzeyyen hem azîz / Gördi ni'met vardur anda key semiz
Bu evi sordı bu kez cân ol nura / Eytdi bunda kim gele vü kim tura
Bu makâmuñ issi kimdür eyt baña / Ol baña yoldaş gerekdür ben aña
Nûr eyitdi 'akl evidür bu makâm / Ol gerek yoldaş ola saña müdâm
Bile olup başarısız her işi / Kayguyı vü şâdiyi vü teşvişi
- 5195 Çün bu sözi cân işitdi oldı şâd / Hem bu sözün ma'nisinden aldı dad
Geçdi bu kez cân ikinci menzile / İleyinçe hak nurı vardı bile
Cân ikinci menzili çün añladı / Hem 'aceblep anı dahı tañladı
Gördi bir ev iki kapu açılır / Bu kapudan ol kapuya geçilür
Hem içerü evde yol var giresi / Evde yir var çok nesene turası
- 5200 Cân eyitdi bunda iş var şek degül / hâliyâ bu iki kapu dek degül
Pes bu kez cân nûra sordı bu işi / Eytdi bu ne kapulardur iy kişi
Nûr eyitdi cânâ uşbu kapular / Şol-durur kim olısar sâhib-haber
Şol haber kim Tañrı'dan emr olısar / Saña uşbu kapulardan geliser
Bu iki yoldan gele her dem hitâb / Hem işâret hem bişâret hem 'itâb
- 5205 Çünki nûrdan cân bu sözi añladı / Zî 'aceb hikmet diyüben tañladı
Geçdi bu kez cân üçinçi menzile / Yine vardı ol nûr öñinçe bile
Cân çü irdi ol eve basdı ayak / Gördi kim ol ev dahı bir hôt durak
Açılıpdur iki çifte pencere / Câm urılmış ag kara hôt kançara
Bu eve andan düşer her dem ışık / Hem bezekdür sûrete hem yaraşuk
- 5210 Şâdi vü gam giriser andan eve / Hem mihir sevdüğünü andan seve
Çün yene bu hikmeti cân añladı / Çok ta'accüb eyledi çok tañladı

- Yine sordı ol nura cân bu işi / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi
Nûr eyitdi bu makâm şoldur saña / Kim sen andan bakıarsın dört yaña
Görisersin Tañrı'nuñ kudretlerin / Alıarsın 'ilm-ile hikmetlerin
5215 Bakıarsın görklü yüzler üstine / Şöyle kim döstlar bakadur döstına
Hôş teferrüc idisersin 'âlemi / Hem tasarruf kılıarsın âdemi
Çün bu sözi nûr dilinden aldı cân / Hem sevindi şâd olup hem geldi cân
Vardı dördinçi makâma durmaga / Anı dahı görmege vü sormaga
Çünkü cân 'azm eyledi ol menzile / Yine vardı cân öñinçe nûr bile
5220 Cân bu kez ol menzile kıldı nazar / Gördi dartılmış iki dervâze var
İki zûkak uzunınça dartılup / Ağız açuk üsti muhkem örtilüp
Yüz içinde yapılupdur sed gibi / Beñzemez ayruk makâma tertibi
Yine sordı ol nura cân bu işi / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi
Kamu evlerden bu ev ayruksırak / Ev içinden kapuya yavlak ırak
5225 Nûr eyitdi Tañrı'nuñ kudret yili / Olısar ilçı saña budur yolu
İrgüre hak'dan saña her dem nevâ / Kim bu evde olmayasın bî-nevâ
Sen dahı anuñ-ıla şükr ü niyâz / Gönderesin kendüzüñden gizlü râz
Hem senüñ dirligüñe tanuk ola / Gevde uyursa ol uyanuk ola
Hem saña gökçek yiyiler irgüre / 'Âlem içre kanda bulsa dirşüre
5230 Çünkü nûrdan cân bu sözi añladı / Hem sevindi şâd olup hem tañladı
Geçdi bu kez ol bişinçi menzile / Yine vardı cân öñinçe nûr-ıla
Cân görür ol evde bir hôş kapu var / Şöyle uludur ki ne gelse sıgar
Ev içinden yol geçer hem ilerü / Girür ol yol içerüden içerü
Bir kişi var ev içinde hî bükür / Bükdüginçe taşra evden dür döker

- 5235 Yine sordı ol nura cân bu işi / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi
Eyt baña bu ne makâmdur ne ola / Ne eve beñzer bu ne beñzer yola
Nûr eyitdi cânâ bilgil bu makâm / Şol makâmdur ki gele cümle ta‘âm
Bunda hal olup vire lezzetlerin / Kim bilesin Tañrı’nuñ ni‘metlerin
Bu sarâyuñ oldur ulu kapusı / Kanda bite ol kapunuñ tapusı
- 5240 Niçeler ol kapuya kul olısar / Ne dilerse ol kapu ol olısar
Bundagı ol oynayan büken kişi / Yapısar hem yıkısar cümle işi
Tañrı birdür ol diyüp söyleyiser / Tañrı ‘ilmin takrîr ol eyleyiser
Nûr dilinden çün bu sözi aldı cân / Bu söze yavlak ta‘accüb kıldı cân
Çünki bildi ma‘niyi tahkîk-ile / Geçdi gitdi ileyinçe nûr bile
- 5245 Geçdi cân andan dahı vardı ilerü / Degdi altıncı eve girdi içerü
Gördi bu kez ev içi bir hôt sarây / Kârübâr baglamaga yavlak kolay
Hücreler var bî-hisâb u bî-şimâr / Her ne kim getrür-iseñ anda sıgar
Yir var anda cümle dürlü ni‘mete / Ya‘ni kim Kur‘ân u ‘ilm ü hikmete
Hem safâ vü hem küdüret anda bol / Hayr u şerrüñ yiri vardur sag u sol
- 5250 Kîne vü buhl u hased kibr ü riyâ / İ‘tikâd ihlâs u îmân Tañrı’ya
Ol sarayda kamusı yazlu-durur / Gerçi kim fi‘li henûz gizlü-durur
Yine sordı ol nura cân bu işi / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi
Nûr eyitdi bu sarâyuñdur senüñ / Mu‘teber mülküñ ü yigrek meskenüñ
‘İlm ü hikmet cümle bunda cem‘ ola / Hem imân ol cem‘ içinde şem‘ ola
- 5255 Hem küdüret hem hased hem kibr ü kîn / Bundadur dirnekleri olma emîn
Bu sarayda niçe işler bitiser / Niçelerüñ bagrı yanup tütiser
Niçelerüñ cânı bundan hazret’e / Ulaşısar bî-gümân ol rahmete

- Bu sarayda kopisardur cümle iş / Ulu dirnek bunda ola yaz u kış
Nûr dilinden cân çü bildi bu işi / Hem sevindi hem yidi bu teşvişi
- 5260 Yine geçdi getdi andan nûr-ıla / Vardı bu kez ol yidinçi menzile
Gördi ol bir tahtgâhdur muhtasar / Lîki kuvvet gizlü anda mu‘teber
Cümle cism anuñ-ıla dâyim-durur / Niçe ol kâyim beden kâyim-durur
İnne fî-cesedi ibni âdeme muzgaten
izâ saluhat saluha’l-cesedehâ
- Orta yirde aslu bir kandîl gibi / Beñzemez ayruk makâma tertibi
Taş yüzinden tartılıp dur bârgâh / İç yüzünden hôş müsemmen tahtgâh
- 5265 Hem mücevvedür içi hem tolu kan / Bu işe yavlak ta‘accüb kıldı cân
Pes yine sordı nura cân bu işi / Eytidi uşbu ne makâmdur iy kişi
Nûr eyitdi bu senüñ tahtuñ-durur / Ayruğ evlerde kamu rahtuñ-durur
Çünkü geldüñ bu eve durmak gerek / Pâdişâhsın tahta oturmak gerek
Sen otur hükmüñ yayılsun illere / Ya‘ni kim ayaklara vü ellere
- 5270 Cümle a‘zâ hükmüñe fermân ola / Lâcerem taht üzre çün sultân ola
Sen otur bu taht bezensün şâh ile / Muhkem eyle ‘ahdüñi Allah ile
Hem gönül hem ‘akl hem îmân dakı / Yoldaş olup añdura her dem hakı
Olmaya kim nefsdan ögüt alasin / ‘Âkıbet sen hak’dan udlu kalasin
Çü bu pendî nûr dilinden aldı cân / Agdı ol tahta vü anda kaldı cân
- 5275 Geçdi cân tahtına çün dutdı makâm / Şehr kavmi didiler cümle tamâm
Hükmini yaydı bu cümle sûrete / Kim iresi bu ‘acâyib hikmete
Ol yidi ev uş tamâm oldı tamâm / Şerhi birle dile geldi her makâm
Ma‘lûm oldı cân işi niçe’ydüğü / Ne makâmdan geldüğü vü ne’ydüğü

- Vasf-ı hâldür uşbu kim eytdüm saña / Çi sañadur bu hikâyet çi baña
5280 Kendü hâlümdür saña şerhitdügüm / Gördügüm işdür bu bir bir eytdügüm
Sen dahı bu hikmete irdüñ-ise / hak digil beñçileyin gördüñ-ise
Âdemî oldur ki hâlin añlaya / Yöridük yirlerde yolın añlaya
Kandadur kandan gelür kaçça gider / Her makâmda kim irer n'eyler n'ider
Şunı bilendür bilen kendüzini / Ne haber virürse diñler sözini
5285 Şol ki hak añdı mükerrem âdemi / Anuñ-ıçun eyledi bu 'âlemi

Velekad kerremnâ benî âdeme

17/70

- Ol bu sûret içre dek bir ad-durur / Çok surat vardur kim anda yâd-durur
Âdemî ma'nî-durur sûret degül / Anuñ-ıçun cümle sûret oldı kul
'Âşık'a bu ma'ni yâr olmuş-ıdı / Biriküben sûrete gelmiş-idi
Yine sûretten gidiçek cân-ıla / Yoldaş olup varısar ol menzile
5290 hak bizi ol ma'niden ayırmason / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

DOKUZINÇI DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM NEFS-İ İNSÂNİ BİR

CEVHERDÜR MÜTEHARRİKDÜR VE VÜ-

CÛD-I ÂDEMDE YİDİ MENZİL VAR BAŞ-

DAN AYAGA VE NEFS YİTMİŞ İLE DE-

GİR BU YİDİ MENZİLDE MAKÂM İDER

VE KUVVETİ ARTAR VE ANDAN SOÑ-

RA AZ AZ VATAN-I ASLİSİNE DÖNER

Bir hikâyet eydeyüm senden saña / Yâdigâr olsun bu söz benden saña

- Bu hikâyetden bilesin hâlünü / Añlayasın niçedür ahvâlünü
Hem bilesin bu işi sen söz ile / Hem işün fi'lün göresin göz ile
Hem göresin kendüzünde bu işi / Hem bilesin niçedür her bir kişi
- 5295 Çün bu sûret hâlini añlayasın / Kendüzün kendüzünü tañlayasın
Bilesin bu nefis ile sûret işin / Nitedür yoldaşlığı yazın kışın
Nefs-ile sûret nedür eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Ol zamân kim hak yaratdı 'âlemi / Hem yaratdı 'âlem içre Âdem'i
Cismi toprakdan yaratdı ol İlâh / Eyledi ol nefis-içün hış tahtgâh
- 5300 Topragı çün Âdem olmak diledi / Nefs-ile cân geldi cismi eyledi
Cân-ı 'ulvî 'ulviden indi tene / Geldi başdan yañadın kondı tene
Girdi başdan dutdı yürekde makâm / hükmi birle gevdeyi dutdı tamâm
Nefs-i süflî süflidendir cevheri / Kibr ü kîne cümle anuñ leşkeri
Çünkü bitdi süfliden nefis ü hevâ / Sûrete gelmek anın oldu revâ
- 5305 Geldi âdem sûretine emr-ile / Kim bile yoldaş ola bu 'ömr-ile
Urdı hayme kondı ayag altına / Kasdı şol kim kalka baş üzre bine
Bu ayakdan tâ çıkınça başa ol / Niçe dürlü hikmete sataşa ol
Cism içinde ne görür eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Cism içinde yidi menzil var tamâm / Her birinde var bu nefse bir makâm
- 5310 Yidi menzilde bular n'eyler n'ider / Eydeyüm bir bir saña niçe gider
Çünkü tıfl oğlan gelür bu dünyaya / Ulalur günden güne aydan aya
Ol zamân bu nefis dahı tende olur / Liki tahtı ayag altında olur
Nefsün evvel menzili bu gevdede / Ayag altıdur hakikat iy dede
Şol depinmek kamusı andan-durur / Sanmagıl kim yaluñuz cândan-durur

- 5315 Süd emen şol nâ-resîde oglanuñ / Ayagındadır ol uhtın nefis anuñ
Anuñ-ıçun durmadın harket kılur / Kim bu nefis geldük yire harket gelür
Pes ayakdur nefsuñ evvel menzili / İlkin anda geldi urdı mahfili
Geçdi bu kez nefis ikinçi menzile / Yine vardı harket anuñla bile
Nefsün incükdür ikinçi menzili / Geldi bu kez anda kurdı mahfili
- 5320 Kuvvet-i nefis incüğe geldi bu kez / Hem yörür hem yügürür oldı bu kez
Kalkdı oğlan ayaga bindi durur / Kañaru virbir-iseñ yügrür varur
Sanki bu incükdür nefsuñ atı / Zîra ol dem andadır nefis kuvveti
Nefis irişdük yir gerek kuvvet duta / Kuvvetinden hem anuñ kuvvet bite
Nefis bu tende key dürüst cevher-durur / Sûreti ger mâde vü ger ner-durur
- 5325 Niçe sûret olur-ısa nefis işin / Komaz işler harketin ü cünbişin
Çün bu nefis incükde baldırda-y-iken / Yügrür armaz dün ü gündüz uşbu ten
Tâ varınça oğlan on dört yaşına / Nefis çıkar uyluğ uçı diz başına
Çıkdı dizden nefis girdi uyluga / Bir gör andan dağı ne işler doga
Nefsuñ uylukdur üçinçi menzili / Vardı bu kez anda kurdı mahfili
- 5330 Nefis çün irdi uyluga basdı kadem / Ârzu vü işret kılur her dem-be-dem
Hem hevâ vü hem heves hem ‘ayş u nüş / Kılur oldı her zamân her lahza cüş
‘Işk u bâzî ‘işret ü bûs u kenâr / Bitdi cândan gitdi ârâm u karâr
Tâ varınça nefis uylukdan bile / Bu gönül pervâz urur uçar bile
Bile varınça bu nefsuñ işleri / Fâsid işdür harket ü cünbişleri
- 5335 Çün yigirmi iki yaşa degdi hâl / Nefis oturdı tahta ilden aldı mâl
İli uylukdur bu nefsuñ tahtı bil / Tahta kim otursa anuñ olur il
Alur uylukdan harâc u harc ider / Tâ geçinçe bildin ol şöyle gider

- Nefs uylukda vü hem bilde-y-iken / Dün ü gündüz mefsede kovar bu ten
Geçdi bidden çıkdı bu kez yağrına / Omzaşur her ne gelürse agzına
- 5340 Sîne vü yağrın-durur döndinçi evi / Anda varsa nefis olur yavlak kavi
Bazular kuvvet dutar gürbüz olur / Bir kişi ol demde sankim yüz olur
Ol zamân bu nefis urup dutmak diler / Hîç utuzmak dilemez utmak diler
Sîne vü yağrın u bâzû nefis-ile / Biriküp kuvvet birikdüri bile
Cism anuñçun ol zamân kuvvetlüdür / Ger eyüdür kuvveti ger yatlıdur
- 5345 Ne dutarsa nefis ol uht muhkem dutar / Anuñ-ıçun dutduğun cümle utar
Tâ ‘ömür kırka varınça bu kişi / Güce girüp işler olur her işi
Hem bahâdurlık dahı kırka degin / Alplık içre kimseye virmez egin
Zîra nefsün tahtı ol dem sînedür / Anuñ-ıçun dirliği pür kînedür
Çünkü kırk yıl oldı nefis çıkdı dile / İmdi gel ondan bu kez ma‘nî dile
- 5350 Dil-durur nefsün bişinçi menzili / Vardı bu kez anda kurdı mahfili
Hem ‘ibâret hem ma‘ânî hem beyân / Dildedür bu şerhü takrîr ol zamân
Nefs ol uht dilde kulakda gözdedür / Hem görür hem işidür hem sözdedür
Kankı a‘zâ kim aña nefis atlana / Cism içinde ol gerek kuvvetlene
Sûretün bu nefis-iledür harketi / harket olduk yirde olur berketi
- 5355 Kırkdan altmış yaşa varınça tamâm / Dil kulag u göz-durur nefse makâm
Söylemek görmek ü işitmek diler / Nefs ol uht bunlarda iş itmek diler
Göz kulag u dil anuñ meydânıdır / Dirliği rahmânî ger şeytânîdür
Çünkü ‘ömr irdi bu kez altmış yaşa / Nefs batdı kayguya vü teşvişe
Zîra vardı beyniye çıkdı tamâm / ‘Akl evinde taht urup dutdı makâm
- 5360 Nefsün altınçı evi beyni-durur / Endişe anda anuñ dîni-durur

- Çünkü beyni ‘akl evidür fikri var / Nefs dahı hem vardı aña oldı yâr
Niçe fâsid endişeler yir bile / Fikr iderler ‘âlemi kıldan kıla
Gâh uzak sagınç u gâh gussa vü gam / Yir bu nefis olmaz yire her dem-be-dem
Geh ogul kız gussası geh yaz u kış / Fâsid endişeler oldı her dem iş
- 5365 Çünkü altmışdan geçer bu âdemî / Şâdıllıklar eksilür artar gamı
A‘zalar ma‘zûl olur her pîşeden / Göz açamaz ‘akl u cân endişeden
‘Akl-ıla nefis ol zamânda yâr olur / Lîki seyri dükenür yir tar olur
Çün kafâ baglu-durur kaçça gide / Gussa yimekdür işi ayruk n’ide
Nefsüñ ol tîz buşduğı şundan-durur / Yiri tardur tarlığı andan-durur
- 5370 ‘Ömr irinçe seksene şöyle gider / Çünkü seksenden geçer bu kez n’ider
Nefs çıkar başdan u baş üzre durur / Çün hevâyîdür havâda taht urur
Ol-durur nefisüñ yidinçi menzili / Vardı bu kez anda kurdı mahfili
Nefs gidiçek harketi kalmaz tenüñ / Bile gider lezzeti her nesnenüñ
Çünkü vardı geçdi bu kez sekseni / Çıkdı başdan düşdi şahsuñ süksüni
- 5375 Ten yire düşmek diler ü nefis uçar / El işe irmez ü gönülden geçer
Nefs havâda ten yire düşmek diler / Anuñ-ıçun egilür bu kad iner
İmdi gel bu kez ‘acâyib nesne gör / Ol havâda nefis n’eyler anı sor
N’eyledügin n’itdügin eydem saña / Diñlegil bu ma‘niyi batgıl taña
Nefs ol uht kim ayag altında idi / Bî-günâh u pâk-idi zîbâ-y-idi
- 5380 Tâ ki sûret vardı seksen yaşına / Nefs ayakdan girdi çıkdı başına
Geçdi taht urdı havâda oturur / hâl içinde hayr u şer iş bitürür
Nefs ki tende yidi menzil eyledi / Yidi yirde kondı mahfil eyledi
Bu yidi menzilde nefisüñ dirligi / Biriküp ‘ışka biterse birliği

- Hem dutarsa ‘ışk-ıla hak emrini / Emr içinde geçürürse ‘ömrini
- 5385 Çün çıka başdan havâda taht ura / Gözgü olan câna karşı hôş dura
Cân göre ol gözgüden ahvâlini / Âhiretde ne olısar hâlini
Çün ‘amel arı ola nefis arına / Her dem Allah nûrı anda görine
Cân baka andan göre hak nûrını / Hem bile uçmakda kendü yirini
Lâcerem kim ol yaña meyl eyleye / Anı aña her dem anı söyleye
- 5390 hasreti vü arzusu hem ol ola / hazret’e varmaga meyli bol ola
Yohsa ger nefis arı dirilmez-ise / hazret’e lâyıık ‘amel kılmaz-ise
Çün çıka başdan havâda yir duta / Cânı hîç bakdurmaya ol hazret’e
Şol bulıt kim gün yüzün örter ola / Hem bu nefis andan dahı bedter ola
Kaplaya cânı hak’a bakdurmaya / Cân gözi ol hazret’i hîç görmeye
- 5395 Çünki nefsün fi‘li cânı kapladı / Âhiretten yaña yolın bağladı
Lâcerem ol cân döne dünyâ dapa / Dünyayı büt idine dün gün tapa
Çünki yönin dünyaya dutdı bu cân / Geçmiş işin aña her dem her zamân
Eyde iy hayf u dirîgâ kanı ol / ‘İşret ü ma‘şûk u sâki sag u sol
Geçdi benden ayrug el irmeyiser / Ger sunarsam sûret el virmeyiser
- 5400 Uşbu hasret ârzusunda cân vire / hak didârın ol kişi kanda göre
Yidi menzil tende nefis urmuş-ıdı / Yidi yirde eglenüp durmuş-ıdı
Çün bularda nefis arı dirlik süre / Cânı Allah rahmetine irgüre
Yohsa olursa pelîd ü mefsede / ‘Ömri bu hâlde geçerse dünyede
‘Âkıbet tamu ola menzil aña / Añlagıl uşbu işi batgıl taña
- 5405 Pes bilüñ kim arı dirlik arıdur / Er yolın bu arı dirlik arıdur
Her kim erdür girsün arı dirlige / Arı dirlik issi irdi erlige

Kimsenüñ kim dirliği arı degül / Biñ du‘â kılrsa biri olmaz kabûl
Hak sever hem arıyı hem tâyibi / Anuñ-ıçun oldı su hak nâyibi
İnna ‘llâhe yuhibbu ‘t-tevvâbîne ve yuhibbu ‘l-mutetaahhirîne 2/222
Arılık oldur ki hak ‘ışkı-y-ıla / Cân u ten yoldaş ola dün gün bile
5410 Tenleri arı suya yunmak dutar / Cânları ‘ışk odına yanmak dutar
Ve enzelnâ mine ‘s-semâ ‘i mâ ‘en
tahûran 25/48

Cân u ten küllî ol uhtın arına / Kim gele emr-i şerf‘at yirine
Emr-ile ol bisleye îmânını / ‘İşk-ıla hem tâze duta cânını
Tañrı andan râzı ola lâcerem / İredura dem-be-dem fazl u kerem
Hem dahı ol ulular hoşnûd ola / ‘Âkıbet anuñ işi mahmûd ola
5415 ‘Âşık’uñ şoldur temennâsı müdâm / Arı dirlikde duta cânı makâm
Arılarla biriküben bu yola / Tâ ebed ayrılmadın yoldaş ola
İy Hudâyâ sen hidâyet vir bize / Mübtelâ kaldug u feryâd ir bize
Senüñ ile saña irmek rûzı kıl / Tevfiküñ olsun kamu yirde delîl

ONINÇI DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I SEYR-İ SÛLÛK-İ SÂLİK İDER BİL

KİM SÂLİK SÛLÛKİNDE YİDİ MENZİLE

İRER VE HER BİR MENZİLDE AÑA MÂNİ‘

ÂRIZ OLUR YİDİ YOLDAŞ-I SÂDIK

GELÜR ANI MENZİLE İRİŞDÜRÜR hAK

SÛBhÂNEHU CIVÂRINDA

Yine geldi gönlüme bir vasf-ı hâl / Kim bu sözden añlanur ol asl-ı hâl

- 5420 Eydiserem kendü hâlüm vafını / hâllerüñ hâlin ü vafuñ aslını
Cân çü kendü kendüden gayb olmaya / Kendü hâlin söylese ‘ayb olmaya
Yol eri yolda ne var görmek gerek / Sorana bir bir nişân virmek gerek
İmdi ben gördüğümü öñden soña / Şerhi birle eydeyüm bir bir saña
Niçe menzil görüben geçdüğümü / Niçe yirde konuban göçdüğümü
- 5425 Takrir eylep eydeyüm diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlar-ısañ
Ol zamân kim yog-ıdı bu nüh felek / Gelmedükdi sûrete ins ü melek
Anda biz hak varlığıyla var-ıduk / Ol zibâ dildâr-ılan dildâr-ıduk
Orta yirde yog-ıdı hiç ayrılık / Ne firâk u ne ölüm ne sayrılık
Vahdet ü yigânalıkdı hâlümüz / Neye degdi bir işit ahvâlümüz
- 5430 Çün Çalap’dan takdir oldu bu işe / Kim bu cânlar ayrıla taşra düşe
Viribidi her birin bir sûrete / Bir nazar kıl bu ‘acâyib kudrete
Bu suratda her biri ne oldılar / Ayrılık evinde niçe kaldılar
Şerhi birle eydeyim bir bir ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
Ol zamân kim sûrete geldi bular / Perde düşdi ortaya kaldı bular
- 5435 Girü geçmek olmadı ol perdeden / Kim geçiser gitmeye çün ortadan
N’eylesün çün perdeler dutdı yolu / Geçmege hî kimsenüñ irmez eli
Her biri bir reng içinden ‘ahd ider / Geçmege bu perdelerden cehd ider
Güçlü güçi yitdüginçe dürişür / Kimi kalur yolda kimi irişür
İmdi ben kendü sözüm söyleyeyüm / Yolda ne gördümse şerheyleyeyüm
- 5440 Sen dahı bundan kıyâs it hâlünü / Kim bilesin niçedür ahvâlünü
Ol zamân kim ten baña oldu durak / Perde düşdi ortaya kaldum irak
Diledüm kim yine varaydum aña / Yönümi dutdum girü andın yaña

- Ögümi dirdüm ü geldüm hâlüme / Gözümi açdum u bakdum yoluma
Yolda gördüm yidi yirde perde var / Cümle ‘âlem kalmış anda zâr u zâr
- 5445 Perde ardında kalupdur ins ü cân / Ben dahı miskîn ü ‘âciz nâ-tüvân
Diledüm ol perdelerden geçmege / Kendüzüm bu ins ü cândan seçmege
Pes kefâret istedüm bu rence ben / N’eyleyim kim irişem ol gence ben
N’eyleyim bu perdelerden kurtulam / Girü kendü ma‘denüme yol bulam
Çünkü anda varmaga yol istedüm / Geldüm evvel kendü hâlüm irdedüm
- 5450 Ya‘ni bilmekçün ki bu perde nedür / Añladum kim yidi nesne perdedür
Cümle kendü varlığum perde baña / Beni komaz kim varam dôstdan yaña
Kendüzüm kendüzüme perde-y-imiş / Bir işit ol perdeler gör ne-y-imiş
Yidi perde adlu adıyla ‘ayân / Biri sûret biri nefis ü biri cân
Hem gönül hem ‘akl u hem ‘ışk u hevâ / Perdelerdür cümle çün dünya kova
- 5455 Biri hód bellü rızâ-yı hak-durur / Anı basup geçmege yol yok-durur
Râzı kimden olmadıysa ol Celîl / hazret’e yol bulmadı kaldı zelîl
Fe-inna’llâhe lâ-yerzâ ‘ani’l kavmi’l-fâsıkîne 9/96
Kendüzümde çün bu yidi nesneyi / Perde buldum diledüm bu perdeyi
Götürem dôstdan yanumdan giderem / Baña mâni‘ olmaya dôsta varam
Geldüm evvel sûreti terk itmege / Ya‘ni yolda bıraguban gitmege
- 5460 Eydüm iy sûret sefer düşdi baña / Dôstı añdum giderem dôstdan yaña
Gel bile gitlüm benümle yâr-ısañ / Yohsa terk idem seni agyâr-ısañ
Sûret eydür ben hak’ı bilmez miyem / Sen varursın ben bile gelmez miyem
Bini niçün terk idersin itmegil / Merkebünven yolda koyup gitmegil
Bir biş on gün güy baña kim yitilem / Ba‘d-ez-ân altuñda okça atılam

- 5465 Niçe günler güydüm aña olmadı / Ol ho bini aldar-ımuş gelmedi
Varduğınça berk yapışdı dünyaya / Kasdı oldur kim beni yoldan koya
Bellü bildüm kim benümle gidemez / Berk dutupdur dünyayı terk idemez
Geçdi ‘ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile
Çünkü sûret aslı toprakdan-durur / Top ırakdandır yakın kanda gelür
- 5470 Kodum anı kendüye kaldı ırak / Ben yine dôt yolına kıldum yarak
Pes bu kez ol sözi nefse söyledüm / Ol yola bu nefsi da‘vet eyledüm
Eytdüm iy nefis ben kuşandım ol yola / Yâr-ısañ gelgil bile gitlüm bile
Yohsa gelmezseñ seni terk iderem / Bile gelmez yoldaşı ben n’iderem
Nefis baña eydür beni terk itmegil / Çâşnigîrven saña koyup gitmegil
- 5475 Ben hak’ı bilmez miyem kim varmayam / Kulam âhir nite boyın virmeyem
Gel birez gün güy baña kim cem‘ olam / Ba‘d-ez-ân yanam yoluñda şem‘ olam
Nefse bakdum dirligi şoldur hemân / Ben bu ikrâr üzre güydüm bir zamân
Dünyayı vardukça berk dutdı dakı / Şöyle müstagrak ki hîç añmaz hak’ı
Yâr sandım ben anı agyâr-ımuş / Bile gitlüm dip beni aldar-ımuş
- 5480 Geçdi ‘ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile
Çünkü nefsüñ udı yok hem korkusı / Añladım kim gitmedük ol hôr husu
Kodum anı kaldı ol hôr hû-y-ıla / Ben yine girdüm yola korhu-y-ıla
Geldi bu kez ‘akla tuş oldı yolum / Anı da‘vet kıldı bu kez bu dilüm
Eytdüm iy ‘aklum benümle gel bile / Dôsta gitlüm baña yoldaş ol bile
- 5485 Yohsa gelmezseñ seni terk iderem / Hiç karârum kalmadı ben giderem
‘Aklum eydür bu sözi söylemegil / Nâyibüñven beni terk eylemegil
Sen varursın dôsta ben ne’çün kalam / Kankı gün kim dir-iseñ yoldaş olam

- İlla birkaç gün baña güy durayım / Tagılupvan kendüzüm dirşüreyim
Ba‘d-ez-ân yoldaş olup gitlüm bile / Kul olam kullık kılam kıldan kıla
- 5490 Yine güydüm bu söze çok rûzigâr / Yirine gelsün diyip kavlı karâr
Niçe güydümse ‘akıl dirilmedi / Gelmedi ‘ahde vefâ hiç kılmadı
Gün günin arttı dahı endîşesi / Dünya kovmak oldu küllî pîşesi
Eyle dutmuş dünyayı terk idemez / Dek beni egler velîkin gidemez
Geçdi ‘ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile
- 5495 Çün ‘akıl hûd kendü ayak bagıdır / Dünyayı çün dutdı kanda tagıdır
Kodum anı fikri birle kaldı ol / Geldi bu kez gönüle tuş oldu yol
Gönlü dahı da‘vet itdüm ol yola / Gel didüm dâstdan yaña gitlüm bile
Sen ahir dâstdan tuyaruñ var-durur / Dâstı bilen bunda durmak ‘âr-durur
Gel bile gitlüm ta‘allül kılmagıl / Dünyaya meyl eyleyüp ayrılmagıl
- 5500 Ayrılsañ sini dahı terk idem / Dâst çü bini okıyupdur ben n’idem
Gönlüm eydür Allah Allah gitmegil / Ben hazîneñven senüñ terk itmegil
Dâsta neyçün varmayam ben ma‘ni ne / Dâstı koyup dünya sevmek ya‘ni ne
Liki birkaç gün baña güygil i yâr / Eyle dut kim ben uyurvan sen uyar
Meylümü küllî cihândan dartayım / Ba‘d-ez-ân yolda yanuñça yortayım
- 5505 Çünki gönlüm bu sözi itdi baña / Bir niçe müddet yine güydüm aña
Ya‘ni eytdüm ‘ahdi gelsün yirine / Güymesem kim bile gönlüm yirine
Ben güyerem n’ideyüm kim gelmez ol / Meyli vardukça cihâna oldu bol
Güydürüben dek beni aldar-ımuş / Kendü gelmez bini yoldan kor-ımuş
Geçdi ‘ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile
- 5510 Çünki bildüm aldaguçdur bu gönül / Bini egler kendü olmuş nefse kul

Kodum anı dahı kendü meyline / Çünkü bildüm maksudı ne meyli ne
Ben yine kasd eyledüm döst yolına / İnşaallah dogru yoldaş bulına
Yine ben döst yolına basdum kadem / Diledüm kim yine ol dôsta gidem
Ogradum câna bu kez gör n'eyledüm / Anı dahı yola da'vet eyledüm
5515 Diledüm kim cân baña yoldaş ola / Eydüm iy cân gel bile gitlüm bile
Sen bilürsin yolu dur başla beni / Yoldaş idinmek dilerven ben seni
Yâ bile gel yohsa ben uş giderem / Gelmeseñ geñsüz seni terk iderem
Cânum eydür hâşa kim ben terk olam / Benem öñüñde senüñ kâyim-makâm
İlla güygil eksügüm var düzeyim / Kendüzümü cümle işden üzeyim
5520 Ba'd-ez-ân iltem seni ol hazret'e / İrişesin râhata vü rahmete
Niçe güydüm yine ben bu söz-içün / Tâ meger ola diyüp kavli bütün
Cân beni güydürdi lîkin gitmedi / Dünyanuñ mi'mârlığın terk itmedi
Vardugınça meyli arttı dünyaya / Maksudı ol kim beni yoldan koya
Geçdi 'ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile
5525 Çünkü cân bu dünyanuñ mi'mâridur / Hem surat hem nefis anuñ key yâridur
Sarmaşupdur külli mülk ü mâl-ıla / Pes kodum anı dahı ol hâl-ıla
Cân dahı kaldı bu kez n'itmek gerek / Çâre yok elbette ben gitmek gerek
Dôsta gitmek çün baña oldu revâ / Geldi yolum bagladı 'ışk u hevâ
Sandum ol 'ışkı baña geldi meger / Döst dapa gitdügümi bildi meger
5530 Eydüm iy 'ışk al beni gitlüm bile / Yohsa ben dôsta kılam senden gile
El dutışup gitlüm ol dôstdan yaña / Yoldaş olgıl sen baña vü ben saña
Sen bilürsin dôsta başla ilt beni / Dôsta iltmezseñ n'iderem ben seni
Yâ bile gel yâ seni terk iderem / Dôsta varmaz yoldaşı ben n'iderem

- ‘Işk baña eydür anuñ ilçisiyem / Kim gelürse ben aña iltiçiyem
- 5535 Bini terk itmek saña lâyük degül / Yoldaşuñ benven sözüm kılıgıl kabül
İlla birkaç gün baña güyseñ gerek / Uşbu hicret zahmına döyseñ gerek
Alımum vardur bu mülkde alayım / Ba‘d-ez-ân yanuñça yoldaş olayım
Başlayam iltem seni ol hazret’e / Hicretüñ vasl ola küllî vuslata
Yine güydüm bunça yıl ben bu söze / Ya‘ni ‘ışk ilte beni dip ol yüze
- 5540 Ben hevâyı ‘ışk diyüp aldanmışam / Güydüğüm oldı anı ‘ışk sanmışam
Niçe kim güydümse hâsıl olmadı / Dünyayı kop benüm-ile gelmedi
Geçdi ‘ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile
Çün hevâ ‘ışk sûretiyle görünür / Niçeler anuñ soñınça sürinür
Niçeleri kodı ol yoldan hevâ / Pes anuñ terki baña oldı revâ
- 5545 Anı dahı terk idüp geçdüm yene / Ol hevâdan dôt dapa kaçdum yene
Söz üküşdür ayruğın kolum bu kez / Ol rızâya ogradı yolum bu kez
Gördüm anı dôt yolın almış-durur / Kimi geçür kimi girü döndürür
Pes eyitdüm iy rızâ dutgıl elüm / Çünkü geldi saña tuş oldı yolum
Yâ bile gel yoldaş olgıl sen baña / Yâhu yol vir varayım dôtndan yana
- 5550 Didi benden geçmege tâkat gerek / Tâkatı yitmeyene tâ‘at gerek
Kanı tâkat var mı sende gitmege / Kanı ya tâ‘at durup nâz itmege
Çün geçüp gitmege yokdur tâkatuñ / Yâ niyâz itmege yokdur tâ‘atuñ
Pes hakikat bil ki geçmek yok saña / Niçeler bunda kalupdur görseñz
Gördüm anda halk durupdur bî-hisâb / Cümle dermânde vü virmezler cevâb
- 5555 Ne nebî vü ne velî geçmez sözi / Ol rızâ öninde toprakda yüzi
Yüzüm urdum ben dahı ol topraga / hak rızâsından meger rahmet yaga

- Eytdüm iyvâh kanı ol yoldaşlarum / Kim geçürdüm bunlaruñla yaşlarum
Hîç kimesne yok benümle kanı yâr / Agladum kendü hâlüme zâr zâr
‘Ömrümi sarf eyledüm ben bunlara / Gelmedi bunlar benümle bu yola
- 5560 Kanı ol sûret ki merkebdî baña / Anuñ-ıla çapınurdum dört yaña
Kaldı benden ortaya düşdi firâk / Aslı toprakdandı kaldı top ırak
Kanı nefis kim baña çâşnîgîr-idi / Her iş içinde benümle bir-idi
Kaldı benden yâr-iken utanmadı / Dünya sevdi âhiri hîç sanmadı
Kanı ol ‘akl-ı kifâyet kanı ol / Kim bulurdı cümle dürlü hâle yol
- 5565 Kaldı benden garra oldı özine / Kendüzi bend oldı ol kendüzine
Kanı gönlüm kim hazînedâr-ıdı / Dün ü gündüz ol benümle yâr-ıdı
Kaldı benden aldadum mı sandı ol / Dünyaya sarmaşdı vü aldandı ol
Kanı cân kim ol yapardı dünyayı / Baña mülk eylerdi her bir nesneyi
Kaldı benden sarmaşuban dünyaya / Ya‘ni kim mi‘mâr ola her nesneye
- 5570 Kanı ol ‘ışk u hevâ vü mefsede / Kim beni eglerdi her bir nesnede
Kaldı benden ‘ışk degülmiş ol hevâ / Anın ol ayrulığı gördi revâ
Ben buları yâr sanurdum kanı yâr / Herbiri bir nesne kıldı ihtiyâr
Egledi bunlar beni yıldan yıla / Nâzenîn ‘ömrüm bular virdi yile
‘Âkibet birsi benümle gelmedi / Dôst yolında baña yoldaş olmadı
- 5575 Ben teni tenhâ vü miskîn eli boş / Dôst rızâsı işiginde kaldum uş
Ol işikte kaldı toprakda yüzüm / Ne elüm var ne dilüm var ne sözüm
Bir işâret irdi ol dem pes baña / Eytdi sen, sen de anı isteseñz
Ol-durur dermândeler destgiri / Yir ü gök andan tolu andan diri
Anuñ-ıla anı iste anı bul / Aña yalvar ol kıla sözün kabûl

- 5580 Râzı olduğın dilersen ol Celîl / Aña varmaga anı dutgıl delîl
Geçüre kendü rızâsından seni / Kendü ala kurtura senden seni
Bu işâret beni bîdâr eyledi / Eyle bil kim yog-iken var eyledi
Cem‘ olup kendüzüme dirdüm ögüm / Hôd baña benden yakın istedüğüm
Ve nahnu akrebu ileyhi min habli’l-
verîdi 50/16.
- 5585 Ben baña perde-y-imişem añladum / Añlayıçak işbu işi tañladum
Bu yidi nesne ki bende var-ıdı / Yâr-ıdı hem yâr-iken agyâr-ıdı
Uş tamâm oldu bularuñ takriri / Ma‘lum oldu kim niçeymiş her biri
Hiç bular yolda baña yâr olmadı / Her biri kaldı benümle gelmedi
Niçe varam ben bu yolu yalñuzın / Niçe görem iy ‘aceb ol dôtst yüzün
Çün bu yol yalñuz varılmaz mutlakâ / Yalñuzın hiç kimsene irmez hak’a
- 5590 Bir kulavuz hâcet oldu pes baña / Kim beni bensüz ala ilte aña
İstedüm buldum anuñ pertâvını / Aña ol ilte meger bensüz beni
Berk yapışdum dutdum anuñ etegin / Ol meger ilte beni dôtsta degin
Zât içinden hôş münâcât eyledüm / Bî-zebân bî-harf u bî-savt söyledüm
Eytdüm iy pertâv-ı hak dutgıl elüm / Hôd ne el var ne ayak açgıl yolum
- 5595 Al beni bensüz ilet andan yaña / Kendüsüz varmak gerek dôtstdan yaña
Bilmesün bu ‘akl u cân u nefis ü dil / Tâ benümle itmeyeler kâl-u-kîl
Bu temennâyı çü kıldum bî-zebân / Eyle kim duymadı ‘akl u nefis ü cân
Ortadan götrildi ol hier ü firâk / Pes yakın oldu baña cümle yırak
Yidi nesne görnügeldi karşudan / Beni kurtardı bu cümle kaygudan
- 5600 Ol yidi kim bî-vefâ olmuş-ıdı / Yolda yoldaş olmadın kalmış-ıdı

- Bu yidi dutdı bularuñ yirini / Şerhi birle eydeyüm her birini
Gerçi sûret baña yoldaş olmadı / Top ırak kaldı yakına gelmedi
Sûret oldu uş baña döst varlığı / Kim ebed hîç olmaya agyârlığı
Ger baña ol nefsi emmâre ki var / Döst yolında olmadı yoldaş u yâr
- 5605 Yoldaş oldu nefsi marziyye baña / Her nefes darter beni döstdan yaña
Gerçi ol ‘akl-ı ma‘âşî kaldısa / Dünyayı dirmege mâyil oldısa
Yoldaş oldu uş baña bu ‘akl-ı kül / Cümle işüm redd-iken oldu kabûl
Ol gönül kim yoldaşuñvan dir-idi / Gelmez-idi dek beni aldar-idi
Gelmediyse bir gönül geldi baña / Kim çeker her dem beni döstdan yaña
- 5610 Cân dahı kim her dem aldardı beni / Yoldaşumken dünyaya dutdı yöni
Kaldısa ol oldu rûh-ı kudsi cân / Uş anuñla ‘ömrüm oldu câvidân
Ol hevâ ‘ışk kim baña yoldaş-ıdı / Dünyayı sevmekle başı hış-ıdı
Dünya sevdi kaldısa ol vaktı hış / Döstü sevmek baña yoldaş oldu uş
Ol rızâ kim bağlamışdı yolumu / Yalvaruban dutmaz-ıdı elümi
- 5615 Geldi Allah fazlı uş açdı yolum / ‘Acz-ıla kalmış-iken dutdı elüm
Zâlike fazlu ‘llâhi yü’tîhi men yeşâ’u
- 5/54
- Aldı bini bensüz iltı ol yire / Kim ne göge beñzer ol yir ne yire
Çünkü benlik gitdi benden mutlakâ / Bir nazarda bakışum irdi hak’a
Cümle varlık mahv olup kaldı bakış / Ol bakışdan hâsıl oldu bâki iş
Gördüm anda bir cihân kim ne cihân / Bî-nihâyetdür nihân-ender-nihân
- 5620 Gögi göge yiri yire beñzemez / Tagı taşı yol erini eglemez
Cümle yol menzil yakın cümle ırak / Degşürilmiş vaslata cümle firâk

Çünkü ben ol mülke vardum bensüzün / Kançaru bakdumsa gördüm döst yüzün

Ve li'llâhi'l-maşriku ve'l-magribu fe-

eynemâ tuvellû fe semme vechu'llâhi

inna'llâhe vâsi'un 'alîmun 2/115.

Döst öñinde yire urdum yüzümi / Pes 'aceb gördüm bu kez kendüzümi

Ayagum altında buldum gökleri / İleyümde kul gördüm begleri

5625 'Arş-ıla gördüm dururvan bâ-karâr / Çarh-ıla gördüm dönerven bî-karâr

Ay u gün gördüm öñümçe yügrişür / Cümle yılduz baña karşu sevnışür

Cümle gök ehli yöni benden yaña / Bu benüm ahvâlüme kalmış taña

Gördüm olmışam deñizler gevheri / Yir yüzinde cümle ma'din cevheri

Biriküben bitmişem gülzâr-ıla / Bile bitdüm her nebâtdan bâr-ıla

5630 Geh döner benden yaña leyl ü nehâr / Gâh payız oluram u geh nevbahâr

Geh dogaram 'âlem üzre gün gibi / Geh tunarvan halk içinde dün gibi

Geh eserven yil gibi halk üstine / Ugrayam dip ya'ni ol döst döstına

Geh akarvan su gibi ilden ile / Döstlar alsun dip beni elden ele

Geh dutarvan yir gibi sabr u karâr / Tâ yüzüm basa diyüp ol dogru yâr

5635 Gâh añılmaz yir ü gök ü ay u gün / Bilmezem höd var mı yok mı dün ü gün

Gah oluram cümle 'âlemden berî / Şadılıktan fârig u gamdan berî

Ol nefesde cümle 'âlem sehv olur / Hîç añılmaz 'Âşık adı mahv olur

Kalur ol döst varlığı bâkî ebed / Bî-hisâb u bî-şimâr u bî-'aded

Uş dükendi ikilik agyârlığı / Kaldı küllî bâki ol döst varlığı

5640 Cümlemüz müstagrakuz ol varlığa / İy Hudâyâ kamuyı sen yarlığa

Hem Kerîmsin hem Rahîmsin hem Gafûr / Şükr içinde dut bizi sen yâ Şekûr

VE YETLÛHU FÎ'L-CÛZ'Î'S-SÂNÎ

TEMME'L-CÛZ'Û'LEVVELÛ

MÎN-DIVÂN-Î 'ÂŞIK PÂŞÂ

RAHÎMEHU'LLÂHU TA'ÂLÂ

ÂŞIK PAŞA

GARİB-NÂME

II/1, I/2

HAZIRLAYAN
Prof. Dr. Kemal YAVUZ

İstanbul, 2000

ÖN SÖZ

1272 yılında Kırşehir’de doğan Âşık Paşa’yı Osmanlı Devleti kurulduğu zaman bütün öğretim ve öğrenimini tamamlamış ve her bakımdan hedefler gösteren bir âlim ve edip olarak görmekteyiz. Bu itibarla o, devrin tek ideologu olarak karşımıza çıkar. Hâl böyle olunca Türk milleti, bu kargaşa ve kuruluş günlerinde kendisinden çok şeyler beklemektedir. Âşık Paşa bu beklentileri boşa çıkarmaz. Fikir ve kalem yönü ile o günün idarecilerinin yanında yer alarak gelecek Türk devletinin her bakımdan temellenip şekillenmesinde rol oynar. Başta idareci üzerinde durur. Padişahsız ülkenin yasa boğulacağını söyler. Hükümdarlıkta soy temizliği, cömertlik, cesaret, adalet, merhamet ve güven duygusu verme gibi esasları işaret ederken, kurulacak orduda alplığın dokuz şartını da sıralar ve bunları âlimlerde bulunması gereken özelliklerle tamamlar. Her sınıftan insana söz ve eserleri ile yol gösterir. İnsanın nasıl olması gerektiğini, tasavvufî hayatın uyşukluk olmadığını ve gazilik duygusunu en üst seviyede herkesin yaşamasını o öğütler. İlmî ön plânda tutar. İnsan olmanın yollarını gösterir.

Âşık Paşa bunları anlatırken ifade şekli olarak nazmı seçer. On bin beş yüz doksan iki beyitten meydana gelen *Garib-nâme* adlı eserini yazar. Böylece, Yunus Emre’ye paralel olarak, telif eserlerde öncülük eder. Türk fikir hayatını, her bakımdan üzerine alır. Edebiyatımızın temellenip şekillenmesinde bu yönü ile de önemli rol oynar. Celâleddîn-i Rumî gibi âlimlerin yolunu izler. XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı sahasında gelişecek olan Türk Edebiyatı ilk ışıklarını onun eserinden alır. *Yûsuf ve Zeliha*, *Leylâ İle Mecnun* gibi aşk hikâyelerini ilk defa o yazar. *Mevlid*, *mirac-nâme* gibi konuları da en önce işleyen odur. *Gül ve bülbülü* herkesten evvel o konu edinir. Tasavvufî alanda ise, derli toplu şekilde en önemli bilgileri sistemleştirerek belirli kurallar dâhilinde ve basit şekilde, hayattan örnekler vererek anlatır. Akıl ve nefisten, ilmin üstünlüğünden, madencilikten ve gümüş elde etmekten, gemicilikten, deniz ve içindeki canlılardan, gök ve yerin durumundan, bitkilerin çimlenmesi için gereken şartlardan, ekin ekip biçmekten, değirmenden ve buğdayın un hâline gelmesinden, kibrin insanı felâkete sürüklediğinden, tevazuun yararlarından, insanın nasıl olması gerektiğinden, ayrıca üç sınıf insan olup bunların dokuz bölümde görülmesinden, aşk ve âşıklık hâlleri ile daha pek çok meseleden bahseden Âşık Paşa, yazdığı *Garib-nâme* adlı eseri ile bir nevi hayat dersi de verir. Bütün bunların ötesinde bazen bir beyti ile, XIV. yüzyıldan başlayarak daha da gelişmiş şekilde, XIX. yüzyıla kadar bütün bir Türk Edebiyatını dolaşmak mümkündür. Onun nefesleri ile edebiyatımızın

canlandığını görürüz. Kısaca Âşık Paşa'nın ortaya koyduğu *Garib-nâme*, Türk Edebiyatının temelinde yer alır.

Burada ikinci cildini okuyucuya sunduğumuz *Garib-nâme*, açıldıkça kubbeleşip genişleyen bir şemsiyeye benzer. Biz bir çekirdek hâlinde de olsa, XIV. yüzyıldan sonra başlayıp gelişerek devam eden Türk Edebiyatının ilk örneklerini bu kubbenin altında buluruz. Burada sözü Âşık Paşa'ya bırakıyorum. Bugünün Türkçesi ile verirsek o, şunları söylemektedir: *O yüzden bu kitabın aslını on yaptık. Bölümlerinde de on kıssaya yer verdik. Her bir bölümünde, yerine ve durumuna uygun olarak, on kıssa yazıldı. Kitapta on defa on kıssa, nazım olarak, inceden inceye açıklanıp anlatılmıştır. Bu kitabı baştan sona kim okursa onun aslını hiç bozup değiştirmesin. Kim buna göre iş yaparsa rahmet bulup dünya ve ahirette üstünlüklere kavuşsun. Kim bu kitabı okuyup öğrenir ve anlarsa her türlü gizliliklerin temelini ulaştır ve sırlara kavuşur. Gerçi burada Türkçe söylendi, fakat bu dille de sırların, manaların ve hikmetlerin menziline ulaşıldı.*

Her dilde kanun nizam vardı ve bunların üstüne bütün akıllar üşüşmüştü. Türk diline ise, kimse bakıp onu araştırmaz ve Türklere asla gönül vermezlerdi. Türkler de o dilleri, onların inceliklerini ve büyük konaklarını bilmezdi. İşte Garib-nâme onun için yazıldı ve bu dili konuşanların ince sırlara kavuşmaları sağlandı. Böylece Türkler ve Tacikler Türkçe ile manalara ulaşır yoldaş olmalılar. Aynı yolda birbirlerini kınamasınlar ve dile bakıp da söylenen manalara küçümseyici bir gözle bakmasınlar. Türkler bu bilgilerden mahrum kalmasınlar ve Türk dilinde Hakk'ı anlayıp bilsinler. Gerçi menzile ulaşan gönüldür; fakat orada bulunan her şey dile gelip anlatılamaz. Her ne kadar bu söylediklerimizle ona tam olarak ulaşamamışsak da, bu durumda bu dil, doğru haber söylemektedir. Bilen için her dilde mana vardır, araştıran için de her yolda Hakk'ı bulmak mümkündür. Her nefeste Tanrı'ya açılan yol vardır. Yalnız onu can ve gönülden samimiyetle anmak gerekir. Her dilde sırları anlatan söz vardır; fakat bunu gören için mananın yüzü kapalı değildir. Mananın kıymetini bilenler, ona sahip olan kimselerdir; zaten onlar nerede olurlarsa olsunlar, hikmet ve manaya değer verirler. Çok acayip, çok şaşılacak şeyler dilde söylenir, fakat daha söylenecek neler neler vardır. Siz manayı yalnız bir dilde sanmayın; şüphesiz bütün diller onu anlatır. Bütün dillerde söylenen o sözdür; her bir gözden gören de o gözdür. Bütün canların sevdiği bir şeydir; ancak kimse onun ne olduğunu bilmemektedir. Her biri, bir varlığa bağlanmıştır; lâkin hepsi bir maksada göre suret bulmuştur. O varlıkta bulunan şeyi can görür, işte bu yüzden onun için kendini feda eder.

Bu kitap tamamlanıp sona erdi ve dolu dolu yüz kıssa, eksiksiz anlatıldı. Peygamberin Medine'ye hicretinin yedi yüz otuzuncu yılında söz sona erdi. Fakat hiç kimse manayı bitiremedi ve bu sözü kesip gitmedi. Herkes bildiği kadar söyledi ve kimse bunu tamamlayamadı. Bizim de eksliğimiz bulunabilir, anlattıklarımızda artık eksik varsa, bunu kim dostumuz ise, tamamlayıversin. Zaten Allah yanında Âşık'ın eksikliği çoktur; ancak Hakk'ın eksikli kuluna iyiliği ve ihsanı pek fazladır. Bütün insanların eksikliği o giderdiği gibi, herkesi lütuf ve ihsanı ile hoş tutan da odur. Erdem ve lütuf o eşikte pek fazladır; kulların da ümidi, başkasında değil ancak ondadır. Ey Allah'ım! Senin ihsan ve lütfün çoktur, önünde sonunda her şeyi bilen Hakîm sensin. Sen kullarını rahmetinle bağışlar, kendi muhtaçlarını sen esirgersin.

Garib-nâme'nin tamamlanıp basılması Türk dili, Türk edebiyatı, Türk tarihi, Türk hayatı kısacası Türk kültür ve medeniyeti için bir kazançtır. Eserin bu hâle gelmesinde her türlü maddî desteği sağlayan Sayın Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü ile eş

Sayın Dr. Meral Kılıçözlü'ye tekrar teşekkürlerimi sunarken, *Garib-nâme'nin* basılması için gayret gösteren Türk Dil Kurumu'nun değerli mensuplarına, başta Kurum Başkanı Sayın Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun ile Sayın Prof. Dr. İsmail Parlatır'a, bilgisayar, tashih ve matbaa maceralarına katlanan Araş. Gör. Muhammet Ali Eşmeli'ye, tashihlerinde yardımcı olan Araş. Gör. Murat Karavelioğlu'na, MAS Matbaası mensuplarına ve emeği geçen herkese ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca Âşık Paşa çirasının yanması ve ocağının tütmesi için çalışan ve bu uğurda, sabır ve tahammül göstererek, hiçbir hizmeti esirgemeyen aziz eşim E. R. Halide Hanım ile sevgili yavrularım Ali Sait, Hayriye Hande ve Mehmet Faruk'a teşekkür borçluyum. Hepsi vatan ve millet hizmetinde, her zaman sağ olsunlar, var olsunlar.

Biz yedi yüz yıl öncesini, eserin aslı şekli, o günün dili ve günümüz Türkçesi ile verirken her türden okuyucunun istifadesini düşündük. Ancak çalışmamızda gözümüzden kaçan bazı noksanlıklar ve hatalar olabilir. Bu itibarla Âşık Paşa'nın;

Bildüginçe söyledi her bir kişi
İltmedi kimse kemâle bu işi

Söz içinde artug eksük var-ısa
Bitürivirsün anı kim yâr-ısa

Hak katında Âşık'un eksügi çok
Allah'un eksüklüye eylügi çok

beyitlerini biz de tekrarlarız. Birinci cildin ön sözünde belirttiğimiz gibi; kültürde devamlılık esastır. *Garib-nâme*'deki hayat, Anadolu'da bizim kısmen yaşadığımız, bizden önceki nesillerin ise aynen, bizden sonraki kuşakların da az çok yaşayacağı ve yaşatacağı bir hayattır. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 76. yılının idraki içinde 670 sene öncesini günümüze getirirken, bu değerli eseri Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıl dönümünde, o günleri yaşayan Âşık Paşa'nın arzusuna uygun olarak, büyük Türk milletine armağan ediyoruz.

Prof. Dr. Kemal Yavuz

Üsküdar, 30 Ağustos 1999

EL-BÂBÜ'S-SÂMİNÜ Fİ'S-SÜMÂNİYYİ

EL-BÂBÜ'S-SÂMİNÜ Fİ'S-SÜMÂNİYYİ

VALLAHU YEKULU'L-hAKKA VE HÜVE

YEHDİ'S-SEB;LE 33/4

Yine bu sekzinçi bâb içinde on / Dâsitân var ma'lûm eyler bize yön

Kim Çalap bunçaya ad urdı sekiz / Nitekim uçmak sekizdür iy 'azîz

DÂSİTÂN-I EVVEL SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I SEKİZ CENNET İDER BİL KİM

HER NE CENNETDE MEVCÛDDUR

ÂDEMÜÑ GÖÑLİNDE DAHI

MEVCÛDDUR BES HER KİM Bİ-GÖZ

(OLA) GÖÑLİNDE ÂSÂR-I DIDÂR-I hAK

MÛTÂLA'A İTMEYE ANDA MAHRÛM

KALA MEN KÂNE Fİ HÂZİHİ A'MÂ FE-

HÜVE Fİ'L-ÂHİRETİ A'MÂ17/72

Yine kıldum uş tevekkül ol Hak'a / Cânım ister kim Hak'ũñ gencin çaka

5645 Fâni mülkden bâki mülki añdı cân / Bî-nişândan ya'ni virmekçün nişân

Her ne gördi şerhidüp eytmek diler / Ol fenâsuz 'âleme gitmek diler

Çün fenâdur dünya bâkî âhîret / Cânlar anda varısardur 'âkıbet

Bes diler kim cânım ol mülki göre / Her nişân kim anda var bunda vire

Göre kendü kendüye nedür durak / Kankı menzildedür ol hûr u burak

5650 Niçe yirde dutısar mülk ü makâm / Yâ ne evde olısar kâyim-makâm

- Çünki meyl itdi aña bu ‘akl u cân / Bir işit andan niçe eydür nişân
Eydem anı dil-ile bir bir saña / Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña
Çün Çalap’dan cânlara bu ‘ışk u dem / Devlet ü tevfiik yoldaş oldı hem
Pes batâlet küfrdür süstî hatâ / Çün Çalap’dan cânâ geldi bu ‘atâ
- 5655 Eytdüm anı kim anı eytmek gerek / Anı hem eydenden işitmek gerek
Andan işiden çü kıla ittifâk / Orta yirden götrile bugz u nifâk
Pes revâdur ba‘d ez-ân eytmek sözi / Tâ görine anda bu ma‘nî yüzi
Nedür imdi diñle bu sözden murâd / Niçedür uçmak ne mülkdür ol bilâd
Dilerem ol mülki takrîr eyleyem / Niçe mülkdür vasfını bir bir diyem
- 5660 Çün işâret geldi Allah’dan bize / Hem beşâret oldı ol şâhdan bize
Ol işâretgendür âhir uşbu söz / Ne var anı ger göremezse bu göz
Cân u gönül gözin aç kim göresin / Uçmag u hûr u kusûra iresin
Niçe mülkdür cennet ü hûr u kusûr / Ne-durur gılmân u vildân u tuyûr
İşid imdi ne’ydügin eydem saña / Kim bilesin bu işi öñden soña
- 5665 Çün kim Allah dünyaya virdi vücûd / Kim anuñdur bahşış ü ihsân u cûd
Yiri ten kıldı vü gögi kıldı cân / Âşikârâ yir ü gök oldı nihân
Ol bihişti göge gönül eyledi / Cümle yir ehlin aña kul eyledi
Yok-durur münkirlere anda makâm / Kalısar bunlar cehennemde müdâm
Çün bu mü’min gayba inandı dürüst / Agdı îmânı göge çâlâk ü çüst
- 5670 Bî-gümân yazıldı ol gök gönline / Uçmag anın mülkdür îmân ehline
Zîra şol gökden inen âyetleri / Kim bularuñ yok-durur gâyetleri
Uşbu mü’minler anı gönle yazar / Mü’minüñ gönli anın göge agar
Kuş kafasdan boşanup uçmak diler / Bes bu mü’minler anın Uçmak dilerHak sekiz uçmağı bu mü’n

5675 Cümle sündüs ton u merkebler burak / hûr u gilmân mûnis ü köşk ü durak

Hem akar su şerbet uçar kuş gıdı / Olısar mü'mine biñ ança fidî

Ol köşkler anda bu gökden yüce / Lü'lü' ü mercân kamu uçdan uca

Aga tûbî çevre köşkler üstine / Vire anda biñ hûrî bir döstına

Mü'mine yitmiş vire şol köşklere / Kim ola yitmiş bu dünyâça biri

5680 Biri bu 'âlemçe ola köşkinüñ / haddi anın olmaya hiç mülkinüñ

Anda ne kaygu vü ne teşvîş ola / Şâdılık her dem bulara iş ola

Bişe hôt hôt aşlar odı yanmadın / Yine ol aşlar velî çeynenmedin

Hôt çiçekler içre aka selsebîl / İçile tesnîm ü kevser zencebîl

Veyüskavne fihâ ke'sen kâne mizâcühâ

zencebîlen 'aynen fihâ tüsemmâ

selsebîlen 76/17-18

Ne kim isterse gönül hâzır gele / Göz açup yuminça ol hâzır ola

5685 Bu tena'um cümle bu 'ayş u bu hâl / Hiç degüldür bilüñ ol evde muhâl

Belkim ola bu dinençe biñ dakı / Kalmayuban isteyeler ol hakı

Eydeler didâr göster iy İlâh / Ol hevesçün cümle cânlar kıla âh

Şol sâ'atda götrile cümle hicâb / Gözlere görnügele ol hak Çalab

Vücûhun yevme izin nâzıratun ilâ

Rabbihâ nâzıratun 75/22-23

Görelere anı 'ayân-ender-'ayân / Aç gözüñ imdi bu gafletden uyan

5690 Uş sıfâtın uçmaguñ eytdüm saña / İmdi gel bir kıl nazar senden yaña

Añlagıl kim sen nesin uçmak nedür / Hem ol uçmakda hûrî kuçmak nedür

Her ki bugün bunda bildi bunları / Ol-durur yarın ki bula anları

Aç gözün bir imdi bu ma'niye bak / Bak ki didüm cümle saña viridi hak
Eydeyüm öñden soña bir bir saña / Tut kulaguñ bir dem uht bendin yaña

5695 Çün yaratdı seni evvel ol Kadîm / Gör ki senüñle ne kıldı ol hakîm
Eyledi bu yirden ü gökden seni / Cânı bu gökden ü hem yirden teni
Bes bu yirde gökde ne kim var 'ayân / Kodı sende kamusından bir nişân
*Ve fi'l-arzı âyâtun li'l-mûkinîne ve fi
enfüsiküm efelâ tubsırüne 51/20-21*

Yir tolu dîvler-durur gökler melek / Tende yavuz fi'l ü cânda hoş dilek
Dün yirüñ gölgesidür gündüz gögüñ / Tende hâb-ı gaflet ü cânda ögüñ

5700 Yir kesîfdür nitekim tenler kesîf / Gök latîfdür nitekim cânlar latîf
Yir içinde tamu vü gökde cinân / Cism içinde fi'l-i bed cânda cenân
Bu cinân uçmak ki hak gökde kodı / Ol cenânüñ cânda gönüldür adı
Bes mukâbildür cinâna bu cenân / Ne kim anda var bunda var hemân
Uçmag u hûrî vü gilmân u kusûr / Sende bunlar her biri bir nesnedür

5705 Bu gönül uçmak-durur 'ışk ol burak / Kasr hulk u ma'ni hûrî dogru bak
'Akl ol tûbî-durur kevser kerem / Kim halâyık dirlür anda dem-be-dem
İdris ol ihsân-durur Rızvân rızâ / Kim rızâ-yı hak bulunmaz bî-rızâ
Bes ezelden bir şehirdür ol cinân / Kim akadur dört nehir anda revân
Biri sudur biri sütdür biri bal / Birisi hamr u velîkin hoş halâl
*Fihâ enhârun min-mâ'in gayri âsinin ve
enhârun min-lebenin lem-yetegayyer
ta'muhû ve enhârun min hamrin lezzetin
li's-şâribîne 47/15*

- 5710 Uş yapılmış şehri ezelden bu gönül / İste bir bunda bu dörd ırmağı bul
Su siyerdür bunda hamr ol ma‘rifet / Süt ‘ilimdür hem hilim ol bal sıfat
Uş eyitdüm ol bihiştüñ vasfını / Anda beñzeş hem bu gönül şerhini
Gönül ol uçmaga beñdeşdür ‘ayân / Uçmag ehli bunda vardur bî-gümân
İste ol uçmağı bugün bunda bul / Kim olasın yarın uçmakda kabûl
- 5715 Göresin dîdârı yarın şeksüzün / Ger görürseñ bunda bugün döst yüzün
Uçmağı düzdi senüñçün ol Celîl / Anda ne kim var saña kıldı sebîlHak yaratdı sini manzargâh-ıçun
Bu gönül bugün nazargehdür aña / Manzar ola yarın ol uçmak saña
Bes bu nakşî gör bugün bunda okı / Kim göresin yarın anda ol hak’ı
- 5720 Her ki bugün bunda aña ırmeye / Bilüñ anda yarın anı görmeye
Her ki gözsüzdür hakikat bunda ol / Döst yüzün görmeye bilüñ anda ol
Vemen kâne fi-hâzihî a‘mâ fehüve fi‘l-âhireti a‘mâ 17/72
Göz bu ikrârdur kim ol döstü görür / Ol nişânsuz ‘âlemüñ vasfın virür
Bes bilüñ ikrâr-ıla sıdk ol-durur / Kim bu gönle genc-i pinhân toldurur
Uçmağı bu sıdk-ıla aldı alan / Rahmeti ikrâr-ıla buldı bulan
- 5725 Her ki sıdkı yog-ısa mü’min degül / Bes münâfıkdur degül anda kabûl
Enbiyâ vü evliyâ sâdık-durur / Anuñ-ıçun uçmaga lâyıkdurur
Ger dilerseñ kopasın anda bile / Ko gümânı gel ilerü sıdk-ıla
Mü’min oldur kim gümânı olmaya / Kim gümânluysa îmânı olmaya
‘Âşık’uñ adı niçün ‘âşık-durur / Anuñ-ıçun kim yola sâdık-durur
- 5730 Oldugıyçun sıdkı bu yol ehline / Añladı kim yol nedür ü ehli ne
Anın añar bunları dilde müdâm / Kim derûnında bular dutdı makâm
İy Çalap bunlardan ayırma bizi / Bunlaruñ yolında dut ırma bizi

İKİNCİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KUDS-İ MÜBÂREKİ VE HAZRET-İ RİSÂLET Mİ'RÂCINI VE HER

NE KİM OL MAKÂM-I MÜBÂREKDE

VARDUR SIRAT VE MİZÂN VE GAYRİHİ

TEFHİM İTDÜRÜP TAFSİL İDER

Ol Çalap kim beñzeşi yok bir-durur / Yogı var eylemege kâdir-durur

Yog-iken bu 'âlemi var eyledi / Gizlü 'ilmin açdı izhâr eyledi

5735 Hem bu yir gök yog-iken virdi vücûd / Gök rükû'da kaldı yir kıldı sücûd

Her birin bir kullıga emr eyledi / Her biriyle bir işit kim n'eyledi

Gökde evvel 'arşı kodı ol hakîm / Göge bünyâd oldı ol 'arş-ı 'azîm

Yir yüzinde şer'i kodı mu'teber / 'Aksidür 'arşuñ virür 'arşdan haber

Gökler içinde yaratdı gün ü ay / Aydınından yarınur yohsul u bay

5740 Yir yüzinde eyledi altun gümüş / Kim anuñla hâsıl olur her bir iş

Gök içinde çarhı sergerdân dutar / Dâyimâ hî durmadın gerdân dutar

Yirde 'aksi gör anuñ iy pür hüner / Dün ü gündüz durmadın dâyim döner

Her nenüñ kim gök içinde aslı var / Hiç gümânsuz yir yüzinde misli var

Bes bihiştüñ bunda 'aksi ne-durur / Kuds içinde Kubbetü's-sahrâ-durur

5745 Eyle sankim uçmaguñ 'aksidür ol / Kim anuñ içinden agdı göge yol

Diñle imdi Kubbe'nüñ vasfın 'ayân / Kim bilesin bu sözüñ aslın beyân

Ol mübârek Kuds şehrinde meger / Dartılupdur bir harem key mu'teber

Yiri ak mermer döşenmiş düpdüzi / Şöyle kim görmür gibi halkuñ yüzi

İki mescid var içinde hüş makâm / 'İzzet eyler aña cümle hâs u 'âm

5750 Birnüñ adı Mescidü'l-Aksâ-durur / Birnüñ adı Kubbetü's-Sahrâ-durur

Yir yüzinde uçmaguñ ‘aksidür ol / Anuñ içinden bulındı göge yol
Göge andan agdı âhir ol habîb / Andan ol mi‘râc aña oldı nasîb
Sübhâne’llezî esrâ bi-‘abdihi leylen
mine’l-Mescidi’l-harâmi 17/1

Kubbetü’s-Sahrâ-durur adı anuñ / Diñle imdi vasfi nedür kubbenüñ
Kubbenüñ resmi müsemmedür i yâr / Ya‘ni bilgil kim sekiz dîvârı var

5755 Bu sekiz dîvâr hem uçmak sekiz / Uçmaga beñzer anın oldı ‘azîz
Ol sekiz dîvârda vardur dört kapu / Yir ü gök ehli kılur anda tapu
Degme dîvârında var biş pençere / Degmesi biñ dürlü nakş u kañçara
Degme bir pençerede biñ dürlü câm / Pençereler kamusı kırkdur tamâm
Kırk direk var kubbede o kırk kemer / Cümle altunla sıvanmış ser-be-ser

5760 Ortada bir kubbe çıkmışdur yüce / Kaplanupdur kurşuna uçdan uca
İç yüzi cümle füsûsdur kubbenüñ / Diyümezem dil-ile şerhin anuñ
Yazludur Tâhâ vü Yâsîn harf harf / Bahtulu ol cân kim oldı anda sarf
Dâvud’ı gör kim demürden n’eylemiş / Sahrayı çevre tarabzon eylemiş
Bir divâr dartmış demürden pür girih / Birbirine berkinüpdür çün zirih

5765 Bir muşabbak pençeredür nakş-ıla / Niçe eydem vasfını gelmez dile
Pençere içre nâr ağaçları var / Yapragı vü budagı vü nârı var
Bir demürdendür ki direm iy ‘aceb / Dâvud’a mûm eylemişdi ol Çalab
Ve elennâ lehu’l-hadîde eni’mel
sâbigâtin 34/10-11

İçerü andan dahı Sahrâ-durur / Bir işit ol seng-i Sahrâ ne-durur
Seng-i Sahrâ bir ulu taşdur yatur / Altı bir hôtuhfe yirdür gir otur

- 5770 Ol taş üzre bir kadem basmış Nebî / Taşda ol bir hış iz olmuş yâ ebî
Bir burak indi Resûl atlanmaga / Ya'ni kim anuñla göge agmaga
Sahranuñ bir köşesi kalkdı bile / Bile gitmek diledi ol menzile
Kâf ya Sahrâ didi ol demde Resûl / Durdı Sahrâ ol sözi kıldı kabûl
Çıkdı bir dil Sahra'dan u söyledi / Nâliş itdi hâlini 'arz eyledi
- 5775 Didi unitma şefâ'atdan bizi / Bir kez añgıl yarın anda sen bizi
Kaldı ol Sahra vü vardı Mustafâ / Bagladı Allah ile 'ahd u vefâ
Kâbe-kavseyn oldı menzilgâh aña / Âşinâ oldı der ü dergâh aña
Fekâne kâbe kavseyni ev ednâ 53/9
Dôst öñinde mahv kıldı kendüzin / Cümle göz oldı vü gördi dôst yüzün
Ol mukarrebler ki vardur tapuda / İrmedi bu sırra kaldı kapuda
5780 Dôst visâlin ne'ydügin kim ne bile / Kimsene bilse dahı gelmez dile
Hâli doksan biñ kelîme râz-ıla / Degdi dôstdan dôsta yüz biñ nâz-ıla
Dôst öñinde ol habîb oldı habîb / Dôst-ıla mi'râc aña oldı nasîb
Bu işe bu kudrete ne 'akl ire / Söz üküşdür çün girü indi yire
Geldi Sahrâ altına oturmaga / Diledi ilkin namâza durmaga
- 5785 Boyı degdi râst olmadı kıyâm / Kalkdı Sahrâ oldı ol bir hış makâm
Çün namâzı kıldı oturdı Emîn / Gökden ol dem indi Cibrîl-i emîn
Sofra indürdi Resûlî toyladı / Yidi ol hönı Resûl şükr eyledi
Yir ü gök ehli Resûlün hâlini / Bildiler mi'râc-ıla ahvâlini
Cem' oluban cânı peygâmblerün / Hıdmete geldi kamu serverlerün
- 5790 Mustafâ mi'râcını çün bildiler / Dirilüp cümle selâma geldiler
Anda hâzır cem'-iken ol cümle cân / Bir namâz vaktı irişdi nâgehân

- Çünkü kâmet eyledi ol muktedâ / Cümle cânlar kıldı aña iktidâ
Oldılar bunlar cemâ'at ol imâm / Ol namâzı kıldılar anda tamâm
Bir kavulda şöyledür kim ol namâz / Gökler üstinde kılındı ol niyâz
- 5795 Enbiyâ ervâhı anda cem'-idi / Mustafâ ol cem' içinde şem'-idi
Ol mekân-ı lâ-mekân kim var-durur / Ol mekânda Cebre'îl agyâr-durur
Ol namâzı kıldılar anda tamâm / Bî-rükû' u bî-sücûd u bî-kıyâm
Bir kavul oldur ki Kuds'e geldiler / Ol namâzı Kuds içinde kıldılar
Bir kavul iksi dahı oldu sahîh/ Ten dili vü cân dili eytdi fasîh
- 5800 Mustafâ vardı yine meskenine / Söz içinde Kuds'e geldük biz yine
Ol harem'de bir işitgil kim i yâr / Kubbetü's-Sahrâ yöresinde ne var
Hem terâzû hem sırâtuñ sûretin / Eylemişler kim tuta halk 'ibretin
Ya'ni bunlar yarına tanuk-durur / Bileler kim olısar şek yok-durur
Dâvud'uñ ol Kubbetü's-Silsilesi / Kim gelürdi kimüñ olsa gilesi
- 5805 Anda bir zencîr vardı ol zamân / Bâtılı hakdan seçerdi bî-gümân
'İsa'nuñ hem vardur anda bişigi / Zîr-zemîndür yir içinde işigi
Ol bişik bir ulu ak mermer-durur / Andan ayru iki mihrâb var-durur
Birisinde Mustafâ kılmış namâz / Birisinde kılmış ol Meryem niyâz
Zîr-zemînde hîş ziyâretdür bular / Kim varursa yüz urur hâcet diler
- 5810 Ol 'asâsın Mûsî kim atmış-ıdı / Ol varup bir mermere batmış-ıdı
Görklü mescid yapılpdur üstine / Ol dahı bir hîş ziyâretdür yine
Sançakın urmuş 'Ömer bir mermere / Dikmiş anda şöyle kim yumşak yire
Ol dahı bir hîş ziyâretdür müdâm / Yapılıpdur üstine bir hîş makâm
Andan ayruk mescid ü mihrâb üküş / Bâb-ı Cennet Bâb-ı Tevbe bâb üküş

- 5815 Bir harem'dedür bular cümle 'ayân / Uşbu kim bir bir didüm bellü beyân
Anı görenler buña tanuk-durur / Kim bu sözde artuk eksük yok-durur
Liki ben ol kubbenüñ ahvâlini / Eydemedüm lâyıkınça hâlini
Nesne kim ol uçmaguñ pertavidur / Bu kadar söz kanda anuñ savıdur
Eyle san bir hücredür uçmakdan ol / Anuñ-ıçun andan agdı göge yol
- 5820 Her surat kim anda ma'nî var ola / Anı takrîr eylemek düşvâr ola
Kimse anı niçe takrîr eyleye / Tende cânı niçedür dip söyleye
Ol makâmuñ cânı vardur bî-gümân / Anuñ-ıçun ölmedi bunça zamân
Nesne kim içi tolu pür nûr ola / Tâ cihân oldukça ol ma'mûr ola
Her kim anı bilmek ister ne'ydügin / Zâhiri vü bâtını niçe'ydügin
- 5825 Varsun anda görsün anı göz-ile / Eydüben ol ma'lum olmaz söz-ile
Ol makâm hak ehline lâyıkdurur / Kamu yirden yigligi bayık-durur
Uzanuban niçeler vardı aña / Münkir olmuş var mı hîç öñden soña
'Âşık' uñ göñli aña 'âşık-durur / Cânı ol ev hakkına sâdık-durur
Anuñ-ıçun söyleyüdur dil-ile / Şerhidüben vasfını kıldan kıla
- 5830 Sevgü nesne dilden eksilmez olur / Sevgüsüz hergiz dile gelmez olur
Men ehabbe şey'en eksere zikrahû
Eytdi ol yüzi sulu görklü hulu / Kim neyi sevse çok añar iy ulu
Ol erenler kıldılar anda namâz / Cân içinde buldılar biñ dürlü râz
Bunlaruñ yüzi suyu-çun iy Kerîm / Dogru yoldan ırma bizi iy Rahîm
- ÜÇÜNÇİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN-I ÂYET-İ VE VECEDEKE 'ÂİLEN
FE-AGNÂ93/8 İDER BİL KİM TAÑRI

DÜNYADA SEKİZ DÜRLÜ GANİ

YARADUPDUR SEKİZ CENNET MİSÂ-

LİNDE VE BULARA VÂCİBDÜR Kİ

İKRÂM-İ KÂFFE-İ ENÂM İDELER

Pâdişâh lutfın diyem bir bir saña / Bir kulag aç bir dem uht bendin yaña

5835 Gör ki n'itmiş n'eylemişdür ol Hakîm / Ne 'inâyet eylemişdür ol 'Alîm

Kullara gör kim ne ihsân eyledi / Niçe hân dökdi vü niçe toyladı

Niçe virdi her birinüñ rûzını / Niçe diñler her birinüñ sözünü

Tagda taşda niçe bekler her birin / Rûzını deyrür bilür yirlü yirin

Her birin oldur halında hûş dutan / Ağacı şol kuru yirde yaş dutan

5840 Cümle halkı hûş dutupdur ol Çalab / Gerçi virdi her birine bir sebeb

Liki halk içre sekiz dürlü kişi / Kamudan artuk-durur bahşâyışı

Her biri bir mertebeyle ol sekiz / Hem uludur halk içinde hem 'azîz

Bes sekiz dürlü 'atâ vü meretebe / Kim ta'alluk dutmaz ol hiç meksebe

Ol sekizden bu sekiz devlet bulur / Halk içinde 'izzet ü hürmet bulur

5845 Ol sekizden kimde kim olsa biri / Kanda varsa sadr olur anuñ yiri

Kamusı ger bulına bir kişide / Nâdir ola ol kişi bu dünyada

Diñle imdi ol sekiz dürlü işi / Kim bulupdur bu sekiz dürlü kişi

Kamu bunlardan gelür nesne diler / Bellü bilüñ kamudan baydur bular

İşid ol baylık nedür eydem saña / Kim bilesin bu işi öñden soña

5850 Biri şoldur kim ola 'ömri dirâz / 'Ömr içinde kıla ol çok çok niyâz

Cânı gönli hazrete dogru ola / Dogrulıgda durmag aña hû ola

Sohbete sarf eyleye ol 'ömrini / 'Ömr içinde komaya hak emrini

- Tâ çıkınca ol uzun yaş soñına / Niçe işler gelür anuñ öñine
Kahr u lutf u şâdî vü gam nef' ü zarr / Bu cihânda çok görür ol hayr u şer
- 5855 Niçe düşmen kînesin görmiş ola / Niçe dōstuñ vaslına irmiş ola
Kamusından bâ-haberdür ol kişi / Bes bilüñ kim var-durur bahşâyışı
Key 'atâdur Tañrı'dan ol 'ömr aña / Ma'ni birle bayımışdur görseñe
Her ne kim ma'nî dilerseñ anda var / Aña bir bir gösterüpdür rûzigâr
Pîrleri yohsul bilme bay bil / Zîra bunlar çok görüpdür ay u yıl
- 5860 Pîr vücûdın key ganîmet gör i yâr / Hıdmet eyle dün ü gündüz bende-vâr
Ger dutarsañ pîr göñlinde makâm / Üstüñe rahmet yaga hak'dan müdâm
Baylıguñ bellü biri pîrlik-durur / Bir dahı diñle niçe dirlik-durur
Şol-durur ol kim Çalap çok mâl vire / Kaçaru kim sunsa dünyâ el vire
Sanmaduk yirden gele dünyâ aña / Bî-nevâlık görmeye öñden soña
- 5865 Kamulardan dünyâligi çok ola / Halk içinde gözi göñli tok ola
Ne hased ilte kimesne hâlına / Ni harîs ola kimesne mâlına
İlla her dem hayr ola işledügi / hazrete baglu ola ussı ögi
Ulu kiçi ni'metinden gönene / Toyına açlar u yalıñ tonana
Kendüzin ol dünyalige virmeye / Göñlini hak hazretinden ırmaya
- 5870 Üstine binmiş ola ol dünyânuñ / Başı üzre agmaya dünyâ anuñ
Dünya fikri cân başından aşmaya / 'Aklı göñli Hak yolından şaşmaya
Nitekim şol enbiyâ vü evliyâ / Yöni dogru gitdi bunlar Mevli'ya
Dünyaya bunlar yönin döndürmedi / Dünyelik bunları yoldan ırmadı
Niçe kim çok oldısa ni'metleri / Artdı her dem her nefes tâ'atları
- 5875 Bes bilüñ baydur kimüñ kim mâlı var / Mâl içinde hakk'a lâyük hâlî var

- ‘İzzet eyleñ aña kim lâyı-k-durur / hak ‘azîz dutmış anı bayık durur
Bir dahı bu dünyede baylık nedür / Bir kulag ur ol dahı gör niçedür
Şerhini bir bir saña eydem tamâm / Bir işit kim kime degmiş ol makâm
Ol kişi şoldur kim ol ‘âkil ola / ‘Aklı anuñ her işe kâmil ola
- 5880 Fen içinde şöyle ola ol kişi / Kim dutarsa başa ilte her işi
Her ne kim işlerse halka hôt gele / Her ne kim söylerse sözi tuş gele
Ger gele bir buñ günü halk üstine / Pâdişâh meyl eyleye baş kasdına
Gide halkdan ‘akl u bilü kalmaya / N’eylemek n’itmek gerekdür bilmeye
Bulna ol kişide ‘akl u bilü / Kim anuñla kurtıla uslu delü
- 5885 Ya ola kim bir kişi iş başlaya / Bilmese ol işi niçe işleye
Her kişi kim anda iş bu rây ola / Ol hakîkat kamulardan bay ola
Tanışuban ol kişiden söz ala / İşleri ol söz ile zabta gele
İlla ol tedbîr ü rây issi kişi / hazrete lâyı-k-ola her bir işi
Dünyadan ol âhîret işlerini / Yig bilüben yine teşvîşlerini
- 5890 Emr ü nehyi n’eydüğini key bile / Bâtılı hakdan seçe kıldan kıla
Her kişi kim anda işbu rây ola / Ol hakîkat kamulardan bay ola
Anuñ-ıçun kamular muhtâc aña / ‘Akl içinde her nefes mi‘râc aña
Bes aña ‘izzet gerekdür her zamân / hak ‘azîz dutmışdur anı bî-gümân
Çünkü bildüñ ‘aklı kâmil ne-y-imiş / Diñle bir baylık dahı niçe-y-imiş
- 5895 Şerhi birle vasf idüben hâlini / Eydeyüm anuñ dahı ahvâlini
Şoldur ol kim ol neseble pâk ola / Lîki nefsi hak yolında hâk ola
Aslın añup kamular ol servere / Her kim adın işide baş indüre
Aslın añup halk aña ‘izzet kıla / Server aslı diyüben server bile

- Kamudan artuk ola kadri anuñ / Kanda varsa ola yir sadrı anuñ
- 5900 İlla ol kendüzini alçak bile / hak yolında kendüzin toprak bile
Olmaya kibr ü hased ol kişide / hakkı her kanda bulursa işide
Aslına ol hîç tekye kılmaya / Halkı kendüzinden alu bilmeye
Sâzkârlık eyleye ol halk-ıla / Cümle halkuñ göñlin ala hulk-ıla
Ulu kiçi bay u yohsul hâs u ‘âm / Aña anı evlü evinde müdâm
- 5905 Açıla cümle göñül andın yaña / Bağlu ola yirlü yirinde aña
Bes bilüñ ol halk içinde bay-durur / Şöyle kim yılduz içinde ay-durur
Çün Çalap virdi aña bu mansıbı / Dutmañ anı siz bu kamu halk gibi
‘İzzet eyleñ ‘izzete lâyıq bilüñ / hak ‘azîzlepdür anı bayık bilüñ
Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Halk içinde bay kimdür sor yine
- 5910 Ne kişidür ol dahı eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Şoldur ol kim ‘ilm içinde fenni var / Her ne kim ol buyurursa halk dutar
Pâdişâhlar mahkûm anuñ hükmine / Zîre ol mutlak hakemdür bu dine
Tañrı’nuñ genc-hânesidür sînesi / Zehresi yok kimse aña dinesi
Kanda kim ol oturuban söz aç / Dîn içinde hakkı bâtıldan seçe
- 5915 Allah emri kankısıdur bildüre / Emre boyun virmeyeni öldüre
İlla ilk kendü duta ol buyruğı / Yola andan da‘vet ide ayruğı
Kimde kim ‘ilm ü ‘amel oldı tamâm / Cümle halk göñli aña oldı makâm
‘İlmini şol işidenler söz-ile / Fi‘lini hem göreler bu göz-ile
Kavl ü fi‘li çün münâsib bulına / Cân vireler cümle anuñ yolına
- 5920 Kamu ‘âlem hükmine muhtâc ola / Şöyle kim ol tok u bunlar aç ola
Eyle olsa bay olur bes ol kişi / Kamudan artuk anuñ bahşâyışı

- Dâyimâ ‘izzet gerekdür bes aña / ‘İzzete lâyıkdur anı görseñe
‘İzzet aña Tañrı’ dandur iy safâ / Anuñ-ıçun ögdi anı Mustafâ
Men ekreme ‘âlimen fekad ekremenî
- Uşda bu baylık dahı oldı tamâm / Ma‘lum oldı ol nasıb ü ol makâm
- 5925 Yine bir baylık dahı var dünyede / İşid imdi anı dahı iy dede
Şoldur ol kim devleti hak’dan duta / Göñli ne iş kim dilerse ol bite
Her dilek hak’dan bite hîç sanmadın / Her bir işi işlene el sunmadın
Devleti şöyle dürüst ola anuñ / Kim zafer kılmaya fi‘li düşmenüñ
Her kim anı yıkmaga zûr eyleye / Ol hakikat kendüzin kûr eyleye
- 5930 Her kim anuñ ışiginde kul ola / halk içinde mukbil ü makbûl ola
Niçeler âzâd-iken ol tapuda / Kendüzin kul eyleye ol kapuda
Halk anuñ kutlu yüzün görmeg-içün / İşiginde yüz süreler dün ü gün
Liki ol kendüzini miskîn göre / hak yolında özini elgin göre
Halk içinde ‘ucb u kibr eylemeye / Söylese da‘vi-y-ile söylemeye
- 5935 Hem tevâzu‘ hem kerem ola işi / Cümle halkuñ göñlin ala ol kişi
- 5936 Hükmine münkâd ola her bir göñül / Halk içinde ol ola sâhib-kabûl
Eyle olsa bay olur bes ol i yâr / Görseñe kim her göñülde yiri var
Her kime kim yüz dutarsa bu zamân / Bes aña ‘izzet gerekdür bî-gümân
Tañrı’dan degmişdür ol ‘izzet aña / ‘İzzet eyleñ siz dahı öñden soña
- 5940 Çünki devlet baylığı oldı ‘ayân / Şerholup bir bir dile geldi beyân
Bir dahı baylık nedür eydem saña / Diñle uşbu hikmeti batgıl taña
Şol-durur ol kim kanâ‘atdur işi / Dünya derbendinde tokdur ol kişi
Cem‘ olup kendüzine göñli gözi / Olmaya hergiz kimesneyle sözi

- Hak ne kim viridi-y-ise şükr eyleye / Şükr-ile Allah adın zikr eyleye
- 5945 Dünyada hiç nesneye aldanmaya / hak'dan ayruk kimseye bağlanmaya
- Gönlünü aldurmaya gördüğüne / Kâni' ola Pâdişâh virdüğüne
- Hîç nazar kılmaya kimse mâlına / Şâkir ola kendü kendü hâlına
- Dünyelik ger az ola ger çok ola / Ol kişinüñ göñli gözi tok ola
- Dünyanıñ şol azlığı vü çoklığı / Düpdüz ola varlığı vü yoklığı
- 5950 Ol kişi şöyle kanâ'atdur aña / Kim sanasın ol sanâ'atdur aña
- Halk aña müştâk ol halkdan kaçır / Gevde bunda göñli hazretde uçır
- Halk du'â almag-ıçun muhtâc aña / Fârig ol halkdan yöni hak'dan yaña
- Dünyada çün cân göñül döndi hak'a / Eyle olsa bay olur ol mutlakâ
- Düşdi boynından bu dünyâ yükleri / Hiç görünmez dünyelik eksükleri
- 5955 'Aklı tâze göñli bay u cânı tok / Dünyada hergiz anuñ eksüğü yok
- Tañrı katında bitedür işleri / Tañrı hönından gelüdur aşları
- Şol kanâ'at kim erenler kıldılar / Bir dükenmez gencdür ol kim buldılar
- El-kanâ'atu kenzün lâ-yefnâ*
- Ol ganîdür bes aña 'izzet gerek / Cân içinden key ulu hürmet gerek
- Uş kanâ'at baylığı oldu tamâm / Kaldı bir baylık dahı bir hüş makâm
- 5960 Ol dahı baylık-durur bu dünyede / Diñle imdi ne makâmdur iy dede
- Şoldur ol kim görklü hulk issi ola / Kime söylerse sözi ıssı ola
- Kimseye andan savuk söz gelmeye / Kimse anı urmaya vü sögmeye
- Görklü hulkından gele kâfir dine / Ermeni zünnâr kesüp dînden döne
- Bay u yohsul 'âşık ola hulkına / Hüş gele hulkı bu 'âlem halkına
- 5965 Halk içinde Tañrı hulkın duta ol / Cümleñüñ göñlin şunuñla uta ol

- Nitekim Peygâmbere'ye degmiş-idi / Tañrı anuñ hulkinı ögmiş-idi
İnneke le'alâ hulukın 'azîmin 68/4
- Kime degse hulk ulu devlet-durur / Pâdişâhdan kullara ni'met-durur
Hem 'imâret dünyası hulkdan anuñ / Hem rızâsında olur ol Tañrı'nuñ
Her kime kim degdise uşbu nasîb / Halk içinde ol kişi oldı habîb
- 5970 Kamulardan artug anuñ hurmeti / Hulkdur ol iki cihânuñ ni'meti
Bes bilüñ kimse ki sâhib-hulk ola / Cümle halkuñ gönlin ala hulk-ıla
Baydur ol bu dünyada hiç şeksüzün / Görmek ister kamu halk anuñ yüzün
Çün Çalap virdi aña ol hil'ati / Artug oldı kamulardan devleti
Bes aña 'izzet gerekdür bî-gümân / Hem fidî kılmak gerekdür hân-u-mân
- 5975 Uş bilindi ol sekiz dürlü kişi / Kim dutupdur bu sekiz dürlü işi
5976 Halk içinde hak buları kıldı bay / 'İzzet anın dutdılar yıl on iki ay
Bu sekiz baylık ki vardur dünyede / Şol bihiştüñ 'aksidür bil iy dede
San kim ol uçmak-durur indi yire / Virmedi hak anı illâ döstlara
Her ki buldu ol sekiz bahşâyışı / Eyle bil uçmakda yorır ol kişi
- 5980 Dünyada dirlik niçe olur-ısa / Dirilüp ne hâl-ıla ölür-ise
Kopısar yarın yine ol hâl-ile / Bes Çalap'dan sen eyü dirlik dile
Kemâ ta 'işûne temûtüne kemâ temûtüne
tüb 'asûne ve kemâ tüb 'asûne tuhşerûne
- Eyü dirlik şoldur âhir iy selîm / Kim ola hoşnûd kuldand ol Kerîm
Dörd bölükdür dünyada halk iy kişi / Dirliğ-ile ma'lum olmışdur işi
Gör bularda kankısıdur yigleri / Ol-durur bu cümle halkuñ begleri
- 5985 Birisi şoldur ki eylük görmedi / Tañrı aña hiç dünyâ virmedi

- İlla yarın âhiretde big ola / Niçe kendü gibilerden yig ola
Biri şoldur dünyada hoş yir içer / Her kime ne dir-ise sözi geçer
İlla yarın hiç kadri olmaya / Kala ol mahrûm rahmet bulmaya
Biri şoldur dünyadan almadı dad / Sabrı yog u Şükri yog u kaldı y d
- 5990 Yarın oda yanısardur ol kişi / Olısardur kamudan düşvâr işi
Birisi şoldur ki hem d ny sı var / Cümle yol ehli anu la oldu y r
Hem muvâfık ola hâli yarına / Lâyık ola pâdişâh dîdârına
Bu bölükdür ol sekiz baylık bulan / Dünyada hem rahmetin bayık bulan
Yarın uçmak bunlaru ndur iy safâ / Hem bulardan r zıdur ol Mustafâ
- 5995 ÂŞık'u n d n gün temenn  kılduğı / Halk içinde istey ben bulduğı
Bu sekiz baylıkdur uş eytdüm tamâm / H Ő 'at  v  h Ő nasîb   h Ő makâm
Halk içinde bu sekiz iş isleri / Bil ki bunlardur bu halku n h sları
'ömri bunda bunlaru nla s rel m / Dogru yolu yoldaş olup varalum
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmag l / Ol cem 'atdan bizi ayırmag l
- D RDİN I DÂSİTÂN SEKİZİN I BÂBDAN
BEYÂN-I MERTEBE-İ KERÂMET-İ HIZIR
'ALEYHİSSELÂM İDER BİL KİM HAK TA' L 
OL B Y GE SEKİZ DÜRLÜ 'AT  KERÂMET
KİLUPDUR VE HİÇ KİMSEYE KULLARIN-
DAN BU KER METİ KİLMADI VE ANU  HAKKINA DİDİ *VE ÂTEYNÂHU RAHMETEN*
MİN 'İNDİN VE 'ALLEMNÂHU MİN
LED NN 'İLME 18/65. /
- 6000 Yine bu dil diledi kim r z a a / Cümle dürlü mahfile rahmet sa a

- Ol haber kim gelmedükdür dillere / Uşbu dilden yayılısar illere
Eydiserem vasfını ol kişinüñ / Kim cihânda misli yokdur işinüñ
Hîç kimesne işine mâni‘ degül / Cümle milletler içinde ol kabûl
Ger niçe kim genc hîd gizlü olur / İlla gizlü genc üküş yirde kalur
- 6005 Açılıban halk anı görse gerek / Kamuya ol fâyide virse gerek
Ma‘dini hak yir içinde gizledi / Ma‘din ehli geldi anı izledi
Renc yiyüp ol gizlü genci buldılar / Gizlü-y-iken âşikâre kıldılar
Uşbu ma‘nî gönüme kıldı eser / Ol sebebden dile geldi bu haber
Bu haberden toldı cümle tag u taş / ‘Âleme ol gizlü râzum oldu fâş
- 6010 hâli geldük ol sözi şerhitmege / Ol ulu şeyhüñ vasfın eytmege
Aña hîd ‘aklum benüm kanda ire / İnşaallâh kim Çalap kuvvet vire
Kendü vasfın girü oldur eytdüren / Güldür âhir bülbüli nutka süren
Görmeyinçe kimse ‘âşık olmadı / Bilmedin hergiz dile söz gelmedi
Tañrı rûzı kıldı gördüm göz-ile / Gerçi añlanmaz bu ma‘nî söz-ile
- 6015 Eydebildükçe bu dil tekrârını / Eydedursun durmadın ikrârını
Şeyhinüñ vasfın mürîd itmek halâl / Anı eytmekden gönül olmaz melâl
Ben dahı ger Şeyhümüñ vasfın diyem / Anuñ-ıla halkı Hakk’a ündeyem
Ol baña câyiz-durur bellü beyân / Diñle imdi eydeyüm bir bir ‘ayân
Gerçi dilde eydimezem adını / İlla sözden añlayasın dadını
- 6020 esin anda kerâmet ne-durur / Gerçi bilmez kim ol kanda-durur
Hak sekiz dürlü ‘atâ virdi aña / Şerhi birle eydeyüm bir bir saña
Diñle nedür ol ‘atâ vü ol hüner / Biri şol kim geh göge agar geh iner
Yirde gökde durduğı bellü degül / Yir yüzinde ol fulân illü degül

- Hîç kimesne bilmez anı kandadır / İlla kanda ister-iseñ andadır
- 6025 Yiri gögi berri bahrı hak aña / Cümle bir ev eylemişdür baksaña
Uşbu evde toptoludur ol kişi / İşlenüdur yidi iklimde işi
Yir yüzinde yiri yurd eylesmedi / Yurd dutup kadasa da eglenmedi
Kimse bilmez ol yörür mi ya uçar / Yiri kandadır ne yir ü ne içer
Bî-nişân u bî-mekân u bî-makâm / Kandalığın bilmez anuñ hâs u ‘âm
- 6030 Kimse anuñ hikmetine irmedi / Niçedür bellü nişânın vermedi
Geh görürler anı ak şeybetlüdür / Tonı yaşıldur u hem boz atludur
Geh görürler bir kanatlu kuş gibi / Beñzemez bu halka anuñ tertibi
Geh görünür uyanikken gündüzin / Âşikârâ bî-hicâb sûret gözin
Geh görünür düş içinde uykuda / Geh görünür tagda taşda geh suda
- 6035 nebîdür ol kişi vü hem veli / Oldur âhir Tañrı’nuñ kudret eli
Hak anı saldı cihâna hayr-ıçun / Yiri gögi virdi aña seyr-içün
Bî-mekândur ol kişi bellü beyân / Ol ‘atânuñ biri uş oldı ‘ayân
Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr
Bir dahı oldur anuñ bahşâyışı / Yir yüzinde âzîne gün ol kişi
- 6040 Ne ki mescid var-ısa hâzır olur / Ol namâzı halk-ıla bile kılur
Anuñ-ıçun âdine kıymatludur / Hem hayırlu gün-durur hem kutludur
Kim cemâ‘atda biledür ol kişi / Biñ kişiden biri bilmez bu işi
İmdi gel bir ‘akl-ıla bak bu işe / Sıdk içinde dur düşme teşvişe
Bak bu işe niçe görmür ma‘nide / Niçe irür ol kişi her mescide
- 6045 Her birine yügürüp mi irişür / Yohsa ‘âlem aña bir mescid midür
Çünkü kamu yirde bulnur ol ulu / Bes olupdur ‘âleme ol toptolu

Kanda kim ister-iseñ hâzırdur ol / Bellü bilüñ sır içinde sırdur ol
 Ol ulu her âdîne mescidine / Nişe girür iy ‘aceb maksûdı ne
 Anuñ-ıçun kim bu halkuñ tâ‘atı / Ola ol hak hazretinde ragbeti
 6050 Yohsa höd eksügi yok ol kişinüñ / hak katında eksügi yok işinüñ
 Her nefes mi‘râc u her dem Tûr aña / Her makâm mihrâb u mesciddür aña
 Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr
 Bir dahı eydem haber ol kişiden / Kim musaddak duta anı işiden
 Sıdk-ıla saddak diye işden kişi / Diñle imdi niçedür bahşâyışı
 6055 Rûzı kıldı hak aña âb-ı hayât / Kim anuñla ol kişi buldı hayât
 Hak anuñ öñinde ölmek komadı / Ol ölüm endişesin hiç yimedi
 Hükmi irmez aña şol ‘Azrâyil’üñ / Sûrına muhtâcı yok İsrâfil’üñ
 Ne terâzû ne sırat u ne suvâl / Yokdur anuñ ileyinde uşbu hâl
 Zî-‘inâyet pâdişâhdan bir kula / Kim cihânda ölmesüz dirlik bula
 6060 Şol sıfatdan kim hak’uñdur hak aña / Virdi anı ölmez ol önden soña
 ‘Âlem içre kıldı anı bî-mekân / Hiç kimesne virmedi andan nişân
 Liki bir buñlu kişi çağrur-ısa / Hâzır olur sıdk-ıla kıgrur-ısa
 Pâdişâh virdi aña bu erligi / Çünkü virdi bu ölümsüz dirligi
 Rahmetindendür Çalab’uñ ol kişi / Dil-ile şerhidüp eydilmez işi
 6065 Niçe eydem şerhini gelmez dile / Ol sıfat bu dilde niçe eydile
 Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr
 Ol kerâmetden diyem bir söz yine / Külli devletdür bu söz diñleyene
 Sıdk-ıla diñler-iseñ eydem ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
 Virdi ol ‘ilm-i ledünnî hak aña / Âyetinden ma‘lûm ola ol saña

Âteynâhu rahmeten min 'indinâ ve

'allemnâhu min ledünnâ 'ilmen 18 / 65

6070 Aña ol 'ilmi biz öğretüdük didi / Mûsa'ya müşkil olan ol 'ilm-idi
Mûsa çün bildi bu 'ilmi anda var / hak eyitdi Mûsa'ya yort anda var
Vardı Mûsâ ogradı ol kişiye / Diledi andan ki nesne ışıya
Ol 'ilimden bes tevakku' eyledi / Anı öğretgil baña dip söyledi

Kâlehû Mûsâ hel ettebbi 'uke 'alâ en

tu'allimni mimmâ 'ullimte rüşden

18/66

Eytdi sen sabr itmeyesin iy Kelîm / Nefs mahkûm gerek aña dil selîm

6075 Mûsa eytdi inşaallâh sabr idem / Sabr idemezsem yolum bellü gidem

Vardılar bir gemiye ogradılar / Mûsa anuñ 'ilmini görmek diler

Gemiye deldi vü ma'yûb eyledi / Mûsa hôt görmedi anı söyledi

Fe'ntalekâ hattâ izâ rakibâ fi'ssefineti Harakahâ kâle eharaktehâ

el-âyete 18/71Hâliyâ sabr itdi yine gitdiler / Bir işit kim anda varup n'itdiler

Ol kişi öldürdi bir oglançugı / Ma'sum-ıdı yog-ıdı hîç yazugı

Hattâ iza lekiyâ gulâmen fekatelêhû

kâle ekatelte nefsen zâkiyeten 18/74

6080 Mûsa'ya bu iş yine hôt gelmedi / Anda hikmet ne'ydüğünü bilmedi

Gitdiler andan dahı bir menzile / Varup anda hem yine gör ne kıla

Yapdı bir dîvârı anda ol kişi / Yine Mûsâ taplamadı ol işi

Gitdi sabrı Mûsâ'nuñ geldi melâl / Pes bu kez bu işleri kıldı suvâl

Didi eytgil ma'nisin bu işlerüñ / Bu mıdur her yirde senüñ işlerüñ

6085 Uşbu işde bileyim maksûd nedür / Eytdi bir bir şöyle kim Kur'ândadur

Emme's-sefînetü fekânet li-mesâkîne

ya'lemûne fi'l-bahri 18/79

Gemiye kim anda biz deldüg-idi / Pâdişâh hükmi nedür bildüg-idi

Dôstlarından Tañrı'nuñ bir miskini / Var-ıdı kim key severdi hak anı

Ol gemiye virmiş-idi nakdini / İşledürdi hõş görürdi vaktini

Diledi kim bir melik zulm eyleye / Ala anuñ gemisin gasb eyleye

6090 Tañrı emr itdi anı kim gizledüm / Çün rızâsı vardı anda gözledüm

Dahı ol ma'sûm kim öldürdüm anı / Añlagıl anuñ dahı sen sırrını

Mü'min idi atasıyla anası / Ol şakî kâfir olıardı hesi

Dilemedi hak anı kim ulala / Her ne kim ol hak dilerse ol ola

Ol biri dîvâr kim anı yapmışuz / Tañrı sırrın anda dahı sizmişüz

6095 İki yetmüñ anda mâlı var-ıdı / Ataları sâlihü dîndâr-ıdı

6096 Hak diledi anı kim gizlü kıla / Tâ yitimler ulala bunı bula

Çünkü bildi bu işi kaldı irak / Bunlaruñ ortasına düşdi firâk

Hâzâ firâku beynî ve beynike se-üneb-

bi'üke bi-te'vîli mâlem-testati' aleyhi

sabran 18/78

Bu 'atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr

Yine virmiş bir kerâmet hak aña / Bir işit bu hikmeti batgıl taña

6100 Ol dahı bilgil ne bahşâyış-durur / Niçe hikmetdür ü hem ne iş-durur

Gitdiler andan dahı bir menzile / Varup anda hem yine gör ne kıla

Yapdı bir dîvârı anda ol kişi / Yine Mûsâ taplamadı ol işi

Gitdi sabrı Mûsa'nuñ geldi melâl / Pes bu kez bu işleri kıldı suvâl
Didi eytgil ma'nisin bu işlerüñ / Bu mıdur her yirde senüñ işlerüñ
Uşbu işde bileyüm maksûd nedür / Eytdi bir bir şöyle kim Kur'ân'dadur
Emme's-sefînetu fekânet li-mesâkîne ya 'lemûne fi'l-bahri 18 / 79
Çünkü bildi bu işi kaldı yırak / Bunlaruñ ortasına düşdi firâk
Hâza firâku beynî ve beynike se'ünebbi'üke bi-te'vîli mâlem-testatî' 'aleyhi sabran 18/76
Bu 'atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şeh-süvâr
Yine virmiş bir kerâmet hak aña / Bir işit bu hikmeti batgıl taña
Ol dahı bilgil ne bahşâyış-durur / Niçe hikmetdür ü hem ne iş-durur
Şoldur ol kim bî-mekân u bî-zamân / 'Âlem içre hak anı kıldı revân
Yaz u kış u dün ü gündüz bir aña / Şöyle yoldaş olmuş ol takdîr aña
Tag u taş u berr ü bahr u fevk u taht / hak aña bu kamusını kıldı taht
Her vilâyetde mukîmdür ol velî / Her iş içinde anuñ vardur eli
6105 Hem kuruda ol kişi buñalmışa / İrişür şol buñ güninde kalmışa
Hem deñizde buñluya ol bî-'aded / Allah emriyle kılur her dem meded
Geh çıkarur kal'alar dutsagını / Ayagından götürür ol bagını
Geh yola getrür yolından azmışı / Geh eve iltür yabanda kalmışı
Buñ güninde şol buñalmış kişiler / Şol mededsüz yirde kalmış kişiler
6110 hakkı añup cân içinden kılrsa nâz / hazrete karşı kılursa ol niyâz
Viribir ol kişiyi Allah aña / Añlagıl bu hikmeti batgıl taña
Bes hak'uñ kudret elidür ol kişi / Her makâmda hakk-ıla işler işi
Hak anı bu yir yüzinde buñluya / İrgürür hem kuru yire hem suya
Bu 'atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şeh-süvâr

- 6115 Vardur anda bir kerâmet hem yine / Ma‘lum olsun ol dahı diñleyene
Anı dahı şerhi birle eydeyim / Diñle imdi niçedür şerhideyim
Şoldur ol kim cümle millet dilini / hak aña bildürdi her bir hâlini
Her birin hâllü hâlinde hış dutar / Dillerinçe bunlara virür habar
Aña münkir hîç millet yok-durur / Cümle tanuklık virür kim hak-durur
- 6120 Cümle milletler içinde ol ada / Yok-durur inkâr u ceng ü ‘arbede
Cümle mahlûk arasında ol kişi / Hayr içinde ma‘rûf olmışdur işi
Bu benî-âdemde münkir yog aña / Olmadı olmayısar önden soña
Ol ada her yirde vardur bir makâm / Kim çerâglar yanadur anda müdâm
Bunça kurbânlar virürler ol ada / Bunça hâcetler olur anda revâ
- 6125 Cümle millet ‘âşık anuñ adına / Kamu bilür kendü kimdür adı ne
Şöyle degmişdür aña hak’dan hüner / Kim zebûndur ileyinde şîr-i ner
Ejdehâlar kamusı mahkûm aña / Cümle halkuñ zâlimi mazlûm âna
Taglar üstinde geyikler ol ere / Her biri mahkûm-durur ol servere
Şol deñiz ka‘rındaki balık dakı / ‘Âşıkıdur ol erüñ Tañrı hakı
- 6130 Allah anı şöyle kılmış şeksüzün / Cümle halk görmek diler anuñ yüzün
Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr
Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Ne kerâmet vardur anda sor yine
Anı dahı eydeyüm bir bir ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân
Ol kerâmet ol-durur kim ol kişi / Pâdişâhdan şol-durur bahşâyîşi
- 6135 Her kimüñ üzre kılursa bir nazar / Muhtasarken olur ol dem mu‘teber
‘Âlem içre ma‘rûf u meşhûr olur / Kanda dursa durduğı yir Tûr olur
Ma‘lum olur bilmedügi ‘ilm aña / Sözin işiden kalur cümle taña

- Gözlerinden götrilür cümle hicâb / Kulagı her nesneden işdür hitâb
Göñline dünya gamı yol bulmaz / Kaygu hergiz aña yoldaş olamaz
- 6140 Cânı esrük ‘aklı tâze göñli kân / Bî-nişândan virür ol her dem nişân
Ol velîde bir kerâmet uşbudur / Bu kerâmet hûd kadîm anda hudur
Hak anuñçun saldı anı dünyaya / Kim bu mülkde dâyimâ hayr işleye
Rahmetindendür hak’uñ pes ol kişi / Halkları hayra irürmekdür işi
Ol uludan her kime degse eser / Ermeniyse ol dem ol zünnâr keser
- 6145 İslâm evinde olur ol bir velî / Ayrug ol elden komaz togru yolu
Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr
Bir kerâmet var yine ol kişide / Uşbu sözi bahtulular işide
Bu sözi kim işdürse sıdk-ıla / Ol bile bu hikmeti kıldan kıla
Diñle imdi nedür ol eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
- 6150 Şoldur ol kim gaybîler uçdan uça / Ol kişi hükmindeür irte geçe
Allah aña bildürüpdür bunları / Hıdmet içre aña karşı yönleri
Ya‘ni bunlar hâdim ol mahdûmıdur / Kamusı ol kişinüñ mahkûmıdur
Yidi iklîmi dutupdur ol çeri / Ol çerinüñ ol kişidür serveri
Bunlara çi dün ü çi gündüz-durur / Deşt ü derya tag u vâdî düz-durur
- 6155 Bunlara vahdet-durur âyin ü reng / Yok-durur ortalarında harb u ceng
Bir ü üç ü biş ü yidi kırk kişi / Bunlaruñ vardur dahı üç yüz işi
Kamusınuñ ittifâkı bir-durur / Kimsi gizlü kimisi zâhir-durur
Halk içinde tagılupdur üç yüzi / Taşı halkuñ bunlaruñdur iç yüzi
Halk görür ol iç yüzi dir işidür / Lîki bunlar gayb erenler işidür
- 6160 Kırkı şoldur kim göremez halk anı / Adı Kırklardur velî göster kanı

- Yidi şoldur kim bulardur Yidiler / Yidi iklîmde bu adı didiler
Bişler ol gayb ehlinüñ hõd rengidür / Ya‘ni vahdet cisminüñ penç hissidir
Bişinüñ biş dürlü nesne işidür / İlla bunlar birbirinüñ işidür
Üçler ol si pâyedür kim bu çerâg / Eylemişdür anuñ üstinde durag
- 6165 Bu çerâg ol bir kim ol Kutb ol-durur / Allah anuñla bu mülki toldurur
Ol-durur şol gayb erenler serveri / hak aña leşker virüpdür bunları
Cümle gayb ehli aña fermân-durur / Ayruğı leşkerdür ol sultân-durur
Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr
Ol sekiz dürlü kerâmet uş tamâm / Takrir oldı ol makâmât uş tamâm
- 6170 Bahtulu ol kişi kim hõş añlaya / Uşbu sözi cân içinden diñleye
Bu kerâmet issi kimdür ol kişi / Kime virdi dünyada hak bu işi
Şeyhüm oldur şeyhüm oldur şeyhüm ol / Andan açıldı baña bu dogru yol
Derdüme çün ol-durur her dem devâ / Bes anı añmak baña oldı revâ
Uşbu ‘ilm andan-durur üstâdum ol / ‘İlm içinde dâdum ol istâdum ol
- 6175 İsteyüp kanda bulaydum ben anı / Mürvetinden ol kabûl itdi beni
Sır içinde bir sebak virdi baña / Cümle ‘ilmüm ol-durur õñden soña
Ol kıgırdı baña ‘Âşık adını / Ol bırakdı cânuma ‘ışk dadını
Anı sevmekden degindüm devlete / Ol bırakdı bini uşbu hikmete
Her makâmnda ol kulavuzdur baña / Kanda yorırsam yönüm andın yaña
- 6180 Ol kişiden hak bizi ayırmason / Dünya âhir togru yoldan ırmasun
- BİŞİNÇİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN-I ALÂMET-İ ‘IŞK VE TE’SİR-İ ‘IŞK
İDER BİL KİM ÇÜN ‘IŞK ‘ÂŞİKA MÜSTEVLİ

OLA SEKİZ DÜRLÜ ALÂMET ANDA ZÂHİR

OLUR BA‘Zİ ZÂHİR VE BA‘Zİ BÂTİN

Kanı ol ‘ışkdan haber soran kişi / Gelsün işitsün niçe’ymiş ‘ışk işi

Kime gelse ‘ışk anuñla ne kılur / Ol bu ‘ışka niçe köyner yakılır

‘Âşika bu ‘ışk ne’yeler gâh gâh / Şâhı kul eyler dilerse kulu şâh

Her gönül kim ‘ışka yoldaş olmadı / ‘Işk içinde hâl nedür ol bilmedi

6185 ‘Âşıkun hâlin girü ‘âşık bilür / Kim dün ü gündüz niçe zârî kılır

‘Işk içinde katredür kaynar deñiz / ‘Işk elinde cümle iş oldu temiz

‘Işka yokdur reng ü resm ü vâsıf-ı hâl / ‘Işk kılmuş bî-zelel ol Bî-zevâl

‘Işka had urmadı hergiz uşbu dil / ‘Işk içinde olmadı hîç kâl-u-kâl

Gerçi yokdur ‘ışk zâtında nişân / İlla gelmişdür sıfâtında nişân

6190 Ol nişândan bir kaçın eydem saña / Dut kulagun bir dem uht bendin yaña

Kim bilesin ‘âşık olan hâlini / Diñle imdi niçedür ahvâlini

‘Âşık olanda gerek kim bî-gümân / Ola elbette sekiz dürlü nişân

Ol nişânlar tanug ola ‘ışkına / Bileler kim ‘ışk düşüpdür cânına

İşid imdi ol nişânlar niçedür / Kim bilesin ‘âşıkun hâli nedür

6195 ‘Âşıkun evvel nişânı ol-durur / ‘Işk anuñ gönlini şöyle toldurur

Kim cihânda komaz aña ârzü / Eyler anı huşk-leb hem zerd-rû

Köynüdür bagrın yüregin durmadın / Agladur her dem kimesne urmadın

Gözlerinden dökdürür kan yaşları / Hîç bilimez hâlini yoldaşları

Od görünmez yüregini kaynadur / Gavgasuz şol mum gibi hî köynüdür

6200 Kahr u lutf u şâdî vü gam bir aña / Mûnis olmuş aglamakla ır aña

Aglamakla zârîden bî-hûş olur / Irlasa ol zevk-ıla serhûş olur

- ‘Işk hâlin döndürüdur kişinüñ / Niteligi hiç bilinmez işinüñ
Bes bulardur ‘âşika evvel nişân / İçi köyne beñzi ola za‘ferân
Mûnisi hem rikkat ola hem sürûd / Kıymeti yandukça arta hemçü ‘üd
- 6205 Anı bildüñ gör ikinci hâlini / Bir işit anuñ dahı ahvâlini
Diñle imdi ‘âşika ‘ışk n’eyleye / Şol-durur kim göze uyku gelmeye
Dutmaya uyku anuñ gözlerini / Gözleye ol dün ü gündüz yârini
Göñli dünyâ ni‘metinden dökile / Sözüni söyleyüdurken yañıla
Yimeg-ile uyku anda kem ola / Göñli döstü sevmege muhkem ola
- 6210 Añmaya hiç dôstdan ayruk kimseyi / Terk ide döst döstligiçün dünyeyi
Kanda baksa döstü göre gözleri / Döst ola her dem dilinde sözleri
Dôstdan ayruk kimseye bağlanmaya / Cümle ‘âlem mülkine aldanmaya
‘Âşikuñ bes bu ikinci hâlidür / Az yimek hem az uyumak yoludur
Dünyanuñ cümle murâdın terk idüp / Cân içinde döst ‘ışkın berkidüp
- 6215 Döstü sevmekdür hemîşe pîşesi / Yok-durur ayruk dahı endîşesi
‘Âşikuñ bu kez üçinçi hâlini / Eydeyüm bir bir işit ahvâlini
Kim bilesin ‘ışk içinde hâl nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Ol nişânı ‘âşikuñ oldur i yâr / Kim katında yok-durur sabr u karâr
Dôstdan ayru bir dem uht ârâmı yok / ‘Âlem içre hiç kayd u dâmı yok
- 6220 Boynı muhkem ‘ışk ipiyle bagludur / Yüregi hem ‘ışk odından tagludur
Kaңaru ‘ışk dönse döner ol bile / Her ki ‘âşiksa bu hâli ol bile
Kankı göñle kim düşerse derd-i yâr / Aña ne ârâm u ne sabr u karâr
Döst yüzi çün görnügele gül gibi / Ol ola bî-hîştên bülbül gibi
Gerçi menzilgâh aña gülzâr ola / İlla döst derdiyle dün gün zâr ola

- 6225 Bes üçinçi hâli budur ‘âşıkuñ / Şol bütün sıdk issi girçek sâdıkuñ
Şol-durur sabr u karârı olmaya / Ol karâr eylep cihânda kalmaya
‘Işk erine bir nişân eydem yine / Sır viriser bu sözüm diñleyene
Diñle imdi ‘âşık n’itdügin / ‘Işk geliçek kişiden ne gitdügin
Köynüdür ‘ışk kime gelse ‘ârını / Halk içinde dökdürür vakârını
- 6230 Kalmaz anuñ ‘âr u neng ü nâmı / ‘Işk geliçek mahv olur bu kamısı
‘Işk içinde nâm u neng ü ‘âr yok / Biñ melâmet gelse bir zînhâr yok
Belki her dem şükr ider ol hâle ol / hâline münkir degüldür hele ol
‘Âşık hâd bu melâmet ‘âr degül / Eyü adum sına dip korkar degül
Her kimüñ kim cânı bu ‘ışk işidür / Hôş gelür her niçe söz kim işidür
- 6235 Pes bilüñ kim ‘ışk içinde ‘ışk eri / Olmış olur ‘âr u nâmûsdan berî
‘Âr u nâmûs ‘ışk-ıla yoldaş degül / Nâm u nengi ‘ışk eri kılmaz kabûl
‘Âşıkuñ dördinçi hâli uşbudur / Bu nişân hâd ‘âşık dâyim hudur
Kankı ‘âşık kim sakındı adını / Ol hakîkat almadı ‘ışk dadını
Yine vardur ‘âşık bir key nişân / Şol-durur kim hâli ola dâsitân
- 6240 Niçe kim ma‘şûk anuñ fikri ola / Ol bu ‘âlem halkınuñ zikri ola
Öldüğinden soñra belkim bunça yıl / Bunlar ola kamu dilde kâl-u-kîl
Añalar ol ‘âşıkı ma‘şûk-ıla / Dillerüñ zikri ola iksi bile
Leyli vü Mecnûn gibi kim añalar / ‘Âşık u ma‘şûk diyüp kamu bular
Kankı cânda kim bu ‘ışkuñ dadı var / Dünyada hem âhiretde adı var
- 6245 Şöyle dirlikde dutar bu ‘ışk, eri / Kim hiç ölmez tâ ebed bu ‘ışk eri
Pes bişinçi menzil oldur ‘âşık / Kim anuñ bu ‘ışk-ıla adı çıka
Köyndüginçe ol bu ma‘şûk odına / ‘Âşık ola cümle anuñ adına

- ‘Ûd gibi kim od-ıladur revnakı / Yandugınça ragbeti artar dakı
Yine vardur bir nişânı ‘âşıkun / Şoldur ol kim hân-u-mânı ‘âşıkun
- 6250 Cümle gözden dökilüben terk ola / Cân içinde döstü sevmek berk ola
Añmaya hiç mâl u mülk ü cins ü nakd / Gide gönünden be-küllî hall u ‘akd
Vecd ü hâlet ola her dem iş aña / Gelmeye ayruk dahı teşvîş aña
Tecrid ola mâl u mülki var-iken / Döst yolında harca vara cân u ten
‘İşkdan ayruk olmaya sermâyesi / Döstü sevmek ola küllî mâyesi
- 6255 Unıdıla ev ü barh u mülk ü mâl / Bilmeye hiç niçe geçer mâh u sâl
Gark ola döst arzusında cân u dil / Ayrug anda olmaya hiç kâl-u-kîl
‘İşk içinde bes ol altınçı nişân / Şol-durur kim terk ola bu hân-u-mân
Hân-u-mânı anda küllî yâd ola / Andan ol ‘âşık bu ‘ışkdan dad ala
‘Âşıkun geldük yidinçi hâline / Bir işit kim dirliği ne hâli ne
- 6260 İşidiçek ‘ışk eri ahvâlini / ‘Âşık-ısañ añlayasın hâlini
Şoldur ol kim ‘ışk eri olur garîb / Râzın açmaz kimseye gönlin karıp
Kendü olur kendüzine râz-dâr / Bilmez ayruk hiç cihânda dogru yâr
Oglı kızı bilmez anuñ hâlini / Añladımız kimseye ahvâlini
Yakılır ol kendü kendü hâl-ıla / Söyleyüp getürimez derdin dile
- 6265 Kopduğı yirde garîbdür ol kişi / Ger giderse hem garıblıkdur işi
Mekke şehrinde nitekim Mustafâ / Dün ü gün gurbet çekerdi iy safâ
Mekke’den vardı Medîne şehrine / Yine düşdi ol garıblık kahrına
Pes hakikat kimde varsa derd-i yâr / Bilün anı kim garîbdür derdi var
‘Âşık’uñ yidinçi hâli böyledür / Uşbu hâli kendü hâlüm söyledür
- 6270 Olmayınça ‘ışk eri mutlak garîb / Nite olur ma‘şuk öñinde habîb

- Her kim oldı dōstlarından külli yâd / Ol-durur kim dōst öñinde buldı dad
Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / ‘Âşık’uñ sekzinçi hâlin sor yine
Bir işitgil ol dahı niçe’ydügin / Kim bilesin ‘âşık olmak ne’ydügin
Şoldur ol kim ‘âşıkuñ dün gün işi / Dōstı sevmek ola cümle teşvişi
6275 Hergiz ol añmaya dünyâ âhret / Eytmeye kim niçe olam ‘âkibet
Hâtırından mahv ola cümle cihân / Yazıla dōst âşıkârâ vü nihân
Dōstı sevmek ola dün gün fikr aña / Dōstı añmak ola her dem zikr aña
Zâhirin ü bâtının ol dōst ala / Andan ol dōst işiginde dōst ola
Kime gelse ‘ışk ulu devlet-durur / Cân içinde sevgülü ni‘met-durur
6280 Eyle bil kim biñ cihân issi-durur / Kaçaru sunsa işi assı-durur
Uşbu hâldür ‘âşıkâ sekzinçi hâl / Böyle olmazsa aña bu ‘ışk muhâl
Çünkü cânda dōst ‘ışkı berk ola / Lâcerem dünya vü ‘ukbâ terk ola
‘Işk içinde gark ola çün cism ü cân / Bes harâmdur añıla her dü cihân
Ne aña ol kim unıtdı kendüzin / Neye baksun ol ki gördi dōst yüzün
6285 Bu sekiz dürlü nişân k’eytdüm saña / hâli budur ‘âşıkuñ öñden soña
Her kimesne kim bu hâle düşmedi / Ol henûz bu ‘ışk içinde bişmedi
Kankı cânda kim bu ‘ışkuñ dadı var / Lâcerem bu ma‘niden istâdı var
Kankı câna kim bu söz kılmaz eser / Bilüñ oldur bî-nasîb ü bî-haber
‘Âşıkuñ hâlin girü ‘âşık bilür / Kim uzun dünde niçe zârî kılur
6290 Kimsene kim içmedi ol şerbeti / Ne bilür kim nedür anuñ lezzeti
Tañrı’dan ‘ışk bir ‘atâdur mutlakâ / Kime gelse ol bulur ‘ömr-i bekâ
‘Işk içinde yok-durur hergiz zevâl / Her ki ‘âşık oldısa buldı visâl
‘Işk içinde gizlüdür cümle murâd / ‘Işk erin sen sanma kaldı nâ-murâd

‘Işk içinde görnödürür döst yüzi / Döst yüzün nedür gören bu ‘ışk gözi
6295 ‘Işk içinde söyleyüdur döst dili / Bahtulu kim oldısa ‘ışk bülbüli
Pes beşâretdür bu ‘Âşık cânına / Kim yazıldı adı ‘ışk dîvânına
Dadmasaydı cânı bu ‘ışk dadını / ‘Âşık kim döndereydi adını
‘Işk divânından çü degdi dad aña / Lâcerem kim ‘Âşık oldu ad aña
İy Hudâyâ doğru yoldan ırmağıl / Kendü ‘ışkuñdan bizi ayırmağıl

ALTINÇI DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM TAÑRI TEBÂREKE VE

TA ‘ÂLÂTEK SEKİZ DÜRLÜ ‘ÂŞIK VE

MA ‘ŞÛK YARADUPDUR VE ÖZ NÛR-I

CEMÂLİN OLARA ‘ARZ İDÛP OL NÛRİ

BİRBİRİNDE MÜŞÂHADE İDÛP

SEVİŞÜRLER

6300 Kanı ol ‘âşıklarun hâlin soran / ‘Işk-ıla her nesnenün aslın gören
Ögini dirsün vü açsun gözünü / ‘Işk-ıla görsün bu ma‘nî yüzünü
Añlasun ne işler olmuş dünyada / ‘Işk içinde niçeler gelmiş ada
Niçelerün adını yıkdı bu ‘ışk / Niçelerden ad alup çıkdı bu ‘ışk
Niçe sansuz kişi geldi sağışa / hileden kurtıldı geldi sağ işe

6305 Her birisin bildiler bir ad-ıla / Biliş oldu adı biñ biñ yâd-ıla
Bildi ‘âlem halkı bunlar ne’ydügin / Adları ne hâlleri niçe’ydügin
‘Işk buları çakdı ‘âlem halkına / Bildiler kim her birinün hulkı ne
Niçe ‘âşık oldu bunlar ma‘şuka / Bunlarınla n’eyledi ol ma‘şuka
‘Âşık u ma‘şûk ne-y-içün oldılar / Ne sebebden halk buları bildiler

- 6310 ‘İşk-ıla diñler-iseñ eydem saña / İşit imdi niçedür öñden soña
Ol zamân kim yog-ıdı bu nüh felek / ‘Arş u ferş ü cism ü cân ins ü melek
Var-ıdı ol pâdişâh-ı bî-mekân / Sır içinde genc idi gizlü nihân
Diledi kim açılardı ol Celîl / Kendüzi kendüzine oldu delîl
Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü
an-u ‘rafe
‘Âşık oldu kendü kendü yüzine / Ma‘şûk oldu kendüzi kendüzine
- 6315 Sevdı kendü kendüyi ol pâdişâh / Gör ki ne kıldı vü n’itdi ol İlâh
Dilegi oldu kim ol hayy u Bekâ / Karşu bir gözgü duta her dem baka
Pes getürdi ol ‘ademden ‘âlemi / Hem kopardı ‘âlem içre Âdem’i
Gözü kıldı bunları kendüzine / Saykal urdı dutdı karşu yüzine
El-mü’minü mir’âtü’l-mü’mini
vallâhu’l-mü’minü
Bunlaruñ üzre bıraktı ‘aksini / ‘Aksine kıldı havâle ‘ışkını
- 6330 ‘Aks içinden görinen hüsni-durur / Görüp ol hüsni seven ‘ışkı-durur
Hüsni birle ‘ışkı dutdı ‘âlemi / Ol eserden şevka geldi âdemî
Birbirini sevdı cümle mahlukât / Yir ü gök ü cism ü cân u ‘akl u zât
‘Âşık u ma‘şûk dimek andan-durur / Sırrına bak bu sözüñ kandan-durur
‘Âşık u ma‘şûk çokdur dünyada / Niçe eydem vasfını gelmez ada
- 6325 İlla bilüñ kim sekiz nesne tamâm / ‘İşk içinde oldılar kâyim-makâm
Mülki bunlar dutdı cümle ad-ıla / Ma‘ruf oldu zâri vü feryâd-ıla
İşid imdi her birinüñ adını / Kim bilesin sen bu ‘ışkuñ dadını
Sevdı evvel yir ü gök birbirini / Sen işit bu Tañrı’nuñ takdîrini

- Kıldı hasret birbirine bunları / Ol hevesde geçdi cümle günleri
- 6330 Yir durupdur göke karşı intizâr / Gök dönedur dün ü gündüz bî-karâr
Sabr ider yir gök ine dip inemez / Cehd ider gök irişem dip iremez
Çün eli irmez yire gök gör n'ider / Gurriş eylep zâri vü firyâd ider
Pes döker hasret yaşın yir üstine / Ya'ni derdin 'arz ider ol dâstına
Dâst-ıçun çün gök gözinden geldi yaş / Ol eserden kurımış yir oldı yaş
- 6335 Dâst beni añdı diyüben yir bu kez / Şâd oluban ne kılur bir gör bu kez
Ol hevesden yir kılur harkât u cûş / Dâst beni añdı dip olur sebz-pûş
Daşra virür cümle gizlü gencini / 'Arz ider ya'ni ki dâsta rencini
Çün geyür yir cümle gizlü tonını / Döndürür gökden yaña ol yönini
Dürlü dürlü renklerle bezenür / 'Azm ider yir dâsta karşı uzanur
- 6340 Nerdübân eyler nebâtı çıkmaga / İrişüben dost yüzine bakmaga
Çün iremez dâst makâmı yücedür / Bir gör anuñ hâli bu kez niçedür
İrmemek magbûnlığından бүkilür / Toprak olur yine yire dökilür
'İşk içinde bu zemîn ü âsümân / Uşbu hasretde geçerler her zamân
Birbirisin sevdügiyçün yir ü gök / Reng alur gökden olur bu yir gök
- 6345 Ya'ni kim ol dâst rengin urınur / Yıldı bir bu yir gömgök görünür
'Âşık u ma'sûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz
Pes anuñ 'aksi gelür her dem göze / 'Âşık olgıl kim bakasın ol yüze
Ol tamâm oldı bu kez bir gör yine / 'Âşık u ma'sûk kimdür sor yine
Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Diñle imdi niçedür kıldan kıla
- 6350 Ol zamân kim hak yaratdı dünyayı / Yog-ıken var eyledi her nesneyi
Zulmet ol dem dünyaya tolmiş-ıdı / Eyle sankim bu cihân ölmüş-idi

- Pes yaratdı kudretinden ol İlâh / ‘Arş nûrından gök yüzinde şems ü mâh
Birisi tabbâh u biri renkerez / Renk viren ay u güneşdür mîve-pez
Hem bulara düşdi uş ol ‘aks-i rûy / Ol sebebden toldı ‘âlem reng ü bûy
- 6355 Çün biribirnüñ yüzinde hak nurın / Görđi ‘âşık oldı sevdi birbirin
Güneşi dördinçi gökde ol İlâh / Neyyir-i a‘zam kodı ol pâdişâh
Ayı uşbu gökde seyyâr eyledi / İlla güneş ‘ışkına zâr eyledi
Güneş aya inmek ister inemez / Ay-ıla ol bir felekde dönemez
Pes biragur nûrını yir üstine / Ya‘ni cilve gösterür ol döstına
- 6360 Ay diler kim vara güneş katına / Cehd ider kim irişe hasretine
Tâ varınça güneşe küllî arır / Ol yigitlik ferri kalmaz hîç karır
Magbun olur pes güneşden ayrılır / Menzile varurken ay yolda kalur
Arkun arkun ay düşer gündən irak / Şol hacâletdendür âhir bu firâk
Furkat içre ay çü döst kadrin bilür / Pes bu kez kendüzünüñ bedrin bulur
- 6365 Ay çü bildi bedr olupdur yüzini / Dôsta ‘arz itmek diler kendüzini
Ay toğınça gün tolnur iremez / Görinemez dôsta döstın göremez
Eydür ol durmadı gitdi ben duram / Görinem dôsta vü hem döstı görem
Gün toğınça ay yine varur batar / Birbirisin görmege bulmaz zafer
Cehd idüp göstermek ister bedrini / Gösterimez bildürimez kadrini
- 6370 Pes rücû‘ eyler yine döstın yaña / Eydür âhir döst baka bir kez baña
Tâ varınça dôsta küllî mahv olur / Kendü ‘ilmi kendüzinden sehv olur
Magbun olur ay yine gündən kaçır / Dâyimâ bunlar bu hasretde geçür
Birbirisin sevdügiçün ay u gün / Niçe yüz biñ yıl olur bu ay u gün
Yıl geçür degşürilür devr ü zamân / Degşürilmez ay u gün ‘ışkı hemân

6375 ‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz
Pes anuñ ‘aksi gelür her dem göze / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze
Çünkü bildüñ ay u gün ahvâlini / Diñle Yûsuf’la Zelîhâ hâlini
‘İşk içinde n’itdiler bunlar dahı / Göñlüñe yaz bu sözi her dem ohı
Bir zamân ol Mısr şehrinde meger / Satdı kul dip Yûsuf’ı bir bî-haber
Ve şerevhu bi-semenin bahsin

derâhime ma‘dûdetin 12/20

6380 Satun aldı ol ‘Azîz-i Mısr anı / Çünkü gördi sevdi cümle Mısr anı
Her kimesne kim görürdi yüzini / Unıdurdu mest olup kendüzini
Gün disem görklüydü günden sûreti / Ay disem arıydı aydan sûreti
Kim görürse unıdurdu kendüyi / Terk iderdi yimegi vü uyhuyı
Şöyle bil kim ‘aks-i rûy-ı ol İlâh / Ol yüze düşmişdi nûr-ı pâdişâh

6385 Çün Zelîhâ gördi Yûsuf yüzini / Pes yavu kuldı bu kez kendüzini
‘Âşık oldu gitdi andan neng ü nâm / Bildiler bu hâli cümle hâs u ‘âm
Eytdiler sabr eylegil söz almadı / Cehd idüp hîd maksud ele gelmedi
Çünkü sabrı gitdi oldu bî-karâr / Pes bu kez bir hîle kıldı ol nigâr

Ve râvedethu’lleti hüve fî beytihâ

‘an-nefsihi 12/23

Ya‘ni ister Yûsuf’uñ göñlin ala / Bilmedi kim cehd ile gelmez ele
6390 Ol sebebden kaldı Yûsuf’dan ırak / Pes Zelîhâ cânına düşdi firâk
Geçdi bu hâl üstine çok rûzigâr / Gitmedi hergiz göñülden derd-i yâr
Her ki Yûsuf sini aındı dir-ise / Virür-idi her ne kim diler-ise
Ol hevesden virdi cümle mâlını / Ya‘ni dîsta ma‘lûm eyler hâlini

- Gitdi cümle câh u mülk ü mâl u genc / Kaldı cânda ‘ışk u hasret derd ü renc
- 6395 Geçdi ‘ömri karıdı oldı hakîr / Gitdi ol hatunlığı oldı fakîr
- Çün geçürdi ‘ışk içinde ‘ömrini / İmdi bir gör pâdişâhuñ emrini
- Viridi aña iki ‘ömri buldı dâd / Komadı hak anı şöyle nâ-murâd
- ‘Âşık u ma‘şûk bir oldı tamâm / Mısır tahtı bunlara oldı makâm
- Oldı Yûsuf’la Zelîhâ adları / Kaldı cânlarda bularuñ dadları
- 6400 ‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz
- Pes anuñ ‘aksi gelür karşuñuza / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze
- Çünkü Yûsuf’la Zelîhâ hâlini / Anladuñ niçe-y-imiş ahvâlini
- İşid imdi ol Hadîce düşini / Kim bilesin ‘âşık olan işini
- Bir zamânda var-ıdı bir nîg-baht / Kim Yemen mülki aña olmışdı taht
- 6405 Görk içinde bî-nazîrdi ol nigâr / Mâl u ni‘met bî-hisâb u bî-şümâr
- Hatunuñ adı Hadîce’ydi be-nâm / Bilür-idi anı cümle hâs u ‘âm
- Adı çıkmışdı cihânda hayr-ıla / Hâsa kim ol hayr cândan ayrıla
- Bir gice hatun yaturken düş görür / Mustafâ sırrını karşu tuş görür
- Gördi gökden ayı, indi üstine / Şöyle kim bir döst geldi döstına
- 6410 Ay bedir ârâste olmuş-ıdı / Aydınından yir ü gök tolmuş-ıdı
- Geldi girdi yakasından koynına / Girdi koynından u çıkdı boynına
- Durdi hatun döşeginden sarmuru / İçi kaynap gözleri yaş tormuru
- Bilmedi ol düşünüñ ta‘bîrini / Kim biliser Tañrı’nuñ takdîrini
- Anda ma‘rûf bir mu‘abbir var-ıdı / Kim görürse düşün ol yorar-ıdı
- 6415 Ündedi hatun anı biñ nâz-ıla / Düşin aña bir bir eytdi râz-ıla
- Ol mu‘abbir bakdı düş ta‘bîrine / Pes ‘aceb kaldı Çalap takdîrine

Eytdi bu düş ta‘birinde bî-gümân / Şöyle görünür kim gele Fahr-ı cihân
Ol ola âhir zamân peygâmberi / Hem ola anuñ dini şekden beri
Ol senüñdür sen anuñsın şek degül / hâli uşbu iş ki gördüñ dek degül
6420 Aña yâ ana olasın yâ halâl / Usañ olma olmasun gönlüñ melâl
Mekke’de ‘Abdulmutallib oğlına / Vargıl anda bakgıl anuñ alnına
Anda nûr var tanugıdur bu işüñ / Ta‘biri oldur hakikat bu düşüñ
Çün Hadıce bellü bildi bu işi / ‘Âşık oldı gitdi dünyâ teşvişi
Aldı mâl ü genc geldi Mekke’ye / İntizâr oldı ki takdîr n’eyleye
6425 ‘İşk içinde mâlını kıldı sebîl / Dôst gele dip güydi bunca ay u yıl
Ol degüldi maksudı kim erlene / Yâhud anuñ erliginden ferlene
Uzanurdı ma‘şuka irmeg-içün / Ya‘ni ol gördüğünü görmeg-içün
‘İşk içinde geçdi bunça rûzigâr / hâli irdi maksudına ol nigâr
Anı kim görmişdi gördi mutlaka / Ol yüzi görmeg-ile irdi hak’a
6430 ‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz
Pes anuñ ‘aksi gelür karşuñuza / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze
Çünkü bildüñ ol Hadıce n’itdügin / Mustafâ ‘ışkında niçe gitdügin
Diñle bu kez Leyli Mecnûn hâlini / Kim bilesin ‘ışk eri ahvâlini
Bir zamânda var-ıdı hayl-i ‘Arab / Diñle uşbu hikmeti kılğıl ‘aceb
6435 Bir mu‘allim var-ıdı anda ulu / Key Müsülmân key edeblü key hulu
Oba oglancukların dirmiş-idi / Tañrı ‘ilminden sebak virmiş-idi
Leyli vü vü Mecnûn dahı anda meger / ‘İlm okırdı birbirinden bî-haber
Yidi yıl geçdi bular anda-y-ıdı / Kanı ol ma‘şûk u ‘ışk kanda-y-ıdı
Çünkim irdi Mecnun’a ol kutlu dem / Gözleri yaş toldı gönlin aldı gam

- 6440 Bakdı Leylî yüzine göz ırmadı / Anı kim ol gördi kimse görmedi
Gördi bir görklü nigârın müşk-bûy / Oturupdur karşusunda hûb-rûy
‘Âşık oldu gitdi cümle cân u dil / Kaldı hayrân u dükendi kâl-u-kîl
Hem-nişînler bildi Mecnûn hâlini / ‘Âleme fâş itdiler ahvâlini
Yidi yıl öğrendüğü ‘ilmi tamâm / Bir sa‘atda yile virdi ve’s-selâm
- 6445 Çünkü düşdi bu haber halk diline / Ma‘lum oldu cümle Bagdâd iline
Leyli’yi mektebden aldı atası / Mecnun oldu cânın oda atası
Andan öñdin Kays idi Mecnûn adı / Kays’uñ oldu ba‘d-ez-ân mecnûn adı
Kimsenüñ kim yoymadı ‘ışk adını / Yazmadı cânında ma‘şûk dadını
Leyli ‘ışkı Kays’ı mecnûn eyledi / Kays’ı yoydı Leylî mecnûn eyledi
- 6450 Anuñ için ‘âlem içre adı var / Cân içinde hem gönülde dadı var
Söz üküşdür hâli Mecnûn sözine / Geldük işit işi nedür sözi ne
‘İşk aña n’itdi serencâmı nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Çünkü Leylî ‘ışkı düşdi Mecnun’a / Bilmez oldu kendüzin günden güne
‘İşk içinde yavu kuldı kendüzin / Kaçaru bakdıysa gördi döst yüzün
- 6455 Leyli ‘ışkı cânı çün dutdı makâm / Leyli oldu tesbihi dilde müdâm
Yöriyicek yoldaşı Leylî-y-idi / Oturursa hem işi Leylî-y-idi
Açacak Leylî-y-idi ni‘met aña / Susasa Leylî-y-idi şerbet aña
İçi taşı Leyli’den tolmış-ıdı / Leyli’ye dek Mecnûn ad olmuş-ıdı
Çünkü Mecnûn degşürildi Leyli’ye / Leyli adı döndi bu kez Mevli’ye
- 6460 Leyli Leylî dir-iken Mecnûn dili / Dile Mevlî geldi gitdi müşkili
Pes bu ‘ışkuñ ma‘dini ol hak-durur / Kendüyi kendü sever mutlak-durur
Mevli ‘aksi oldu Mecnûn gördüğü / Leyli dip şol ‘ışkına cân virdüğü

- ‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz
Pes anuñ ‘aksi gelür karşı göze / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze
- 6465 Uş işitdük Leyli’yi Mecnûn-ıla / ‘İşk içinde n’itdügin kıldan kıla
Gör bu kez gülzâr içinde ol güli / Karşusunda niçe köyner bülbüli
Diñle imdi bülbül-ile gül işin / Bülbülün zârîsin ü gül gülişin
Çün bakar bülbül görür ol gül yüzün / Unıdur bî-çâre ol dem kendüzün
Sabrı kalmaz olur ol dem bî-karâr / Pes güle karşı kılur cânın nisâr
- 6470 Yüregi oynar u köyner kanadı / Yanar ol bulsa düşüben yanadı
Nâliş ü zârî kılur bî-hîşiten / Rikkat eyler anuñ ünin işiden
İçi köyner bülbül anda zâr zâr / Kim üninden olur ol gülzâr zâr
Bî-hod olur pes düşer ol dem yire / Ya‘ni ma‘şûkçun diler kim cân vire
Çün görür bu hâl-ıla gül bülbüli / Bülbüle söyler bu kez ol gül dili
- 6475 Eydür uş ben karşı durmuşvan saña / ‘İşk-ıla sen baña her dem baksaña
Neyçün olursın sen iy bülbül delü / Ne revâdur olmak ussından alu
Hâsiluñ ne bî-hôd olmakdan senüñ / Ne revâdur topraga düşmek tenüñ
Bülbül eydür hâl diliyle ol güle / Çünkü ‘âşık ağlaya ma‘şûk güle
Ma‘şukuñ nâzı uzar ‘âşık güçin / Kalmaz anda ‘akl u dâniş gün günün
- 6480 Ma‘şuka karşı pes ol dem ‘âşika / Topraga düşmek müsellema ‘âşika /
Bülbülün gül güler uşbu sözine / Ya‘ni azırgar anı kendüzine
Eydür iy bülbül bu midur ‘ışk işi / Ma‘şuka bunçak mı ‘âşık bakışı
Bülbül eydür çün bakarvan ben saña / Sende görmür Tañrı’nuñ sun‘ı baña
Hem gelür bûy-ı latîf-i Mustafâ / Anuñ-ıçun mest olurvam iy safâ
- 6485 Çün Çalap ‘ışkı vü peygâmbere deri / Sendedür sensin çiçekler serveri

- Sini görüp niçe ‘âşık olmayam / Yâ senüñ ‘ışkuñda niçün ölmeyem
Sini sevmekden gelür bu iş baña / Zâri vü feryâd u bu nâliş baña
Çün benüm bülbülligüm senden ola / Bu benüm işüm niçe benden ola
Pes gül-ile bülbül işi böyledür / Bellü bilüñ bülbüli gül söyledür
6490 Pes bilüñ kim ma‘şuka ‘ışkı-durur / ‘Âşıkı hâlden hâle ol döndürür
‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz
Pes anuñ ‘aksi gelür karşıñuza / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze
Çün işitdüñ bülbül-ile gül işin / Bülbülüñ agladuğın gül gülişin
Diñle imdi ol sadev katre-y-ile / Eydeyüm n’itüginini kıldan kıla
6495 Katre şoldur kim iner gökden yire / Dirgüze ölmüş yiri ol cân vire
Ol eserden kurımış yir yaş ola / Bite ni‘met cümle halka aş ola
Yir yüzi gülzâr ola ol katreden / Kim bilür ol katrenüñ aslı neden
Cümle halk ol katrenüñ müştâkıdur / Anuñ-ıçun kim bu halka sâkıdür
İçürür her nesneye âb-ı hayât / Dünyada anuñ-ıla bulnur hayât
Vece ‘alnâ min ‘el-mâ‘i külle şey’in hayyin 21/30
6500 Şol deñizler kim bu yir karnında var / Cümle ol katreye karşı intizâr
Kamu nesne muntazırdur hâd aña / Yönini dutmuş-durur andın yaña
Lîki vardur bir ‘acâyib cânavar / Kamudan ol katreyi artuk sever
Zîre kim oldur anuñ sermâyesi / Cân içinde nakd u genc ü mâyesi
Kamu dillerde sadev dirler aña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña
6505 Ol deñiz ka‘rında dutmuşdur makâm / Gökdeki katreye ‘âşıkdur müdâm
Şöyle ‘âşıkdur ki her dem her zamân / ‘Işk-ıçun terk eyler ol mülk ü mekân
Kor deñiz ka‘rın çıkar su üstine / Ya‘ni kim karşı gelür ol döstına

- Dôstı çün bulmaz tolar göñli cünûn / Yine döner ka‘ra iner ser-nigûn
Günde biñ kez hî iner ü hî çıkar / Ya‘ni gözler dôst yolın her dem bakar
- 6510 Çünki darta ol sade f bu zahmeti / İrişür pes pâdişâhuñ rahmeti
Gökden ol katre iner destûr-ıla / İçi taşı hoş müzeyyen nûr-ıla
Çünki katre indügin bildi sade f / Çıkdı aña karşı durdı saff u saf
Tâze alur agz-ıla ol yağmurı / Zîra kim gizlüdür anda hak nurı
Çün sade f kursagina yağmur düşer / Ol mahabbet od-ıla kaynar bişer
- 6515 Pes olur her katre dürr-i şâhvâr / Anuñ-ıçun k’anda derd ü âh var
Çünki gökden indi neysân katresi / Kıymeti dür oldı her bir dânesi
Bu sade f ol katre ye ‘âşık degül / Andağı hak nûrınadır cânı kul
Ma‘şuk oldur bu sade f ‘âşık aña / Bağlanupdur cân içinden baksaña
Katre ye anın sade f ‘âşık-durur / Anda Allah nûrı var bayık durur
- 6520 ‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz
Pes anuñ ‘aksi gelür karşınuza / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze
Uş bilindi ol sade f katre-y-ile / Niçedür ol ‘ışk u ol sevdâ-y-ıla
Diñle imdi cân-ıla ten hâlini / ‘İşk içinde niçedür ahvâlini
Ol zamân kim hak yaratdı cânları / Cânlara kıldı üküş ihsânları
- 6525 Gök yaratdı cânlara seyrân-ıçun / Yir yaratdı tenlere meydân-ıçun
Yirde gökde her ne kim varsa mukîm / Eyledi cânâ musahhar ol Kadîm
Ve sahhara leküm mâ fi’s-semâvâti
vemâ fi’l-arzı cemî’an minhü 45/13
Zîre kim ol cân içinde cân kodı / Kendüliginden dükenmez kân kodı
Cân içinde gizledi genci-i nihân / Anı ister yügrüşüp cümle cihân

- Cânda çünkim genc-i pinhân kodı ol / ‘Âlem içre cânı sultân kodı ol
- 6530 Pes gerek sultân-ıçun bir tahtgâh / Kim gele ol tahta otra pâdişâh
Hükm ide bu cümle ‘âlem mülkine / Rûzigâruñ soñına vü ilkine
Pes yaratdı sûreti dörd nesneden / Âb u âteş hâk ü bâd oldı beden
Dört direkdür ya‘ni tahtı götüre / Kim gele taht üzre sultân otura
Kendü gencinden yine ol bî-niyâz / Gizledi ol dört direk altında râz
- 6535 Tâ ki sultân genc-i tahta atlana / Genc-ile bu saltanat kuvvetlene
Kendü pertâvıdur ol genc-i nihân / Kim anuñla kâyim ola bu cihân
Hâliyâ cân geldi kondı tahtına / Bakdı tahtuñ gencine vü rahtına
Gördi bundan niçe hikmet kopısar / Niçe işler yıkısar u yapısar
Hem dahı taht añladı sultânını / Ya‘ni sûret gördi kendü cânını
- 6540 Añladı kim cân elinde kamu iş / Ya‘ni kim sultân elinde kamu iş
Çünki böyle gördi birbirsın bular / Cân u ten pes birbirsın sevdiler
Cânı gördi ‘âşık oldı ten dahı / Hem tene şefkat bırakdı cân dahı
Eyle sevdi birbirin bu cân u ten / Kim bularda olmadı hîç sen ü ben
Âlet oldı ten bu cânâ iş virür / İş içinde cân tene cünbiş virür
- 6545 Her bir işde yoldaş olmuşdur bile / Bile işler her işi kıldan kıla
Kahr u lutf u fisk u tâ‘at hayr u şer / Cân-ıla tende biledür her hüner
Anuñ-ıçun cân u ten ayrılmaga / Râzı olmaz bî-vefâlık kılmaga
Birbirine pes bular ‘âşık-durur / Kamu tende uşbu iş bayık-durur
Nişe sevdi birbirin bunlar ‘aceb / Orta yirde sevgüye n’eymiş sebeb
- 6550 Birbirinde genc-i pinhân tuydılar / Anuñ-ıçun birbirine uydılar
‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz

- Pes anuñ ‘aksi gelür karşuñuza / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze
Ol sekiz nesne ki vardı uş tamâm / ‘Işk içinde oldılar kâyim-makâm
Sâbit oldu bunlara ‘ışk verzişi / Tanug oldu kendüye kendü işi
6555 İşlerinden ma‘lum oldu hâlleri / ‘Âlem içre söylenür ahvâlleri
Her ki yoldaş oldu ‘ışka ölmedi / Ölen oldur ‘ışka yoldaş olmadı
Bâkidür bu ‘ışk ezelden tâ-ebed / ‘Işk kendü saçdı mülke ol Ahad
‘Aksini ‘ışka mukâbil eyledi / Bunları birbirne kâbil eyledi
Hem havâle kıldı ‘ışkı ‘aksine / Añla imdi ‘ışk nedür ‘aksi ne
6560 Ger anuñ ‘aksi cihâna tolmasa / Yâhud anı sevmeye ‘ışk olmasa
Bu cihân nişe gelürdi hîç hîç / Hôd tolupdur mekr ü hîle pîç pîç
Pes cihânı ‘ışka seyrân eyledi / Dôstlara ‘ışk virdi hayrân eyledi
Cümle nesne ‘ışk-ıla kâyim-durur / Yog olursa kamu ‘ışk dâyim-durur
‘Işk degül mi çarhı sergerdân kılan / Ay u günü durmadın gerdân kılan
6565 ‘Işk degül mi yili dün gün yildüren / Akıdup suyu deñizler dolduran
‘Işk degül mi yiri bir yirde dutan / Dürlü ni‘metler olup yirden biten
‘Işk degül mi ‘akla dâniş öğreden / İşlerin unutturup iş öğreden
‘Işk degül mi baş içinde oturan / Devlet olup dutduğı işi bitüren
‘Işk degül mi cân içinde cân olan / Hîç dükenmez dür döküp şol kân olan
6570 Işk degül mi şol gönülde genc olan / Anı istep yine anda renc olan
‘Işk degül mi nefse kullık öğreden / Sevdüğine kul degül mi bu beden
‘Işk degül mi şol yürekler kaynadın / Mâlî yagma buyurup baş oynadan
‘Işk degül mi tâc u tahtı terk iden / Pâdişâhla ‘ahd u peymân berkiden
Kamu nesne ‘ışka kuldur ‘ışk şâh / ‘Işkî hâkim kodı mülke pâdişâh

6575 Pes bu ‘âşik cânına şükrânedür / Kim bu ‘ışkuñ şem‘ine pervânedür
Çevrinür dün gün diler kim nûr ola / Ya‘ni ‘ışka köyne küllî nûr ola
‘İşk u ‘âşik sarf ola ol ma‘şuka / Gide bu sen ben kala ol ma‘şuka
Kendüzin kendü göre kendü seve / Uşbu ma‘nî cem‘ olup geldi eve
İy Hudâyâ rûzı kılğıl kamuya / Kim bu evde bu işi böyle tuya

YEDİNÇİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM MA‘ÂDİN-İ SEB‘A

SEKİZ NESNESÜZ hÂSİL OLMAZ VE

LÂYIK-I SİKKE-İ SALTANAT HEM OLMAZ

ŞÖYLE ÂDEMÜÑ BÂTINI BİR

CEVHERDÜR NÛRÂNİ HAK TA‘ÂLÂ ANI

SEKİZ NESNEYLE ZUHÛRA GETÜRÜR

6580 Yine gönlüm ma‘dini cûş eyledi / Ol eser bu ‘aklı serhûş eyledi
Kaynadı ser cûş-ı dil geldi dile / Ol neden kaynar anı kim ne bile
Yanmayınça oda nesne kaynamaz / Taşmayınça dik taşra oynamaz
Görmese göz kimseden virmez nişân / Bilmedük ‘ilmi bu dil kılmaz beyân
Söz mi var kim dil anı söylemedi / Yâ ne iş kaldı kim el eylemedi

6585 Ne ola kim gözler anı görmedi / Yâ ne vardur kim gönüller irmedi
Her ne kim Hâlık yarattı dünyada / Âşikârâ vü nihân geldi ada
Cümlesin bildi bu zîrekler tamâm / Ma‘lum oldu bunlara her bir makâm
Yirde gökde ne ki varsa buldılar / Her işüñ aslın nedendür bildiler
Bildiler her bir metâ‘ kandan gelür / Kankı cevher kankı ma‘dinden gelür

6590 Buldılar her dürlü cevher kânını / Bildiler n’itmek gerek erkânını

- Geldi ol erkân-ıla cevher ele / San‘at oldu düşdi ol elden ele
Niçe biñ yıldur ki ol san‘at yörir / Kazılır ma‘dinler ü cevher erir
Açılır ol gizlü genc olur ‘ayân / Ma‘din eydürler aña bellü beyân
Dünyada hûd kân u ma‘din çok-durur / Niçe eydem kim hisâbı yok-durur
- 6595 İlla ol kân kim biter anda gümüñ / Diñle anuñ hikmeti niçe-y-imiñ
Ne sebeble ol çurufdan ayrılır / ∞arb-ı şâhî dutmaga lâyık olur
Tâ kim anda yazıla bir şâh adı / Hem Muhammed adı hem Allah adı
Hâsıl olur ol sekiz nesne-y-ile / Diñle bir bir eydeyüm kim ne-y-ile
Çün bilesin her bir işüñ adını / Añlayasın sen bu ma‘nî dadını
- 6600 Evvel aña destur-ı sultân gerek / Eyde şol yirde baña bir kân gerek
Hükm ide hâkim koya vü mâl vire / Andan ol ma‘din bu halka el vire
Yohsa sultân desturı olmaz-ısa / Pâdişâhdan bir hüküm gelmez-ise
Kendüzinden kimse ma‘din açamaz / Anda nesne yiyemez ü içemez
Yirde ol ma‘din kalur şöyle batâl / Kendüzinden kendü hûd çıkmak muhâl
- 6605 Halk dahı çün hükm yokdur açamaz / Ol çurufdan çevheri hiç seçemez
Anı bes evvel hükümdür işleden / Ol ikinci iş bu kez bilgil neden
Aña ikinci bu kez üstâd ola / Kim elinde dâd u hem istâd ola
N’eylemek n’itmek gerekdür bile ol / Kim bu yir altında cevher bula ol
İş bilendür başa ilten her işi / Çünkü bilmez n’eyleye bilmez kişi
- 6610 Çün kifâyet ola anuñla bile / Lâcerem n’itmek gerekdür ol bile
Añlaya her kanda cevher var-ısa / Cevherüñ aslın bile ister-ise
Halk içinde ol ola cevher-şinâs / Aña sora her işi gevher-şinâs
Ma‘dinüñ hem kedhudâsı ol ola / Tagda şol yir ka‘rı aña yol ola

- Çünkü bildüñ ma‘dinüñ üstâdını / Añladuñ cevher-şinâsuñ adını
- 6615 Ne gerek üstâda bilgil bu kezin / Kim gide tag altına azın azın
Aña bir muhkem külüng olmak gerek / Anı ol üstâd ele almak gerek
Kim anuñla toprak u taş ahtara / Gizlü genci uşbu halka göstere
Eyle bil yir ka‘rı bir zindân-durur / Cevher ol zindânda bir sultân-durur
Niçe yıl mahbûs olupdı anda ol / Hiç kimesne açmadı aña yol
- 6620 Urludur zindânda bir muhkem kilid / Bu külüng anuñ dilidür key işid
Ger külüng olmasa anı kim aç / Taşı tograp taş içinden kim geçe
Çünkim üstâduñ külüñgi olmaya / Tag içinde cevhere yol bulmaya
Çünkim ol üçinçi n’eymiş añladuñ / Ger külüng olmazsa olmaz diñledüñ
İmdi gel dördinçisin gör bir i yâr / Anda dahı bir işitgil kim ne var
- 6625 Ol bu cevherdür ki yir altında ol / Dün gün oldur istenen ma‘dinde ol
Bunça renc ü rûzigâr eltdükleri / Ya‘ni bulmakdur murâd ol cevheri
Cevheri yok yirde ma‘din işlamaz / Kimse anda gelüben iş başlamaz
Maksud ol cevher-durur ansuz ne iş / Irgad işlep anı ister yay u kış
Topraga cevher düşüpdür renk renk / Taglar altından çıkar ol teng teng
- 6630 İlla cevher rengi yirde bir degül / Kankı renkde olsa ol olur kabül
Yidi dürlü reng içinde cevheri / Göricek añlar bilür ol cevheri
Rengine bakmaz aña cevher gerek / Cevheri añlamaga key er gerek
Cevher oldı bu kez aña bir küre / Eyler üstâdı ki cevher sızura
Cevheri hem ol küreye toldurur / Oldur anı işe getren ol-durur
- 6635 Pes bişinçi âleti şol küredür / Kim bu cevher toprağın ol diredur
Oldur anı cem‘ iden bir yirde hış / Kim bu cevher anuñ içre ola cüş

- Kaynaya anda çurufdan ayrıla / Gide toprak adı gümüş ad ola
Heft rengin döker anda ol gümüş / Gitdi müşkil ma'lum oldı ol gümüş
Ger bu cevher düşmeye ol küreye / Halk içinde akça niçe üreye
- 6640 İlla topragdan gümüşü ayıran / Oddur anı kendü hâlinden ıran
Pes aña altınçı âlet od-ımuş / Cevhere od olmasa olmaz gümüş
Ger yimezse toprag ol od zahmını / Hiç kabûl itmez kimesne hükmini
Oddur anı kızduruban kaynadan / Kaynadup yirlü yirinde oynadan
Od arıdur âhir anuñ özini / Kim iner ol yire sürür yüzini
- 6645 Oddur anı döndüren hâlden hâle / Oddur anı gezdüren ilden ile
Tâ düşünçe oda ol toprag-ıdı / Belki hayvân otlağı bir tag-ıdı
Od dahı hûd n'eylese eyler aña / İlla hikmet var dahı eydem saña
Aña kurşun koymayınça erimez / Kimseye ol kendü gencin virimez
Gümüşü kurşundur andan indüren / Ayırıp topragdan adın döndüren
- 6650 Aña yâ kurşun gerek yâ mürdeseng / Yohsa kaynar kaskatı olur hemçü seng
Pes yidinçi âleti kurşun imiş / Ansuz ayrılmaz çurûfdan ol gümüş
Gümüşü ayırtlayan kurşun-durur / Hem eridür hem iner hem indürür
Secdeye indürmeyinçe gümüşü / Komaz elinden bu kurşun iy kişi
Gümüş indi topraga urdı yüzün / Çün çurûfdan ayru buldı kendüzün
- 6655 Bu kez ol kurşundan ayrılmak diler / Ayrıluban külli pâk olmak diler
Bir yine kaynar sızar kâldan geçer / Ya'ni küllî kıl u hem kâldan geçer
Bu kez ol sâfi gümüş oldı tamâm / Bellü bildi anı cümle hâs u 'âm
Sâfılık çün kim aña bayık olur / ∞arb-ı şâhî dutmaga lâyıq olur
Pes yazılır üstine sultân adı / Mustafâ vü Hâlık u Rahmân adı

- 6660 Allah adı çünkim aña nakş olur / Pes bu ‘âlem halkına ol bahş olur
Sikke birle akça olur ol gümüş / Âletüñ sekzinçisi ol zarb imiş
Aglayanlar anı görse avınur / Ol geliçek kaygulular sevinür
Ol kime gelse aña ‘izzet gelür / Ummaduk yirden biter ni‘met gelür
Giderür halkdan zamâne şerrini / Halk içinde artug eyler ferrini
- 6665 Toyar andan aç u yalıñ tonanur / Her ne kim ol dir-ise halk inanur
Ol gümüşdür sanmagıl bunda murâd / Ma‘ni dut kim kalmayasın nâ-murâd
Ol anuñçun halk içinde yüzlüdür / Kim yüzinde Allah adı yazlıdur
İmdi gel bir bak bu sözüñ sırrına / Añlagıl kim ma‘nisi ne sırrı ne
Bu meseldür kim didüm bir bir saña / Diñlegil bu ma‘niyi õñden soña
- 6670 Bağlagıl bu ‘ilmi ‘âlem üstine / Ma‘din iste ma‘ni genci kasdına
İmdi gel bu ‘âleme dutgıl misâl / Gör ki ma‘dindür bu dünyâ ma‘ni mâl
Ma‘niyi hak saçdı ‘âlem tagına / Karışupdur bu surat topragına
Dünyada halk derdine oldur devâ / Niçe hâcetler olur andan revâ
İmdi ma‘nî kandadır bilmeñ gerek / Ma‘nide cevher nedür bulmañ gerek
- 6675 Ma‘niden cevher çıkarmak niçedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür
Şol kim eytdüm ilk gerek destûr-ı şâh / Ma‘nide bilgil kim ol hükm-i İlâh
Oldı ol kim bu ma‘âdin açıla / Kendünüñ ol gizlü genci saçıla
Pâdişâhdan ger bu destûr olmaya / Da‘vet eyleñ dip işâret gelmeye
Kim açaydı bu gönüller ma‘dinin / Kim seçeydi küfr-ile İslâm dinin
- 6680 Dîn ho kendü kendüden açılmadı / Tâ ki hak bildürmedi halk bilmedi
Pes aña evvel gerek hükm-i İlâh / Nitekim ma‘dinlere destûr-ı şâh
Destur ardınça gerek üstâd ola / Kim elinde dâd u hem istâd ola

- Viribidi enbiyâ vü evliyâ / Kim bu ma'nî cevherin bunlar tuya /
Kanda cevher varsa bunlar bileler / İsteyeler halk içinde bulalar
- 6685 Zîra kim cevher bilen bunlar-durur / Şeksüz ol cevher bularda var-durur
Gelmeseydi enbiyâ vü evliyâ / Kim degüreydi bizi bu ma'niye
Bunlara ma'lûm bu ma'nî cevheri / Nitekim cevher bilür ol cevherî
Bunlaruñ bu kez gerekdür âleti / Kim elinde yumşag ola her katı
Zîra cevher katı yirde gizlüdür / Ya'ni ma'nî berk gönülde yazludur
- 6690 Anı açmaga dürüst âlet gerek / Âleti ne ya'nî kim âyet gerek
'İlm-i hikmet birle Kur'ân âyeti / Şol gönül uçmaguñ oldur âleti
Pes bu âletdür gönül bendin söken / Ma'din eylep ma'niyi daşra döken
Nitekim tagda külüngdür yol açan / Tag içinden cevheri daşra saçan
Çün kim elde âlet oldı mu'teber / Girdi 'âlem halkınuñ gönlin kazar
- 6695 Ya'ni kim cevher gerek ol kişiye / Kanda cevher var-ısa hûd ışıya
Belki halkuñ cevheri şol sıdk-durur / Tanugı sıdkuñ dilinde nutk-durur
İşidiçek hakkı ikrâr eyleye / hak yolında cânın îsâr eyleye
İlla bil kim halk düşüpdür reng reng / Türk ü Tâcık Ermenî vü Rûm u Zeng
Us u Çerkes Kıpçak u Kürd ü Mogul / Her birinde ma'ni düşmişdür nugul
- 6700 Renk renkdür cins cinsdür görseñe / Pes cevâhir isteyen bakmaz aña
Cümle halkı da'vet eylerler dine / Nitekim cevher düşüpdür ma'dine
Cevherîler rengine bakmaz olur / Kankı renkde var-ısa cevher alur
Bu kezin bir yir gerek ol da'vete / Kim bu halk anda gele cürhi bite
Ol erenler sohbetidür göresi / Ya'ni sohbetdür bu âdem küresi
- 6705 Çünkü halkuñ sıdkı vardur gördiler / Da'vet eylep sohbeta dirşürdiler

- Bunları cem‘ eyleyen sohbet-durur / Aç gözüñ bir gör ki ne hikmet-durur
Halka bu sohbet-durur gönül bağı / Nitekim küre tağıtmaz toprağı
Kimsene kim sohbeta ol düşmedi / Bellü bilüñ hâm-durur ol bişmedi
Sohbete düşdi bu kez kızmak gerek / Cân içinden cevheri sızmak gerek
- 6710 ‘Işk gerek kim kızdura bu cânları / Nitekim od kaynadur ol kânları
Halkı hâlden hâle ‘ışkdur döndüren / Arıduban kibr evinden indüren
‘Işkdur âhir tende cânlar kaynadur / Vecd ü hâlet birle tenler oynadan
‘Işk-durur kim halkı kibrinden seçer / Miskin eyler kibr ile kînden geçer
Cümle ‘illetden çü bu ‘ışk arıdur / Lâcerem kim kime gelse arıdur
- 6715 Nitekim toprak içinden cevheri / Od ayırtlar toprağından cevheri
İmdi vardur bunda bir hikmet dahı / Gönlüñe yaz bu sözi her dem ohı
Gör ki ‘ışk yalnız barışmaz halk-ıla / ‘Işk bu halkı n’eyle arıdur hulk-ıla
Bu söze ister-iseñ oldur delil / Kim habîb’üñ hulkın öğdi ol Celil
Ve inneke le‘alâ hulukin ‘azîmin 68/4
- Pes gerek bu ‘ışk içinde hulk ola / Kim anuñla halk döne hâlden hâle
- 6720 Yohsa ‘ışk yalnız bu halkı huşk dutar / Kaynadukça kurıdur taşdan beter
Hulk-ıla halkuñ bağıın bendin söker / Cân içinden cevherin daşra döker
Kopar anda zikr ü tâ‘at terk ü baht / hak yolında terk ider ol tâc u taht
‘Işk-ıla hulkdur ki halkı döndürür / Câhilüñ kibrin keser baş indürür
Nitekim şol od-ıla kurşun işi / Toprağından ayırur ol gümüşi
- 6725 Çünkü bu halk oldı ‘illetden berî / Cân içinden daşra gelür cevheri
Pes bu kez yazlur aña Allah adı / Nitekim akça yüzinde şâh adı
Çün urılır aña ol zarb-ı İlâh / Olur ol İslâm evinde pâdişâh

- Kamulardan artug olur kıymeti / Dünyada hem âhiretde ‘izzeti
Kim anuñ yüzün görürse şâd olur / Kaygusından ‘âlemüñ âzâd olur
- 6730 Cümle hâcetler olur anda revâ / Derdlüler gönline ola ol devâ
Anı bulan bay ola yohsul-ısa / Anı gören şâh ola ger kul-ısa
Kim anuñla baglasa ‘ahd ü vefâ / Tañrı andan râzı hem ol Mustafâ
Ol sekiz nesne kim urdukdı misâl / Uş tamâm oldı dahı yokdur mecâl
Dîn ü dünyâ beñzedi birbirine / Sûretin ohı vü gör tefsîri ne
- 6735 Şöyle ‘ibret ‘ilmin al dir hak saña / Uşbudur ol gözün açup baksaña
Fa‘tebirû yâ uli’l-‘ebsâri 9/2
Her kimesne kim bu ‘ilmi bilmedi / Ma‘ni ister ol velîkin bulmadı
Her kimüñ kim gözi açıldı tamâm / Gördi kim ‘ibret toludur her makâm
Yir ü gök gördi tolu sansuz varak / Her varakda yazludur yüz biñ sebak
Her sebakdan okıdı ‘ibretleri / Añladı ‘ibretde bu hikmetleri
- 6740 Sen dahı ger gözün açıldı-y-ısa / ‘Akluñ uşbu ma‘niyi bildi-y-ise
Gör ki ‘âlem bir kitâbdur mu‘teber / Ma‘ni gencinden virür her dem haber
Yazludur zerrât-ı ‘âlem harf harf / Zî kitâb u zî lügat zî nahv u sarf
Degme bir zerrât içinde bir hüner / Pür me‘ânîdür bu ‘âlem pür hüner
Göz gerek kim göre vü ‘akl añlaya
Añlayanlar lâcerem kim tañlaya
- 6745 Çün açıldı ‘Âşık’a bu medrese / Gözine ‘ibret görindi her nese
Kanda baksa görür anda ma‘ni var / Ne görürse okır andan ma‘niler
Hem görür hem gösterür görenlere / Sıdk-ıla ‘ışka gönül virenlere
‘Âşık vü sâdık virdi Celîl / Kim neye bakdı-y-ısa buldı delîl

İy Çalab sen rûzı kılğıl kamuya / Kim koya kibr ü kini ‘ışka uya

SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM DÜRLÜ Nİ‘METLER Kİ

YİRDEN BİTER SEKİZ NESNESÜZ SÛRET-İ

İMKÂN BAGLAMAZ VE ‘AKL-I KÛL KİM

HALİFE-İ HAKDUR BU SEKİZİ SÛRETE

GETÜRÜR

6750 ‘İşk odından yine gönlüm kaynadı / Ma‘ni mevci taşdı taşra oynadı

Cân diler kim gizlü genci açıla / Gizlü râzum uş yine geldi dile

Çünkü hak’dan gönlüme düşdi eser / Gözlerüm bu ‘âleme kıldı nazar

‘Âlemi gördüm kitâbdur key ulu / ‘İlm ü ‘ibret birle hikmet yazılı

Âdem ol ‘âlemde bir gözgü gibi / Bir işit sen bu ‘acâyib tertibi

6755 ‘Âlem içre ne ki var zulmât u nûr / Bakdum ol gözgü içinde görünür

Vâcib oldı pes bu sözi söylemek / Bildürüben halka ma‘lûm eylemek

Tañrı göz virdi bize görmek-içün / Dil dahı virdi haber virmek-içün

‘Âlemüñ nakşın göze ‘arz eyledi / ‘İbret aluñ dip bize farz eyledi

Fa‘tebirü yâ uli’l-ebşâri 59/2

Pes bu ‘âlem toptolu ‘ibret-durur / Degme bir ‘ibretde bir hikmet durur

6760 Bî-hisâb u bî-nihâyetdür bu hâl / Kamusın höd bir kişi bilmek muhâl

İlla ‘âlemde sekiz dürlü işi / Nite bilmez görüben uslu kişi

Ger dilerseñ ol işi eydem saña / Dut kulaguñ bir dem uht benden yaña

Aç gözüñ bak ‘âleme gör niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür

Yiri gögi çün yaratdı ol Kadîm / Yirde gökde gör ne kodı ol hakîm

- 6765 Birbirine niçe muhtâc eyledi / Her birin bir gör ki niçe toyladı
Gök mu'allak gör niçe durmuş niçe / Niçe durmuş 'arşı gör gökden yüce
Niçe alçakda durupdur bak yire / Yirüñ altı kandadur hûd kim ire
Kamudan alçak bu yirdür yüce 'arş / 'Akl-ıla bak kanı 'arş u kanı ferş
Ferşi hak su üstine urmuş-durur / 'Arşı hem su üstine durmuş-durur
Ve kâne 'arşuhû 'ale'l-mâ'i 11/7
- 6770 Ol su cândur bu tenidür ol sunuñ / Bu su tendür cânı ol hem bu tenüñ
Rızkı halkuñ ol deñizde bahş olur / Ol eserden bu çiçekler nakş olur
İndi gel gırlüm bu söz takrîrine / Bir nazar kıl Tañrı'nuñ takdîrine
Gör Çalab bunları niçe irgürür / Ne makâmıdan irgürüben dirgürür
Dirgürîçek gör bulardan ne biter / Añlayana uşbu söz ma'nî yiter
- 6775 Eydeyüm bir bir saña takrîrini / Kim bilesin Tañrı'nuñ takdîrini
Diñle imdi ol sekiz dürlü işi / Kim anuñla yarınur her bir kişi
Şerhi birle eydeyüm bir bir saña / Kim bilesin bu işi öñden soña
Biri şoldur kim Çalap'dan emr olur / Şol işe kim kimse bilmez ol bilür
Hak diler kim yirde ni'met bitüre / Cümle halka yidüre vü yitüre
- 6780 Toylaya anuñ-ıla kullarını / Bayıda bu cümle yohsullarını
Kamuya rızkın virür günden güne / Toydurur diñlendürür dünden düne
Pes olur ol âmirüñ emri revân / Kim hemîşe ol-durur emri revân
Ol emir hak'dan firiştehler dapa / Gelür alur bunlar anı yir öpe
Bir dahı şol kim firiştehler-durur / İşlemek-çün anı kim hak buyurur
- 6785 Pâdişâhdan ne ki emr oldı-y-ısa / Bunlar işler niçe buyruldı-y-ısa
Ve yef'alüne mâ yü'merüne

16/50

Anuñ-ıçun eyledi hak bunları / Emrine karşı durupdur yönleri

Dutalar ol emri hergiz armadın / İşleyeler dün ü gündüz durmadın

Pes buları pâdişâh emri sürer / Her ne kim buyrıdısa ol dem irer

Bunları emr indürür şol bulıda / Ol firiştehler bulıdla gör n'ide

6790 Birisi hem şol bulıtdur kim yorır / Ol hevâda Tañrı sun'ından durır

Kar u yağmur yagmaga oldur sebab / Ol dahı kullarda bir kuldur 'aceb

Hem biter ol şol hevâda hem yiter / Hem olur kim gök yüzün düpdüz dutar

Geh durur taglar gibi vü geh yörir / Geh kopar ol yog-iken gâhî erir

Geh mu'allak şol hevâda seyr ider / Kaçaru kim hükm ola anda gider

6795 Pes firişteh ol bulıdı indürür / Şol deñizler üzre anı kondurur

Hem deñizdür ol sekiz işden biri / Kimse bilmez niçe günlükdür yiri

Çevresin taglar dutupdur mu'teber / Altı kanda kimsene virmez haber

Niçe dürlü cânavarlar bisler ol / Niçe kıymetlü güherler gizler ol

Niçe genc anda kalupdur irmez el / Garka varmış kimseye ol virmez el

6800 Zîra anda su tolupdur bî-hisâb / Halka ol hem sed olupdur hem hicâb

Biri sudur kim aña tolmuş-durur / Niçeler ol suda gark olmuş-durur

Niçe yüz biñ çeşmeler dirlür aña / Niçe ırmaklar gelür bir baksaña

Niçe mevc oynar ki saymaz kimsene / Çalkanuban daşra düşmez bir dene

Yügrişür anda niçe yüz biñ gemi / Degme birsinde niçe yüz âdemî

6805 Kimi andan geçüp irür maksuda / Kimi gark olur kim ölür ol suda

Ol firiştehler ki bulıt indürür / Bu deñizde anı suya bandurur

Alur ol suyu gider 'arşdan yaña / Bir işit bu hikmeti batgıl taña

Ol deñiz kim ‘arş anuñ üstindedür / Anı sûret bilme rûhı zindedür

Külli şey’uñ ol sudandur dirligi / Zîre anuñ Tañrı’ dandur dirligi

Ve ce ‘alnâ mine ‘l-mâ ‘i külle şey’in Hayyin 21/30

6810 Bu deñiz kim yirdedür bir uludur / Ger niçe kim cismi bî-had olur

Bu su tendür bu sunuñ cânıdur ol / Cümle halkuñ rızkınuñ kânıdur ol

Şol sekizden birisi bu su-durur / Kim ölü dirgüzmek aña hû-durur

Hak demîde eyler andan bu suya / Viribir ol diriyi bu ölüye

Ol geliçek bu ölü su dirilür / Ol eserden gökde nevbet urılır

6815 Pes olur bu acı su datlu sular / Saçılıp bu yir yüzün düpdüz sular

Ol sudan hem ölü yirler dirilür / Cümle halkuñ rızkı andan virilür

Çün düşer topraga ol yağmur suyu / Topraguñ ni‘met bitürmekdür huyı

Ol sekizden birisi bu yir-durur / Kim Çalap bu rızkı andan virdürür Hak bu yirde düzdi halkuñ hönim

6820 Dünyada bu dürlü ni‘met huşk u ter / Görseñe kim cümle bu yirden biter

Pes bu yir başdan başa bir hön-durur / Cümle halkı hak bu hõndan toyurur

Çünkü bitdi hõş hubûbât u nebât / Adı dadı dünyada dutdı sebât

Her birinde hâsiyetler var-durur / Her biri bir dürlü kuvvet arturur

Başda ‘akl u gözde nûr u dilde söz / Bu yimek içmekdür âhir ilde söz

6825 Bilde nesl ü kolda kuvvet elde iş / Şol nebâtdandur bu kamu perveriş

Ol sekiz dürlü iş uş oldı tamâm / Anuñ-ıla dirilür bu hâs u ‘âm

Añladuñsa bir bir eytdüm adını / Yine eydem kim bilesin dadını

Bir emirdür bir firişteh bir bulıt / Bir deñizdür biri sudur key işit

Biri ol gökdeki sudur biri yir / Biri ni‘metdür ki bu halk anı yir

6830 İmdi gel kendüzüñe aç gözüñi / ‘Akluñı dir añla bir kendüzüñi

- Bu meseldür baglagıl kendüzüñe / Kim bu ma'nî yüzi görne gözüñe
Diñle imdi bu mesel niçe'ydügin / Kim bilesin bunda ma'nî n'eydügin
Ol zamân kim hak yaratdı 'âlemi / Hem kopardı 'âlem içre Âdemi
Her neyi kim 'âleme nakş eyledi / Âdemîler cismine bahş eyledi
- 6835 Bu sözüñ Kur'ân'da vardur âyeti / Okıyınçak biline söz gâyeti
Ve fî-enfûsiküm efelâ tûbsirûne 51/21
Geldük imdi ol mesel takrîrine / Düşin eytdük girelüm ta'bîrine
Ol sekiz nesne kim eytdüm dünyada / Şerhi birle kamusı geldi ada
Gör buları kendü cismüñde nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Ol emirdür şol ki 'akluñ hükm ider / Ol hüküm her a'zâya yol var gider
- 6840 Ya'ni 'akl ister ki bir iş eyleye / Kendü 'ilmin halka ma'lûm eyleye
Halk bile kim bunda kimse var-durur / Hem dutar hem işidür ü hem görür
Cümle iş ol hükm elinde işlenür / Bilmeyenler işi andan öğrenür
Ol hüküm bu 'akl içinde oturur / A'zalarda niçe işler bitürür
Geldi bu kez ol hüküm bu barmaga / Buyrug oldı bunda iş başarmaga
- 6845 Ya'ni barmaklar hemîşe işdedür / Şol firiştehler gibi yumışdadur
Ol 'akıl ne hükm iderse bu dutar / Gör ki barmakdan niçe işler biter
Niçe dürlü san'at u niçe hüner / Niçe dürlü işlere ol el sunar
Gör bu barmakdan neler sâdır olur / Her ne kim yaz dir-ise hâzır olur
Pes bu barmaklar firiştehler gibi / hükm işitmekdür hemîşe tertibi
- 6850 Çün 'akıldan hükm irişdi barmaga / Buyrug oldı bunda iş başarmaga
Sundı bu barmak kalem aldı bu kez / Ol firişteh bulıda geldi bu kez
Bu kalem ya'nî meseldür bulıda / Kim mürekkeb birle kâgad ölide

- Ol bulıtlar nitekim götrür suyu / Bu kalem hem su götürmekdür huyı
Çün bulıda bu kalem geldi mesel / Pes ferîştehler gibi oldu bu el
- 6855 Kim kalem buldın hemîşe indürür / Şol deñize kim devâtdur bandurur
Bu devâtlar şol deñizler gibidür / Çevresi muhkem deñiz tertîbidür
Ortası sudur tolu genc-i nihân / Anı ister yügrîşüp cümle cihân
Garka varmışdur suda ol gencine / Añla imdi suyu nedür genci ne
Çün mesel geldi deñize bu devâd / Pes deñiz suyuña beñzer bu midâd
- 6860 Niçe fikret gemsi anda yügrîşür / Nesne hâsıl eyleyem dip sevnîşür
Anda bu endîşe cümle avçıdur / Niçe yüz biñ ma‘ni anuñ mevcidür
Kamusıyla bu midâduñ cânı yok / Kimseye söylemege imkânı yok
Barmag anı bu kalemler götürür / Cân dileyü ‘akl öñine getirür
‘Akl içinde bir deñiz vardur nihân / Kim anuñla diridür cümle cihân
- 6865 Dâniş ehli dâniş eydürler aña / Cümle işüñ cânı oldur görseñe
Ol deñizden bu midâda cân gelür / Hem usûl u hükm ü hem ihsân gelür
Nitekim ‘arşdan bulıda su iner / Anuñ-ıla bu sunuñ hâli döner
Çün midâda geldi ‘akluñ dânişi / Ol midâduñ gör neye degdi işi
Yagdı yağmur toldı andan yazılar / Ya‘ni kim kâğıd yüzinde yazular
- 6870 Sahralardur kâğıd ölmüş yir gibi / Şol kurımış yire beñzer tertibi
Çün kalemden yagdı yağmur bitdi harf / harf içinde oldu ma‘nî câna sarf
Degme bir harf oldu andan bir nihâl / Görklü söz görklü agaca geldi misâl
Elem-tera keyfe zaraba’llâhu meselen
kelimeten tayyibeten ke-şeceretin
tayyibetin asluhâ sâbitun ve fer‘uhâ

fi's-semâ'i 14/24

Dîn yirinde berkimiş bak kökine / Gör budagın çıkmış îmân gögine

‘İlm ü hikmetler yimiş olmuş aña / Göz açup bu ‘ibrete bir baksaña

6875 Her ki yirse bu agacuß yimişin / Açmaya hîç tok ola yazın kışın

Cân göñül çün kim bu ni‘metden yiye / Kuvveti vü ferri arta semriye

Kopa her ‘uzvından anuß bir hüner / Ol yimişden yiyen ola pür hüner

‘Akl içinde artura hak fikrini / Artura hem dilde Allah zikrini

Gözlerinüñ nûrı arta şeksüzün / Kaңaru baksa göre ol döst yüzün

6880 Çün gözinden götrile cümle hicâb / Her bir ünden kulagı işde hitâb

Ellerinde dâd u hem istâd ola / Her bir işde ol kişi üstâd ola

Zühd ü tâ‘at kopa nefsinden müdâm / ‘Âşık ola aña cümle hâs u ‘âm

Her nefes kim ala vire ol kişi / Hem yıka vü hem yapa her bir işi

Arta göñlinde mahabbet cânda hâl / Pes bula ol hakk-ıla kurb-ı visâl

6885 Ol sekiz nesne kim eydümdi saña / Uş dile geldi kamu öñden soña

Her ne kim varsa bu ‘âlemde mukîm / Nefsler içinde koyupdur ol Kadîm

Se-nürîhim âyâtinâ fi'l-âfâki ve

fi-enfüsihim 41/53

Nefs-ile ‘âlem mukâbil geldi gör / Birbirine niçe kâbil geldi gör

Geldi ‘akluñ hükmi Allah emrine / Ya‘ni nâyib buyrugı şâh emrine

Geldi barmaklar firiştehler gibi / Buyrılanı işlemekdür tertibi

6890 Hem kalem geldi mukâbil bulıda / Ya‘ni bulit kuru yiri ölide

Pes deñize beñzedi geldi devâd / Hem denizüñ suyına beñzer midâd

Şol bulit kim suyu alur dem-be-dem / Uş mürekkebe kim alur her dem kalem

- Ol deñiz kim ‘arş anuñ üstindedür / Bu bulut suyu anuñla zindedür
‘Akl içinde niçe kim dâniş durur / Ol kalem de bu midâda cân virür
- 6895 Yir yüzi geldi misâl şol kâğıda / Ya‘ni sahrâdur bu safha iy dede
Nitekim yagmurla sahrâ ferlenür / Safha içre yazılıçak nûrlanur
Yazıda ni‘met biter ten yir anı / Yazuda hem ma‘ni var sen dir anı
Dünya ehli ni‘meti anbâr urur / ‘Âkiluñ anbârı bu ma‘nî-durur
Bu suratdan ma‘nidür maksûdumuz / Ma‘nide ma‘nîdür ol ma‘bûdumuz
- 6900 Pes bu sûret ortada bir gözgüdür / Cümle ‘âlem nakşı anda görnüdur
Sûrete bak görine nakş-ı cihân / Ma‘niye bak bulına genc-i nihân
Âdemî oldur ki ol ma‘nî bile / Añlaya bu hikmeti kıldan kıla
Her ki yokdur anda ‘ilm ü ma‘rifet / Aña çi tâ‘at çi zühd ü ma‘siyet
Ma‘rifet şoldur kişi nefsin bile / Yiri gögi kendü nefsinde bula
- 6905 Ma‘siyettür bilmemek kendüzini / Düne degşürmişdür ol gündüzini
Bahtulu ol cân ki geldi kendüye / Kendüzi hem gözgü oldı kendüye
Kendüzinde kendü buldı kendüzin / Kendüzine söyledi kendü sözün
Müşkilin hem kendüye sordı yine / Kendüye kendü haber virdi yine
Kendüden kendüzine üstâdı var / Kendüzinden kendünüñ istâdı var
- 6910 Kendüzinde kendü buldı maksudın / Kendü gözgüsünde gördi ma‘budın
Kendüzin bilmekdür ol yigrek hüner / Ol bilüden oldı uslu delüler
Her ki bildi kendüyi bildi hak’ı / Ol kişi ne istesün ayruk dakı
Men ‘arefe nefsehu fekad ‘arefe rabbehu
Ma‘lum oldı bes bu hikmetler tamâm / Nakş olupdur nefis içinde her makam
Âdemî bir kârgâhdur mu‘teber / İşlenür kudretten iş virür haber

6915 Yirde gökde niçe hal kim dönedur / Bunda dönen ol degül mi yâ nedür
Çün bu ma'nî 'Âşık'a oldı 'ayân / Yiri gögi kendüde buldı 'ayân
Gözini vü gönîlîni cem' eyledi / Cem' içinde hak anı şem' eyledi
Pes bu şem'üñ revnakı yanmak-durur / Yanadursun yanduran çün hak-durur
Kim yanarsa 'ışka küllî nûr ola / Kanda dursa durduğı yir Tûr ola

6920 Kıla ol Tûr'da münâcâtı nihân / Vire her dem bî-nişândan ol nişân
Dôstlara sen rûzı kılğıl iy Kerîm / Rahmetüñden ma'ni göster iy Rahîm

DOKUZINÇI DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ

BÂBDAN BEYÂN-I HADİS-İ 'ALEYKÜM

Bİ'S-SEVÂDİ'L-A'ZAMİ İDER

BİL KİM VÜCÛD-I ÂDEMİ BİR MU'TEBER

ŞARDUR VE SEKİZ DERVÂZESİ VAR VE

'AKL KİM BU ŞARUÑ SULTÂNIDUR HER

NESNE KİM OL DERVÂZELERE GİRÜR VE

ÇIKAR ANUÑ TASARRUFI-Y-ILADUR

Kanı ol kim kendüzin görmek diler / Kendüden kendü haber virmek diler

Bilmek ister kendüyi kim kim-durur / Kendü nedür ne neye hâkim-durur

Kankı mülkün hâkimidür kendüzi / Ne makâmda söylenüp dutlur sözi

6925 Şehri kankı hükmini kim işidür / hükm içinde kimdür ol kim işidür

Kendü şehrinde ne işler hükmi ne / Baksun imdi kendü kendü hükmüne

Çünkü işi ma'lum ola kişiye / İş içinden aña nesne ışıya

Göre kendü cismini bir şehr ulu / Yirde gökde ne ki var anda tolu

Şol 'aleyküm bi's-sevâdi'l-a'zamî / Ma'nide oldur bu cism-i âdemî

- 6930 Ya‘ni kim kendüzüñe gelgil didi / Kendü kendü cismüñi bilgil didi
Bil ki cismüñ bir şehirdür mu‘teber / Ger bilümezseñ bilenden al haber
Şehr içinde var-durur bir tahtgâh / Kanda kim taht olsa otrur pâdişâh
Şehr içinde cümle hükm anuñ olur / Ol hükümle kim gider ü kim gelür
Halk-ıla tolmuş-durur bu şehri içi / Şehr içinde kim uludur kim kiçi
- 6935 Kim gider ü kim gelür kim oturur / Kimi kesb eyler ü kim anbâr urur
Kimi sayd ehlidür ol avlar avın / Kimi varmaz kandası bekler evin
Kimi sultân nâyibidür kimi kul / İsde imdi bunları sen sende bul
Şehr içinde hem sekiz dervâze var / Kapulardur ya‘ni ol dervâzeler
Kapulardan kâruvân işler müdâm / Hem ‘azîz ü hem zelîl hem hâs u ‘âm
- 6940 İşlenür bu şehri içinde dürlü iş / Hiç dükenmez dün ü gündüz yaz u kış
Bu şehir kavminde vardur her hüner / Hişm u rahmet fisk u tâ‘at hayr u şer
İmdi gel gırlüm bu sözüñ sırrına / Görelüm ma‘nisi nedür sırrı ne
Ol sekiz dervâze vü şehriñ işin / Añlayalum niçedür yazın kışın
Kâruvân kim işler anda durmadın / Billüm anı kimseneden sormadın
- 6945 Avçılar kim ol hüner bunlardadır / Nâyib ü kul kankı sultân kandadır
Şerhi birle adların eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Ol zamân kim yog-ıdı bu nüh felek / Yir ü gök ü cism ü cân ins ü melek
Kamusından ilk yaratdı ‘aklı hak / ‘Akluñı dir ‘akl-ıla ol ‘akla bak
N’eyledi gör pâdişâh ol ‘akl-ıla / Hôd bu söz ma‘lûm olupdur nakl-ıla
Evvelü mâ halaka’llâhü’l-‘akle
- 6950 Çün yaratdı ‘aklı evvel ol Kerîm / Minnet urdı ‘akla bu kez ol hakîm
Eytdi sini kamudan yig eyledüm / Kamudan öñ rahmetümle toyladum

- Kamu kullar saña muhtâc olisar / Kimde sen olmaz-ısañ aç öliser
Revnaķı olmaya sensüz kimsenüñ / Halk içinde revnaķ u ragbet senüñ
Çünkü hak'dan 'akla irdi bu hitâb / Pes niyâz eylep 'akıl virdi cevâb
6955 Eytdi iy Kâdir senüñ fazluñ delim / Sensen âhir hem hakîm ü hem 'Alîm
Çünkü kılduñ kamulardan bini bay / Pes benümçün eylegil bir hōş sarây
Üsti köşk olsun sarâyuñ öñi şar / Olsun ol şarda ne kim 'âlemde var
Hak katında makbul oldu bu niyâz / Çün 'inâyet andan oldu geçdi nâz
Pes binâ urdı bu cisme ol İlâh / Eyledi ol 'akl-ıçun hōş tahtgâh
6960 Bir ulu şehir eyledi bu cismi ol / Hem sekiz yirden bu cisme açdı yol
Gögsi yaptı 'akl-ıçun bir hōş sarây / Şöyle giñdür kim sıgar yohsul u bay
Ol sarâyda bu gönül tâv-hânedür / hâfıza anbâr-ıçun key hânedür
Hem dimâğı 'akl-ıçun köşk eyledi / 'Akl oturdı bir gör anda n'eyledi
Düni kış virdi bu 'akla günü yaz / Tâ kıla bu 'akl dün gündüz niyâz
6965 Pencerele kodı köşkte gözleri / Kim baka andan bu 'akluñ gözleri
Hem kitâblar viribidi hak aña / Eytdi otur pencereden bak aña
Görklü söz görklü ağaçdur ya'ni gör / Ol agacunuñ yimişidür ma'ni gör
araba'llâhu meselen kelimeten tayyi-
beten ke-şeceretin tayyibetin 14/24
Gündüzin 'akl agdı anda yayladı / Pençereden hōş teferrüc eyledi
Bakdı ol pençereden dirdi yimiş / Bağça oldu dâyimâ virdi yimiş
6970 Çünkü dün geldi gönülde kışlar ol / Bir işid anda dahı ne işler ol
Oda karşı oturur tâv-hânedede / Ma'niden anbâr urup her hânedede
Şol harâret od degül mi yâ nedür / Kim yürekde dün ü gündüz yanadır

Nâru 'llâhi 'l-mûkadetü 'l-letî tettali 'u

'ale 'l-ef' ideti 104/6-7

Pes bilüñ 'aklı ki günde biñ yaşar / Yaşını saysañ otuz biñden aşar

Çünkü bildüñ sen bu 'akluñ yaşını / Hem işitdüñ yazını vü kışını

6975 Diñle imdi n'eyledügin n'itdügin / Cism içinde pâdişâhlık itdügin

Cism içinde var-durur bir tahtgâh / Bu 'akıldur anda otran pâdişâh

'Akl içinde hükm iden ol hak-durur / Ol-durur kim hâkim-i mutlak-durur

'Akl elinden şol hüküm işler müdâm / 'Akl oturmuş başda dutmuş hôş makâm

Bu sekiz dervâzede hükmi revân / Durmaz işler dün ü gündüz kârvân

6980 İşid ol dervâze n'eymiş adını / Kim bilesin sen bu sözüñ dadını

Bu kulakdur cismüñ evvel kapısı / Ün ü saz andan girürler kamusı

Girür ol yoldan hitâb u hem 'itâb / Cismi eyler hem 'imâret hem harâb

'Akluñ anda bir kişisi var-durur / Eyü yavuz kim gelürse ol görür

Anladur 'akla anuñ ahvâlini / Küfr eger îmân ne-y-ise hâlini

6985 'Akl anı ol dem bu şehre toldurur / Ma'lum eyler ma'nisini bildürür

İlk 'akıldan yürege irşür haber / Zîra kuvvet vardur anda mu'teber

Cân gönül anda kulak dutmuş-durur / 'Akl-ıla hem 'ahdi berkitmiş-durur

Ol haberden harket eyler bes bular / 'Akla şol demde bular kuvvet ular

'Akl añlar şol kulakdan gireni / Nîk ü bedden şol haberler vireni

6990 Ger eyüdür cân içinde kondurur / Yohsa redd eylep hemândem döndürür

Anı bildüñ gel ikinci kapuya / Hem bu 'akl anda dahı gör ne duya

Ol kapunuñ n'eydügin eydem saña / Gözlerüñdür kim bakarsın dörd yaña

Göz nûrı her dem gidedur avına / Tâ anuñ avıyla bu 'akl avına

- Görklüler görkin ü 'ibret ma'nisin / Avlar u eyler bu 'akla hem-nişîn
- 6995 Hûb u zişt ü nakş u reng andan girür / Anda 'akluñ nâyibi var hem görür
Anı 'akla bildürür niçe'ydügin / Ger habîsü ger latîfse ne'ydügin
Şâvur eyler 'akl anı cisme yine / İlk gerek kim ol haber göñle ine
Hem göñül hem cân u hem 'akl ittifâk / Berkinüpdür ortada yokdur nifâk
Bildürür çün göz yolından gireni / Hûb u ziştten şol haberler vireni
- 7000 Şehr içinde kondururlar hûbını / Gitmege komaz göñül mahbûbını
Hem beşâret eyler aña 'akl u cân / Ma'lum olur cümle cisme ol nişân
Zişt ise hûd red olur olmaz kabûl / 'Akl u göñül cân aña yoldaş degül
Hûb u zişt iksi dahı gözden girür / İlla hûbuñ kıymeti artuk olur
Gözi bildüñ niçe kapuymuş i yâr / Gel gör imdi dahı sende kim ne var
- 7005 Şerhi birle ma'lum oldı ol dahı / Gör niçe'ymiş ol üçinçi yol daki
Ol burundur kim nefes işler müdâm / İner öykende dutar mülk ü makâm
Anda hem 'akluñ yine bir hükmi var / Ne gelürse bu nefesle ol duyar
Her ne dürlü yiye gelse ol bilür / 'Akla hem şol dem anı ma'lûm kılar
'Akl anı bu şehre çav eyler yine / İlla ilkin ol gerek göñle ine
- 7010 Cân içinde pes aña yir virilür / Redd olur ol yohsa girü sürilür
Bu burundan şehre çok nesne girür / 'Akl u göñül cân anı ne'yse bilür
İlla kim olmaz kabûl biñden biri / Şehr içinde gerçi kim vardur yiri
Bu surat şehrinde çok nesne sıgar / İlla gör kim cân göñüle ne sıgar
Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Kankıdur dördinçi kapu sor yine
- 7015 Kim bu şehrüñ ni'meti andan girür / Bellü bilüñ ol kapu agız-durur
Anda komışdur 'akıl bir çâşnigîr / Hem aña eytmış-durur kim çâşni gir

- İlk ol alur cümle ni‘met çâşnisin / ‘Akla iltür yavuzın u yahşısın
‘Akl anı añlar bilür kim n’itdügin / Kendü ne hem çâşnisi niçe’ydügin
Pes viribir anı câna göñüle / Ya‘ni eydür bahş idüp şehre ile
- 7020 Şehr kavmı çünkim anı yiyeler / Ol ta‘âmdan kamusı semriyeler
Ya‘ni kim bu a‘zalar kuvvet duta / Kuvvetinden hem anuñ kuvvet bite
İltür anı mi‘deye pes câzibe / Saklar anı anda hem ol mâsike
Tâ anı ol hâzime hazm eyleye / Gâdiye anuñla şehri toylaya
Hâsiyet çün şehre bahş oldu tamâm / Aldı andan kendü bahşın her makâm
- 7025 Sıklı kıldı şehr içinde kûr u kerr / Dâfi‘a iltür anı daşra döker
Şehrüñ oldur hem bişinçi kapusı / Def‘ olanlar aña varur kamusı
Yine vardur ‘akluñ anda bir işi / Ya‘ni kim anda koyupdur bir kişi
Bekleyen oldur edeble tertibi / Olur ansuz âdemî hayvân gibi
Gerçi bu cisme ferahandan-durur / Çün ola bî-tertib ol hayvân-durur
- 7030 Pes ‘akıldur anı tertîbde dutan / ‘Akl elin dartsa utan andan utan
Ma‘lum oldu ol dahı bir gör bu kez / Kankıdur altınçı kapu sor bu kez
Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bilesin niçedür kıldan kıla
Şoldur altınçı kapu kim kâruvân / Çıkar andan emr-ile her dem revân
Anı takdîrdür süren şardan şara / Bu şehirden ya‘ni ol şehre vara
- 7035 Zîra kim sûretlerüñ neslidür ol / Cümle cismânî tenüñ aslıdur ol
Bunda ‘akluñ hükmi vardur hem müdâm / Oldur eyden bu halâl u şol harâm
Beklemezse ger ‘akıl bu tertibi / Âdemî mutlak olur hayvân gibi
Gerçi kim bu şehre andan dâd olur / ‘Akl eli olmazsa andan ud gelür
Sûret olur anda hôr u şermsâr / Pes bu şerri ol ‘akıl hükmi basar

- 7040 Uşda ma‘lum oldı ne‘ymış ol dahı / Niçedür gör ol yidinçi yol dahı
Ol yidinçi kapu eldür kim dutar / Bir işid andan niçe işler biter
İşlenür dâd u sited ol kapuda / Niçeler durmuşdur anda tapuda
Ne çika kim ben alam dip intizâr / Niçe müflis baglar anda kârübâr
Nâgüzîrdür kâruvân andan geçer / Gizlü nakdin gösterür andan geçer
- 7045 Görnür anda cümle san‘at nakş u renk / Kabz u bast u kahr u lutf u sulhu cenk
Bu hünerler kamusı andan geçer / Gözden iner göñüle cândan geçer
Hem ‘akıldan otrur anda bir kişi / Zabta getren ol-durur her bir işi
‘Akl eli olmaz-ısa anda bile / Baglanur ol yolu iş gelmez ele
Pes ‘akıldur elde san‘at işleden / ‘Akl-ıladur hem gelen ü hem giden
- 7050 Ol yidinçi yol dahı oldı tamâm / Añlayanlar ne‘ydügin bildi tamâm
İmdi gel sekzinçisin görlüm i yâr / Ne kapudur ol dahı anda ne var
Ol kapu ayak-durur bellü beyân / Kâruvân andan dahı işler ‘ayân
Nedür anda işlenen şehrüñ işi / Şehri götrüp yörimekdür iy kişi
Çünkü bu şehrüñ ayakda yolu var / Hem bilüñ anda bu ‘akluñ eli var
- 7055 Pes bu ‘akluñ bir eli ayak-durur / Kim anuñla bu surat ayakdadur
‘Akl elidür örü dutan sûreti / Gerçi cândur diri dutan sûreti
‘Akl eli dutmaz-ısa durmaz düşer / Pes bilüñ kim ‘akl-ıladur her hüner
‘Akl elidür a‘zaları uz dutan / Her birin yirlü yirinde öz dutan
‘Akl eli bu a‘zalarda olmasa / Kapu yaplur bâtil olur her nese
- 7060 Ol sekiz dervâzenüñ vasfi tamâm / Şerholup uş dile geldi her makâm
Ma‘lum oldı kim ‘akıl sultân-durur / ‘Akl içinde Allah emri cân-durur
Sûret anuñ tahtıdur hiç şek degül / Pes bu ‘izzetler suratdan dek degül

İlla vardur sûret içre bir kişi / Kim bu ‘akla tanmadın işler işi

Nefs-i emmâre aña ad eytdiler / Tâ‘atı ol kor fesâdı ol diler

7065 Bu surat şehrinde fâsık ol-durur / Ayrugı mü’min münâfık ol-durur

Ol-durur ilten bu cismi tamuya / Şermsârlık ol getirür kamuya

‘Akl aña uysa hakikat hôr olur / Şehr içi toptolu şerr ü şûr olur

Ma‘zul olur ‘akl tahtından düşer / Belki hak’dan ayrılır dînden düşer

Nefsi koyup ‘akl eger ‘ışka uya / Tañrı’nuñ şol gizlü gencin ol tuya

7070 ‘Işk anı şol gence ilte şeksüzün / Kañaru baksa göre ma‘nî yüzün

Hak katında ola kadr u kıymeti / Hem ola bu halk içinde ‘izzeti

Hem ‘azîz ola anuñla bu vücûd / ‘Âlemüñ halkı kıla anda sücûd

Tâze ola yüzi dünyâ âhîret / Rahmete peyvest ola ol ‘âkîbet

‘Âşık’un ‘âlemde server bulduğı / ‘Akl-ıla ‘ışkdur temennâ kılduğı

7075 ‘Akl-ıla ‘ilm ü ‘amel hâsıl olur / Cânlara hak rahmeti nâzil olur

‘Işk-ıla dîdâr bulnur şeksüzün / Kañaru kim baksa görür dîst yüzün

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Kendü ‘ışkuñdan bizi ayırmagıl

ONINÇI DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BU ÂYET Kİ *ELEMTERE ENN’ALLÂHE*

SAHHARA LEKÛM 22/65 BEYÂN İDER

BİL KİM GEMİYE SEKİZ NESNE GEREK-

DÜR TÂ ÂDEMİYİ ÖZ MAKSÛDINA

İRİŞDÛRE VE DÜNYÂBİR DEÑİZDÜR VE

ÂDEM OGLI ANUÑ GEMİSİ VE BU GEMİYE

DAHI SEKİZ NESNE GEREK TÂ GARK

OLMAYUP hAKK'A İRİŞE

- Yine geldi gönlüme bir vâsf-ı hâl / Hem ma'ânî hem hikâyet hem misâl
Hem hak'ıñ kudretlerin eydür 'ayân / Bildürür bir bir bize bellü beyân
- 7080 Hem bizüm ahvâlümüz niçe'ydügin / Şerhi birle ma'lum eyler ne'ydügin
Hem meseldür hem hikâyet hem rumûz / Bildürür kim niçedür bu 'ömrümüz
Hem cihânıñ ne'ydügin eydür bu söz / Şunu söyler kim görüpdür cümle göz
Hem mesel birle ma'ânî bildürür / Añlaya her kimse kim 'âkil-durur
Hak bu 'ilmi câhile bildürmedi / Cehl çevgânı bu topı urmadı
- 7085 Viridi bu 'ilmi Çalap 'âkillara / Şunlara kim 'ilm içinde kıl yara
Hâliya geldük sözüñ takrîrine / Bir nazar kıl Tañrı'nuñ takdîri ne
Gör kim ol Allah ne itdi n'eyledi / Kün didi kudret diliyle söyledi
Oldı 'âlem yir ü gök dutdı vücûd / 'Âlem içre ma'lum oldı fethü cûd
Gök mu'allak gör niçe durmuş yüce / Mülk-i rûhânîdür ol uçdan uca
- 7090 Yir murabba' niçe düşmiş döşenüp / Şark u garb u hem şimâl u hem cenûp
Gör bu taglar u deñizler niçedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Yiri gögi çün yaratdı ol İlâh / Ya'ni düzdi kullarıçun tahtgâh
Gök yüzün rûhâniler dutdı tamâm / Yir yüzi cismâniye oldı makâm
Halk geldi bî-hisâb u bî-şümâr / Âdemîzâd orta yirde ihtiyâr
- 7095 Çün yaratdı yir yüzinde Âdem'i / Âdeme kıldı musahhar 'âlemi
*Ve sahhara leküm mâ fi's-semâvâti vemâ
fi'l-arzı cemî'an 45/13*
Çün benî âdem cihânı dutdılar / Bir işit kim yir yüzinde n'itdiler
Hükm-ile çün dutdılar bu illeri / Geldi bu kez girdi deñze yolları

Bu deñizden geçmege kuvvet gerek / Kuvveti yitmeyene âlet gerek

Çünkü deñize girmek ister âdemî / Çâresi yokdur dahı illâ gemi

Ve'l-fülke tecrî fi'l-bahri bi-emrihi 22/65

7100 Pes bu kez muhkem gemi eylediler / Ya'ni anuñla deñiz geçmek diler

Geldük imdi ol gemi ahvâlini / Eydelüm bir bir niçe'ymiş hâlini

Kim deñizden geçmek anuñ niçedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür

Aña elbette sekiz nesne gerek / Şerhi birle eydeyüm gör ne gerek

Olmayınça ol sekiz nesne tamâm / Heft deryâ geçmedi bu hâs u 'âm

7105 İlk gerek kim ola bir kaynar deñiz / Kimse basmaduk ola anda ne iz

Âdemî-zâd anda yormış olmaya / Ol yanında kimse yir su bulmaya

Pâdişâhlar almaya ol illeri / Geçmeye çünkim deñizden yolları

Ol deñizde niçe dürr ola nihân / Hiç kimesne virmeye andan nişân

Çün deñizden 'âciz ola âdemî / Pes ola hâcet zarûretle gemi

7110 Kim anuñla dutalar deryâları / Ola meydân ol deñiz sahrâları

Ol gemi key mu'teber muhkem ola / Yidi günlük yol aña bir dem ola

Ok atarsañ yitmeye yügrişine / Şöyle gide dün ü gündüz işine

Gemi gire ol deñizde yügüre / Kim ne mülke 'azm iderse irgüre

Elemtere enne'l-fülke tecrî fi'l-bahri

bi-ni'meti'llâhi 31/31

İlla deñiz gemiye hiç girmeye / Deñiz aña yol vire ol virmeye

7115 Bu deñiz geçmegüñ oldur âleti / Şol hisâbsuz yazınuñ oldur atı

Çün gemi oldı bu kez yilken gerek / Kim ola aslı anuñ muhkem direk

Yilken anuñla ola kâyim-makâm / Şol havâdan yili ala ol müdâm

- Bu geminüñ perr ü bâlı ol ola / Kanad açdukça havâdan yil ala
Su yüzinde gemi anuñla yörir / Gemiye geñsüz bilüñ yilken sürir
- 7120 Bes gemi ol yilken ile yol alur / Yilken olmazsa gemi yoldan kalur
Yilken oldı yil gerek bu kez aña / Durmaz ayruk ol gemi çün yil öñe
Bu gemiler cümle mevkûfdur yile / Yil-durur ilten anı ilden ile
İlden ile gemi ilten yil-durur / Su yüzinde anı bu yil yildürür
Yil eger olmaz-ısa yormaz gemi / İrişimez maksuda bu âdemi
- 7125 Yile degmişdür Çalap'dan ol hüner / Su yüzinde gemiyi ol yil sürer
Pes yil olmazsa gemi yoldan kalur / Gerçi kim köyi dahı ursa alur
Yil dahı oldı bu kez lenger gerek / Ya'ni yügrürken anı egler gerek
Uşanur yohsa kenârda bu gemi / Garka varur anda cümle âdemî
Suya döklür anda ne halk var-ısa / Gark olur ger yâr u ger agyâr-ısa
- 7130 Lenger anı dutmayınçak kim dutar / Güci aña kimsenüñ kanda yiter
Pes bu lengerdür gemiyi egleyen / Gerçi Allah'dur belâdan bekleyen
Kamusı oldı bu kez üstâdı yok / Sanki aşdur tuzı yokdur dadı yok
Pes gerek elbette bir üstâd aña / Kim gemiçi eyde bu halk ad aña
Bu deñizde ol bile n'itmek gerek / Kankı şehre kaңaru gitmek gerek
- 7135 Yir yüzün dutmış ola düpdüz deñiz / Bilmeye hîç kimse anda yol u iz
Ol gemiçi şol deñizde yol bula / Kaңaru gitmek gerekdür ol bile
Gide dün gün ol deñizde ozmadın / Çıka ne mülke gerekse azmadın
Hem geminüñ kethudâsı ol ola / Şol deñiz dün gündüz aña yol ola
Hem geminüñ kethudâsı ola ol / Şol deñizlerüñ içinden çıka ol
- 7140 Çün gemiçi oldı bu kez bu gemi / Nişe gelür tolma-ısa âdemî

- Âdemiçündür bu tertîb kamusı / Kim bularuñ sınımaya anda nâmusu
Yohsa olur âdemî anda hacîl / Gark olup cümle olur hôr u zelîl
Bu gemi eylenmenüñ maksûdı ne / Şol kim ire âdemî maksûdına
Pes gemiler âdemî tolmak gerek / Yolına andan revân olmak gerek
- 7145 Uş dirildi geldi cümle hâs u ‘âm / Âdemî toldı gemi oldu tamâm
Âdemî oldu bu kez yokdur metâ‘ / Bî-metâ‘ anda niçündür bu sudâ‘
Bu metâ‘ ilden ile varsa gerek / Halk biribirine alup virse gerek
Ger metâ‘ı olmaz-ısa kişinüñ / Ol gemide revnakı yok işinüñ
Yâ metâ‘ iltür bu ilden ol ile / Yâ varur kim anda bir nesne ala
- 7150 Çün metâ‘ u nakd u zâdı olmaya / Ol gemiden kimse hîç dad almaya
Pes metâ‘ u nakd u zâd olmak gerek / Andan ol gemye kişi tolmak gerek
Pes gemiyye girmek olmaz bî-sebeb / Böyle tertîb eylemişdür ol Çalap
Bu sekiz nesne kim uş eytdüm saña / Takrir eylep kamusun öñden soña
Yine eydem her birinüñ adını / Kim bilesin ad içinde dadını
- 7155 Biri evvel şol deñizdür kim didüm / Şerhi birle saña takrîr eyledüm
Biri şol kim dilde adı gemidür / Deñize girmekligüñ ol emidür
Biri yilkendür gemide görseñe / Kim havâdan yil gelür doknur aña
Biri lengerdür kim ol egler gemi / Tâ ki garka varmaya bu âdemî
Birisi yildür ki hak emri-y-ile / Sürer iltür gemiyi ilden ile
- 7160 Biri şoldur kim gemiçi ol-durur / Bu deñizler düpdüz aña yol-durur
Biri höd halkdur ki tolmişdür gemi / Bu gemi girmek içündür âdemî
Biri hem halkuñ metâ‘ u zâdıdur / Kim deñize girmegüñ bünyâdıdur
Bu sekiz nesne-y-ile geçlür deñiz / Yohsa deñizde ne höd yil var ne iz

- İmdi bir gel dir ögüñ kendüzüñe / Kim bu ma'nî yüzi görne gözüñe
- 7165 Añlayasın bunda ma'nî ne'ydügin / Diñle imdi eydeyüm niçe'ydügin
- Bu meseldür kim didüm bir bir saña / Añlagıl bu ma'niyi batgıl taña
- Bu meseldür añlayasın hâlünü / Diñle imdi niçedür ahvâlünü
- Ol deñiz kim eytdüm uş 'âlem-durur / Kim Çalap emriyle her dem mevc urur
- Degme mevcinden kopar biñ dürlü iş / Dün ü gündüz kar u yağmur yaz u kış
- 7170 Bu deñizüñ kimse bilmez haddini / Hiç kimesne yıkmayupdur seddini
- Bî-hisâb u bî-kerândur bu deñiz / Bu deñizde yogdı evvel yol u iz
- Diledi Allah kim anda yol aç a / Bu kenârdan ol kenâra yol geçe
- Pes gemi eyledi ol hak deñize / Ol gemi tendür ki hak virdi bize
- Çün deñizdür bu cihân bilgil 'ayân / Pes gemidür bu surat bellü beyân
- 7175 Niçe yüz biñ gemiler bunda yörir / Yügrüşüben dünyada bagrın sürir
- Dünyada sûret yorisa gam degül / Dünyayı çün kendüye kılmaz kabûl
- Pes bu sûret dünyaya girmek revâ / Dünya girse sûrete eyler hatâ
- Nitekim suda gemi kuvvetlenür / Gark olur çün gemiye su atlanur
- Pes suratdur dünya deñzinde gemi / Ya'ni geldi dünyaya bu âdemî
- 7180 Hem gönüldür bu geminüñ yilkeni / Kim ne mülke dilese iltür anı
- Çün bu gönül yilkeni pervâz urur / Şol hevesden yiline karşı durur
- Ol hevâdan bir heves ograr aña / İlden ile iltür anı görseñe
- Men tereke'l-hevâ' etârehu fi'l-hevâ*
- Yâ hayırdur ol hevâ yâ mefsede / Hele iltür her birin bir maksada
- Bu gemide pes gönül yilken-durur / Ya'ni cismi her yire ilten-durur
- 7185 Yilken oldı yil gerek bu kez aña / Tañrı'nuñ emridür ol yil baksaña

- Kim tolar her dem gönül yilkenine / Añla imdi yili ne yikenine
Pâdişâh emri-durur halkı süren / İleden ilden ile rızkın viren
İlla niyyet hayra dutsa hış olur / Hayr niyyet yine hayra tuş olur
Innema 'l-a 'mâlu bi 'n-niyyâti ve li külli imrin mâ-nevâ
- Bu gönül yikenine ol yil tolar / Sûreti ilden ile ol yil salar
- 7190 Pes emirdür işleyen her bir işi / Hiç emirsüz kadasa varmaz kişi
Yil dahı oldı bu kez lenger gerek / Lengeri depretmege key er gerek
Pes şerî'atdur geminüñ lengeri / Kodı anı ol cihânuñ serveri
Ger şerî'at lengeri asılmaya / Bu hevesler şûrişi basalmaya
Sümme ce 'alnâke 'alâ şerî'atin
mine 'l-emri fettebi 'hâ 45/10
- Pes gönülden çok hevâsetler kopar / Ol heveslerden siyâsetler kopar
- 7195 Gerçi kim Hak emridür halkı süren / Her birini maksudına irgüren
Bu şerî'at dutmasa halkı dölek / İrdügi yirde bu halk olur helâk
Pes şerî'at lengeridür bu tenüñ / Cümle halkuñ hem benüm ü hem senüñ
Cümle oldı kanı bu kez keştibân / Kim anuñ hükminde gerek hemkinân
Ol 'akıldur kim Çalap virdi bize / Bizi alup ol girür bu deñize
- 7200 Kaңaru gitmek gerekdür ol bilür / Ol-durur kim bu deñize yol bulur
Añla uymışdur deñizde bu gemi / Ya'ni kim 'akla uyupdur âdemî
Halkı 'akl iltür âhir maksûdına / Ya'ni başlar eyledür ma'bûdına
Pes 'akıldur bu gemiçi şeksüzün / Halkı azdurmaz dünin ü gündüzün
Ol gemiçi oldı bu kez bu gemi / Toptolu olsa gerekdür âdemî
- 7205 Ya'ni kim 'akluñ gerek fikri ola / Ol fikirden bu surat gemsi tola

Kezâlike yübeyyinu'llâhu lekümü'l-âyâti

le'alleküm tetefekkerûne 2/266

fi'd-dünyâ ve'l-âhireti

Degme bir fikrûñ ola bir maksudı / Gerçi birdür kamusınuñ ma'budı

Her kimüñ kim fikri yokdur kendüde / Şöyle bil kim kimse yokdur gemide

Gemi anuñçun olur kim halk tola / Âdemî oldur kim anda fikr ola

Pes geminüñ âdemîsi fikr-imiş / Kim dutupdur her biri bir dürlü iş

7210 İmdi bu fikre gerekdür hış 'amel / Nişe gelür hîd 'amelsüz ol emel

Ya'ni olmazsa metâ'ı kişinüñ / Hiç gemide revnakı yok işinüñ

Pes 'ameldür âdemîde key metâ' / Ol 'amelsüz kişi dek darta sudâ'

Ol sekiz nesne kim urdukdi misâl / Uş tamâm oldı dahı yokdur mecâl

Âdemi gör kim meseldür 'âleme / İmdi bir bak 'âleme vü âdeme

7215 Gör mukâbil geldi dünyâ deñize / Mevc urur her dem deñiz karşu bize

Hem bu sûret dünya deñzinde gemi / Oldı anın yügrışür her âdemî

Hem havâda bu gönül yilken gibi / Açılıpdur aña beñzer tertibi

Hem Çalap emri dahı beñzer yile / Kim sürer iltür bizi ilden ile

Hem şerî'at lengere beñzer tamâm / Halka oldur gösteren hadd u makâm

7220 Hem bu 'akl oldı gemiçi dünyede / Ya'ni yol iz bilen oldı iy dede

Hem fikirdür bu gemide âdemî / Nitekim halkdur tolu her bir gemi

Hem 'amel bu fikr elinde kâledür / Nitekim halkı ilden ile iledür

Kâlesüz ilden ile yoryan kişi / Renci zâyi'dür ü hem bitmez işi

Bu hikâyet uş tamâm oldı tamâm / Âdemî gemye mesel geldi tamâm

7225 Ol sekize bu sekiz kâbil-durur / Ya'ni kim sen ne'ydüğüni bildürür

- Çün deñizdür dünya sen anda gemi / İmdi ne'ymiş gör selâmatlık emi
Ol işi işle selâmat çık uça / Tag gibi mevc olmaya senden yüçe
Deñize girse bu gemi gemye ne bâk / Çün deñiz gemye gire olur helâk
Geldi bunda evliyâ vü enbiyâ / Bir nazar kıl 'akl-ıla bu ma'niye
- 7230 Girdi bunlar dünyaya gördi zamân / Aldı viridi dünyada sürdi zamân
İlla kim dünyâ bulara girmedi / Göñle dünyâ girmege yol virmedi
Ger hevesler yili gâlib oldısa / Uşbu göñül yilkenine toldısa
Bu şerî'at lengerini asdılar / Anuñ-ıla şerr ü şûrı basdılar
Hôş selâmet çıkdılar bu dünyeden / Añla imdi ol selâmatlık neden
- 7235 Dünyaya girmekligüñ pes 'aybı yok / Gam degül bu dünyelik olursa çok
İlla dünya göñlüne yol bulmasun / Key sakın kim gemiye su tolmasun
Gâlib olursa saña devrân yili / Kim neye sunsañ ire nefsuñ eli
Bu şerî'at lengerin çöksü bırak / İltmesün ol yil seni yoldan ırak
Hem deñizde bu gemi gark olmasun / Ya'ni kim şeytan imânun almasun
- 7240 Tâ selâmat iresin maksûduña / İltessin sıdk u safâ ma'bûduña
'Âşık uşbu pendî virür kendüye / İlk gerek kim sözine kendü uya
*Yâ eyyühe'llezîne âmenû lime tekûlüne mâlâ tef'alüne kebûra
makten 'inda'llâhi en-tekûlu mâ lâ-tef'alüne 61/2-3*
Tâ halâyık hem göre hem işide / Uşbu 'ilm andan bu halka iş ide
Her metâ'uñ kıymetin issi bilür / Kıymetin bildüg-içün assı bulur
Kimsene kim ma'ni kadrin bilmedi / Ol hakîkatdur ki ma'nî bulmadı
Elhamdu li'llâhi bel ekseruhüm lâ-ya'lemûne 16/75
- 7245 Gevheri sarrâf elinde göresi / Viren alan oldur andan sorası

Kimsene kim görmedi vü dutmadı / Ne bile çün almadı vü satmadı

Kâle ‘aleyhisselâm; *men lem yezuk lem ya ‘rif*

İy Çalap sen rûzı kılğıl kullara / Uşbu ma‘nî hönını yohsullara

‘İşkın artur sıdk-ıla diñleyenüñ / Uşbu sözden hâlini añlayanuñ

İy Kerîm-i bî-niyâz u kârsâz / Çâre-i bî-çâregân-ı höd bisâz

EL-BÂBÜ’T-TÂSİ’ Fİ’T-TÜSÂ’İYYİ

7250 Bâb-ı tokzınçıda bu on dâsitân / Ma‘lum eyler kim hudâvend-i cihân

Tokuz adın urdı bunçaya hisâb / Hemçünân ki nüh nüfûs ü nüh hicâb

DÂSİTÂN-I EVVEL DOKUZUNÇI BÂBDAN

BEYÂN-I TAHKİK-İ HİLKAT-İ NÛR-I MU-HAMMEDİ ‘ALEYHİSSELÂM İDER BİL KİM HA

RINI YARATDI VE OL NÛRDAN DOKUZ

FELEK YARATDI VE EFLÂK ESERİN

‘ÂLEM-İ CİSMÂNİYE GÖNDERDİ

TERTİB-İLE

Kanı ol sıdkı bütün mü’min eren / hak yolında cân u ten terkin uran

Diñlesün key sıdk-ıla vü cân-ıla / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla

Mustafâ medhin ‘ayân-ender-‘ayân / Eydeyüm bir bir beyân-ender-beyân

7255 Ten kulagı işidimez bu sözi / Görimez ma‘nî yüzün bu ten gözi

Cân kulagı işidür ma‘nî sözin / Hem gören cân gözidür ma‘nî yüzün

Her kimüñ cânında varsa göz kulak / hak yolında ol uyandı oldı sak

Añlayan oldur bu söz ma‘nîsini / Niçe dîndür ol bilür İslâm dini

Ol bilür kim kim-durur ol Mustafâ / Anuñ-ıçun kavlına kıldı vefâ

7260 Kavlı kâyim şer‘i bâkîdür anuñ / Pîşrevi oldur kamu yol varanuñ

Yirde gökde ber-güzîde ol-durur / Hem resûldür Tañrı'dan hem kuldurur
Dilerem kim anı takrîr eyleyem / Dile sıgmaz sözi niçe söyleyem
Niçe eydem ben anuñ takrîrini / Meger eydem biñ sıfatdan birini
Göñlüme şol ma'nî kim yüz gösterür / Vâcib oldı eydeyüm çün el virür
7265 hâliyâ kıldum tevekkül uş hak'a / Cân içinden kopdı bu söz mutlaka
Girelüm imdi bu söz takrîrine / Bir nazar kıl pâdişâh takdîri ne
İşid imdi n'eyledi ol pâdişâh / İlk kime kıldı hitâbı ol İlâh
Kâf u nûna geldi evvel ol hitâb / Yog-iken bu bâd u âteş hâk ü âb
Togmadugdı nüh felek heft âsumân / Ne sitâre var-ıdı ne ins ü cân
7270 Togdı evvel kâf u nûndan 'akl-ı kül / 'Akl-ı külde gizledi genc ü usûl
Kendüsiyçün anı genc-hâne eyledi / Kim bilür kim anuñ-ıla n'eyledi
Âyine kıldı anı kendüzine / Saykal urdı dutdı karşı yüzine
Çün teferrüc kıldı kendü yüzini / Sevdi vü sevdürdi hem kendüzini
Yuhibbuhüm ve yühibbûnehû 5/54
Ol mahabbet Tañrı'dan bir nûr-ıdı / Kim bu yir gök yog-iken ma'mûr-ıdı
7275 Ehl-i dâniş 'akl-ı kül dirler aña / Ata oldur kamuya öñden soña
Togdı andan nefsi-i kül dutdı vücûd / Ol eserdendür bu cümle feth ü cûd
Eyledi anuñ nurından nüh felek / 'Arş u kürsi yir ü gök ins ü melek
Virdi sûret virdi ad u virdi iş / Anda oldı dün ü gündüz yaz u kış
Degme birne virdi bir dürlü hüner / Kimi kâyim kimi hî durmaz döner
7280 Her birinüñ işi birle adını / Eydeyüm kim bilesin söz dadını
İlk yaratdı kudretinden 'akl-ı kül / Ol-durur evvel gelen ol ulu kul
Togdı andan nefsi-i kül dutdı kıyâm / Oldı ol 'akl-ı küle mülk ü makâm

- Nefs-i külden togdı bu kez nüh felek / ‘Ulvi vü süflî vü hem ins ü melek
Kodı ol tokuz felekde tokuz iş / Her birisi işleyüdür bir öz iş
- 7285 Her birisi bir işe hâkim-durur / Kim-durur eyden ki bunlar kim-durur
Her birinüñ işini eydem saña / Diñle imdi niçedür õñden soña
Hak bulara ‘arşı bünyâd eyledi / ‘Arş ‘azîmdür dip anın yâd eyledi
‘Arş-durur bu nüh felekden yigregi / Hem bularuñ başıdur ol hem begi
Nefs-i kül cisminde ‘arş hemçün dimâg / Andan olur ‘akl-ı kül aña çerâg
- 7290 Rûşen ol nûrdan bu cümle mahlukât / Yir ü gök ü cism ü cân u ‘akl u zât
Ol-durur ol Allah öğdügi sirâc / Oldur âhir kamunuñ başında tâc
Ve dâ‘iyen ila’llâhi bi-iznihî ve sirâcen
münîra 33/46.
- Geldük uş ol nüh felek takrîrine / Görelüm bir işi ne tedbîri ne
Bunları Allah neden kılmış-durur / Sûrete bunlar niçün gelmiş-durur
Çün takazâ kıldı Allah dilegi / Kim cihânda biline mahlûk yigi
- 7295 ‘Akl-ı külden ‘arş u ‘arşdan sâbitât / Eyledi viridi aña kâyim sıfât
Ba‘zı ad eydür aña felkü’l-bürüc / Ahterân andan togup kıldı hurüc
Bunları hak anda ilk cem‘ eyledi / Kendü nûrın ortada şem‘ eyledi
Degme birne viridi andan bir nasîb / Tâ cihânda zâhir ola ol habîb
Ol mahabbet kim Çalap’dan var-ıdı / Bil kim ol ‘akl-ı küle mi‘mâr-ıdı
- 7300 ‘Akl-ı kül beñzer tene ol cân gibi / Kondı ‘arş üzre tamâm sultân gibi
Çünkü degdi Tañrı’dan ol baht aña / Oldı tokzınçı felek hem taht aña
Urdı anda tahtını dutdı makâm / Nüh felek pes zîr-i dest oldı tamâm
Diledi kim hak anı bu ‘âleme / Göstere sermâye vire âdeme

- ‘Ulvideyken indüre bu süfliye / Ola andan evliyâ vü enbiyâ
- 7305 Pes dirildi heft müdebbir bir yire / Varmadın her bir müdebbir bir yire
Allah emri birle tedbîr itdiler / İşid imdi her biri kim n’itdiler
Gizlü genci gösterüp açmag-ıçun / ‘Âleme ol rahmeti saçmag-ıçun
Süfliye inmeg içün ol ‘akl-ı kül / Ol mahabbet nûrı ol genc-i usûl
Ya‘ni kim ol Mustafâ gelmek-ıçün / Yir ü gök ehli anı bilmek-ıçün
- 7310 Allah emriyle bular bu tedbiri / Düzdi vardı yirlü yirne her biri
Her biri bir iş içinde viridi dad / Kâyım oldı âb u âteş hâk ü bâd
‘Âlem-i süflî tamâm oldı tamâm / Sûret-i cismâniye oldı makâm
Geldi ol dördden bu cismânî vücûd / Ol vücûddan kopdı bunca fethü cûd
Oldı yirde ma‘din ü bitdi nebât / Geldi hayvân dünyaya dutdı sebât
- 7315 Geldi andan soñra Âdem dünyaya / Ol gerek kim kamuya hükm eyleye
Cümle halkuñ yigregi âdem-durur / Her neye kim hükm iderse el virür
Kamudan âdem anın oldı güzîn / Geldi zâtında bile hatm-ı nigîn
Mustafâ nûrın alup geldi bile / Lâcerem ins ü melek secde kıla
Geldi Âdem’den Nûh’a pes ol nişân / Ol Muhammed nûrı ol genc-i nihân
- 7320 Kondı zâtında Nuh’uñ dutdı sebât / Ol tufândan Nûhanın buldı necât
Geldi İbrâhîm Halîl’e ol eser / Ol sebebden Nemrud’a buldı zafer
Mustafâ nûrın dutagelmiş-idi / Anın İbrâhîm Halîl olmuş-ıdı
Geldi bu kez işid ol İsmâ‘il’i / Pâdişâhdur cümle fi‘lûñ fâ‘ili
Kesmedi anı bıçag u geldi koç / Ne sebebden aña kurbân oldı koç
- 7325 Uşbu ‘izzet kamusı ol nûr-ıçun / Sanma kim ma‘sûm u yâ mestûr-ıçun
Gitdi ol nûr Yûsuf’a geldi bu kez / Menzili Yûsuf yüzi oldı bu kez

- Çâh içinden câha irmek Yûsuf'a / Ol sebebden oldu âhir iy safâ
Mûsi bin 'İmrân'a geldi bu kez ol / Anuñ-ıçun Nîl açıldı viridi yol
Kendü geçdi kaldı Fir'avn oldu gark / Bu haberden toldı cümle garb u şark
- 7330 Dâvud'a geldi bu kez ol mahz-ı nûr / Mum anuñçun oldu elinde demür
Şol halîfe oluban hükm itdügi / Ol kulavuzlaydı togru gitdügi
Vardı Dâvud'dan Süleymân bahtını / Açdı kim yıl götürürdi tahtını
Âdem ü perrî vü cinnî kurd u kuş / Ol sebebden râm-ıdı cümle vuhûş
'İsa'nuñ nefsindeki ol nûr-ıdı / Anuñ-ıçun ol nefes ma'mûr-ıdı
- 7335 Kanda kim kılsa demîde ol nurı / Ol sa'atda mürde olurdu diri
Gitdi 'İsâ kaldı ol nûr bir zamân / 'İsa göge agdı ol oldu nihân
Zerrelerden dil oluban söyledi / Ya'ni halkı hak anuñla toyladı
Ba'zıda hikmet olan ol nûr-ıdı / Her kime kim irse rencin yur-ıdı
Ba'zıda oldu dilîr ü şîr-gîr / Ol eserdendür bu cümle dâr u gîr
- 7340 Ba'zıda oldu fesâhat açdı dil / Toptolu oldu 'âleme bu kâl-u-kîl
Toldı 'âlem müşkilât u mu'dilât / İmdi hall olsa gerek bu müşkilât
Lâzım oldu gelmege pes bir vücûd / Kim kıla cümle 'ukûl anda sücûd
Ol ola bu cümle halkuñ yigregi / Hem ola her dü cihânun ol begi
Dîni İslâm u sözi tevhîd ola / Tahtı minber evleri mescid ola
- 7345 Mülk içinde ol ola sâhib-kırân / hükmüne münkâd ola cümle cihân
Leşkeri mü'min ü hem harbî ola / Kendü ne şarkî vü ne garbî ola
Adı Ahmed ola işi mu'cizât / Anda hall ola bu cümle müşkilât
Ol kişi pes vâcib oldu kim gele / Dünyada İslâm dini ma'lûm ola
Takdir oldu Tañrı'dan uşbu işe / Kimdür anuñ hükmüne eyde nişe

- 7350 Çün irâdet oldı kim ol ‘akl-ı kül / Göstere bu dünyada resm ü usûl
‘Akl-ı kül kim Tañrı’dan nîg baht-ıdı / ‘Arş aña hem mesned ü hem taht-ıdı
Ya‘ni tokzınçı felekdeydi mukîm / Zîr-i pâ olmışdı ol ‘arş-ı ‘azîm
Çün Çalap’tan degdi bu ikbâl aña / Kıldı peygâamberler istikbâl aña
Ya‘ni rûh-ı enbiyâ varmış-ıdı / ‘Arş öñinde kamusı durmuş-ıdı
- 7355 Cümle durmuşlardı anda intizâr / Tâ gele dip ol latîf ü ihtiyâr
Pâdişâhdan oldı ol emr ü rızâ / Kim ine yir yüzine ol kethudâ
Âb u âteş bâd u hâki cism aña / Ola hem *mim hı* vü *mîm dal* ism aña
Hak’dan emr olmuş-ıdı cümle kula / Kim aña her birisi kullık kıla
Tâli‘ ü devlet aña evvel kadem / Yazmış-ıdı levhüstinde kalem
- 7360 Tañrı’dan degmiş-ıdı bu baht aña / ‘Arş anuñçun olmuş-ıdı taht aña
Geldi ‘arşdan kürsiye indi bu kez / Anda ol sekzinçi eve kondı bu kez
Ol eve Felekü’l-bürüc eydür kitâb / Ay menâzil andan alur gün hisâb
Tebâreke ’llezî ce ‘ale fi’s-semâ’i bürücen
ve ce ‘ale fihâ sirâcen ve kameren
münîren 25/61.
Anda varmışlardı rûh-ı enbiyâ / Cümle eydürlerdi *iy server biyâ*
Çünkü geldi ‘akl-ı kül ol menzile / Cümle ‘arş ehli bile geldi bile
- 7365 Geçdi yidinçi göge dutdı makâm / Kim Zuhâl hâkimdurur anda müdâm
Çünkü taht urdı ol evde ‘akl-ı kül / Yidi yılduz cümle geldi oldı kul
Sanki kuldur her biri halka-begûş / Geydi hırka cümle kıldı cür‘a nûş
Tecrid oldı her biri sermâyesin / ‘Arza kıldı nakd u cins ü mâyesin
Tâc-ıla odı Zuhâl kodı ilerü / Nişe kodı tâc-ıla odı ilerü

- 7370 Ya‘ni cismüñ başına ben tâc u ram / Hasmuñı hâr eyleyü oda sürem
Müşterî hem iki nesne ortaya / Kodı ya‘nî dâd u istâd eyleye
Ya‘ni mülki cümle milletden alam / Saña virem hâkimin senden kılam
Mirrih eytdi ben dahı hem iki iş / İşleyem her dem senüñçün yaz u kış
Ya‘ni virem döstlaruñ elne kılıç / Hem diyem düşmenlerüñ boynını bıç
- 7375 Şems eyitdi iki nesne ben dahı / Hidmet olsun tapuña benden dahı
Ya‘ni şarkdan garba hükmüñ irişe / Mâni‘ olup eytmeye kimse nişe
Degdi nevbet Zühre’ye ol hış nigâr / İki nesne ol dahı kıldı nisâr
Ya‘ni kim sen şâd u düşmen kaygulu / Bunlar ola bed-hû sen gökçek hulu
Zühre ardınça ‘Utârid geldi hem / İki iş kıldı nisâr ol muhteşem
- 7380 Ya‘ni kim ‘ilm ü hüner iksi bile / Hem bile hem bildügi elden gele
Bu kez in geldi Kamer ol hıdmete / İki iş kıldı nisâr ol ‘izzete
Ya‘ni gökçek reng ü hem togru hisâb / Gitmeye ol olmaya hergiz harâb
Çün yidi yıldız anı toyladılar / Her biri hıdmet nisâr eyledir
Her birinüñ hıdmetin kıldı kabûl / Geçdi bu kez ol makâmdan ‘akl-ı kül
- 7385 Menzil oldı aña bir bir nüh felek / Hıdmete baş urdı insân u melek
Her birinüñ mülkine kıldı nazar / Hele geldi anda kim vardı Kamer
Taht uruban anda kondı bir zamân / Tâ ki geldi dünyaya Âhir-zamân
Va‘de oldı kim ine yir yüzine / Sûret olup görine halk gözine
Ay varuban muştılamak diledi / Vardı ‘âlem halkına muştıladı
- 7390 İndi ol togru Hadîce tahtına / Bildürüp ol ‘âlemüñ nîg-bahtına
Eytdi uş Âhir-zamân peygamberi / Geldi ol cümle cihânuñ serveri
Hâzır olgıl kim geliser ol saña / Emr-ile çift olırsarın sen aña

- Söz üküştür hele geldi Mekke'ye / Giriser ya'ni ki nakş u sikkeye
Var-ıdı bir nûr Âdem'den berü / Seyr iderdi cânda ol demden berü
- 7395 Eytdüm idi âhir anuñ hâlini / Niçe geldi bir bir ahvâlini
Geldi 'Abdullah alnında durur / Eyle san 'aks-i güneşdür balk urur
'Âlem-i 'ulvî vü süflî oldı bir / Ma'lum oldı 'âleme ol gizlü sır
Ya'ni geldi sûrete dutdı vücûd / Bütler oldı ser-nigûn kıldı sücûd
Ol nişân kim olmış-ıdı 'ulvide / Ma'lum oldı kamusı bu süflide
- 7400 Ol kalem yazduğı baht oldı 'ayân / Zîr-i dest oldı aña cümle cihân
Anda 'arş olmışdı aña tahtgâh / Bunda şer' oldı çün âhir 'aks-i mâh
Anda menzildi aña Felkü'l-bürûc / Bunda uş Mekke kim ol kıldı hurûc
Anda olmışdı yidi kat gök makâm / Bunda mülk oldı yidi iklîm tamâm
Anda kılmışdı yidi yıldız nisâr / Bunda geldi cümlesi ol kârübâr
- 7405 Bunda ol işler kamu ma'lûm-durur / Anuñ-ıçun cümle halk mahkûm-durur
Bu sıfat bu şerhü bu vâsf u beyân / Bir işitgil kim kimüñdür ol nişân
Ma'nide ol 'akl-ı küldür iy safâ / Sûret içre adı kimdür Mustafâ
Dôstlığıçun vir salâvât 'ışk-ıla / Tâ saña yarın şefâ'at ol kıla
Ol-durur pes ilk gelen ol ulu kul / Âhir anuñ 'aklıdur ol 'akl-ı kül
- 7410 Ayruğı cümle anuñ cüzvî-durur / Her çî kim 'ulvî vü yâ süflî-durur
Hak anı sevdi anın var eyledi / Pes habîbüm diyüp ikrâr eyledi
'Âlem içre ber-güzîde ol-durur / Âdemîde nûr-ı dîde ol-durur
Tâ-kıyâmet hükmi kat' olmayısar / Aña münkir kimsene kalmayısar
Ol anuñ dörd yarı kim vardur dürüst / hak yolında her biri çâlâk ü çüst
- 7415 Râzı olsun hak bulardan tâ-ebed / Bî-hisâb u bî-şümâr u bî-'aded

- Bu sıfat bu bast u bu şerhü beyân / Pâdişâh emri-durur bilgil ‘ayân
Ol emirden daşra nesne yok-durur / Uşbu fi‘lün fâ‘ili ol hak-durur
Bu hikâyet uş irişdi âhire / Aslı birdendi yine bitdi bire
Ben bu sözi okımadum yazudan / Yâhud eyle sanmañ eydem yazıdan
7420 Ne kim anuñ vasfin eytdüm söz-ile / Böyle gördüm bir bir anı göz-ile
Kâf u nûndan bile togdum şeksüzün / Anda gördümdi anuñ görklü yüzün
Anda anuñ hizmetindeydüm bile / Bile geldüm tapuda her menzile
Nüh felekden bile geçdüm bir bir / Ma‘lum anın oldı baña uşbu sır
‘Ulviden hem bile indüm süfliye / Kankı ‘âkıl irişe bu ma‘niye
7425 Hem anuñla bileyem şimdi dakı / Hiç gümânsuzdur bu söz Tañrı hakı
Eyle san gevdemdeki cânumdur ol / Gönlüm içre sıdk u îmânumdur ol
Çünkü mü’minler anuñ cüzvî-durur / Pes bilün kim kamusı ‘ulvî-durur
Şol güneş nûrı gibi kim yir yüzün / Dutdı lîkin aslı oldur şeksüzün
Gün nuru ayru degül günden bilün / Bilelik ma‘nîsini bundan bilün
7430 Pes bilün kim kimde ikrâr var-ısa / Kim Muhammed dînine uyar-ısa
Bellü bilün ayru degül andan ol / İçerü bir gizlü gencdür cânan ol
Aslı oldur cümle peygâmblerün / Serveri oldur kamu serverlerün
Evliyâ hem cümle anuñ fer‘idür / Kamusına ol çerâgdan degdi nûr
Hâlıkun şol gizlü gencin açan ol / Gösteren hem halka oldur dogru yol
7435 Hâlık u mahlûk arasında nişân / Vasita ol vâsıl oldur bî-gümân
Rahmet andan togdı düşdi ‘âleme / Artadur günden güne demden deme
Vemâ erselnâke illâ rahmeten li’l-

‘âlemîne 21/107

Ol-durur mü'minleri ilten hak'a / Kim uyarsa ol bula 'ömr-i bekâ
'Âşık'a medhi anuñ yavlak şirîn / N'eylesün kim eydemez biñde birin
Ma'lum olmaz dil-ile bu vasf-ı hâl / Bahr-ı 'ummân bardaga sıgmak muhâl

7440 Kimse kim yir yüzini dutmuş ola / Cümle halkuñ 'aklını utmuş ola
Niçe eyde bu dil anuñ şerhini / Zerreden kim ne bile ol ma'deni
Anı kimse niçe eyde nutk-ıla / Hôşdur aña tâbi' olmak sıdk-ıla
Yarın andan Hak bizi ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

İKİNCİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM HAK TA'ÂLÂ DOKUZ

TABAKA NESNE 'ADEMDEN VÜCÛDA

GETÜRÜPDÜR VE HER NESNE Kİ BU

'ÂLEMDE MEVCÛDDUR BU DOKUZ

TABAKADAN HÂLİ DEGÛL

7445 Yine gönlüm taldı ma'ni deñzine / Dür çıkarmak diledi yir yüzine
Kim anuñla kamu yohsul bayıya / 'Akl u cân andan gerek ni'met yiye
Gayb içinde vâkı'ı çok nesne var / Kim aña halkuñ eli irmez i yâr
Çün hicâbdan çıkdı düşdi ellere / Tesbiholdı dilde düşdi illere
Nesne vardur kim aña halk iremez / Uşbu sûret gözi anı göremez
Nesne var kim eydemez bu dil anı / İşid imdi nedür ol bir bil anı

7450 Kudretinden pâdişâh bu dünyada / Niçe mahlûk eyledi geldi ada
Her biri ne işdedür cümle görür / Kesmedin günden güne rızkın virür
Her birinüñ hâli ma'lûmdur aña / Ma'bud oldur kamuya öñden soña
Hâlikuñ höd halkı çokdur dünyada / Niçe eydem vasfını gelmez ada

- Bî-hisâb u bî-şümâr u bî-nişân / ‘Âlem içre âşikârâ vü nihân
- 7455 İlla tokuz dürlü halkuñ vasfını / Eydeyüm kim bilesin söz aslını
Bu tokuz ol nüh felekdendür i yâr / Kim Çalap gökden yire kıldı nisâr
Hem cemâddur bu tokuz hem cânlıdur / Her biri bir iş içinde sanlıdur
Bunlaruñladur cihânuñ revnakı / Diñle imdi niçedür ‘ilmin okı
Eydeyüm her birinüñ ismi nedür / İsm içinde fi‘li vü cismi nedür
- 7460 Geldük imdi her birinüñ adına / Añlagıl kim kendü ne’ymiş adı ne
Birisi ma‘din-durur ol kenz-i hâk / Anuñ-ıçun oldı cümle kân zi-hâk
Cümle cevher ma‘dini andan gelür / Aslına bak bir anuñ kandan gelür
Kân-ı ma‘din kim bu yir altındadır / Bellü bilüñ yir anuñla zindedür
Kankı toprakda ki cevher olmadı / Oldur ol kim hîç hâsıl gelmedi
- 7465 Cevherüñ aslı kevâkibden-durur / Ol kevâkib cân u cevher ten-durur
Bu ma‘âdin sırrıdur yılduzlaruñ / Göredur her dem anı hîd gözlerüñ
Görseñe altun güneşdür akça ay / Bâzar içinde yorır yıl on iki ay
Bâzaruñ ayı günü bunlar-durur / Bunlaruñla halk işin gücin görür
Halk içinde olmasa altun gümüş / Zulmet içre gark olaydı her bir iş
- 7470 Altun akçadur cihâni gösteren / Halkı yoklık zulmetinden kurtaran
Pes ma‘âdin ol tokuzdan biridür / Gerçi yirdedür velî gök nûrıdur
Gel ikinçi n’eymiş anı gör bu kez / Ger bilimezseñ bilenden sor bu kez
Ma‘lum olsun ol dahı ismi-y-ile / Adı vü fi‘li nedür cismi-y-ile
Şol nebâtdur ol ki bu yirden biter / Dürlü dürlü ni‘met olur huşk u ter
- 7475 Dürlü reng ü dürlü şekl ü dürlü ad / Gizlüdür bunlarda dürlü dürlü dad
Hak buları mahluka rızk eyledi / Cümle halkı bunlaruñla toyladı

Gerçi halkuñ rızkı bu yirden togar / İlla rızkuñ aslı ol gökden yagar

Ve fi's-semâ'i rızkuküm vemâ tû'adûne 51/ 22

Ol deñiz kim 'arş anuñ üstindedür / Kamu nesne anuñ-ıla zindedür

Cümle şey'üñ dirliği andan-durur / Sanmañuz kim yaluñuz cândan-durur

7480 Bu nebâtlar hem müfiddür hem muzır / Hâsiyet vardur bularda bî-nazîr

Hem bu 'akla nefse kuvvet arturur / Hem bu cism anuñ-ıla kâyim-durur

Pes nebât ol kuvveti gökden dutar / Gerçi kendü tohm-ıla yirden biter

Uşbu kuvvet cümle gökdendir aña / Anuñ-ıçun uzanur gökden yaña

Ol dahı bitdi bu kez hayvânı gör / Şol tokuzdan biri oldur anı gör

7485 Hem üçinçi cinsi halkuñ ol-durur / Dürlü ni'met dünyaya ol toldurur

Hem bu halkuñ rızkına oldur sebep / Anı şol tertîbde komış ol Çalab

Kimisi atdur kim ol binmek-içün / Kimisi etdür kim ol yinmek-içün

Ve'l-hayle ve'l-bigâle ve'l-hamîre

li-terkebûhâ vezîneten 16/8

Kimisi boynı-y-ıla yirler söker / Kimisi ilden ile yükler çeker

Kimi yügrür cânavarlar döndürür / Kimi kuş olur havâdan indürür

7490 Her birinde işlenüdur bir hüner / Yir yüzi toldı bulardan pür hüner

Eytmeñüz kim bu hüner cismânîdür / İşleden cismi bu cismüñ cânıdur

Pes bulara nüh felekdendir bu cân / Gerçi kim cân emr-i hak'dur bî-gümân

Ve yes'elûneke 'ani'r-rûhi kuli'r-rûhu

min-emri rabbî 17/85

İmdi ko hayvânı git insâna gel / Ol hayâlden geç bu gerçek cânâ gel

Ol tokuzdan biri bu insân-durur / Dirliği dirlik ü cânı cân-durur

7495 Geldi insân oldu dördinçi gürûh / Bunlara oldu musahhar deşt ü kûh

Hak bulardan virdi peygâamberleri / Bunlar oldu ‘âlemüñ serverleri

Hem bulardan kopdı sultân virdi dâd / Dıtdı bu mülki tamâmet çıkdı ad

Yâ kavmi ’zkurû ni ’meta ’llâhi ’aley-küm

iz ce ’ale fi-küm

enbiyâ ’e ve ce ’aleküm mülûken

5/20.

Hem bahâdur kopdı bunlardan dilîr / Uñradı bu ‘âlem içre hemçü şîr

Hem bulardan kopdı bunça müşk-mûy / Mukbilât u mü’minât u hüsn-i hûy

7500 Enbiyâ vü evliyâ bu dünyede / Bu kısımdan geldi âhir iy dede

Bunlaruñçun indi gökden dörd kitâb / Bunlara geldi beşâret hem ‘itâb

Kamudan yig bunları sevdi Celîl / Ol mahabbet bunlara oldu delîl

Pes bulardur kim kılır ‘ahde vefâ / Hem bulardan kopdı âhir Mustafâ

Ol dahı bitdi bu kez gör kim melek / Kim bularuñ yurdıdur ol nüh felek

7505 Hem bişinçi cinsidür halkuñ bular / Bunlara virdi Çalap görklü hular

Zikr ü tâ’atdur bularuñ işleri / Yok-durur ayruk dahı teşvîşleri

Anda ne dün var ne gün ne yaz u kış / Allah emridür bulara her dem iş

Ne uyur bunlar u ne yir ne içer / Bilmezüz belli ki ne yir ne içer

Hônları vardur velî rûhânidür / Bunlaruñ cismi bu halkuñ cânıdur

7510 Ne asâyîş var bularda ne emek / İşleri ol hak rızâsın istemek

Yumşanupdur her biri bir yumışa / Kim ne zehre oldu kim eyde nişe

Hakk-ıla işler bular her bir işi / hükmine karşı inan durmaz kişi

Pâdişâhuñ leşkeridür pes bular / Niçe kim çok leşker oldu basdılar

- Ma'lum oldı ol dahı niçe'ydügin / Dirligi ne'ymiş ü kendü ne'ydügin
- 7515 İmdi gel altınçı cinsi gör bu kez / Aslı ne'ymiş hem anuñ bir sor bu kez
- Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla
- Şoldur ol kim adı İblis'dür 'ayân / Cân-ı bincân kavmıdur bellü beyân
- Bunları oddan yaratdı ol Cefîl / Vardur âhir aña Kur'ân'da delîl
- Ve halaka 'l-cânne min mâricin min nârin 55/15*
- İlk göge agmışdı ol dirlig-ile / Yire indi soñra müdbîrlig-ile
- 7520 'Ucb-ıla kibr eyledi kendüzine / Anuñ-ıçun ud getürdi yüzine
- Secde kıl dip kılmadı ol Âdem'e / La'net oldı adı çıkdı 'âleme
- Fesecede 'l-melâ'iketü küllühüm ecma'üne illâ İblise ebâ...*
- 15/30-31*
- Müfsid ü hem müdbir oldı dünyede / Mâyadur andan biter her mefsede
- Her vücûduñ gögsine girmişdür ol / İy niçe cânlara zahm urmuşdur ol
- Yuvesvisu fî-sudûri 'n-nâsi 114/4.*
- İy niçe reh-revleri yoldan kodı / Ana uydı yolını elden kodı
- 7525 İy niçe menzil erin pest eyledi / İy niçe tâ'atları nîst eyledi
- Pes bilüñ oldur ki halkı azdurur / Gerçi kim her vâkı'a hak'dan gelür
- Kâle fe bi- 'izzetike le-ugviyennehüm ecma'üne 38/82*
- Bu hevâ vü mefsede iltür aña / Siz anı koñ yüz dutuñ hak'dın yaña
- Ma'lum oldı İblis'ün aslı nedür / Diñlegil dîvler dahı ne işdedür

- Halkuñ ol yidinçi cinsi dîv-durur / Kûh-ı Kaf mülki bulara iv-durur
- 7530 Dîvler oldur kim Süleymân emrini / Dutuban işlerdi dün gün işini
Ve mine'l-cinni men ya'melu beyne
yedeyhi 34/12.
- Kimse görmezdi bularuñ geldügin / Cümle isterdi Süleymân öldügin
Añsuzın bir vâkı'a gelse aña / Şâd olurdı kamusı andan yaña
Cümlesi ol servere düşmân-ıdı / Gerçi bunlar kul u ol sultân-ıdı
Çün kim ol dîvlerde yogdı togruluk / Her birinde bulunurdı ayruluk
- 7535 Yiñmedi çün bunları tedbîr-ile / Bagladı pes bunları zencîr-ile
Çün kim öldi öldügin bilmediler / Ol emekden hiç kurtulmadılar
Felemmâ kazaynâ 'aleyhi'l-mevte mâ
dellehüm 'alâ mevtihi .. 34/14
- Kankı birne sorsalar kim *iş nedür* / Dir-idi işleñ *Süleymân zindedür*
Baglu durmuşdur henûz anda bular / Pes aña lâyıkdur ol yavuz hular
Dîvleri bildüñ bu kez gör periler / Niçedür dirlikleri vü n'itdiler
- 7540 Dünyada bunlar dahı bir halk-durur / Hiç vilâyet yok ki bunlar yok-durur
Halkuñ ol sekzinçi cinsi oldur ol / Uşbu yir altı bulara cümle yol
Bunları yilden yaratdı ol İlâh / Her işe kâdir-durur ol Pâdişâh
Yir içinde bunlara virdi makâm / Ayag altında olur bunlar müdâm
Bunlaruñ vîrânelerdür yurtları / Hûları vahşî vü adları perî
- 7545 Görklüler olur bularda bî-nazîr / Her ki gördi kıldı feryâd u nefir
Âdemî-zâd u Perî çok oldılar / Birbirini sevdiler ü aldılar
Hem bularda kâfir ü mü'min olur / Fark ider dîvden bularda dîn olur

- Hem olur çok bed likâ vü hâr hular / İrişür halka bulardan korhular
Hâliyâ bünyâdı yokdur perrinüñ / Pes bekâsı yok cihânda ferrinüñ
- 7550 Ol dahı añlandı ne mahlûk-ı mış / Ne bütün ‘âşık u ne ma‘şûk-ı mış
İmdi gel tokzınçı cinsi sor bu kez / Niçe halkdur ol dahı bir gör bu kez
Gaybilerdür ol benî-âdem-durur / ‘Âlem içre gizlü bir ‘âlem-durur
Gerçi âdem aslıdur âdem degül / Tag u deryâ hiç bulara gam degül
Maşrika vü magribe irse irer / Taglar aşar her neye baksa görer
- 7555 Kimse bilmez bunları kim kandadur / İlla her kanda dilerseñ andadur
Kanadı yok bunlarıñ illâ uçar / Kimsene görmez velî deryâ geçer
Dün ü gün birdür bulara farkı yok / Hiç mahlûkdan bulara korku yok
Hazrete dogru dutupdur yönleri / Dâyimâ hak’dan gelüdur hönları
Kimse bilmez ne içre ne yir bular / Dirligi niçe n’ider n’eyler bular
- 7560 İssi olsa yok-durur korkuları / Sovug olsa korkudımaz buları
‘Ahdleri şöyle bütündür hakk-ıla / Kim bular kanda olursa hak bile
Halk-durur bunlar velî halkdan cüdâ / Hak uyardı bunları halk uyhuda
Pes bulardur Tañrı’nuñ hâs kulları / halkdan ayruksı bilüñ pes bunları
Bu dokuz dürlü halâyık dünyada / Kim Çalap hükmi-y-ile geldi ada
- 7565 Bu cihânuñ yimişi bunlar-durur / Nîk ü bed her reng-ile kim var-durur
İmdi gel ‘ibret göziyle bak aña / Kim bulardan açıla ma‘ni saña
Gör bularuñ varlığı bâtil degül / Her ki bâtil dir-ise ‘âkil degül
Cümle kuldur kullıga durmuş bular / hak öñinde yüz yire urmuş bular
Çün bular kuldur u oldur ma‘budı / Anda bulnur cümlesinüñ maksudı
- 7570 Dünya bir kervânserâdur bî-vefâ / Bu sarây nakşı bulardur iy safâ

Belki nakkâşî bu nakşuñ ol-durur / Kim buları dirgürür hem öldürür

İmdi gel ko nakşî ol nakkâşa bak / Cümle ‘âlem nakşını gözden bırak

Sen dahî ol nakş içinde bilesin / Sen seni ko kim bu nakşî bilesin

Añmaz anı kendüzin unıtmayan / Varmaz anda kendüzinden gitmeyen

7575 Ölmeyinçe kimsene olmaz didi / Göge agmaz niçe kim yirdür yiri

Her kim öldi diriken buldı hayât / Dünyada oldur içen âb-ı hayât

Mûtû kable en-temûtû

Her kimesne kim bu rengi urına / Gözlerine gizlü sırlar görine

Lâcerem kim ol bu nakşa kalmaya / hak’dan ayru hîç nesne almaya

‘Âşık’uñ göñli tolupdur ‘ibrete / Dili anın yoldaş oldı hikmete

7580 Hâlıküñ halkın hemîşe fikr ider / Fikr içinde pâdişâhı zikr ider

Halka bakmakdan dilek hâlık-durur / Maksudı oldur aña ‘âşık-durur

Nakşa bakmakdan dilek nakkâşîdur / Kim bu nakşî yazmag anuñ işidür

Sun‘ içinde sâni‘i görmekdür iş / Kim anuñ sun‘ı-durur bu yaz u kış

Her ki bakdı gözgüye gördi yüzün / Gör nitedür kim görür ol kendüzün

7585 Pes anuñ sun‘ı aña gözgü-durur / Kaçarı kim baksañ ol görmüdurur

İy Hudâyâ rûzı kılığ kamuya / Kim baka nakşa vü nakkâşî tuya

ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BU ÂYETİ Kİ *VE FA∞∞ALNÂBA ‘ZUHÛM*

‘ALÂBA ‘ZİN 2/254 BEYÂN İDER BİL

KİM HER NESNE KÂF İLE NÛNDAN

MEVCÛD OLMİŞDUR DOKUZ TA-

BAKADAN ARTUG DEGÛL A‘LÂ VE

EVSÂT VE EDNÂ ANUÑ BEYÂNIN ÜÇ

TABAKADA TERTİB İDÜP BİLDÜRÜR

Uş yine kıldum tevekkül Tañrı'ya / Cân içinden ma'ni kopdı bî-riyâ

Göñlüme çün kıldı ol ma'nî eser / Ol eserdendir dilümde bu haber

Vardur iş kim bildüm anı 'akl-ıla / Vardur iş kim ma'lum oldu nakl-ıla

7590 Vardur iş kim göz ile gördüm 'ayân / Sâbit oldu kamusu bellü beyân

'Akl u göñül göz kulak çün oldu bir / Lâcerem cândan açıldı gizlü sır

Âşikârâ oldu uş geldi dile / Diñle imdi niçedür kıldan kıla

Bu benî-âdem cihânda ne'ydügin / Eydiserem dirliği niçe'ydügin

Hak ta'âlâ âdemîzâdı tamâm / Eyledi tokuz bölük virdi makâm

7595 Kimisi a'lâ kimi ednâ-durur / Kimi evsat her biri gör ne-durur

Hem bular üç üç bölükdür her biri / Dirliğinden bilinür yirlü yiri

Cümlesi bunlar tokuz mahfil-durur / Dirliği bir bir buları bildürür

Diñle imdi her birinüñ hâlini / Dirliğinden bilesin ahvâlini

Şerhi birle eydeyüm bir bir saña / Kim bilesin bu işi öñden soña

7600 Geldük ol a'lâ makâm ahvâline / Bir nazar kıl dirliğine hâline

Gör kimüñdür ol makâm ol mertebe / Ol 'atâ kim beñzemez hiç meksebe

Enbiyâ mülkidür ol a'lâ makâm / İşidüpdür anı cümle hâs u 'âm

Tañrı'dan devlet dutageldi bular / Tâ ebed devlet ile kaldı bular

Ya'ni bunlar mansıbından düşmedi / Bu felek hükmi aña irişmedi

7605 Gerçi bunlar kamudan a'lâ-durur / Evsat u a'lâ vü hem ednâ-durur

Üç bölükdür illa bir yolda gider / Yolu birdür ille üç hâlde gider

Diñle imdi her birinüñ hâlini / Kim bilesin bunlaruñ ahvâlini

- Şoldur a'lâ kim aña indi kitâb / Emr-i ma'rûf bunlara oldu hitâb
Zâhir ü bâtın bular hükm itdiler / Her kimüñle oynadılar utdılar
- 7610 Mu'cizeydi bunlaruñ her işleri / Yog-ıdı hîç kimseden teşvîşleri
Da'vet eylep halka yol gösterdiler / Niçe kim buyruldı şöyle vardılar
Yâ eyyüherresûlü bellig mâ ünzile
ileyke min-Rabbike 11/67
- Hem risâlet geldi hakdan bunlara / Ma'lum oldu cümle işler kıl yara
Hak bulara virbidi Cebrâyil'i / Kim gelüp hall kıldı cümle müşkili
Bunlara vahiy gelüp düş gördiler / Tañrı'nuñ takdîrini tuş gördiler
- 7615 Ya'ni gönle gizlü işler geldi tuş / Her niçe kim gördilerse oldu tuş
Bunça işlerden bular virdi haber / Ol haber 'âlemde oldu mu'teber
Hem kitâb indi Çalap'dan hükm ile / Ma'lum oldu kamu iş kıldan kıla
Bunlar oldur kim ulü'l-'azm oldılar / Ol işi işlediler kim hak diler
Pes bular a'lânuñ ol a'lâsıdur / Cümle halkuñ serveri vü hâsıdur
- 7620 Bildüñ a'lâyı bu kez gel evsata / Ol dahı gör niçe halkdur iy dede
Evsat oldur kim bular oldu resûl / Dünyada dirlikleri geldi usûl
Bunlara geldi risâlet Tañrı'dan / Her iş içinde beşâret Tañrı'dan
İndi Cibrîl bunlara virdi haber / Uymayanı kıldılar zîr-ü-zeber
Hem bulara vahy geldi düş-ile / Bildiler her bir işi kıldan kıla
- 7625 Halkı da'vet kıldılar hak'dın yaña / Uymayan oldu helâk öñden soña
Üd'u ilâ sebîli rabbike bi'l-hikmeti
ve'l-mev'izati'l-haseneti 16/125
- Bunlaruñ mürsel-durur adı 'ayân / 'Âlem içre işleri bellü beyân

- Bu nübüvvetde bular evsat-durur / Gerçi peygâmbir kamu bir ad-durur
Çün risâlet geldi hak'dan bunlara / Biz dahı mürsel didük ad anlara
Pes bular evsat-durur a'lâ degül / Hem nübüvvetde bular ednâ degül
- 7630 Çün bilindi evsat u a'lâ makâm / Pes nübüvvetde nedür ednâ makâm
Ma'lum olsun ol dahı şerhi-y-ile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla
Şoldur ednâ kim bular düş gördiler / Düş içinde gizlenü iş gördiler
Eytdiler anı bu halka oldu râst / Her ne söz kim didilerse geldi râst
Anuñ-ıla halkı da'vet itdiler / Tañrı'dan bu halka peygâm itdiler
- 7635 Bunlara ne Cibrîl indi ne kitâb / Düş içinde ma'lûm oldu her hitâb
Gerçi kim birdür bu cümle enbiyâ / Ya'ni halkı da'vet eyler Tañrı'ya
Tañrı'dandur kamusı hîç farkı yok / İlle bu mansıb içinde farkı çok
Kimisi oldur ki düş gördi hemân / Ma'lum oldu düş ile assı ziyân
Anuñ-ıla halkı mahkûm eyledi / Tañrı emrin halka ma'lûm eyledi
- 7640 Tañrı'nuñ peygâmbiridür ol dakı / Zîra hak'dan geldi gösterdi hakı
Kimi hem düş gördi hem Cibrîl aña / Geldi her dem Tañrı'dan andın yaña
Tañrı emrin aña bildürdi tamâm / Mürsel oldur ol-durur evsat makâm
Kimsine hem vahy geldi düş-ile / İndi her dem Cebrâil bir iş-ile
Hem kitâb indi bulara hükmi mür / Ma'ni derc olmuş tamâmet hemçü dür
- 7645 Ol ulü'l-'azm ol-durur a'lâ makâm / Yigregi halkuñ bulardur ve's-selâm
Ol tamâm oldu bu kez gel evsata / Şerhi birle ol dahı gelsün ada
Üç gürûhdur cümle halkuñ evsatı / Evliyâdur bunlaruñ ma'rûf adı
Birisi hükâmâ biri 'ulmâ-durur / Her birine kendü hâli ad virür
Her birinüñ hâlini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña

- 7650 Evsatuñ a‘lâsı kimdür evliyâ / Evliyâdur togru giden Mevli’ya
Evliyâdur kim bulara korku yok / Dünyada hem âhiretde kaygu yok
Elâ inne evliyâa ‘llâhi lâ-havfun ‘aleyhim
velâ-hüm yahzenûne 10/62
Evliyâdur ol kerâmetlü gönül / Her du‘â kim kıldılar oldı kabûl
Evliyâdur enbiyâ hükmin süren / Evliyâdur halkı hakk’a irgüren
Evliyâdur kim bular yol vardılar / Yol içinde hakk-ıçun cân virdiler
- 7655 Evliyâdur dünyada dîn diregi / İşiginde kul-durur dünyâ begi
Evliyâdur Hâlık’uñ genc-hânesi / Evliyâdur mahlukuñ mestânesi
Evliyâdur gözgü olan ol yüze / Dôst yüzi ol gözgüden görnür bize
Evliyâdur Tañrı’nuñ sevdük kulı / Anuñ-ıçun adları oldı velî
Evsatuñ a‘lâsı pes bunlar-durur / Ne kim isterseñ bularda var-durur
- 7660 Evsatuñ a‘lâsını bildüñ tamâm / İşid evsatda nedür evsat makâm
Bilüñ evsat evsatı hükâmâ-durur / Kim bu hikmet ne’ydügin bunlar bilür
Hikmeti hak bunlara rûz eyledi / İşı bildi bunlar andan söyledi
Bunlaruñ kavli kavildür sözi söz / Ma‘ni yüzün gördi bunlar göze göz
Kulagında bunlaruñ göz var-durur / Söz içinde ma‘niyi ol göz görür
- 7665 harf u savtı bu kulakdan işiden / İçerü ol göz-durur ma‘nî gören
Hem kulak var gözlerinde işidür / ‘İbret almak anın anuñ işidür
Yir yüzinde ‘ibreti gözdür gören / Ol kulakdur işidüp ma‘nî viren
Hikmet içre ma‘ni var görklü yüzi / Görmez anı illa bu kulak gözi
‘İbret içre ma‘ni var söyler ‘ayân / Göz kulagı işidür anı hemân
- 7670 Uşbu ‘ilmüñ issi ol hükâmâ-durur / Cân işidür ma‘niyi gönli görür

Andan ayruk kimsenüñ hâli degül / İlla bu işden bular hâlî degül

Evliyâ hâlinde her dem cânları / Gerçi zâhir san‘at işler tenleri

Hâs-ıla ‘âm ortasında dirliği / Hem anuñla hem bunuñla birliği

El-mudârâtü nısfu’l-ma ‘îşeti

Pes bilüñ hükmâ-durur evsat makâm / Kim anuñla muttasıldur hâs u ‘âm

7675 Çünki bildüñ evsatuñ vustâsını / Diñle imdi niçedür ednâsını

Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bu iş ma‘lûm ola kıldan kıla

Evsatuñ ‘ulmâdur ednâ mahfili / İrmez ol hükmâya anuñ menzili

‘İlm-ile hikmet vilâyetle bile / Kimde olsa evliyâ diñ ol kula

Bî-vilâyet ‘ilm-ile hikmet dakı / Kimde kim olsa anı hükmâ okı

7680 ‘Âlimüñ kim hikmeti yok ne-durur / Kendü kimdür menzili kanda-durur

Bilüñ anı evsatuñ ednâsıdur / Gerçi dünya ehlinüñ a‘lâsıdur

‘İlmi âletdür bularuñ dünyaya / Kim anuñla dünya arta iy dede

İlla bunlar ‘ilm-ile ‘izzetleri / El vire bu dünyanuñ ni‘metleri

Lîki hazret sırrına irmez bular / Gizlü nakşı hîç bakup görmez bular

7685 Pes bular ol evsatuñ ednâsıdur / Gerçi dünyâ ehlinüñ a‘lâsıdur

Ol tamâm oldı bu kez ednâya gel / Hâsa ‘âma yohsula vü baya gel

Gör bu dünyâ ehlinüñ a‘lâsı kim / Kimdür a‘lâ evsat u ednâsı kim

Ol dahı gelsün dile niçe’ydügin / Ma‘lum olsun hâli halkuñ ne’ydügin

Üç bölükdür ol dahı bilgil ‘ayân / ‘Âlem içre her biri bellü beyân

7690 Biri mü’min hem münâfıkdur biri / Biri kâfir ne ölüdür ne diri

Biri a‘lâ birisi evsat-durur / Biri ednâdur ki küllî yâd-durur

Cümle insânuñ bular ednâsıdur / İlla mü’min bunlaruñ a‘lâsıdur

- Zîra mü'minde imân u i'tikâd / Var-durur bu hak yolında ictihâd
Gerçi bilmez 'ilm ü hikmet ne'ydügin / Hem velîler dirliği niçe'ydügin
- 7695 İlle kendü eksügin añlar bilür / Her dem añar suçını munsıf olur
Togru dirdür iş ü konşı yâr-ıla / Hem sever yol ehlini ikrâr-ıla
Gerçi kim fîsk u fesâddur dirliği / İlle yol ehliyle vardur birliği
Çünkü imân mü'minüñ yoldaşdır / Pes bu mü'min ol gürûhung başdır
Niçe kim suçlu-y-ısa yâd olmaya / Tamuya düşerse anda kalmaya
- 7700 Pes bu mü'min halkuñ ol a'lâsıdur / Yigregi vü serveri vü hâsıdur
Çün kim ednâ a'lâsın bildüñ tamâm / İşid ednâda nedür evsat makâm
Evsat oldur kim münâfıkdur bular / Ya'ni kim küfre muvâfıkdur bular
Adı mü'min dirliği münkir gibi / hakk'a boy virmez tamâm kâfir gibi
İş-ile konşı ile togru degül / İşidüben hak sözi kılmaz kabûl
- 7705 Da'visi İslâm u dirlik küfr-ile / Göñli tolu küfr, imân gelmiş dile
Diline baksañ sanursın döst-durur / Dirliğin görseñ göresin yol urur
Ne küfürdür dirliği ne bellü dîn / Taşı sulhu içi tolu kibr ü kîn
Kimse kim küfre muvâfıkdur işi / Ol kişidür ol münâfık ol kişi
Adı mü'min dirliği küfr ü nifâk / Cismi beñzer mü'mine cânı ırak
- 7710 Cismi mü'min cânı yoldaş kâfire / Belki kâfirden oda öñdin gire
Şol ki münkirdür münâfıkdur tamâm / Uşbu dirlikde bular dutmuş makâm
Pes bilüñ ednânuñ ol vustâsıdur / Göñli kâfir dek bu İslâm adıdur
Ol dahı bitdi tamâm oldı bu kez / Edna ednâsına söz geldi bu kez
Görelüm ol ednanuñ ednâsı kim / hakk'a müşrik kim-durur u 'âsi kim
- 7715 Ol bulardur kim bulardur zimmiler / Kor Muhammed dînin ayruk dîn diler

- Bu Muhammed dînini kılmaz kabûl / Dir ki bizüm dînümüz İslâm degül
Adı kâfir boynına almış harâc / Kibleşi gün togusu ma‘bûdı hâç
Tañrı dip bunlar puta dün gün tapar / Degme yirde putlar-ıçun ev yapar
Dirliği murdâr u yolu yol degül / Şol ki bunlar hak budur dir ol degül
- 7720 Kapularda kul karavaş oldugı / Şol sebep kim hakkı koyup kaçduğı
Öldürenler gâzidür ölen şehîd / Hiç gümânsuzdur buña Kur’ân şahîd
*Fellezîne hâcerû ve uhricû min-
diyârihim ve ûzû fi-sebîli ve kâtelû 3/195*
- Pes bular ednânuñ ol ednâsıdur / Anuñ-ıçun kim bu yola ‘âsidür
Tañrı dôstın her ki düşmen dutına / Lâyıkıdur kutlu olsun putına
Uş tamâm oldı bu takrîr âhiri / Ma‘lum oldı hâli halkuñ her biri
- 7725 Âdem aslı bu tokuz mahfil-durur / Tokuzı ya‘ni tokuz menzil-durur
Döşenüp ferşden tolu ‘arşa degin / Ferşde sanma ‘arşda bil halkuñ yigin
Kankısı ferşde vü ‘arşda kankısı / Bilmeyendür uşbu halkuñ sankısı
Dutdı bunlar uçmagın u tamusın / Dirliğinden añlayasın kamusın
Tañrı’nuñ cümle işi kudret-durur / Añlayana kamusı ‘ibret-durur
- 7730 Yir ü gök ‘ibret tolu dek göz gerek / Görene gizlü degül ne söz gerek
İnne fi-zâlike le-‘ibreten li-uli’lebsâri 3/13
- Uşbu sözden fâyide oldur bize / Yir ü gök ‘ibret ola görne göze
Ma‘lum ola Tañrı’nuñ kudretleri / Göz ala ‘ibret, gönül hikmetleri
‘Âlem içre dôst u düşmen biline / Uzana cân ulular menziline
Ma‘lum ola arı dirlik niçedür / Görine ol mertebe kim yücedür
- 7735 Gördi bu ‘Âşık meger ol menzili / Anın ol evden haber virür dili

Tañrı bakdurdı bu halkuñ hâline / Anladı kim her birinüñ hâli ne

Eyüsin ü yavuzın cümle ‘ayân / Bildi yigin alusın bellü beyân

Anuñ-ıçun ulular mahfiline / İrişür irmek içün menziline

İy Hudâyâ togru yoldan ırmagıl / Ol ululardan bizi ayırmagıl

DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂB-

DAN DEGİRMEN BEYÂNIN İDER BİL

KİM DOKUZ NESNE GEREKDÜR KİM

DEĞİRMEN BUGDAYI YÜKİDÜP UN

EYLEYE ‘ÂLEM-İ KEVN VE FESÂD DAHI

MİSL-İ DEGİRMENDÜR VE

MUHtÂCDUR BU DOKUZA

7740 Yine ‘ibret göline taldum yine / Yine bakdum ‘ibrete kaldum yine

Yine gördüm Tañrı’nuñ kudretlerin / Yine dirdüm ‘ilm-ile hikmetlerin

Yine bildüm bu cihânuñ ne’ydügin / Fi’li ne’ymiş kendüsi niçe’ydügin

Gözlerüm çün bakdı anuñ nakşına / Añladum kim kendü ne’ymiş nakşı ne

‘Âlemi gördüm yazılmış bir kitâb / ‘İlm ü Hikmet bî-şümâr u bî-hisâb

7745 Ol kitâbdan ma‘ni açıldı baña / Niçe eydem kamusın öñden soña

Biñde bir bellülerin eydem meger / Kim işiden cânına irşe eser

Gözüye beñzer bu ‘âlem şeksüzün / Gösterüdur gözlere ma‘nî yüzün

Ma‘ni her dem görnüdur ol gözüden / Gösterüdur nitekim cânı bütün

Geldük imdi ma‘niye bir kulag ur / Göñlüni dir bir yire tagılma dur

7750 Gözüñ aç yir yüzine bak bir nazar / Kim alasin her neye baksañ habar

Gör bular ne levn ü san‘atlar ki var / Her birinde bir mesel vardur i yâr

- Her birinde gizlü ma'nî var-durur / Her biri bir dürlü ma'nî gösterür
Hâliyâ bir san'atuñ ahvâlini / Eydeyüm kim niçe gördüm hâlini
Neye beñzer niçe ma'nî gösterür / Bir gözet bu ma'niyi kaçça varur
- 7755 Tut kulaguñ bir dem uht bendin yaña / Eydeyüm bu ma'niyi bir bir saña
Dünyada çok san'ata bakdı gözüm / İlla bir san'atdadur şimdi sözüm
Halk degirmen diyüp ad eydür aña / Diñle uşbu hikmeti batgıl taña
Gördüm anı kim tokuz nesne tamâm / Düzilüpdür bilür anı hâs u 'âm
Biri perdür biri igdür biri taş / Biri sudur birisi şol yir ü taş
- 7760 Biri olukdur ki su andan iner / Ol inicek bu degirmen hî döner
Biri bugdaydur sepetdür hem biri / Öginince ol-durur bugday yiri
Hem çakıldakdur biri hî çaldırar / Ol-durur bu bugdayı her dem sürer
Uşbu tokuz nesne kim bir adı var / Şol degirmen didüğüñ oldur i yâr
Bu tokuzdan ger biri eksük ola / İşlemeye ayruğı bâtil kala
- 7765 Perdür âhir hem döner hem döndürür / İg-durur kâyim durur hem göndürür
Perdür âhir çevrinen çevrindüren / Su öniñce hem dönen hem döndüren
Per eger dönmezse taş niçe döner / Pes bilüñ kim olmasa olmaz bu per
İg eger togru dürüst durmaz-ısa / Başı üzre taşı götürmez-ise
Kendüzinden taş mu'allak durmaz / Birbirine yapışur hiç yorımaz
- 7770 Bunlar oldı bu kezin taş olmadı / Ayrugından hiç hâsıl gelmedi
Taş-durur kim dün ü gündüz yügürür / Ol yügürdüğe bu bugday öginür
Biri döner biri yokdur kim dura / Bugdayı un eyleyüp niçe süre
Ol döner taş döndüginçe dün ü gün / Bütün iner bugday andan olur un
Taş dahı oldı bu kez yokdur suyu / Kim-durur kim deprede bu kamuyu

- 7775 Hôd degirmende bu sudur iş viren / Dek duranı depredüp cünbiş viren
Bir oluk hâcet bu kez kim su ine / Togru per üzre ine kim per döne
Ger oluk olmaz-ısa su dagılır / Un öginmez kamusı bâtil kalur
Kamusı oldu bu kez bugday gerek / Un ola her dem bişe ıssı çörek
Bugday olmazsa bular gelmez işe / Bugday için geldi cümle cünbüşe
- 7780 Bugday oldu bir sepet hâcet bu kez / Kim ine bu bugday andan az az
Ger sepet olmazsa bugday durmaya / Key sebebdür ol sepet bu bugdaya
Kamusıyla ger çakıldak olmaya / Bugday az az dökilüben gelmeye
Dürlü dürlü oynayuban büken ol / Bugdayı endâzesinde döken ol
Şol degirmen bu tokuz nesne-durur / Ma‘nide bir gör ki bunlar ne-durur
- 7785 ‘İşk-ıla diñler-iseñ ahvâlini / Añlayasın niçe-y-imiş hâlini
Bu degirmenden murâdum gör nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Bu meseldür görnügeldi gözüme / Bu meselden ma‘ni düşdi gönlüme
Bir degirmen gördüm uşbu ‘âlemi / Taşları yir gök ü unu âdemi
Bir taşı muhkem durupdur dün ü gün / Biri döner döndüginçe döker un
- 7790 ‘Akl-ıla görseñne sen bu taşları / Un gibi eyler niçe katı başları
Bu degirmen niçe renkler döndürür / Niçe halkı ögidüben indürür
İy niçe saçlar sakallar oldu boz / İy niçe ak yüzler üzre kondı toz
İy niçe serverleri kim dün ü gün / Çevrinüben bu degirmen eyler un
Bakdı göñlüm bu degirmen çarhına / Añladum kim kendü ne’ymiş çarhı ne
- 7795 Gördüm anuñ çarhını kim hî döner / Döndüginçe öginür bu halk iner
Çarhı çarha beñzedürsem tañ degül / Gerçi kim bu çarh anuñla deñ degül
Kutbı kutba beñzedürsem ‘aybı yok / Birbirine beñzer olur az u çok

- Bu degirmen igine kutb eydürüz / Orta yirde durduğıçun togru uz
Taş u çarh ol togrulıktan çevrinür / Kâyim olur bunlar aña berkinür
- 7800 ‘Âlemüñ hem ortasında kutbı var / Kim durupdur kâyim ü muhkem i yâr
Çarh anuñla çevrinür ol çarh-ıla / Her bir iş kim işlenür bunlar bile
Belki çarh ol kutb-ıla gerdân-durur / Kutb kâyim çarh ser-gerdân-durur
Çarh eger çevrinmese kor mı suyu / Su urup dönmek-durur çarhuñ huyı
Zî degirmen çarhı kim ol çarh-durur / Zî Çalap emri ki anı hî döndürür
- 7805 Suya beñzer ya‘ni kim bu emr-i hak / Çarhı çevrindüren oldur ahı bak
Çün irâdet olugından su iner / Dokınur bu çarha vü çarh hî döner
Ya‘ni hak emri irâdetden gelür / Çarhı çevrür gör ki ne işler kılur
Yir ü gökdür bu degirmen taşları / Ögidür bir demde yüz biñ başları
Biri muhkem birisi hî çevrinür / Bu ‘acebdür ne aşınur ne sınır
- 7810 İşledükçe dişenür artar unı / Anın artar dünyede firyâd üni
Rûzigâr geçdükçe bu halk tîz ölür / Dişenür ya‘nî degirmen tîz olur
Bu degirmen dânesi halkdur ‘ayân / Öginür hî durmadın bellü beyân
Saç sakal ilkin karayken boz olur / Soñra şöyle öginür kim toz olur
Hiç dükenmez bu degirmen dânesi / Öginür her gün tolar peymânesi
- 7815 Çün mesel geldi bu halk ol dâneye / Bî-hisâbdur kimse niçe sanaya
Gerçi çokdur artuban kalur mı gör / Yitmeyüben iş batal kalur mı gör
Şöyle düzlüpdür bu iş tertîb-ile / Muhkem ü ârâste vü terkîb-ile
Çünkü bildüñ bu degirmen ne-y-imiş / Bugdayı halk böyle çok kanda-y-ımış
Ne sepetdür ol ki bu bugday sıgar / Ol ‘ademdür kim bu halk andan togar
- 7820 Çün ‘ademden ‘âleme geldi bu kez / Çâre yokdur ögüniser az az

Bugdayı bir bir çakıldak indürür / İndürüben taş içinde kondurur
Bu sepetden çıkup anda varana / Öginüp geçmekdür ayruk çâre ne
Bu çakıldak dünyada halk nefsidür / Görseñe kim birbirinüñ neslidür
Halk cihâna gelmege nefsdür sebab / Gerçi kudret viribilür bî-neseb
7825 Ol tokuz uş cümlesi geldi ada / Pes çakıldak nefs-durur bu dünyada
Ol tokuz bu tokuza geldi mesel / Görnüdur höd eytmesem âhir mesel
Bu meselde artuk eksük yok-durur / Gerçi kim bu azacuk ol çok-durur
Bu meselden ‘ibret aldı gözlerüm / Anuñ-ıçun ‘ibret oldı sözlerüm
Ma‘ninin çün hak bıraktı gönlüme / Ne ‘aceb şerhi gelürse dilüme
7830 Gördüğümdür eytdüğüm bellü beyân / ‘Âlem içre gör nedür bu iş ‘ayân
Lîki degme gözler anı göremez / Degme şahsuñ ‘aklı aña iremez
Bu mesel kim şerhi birle söyledüm / Ya‘ni kim bir aru gözgü eyledüm
Tâ bu ma‘nî görine ol gözgüden / Kim bilesin ‘âlemi vü sini sen
Bilesin kim işi ne’ymiş ‘âlemüñ / Orta yirde hâli ne’ymiş ademüñ
7835 Âdemiseñ hâlünüñ aňlayasın / Aňlayıcak bu işi taňlayasın
7836 Hak ta‘âlâ göz kulak virdi bize / Virdi hikmet kulaga ‘ibret göze
Tâ ki hikmetden kulak ma‘nî bile / Hem neyi görse bu göz ‘ibret ala
Çün kim Allah açdı bu ‘ilmi baña / Vâcib oldı gördüğüm eydem saña
Kim görürse bunçılaysın bu işi / Hem-kitâbdur höd benümle ol kişi
7840 Görmeyene gösterüdurmak gerek / Tâlibe matlûb diyüdurmak gerek
Tâ ki hakk’uñ gizlü ‘ilmi biline / Âdemî ire melek menziline
Her kimesne kim bu ‘ilmi bilmedi / Aña bil kim gizlü genc açılmadı
Uşbu ‘âlem bir kitâbdur mu‘teber / Bahtlu kim aldı-y-ısa andan haber

- ‘İlm ü ‘ibret toptoludur bu kitâb / Cânlara hakdan gelür her dem hitâb
- 7845 Eydür uşbu ‘ibreti algıl saña / Bu yakın yoldur bu yoldan gel baña
Çün işitdüm bu hitâbı cân-ıla / Cân içinden bu haber geldi dile
Kanda ‘ibret var-ısa gördi gözüm / Anın oldu bu haber dün gün sözüm
Her ki ‘ibret ‘ilmine kıldı nazar / Lâcerem her nesneden virdi haber
Bildi ‘âlem ne’ymiş ü âdem nedür / Añladı kim ol nedür ü bu nedür
- 7850 Gördi ‘âlem bir degirmendür dürüst / Her ne gelse öğidür çâlâk ü çüst
Kendü düşmiş iki taş ortasına / Öginür ü zehresi yok kim tına
Dökilür diş gün günin göz çöngelür / Hûb u zîbâ şekli zişt ü neng olur
Bu degirmen dün ü günü döndürür / Öğidür gör unlıgına indürür
Her ki gördi bu işi böyle ‘ayân / Kendü hâlin añladı bellü beyân
- 7855 Yol içinde ol niçe serkeş ola / Yâ niçe kendüzini serkeş bula
Yâ niçe da‘vî kıla utanmadın / Öginüben un olasın sanmadın
Ol erüñ pes yüregi başlu ola / Dün ü gündüz gözleri yaşlu ola
Aglaya her dem kimesne urmadın / Yüzi toprakda ola hiç durmadın
Gide andan mâl u ni‘met sevgüsü / Allah’ı sevmek ola hulki husı
- 7860 Nitekim şol enbiyâ vü evliyâ / Bir nazar kıl ‘akl-ıla bu ma’naya
Kim buları dahı büker dün ü gün / Döne döne her birini kıldı un
Ad u dadı birkidi [ol] hakk’ıla / Kanda añsa hak buları hak bile
İnne’l-insâne le-fi husrın cevâb 103/2 / ‘Âm u hâs üzre olupdur bu hitâb
İlla hâssa kim temîz eyler yine / Ehl-i îmân ehl-i ‘irfân hem yine
- 7865 Her ki sâlihîşlere ‘âmil-durur / Cismi fânî cânlara vâsıl-durur
Bunlara ‘azl u fenâ hiç irmedi / Bunları hak hazretinden ırmadı

Dünya sevmek gelmeye hiç ögine / Öginürse hazret-içün ögine
'Âşık imdi gel bu kez kendüzüne / Uşbu 'ibretler ki görünür gözüne

İlden öndin sen götür bu 'ibreti / Yoldaş eyle cânuña bu hikmeti

7870 Cân içinde derşürüp virgil dile / Kim muhibler diñleyeler cân-ıla
Cân içinde nakş ola ol tâ-ebed / İrişe her dem aña hak'dan meded
Uşbu hâli iy Çalap sen rûzı kıl / Tevfiküñ olsun bize her dem delîl

BİŞİNCİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I SEYR-İ SÜLÛK İDER BİL KİM

SÂLİK-İ HAZRET-İ HAK HAZİRE-İ KUDS-

DE SEYR İTSE DOKUZ PERDEDEN KİM

MÛLÂZİM-İ HAYÂT-I İNSÂNDUR GE-

ÇÛP DOKUZ FELEKDEN Kİ MUKÂBİL VE

MUTÂBIKDUR DOKUZ PERDEYE ÇIKUP

VAHDETE İRİŞÜR

Kanı ol girçek muhib gelsün berü / Gözi göñli bir dem uht olsun berü

Vasf-ı hâlüm eydeyüm bir bir aña / Kim ne gördüm yolda ne geldi baña

7875 Yol erine yolu çün gayb olmaya / Gördüğün ger söyleye 'ayb olmaya

Kahr u lutf u haşm u rahmet yoldadır / Vâki' olan nesne cümle dildedür

Geldi geçdi rûzigâr gördüm çok iş / Ogradum geçdüm üküş yokuş iniş

Yol içinde dürlü dürlü hâl üküş / hâli ol bildi kim oldı hâle tuş

Kimsene kim ogradı hâlden hale / Lâcerem tesbîhola dilden dile

7880 Kimse kim iş görmedi ne söylesün / hak çü göstermedi n'itsün n'eylesün

Yol eri ograr görür her bir işi / Gördüğün eytse gerekdür ol kişi

- Bileler kim bu uzak yolda ne var / Kılalar her ne gelürse ihtiyâr
Pes eger bu hâlümü söyler-isem / Vâki' olan hâli şerheyler-isem
Uşbu iş 'ayb olmaya yolda baña / Diñle imdi hâlümü öñden soña
- 7885 Çün Çalap'dan destûr oldı cânlara / Kim vara cânlar çehâr erkânlara
Sûret ola gözlere görne 'ayân / Bileler kim kim-durur bellü beyân
Geldi sürdi her birisi nevbetin / Çok segirtti uşbu meydânda atın
Kendüde gizlü hüner hîç komadı / Ol hünerle dünyada çıkdı adı
Söyledi her birisi gördüğünü / İşledi hem elleri irdüğünü
- 7890 Çünki geldüm ben dahı bu dünyaya / hak beni tuş kıldı bir kaç nesneye
Tokuz evde ogradum tokuz işe / hükm anuñdur kim diye kim bu nişe
Ol tokuz nesne ki var bir bir saña / Adlarıyla eydeyüm öñden soña
Kim bilesin bunda menzil ne'ydüğün / Hem bilesin hak yolu niçe'ydüğün
İlk talebdür yol eri ograr aña / Ya'ni özenmek kopar hak'dın yâna
- 7895 Anuñ ardınça bu kez 'ışka irer / Komaz anı dün ü gündüz hî sürer
Pes üçinçi menzilüñ gurbet-durur / Dünyadan ayru katı furkat-durur
Geçdi ol dördinçi ev oldı yakîn / Kurbet oldur zinhâr anda key sakın
Pes bişinçi menzilüñ hayret-durur / Ol makâm pür kudret ü heybet-durur
Geçdük andan varduk altınçı eve / Vaslat oldur derdüñe oldur devâ
- 7900 Çün geçesin ol yidinçi mülke sen / Oldur istignâ çi sen anda çi ben
Geçdi bu kez vardı sekzinçi ile / Ol fenâdur kim sözi gelmez dile
Pes bu kez tokzinçi ev oldı makâm / Mülk-i vahdet oldur uş oldı tamâm
Çıkdı mahlûk menzilinden mutlakâ / Aslı hak'dandı yine irdi hak'a
Bu tokuz menzil ki yolda var-durur / Yol eri ograr anı bir bir görür

- 7905 Geçmeyenler irmedi maksûdına / İrmedi bellü bilüñ ma‘bûdına
- 7906 Hâli geldüm ben benüm ahvâlümü / Eydiserem diñle vasf-ı hâlümü
- Bu sözi her kim gönülden diñleye / Yol eriyse kendü hâlin añlaya
- İmdi gör n’itdi benümle ol Çalap / Viribidi cânuma evvel taleb
- Ol taleb dardı beni bu dünyadan / Kesdi gönlüm zevkini her nesneden
- 7910 Tâlib oldum gitmege her dem aña / Mâyil oldı cân gönül andın yaña
- Ol taleb degşürdi hâlümden beni / Bî-karâr oldum bu kez düni günü
- İlla yokdur tâkatum yol varmaga / Pes yüz urdum başladum yalvarmaga
- Eytdüm iy güçsüzlere kuvvet viren / Buñ güninde kullara firyâd iren
- Tâkatum yokdur elüm irmez aña / Kim yolu dutam gidem sendin yaña
- 7915 Hiç meded yokdur baña bendin n’idem / Kaldum uş yolda saña niçe gidem
- Gerçi tâlibdür saña bu ‘akl u cân / İremez çün göremez nakş u nişân
- Kendü lutfuñdan beni çekgil saña / Sen kulavuzla beni sendin yaña
- Cân dili çünküm bu sözi söyledi / Gör benümle ol dem Allah ne’yledi
- Viribidi ‘ışkını geldi tamâm / Cân içinde cân olup dutdı makâm
- 7920 Çün taleb ardınça ‘ışk geldi baña / Kuvvet oldı gitmege andın yaña
- ‘Işk kulavuz oldı bini iltmege / Cân gönül uydı aña uçdı göge
- Yir yüzinde dutmuş-ıdum bir mekân / Ol mekânda durmuş-ıdum bir zamân
- Göñlüm anuñ topragıyla daşına / Meyl idüben olmuş-ıdı âşinâ
- Eyle yir dutmuş-ıdı yirde gönül / Şöyle kim bir yirde bir sâhib-kabûl
- 7925 Terk idem dimezdi hergiz yir yüzün / ‘Işk geçürdi aldı gitdi geñsüzün
- Çün gönül geçdi vü bozdı resmini / Nâgüzîr terk itdi cümle hasmını
- ‘Işka uydı gitdi bilmez n’olısar / hak ne kim emr eylediyse olısar

- Vâki‘ oldı çün baña bu sergüzeşt / Unıdıldı bâg u bağçe kûh u deşt
Yavu kuldum bunda kendü özümü / Pes cihândan külli yumdum gözümü
- 7930 Çün geçürdi ‘ışk beni yirden sudan / Degşürildüm ol bile bitmiş hudan
Aldı gitdi ‘ışk beni geñsüz geñin / Göñlüme añdurmadı hergiz soñın
İlti bini ol makâma gör makâm / Yavu varmış anda cümle hâs u ‘âm
Gördüm ol mülke varanlar kamusı / Yire düşmiş külli nâm u nâmusı
Hiç bilinmez adı sanı kimsenüñ / Kadr u kıymet ne benüm var ne senüñ
- 7935 Kimse bilmez işini n’itmek gerek / Kandadur yâ kaңaru gitmek gerek
Çünkü ‘ışk ilti beni ol menzile / Çâresüz düşdüm yine ol mahfile
Kimseden hergiz bilişlik bulmadum / Ol ne menzildür ne mülkdür bilmedüm
‘Işka sordum bu kezin k’iy dogru yâr / Ne makâmdur eyt baña uşbu diyâr
‘Işk baña eytdi kim ol gurbet budur / ‘Âlemüñ nakşını göñülde bu yur
- 7940 Uşbu mülkde sen garîb olsañ gerek / Varlığıñdan mahv olup ölseñ gerek
Kim bu gurbetden iresin kurbete / Ograyasın dürlü dürlü kudrete
Kaldum ol gurbetde ben bunça zamân / Tâ ki bunda kalmadı nakş u nişân
Külli mahv oldı ol evde varlığıñ / Hiç bilinmez yarlığıñ agyârlığıñ
Pes bu kez göñlüm yüzün urdum yire / İsterem hak’dan ki bir rahmet ire
- 7945 Buñluya her yirde feryâd iren ol / İş anuñdur alan oldur viren ol
Yine geldi ‘ışk baña dutdı elüm / Çekdi ol evden beni açdı yolum
İlti kurbet mülkine ol dem yakın / ‘Işk baña eydür bu mülkde key sakın
Niçeler bu menzile irdi-y-idi / Ayru düşdi soñra çok hasret yidi
Çünkü bu menzil saña oldı durak / Key sakingil añsuzın düşme irak
- 7950 Çünkü bu pendı işitdi cân göñül / Durdı kurbet işiginde oldı kul

- Maksudı ol kim hak'a kullık kıla / Ya'ni ol kullıg-ıla rahmet bula
Kaldum anda bir zamân bu tâ'ata / İntizârum bir mübârek sâ'ata
Eydürem kim uş taparvan Tañrı'ya / Kullıgum ihlâs-ıladur bî-riyâ
Çünkü bu endîşe geldi gönlüme / Bir gör ol dem ne görindi gözüme
7955 Gördüm anda on sekiz biñ 'âlemi / Yavu varmış orta yirde âdemî
Kullıg içre cümle yüz urmuş hak'a / Tâ meger rahmet kılup bir kez baka
Kim düşer ü kim durur u kim ölür / Her ne kim hak buyrugıysa ol olur
Her ne iş kim işlenürse iş anuñ / Depreden ol kamuyı cünbüş anuñ
Yire ol virmiş karâr u meskenet / Çarhı ol kılmış revân virmiş kanat
7960 Cümle kullıgda velî hîç kadri yok / Şunı gördüm zâri kıldum anda çok
Pes utandum hâlüme bakdum bu kez / Gördüm ol heybetleri korkdum bu kez
Kullıgumdan utanıp ol dem yine / Varlıgumdan külli mahv oldum yine
Kanı kullık kanı tâ'at kanı nâz / Eydüm iy fazl issi hak iy bî-niyâz
Bende ne kullık ola lâyıq saña / Sen kulavuzla beni sendin yaña
7965 Pes Çalap 'ışkı baña geldi yine / Bir işit kim n'eyledi ben miskine
Elümi dutdı bırakdı hayrete / Garka vardum kaldum anda heybete
Gördüm anda kamular hayrân u mest / Cümle olmuş korkudan bî-pâ vü dest
Hîç kimesne bilimez n'itmek gerek / Kandadur yâ kaңaru gitmek gerek
Yir ü gök ehli tahayyür kamusı / Korkudan olmuş tagayyür kamusı
İzâ raeytehüm hasibtehüm 76/19
marzâ vemâ bihim marazun
7970 Gördüm Allah hükmi durmuş mu'teber / N'olisar hîç kimsene bilmez haber
Tañ degül hayret makâmında kişi / hayran olup yavu varursa işi

Gördüm ol heybetleri oldum ‘adem / Bilmezem kim n’eyleyem kança gidem
Pes yine gönlüm yüzün urdum yire / hazretinden tâ meger rahmet ire
Ne dilüm var hâlümü ‘arz itmege / Ne gücüm var başum alup gitmege
7975 Ne bilürüm n’olısar ahvâlümü / Garka vardum bilmez oldum hâlümü
Niçe eydem hâlümü kim ne olmuşam / Eyle san kim varlıgumdan olmuşam
Çün tamâmet varlıgum gitdi benüm / Yine geldi ‘ışk elüm dutdı benüm
İltdi vaslat mülkine buldum visâl / Dogdum ol gökde yine oldum hilâl
Yahtulandum rahmeti nûrı-y-ıla / Kanda kim olsam benümle döst bile
7980 Niçe hâlde var-ısam ol göredur / Rahmeti aydını baña iredur
Hâlümü oldur gören kıldan kıla / Rızkumı oldur viren yıldan yıla
Dilüm ansuz söyleyümez sözini / Yumup açmaz kimse ansuz gözini
Oldur âhir ‘aklum içinde bilü / Oldur âhir gönlüm içinde tolu
Ol-durur bu tende dutan cânımı / Ol-durur yügrişdüren bu kanımı
7985 Ol yaratdı cümle ‘âlem halkını / Ol yaraşdurdı içinde hulkını
Ol yaratdı uçmagı vü tamuyı / Ol dururdı kullıga bu kamuyı
Ol-durur kim çarhı kıldı bî-karâr / Ol-durur kim bu yire virdi karâr
Ol-durur kim suları kıldı revân / Ol-durur kim bu yili kıldı devân
Oldur âhir güneş odın yanduran / Oldur âhir agduran u indüren
7990 Her yaradılmış ki var ansuz degül / Nitekim her bir surat cânınsuz degül
Çün ol evde böyle gördüm bu işi / Eyle sandum olmuşam ben bir kişi
Aña vasl olmuş be-küllî hâllerüm / Anuñ-ıla dutar işi ellerüm
Eyle sandum kim tamâm oldı işüm / Menzil aldum kalmadı ayruk teşvişüm
Pes bu kez bir ‘âlem açıldı baña / Cân içinden bakdum ol hak’dın yaña

- 7995 Gördüm ol sultânlığı kim anda var / Anda bu yir gök degül gerd ü gubâr
Eyle müstagnî bu mülkden ol İlâh / Kim degül mülk anda bir berg-i giyâh
On sekiz biñ ‘âlemüñ halkı tamâm / Eyü yavuz ne ki varsa hâs u ‘âm
Gördüm anda kadri yok bir zerreçe / Kendü kadrüñ gel kıyâs it iy hoca
Ger bu yir gök bir nefesde yog ola / Yir yüzinde sanki bir yaprak sola
- 8000 Yâ bu cümle mahlukât olsa ‘adem / Eyle san bir tamla yağmur oldı kem
Eyle müstagnî-durur ol bî-niyâz / Kim aña ne nâz irer ü ne niyâz
Kimsenüñ muhtâcı yok kullığına / Ne şikest küfre vü ni ragbet dîne
Çün bu istignâyı böyle añladum / Durdum anda bu işi çok tañladum
Yavu vardum varlığı oldı fenâ / Kaldı benden zikr ü tesbîhü senâ
- 8005 Garka vardı ol deñizde ‘akl u cân / Getdi varlık tahtasından bu nişân
Kullıgum mahv oldı küllî kanı ben / Böyle çün müstagnî gördüm anı ben
Pes bu kez fakr u fenâ geldi baña / Gitdi benlik kamu iş kaldum aña
Kanı gönülüm kanı ‘aklum kanı cân / Kanı ol kullık kanı nâm u nişân
Kanı tâ‘at kanı ‘ilm ü ma‘rifet / Kalmadı bir zerre zühd ü ma‘siyet
- 8010 Kanı göz kim gözleyeydi yolumı / Kanı dil kim söyleyeydi hâlümü
Garka vardı cism ü cân u ‘akl u zât / Varlığı şâhı ol evde oldı mât
Yir ü gök hem yirde gökde eydilen / ‘Âlem içre yol varan u iş bilen
Ol fenâ deñzinde gark olmuş tamâm / Ni nebî vü ni velî ni hâs u ‘âm
Gitdi mahlûk kaldı hâlık bî-zevâl / Ayruğ anda ne cevâb u ne suvâl
- 8015 Lâilâhe yokdur illallâh bes / Kul sultân cümle ol Allâh bes
Ol-durur ol kulhuvalâhu ehad / Hem sıfat hem adı Allâhu’s-samed
Kimse andan dogmadı ol kimseden / Ni surat var anda ni cism ü beden

Kul huva'llâhu ehad Allâhu's-samed

lem yelid velem yûled velem yekûn

lehû küfüven ehad 112 / 1-4

Ni şerîk ü ni vezîr ü ni nedîm / Fâni oldu cümle kaldı ol Kadîm

Külli şey'in hâlikün oldu fenâ / Kaldı illâ vechehu geldi senâ

8020 Çün bu miskînlik baña oldu makâm / Varlığum öldi vü mahv oldu tamâm

Çün fenâ oldum bu kez buldum bekâ / Ölmeyinçe bulmadum yol ol hak'a

Gör ki cümle dil anuñdur söz anuñ / Görinen ol gören oldur göz anuñ

Vardı vahdet mülkine hatm oldu söz / Deprenür dil tâkatı yok açâ göz

Halk dükendi ferd ü vâhid kaldı ol / Yavu vardı ol makâmda cümle yol

8025 Cümle emr ol âmire geldi yine / Evvel oldu âhir ol kaldı yine

Evvel oldur âhir oldur dâyim ol / Zâhir oldur bâtın oldur kâyim ol

Hüve'l-evvelü ve'l-âhiru ve'z-

zâhiru ve'l-bâtını 57/3.

Çünkü seyrüm vardı vahdet mülkine / Bakdum anuñ soñına vü ilkinine

Ne öñi var ne soñı var ol yoluñ / Ayrug anda medhali yok bu dilüñ

Pes birikdüm ol yire buldum visâl / İmdi gel bir bu söze bulgıl misâl

8030 Çünkü katre düşdi deñze oldu bir / Gitdi cümle mevc ü deryâ kaldı bir

Söyleyen ol mevc-idi katre-y-ile / Bir deñizden biñ olup geldi dile

Mevc ü katre çün deñiz oldu yine / Gitdi ol biñ bir deñiz kaldı yine

Çünkü cân irdi hak'a gitdi hisâb / Kaldı hak v'allâhu a'lem bi's-savâb

Ol tokuz iş şerhü takrîr oldu uş / Bu tokuz ol nüh felege geldi tuş

8035 Her ki geçdi bu tokuz evden tamâm / Nüh felekden yokaru dutdı makâm

Aslı hak'dandı yine irdi hak'a / hakk-ıla oldu bile buldı beka

Biriküben oldu bir ol bir-ile / Bile işler her işi takdîr-ile

Çün bu menzil 'âşika oldu durak / Degşürildi vaslına cümle firâk

'Ayn elif şın kaf döndi ma'suka / Mîm ü 'ayn şın vâv u kaf döndi haka

8040 hı vü kaf oldu bu kez Allah adı / Cümle hükme yazludur ol şâh adı

8041 Hüküm içinde hayr u şer kim yazludur / Cümle şol bir ad içinde gizlüdür

Yazludur üstümüze hüküm-i İlâh / Rahmetüñ tuş eylegil iy pâdişâh

Kamuya rahmet ire senden meger / Kim tuya bu ma'niden cânı eser

İy Hudâyâ doğru yoldan ırmagıl / Rahmetüñden sen bizi ayırmagıl

ALTINÇI DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I CENİN Kİ ANA KARNINDA

OLUR KILUR BİL KİM CENİN ANA KAR-

NINDAN DOKUZ AYDA ZUHÛRA GE-

LÛR NİŞE DOKUZDAN ARTUK VE EKSÛK

DEGÛL OL NİÇE OLDUGIN TAKRİR İDER

8045 Kanı ol gönli gözi açuk kişi / Bir teferrüc eylesün ol bu işi

Dünyada görsün ki ne işler olur / Halk 'ademden 'âleme niçe gelür

Niçe günde hâsıl olur cism ü ten / Niçe dogar andan uşbu bir beden

Niçedür eydem saña bir bir 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân

Gerçi takdîr Tañrı'dandur her işe / Hiç kimesne eydemez kim bu nişe

8050 Liki hergiz nesne yokdur bî-sebeb / Hiç sülâle gelmedükdür bî-neseb

Çün Çalap bu mahlukı çift eyledi / Biribirni sevmege kıft eyledi

Tâ ki toga ol ikiden bir vücûd / Birleye hakk'ı kıla her dem sücûd

- Pâdişâhuñ varlığı ma‘lûm ola / Kul bile kullığını mahkûm ola
Bileler kim yirde gökde birdür ol / Yogi var eylemege kâdirdür ol
8055 İlla kim vardur sebab her nesneye / Ol sebeble her bir iş geldi eye
Virdi her bir sûrete asl u neseb / Emr anuñdur lîki bu oldu sebab
Virdi hem vakt u zamân u hem makâm / Tâ zamân birle vücûd oldu tamâm
Nâ-güzîr bu sûret üzre va‘de var / Gör benî-âdem niçe günde togar
Sûrete va‘de olupdur tokuz ay / Tokuz ayda togdı bu yohsul u bay
8060 Çünkü nutfe düşdi ana rahmine / Emr olındı takdir anuñ üstine
Aldı sûret nüh felekden perverîş / Anuñ-ıla zabta geldi her bir iş
Her bir a‘zâ andan aldı bir hüner / Hâh mâde olsun ol ten hâh ner
Gerçi bahşâyîş Çalap’dandur kula / Hışm u rahmet baya vü hem yohsula
Nüh felekden hem eser vardur tene / Her birin hak kodı her iş üstine
8065 Eyle olsa ben bularuñ vasfını / Eydiserem ‘ayb dutmañ şerhini
Nüh felekendür bu zişt ü hûb-ı zâd / Nitekim aydan-durur naks u ziyâd
Ayuñ işi artmag eksilmek-durur / Tîz kedilmekdür ü tîz gelmek-durur
Bî-sebât u tîz seyr işlûdür ay / Bî-karâr olmış-durur yıl on iki ay
Sûrete aydan-durur uşbu revîş / Ol eserdendür suratlarda bu iş
8070 Hem ‘Utârid’den eser var sûrete / Ol sürer cismi bu cümle san‘ata
Mekteb anuñ fennidür bünyâdı ol / Dünyada kâtibleruñ üstâdı ol
Sûrete ol öğredür san‘atları / Aña şâkird cümle bu san‘at eri
Sûrete pes var-durur andan eser / Gerçi hak’dandur bu cümle hayr u şer
Zühre’den hem perveriş alır bu ten / Kâbil ol fi‘le bu cümle merd ü zen
8075 San‘at u fi‘l anda ‘ayş u şâdidür / ‘Ayş içinde tenleruñ üstâdudur

- Kimde kim gâlib-durur nefis ü hevâ / Zührevîdür dinmek ol şahsa revâ
Pes alur andan dahı ten perveriş / Gerçi kim hak'dan-durur bu cümle iş
Hem güneşden fi'l irer sûretlere / Ol sürer sûretleri ni'metlere
Neyyir-i a'zamdur ol şem'-i cihân / Kanda kim yorır-ısa görmür 'ayân
- 8080 Şöhret anuñ fi'lidür bu dünyede / Şol ki şahsuñ illere adı gide
Tâc u taht u serveri vü ser-keşi / Fâ'ili oldur bu fi'lüñ iy kişi
Pes güneşden fi'l iredur sûrete / Gerçi mevkûf cümle işler kudrete
Gör bu kez ol Mirrih'üñ fi'lin i yâr / Ol dahı bir gör ki ne işde süvâr
N'eyle ma'rûf oldı 'âlemde adı / Şol ki hî urdı kılıç hiç durmadı
- 8085 Sûrete andan dahı vardur eser / Tenler üzre kılıdur her dem nazar
Sûrete bu alplığı ol öğredür / Zîra cümle alplaruñ üstâdudur
Bu hüner degmiş-durur hak'dan aña / Kılıcı yalıñ elinde görseñe
Kanda kim varsa bu işlü kişiler / Oldur üstâdı kılıcın ol biler
Uşbu fi'li sûrete ol öğredür / Gerçi kim cümle işi hak işledür
- 8090 Müşterî'dür sâhibi mülk-i mehîn / Hem anuñ hükmindedür mülk-i kehîn
Tañrı'dan ol dâd u istâd issidür / Eyle san gök cisminüñ ol issidür
Kimde kim 'akl u kifâyet var-ısa / Kendü 'aklı kendüye uyar-ısa
Pes nazar kılmışdur aña Müşterî / Halk anın olmuşdur aña müşterî
Rây u tedbîr Müşterî fi'li-durur / Gerçi halka devleti Tañrı virür
- 8095 İmdi gör ne'ymiş Zuhâl fi'li dahı / Ben diyem bir bir ü sen 'ilmin ohı
Fenni vü fi'li bir aña niçedür / Sanki bir fertût kalmış kocadur
Hem mü'essirdür anuñ fi'li tene / Arkun arkun beñzedür kendüzine
Fertut eyler nâzenîn sûretleri / Hôş yigitken olur ol çirkin karı

- Oturursa durmaga fermânı yok / Kendüzinüñ kendüye dermânı yok
- 8100 Çünki bu a‘zâ vü sûret kocalur / Ya‘ni kim üstâdınun rengin alur
Tenlere pes ol Zuhâl’ dandur bu fen / Gerçi hak emrindedür bu cân u ten
Yidi yılduzdan yüce Felkü’l-bürûc / Cümle cân andan togup kıldı hurûc
Yine anda varısardur her biri / Her birinün bellüdür yirlü yiri
Cânlara oldur tulû‘ u hem gurûb / Yine cânlar cem‘ olur anda varup
- 8105 Virür alur şol nefes virmek gibi / Cümle cân andan dutar bu tertibi
Nitekim ol cânları virür alur / Ol nefes cânndan gider ü hem gelür
Pes bize andan eser vardur yine / Gerçi fermân cümle iş hak emrine
Yokaru Felkü’l-bürûc üstinde ‘Arş / Kim anuñ muhtâcudur bu cümle ferş
Hayr u şer andan iner halk üstine / Hôş haber andan gelür dôt dôtına
- 8110 Oldur evvel yapılan mülk ü makâm / Hem anuñla oldı bu yir gök tamâm
‘Âlemün aslı vü hatmı ol-durur / Kamu yirden anda ni‘met bol-durur
Hem bize andan eser vardur i yâr / Feyz ü rahmet ol-durur andan nisâr
Sûrete ‘Arş’dan gelür bu ‘akl u cân / Hem gönül hem ‘ilm ü hem sırr-ı nihân
Ululuk gönüllere ‘Arş’dan-durur / Nitekim gevdelere başdan-durur
- 8115 ‘Arş’dur ol kim ne dilerseñ anda var / Başdur ol kim gövdeyi kâyim dutar
Pes eser ‘Arş’dan dahı vardur bize / Gerçi kâdir hak-durur üstümüze
Uşbudur eytdükleri ol nüh felek / Bunlaruñla hâsıl olur her dilek
Şol müdebbirler ki gökde var-durur / Hem bulardur hem firiştehler-durur
Fe’l-müdebbirâti emren 79/5
Hak buları sûrete hâkim kodı / hak komışdur eytmegil kim kim kodı
- 8120 Tañrı’nuñ emrinde vardur olmaga / Ata ana yog-iken oğlan toga

Nitekim togdıydı Âdem atamız / Togdı kopdı atasuz u anasuz
Hem yaratdı Şit'i yalñuz atadan / Hem dahı 'İsâ'yı yalñuz anadan

Kavluhû ta 'âlâ inne mesele 'İsâ

'inda 'llâhi ke-meseli Âdeme halakahû

min-turâbin 3/59

Ya'ni kim izhâr-ı kudretdür bular / Bileler kâdirdür ol kudreti var
Çün bilindi kudret iş oldu tamâm / Bu işe îmân getürdi hâs u 'âm

8125 Bâkî halkuñ sûretine ol Çalap / Atayı vü anayı kıldı sebeb

İndürür ilk halkı ata sulbına / Kondurur pes bu kez ana rahmine

Ol dem ol bir katre sudur arısız / Şundan olur görklü boy u görklü yüz

Ol suyu kan eyler andan kanı et / Kanı ol su kanı kan u kanı et

Sümme ce 'alnâhu nutfeten fi-karârin

mekînin sümme halaknâhu 'n-nutfete

'alakaten 23/13-14

Kimse irmez bu işe kudret-durur / Hele bir diñleyesi hikmet-durur

8130 Anı şundan sûret eyler hub-rû / Virür aña görklü devlet görklü hu

Cismini bir bir firîştehler düzer / Tâli'in ü devletin kendü yazar

Sümme enşe 'nâhu halkan âhare fe-tebâreka 'llâhu ahsenü 'l-hâlıkîne 23/14

Nüh felekden aña kuvvet biribir / Bakar anuñ üzre bunlar bir bir

Tokuz ayda olur ol bir hôş vücûd / Andan ol togar kılur hakk'a sücûd

Perveriş yir nüh felekden tokuz ay / Uşbu tertîble togar yohsul u bay

8135 Niçün oldu tokuz ay on olmadı / Ger geçerse on aya ay tolmadı

Kimsene on ayı toldurmuş degül / Anda üç yüz gün tamâm durmuş degül

- Anuñ-ıçun kim bu halkuñ naksı var / Naksını bilmekle oldı ihtiyâr
Ona ‘aşre kâmile ad urdılar / Hîç şeyi kâmil degüldür bildiler
Kâmil olmak kullara lâyük degül / Mustafâ’dur ayrugı bayık degül
8140 Belki hakk’a ol dahı kıldı niyâz / Ol işikde olmadı hem bî-niyâz
Ol dahı kâmil degül muhtâcı var / ‘Âlem içre gerçi taht u tâcı var
Kâmil ol birdür kim oldur bî-niyâz / Ol-durur ol hükm-rânda kârsâz
Ol-durur kim kimseye muhtâcı yok / İşiginde kamu aç u kendü tok
Ol-durur kim halk yog-iken kıldı var / Cümle eksüklülere kıldı timâr
8145 Ol-durur ol mün‘im ü ârâste / Nüh felek bâ-emr-i û ber-hâste
Yir ü gök ü cümle ‘âlem bendedür / Cümle sûret anuñ-ıla zindedür
Lîki her bir nesneye virdi sebab / Ol sebebden oldı bu asl u neseb
Kim anuñla düzile halk dirligi / Tâ ki bilne pâdişâhuñ birliği
Pes sebebledür cihânda her bir iş / Gizlenüpdür her iş içinde bir iş
8150 Biri oldur kim sebebdür ol işe / Biri ol kim kimsene eytmez nişe
İçerü iş emr elinde işlenür / Daşragı iş halk dilinde söylenür
Bir iş oldur kim bahâne oldı ol / Bir iş oldur kim şahâne geldi ol
Ol bahâne uşbu halkuñ fi‘lidür / Bu şahâne pâdişâhuñ emridür
Pes bahâne nişe dutlum anı biz / Görelüm ol gözgüden ol cânı biz
8155 İmdi ‘Âşık ‘ışk-ıla olma melâl / Bir yire geldüñ ki şol iki halâl
Ya‘ni kim oldur bahâne ortada / Tâ şahâne şahs togar iy dede
Şol ekinçi katı yirler sökdüğü / Renç yiyüben aña tohmın ekdüğü
Ya‘ni kim rızka bahâne ol-durur / İlla rızkı ol şahâne oldurur
Bu halâyıklar ‘ibâdet kılduğı / Biriküben şer‘a münkâd olduğı

8160 Bu dahı hem bir bahânedür i yâr / Yohsa halkı rahmetiyle yarlıgar

Bu bahâne bir sebebdür ortada / Halkı hakk'a vâsıl eyler iy dede

Tevbeyi hem bir bahâne eyledi / Kim ki kıldı rahmetiyle toyladı

Ve men tâbe ve 'âmile sâlihan fe-innehû

yetûbu ila'llâhi metâben 25/71

Bu bahâne ol şahâne sûreti / Bu suratdan buldılar ol rahmeti

Nitekim dólâb bâglar suvarur / Alup ırmakdan suyu bâga virür

8165 Hôş sebebdür ol suyu çıkarmaga / Olmasa ol su çıkar mı ol taga

Gör deñiz suyun bulıt niçe alır / Ol sebebden acı su tatlu olur

Suvarur bu cümle deşti yirleri / Gör bahâne ne'ymiş iy ma'nî eri

Pes erenler vâsıdadur bî-gümân / Bizi hakk'a vasl iderler râyigân

Kim dutarsa ol ulular etegin / Bula ol şahlar şahın begler begin

8170 'Âşika pes bu bahâne tap-durur / Anı hakk'a bu bahâne tapdurur

Bu bahâne gözgüsinden ol yüzi / Göredur her dem-be-dem göñli gözi

Hem bahâne hem sebep hem vâsıta / Bu erenler sohbetidür iy dede

Hak bu sohbetden bizi ayırmason / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

YİDİNÇİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I SIFAT-I TÂ'AT VE 'İBÂDET

VE Mi'RÂC-I HAZRET-İ RİSÂLET 'ALEY-

Hİ'S - SELÂM İDER KİM NİÇE DOKUZ

FELEKDEN UBÛR İDÛP HAZRET-İ 'İZZE-

TE İRİŞDİ VE ∞U'AFÂ' VE MESÂKİN İÇÜN

MAGFİRET DİLEYÛP TÂ'AT GETÛRDİ

- Gönlüme bir hoş fikir düşdi yine / Gönlüm anuñla göge uçdı yine
- 8175 Taldı ma'nî deñzine gevher diler / Sıdk-ıla kim dileydiyse virdiler
Zîra gevher ma'dinidür ol deñiz / Ne nişân var anda ne yol var ne iz
Yavu vardı ol deñizde 'akl u cân / Virmedi tahkîk-ıla andan nişân
İrdüginçe söyledi her bir kişi / Kim-durur kim bellü bildi bu işi
Bildügümden eydiserem ben dahı / Kul-ısañ gel kullıguñ 'ilmin ohı
- 8180 Şol işikde kul olanlar n'itdi gör / Yol eri ol yolda niçe gitdi gör
Gör Çalap niçe yarattı mahlukı / Gör bu mahlûk niçe bildi Hâlık'ı
Niçe düzdi dünyayı ol bî-niyâz / Eyledi yir gök ü virdi kış u yaz
Dürlü ni'met düşdi yir gök üstine / Ya'ni kim hön dökdi cümle döstına
Viribidi kudretin kıldı salâ / Diledi kim ya'ni ol döstlar gele
- 8185 Yiyeler ol ni'meti şükr ideler / Bileler hak varlığın zikr ideler
Tâ bularuñ kullığı ma'lûm ola / Her biri hak emrine mahkûm ola
Hele geldi her biri dutdı vücûd / Bildi Allah varlığın kıldı sücûd
Hâllü hâlinçe 'ibâdet kıldılar / Dillü dilinçe işâret kıldılar
Her biri bir tâ'atı kıldı kabûl / Mahkum oldı kullığa virdi göñül
- 8190 Kıldı tâ'at ya'nî durdı kullığa / Kanı ol tâ'at kim ol göge aga
Yitdüginçe her birinüñ tâkatı / Hele kıldı niçe olsa tâ'atı
Tâ gelinçe bu cihâna ol habîb / Kim göñüller rencine oldur tabîb
Hakk'ı niçe bildilerse bildiler / Hem 'ibâdet niçe olsa kıldılar
Bunda geldi oldı cümle iş temîz / Bunda yitildi aruk oldı semiz
- 8195 Çün habîb'i kıldı hak beglerbegin / Aña bildürdi kamu işler yegin
Aña virdi yigregın tâ'atlaruñ / Aña açdı kutlusın sâ'atlaruñ

Aña viridi yigrek ümmet kamudan / Âzad anuñ ümmetidür tamudan

Küntüm hayra ümmetin uhricet

li'n-nâsi 3/110

Ümmetiyçün çün habîb iş istedi / Gör ne bünyâd urdı ne iş işledi

Gör ne tâ'at düzdi kodı ümmete / Kim kılursa lâyıık olur rahmete

8200 'Işk-ıla diñler iseñ eydem 'ayân / Añlayasın bu işi bellü beyân

Diñle imdi Mustafâ mi'râcını / Hulleden tonı vü nûrdan tâcını

Ol gice kim mi'raca agdı Resûl / Ne du'â kim kıldisa oldı kabûl

Sübhone'llezî esrâ bi-'abdihi leylen 17 / 1

Hak anı sevdi anuñçun ündedi / Viribidi Cebre'îl gelsün didi

Geldi Cibrîl ü getürdi bir burak / Eytdi turgıl yâ Resûl kılğıl yarak

8205 hazrete ünder Çalap sevdi seni / Uş rikâbuñ dutmaga viridi beni

Tur oturma bin buraka gel berü / Çıkısarsın nüh felekden yokaru

Dôstlıguñ ne'ymiş bilesin dôst-ıla / Añlayasın bu işi kıldan kıla

Söz üküşdür hele çün çıkdı göge / Mustafâ çün bir nazar kıldı göge

Gördi kim saf saf firiştehler tamâm / Durmuş anda bî-hisâb dutmuş makâm

8210 Cümle el baglap durupdur tâ'ata / Muntazırdur bir mübârek sâ'ata

Çün bu işi böyle gördi ol Resûl / Göñline hoş geldi bu zabt u usûl

Eytdi yâ Cibrîl âhir eytgil baña / Bu ne işdür bu işe kaldum taña

Cibril eytdi bu firiştehler-durur / Niçe yüz biñ bunça dahı var-durur

Uşbudur dâyim bularuñ tâ'atı / Zâyi' olmaz bir demi bir sâ'atı

8215 Tâ-kıyâmet bu kıyâmdur işleri / Yok-durur ayruk dahı teşvîşleri

Sordı Peygâmbere bu tâ'at fazlını / Eytdi bir bir Cibril anuñ şerhini

Fazl ü müzdin çünki bî-had söyledi / Mustafâ gönli aña meyl eyledi
Çünki bu dünya göginden geçdi ol / Vardı bu kez ol ikinci göge ol
Gördi ol gökde firiştehler yine / Saff u saf durmuş Çalap kullığına
8220 İlla bunlar kamusı kalmış dü-tâ / Düpdüzi kılmış rükû‘ olmuş dü tâ
Ve’r-ke’û me’a’r-râki’îne 2/43
Çün Nebî gördi buları añladı / Hem bularuñ tâ‘atını tañladı
Yine sordı Cibril’e bunlar nedür / Cibril eytdi kul-durur kullık ider
Tâ-kıyâmet şol rükû‘dadur bular / Durısarlar şöyledür kim durdılar
Bunlaruñ fazlın yine sordı Resûl / Eytdi bu erkân u bu zabt u usûl
8225 hak katında kadri nedür eyt baña / Kim bularuñ hâline kaldum taña
Fazl u müzdin hem bularuñ bî-kıyâs / Eytdi kim kıldı Nebî şükr ü sipâs
Gönli imrendi habîbüñ bunlara / Eytdi hele uşbu iş kança vara
Geçdi bu kez vardı üçinçi göge / Varduginça irişür yigden yige
Gördi ol gökde dahı biñ biñ hezâr / Secdeye düşmiş yatur saf saf bular
8230 Bunlaruñ üzre dahı bakdı Resûl / Gönli cânı bu işi kıldı kabûl
Yine sordı Cibril’e kim yâ ahî / Uşbular ne işdedür eytgil ahı
Cibril eytdi bu firiştehler dakı / Kullıg eyler birleyüben ol hak’ı
Bunlaruñ tâ‘atları bundak-durur / Hîç riyâ yok işleri mutlak-durur
Tâ-kıyâmet şol sücûddadur bular / Yatısarlar şöyle kim yatur bular
8235 Bu işüñ müzdin yine sordı Resûl / Eytdi uşbu işleri işlerse kul
8236 Hak katında ne kadardur kıymeti / Sevdi cânım gönüm uşbu tâ‘atı
Cibril eytdi bu sücûd içre sevâb / Bî-‘adeddür bî-şümâr u bî-hisâb
Yine imrendi aña ol Mustafâ / Cânı gönli ol işe kıldı vefâ

- Hele ol gökden dahı geçdi bu dem / Vardı dördinçi göge basdı kadem
- 8240 Gördi ol gökde dahı biñ biñ yine / Saf dutup durmuş Çalap kullığına
İlla bunlar cümle saf saf oturur / İki diz üzre tahiyyatda durur
Yine sordı ol Nebî kim yâ Emîn / Niçün otrurlar bular böyle emîn
Bunlaruñ ahvâlini eytgil baña / Kim gönül meyl itdi bunlardın yaña
Eytdi ol Peyk-i İlâhî yâ Resûl / Ol ışıkde ne mecâldür bunça kul
- 8245 Cümle kullardur bular ol hazrete / Her biri durmuş-durur bir tâ'ata
Bu tahiyyatdur bularuñ tâ'atı / Tâ gelinçe ol kıyâmet sâ'atı
Hem bularuñ fazlın eytdi bî-şümâr / Ol sevâbda ne 'aded var ne karâr
Yine imrendi bularuñ işine / Çünki bildi tâ'atı ne işi ne
Geçdi ol gökden dahı vardı ilerü / Cibril öñinçe diyüdur gel berü
- 8250 Vardı bişinçi göge irdi yine / Bu işi anda dahı görđi yine
Görđi kim saf saf firişte bî-şümâr / Durmuş anda tesbîhokır zâr zâr
Kamusı hak'dın yaña dutmuş yönin / Cümle bir tesbîhokır düzmiş ünin
Çün Nebî görđi bularuñ hâlini / Yine sordı Cibril'e ahvâlini
Cibril eytdi bu ferişteher hemân / hazrete kullık kılurlar bî-gümân
- 8255 Bunça vaktür bunlaruñ kullıkları / hak-durur tesbîhokıp tapdukları
Tâ kıyâmet kalısar böyle bular / Uşbu hâletde ki vardur kaldılar
Sordı Peygâmbere yine ol Cibril'e / Ya'ni ister bu işüñ fazlın bile
Eytdi bî-haddur bu tâ'atda sevâb / Geçdi Peygâmbere yine kıldı cevâb
Vardı altınçı göge irdi habîb / Ol gök ehlin ne'ydügin görđi habîb
- 8260 Görđi kim ol gök dahı tolmış tamâm / El götürmiş hazrete kalmış tamâm
Cümle müstagrak du'âya saff u saf / Çıgrışur yâ Rabbi kılğıl 'afv 'afv

- Mustafâ çün bunları gördi yine / Bu işi pes Cibril'e sordı yine
Eytdi yâ Cibrîl bular ne işdedür / İşbu zârî kim kılurlar bu nedür
Cibril eytdi yâ Nebî bunlar dahı / Cümle kuldur yüz biñ ança var dahı
8265 Cümle bil baglap durupdur tâ'ata / Yarlığa dip yalvarışur hazrete
Bu du'âdur bunlaruñ tâ'atları / Ançağ irür güçleri tâkatları
Tâ kıyâmet kalısar böyle bular / Kendünüñ hem ayruguñ suçın diler
Sordı kim bu hâl-ıla yol varmaguñ / Kadri nedür anda bu yalvarmaguñ
Fazl ü müzdin Cibril eytdi bî-'aded / Pes Resûl didi kim iy hak kıl meded
8270 Yine imrendi Nebî göñli aña / Geçdi ol gökden dahı hak'dın yaña
Geçdi bu kez vardı yidinçi göge / Ol gök ehlin uşbu dil niçe öge
Gördi kim gök ehli düşmiş fikrete / Fikr içinde cümle kalmış 'ibrete
'Arz iderler hazrete hâllerini / Bilemezler n'ola ahvâllerini
Bunları gördi Nebî bu hâl-ile / Pes yine sordı bu hâli Cibril'e
8275 Cibril eytdi yâ Resûlallah bu iş / hâlini 'arz eylemekdür bu yoriş
Ya'ni kim bilmeg-içün kullıkların / hak kabûl itmiş mi bu kıldukların
Tâ kopa mahşer bular bu hâl-ile / Kaldılar ya'nî diler hâlin bile
Bu fikir fazlın yine sordı Resûl / Eytdi kendü hâlini fikr itse kul
Hâlini bilmek içün kul fikreti / Ne kadardur anda kadr u kıymeti
8280 Bu tefekkür hâlinüñ fazlın Emîn / Eytdi anı pâdişâh bildi hemîn
Mâyil oldı cân-ıla ol hâle ol / Kaldı bunlar geçdi gitdi hele ol
Vardı sekzinçi göge basdı ayak / Cibril eytdi yâ Nebî bir bunda bak
Gör bu gökde kulları ne hâldedür / Ne fikirdedür bular ne kâldedür
Hazrete karşı bular hayrân u mest / Ol eserden cümle 'akl u cân mest

- 8285 Kimse bilmez işini n'itmek gerek / Kandadur yâ kañçaru gitmek gerek
Cümle hayrân u tefekkür hazrete / Pes 'aceb kaldı habîb ol hâlete
Cibril'e sordı yine kim uşbular / Ne sebebden böyle hayrân kaldılar
Cibril eytdi hazret öñinde duran / Bir nazarda biñ kezin kudret gören
Tañ degüldür bunlaruñ hayrânlığı / Çün görür her lahza bu sultânlığı
- 8290 Niçeler hayrân-durur bu kapuda / Yavu kılmış kendüzin bu tapuda
Tâ kopınça ol kıyâmet bunlara / Tâ'at uşbudur gerek böyle vara
Pes bu tâ'at fazlını sordı yine / Cibril aña hış haber viridi yine
Göñline Peygâmbereñ kıldı eser / Hele ol gökden dahı kıldı sefer
Geçdi tokzunçı göge i'zâz-ıla / 'Arşa vardı ya'nî yüz biñ nâz-ıla
- 8295 Gördi ol mülkde firiştehler ki var / Kalmaduk hiç ellerinde ihtiyâr
Cümle olmuş kendüden mahv u feñâ / Ni fikir kalmış bularda ni senâ
Yavu kulmuş her biri ahvâlini / Bilmez olmuş her birisi hâlini
Garka varmış ol deñizde her biri / Eyle san kim ne ölüdür ne diri
Pâdişâhlık hükmi basmış kamusın / Yile virmiş her birinüñ nâmusın
- 8300 Çün bularuñ hâlini gördi Nebî / Pes bu kez ahvâlini sordı Nebî
Eytdi yâ Cibrîl bular ne hâldedür / Niçe dirlikde vü niçe kâldedür
Ben bularuñ hâline kaldum 'aceb / Bu fenâ olmaklığa nedür sebep
Cibril eytdi yâ Resûlallah bular / Şol cemâ'atdur ki vaslat buldılar
Hak bularuñ kullığın kıldı kabûl / Her niçeyse hâlleri oldı kabûl
- 8305 Bunlara çün rahmet indi Tañrı'dan / Ol eserden bî-höd oldı 'akl u cân
Her kime kim irdi rahmet aydıñı / Bilmedi biñden biri birden biñi
Nitekim gün nûrı örter yılduzı / Bir görünmez toptoluyken gök yüzi

- Çünkü Allah rahmetin buldı bular / Ol keremden utanup öldi bular
Geldi rahmet bunları mahv eyledi / Kılduğın u bildüğün sehv eyledi
- 8310 Çün bularuñ hâlini bildi Resûl / Cânı göñli bunları kıldı kabûl
Geçdi vardı hazrete kıldı niyâz / hakk-ıla söyleşdi bunça sırr u râz
Kâbe-kavseyn oldı menzilgâh aña / Gör ne devlet viridi ol Allah aña
Sümme denâ fetedellâ fe-kâne kâbe
kavseyni ev ednâ 53/8-9
- Açdı râz u viridi sırr ‘ilmin tamâm / Bilmedi ol bildüğün bu hâs u ‘âm
Fe-evhâ ilâ ‘abdihi mâ evhâ
53/10
- Kıldı ma‘lûm kendünüñ kâdırlığın / Yirde gökde hâzır u nâzırlığın
- 8315 Kullaruñ hem kullığın kıldı ‘ayân / Her biri n’itmek gerek bellü beyân
Vemâ halaktu ‘l-cinne ve ‘l-inse illâ
li-ya ‘budûni 52/56
- Bakdı peygâamber bu yir gök ehline / Gördi kim her biri uymış bir dine
Kendüye bahş olmuş ol İslâm dini / Bildi hâs dîndür degüldür ‘âm dini
Çünkü kullar kullig içre oldı ‘arz / Her kula bir dürlü tâ‘at oldı farz
Her biri bil bağladı bir tâ‘ata / Ya‘ni kim lâyık olam dip hazrete
- 8320 Degdi tâ‘at bu kezin Peygâmbere / Ya‘ni hazret kullığı ol servere
Tañrı’dan emr oldı bu biş vakt namâz / Kim kıla her dem anuñ birle niyâz
Anı anuñçun buyurdi ol Ahad / Kim bize rehber ola ol tâ-ebed
Çün habîb’e hak’dın emr oldı bu iş / Eytdi kılğıl günde biş kez yaz u kış
Söz üküşdür hele çün döndi Resûl / Geldi göklerden yire indi Resûl

- 8325 Diledi ol tâ‘atı cem‘ eyleye / Mü‘minün cânın anuñla toylaya
Ola İslâm dîninün ol diregi / Hem ola cümle ‘ibâdet yüregi
Es-salâtu ‘imâdü’ d-dîni
Gör ne tertîb eyledi ol pür hüner / Nüh felekde ol ki kılmışdı nazar
Her birinün tâ‘atın görmüş-idi / Fazlın anuñ Cibril’e sormuş-idi
Cümlesin cem‘ eyledi bir tâ‘ata / Tuş ola dip bir mübârek sâ‘ata
- 8330 İmdi bir işit ki n’itdi n’eyledi / Dirdi ol nüh tâ‘atı bir eyledi
İndi ol göklerdeki kılınan niyâz / Geldi bunda cümle oldı bir namâz
Yir gök ehli kim kıyâmdaydı tamâm / Ol kıyâmdan uş bize virdi kıyâm
Ve kûmû li’llâhi kânitîne 2/238
Yir gök ehli kim rükû‘ daydı bular / Bu rükû‘ andan-durur âhir i yâr
Yir gök ehli kim sücûd kılmış-ıdı / Bu sücûd oldur ol uht olmuş-ıdı
- 8335 Yir gök ehli kim tahıyyatdı işi / Bu tahıyyat âhir oldur iy kişî
Yir gök ehli kim müsebbihdi tamâm / Uşbu ol tesbîhdür okır hâs u ‘âm
Yir gök ehli kim fikirdi işleri / Ol tefekkür kim kılur bu yol eri
Yir gök ehli kim kılurlardı du‘â / Ol du‘âdur kamuya olsun revâ
Yidi kat gök ehlinün tâkatları / Yitdüginçe bu-y-ıdı tâ‘atları
- 8340 Ehl-i kürsî kim tahıyyür kaldılar / Uş erenlerdür ki hayrân oldılar
Ol ki ‘arş ehli fenâ olmuş-ıdı / Pâdişâhdan utanup ölmüş-ıdı
Yazmış-ıdı rahmetini hak aña / Bu namâzda kamusı var baksaña
Hem kıyâm u hem rükû‘ u hem sücûd / Kim kılanlar buldı hak’dan fethü cûd
Hem tahıyyat hem bu tesbîhü du‘â / Her ki kıldı sıdk-ıla oldı revâ
- 8345 Hem tahıyyür hem tefekkür hem fenâ / Kim bularda ne zikir var ne senâ

- Uşbulardur bu iki rek‘at namâz / Nüh felek ehlindeki kılınan niyâz
Rûzı kıldı cümlesin Peygâmbere / Kıldı ol kaldı bu biz miskînlere
Pes bu tâ‘at kim kıluruz günde biz / Anda bulnandur ki bulduk bunda biz
Cümle gök ehlindeki nâz u niyâz / Geldi uş oldu iki rek‘at namâz
Cümle gök ehlindeki nâz u niyâz / Geldi uş oldu iki rek‘at namâz
- 8350 Andağı ol fazl u rahmet iy fülân / Cümle bunda hâsıl oldu bî-gümân
Bu namâzı kimse kim kıldı tamâm / Ol namâzuñ müzdini buldı tamâm
Pes işâretdür bu cümle mü’mine / Kim Çalap tuş eyledi uşbu dine
Rûzı kıldı bu namâzı bunlara / Degmedi bu rahmet ayruk dînlere
Fazlı artuk resmi zîbâ adı hôş / Tende ‘işretdür ü cânda dadı hôş
- 8355 hazrete lâyık ‘ibâdetdür namâz / Zînhar olmañ bî-namâz u bî-niyâz
Kim kılursa bu namâzı sıdk-ıla / Hiç gümânsuz hak aña rahmet kıla
Günde biş kez nevbet-i hak urılır / Leşker-i dîn cümle anda dirilir
Biligidür mü’minüñ bu biş namâz / Kim gidermez kendüzinden kış u yaz
El-vuzû‘ silâhu’l-mü’mîn
Harbgâhdur mescid ol şeytân-ıçun / Kim gelür ol kasd-ıla îmân-ıçun
- 8360 Saf saf anda duruşur şeytânı sır / Ol sıyımaz bunu bunlar anı sır
Gâzılardur pes bu mü’minler bilüñ / Gâzılıkdur bu namâz kılmak kılıñ
Hem şehîddür bu iş içinde ölen / Belki bunlardur ebed zinde kalan
‘Âşıkıdır ‘Âşık ol yol ehlinüñ / Kim bular kadrin bilürler bu dinüñ
İşleri ihlâs-ıladur bî-riyâ / Yönleri togru turupdur Tañrı’ya
- 8365 Bu ‘ibâdetden bular ma‘bûdına / Yol buluban irişür maksûdına
Tañrı bunlardan bizi ayırmasun / Dünya âhir togru yoldan ırmasun

SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂB-
DAN BEYÂN-I KAVL VE FÎ'L İDER BİL
KİM KAVL VE FÎ'L 'AKILDAN DOGARLAR
VE DOKUZ MENZİLDEN GEÇÜP 'ÂLEM-İ
CİSMÂNİDE ZÂHİR OLURLAR TÂ GÖZ
VE KULAK ANI GÖRELER VE İŞİDELER NİÇE Kİ KAZÂVE
KADER TAKDİR-İ RABBANİDEN GELÜR
VE DOKUZ FELEKDEN GEÇER VE 'Â-
LEM-İ ZUHÛRA İRİŞÜR

Kanı ol ilden ile söz söyleyen / Tañrı 'ilmin şerhu takrîr eyleyen
Bu sözüñ aslı nedür bir soylasun / Sözi bilsün ilkin andan söylesün
Söz nedür kandan gelür kaçça gider / Her makâmda kim irer n'eyler n'ider

8370 Nüh felekden niçe iner uşbu söz / Kim bakup hergiz göremez anı göz

Tâ ininçe 'ulviden bu süfliye / Yönini biñ kez dutar ol 'ulviye
Ya'ni ma'nî sûret olmak dilemez / İnüp andan bu harâbı iylemez
İlla ol hükm-i İlâhî indürür / Sûret eylep kâğıt üzre kondurur
Yazılır kâğıdlara olur nişân / Sûret olur harf u savt u ma'ni cân

8375 Nâzil olur ma'ni çün gökden iner / Âdemînüñ 'aklı içinde konar
Kimse bilmez ol dem ol niçe'ydügin / Eyü yavuz hayr u şerri ne'ydügin
Togmayınca tesbiholmaz dillere / Hem kalem yazmaz u düşmez illere
Söz gelinçe 'aklı içinden bu dile / Ol gerek kim kona tokuz menzile
Hem yazarsa bu sözi uşbu kalem / Tokuz evden göçegelür anda hem

8380 Ol tokuz ev ne'ydügin eydem saña / Tut kulaguñ bir dem uht bendin yaña

- Bir ‘akıldur biri cândur biri dil / Dil didüğüm bu gönüldür bellü bil
Biri nefsdür biri yağrın biri kol / Geldi yağrından kola ogradı yol
Biri eldür biri barmak biri hem / Bu kalemdür kim yazar her dembedem
Bu tokuz evden geçinçe her işi / Sûret olmaz göremez anı kişi
- 8385 Hem tokuz evden geçinçe sözleri / Göremez anı bu ‘akluñ gözleri
Diñle imdi bu tokuz evde n’ider / Bu evi kop ol eve niçe gider
Bir bir eydem her bir evde n’itdügin / Söz ‘akıldan câna niçe gitdügin
Ma‘ni ilkin Tañrı’dan ‘akla iner / ‘Akl içinde gösterür dürlü hüner
Rây u tedbîr ‘ilm ü san‘at nakş olur / Bunlara bu ma‘ni andan bahş olur
- 8390 Kankısın kim dilese ‘akl işlemek / Rây u tedbîr san‘at u nakş eylemek
Kendüzinden anı câna viribir / Tâ cihânda biline ol bir bir
Pes ‘akıldan câna gelür ilkin ol / Kim duta küllî bu gevde mülkin ol
Cân içinde eglenür ol bir zamân / Tâ bile n’itmek gerekdür anı cân
Rây u tedbîr san‘at u her bir nese / Eyü yavuz dünyada niçe-y-ise
- 8395 Cân içinde ma‘nisi ma‘lûm olur / Fi‘li ger zâlim ü ger mazlum olur
Çünkü cân bildi anı bir gör n’ider / Cân içinden bu kez ol kaçça gider
Cân viribir gönüle ol ma‘niyi / Zişt ü ra‘nâ hayr u şer her nesneyi
Çünkü vardı gönüle bu endişe / Dilek oldur kim diler daşra düşe
Eglenür ol bir zamân anda durur / Gönül ol endişeye kuvvet virür
- 8400 Hem bilür kim ol fikirden ne kopa / Halk içinde ne yıka vü ne yapa
Çün takâzâ var süredur n’eylesün / Gönül o hükmi niçe men‘ eylesün
Pes viribir nefse ol endişeyi / Eyü yavuz cümle dürlü pîşeyi
Nefse geldi togmag ister bu kez ol / Yâ elüñdür yâ dilüñdür aña yol

- Yâ iş olur işlenür elden çıkar / Yâ söz olur söylenür dilden çıkar
- 8405 Zîra nefse muttasıl bunlar-durur / Kavli fi‘li anın ol daşra urur
Kavl-ısa nefsdan dile gitmek diler / Fi‘l-ise hûd bu ele gitmek diler
Çünkü nefsdan bu ele iş doğrına / Ol gerek kim çıka nefsdan yagrına
Yazılır ol yagrına kuvvet dutar / Tâ kim andan niçe dürlü iş biter
Zîra kim yagrın-durur kuvvet yiri / Yagrını muhkem olur kuvvet eri
- 8410 Hem bu yagrından gider uş kollara / Nitekim koldan gidedur ellere
Her fi‘il kim kişide gizlü-durur / Nakşu anuñ yagrına yazlı-durur
Bu kişi çün ol işe kâdir ola / Yagrınından varur ol bir bir kola
Çünkü şahsuñ kolına geldi ol iş / Aldı bu koldan dahı ol perveriş
Kolda kuvvet gizlüdür hem mu‘teber / Eyü yavuz hûb u zişt ü hayr u şer
- 8415 Kolda kuvvet olçak er çüst olur / Olmasa kendü işinde süst olur
Kol dahı menzil-durur her bir işe / Nîk ü bed her san‘at u her cünbişe
Her hüner kim eldedür koldan gider / İlla çün vardı ele bir gör n’ider
İşlenür ellerde ol iş ad-ıla / Öğrenür şâkird anı üstâd-ıla
Zîra kim her bir işüñ üstâdı var / Elde anuñ dadı var istâdı var
- 8420 Sızrulup ol ‘akl u cândan çıkan iş / Elde işler andan alur perveriş
El-durur pes işleyen her bir işi / N’eyleye ne işleye elsüz kişi
Geçdi elden vardı bu kez barmaga / Geldi barmak bu işi başarmaga
Her bir işi tertibe barmak düzer / Şol divâruñ nakşını barmak yazar
Gelmeyinçe barmaga her bir nukûş / Ne şekildür ma‘lum olmaz kurd u kuş
- 8425 Cümle sâzuñ perdesin barmak bilür / Hem hisâb u ‘akd barmakda olur
Cümle san‘at gelmeyinçe barmaga / Gelmedi zabt u usûl hem revnaka

- Geçdi barmakdan bu kez geldi kalem / Vardı fikr anda dahı basdı kadem
Yazdı ol fi'li kalem resmi-y-ile / Meşhur oldu 'âleme ismi-y-ile
Bildı anı yohsul u bay hâs u 'âm / Eyü yavuz hayr u şer neyse tamâm
- 8430 harf-ile nakşı kalemdür kim yazar / Bâki cümle san'atuñ engâzı var
Elde elbette bir engâz olmasa / Zâhir olup zabta gelmez her nese
Ol fikir kim 'akl içinde var-ıdı / Bu tokuz menzilde ol seyyâr-ıdı
Uşbu tokuz evden ol geçdi tamâm / Ne'ydügin bildi bu cümle hâs u 'âm
Âşikârâ oldu ol fi'l-i nihân / Sûret oldu aña bu nâm u nişân
- 8435 Ma'lum oldu bu fi'il anuñ-ıla / Fi'li gördüñ kavli gör kim bu dile
Niçe geldi o dahı eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña
Kavli sözdür fi'li işdür işlenür / Fi'li elde kavli dilde söylenür
Kavl-ıla fi'l iksi yoldaşdur i yâr / Tâ 'akıldan nefse irinçe bular
Nefs içinde birbirinden ayrılır / Fi'l ele gitdi kavul dilden gelür
- 8440 Çün kim ayrıldı fi'el gitdi ele / Bu kezin bu kavlı yol ister dile
Kavl-ıçun çün çıkmaga bir yol gerek / Geçdi nefsdan kavle yurd oldu yürek
Çünki kavlı indi yürekde dutdı yir / Bu yürekden kuvvet aldı oldu sır
Yâ kavul aldı yürekden âh u derd / Yâ muvâfık gelmedi hâl oldu serd
Söz yürekden alur oldu perveriş / Gerçi tahsîn olsun ol ger serzeniş
- 8445 Çün yürekden kendü hazzın aldı söz / Geldi şahsuñ öykeninde kondı söz
Çün girür söz öykene vü bagıra / Kişi ol dem kâsı ider kim çağıra
Söz kabardur öykene vü söyndürür / Sözi öyken kaldurur u indürür
Söz geliçek öykene çıkmak diler / Niçe işler yapmag u yıkmak diler
Bu kezin pes binmek ister yile ol / Açılıpdur zîre andan yile yol

- 8450 Bu nefes yili giriçek öykene / Söz diler kim anda yil üzre bine
Bindi söz yile segirtti ańsuzın / Geldi öykenden bogaza geńsüzün
Ger bogaz bogmaz-ısa anda sözi / Söyler olur dil perâkende sözi
Sözi pes bogsa gerek anda bogaz / Ya‘ni bogaz didügi anda bog az
Sözi bog az ya‘ni az eyler çoğı / Az içinde gizlenü söyler çoğı
- 8455 Çün bogıldı söz bogazda az olur / Tertib ü zabta gelür ü öz olur
Geçdi bogazdan yayıldı ağıza / Geldi hil‘at oldu âvâz ol söze
Çün avâzdan söze hil‘at virilür / Ol ağızda yayılan söz dirilir
Görklü âvâz oldu görklü ton aña / Cümle kulaklar yöni andın yaña
Çün tonandı söz ol âvâz tonını / Çıkmaga pes daşra dutdı yönini
- 8460 Ağız içinden bu kez geldi dile / İmdi gel sen sözi bu dilden dile
Çünkü ma‘nî dile geldi oldu söz / Bildi halk anı cihâna toldı söz
Gelmeyinçe ma‘nî tâ işbu dile / Maksud andan ne‘ydügin kim ne bile
Ger hükümdür ger hitâb u ger ‘itâb / Dilde ma‘lûm oldu bu cümle hisâb
Küfr ile îmân bu dilde saçılır / Ma‘ninüñ yüzi bu dilde açılır
- 8465 Bu söze tokzıncı menzil dil-durur / ‘Âleme söz ne‘ydügin dil bildürür
Uş tamâm oldu tokuz menzilde söz / Anı işitdi kulak u gördi göz
Nitekim geldi tokuzda iş dile / İşledi engâz anı düşdi ile
Ol tokuz u bu tokuz artuk degül / Uşbu tokuz menzili sen sende bul
Her ki buldı kendüzinde bu işi / Kavlı fi‘li bildi ne‘ymiş ol kişi
- 8470 Çün bu işi kendüzinde buldı ol / Nüh felek ne‘ymiş hakikat bildi ol
Nüh felekden nitekim hükmi-İlâh / İnedur bu ‘âlem üzre gâh gâh
Tâ ki zâhir olmayınça ne‘ydügin / Bilmedi kimse anı niçe‘ydügin

Kavl-ıla bu fi‘l hem beñzer şuña / Kim Çalap’dan nâzil olur ‘akluña
Sâdır olmak elden ü dilden bular / Nüh felekden zâhir olmakdur i yâr

8475 Pes cihânda ne ki varsa sende var / Kimisi cânda kimi bu tende var

Pes saña gel kim bu ‘ilmi bilesin / Yiri gögi kendüzünde bulasın

Senürîhim âyâtinâ fi‘l-âfâki ve

fi-enfüsihim 41/53

Añlayasın söz nedendür haddi ne / Söyleyiçek irgüresin haddine

Hem bilesin bu işi niçe işlenür / İş ele vü söz dile kandan gelür

Çün bilesin kavli fi‘li ne-y-imiş / Matla‘ı vü makta‘ı kanda imiş

8480 Andan ol vaktın halâl ola saña / Fikret ü zikr eylemek öñden soña

Günde yüz biñ kez şükür ol Hâlık’a / Kim bu ‘ilmi rûzı kıldı ‘Âşık’a

Kavlı fi‘li bildi kandan geldügin / Bu cevâhir kankı kândan geldügin

Kavl hakk’ı birlemekdür iy safâ / Hem resûlıdur dimekdür Mustafâ

Fi‘l anuñ buyrugını tutmak-durur / Mustafâ hoşnûdlığın ıtmak-durur

8485 Kavlı fi‘li böyle bilmek oldı yol / Böyle kim bildiyse vardı togru yol

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Rahmetünden sen bizi ayırmagıl

DOKUZINÇI DÂSİTÂN DOKUZINÇI

BÂBDAN BEYÂN İDER PEHLEVÂNLAR

VE BAHÂDURLAR AhVÂLİNİ BİL KİM

BAHÂDURLAR DOKUZ NESNEY-İLE

MUHÂFAZAT-I MÜLK VE MÂL İDER-

LER VE EHL-İ hAK DAHI DOKUZ NES-

NE-Y-İLE MUHÂREBE A‘DÂ-YI DİN VE

AhZÂB-I ŞEYÂTİN İLE İDERLER

Kanı ol kim ister alplık adını / Almag ister düşmanından dadını

Düşmanın kahr eyleyüp basmak diler / Başını at yanına asmak diler

Gelsün işitsün kim alplık ne-y-imiş / Alplaruñ sermâyesi niçe-y-imiş

8490 Eydeyüm bir bir saña ahvâlini / Kim bilesin alp erenler hâlini

Alplık eylep degmeden ad almadı / Yağıdan korkan durup dad almadı

Zîra kim alplık geñez nesne degül / Kim öñinde cümle düşmân ola kul

Kişi alp olmaklığa âlet aña / Ne gerekdür eydeyüm bir bir saña

Aña elbette tokuz nesne gerek / Evveli şol kim ola muhkem yürek

8495 Ürmeye hiç nesneden kaypınmaya / Muhkem ola yağı görüp sınımaya

Alp eren oldur kim anuñ yüregi / Ola cümle leşkeruñ ol diregi

Yüregi muhkem kişi oldu dilîr / Yağıya heybet biragur hemçü şîr

Pes yürekdür alplıguñ ilk âleti / Anuñ-ıla olur alplık hâleti

Hak çü virdi ilk aña muhkem yürek / Pes ikinci, bâzuda kuvvet gerek

8500 Bâzusında kuvveti olmaz-ısa / Alp olamaz tende güçi az-ısa

Alp erende kuvvet olmak yaraşur / Zîra çok kuvvetlülerle uruşur

Bâzuda kuvvet gerekdür elde güç / Yağrını muhkem ola vü bilde güç

Alp eren güçlü gerek kim armaya / Güçsüz olsa alplığı başarmaya

Çünkü kuvvet oldu cisminde tamâm / Bildi anuñ güçlüligin hâs u ‘âm

8505 Pes bu kez gayret gerek ol kişiye / Kim anuñla kendü cânına kıya

Alp ere gayret-durur üçinçi hâl / Gayreti olmaz-ısa alplık muhâl

Hamyet olmaz gayreti yok kişide / Görnidur kim ol kişi ne iş ide

Alplıguñ bir âleti hamyet-durur / hamyetüñ aslı nedür gayret-durur

- Pes bilüñ gayret-durur yigrek hüner / Alplığı başarmaya gayretsüz er
- 8510 Kişinüñ çün yüregi vü güçi var / Hem var anda gayret ü nâmûs u ‘âr
Aña lâyük pes gerek bir at aña / Kim anuñla çapına ol dört yaña
Alplara dördinçi âlet at-durur / Alplara bu at key âlet-durur
Alplığı er ne’yle eyler at-ıla / Alp ere key at gerek kim atıla
Nitekim hamza binerdi Aşkar’a / Hem binüt olmuşdı Düldül haydar’a
- 8515 Rüstem’ün Rahş adlu atı var-ıdı / Eyle bil kim kendüziyle yâr-ıdı
Pes gerekdür alp ere bir lâyük at / Alplaruñ adın çıkarın bayık at
At dahı oldı bu kez bir ton gerek / Kim anuñla örtile karın yürek
Ger ururlarsa kılıçla kesmeye / Katı yaydan ok dokınsa geçmeye
Hem görenler heybet ala karşıdan / Aña karşı durımaya korkudan
- 8520 Alplaruñ çün berk yarağı olmaya / Yağı anuñ alpdüğünü bilmeye
Añsuzın ura anı bir kem kişi / Kem kişiye basıla muhkem kişi
Pes bişinçi âlet alpa ton-durur / Alpa alplık adını ton bildürür
Tonı oldı biligin daksun bile / Okını vü yayını alsun ele
Alp erenler eline çün yay ala / Alplığı anuñ cihânda yayıla
- 8525 Alplara altınçı âlet yay olur / Anuñ-ıla çavı ile yayılır
Katı yay çekmek ü uzatmak ere / Key hünerdür kime kim Tañrı vire
Alp kişi yaysuz yaraşmaz yagıda / Yay-ıla ol niçe dirnek tagıda
Alplara pes yay key âlet-durur / Düşmana karşı okı ol atdurur
Yayı oldı ger kılıç olmaz-ısa / Düşmana ol kılıcı salmaz-ısa
- 8530 Yalñuzın ok yay-ıla alp olımaz / Ok-ıla ol alplığı adın alımaz
Alp elinde yaraşur eygü kılıç / Bige anuñçun degir uşbu kılıç

- Pes kılıçdur âletüñ yidinçisi / Oldur alpuñ altunı vü inçüsi
Kılıç üzre and anuñçun içilür / Kim bu kâfir kanı andan saçılır
Gâziler dîni kılıçla açdılar / Kâfir oldur kim kılıçdan kaçdılar
- 8535 Pes kılıçdur evvel âlet alplara / Kılıç için mâl virürler alplara
Kılıç oldı, alp elinde süñü yok / Süñü işin işleyimez kılıç ok
Kolda süñü oynadan şol alp eren / Ol-durur şol kalbi kalbe ahtaran
Alp elinde süñü yavlak yaraşur / Erüñ alpı ilk süñüyle vuruşur
Süñüyi er anuñ-ıçun oynadur / Adı bilnür süñi çün kim oynanur
- 8540 Düşman anı görür eydür alp-durur / İmdi aña karşı kankı kalb durur
Süñü sekzinçi âletidür alp erüñ / Pes süñüsü olsa gerek alplaruñ
Cümle âlet oldı bu kez yârı yok / Bile ardınça yorır dildârı yok
Çün kafâdâr olmaya pes n'eyleye / Dört yanını kendü niçe bekleye
Bil ki alplık yalñuz olmaz iy safâ / Nitekim yalñuz degüldi Mustafâ
- 8545 hak aña virmiş-idi feth-i mübîn / Anuñ elinde açıldı uşbu dîn
İnnâ fetahnâ leke fethan mübînen 48 /1
Şol yaranlar kim anuñla var-ıdı / hak yolında kamusı dildâr-ıdı
Pes bu alplık yalñuz olmaz yâr gerek / Yâr-ıçun ol cân u baş oynar gerek
Alplara tokzunçı âlet yâr-durur / Düşmanı yâr kuvvetiyle arıdur
İşbu tokuz nesnedür alp âleti / Bu tokuzsuz olmaz alplık hâleti
- 8550 Kimde varsa bu tokuz nesne tamâm / Alp adıyla okır anı hâs u 'âm
Adanur ol 'âlem içre alp adın / Ol bilür niçe'ydügin alplık dadın
Uşbu zâhir alplığın eytdüm saña / Şerhü takrîr eyledüm öñden soña
Bildüñ alplık dünyada niçe-y-imiş / Diñle imdi dîn içinde ne-y-imiş

- Dîn içinde şoldur alplık kim kişi / Nefsini basmak ola her dem işi
- 8555 Dün ü gündüz çalışa nefsi-y-ile / Tâ ki nefsi düzige ‘aklı bile
Şöyle oldu bunların dirlikleri / Kim Çalap emri ola birlikleri
Emr içinden taşra nesne sevmeye / Dünyayı sayd eyleyüben kovmaya
Nefsün ulu leşkeri nedür hevâ / Bu hevâ şoldur kim ol dünyâ kova
‘Ömrini harc eyleye ol sevgüye / Geçdi gün ayruk aña kanda küye
- 8560 Ol hevâdan toga hırs u kibr ü kîn / Anuñ elinde harâb ola bu dîn
Hem hased hem buhl u hem fisk u fesâd / Niçe dîn ehlin bular kılur kesâd
Nefsde bunlardan ulu yokdur çeri / Alp er oldur kim sıya ol leşkeri
İmdi anı sımaga bir er gerek / Kim ola bu dîn içinde ol direk
Dîn diregi diye cümle halk aña / Ol sıya bu leşkeri öñden soña
- 8565 İy din ehli kandasın diñle sözüm / Toprag olsun anuñ izinde yüzüm
Hôd bu alplık kimde olsa şeküsüzün / Ayagina süre cümle halk yüzün
İmdi bir görlüm bu alp sermâyesin / Ne’ymiş anuñ nakd u genc ü mâyesin
Alplığı ne’ymiş aña âlet nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Aña elbette tokuz nesne gerek / Kim anuñla ol ola dîne direk
- 8570 Âlet ola ol tokuz nesne aña / Eydeyüm ol âleti bir bir saña
İlk velî olmak gerekdür ol kişi / Kim anuñla başa ilte her işi
Ol vilâyet tahtını kâyim duta / Lâcerem kim her ne oynarsa uta
Ger vilâyet olmasa anda ‘ayân / Dîn yolında alp degül bellü beyân
Evliyâdur ol kim aña korku yok / Dünyada hem âhiretde kaygu yok
Elâ inne evliyâa ’llâhi lâ-havfun
‘aleyhim velâhum yahzenûne 10/62.

- 8575 Pes vilâyet ilk aña degmiş gerek / Kim ola ol yürek içinde yürek
Bu vilâyet degdise kankı kula / Dîn içinde ol gerek kim alp ola
Evvel âlet bu vilâyetdür ere / Dîn içinde kime kim Tañrı vire
Bildüñ uş ilk âletin dîn alpınıñ / Anuñ-ıla añladuñ alpın dinüñ
İmdi gör ne'ymiş ikinci âletin / Şoldur ol kim üze nefsuñ tâkatın
- 8580 Ol riyâzetdür erenler dirligi / Dîn içinde ol belürtdi erligi
Kimde kim yoksa riyâzet er degül / Anuñ-ıçun nefsinı yiñer degül
Çünkü kendü nefsinı ol yiñmeye / Dîn içinde niçe alplık eyleye
Pes riyâzet birle alp oldı kişi / Anuñ-ıla başa iltıdi her işi
Anuñ-ıla sındı bu dînde çeri / Anuñ-ıla oldı er dîn serveri
- 8585 Geldük imdi ol üçinçi âlete / Kim anuñla geldi her iş hâlete
Ol kifâyetdür ki başlarda olur / Anuñ-ıla her bir iş zabta gelür
Ger kifâyet olmayadı enbiyâ / Halkı niçe ündeyeydi Tañrı'ya
Bu kifâyet birle yolu açdılar / Halk içinde hayr u şerri seçdiler
Şol hevâyı bu kifâyet kesmese / Kim yeñeydi nefsi ger ol basmasa
- 8590 Pes kifâyet mu'teber âlet-durur / Nefse hây öl dir ü boynın ol urur
Bî-kifâyet kimsene yol varmadı / Nefsine basıkdı iş başarmadı
İmdi dördinç âlete geldük bu kez / Ol dahı ne'ydüğini bildük bu kez
Ol bu 'ışkdur kim canı götrür uçar / Yügrük atdan ol uçar kuşdan geçer
Bindiler 'ışk atına dîn alpleri / Karşularna durmadı hergiz çeri
- 8595 'Işk-ıla açıldı âhir uşbu dîn / 'Işk elinde fânî oldı kibr ü kîn
Yire göge irdi yitdi 'ışk eli / 'Işk ayagından yıkıldı nefsi ili
'Işk ulu âlet-durur dîn alpına / Bahtulu ol cân kim ol 'ışka bine

- Pes bular kim 'ışka bindi inmedi / Sıdı nefsin kendü hergiz sınımadı
Geldük ol bişinçi âlet ne'ydügin / Eydeyüm bir bir saña niçe'ydügin
- 8600 Şol-durur ol kim tevekkül tonını / Tonana vü duta hakk'a yönini
Ol tevekkül aña muhkem berk ola / Kim anuñla cânı göñli berk ola
Geçmeye hergiz aña düşmân ohı / Ya'ni dünyâ fikri vü şeytân ohı
Kimde kim yoksa tevekkül er degül / Kendü nefsi leşkerin yiñer degül
Nitekim ol enbiyâ vü evliyâ / Kıldılar düpdüz tevekkül Tañrı'ya
Fe izâ 'azemte fetevekke'l 'ala'llâhi 3/159
- 8605 Bu tevekküldür tonı dîn ehlinüñ / Anuñ-ıla alpı oldu bu dinüñ
Kime kim hak virdise ol hil'ati / Süren oldur dîn içinde devleti
Ol dahı bitdi yine bir gör bu kez / Ne'ymiş ol altınçı âlet sor bu kez
Ol şerî'at biligidür iy safâ / Kim kuşanmışdı anı ol Mustafâ
Kangı şahsuñ kim bilinde ola ol / Cümle halk içre açukdur aña yol
- 8610 Şeytan anuñ yolını bağlamadı / 'Âlemi dutdı anuñ görklü adı
Bu şerî'at biliginsüz kimsene / Bellü bil durmadı karşı düşmene
Pes hakikat oldu kim dîn alpleri / Bu biligle sıdı cümle leşkeri
Ulu âletdür şerî'at iy dede / Düşmeni kahr itmege bu dünyede
Çün şerî'at biligin takduñ bile / İmdi bu kez al 'ilim kılıcın ele
- 8615 Bu 'ilimdür âletüñ yidinçisi / Anuñ-ıla basılır şeytân süsi
Kimde kim 'ilm oldu nefsi basdı ol / Kendü dîvin yiñdi başın kesdi ol
'İlm elinde cümle bu fisk u fesâd / Zerre kadri kalmadı oldu kesâd
Enbiyâ vü evliyâ bu 'ilm-ile / Açdılar dîn yolını kıldan kıla
Pes bu 'âlimler-durur dîn alpleri / Kim bulardan sındı şeytân leşkeri

- 8620 Her ki aldı bu ‘ilim kılıcın ele / Sürdi kendü hükmini ilden ile
Çün ‘ilim kılıcın bular aldı ele / İmdi himmet süñüsin dutsun bile
Âletüñ sekzinçisi himmet-durur / Kim ırakdan düşmana irer zahm urur
Süñüsü himmet-durur dîn alpinüñ / Ol sıdı burnın bu şeytân kalbinüñ
Himmeti yok kişi hakk’a irmedi / Ol gelüp şeytân çerisin kırmadı
- 8625 Pes bu himmet er elinde süñüdür / Er iseñ dîn düşmanın anuñla ur
Düşmanı urmaga key âletdür ol / Anuñ-ıla açılır bu togru yol
Cümle oldı kaldı bu kez togru yâr / Kim kıla ol yâr-ıçun cânın nisâr
Ulu âlet togru yârdur dünyede / Yâr-ıla açıldı bu dîn iy dede
Yalñuzın hiç kimsene yol varmadı / Olmayınça yâr, işin başarmadı
- 8630 Her nebî kim geldi mülke dutdı yâr / Her velî bir yârı kıldı ihtiyâr
Yâr-ıladur yol erinüñ revnakı / Yâr-ıla buldı bulanlar ol hak’ı
Yâr-ıla vardı yolu togru varan / Yârı elden komadı kirtü eren
Pes bilüñ tokzinçî âletdür bu yâr / Dünyada dîn yâr-ıla dutdı karâr
Ol tokuz nesne ki vardı nâm-be-nâm / Dîn içinde âlet-idi ol tamâm
- 8635 Yâr-ıla hatm oldı uş tokzinçısı / Kim anuñla sındı ol düşmân süsi
Uş tamâm itdük bu alplık şerhini / Bir bir eytdük dünyayı vü hem dini
Ol tokuz bu tokuza geldi tamâm / Şerhi birle cümle bildi hâs u ‘âm
İmdi gelsün her ki ‘aklı var-ısa / Kendü ‘aklı kendüziyle yâr-ısa
Añlasun kim bu hünelerden biri / Kimde varsa dünyada oldur diri
- 8640 Yâ kişi dünyâ içinde er gerek / Yâ din içre hâkim ü server gerek
Yohsa bilsün gelmedükdür sağışa / ‘Ömri geçdi irmedi bir sag işe
Her kim ol işde degüldür er degül / Yoga saygıl sen anı kim var degül

Çün bakarsañ kamu nesne işdedür / İlla işi her birinüñ gör nedür
Kamu işdedür velîkin farkı var / Kimisi sekbân u kimi şehriyâr
8645 Kimisi dutmuş gider hak emrini / Kimi küllî yile virmiş ‘ömrini
‘Âşık işi ol ki ‘ışka yanadur / Anı sevmek iş degül mi yâ nedür
Günde biñ kez şükr anuñ ihsânına / Kim mahabbet yazdı ‘Âşık cânına
Kendü ‘ışkı derdin uş virdi aña / Aña bu iş tap-durur öñden soña
‘Işk içinde ‘ömrini sarf eylesün / Dilde dün gün ‘ışk vasfin söylesün

8650 İy Hudâyâ ‘ışkdan ayırma bizi / ‘Işk yolında togru dut ırma bizi

ONINÇI DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂ ÂDEM

OGLINI DOKUZ DÜRLÜ NÜFÛS-ILA

YARATMIŞ VE OL NÜFÛSA DOKUZ

DÜRLÜ LAKAB KERÂMET KILDI OL

SEBEBDEN BENİ ÂDEM DOKUZ GÜRÛH

OLDILAR ŞÖYLE KİM HER TÂYİFE EF‘ÂL

VE A‘MÂL-ILA BİRBİRİNDEN MÜMTÂZ VE

MÜSTESNÂOLUR VE ASLINA KAVUŞUR

Kanı ol kim hâl bilür ü hâl sorar / hâl erin hem işidür ü hem görer

Hem bu hâle ogramışdur işidür / Hem bu vasfi kanda bulsa işidür

Hâldeşumdur eydüñ ol gelsün berü / hâl içinde derdüme olsun darû

Vasf-ı hâlüm eydeyüm bir bir aña / Ograyuban gördüğüm öñden soña

8655 Çünki hâlden vâkıf ola yoldaşum / Pes ola ol hâl içinde hâldeşum

Vasf-ı hâlüm çün gele bir bir dile / hâlümi kim ogradıysa ol bile

- Her işi bir bilene virmek gerek / Her nihânı bilene sormak gerek
Her ki vâkıfısa bu sözden lâcerem / Ol bile ol añlaya kim ne direm
Hele geldük bunda maksûd ne'ydüğün / Eydelüm öñden soña niçe'ydüğün
- 8660 Ol zamân kim yog-ıdı vakt u zamân / Gelmedükdi sûrete heft âsumân
Var-idük biz ol ezelde şeksüzün / Gözedürdük dâyimâ ol döst yüzün
Sır içinde sırr-ıdı ol cân-ı cân / Cân içinden söyleşürdük bî-gümân
Sözümüz bî-harf u savt u râz-ıdı / Ol ışıkde dirlüğümüz nâz-ıdı
Oldı takdîr ü irâdet bu işe / Kim bu sırlar açıla daşra düşe
- 8665 Âşıkârâ ola ol genc-i nihân / Bile anı añlaya cümle cihân
Biline ol gizlü genci açıla / Ol cevâhir cümle halka saçıla
Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtu
en u 'refe fe halaktü'l-halka
Diledi çün bu işi ol kârsâz / İmdi gör n'itdi bu kez ol bî-niyâz
Kün didi kudret diliyle söyledi / 'Arş u ferşi yog-iken var eyledi
Zâhir oldı nüh felek cismi-y-ile / İşidildi 'âleme ismi-y-ile
- 8670 Yir ü gök dutdı vücûd oldı tamâm / Ma'lum oldı her mukîm ü her makâm
Sürdi kudret halkı yirlü yirine / İşid imdi halkı ne'ymiş yiri ne
Geldi nefis ü 'akl u cân u dil tene / Geldi bunlar her biri bir meskene
Buldı cinslü cinsini oldı gürûh / Toldı bunlardan bu cümle deşt ü kûh
Yir ü gök ü 'arş u kürsi toldı nûr / Dürlü halk birle bezendi oldı hûr
- 8675 Cümle dürlü asl irişdi aslına / Hem küfür küfre karışdı dîn dine
Cinslü cinsin buluban dutdı karâr / Her biri cinsi bile oldı katâr
Çünkü nevbet degdi geldüm ben dahı / Kendü cinsüm niçe buldum ben dahı

- Cinsümi bildüm benî âdem-durur / Kamu cinsden devleti muhkem-durur
İlla gördüm âdemî-zâdı tamâm / Tokuz evde durmuş u dutmuş makâm
- 8680 Bu tokuz evden biri daşra degül / Hâs u ‘âm u bay u yohsul beg ü kul
Ya‘ni kim tokuz gürûh olmuş bular / İşlenüdur her birinde biñ hular
Çünkü düşdüm ol gürûhlar içine / Taşı nedür bilimedüm içi ne
Kankısın gördüm ise uydum aña / Gör ne vâki‘ oldı ol demde baña
Yavu vardum kendü ehlüm bulmadum / N’eylemek n’itmek gerekdür bilmedüm
- 8685 Pes yüzüm urdum yire kıldum niyâz / Eytdüm iy hak iy Kerîm-i bî-niyâz
Uş gönülünden yönümi dutdum saña / Sen kulavuzla beni sendin yaña
Hiç baña benden meded yokdur n’idem / Bilmezem kaçça duram kanda gidem
Bu gürûhlarda benüm ehlüm nedür / Bilemezem kankısıdur kandadur
Yoldaşum kanı vü kanı hem-nişîn / Kankısın lâyıık görürsin kankısın
- 8690 Kendü fazluñla beyân itgil baña / Bileyim dirlik yigin öñden soña
Yüzümi kaldurmadın yirden henûz / hâli geldi hoş işâret hoş rumûz
Viribidi bir kulavuz ol Celîl / Kim baña bu yolda ol oldı delîl
Geldi ol dem karşı bir nûrânî pîr / Gönlümi vü cânımı kıldı esîr
Bakdum anuñ boyı boylardan ulu / Gördüm anuñ yüzi yüzlerden sulu
- 8695 Turmadın şol gökde togan gün aña / Ya‘ni hıdmetçün gelür her gün aña
Geldi kim baña kulavuz ola ol / Da‘vet itdi bini togru yola ol
Tonı yaşıl atı boz u kendü pîr / Pîrligidür ‘âlem içre bî-nazîr
Çünkü lutfından beni kıldı kabûl / Sevdüm anı ‘âşık oldı cân u dil
Etegin dutdum aña oldum mürîd / Dün ü gündüz oldı ol dem Kadr u ‘iyd
- 8700 Cân-ıla çün kim mürîd oldum aña / Pes teveccüh eyledüm andın yaña

- Başladı şeyhüm beni girdüm yola / Vardı yolum ogradı bir mahfile
Gördüm ol mahfil yiri bir şehri ulu / Kavmı cümle fâsık u çirkîn hulu
'Ahdleri birbirine doğru degül / Bayları yohsulları cümle fozül
Kamusı hak emrinün 'aksin dutar / Adı mü'min lîkin ayrık dîn dutar
- 8705 Kavlı içinde dōsta beñzer birliği / Fi'le baksañ işi düşmân dirliği
Sûreti insân velî şeytân hulu / Kurda beñzer birbirinden korhulu
Ol bunı vü bu anı yırtmak diler / Birbirine karşı dün gün dış biler
Hırs u şehvet şöyle tolmış gözleri / Kim utanmaz kimseden hiç yüzleri
Şöyle müstagrak bu dünyâ dadına / Kim yazılmış adı hayvân adına
- 8710 Cümle hayvândan surat dutmuş bular / Dirlik olmuş bunlara çirkin hular
Fi'l ü fitne zerk u hîle işleri / Hiç ölümden yok-durur teşvîşleri
Çün bularuñ böyle gördüm hâllerin / Şeyhüme sordum bu kez ahvâllerin
Eytdüm iy şeyh-i mukaddes nûr-ı hak / Niçe halkdur eydivirgil işbu halk
Eydi bunlar sâfi dünyâ ehlidür / Nefs-i emmâre bularuñ nefsidür
Ve mâ uberri'u nefsi inne'n-nefse
le emmâretün bi's-sû'i 12/53
- 8715 Bu gürühdür cümle halkuñ yavuzı / Bunlaruñ terki-durur dirlik özi
Geç bulardan kim durası yir degül / Çün işitdüm bu sözi kıldum kabûl
Geçdüm andan ilerü bir menzile / Anda hem irdüm yine bir mahfile
Ol dahı bir şehri, gördüm mu'teber / Şehre girdüm kavmine kıldum nazar
Şehri içi gördüm tolu fisk u fesâd / İşlenür fisk u velî kadri kesâd
- 8720 Her bir iş issi peşîman işine / İşleri fisk u velî ragbet dine
Her birisi nefse virmiş özini / İlla kendüzi kınar kendüzini

Cümle fâsık kocası vü yigidi / İşler eydür işlemesem yig-idi

Nefsini her dem fesâddan kandurur / İlla kendü kendüzin utandurur

Tevbe eyler lîki dutmaz tevbesin / Böyle gördüm ol gürûhuñ obasın

8725 Çün bu şehrüñ böyle gördüm halkını / Pes bu kez sordum bularuñ hulkını

Eytdüm iy şeyh-i cihân u ins ü cân / Uşbu niçe halk u hulkdur kıl ‘ayân

Eytdi bunlar âdemî-zâd aslıdur / Nefs-i levvâme bularuñ nefsidür

Velâ uksimu bi’n-nefsi’l-levvâmeti

75/2

Bu gürûhuñ hem fesâddur dirligi / İlla tâ‘at ehl-ile var birliği

Geç bu mahfilden dahı ehlüñ degül / Yine şeyhüm sözini kıldum kabûl

8730 Geçdüm andan ilerü bir menzile / Ogradum anda yine bir mahfile

Gördüm ol mahfil dahı yavlak ulu / Yine bir dürlü gürûh anda tolu

Ol gürûhlardan bular hâmûşırak / Anlara baksa bu birez hõşırak

Hem dölenmişler bular hem emnemiş / Gerçi kim bunda dahı var her bir iş

Hakk’a münkâd u mutî‘ olmuş bular / İlla hem vardur dahı çirkin hular

8735 Her birisi râzı olmuş hûyına / Hiç uyuşmaz biribirnüñ suyına

Ya‘ni eydür kim benüm hulcum budur / Hiç dimez gökçek mi yâ çirkin hudur

Kâni‘ olmuş cümle hâllü hâline / İrdemez hiç işi nedür hâli ne

Yalıñı yalıñ tonanmak dilemez / Acı aç kimseye açvan diyemez

Kendülerden uluya ragbetleri / Yok-durur hiç kimseye hıdmetleri

8740 Ya‘ni muhtâc olmadukdur kimseye / Tapu kılmaz kul bege yohsul baya

Çün bularuñ böyle gördüm hâllerin / Pes yine şeyhüme sordum işlerin

Eytdüm iy şeyh-i şüyûh-ı dîn-i hak / Eyt baña kim bu ne hulkdur bu ne halk

Eytdi bunlar şol gürûhdur kim bular / Mutma'inne nefis-ile tutdı hular

Ya'ni münkâd u mutî'dür her işe / Eyü yavuz kamu bir eytmez nişe

8745 Eyregi müdbirliğe kâni'-durur / Kendü kendü hayrına mâni'-durur

Geç bulardan bu dahî ehlüñ degül / Şol varup vasl olası asluñ degül

Yine geçdüm girdüm andan ilerü Ogradum bir şehre girdüm içerü

Gördüm ol şehrüñ dahî halkı nişe / Añladum kim dirliği hulkı nişe

Râzı olmuşlar bular her bir işe / Her ne gelse hak'dan eytmezler nişe

8750 Bay hiç yohsul olam dip gam yimez / Yohsulı yohsul u bay olsam dimez

Hîç özenmez kimsesi uçmag-ıçun / Yâhud uçmakda huri kuçmag-ıçun

Hem bulardan hiç añar yok tâmuyı Şöyle gördüm ol gürûhdan kamuyı

Her ne gelse Tañrı'dan râzı bular / Böyle bitmiş gördüm ol halkda hular

Ger Çalap'dan rahmet ola ger 'azâb / Râzı olmuş cümle kat' olmuş cevâb

În tu'azzibhüm fe-innehüm 'ibâdüke

ve in tagfirlehüm fe-inneke

ente'l'azîzü'l-hakîmü

5/118

8755 Çün buları gördüm uşbu hâl-ıla / Bu hu bu dirlik ü bu ahvâl-ıla

Yine sordum şeyhe k'iy şeyh-i güzîn / Eyt baña bu nişe mezheb nişe dîn

Ben bularuñ hâlına kaldum 'aceb / Kim bularda kalmaduk hergiz taleb

Eytdi bunlar şol rızâ ehli-durur / Nefs-i râziyye anuñ nefsi-durur

Râzı olmuşdur bular hak emrine / Ni nazar küfre kılurlar ni dine

8760 Bu gürûhdan geç saña menzil degül / Sen durup eglenesi mahfil degül

İlerü vardur dahı yigrek makâm / Kim iremez uzanuban hâs u 'âm

- Geçdüm andan ilerü vardum yine / Yolda hem bir hôt şehir gördüm yine
Şehre çün girdüm ü gördüm halkını / Añladum dirliğini vü hulkını
‘Âşık olmuş kamusı gördüm bular / Her biri bir nesne kılmış ihtiyâr
- 8765 Kimi ‘âşık hûriye vü uçmaga / Ya‘ni ol uçmakda hûrî kuçmaga
Kimi ‘ilme ‘âşık olmuş sadr içün / Ya‘ni bu halk ortasında kadr-içün
Kimi ‘âşık mülke mâla beglige / Ya‘ni bir kendü gibiden yiglige
Kimi ‘âşık görklülerüñ yüzine / Ma‘şuk eydinmiş anı kendüzine
Kimi eydür ‘âşıkam ben Tañrı‘ya / İlla göster kanı dirlik bî-riyâ
- 8770 Her biri bir nesneyi sevmiş bular / ‘İşk içinde iñleşürler zâr zâr
Her ne görse anı sevmek hûları / Birbirine beñzemez ârzûları
Çün bularda bu huyı gördüm yine / Şeyhe bunlar n’eydügin sordum yine
Eytdüm iy dîn serveri şeyh-i cihân / Saña ma‘lûm âşikârâ vü nihân
Bu cemâ‘at niçe halkdur ne‘ydügin / Ma‘lum eyle hâlleri niçe‘ydügin
- 8775 Eytdi nefsi-i ‘âşka bunlar-durur / Bunlaruñ nefsinde bu ‘ışk var-durur
Bu gürûhda ‘ışk-durur erkân-ı dîn / Anuñ-içün sevdi bunlar gördügin
Gerçi ‘ışkdur dünyada sayyâd-ı kâr / Saydı anuñ mehlîkâ vü hûb nigâr
Ol nigârung nûrî ‘ışka sayd olur / İlla sûret nakşî nefse kayd olur
Çün mukayyed oldı nefsi ol nakş-ıla / Kaldı ırak kanda irer menzile
- 8780 Geç bulardan bu dahı menzil degül / Kalma bunda bu huyı kılma kabûl
Geçdüm andan ilerü vardum yine / Bir şehir ârâste hem gördüm yine
Gördüm ol şehir ehlinüñ hôt sıdkı var / Cümle diller söze gelmiş nutkı var
Söyleşüdur her biri bir yâr-ıla / Her birinüñ dili bir tekrâr-ıla
Tesbîholmuş her birinüñ sevdügi / Külli bağlanmış aña ussı ögi

Men ahabbe şey'en eksere zikrahu

8785 Her birinüñ maksudı var gül gibi / İñleşür her biri bir bülbül gibi
Her biri bir tesbîhokır zâr-ıla / Her birinüñ göñli bir gülzâr-ıla
Eytdüm iy dânen-de-i râz-ı nihân / Ne gurûhdur böyle bu şîrîn-zebân
Bunlaruñ hâlin baña eyt bileyüm / Aña lâyıık rây ü tedbîr kılayum
Eytdi nef-s-i nâtıkadur bu kavum / Bu gurûhda ne salât var ne savum

8790 Dilleridür bunlaruñ sermâyesi / Dil içinde nakd u genc ü mâyesi
Çünkü bunlar dil açup söyleyeler / Bülbüli tûtîyi mât eyleyeler
Dil ulu sermâyedür bu mahfile / İlla iltmez kimseyi ol menzile

Yâ eyhe'llezîne âmenû lime tekûlûne

mâlâ tef'alûne 61/2

Bu dahı menzil degüldür saña bil / Kimseyi irgürmedi anda bu dil
Geç bulardan ilerü gitlüm bile / Bunda kalan irmedi ol menzile
8795 Geçdüm andan ilerü gitdüm yine / Bir işit kim varuban n'itdüm yine
Gördüm anda bir şehir key mu'teber / İlla bakdum halkı yavlak muhtasar
Şehr ulu yavlak velî halkı kiçi / İssi gitmiş eve beñzer şehir içi
Şehr kavmı cümlesi yohsul gibi / Kulları beg begleri hem kul gibi
Bay u yohsul kimsesi mefhûm degül / Kamu düpdüz kimsesi ma'lûm degül

8800 Kimsesinde hiç mâl u genc yok / Hem hased hem kibr ü kîne renc yok
Dünya işinden çekilmiş elleri / Dünya sözinden kesilmiş dilleri
Dünyelikden kimsede hiç nesne yok / Yog-iken şol varlulardan göñli tok
Fârig olmuş işde yok hiç kimsene / Pes bu hâli şeyhüme sordum yine
Eytdüm iy cân pîşrevi dîn serveri / İy ma'ânî genci iy kudret eri

- 8805 Niçe halkdur eyt bu şehrün halkını / Niçe hulkdur bileyim pes hulkını
Eytdi şol nefsi fakîredür bular / Ol fakîrlık hûyudur uşbu hular
Dünyadan bunlar elin çekmiş-durur / Âhiret rengin dahı dökmiş-durur
Dünyadan bunlar gözin yumdı tamâm / Âhiretde dutmadı mülk ü makâm
Kamusı yüz hazrete dutmuş-durur / Hayr u şerri cümle terk itmiş-durur
- 8810 Eyle fâriğ sanasın kim kul degül / Geç bulardan bu dahı makbûl degül
Çün durası yir dilersin pîşrev / Andadur bu cümle câna pîşrev
Çün bu hâli şeyh bildürdi baña / Geçdüm andan bakmadum ayruk yaña
Yine geçdüm gitdüm andan bir zamân / Ogradum bir şehre kavmi bî-zebân
Alımadum şehr kavmindan cevâb / Gördüm anda ne güneş var ne sevâb
- 8815 Ne ölü buldum bularda ne diri / Gelmedük kendüzine biñden biri
Lâ ilâ hâ'ülâ'i velâ ilâ hâ'ülâ'i 4/143
Cümle mahv olmuş bularuñ varlığı / Hiç belürmez yârlığı agyârlığı
Unıdılmış dîn ü dünyâ kamusı / Kalmaduk 'ârı vü gitmiş nâmusı
Ne 'adem buldum bularda ne vücûd / Ne kıyâm u ne rükû' u ne sücûd
Ne ulu buldum bularda ne kiçi / Ne ilidür ne isüz ol şehr içi
- 8820 Yoga beñzer var iken cünbişleri / Bilmedüm kim ne 'ameldür işleri
Elde iş varken batâl kalmış bular / İş hak'a dönmiş batâl olmuş bular
Çün bularuñ varlığın yog añladum / Zî 'aceb dirlik diyüben tañladum
Ne firâk buldum bularda ne visâl / Pes bu kez kıldum yine şeyhe suvâl
Eytdüm iy 'ilm-i ledün issi ulu / Bu gürûh uslu mıdur yohsa delü
- 8825 Bu niçe dirlik-durur eytgil baña / Ben bularuñ hâline kaldum taña
Eytdi nefsi-fâniye bunlar-durur / Bellü ne yokdur bular ne var-durur

- Bellü bunlar ne vücûddur ne ‘adem / Ne bularda şâdılık vardur ne gam
Kimseler kim kendüzinden mahv ola / Kendü ‘ilmi kendüzinden sehv ola
Ayruga ne göstere ne bildüre / Bilmeyene hakk’ı niçe bildüre
- 8830 Bu dahı menzil degül sen durası / Bunda şerbet yok seni kandurası
Geç bulardan bu degüldür menzilüñ / İlerüdür mahmilüñ ü mahfilüñ
Hâliyâ andan dahı geçdi yolum / Ol yire eyletdi bini ol ulum
Gördüm anda bir şehir yavlak ulu / Tertibi ârâste vü kavmı tolu
Şehr içinde bir bezenmiş taht var / Gördüm anda oturur bir bahtiyâr
- 8835 Enbiyâ vü evliyâ münkâd aña / Cümle mü’minler yöni andın yaña
Kamu halkdan yigrek anuñ tertibi / Tañrı’dan eyle urılmış terkibi
Hem ‘imâret dünya vü hem âhiret / Hatmı dîdâr olısardur ‘âkıbet
Ten dahı ârâste vü hem cân dahı / ‘Akl u devlet dîn ü hem îmân dahı
Ol imâm uymış bu cümle cân aña / Rahmeti hakk’uñ müdâm ihsân aña
- 8840 Tañrı’nuñ ‘arşı aña olmuş turak / Degüşürilmiş vaslata cümle firak
Nüh felekden yokaru dutmış makâm / Cümle halkuñ nakdini utmış tamâm
Gizlü genci rûzı kılmış hak aña / Mahfi nesne kalmaduk öñden soña
Çünkü gördüm bu işi yavlak kemâl / Bu kişi Allah ile dutmış visâl
Şeyhe sordum pes yine ben bu işi / Uşbu erkânı vü resm ü verzişi
- 8845 Eydüm iy keşşâf-ı sırr-ı lâ-yezâl / Nâtıka vasfuñdan oldı güng ü lâl
Bu ne menzildür baña bildür ‘ayân / Kim-durur bu gördüğüm sultân-nişân
Eytdi nefsi-kâmiledür bu vücûd / Yir ü gök ehli aña kıldı sücûd
Anı sevmekden yaratdı nüh felek / ‘Arş u ferş ü cism ü cân ins ü melek
Hem habîbüm diyüp anı ohşadı / Ol geliçek cümle dînler kohşadı

- 8850 Kaldı anuñ dîni kâyim tâ ebed / Sevdi anı dâst idindi ol Ahad
Berk dut anuñ etegin elden koma / Tesbîhidin adını dilden koma
Kim seni ol iltesidür hakk'a ol / hak'dan açıldı aña bu togru yol
Çün işitdüm şeyhüñ uşbu sözini / Pes yire urdum bu gönüm yüzini
Yine sordum ol gönül üstâdına / Kimdür eyt bu Tañrı dâstı adı ne
- 8855 Eytıdı adı ol elif hı mîm ü dâl / Berkidüpdür hakk-ıla kurb-ı visâl
Mîm-ile Ahmed-durur bilgil 'ayân / Mîmi gitse hâd Ahad'dur bî-gümân
Çünki bildüm bu işi böyle kemâl / Teslim oldum kalmadı ayruk mecâl
Cân eliyle dutdum anuñ etegin / Tâ iletdi ol beni hakk'a degin
Gördüm Ahmed ol Ahad'la bir-imiş / Kâf u nun'dan ilerü takdîr-imiş
- 8860 Cümle iş anuñ-ıla olmış tamâm / Nüh felekden yokaru dutmış makâm
Añladuñ mı kimdügin ol iy safâ / Mustafâ'dur Mustafâ'dur Mustafâ
Ol tokuz dürlü gürûhuñ yigregi / Ma'lum oldı bunda kim kimdür yigi
Uşbu ma'nî menzile irdi tamâm / Şerhü takrîr oldı cümle hâs u 'âm
Bahtulu ol cân bunı hâş añlaya / Uşbu sözi cân içinden diñleye
- 8865 Hıdan açıldı baña uşbu haber / ∞âd-ıla buldum zuhâyı mu'teber
Rı revâ gördi vü gösterdi Resûl / Bu işâret oldı cânımda kabûl
Hı vü zâd u rı birikdi oldı ad / Baña ol addan açıldı uşbu dad
Gösteren oldur baña bu genci ol / Andan açıldı baña bu togru yol
Gördüm ol gözgüden uşbu yüzi ben / Ol kitâbdan okıdum bu sözi ben
- 8870 Ol kulavuz oldı bu yolda baña / Eytüm âhir hâlümü öñden soña
Ol irürdi bini uşbu menzile / Vâsıf-ı hâlüm uş kamu geldi dile
Her ki gördiyse bu hâli ol bilür / Yol varandur ol kişi kim yol bilür

Bilmeyen ne söyleye çün bilmedi / Bulmayan ne göstere çün bulmadı

Çün bu ma'nî 'Âşk'a oldu 'ayân / Eyle bil kim buldı bir genc-i nihân

8875 Bilmedügin bildi vü buldı murâd / Cümle iş kaldı vü ol oldu murâd

Anı bilmekle irişdüm hazrete / Anı bilmekle degindüm devlete

İnşaallah kim Çalap rûzı kıla / Kamular bu ma'niyi böyle bula

EL-BÂBÜ'L'ÂŞİR Fİ'L'UŞÂRİYYİ

Bâb-ı onınçıda bu on dâsitân / Hôş dekâyık hôş hakâyık hôş beyân

Ma'lum eyler onları kıldan kıla / Hemçünân ki tilke 'aşre kâmile

EVVELKİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I 'AŞERE-İ MÜBEŞERE İDER BİL

KİM HÂK TA'ÂLÂOLARUÑ HAKKINA

ÂYET-İ MAGFİRET NÜZÛL İTDİ VE

SEBEB-İ

NÜZÛL-I ÂYET OL-IDI KİM BULAR HAZRET-İ RİSÂLETLE 'AHD VE MİSÂK

İTDİLER VE DÖSTLİK VE MÛTÂBA'AT

YİRİNE GETÜRDİLER LÂCEREM SA'Â-

DET-İ EBEDİ VE 'İNÂYET-İ EZELİYE

KÂBİL OLDILAR

8880 Kanı ol 'aklı bütün gönli safâ / Bir işitsün n'eyledi ol Mustafâ

Uşbu sözi cân içinden diñlesün / Söze maksûd ne'ydüğünü añlasun

Görsün ol n'itdi anuñla n'itdiler / Yolda niçe yoldaş olup gitdiler

N'itdiler kim hak begendi işlerin / Kıldı rahmet komadı teşvîşlerin

N'eyleyüp hak'dan işâret buldılar / Ol işâretten beşâret buldılar

- 8885 Gerçi rahmet halka hak'dandur i yâr / İlla anı bir sebeble buldılar
Bir sebep var rahmete lâyıık-durur / Kılssa rahmet gelmegi bayık-durur
Bir sebep vardur ki haşma sâzikâr / Kamusını gösterüpdür rûzigâr
Şerhi birle eydeyüm her birini / Diñle imdi Tañrı'nuñ takdirini
Ol zamân kim bu cihân yokdı henûz / Hem zamân u hem mekân yokdı henûz
- 8890 Ne vücûd u ne 'adem vardı 'ayân / Var-ıdı ol Pâdişâh-ı bî-mekân
Diledi kim 'âlemi var eyleye / Kudretin 'âlemde izhâr eyleye
İlk yaratdı Mustafâ'nuñ cânını / Kodı ol cânda mahabbet kânını
Evvelu mâ haleka'llâhu rûhî
Sevdi anı dâst idindi ol Ahad / Kaldı ol dâstlıg içinde tâ-ebed
Düzdi anuñ dâstlıgıyçun 'âlemi / Hem kopardı 'âlem içre Âdem'i
- 8895 Yir ü gög ü 'arş u kürsi cism ü cân / Oldı anuñ dâstlıgıyçun bî-gümân
Gögi sayvân dutdı anuñ üstine / Yiri meydân kıldı hak ol dâstına
Çün getürdi dünyaya ol serveri / Bildi anuñ geldügin ins ü perî
Her ki baş indürdi aña oldı şâd / Her kim ol serkeşlik itdi kaldı yâd
Kim getürdiyse imân buldı emân / İmin oldı tamudan ol bî-gümân
- 8900 Kâfir oldı her ki inkâr eyledi / Tâ-ebed Allah anı hâr eyledi
Uşbu sözden maksudum var iy safâ / Bu söze sen cân-ıla kılğıl vefâ
İşid anlar kim vefâ kıldı bular / Rahmetin hakk'ũñ niçe buldı bular
Geldük imdi bu hikâyet ne'ydügin / Şerhi birle eydeyüm niçe'ydügin
Ol zamân kim Mustafâ açdı dini / Dîne da'vet itdi 'âlem halkını
- 8905 Her ki uydı dîne bunlar oldı şâd / Uymayanlar tâ-kıyâmet oldı yâd
Kaldı şöyle küfr-ile şol yâdları / Oldı mü'min şol bilişen adları

- Kimi ümmet oldu mü'min kimi yâr / Kimisi oldu sahâbî merdikâr
Kamusı İslâm evinde bir-durur / Lâkin onı ortada nâdir-durur
Şoldur ol on kim bular cem' oldılar / Cümle bir ağaç dibinde geldiler
8910 Duttılar kutlu elin peygâamberüñ / Sevdiler dogrı yolın ol serverüñ
Eytdiler kirtündük ol bir Tañrı'ya / Hem saña îmân getürdük bî-riyâ
Dutdug elüñ komayavuz tâ-ebed / Üstümüzde tanug olsun ol Ahad
Ev ü barh esbâb u mülk ü mâlumuz / Senden ayru olmaya her hâlümüz
Dôstuña dôstuz bizi bilgil 'ayân / Düşmenüñe düşmenüz bellü beyân
8915 İleyüñde cân u ten olsun fidî / Dükedinçe bu sözi geldi nidî
Pâdişâhdan âyet indi bunlara / Ahmed'e mahsûs hem ol on ere
İnne'llezîne yübâyi 'üneke innemâ
yubâyi 'ûna'llâhe 48/10
Bir Ebûbekr ü 'Ömer 'Osmân 'Alî / Biri 'Abdurrahman-ı 'Avf ol velî
Biri Zübeyr binü'l-Avâm idi adı / Biri Sa'dübñü ebi Vakkas idi
Biri Talha birisi Sa'dübñü Zeyd / Birine Ebu 'Ubeydübñü Cerrâheyd
8920 Dördi dört yâr altısı ashâb-ıdı / hak yolında kamusı ahhâb-ıdı
8921 Hak didi kim yâ Muhammed tanug ol / Şol onuñ ben 'ahdini kıldum kabûl
Bey'i ger bunlar senüñle kıldılar / İlla rahmet kamusı benden diler
Pes benümle oldu ol bey' tamâm / Tanug ol bilsün bu cümle hâs u 'âm
Yarlıgadum bunları bilsün bular / Hôş beşâret dâyimâ kılsun bular
8925 Dôstlaruña oldu bu bey'at tamâm / Tanug ol bilsün bu cümle hâs u 'âm
Kamu elden senüñ elün fark-ıdı / Kamusından binüm elüm fevk-ıdı
Yedu'llâhi fevka eydîhim femen nekese

fe innemâ yenküsü 'alâ nefsihî 48/10

Eñ yokaru el kimünise 'ahd aña / Bağlanur u berkinür öñden soña
İmdi ger bunlar bu 'ahd üzre tura / hak bulara bî-hisâb nesne vire
Âyetinden hîd bu söz ma'lûm olur / Kim bilürse ma'nisin mahkûm olur
Vemen evfâ bimâ-'âhede 'aleyhu'llâhe

fe-seyü'tîhi ecran 'azîmen 48/10

8930 Añladuñ mı ne'ydügin ol iy safâ / Vâsıtaydı ortada ol Mustafâ
Vâsıta tâ olmayınça ol habîb / Degmedi hak'dan bulara bu nasîb
Eyle san bir âyineydi ol Resûl / hakkı andan gördi bunlar şek degül
Ya'ni kim hak dîstına dîst oldılar / Lâcirem dîst dîstlığını buldılar
Pes bilüñ kim dîst olan hak dîstına / Rahmet iner her dem anuñ üstine
Kul in küntüm tuhubbûna'llâhe fette-
bi'ûnî yuhbibkümü'llâhu ve yagfirleküm
zünûbeküm vallâhu gafûrun rahîmün

3/31

Bu söze ol on kişi tanuk-durur / Kim bu işde hîç müşkil yok-durur
Her ki sevdi Tangrınıñ dîstlarını / Bî-gümân ol göriser dîdârını
Dîstların görmek anı görmek-durur / Dîstlara irmek aña irmek-durur
Şuña beñzer kim bakarlar gözgüye / Kendüye bakmak olur ol kendüye
Gerçi kim göz bakduğı ol gözgüdür / İlla anda gördüğü yüz kendüdür

8940 Gözgüsüz kendü yüzün görmez bu göz / Kendü yüzinden haber virmez bu göz
Gözlere pes yüzi gözğü gösterür / Ol gümândan gönli gözğü kurtarur
İmdi gel bir göz bırak bu ma'niye / Gözğü kimdür evliyâ vü enbiyâ

- Saykal urdı bunlaruñ göñline hak / hak yüzün görmek dilerseñ anda bak
Her kim anda bakdı görđi döst yüzün / Döst yüzünden ırmadı ayruk gözün
- 8945 Gözgüsi hakk' uñ velî göñli-durur / Döslara döst yüzini ol gösterür
Kulûbü'l-evliyâ'i mir'âtullâhi
Sıdk-ıla bakgıl aña kim göresin / Uşbu sözüñ ma'nisine iresin
Nitekim Peygâmbere bakdı 'Ömer / Gör ne ikrâr eyledi ol şîr-i ner
Eytdi görđi Tañrı'mı göñlüm gözi / Mahkum oldı kalmadı ayruk sözi
Kâle 'Ömer radiya'llâhu 'anhu: Râ'î
kalbî Rabbî
Hem işit bir ne didi ol Bâyezîd / Her zamân kim hak'dan olurđı mezîd
- 8950 Dir idi kim cübbem içre yok-durur / hak'dan ayruk nesne illâ hak-durur
Kim hak'ı ister-ise gelsün baña / hak benümledür gelüñ hak'dın yaña
Ya'ni kim ben gözgüsiyem ol hak' uñ / Anı görmekçün baña her dem bakuñ
Kim göresiz bunda ol döst yüzini / Gözgüden gören gibi kendüzini
El-mü'minu mir'âtu'llâhi ta'âlâ
Hem Resûlden gelmiş, irdi bu hadîs/ Bilmeyen bu ma'niyi kaldı habîs
- 8955 Eytdi her kim şeyhi yoksa dîni yok / Ya'ni yönün hakk'a dutmaz dîni yok
Men lâ-şeyhe lehû lâ-dîne lehû
Dîn bu şeyhdür kim anı bağlar hak'a / Bağlanur berkîr bulur 'ömr-i bekâ
Yohsa hîd şeyhi anuñ İblîs ola / 'Âkıbet cümle işi telbîs ola
Ya'ni bu söz ma'nisi mürşid-durur / Hâlık'a iltmege halkı cid-durur
Mürşid olmazsa nedür 'aybı i yâr / Şol-durur kim yolu kor nefse uyar
- 8960 Nefs aña şeytân degül mi görseñe / Komaz anı varmaga hak'dın yaña

8961 Hazrete mürşid-durur ilten bizi / Kirtü sözdür kirtü bilgil bu sözi

Yarın anda n'olisar bellü beyân / hak ta'âlâ kıldı Kur'ânda 'ayân

Eytdi yarın cümle hâsı 'âm-ıla / Okıyavuz bir yire imâm-ıla

Yevme ned'û külle ünâsin bi-imâmihim 17/71

Ya'ni her kim kime uydıysa tamâm / Anuñ-ıla kopısar ol ve's-selâm

8965 Bildüñüz mi imdi kim n'itmek gerek / Dünyada bir el anuñ dutmak gerek

Siz cemâ'at ol size imâm ola / Sizi irşâd eyleye dogru yola

Kimsenüñ kim san'atı irşâd ola / Aña uyan lâcerem kim şâd ola

Vây aña kim uymadı bir uluya / Yoldaş oldı kendüzinden aluya

Devlet issi kimsene şoldur kim ol / Bir ulunuñ hidmetine vardı yol

8970 Dogrulukla dutdı anuñ hidmetin / Hiç gümânsuz buldı hakk'ıñ rahmetin

Her ki bir yol ehline kıldı vefâ / Cümle yol ehlinden ol buldı vefâ

Hôşnud andan Tañrı'nuñ peygâmbere / Tâ varınça anda cümle yol eri

Yol içinde kamusı hôşnûd aña / Hiç ırılmaz ol vefâ õñden soña

Hem dahı hak râzı ola şeksüzün / Lâyık ola görmege ol döst yüzün

8975 'Âşıkı çün hak vefâdâr eyledi / Cümle yol ehli bile yâr eyledi

Cânı boynı ol vefâda bagludur / Yüregi ol 'ışk odından tagludur

Çün uludan el etek dutmış-durur / Göñli anda berkişip bitmiş-durur

Dilemez hiç andan ayru olmagı / Ten diler mi cândan ayru olmagı

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol uludan sen bizi ayırmagıl

İKİNCİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER ON NESNEYİ KİM ON

NESNE DAHI OL ONA MEDED VE MU-

‘ÂVENET İDER VE OL ON NESNENÜŇ
BU ON SEBEB-İ HAYÂTIDUR Kİ EGER
ŞÖYLE KİM BU ON OLMASA KİMSE OL
ONA RAGBET İTMEYE GÖŇÜL ‘İZZET
BULMAYA GÖZLERDE H6R OLA

- 8980 Kanda ol kim uşbu ‘âlem halkını / Kanda görse bilmek ister hulkını
Şunu ister kim bile her bir kişi / Başa ne’yle eyledür her bir işi
Her suratda hâsiyet ne var-durur / Hâsiyet birle ne işler yâr-durur
Kimsene kim ol hasiyyetsüz ola / Sûrete beñzer kim ol cânsuz ola
Uşbu ‘ilmi isteyen gelsün baña / Şerhi birle eydeyüm bir bir aña
- 8985 Añlasun kim ne hasiyyet ne-y-ile / Revnakı var yaraşur olsa bile
İşid imdi bu hikâyet ne’ydügin / Hâsiyetler her biri niçe’ydügin
Nedür ol kim yaraşur anuñ-ıla / Zabtı yok olmazsa ol anda bile
Halk içinde on hasiyyet var-durur / On dahı bellü ol ona yâr-durur
Ol on olmazsa bu on bî-dâd olur / Dâdı yok dek halk içinde ad olur
- 8990 Diñle imdi her birinüñ adını / Kim bilesin ad içinde dadını
Evveli şoldur ki başda ‘akl ola / Başlaya ol başları togru yola
Yol içinde küfri dînden ol seçe / İl içinde ol ne dirse ol geçe
Âdemî bu halk içinde ol olur / Halkı mutlak âdemî ol oldurur
Kimde ol yohsa olur hayvân hulu / Göñli tolu hırs u gözi uyhulu
- 8995 Âdemî bu ‘akl-ıla bildi hak’ı / Âdemüñ bu ‘akl-ıladur revnakı
Pes gerek kim ‘akl ola her kişide / Kim anuñla hem diye hem işide
‘Akli var illa degül perhîz-kâr / ‘Akli kâmiller anı hayvân sayar

- Kankı ‘âkil kim anuñ perhîzi yok / Az günâhı hak katında ola çok
Key hasiyyetdür bize hak’dan ‘akıl / ‘Akl kıldı her nese hak’dan nakıl
- 9000 İlla perhîz olmasa bu ‘akl-ıla / Âdemî hayvâna beñzer nakl-ıla
Pes gerekdür ‘akla perhîz eylemek / İşi bilmek sözi andan söylemek
Perhiz olmazsa bu ‘akl irmez hak’a / ‘Aklı bu perhîz getürdi revnaka
Çün ‘akıl bî-perhiz ola tertibi / Âdemî bî-zabt ola hayvân gibi
Halkda yine bir hasiyyet var-durur / Yine bir nesne anuñla yâr-durur
- 9005 Anı lâyık yâr eyler yârına / Diñle imdi kendü nedür yârı ne
Ol fazîletdür ki halka hak virür / Kamulardan halk anı artuk görür
Hürmet eyler aña cümle hâs u ‘âm / Çavı yörür halk içinde nîg nâm
Kanda varsa yokarı geçmek diler / Her işi düzmek kesüp biçmek diler
Adanupdur ulu adın dünyada / ‘İzzet eyler ulu kiçi ol ada
- 9010 Adı ulu halk içinde kadri var / Olmaduk illâ bu ‘ilm anuñla yâr
Ol fazîlet bu ‘ilimsüz kadri yok / Cânı açdur ne var olsa cismi tok
‘İlm-ile geldi fazîlet revnaka / ‘İlmi olmazsa bilüñ dutmaz bekâ
Bu fazîlet bî-‘ilim işde degül / Ulular görse anı kılmaz kabûl
Pes fazîlet birle ‘ilm olsa gerek / Tañrı ‘ilmin ol kiçi bilse gerek
- 9015 Bu ‘ilimsüz ol fazîlet aludur / Kendü kiçi gerçi adı uludur
Her fazîlet kim aña ‘ilm iş ola / Ol kiçi kandaysa hayr-endîş ola
Ol fazîlet kim ‘ilimden yârı yok / Agaca beñzer kim anuñ bârı yok
Ma‘lum oldı kim fazîlet ‘ilm-ile / Hôş yaraşur olıçak iksi bile
Yine vardur bir hasiyyet kişide / Şoldur ol kim ola kuvvet kişide
- 9020 Bâzusında kuvvet ola mu‘teber / Yiyni görne aña cümle huşk u ter

- Her kimüñle uruşursa ahtara / Sıya kanda ograşursa leşkere
Kuvvet-ile başa ilte her işi / Hayr u şer her ne dutarsa ol kişi
Âdemîde kuvvet olsa hôt olur / İlla şol vaktın ki korhu iş olur
Kuvvet-i cismânisi muhkem ola / Ol zamân ol sanki bir Rüstem ola
- 9025 Tañrı'dan korkmak ola çün yâr aña / Lâcerem yol bulmaya agyâr aña
Kuvvete ger yâr ola hak korkusı / Anuñ-ıla gide nefsuñ hôt husı
Yohsa yâr olmazsa korku kuvvete / Tîz irer naks u hâlel bu devlete
Pes gerek korku ola kuvvet ile / Her ne iş olsa ola anda bile
Korkusuz dutmaya çün her bir işi / İmin ola her bir işde ol kişi
- 9030 Korkusuz kuvvet yaraşmaz mutlakâ / Muttakî korku-y-ıla irdi hak'a
İnne'l-muttakîne fi-cennâtin ve neherin 54/54
Her ki bunda dirile korku-y-ıla / Yarın anda korkudan îmin ola
Ve lâ hayfun 'aleyhim velâhüm
yahzenûne 2/62, 112, 262, ...
Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Hâsiyet ne var-durur bir sor yine
Şerhi birle eydeyüm sen anı gör / İl içinde şimdi gel sultânı gör
Saltanat bir hôt hasiyyetdür i yâr / hükmine münkâd cümle il ü şar
- 9035 İrişür eli sunar her bir işe / Mâni' olup kimsene eytmez nişe
İllere irür eli sunmaz-iken / Söylenüdur sözleri dinmez-iken
Söylemezken söylenüdur sözleri / Bakmadın her dem göredur gözleri
İşlemezken işlenüdur işleri / Bulnur ol kullıkda cümle iş eri
Halka ne düşvâr-ısa âsân aña / Anın ad eydür bu halk sultân aña
- 9040 Hôt nasıbdür dünyada şol saltanat / Tañrı emri olur aña kol kanat

- İlla rahmet yoldaş olmazsa bile / Hâs u ‘âm cümle kıla andan gile
Saltanatda çünkü rahmet iş ola / Bil kim ol sultânı hayr-endîş ola
Saltanatla pes gerek rahmet bile / Hiç kimesne kılmaya andan gile
Yohsa hûd zâlim olur adı anuñ / Agudan açı olur dadı anuñ
- 9045 Çünkü sultân hoş rahîm-dil olmaya / Bu za‘îfler hâlini ol bilmeye
Fe bimâ rahmetin mina’llâhi linte
lehüm 3/159
- Saltanat bî-rahmet olsa iş degül / Allah anuñ işini kılmaz kabûl
Şerhi birle ol dahı oldı tamâm / Saltanat ne’ymiş işitdi hâs u ‘âm
İmdi gel hâsiyyeti gör bir yine / Ol dahı ne’ymiş baña bir sor yine
Ol nesebdür kim bu halkda var-durur / Niçeler anuñ-ıla server-durur
- 9050 Atadan kalmışdur ol hürmet aña / Kim anı görse kılar hürmet aña
Kanda varsa halk aña ‘izzet kılar / Bay u yohsul kamusı adın bilür
Ata adıdur anuñ sermâyesi / Dirliginde nakd u genc ü mâyesi
Dünyada bu dirlige yigrek sebab / Kankıdur şol kim ola asl u neseb
Atadan kalmış ola hurmet aña / Kanda varsa hûn ola ni‘met aña
- 9055 Ata döstü ogula mîrasolur / Degşürilmez ayrug ol şöyle kalur
El-hubbu yetevâresu ve’l-bugzu yetevâresu
- Kişiye devlet-durur asl u neseb / İlla şuña kim ola anda edeb
Ol neseb kim bu edebden yârı yok / Bir marazdur kim anuñ tîmârı yok
Çün neseble bu edeb yoldaş ola / Ol kişi lâ-büd ki halka baş ola
Şahsa, ol bir bî-edebse vây aña / Gülişür yohsul u cümle bay aña
- 9060 Çün neseble bu edeb yoldaş degül / Ulular gönli anı kılmaz kabûl

- Halk içinde adı var dek dadı yok / Sakfa beñzer kim anuñ bünyâdı yok
Şerhi birle bu dahı oldı tamâm / Hâsiyetde var yine bir hôt makâm
Takrir olup ol dahı gelsün dile / Diñle imdi niçedür kıldan kıla
Şâdılkıdır ol ki gönli kaynadur / Güldürür nefsi vü cismi oynadur
- 9065 Bagını vü bendini cümle şeşer / Hiç añılmaz anda düşmân hayr u şer
Hâsıl olur gönüle zevk u ferah/ Eyle sankim içdi rahmetden kadeh
‘Âlemüñ mâlı tamâm anuñ gibi / Baya beñzer cünbişi vü tertibi
Hiç görünmez dünyada insân aña / Bir-durur sekbân-ıla sultân aña
Cân gönül tolar neşât u şevk u zevk / Kopdı cândan geldi nefse zevk u şevk
- 9070 Açı toydı yohsul-ısa oldı bay / Halk şunu ister durup yıl on iki ay
Şâdi hôtşdur ister anı merd ü zen / Hôtş olur bir dem anuñla cân u ten
İlla şol vaktın ki ilde emn ola / Zevk u şâdı el vire cümle kula
İmin ola halk u ‘adl ü dâd ola / Bay u yohsul kaygudan âzâd ola
Pes emîn şâdı-y-ile yoldaş gerek / Bu emindür şâdı evinde direk
- 9075 Yoksa şâdı bî-emîn dutmaz bekâ / Emn-ile geldi bu şâdı revnaka
Çün emîn yoldaş degül şâdı-y-ile / Korkudan kimse niçe şâdı kıla
Emn-ile şâdı dahı niçe’ydügin / Şerhi birle ma‘lum oldı ne’ydügin
Bir hasiyyet var yine bu dünyede / Anı dahı bir işitgil iy dede
Şoldur ol kim dünya mâlı çok ola / Bütün ola egni karnı tok ola
- 9080 Ola anda nakd u cins ü mülk ü mâl / ‘İyd ola her rûz u hefte mâh u sâl
Halk içinde mün’im ola ol kişi / hakdan anuñ oñ gele her bir işi
Adı bay u kendü bellü ola ol / Kamulardan ola anuñ rûzı bol
Kaңçaru kim sunsa ni‘met el vire / Suna her bir nesneye eli ire

- Halk içinde ol ola şol kirtü bay / Ni‘met aña el vire yıl on iki ay
- 9085 Dünyada bu mâl u ni‘met hôt olur / İlla şol vakt kim sehâvet iş olur
Kankı bayda kim sehavet olmaya / Yarın anda hiç şefâ‘at bulmaya
Yohsa her kimse kim adı bay olur / Bî-sehâvet bellü bilüñ vây olur
Kankı bayda kim sehâvet olmadı / Şöyle bil kim ol cihâna gelmedi
Çün sahîdür baylıg oldur kirtü bay / Nitekim olmışdı ol hâtim-i Tây
- 9090 Pes bilüñ cômardlıgı baylıg-ıla / Virmedi ol pâdişâh degme kula
Key hasiyyetdür tüvângerde kerem / Ol kerem ehli bilür ben ne direm
Ma‘lum oldı ol dahı niçe‘ydügin / Bay kişilerde sehâvet ne‘ydügin
İmdi gel dervîşligi gör niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Ya‘ni dervîşlik bu yohsullık-durur / Baylıg u beglik degül kullık-durur
- 9095 Bir hasiyyetdür bakarsañ ol dahı / Kul ki yohsul olmaya añmaz hak‘ı
Çünkü mâl u mülk ü esbâb olmaya / Dünya hak‘dın yaña mihrâb olmaya
Kimde varsa bâg u çift ü sîm ü zer / Lâcerem her gün gönül anı düzer
Çünkü dünyâ olmaya âzâd olur / Gerçi dünyâ lezetinden yâd olur
Mustafâ el-fakru fahri didi ol / Fakr içinde buldı hakk‘a togru yol
- 9100 Eytdi dervîşlik benüm fahrum-durur / Kim murâdı pâdişâhdan umdurur
Ulu hil‘atdur bu dervîşlik ere / Kâni‘ olursa şuña kim hak vire
Çün kanâ‘at dervişe hemrâh ola / Gözde dervîş ü gönülde şâh ola
Pes kanâ‘at dervişüñ key yâridur / Yüzün ol yur dervişüñ ol arıdur
Çünkü dervîşle kanâ‘at iş degül / Ol kara yohsul-durur dervîş degül
- 9105 Bu kanâ‘at çün ola dervîş-ile / Dervîş oldur kim ola iksi bile
- 9106 Hak olur ol dervîşün sermâyesi / Cân içinde nakd u genc ü mâyesi

- Çünkü dervîşlik kanâ‘atla tamâm / Yoldaş olur olsa ol ‘âzli makâm
İmdi gel bir gör ki bu beglik dahı / Bî-tevâzu‘ niçedür ‘ilmin ohı
Ulu bahşâyîş-durur beglik ere / Hâsa kim ol begliği Tañrı vire
- 9110 Devleti muhkem ola hükmi revân / Aña yüz dutmuş ola devr ü zamân
Güci yite her işi işlemege / İşleye vü düşmeye hîç emege
Diñleyeler sözini ne dir-ise / Katlanalar hükmüne ne dir ise
Hâs u ‘âmla bilişe ol yâd-iken / Kul ola halk kamusı âzâd-iken
Dünya ehlinde bu beglik hōş olur / İlla şol vakt kim tevâzu‘ iş olur
- 9115 Kankı begde kim tevâzu‘ olmaya / Ulular agzından alkış almaya
Ululıgla çün kibir yoldaş ola / Niçe miskîn bagrı anda baş ola
Bu tevâzu‘ kanda kim olsa tamâm / Olur aña cümle gönüller makâm
Pes ululıgla tevâzu‘ yaraşur / Ulular gönli yüzün oldur ki yur
Ulu şoldur kim ola sahib-kabûl / Niçe mansıbda olursa gam degül
- 9120 ‘Âlim ola şeyh ola ger beg ola / Ya‘ni şoldur kim bu halkdan yig ola
Çün tevâzu‘ ola anuñla bile / Hiç gümânsuz hak aña rahmet kıla
Ululıgla bu tevâzu‘ ne‘ydügi / Ma‘lum oldı ol dahı niçe‘ydügi
İmdi gel bir cehdi gör tevfiik-ile / Birikiçek ne olur iksi bile
Cehd kılmak key hasiyyetdür ere / Cehd-ile er her neye sunsa ire
- 9125 Cehd-ile irdi irenler maksuda / Cehd-ile yol buldı kuruda suda
Ve‘llezîne câhedû finâ lenehdiyen-nehüm sübülenâ 29/69
Cehd-ile irdi erenler menzile / Cehd-ile girdi girenler mahfile
Cehd key sermâyedür yol varana / Baksaña şol yüz urup yalvarana
İctihâd eyleñ didi Allah kula / Mâluñuzla nefsuñüz iksi bile

Ve câhedû bi-embvâlihîm ve enfû-

*sihim 8/72*Hak yolında hış-durur cehd eylemek / Dürüşüñ kim hîç yavu varmaz emek

9130 Hış-durur cehd eylemek hak'dın yaña / İlla tevfiik iriçek hak'dan aña

Cehd içinde tevfiik olsa yaraşur / Her neye kim uzanursa irişür

Kanda bî-tevfiik olursa ictihâd / İşleyende fâsid olur i'tikâd

Zîra dutduk işi başa iltemez / Pes bu kez münkir olur ol hîç kes

Tañrı sözüm dutmadı dip ilenür / Göñli inkâr işiginde dolanur

9135 Pes gerek kim cehd ile tevfiik ola / Kim gümânı gide iş tahkik ola

İctihâdı gün günin arta dakı / Azmaya hîç isteye her dem hak'ı

Kullara hak rûzı kılson ictihâd / İctihâd u tevfiik u pâk i'tikâd

Uş tamâm oldı ol on nesne tamâm / Şerhü takrîr oldı bildi hâs u 'âm

Bildiler kim 'akl ulu sermâyedür / İlla bî-perhîz kende mâyedür

9140 Hem fazîlet ulu hasletdür ere / İlla şol vakt kim aña 'ilm el vire

Hem dahı kuvvet ulu cevher-durur / İlla bî-ters eyle bil kim har-durur

Saltanatla bu cihân ârâstedür / Lîki bî-rahmet ra'ıyyet yastadur

Halk içinde hâsiyetdür key neseb / Yoldaş olursa aña gökçek edeb

Şâdılık hem hış yaraşur emn-ile / Bî-emin kimse niçe şâdı kıla

9145 Kişi hışdur bay ola vü mâlı çok / Bî-sehâvet bir cehûdça kadri yok

Derviş oldur dünya aña iş degül / Bî-kanâ'at ol dahı dervîş degül

Halk içinde ululuk hış reng olur / Bî-tevâzu' bil ki yavlak neng olur

Key 'atâdur cehdlik hak'dan ol kula / İşe gelmez çünkü bî-tevfiik ola

Uşbu onun revnakı şol on-ıla / Hış yaraşur nitekim er ton-ıla

9150 Halk-ıladur bu cihânüñ revnakı / Hulk-ıladur revnakı halkuñ dahı

Halk yavuz olsa cihân bî-zabt olur / Hulk yavuz olsa bu halk işden kalur

ente'z-zamânu fe in saluhte saluha'z-

zamânu ve in fesedte fesede

Halkı hulkından bilürler ne'ydügin / Hulkı eydür yavuzın u keydügin

Hâsiyetler kim bu halkda var ola / Bir hüner aña gerek kim yâr ola

Hâsiyet hem bu hünerle yaraşa / Neyi dutsa ol kişi ilte başa

9155 Her işe kim bu eyü hulk iş degül / İşlenür ol iş velîkin iş degül

Bilene söz ma'nisi degdi tamâm / On hünerle zabta geldi her makâm

Bu hünersüz ol makâmlar ölüdür / Halk içinde gerçi adı uludur

'Âşık' uñ hak'dan temennâsı müdâm / Şol-durur kim nasb ola ol on makâm

On hüner ol on-ıla hem yâr ola / Hem dine hem dünyaya mi'mâr ola

9160 Hôşnud ola ulular göñli meger / Ol sebebden irişe rahmet nazar

Ulular mahfiline lâyük ola / Câmı göñli birike togru yola

İy Hudâyâ tevfiküñ ayırmagıl / Dünya âhir togru yoldan ırmagıl

ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM HAK TA'ÂLÂON NES-

NEYİ ON NESNEYE REVNAK İDÜPDÜR

VE ON KİŞİYİ ON YAMAN HASLETDEN

ÖTÜRÜ MATRÛD VE MERDÛD KILMIŞ

OL CİHETDEN ÖTÜRÜ VE EHLU'L LAH

KATINDA OL TÂYİFENÛÑ KADR U

KIYMETİ YOKDUR VE GÖÑÜLLER IRAK

DÜŞMİŞLERDÜR

- Yine buldum halk içinde on kişi / Kim bulardan Tañrı sevmez on işi
Ol sebebden yâd olur hak'dan bular / Ayırur hak'dan buları ol hular
- 9165 Bunları ol hû irürmez menzile / Hem komaz kim gireler her mahfile
Dünyada dirlikleri bî-dâd olur / Yarın ol hak rahmetinden yâd olur
Şahsı kendü hâlidür yâd eyleyen / Gerçi hak'dur kulı âzâd eyleyenHâliyâ dirlik sebebdür şek degül /
Dirliği sürdi bihiştten Âdem'i / Dirliğ-ile bulısar hem ol demi
- 9170 Dirliği indürdi gökden iblisi / Kıldı la'net anı ol çirkîn husı
Ne kim işlerseñ bulasın dip Celîl / İndürüpdür bize âyât u delîl
Yevme tecidu külli nefsin mâ 'amilet
min hayrin muhzaran 3/30.
Dirlik içre tertib olmışdur beşer / Dirliğinde vâki' olur hayr u şer
Dünyada dirlik nedür eydem saña / Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña
Yir yüzinde dürlü dürlü halk üküş / Halk üküş hem halk içinde hulk üküş
- 9175 İlla on dürlü halâyık hulkını / Eydiserven hulkı birle halkını
Ger ol on halkda bu on hulk bulına / Tañrı rahmet kılmaya ol kulına
İşid imdi kim-durur ol on kişi / Kim bulardan Tañrı sevmez on işi
Biri şol baylar-durur kim mâlı çok / Mâlı çokdur lîkin anuñ hayrı yok
Bay kişilerde buhul yavlak habîs/ Vardur âhir bu söze tanuk hadîs
- 9180 Eytdi Peygâmbere bahiller hâlini / Yarın anda n'olısar ahvâlini
Kim bahiller uçmaga girmeyiser / Zâhid olsa dahı hem görmeyiser
El-bahîlu lâ-yedhulü'l-cennete
velev kâne zâhiden
Pes bilüñ kim bay kişi olsa bahîl / Sevmez anuñ dirliğini ol Celîl

- Bay kişiler buhl-ıla oldı habîs/ Ger geyürse nefsine yüz biñ nefis
Bay kişi cômardlığa lâyıık-durur / Anı Allah sevdiği bayık-durur
- 9185 Bay kişi nefsinde buhlung rengi yok / Eyle san kim bir cehûddur mâlı çok
Bayı bildüñ imdi gör yohsul dahı / Niçedür hâlin işit ‘ilmin ohı
İşidiçek hâlini tañlayasın / Kimi sevmez ol Çalap añlayasın
Şoldur ol kim adı yohsul kendü kul / Kul-iken yohsul-iken şöyle fozûl
Kullığa yohsullığa bakmaz gözi / Şol fodullık tahtına agmış özi
- 9190 Güci yitmez işleri dutmak diler / Kendüzinden uluyı utmak diler
Tañrı sevmez bu kılınçlı kulları / İlla artuk şol fozûl yohsulları
Pes bilüñ yohsul kişi olsa fozûl / Allah anuñ kullığın kılmaı kabûl
Yohsulüñ göñli gerek mahkûm ola / Adı zâlim olmaya mazlûm ola
Kim aña rahmet kıla ol pâdişâh / ‘Afv ola kılur-ısa yüz biñ günâh
- 9195 Bir dahı nedür ki hak sevmez anı / Kime gelse hôr olur cismi canı
Ol tama‘dur kim yaraşmaz kamuya / Kamuyı ol iltesidür tamuya
Ol tama‘la kamu kullar naıhs olur / İlla ‘ilm ehlinde artuk naks olur
‘İzzetin ‘âlimlerüñ oldur bozan / ‘Âlim-iken adını eyler ozan
Bu ‘âlimlerde tama‘ bî-zabt olur / Anuñ-ıla cümle işi habt olur
- 9200 Tañrı sevmez ‘âlimi bu hulk-ıla / Çün münâsib oldı cümle halk-ıla
‘İlm ehlinde gerekdür pes vera‘ / Kim olalar bî-tevakku‘ bî-tama‘
Eyle olan ‘âlim ehlu’llâh olur / Maksudı vü ma‘bûdı Allâh olur
‘Âlimüñ bildüñ nedeymiş revnakı / İşid imdi halk içinde bir daki
Nedür ol kim Tañrı sevmez ol işi / Bulmaya rahmet ol iş issi kişi
- 9205 Şoldur ol kim ‘avrat olsa bî-hayâ / Üni çıksa her gün anuñ obaya

- Bay u yohsul görüben utanmaya / Utanup ol kendü adın sanmaya
Tañrı sevmez bu hulu ‘avratları / Oldur âhir Tañrı’nuñ âfetleri
Ol kılınç hõd kamuya lâyük degül / hak anı sevmeklige bayık degül
İlla ol ‘avrat kim anuñ udı yok / Eyle bil kim bir inekdür südi yok
- 9210 Pes yaraşur yüz suyu ‘avratlara / Uçmaga ol ‘avrat erden ilk gire
Kankı ‘avrat kim ola yüzi sulu / Gökçek oldur çün ola gökçek hulu
Râzî andan hak resûl hoşnûd ola / ‘Âkıbet anuñ işi mahmûd ola
Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Kankı hûyı Tañrı sevmez sor yine
Tañrı sevmez hû nedür bir anı gör / İmdi bir gel dünyada sultânı gör
- 9215 Kankı sultânda ki hiddet var ola / Hâs u ‘âm andan kamu korkâr ola
Olmaya hiç kimsene andan imin / hiddetinden kopa her dem kibr ü kîn
Ya‘ni hiddet tîz buşa tîz kakıya / Sormadın halkı kira hem tokıya
Bilgil anı Tañrı sevmez mutlaka / ‘Ömri az u dutmaya hükmi bekâ
Sultân oldur kim anuñ ‘ilmi ola / ‘Aklı sabrı şefkati hilmi ola
- 9220 Pes ire hak’dan aña her dem meded / Rahmete yoldaş ola ol tâ-ebed
Ol dahı uş ma‘lum oldı ne’ydügi / Eyü yavuz dirliği niçe’ydügi
Tañrı sevmez bir dahı dirlik nedür / Diñle imdi ol dahı kim nitedür
Şoldur ol kim bî-dil ola gâziler / Ala tonlık bine yigrek tâziler
Ya‘ni bî-dil yüregi korkak ola / Ol sebebden yalımı alçak ola
- 9225 Er güninde göñli yıla yağıdan / Uşana cândan u korka kaygudan
Gâzinuñ nefsinde şoldur hõr husı / Kim ola dîn düşmanından korkusı
Tañrı sevmez gâzilerde hõr huyı / Ya‘ni kim yağı güninde korkuyı
Gâzi oldur dîn-içün gussa çeker / Anuñ atı tozına hak and içer

Ve'l-âdiyâti zabhan fe'l-mûriyâti kadhan 100/1-2

Ayrugı donlıkçudur gâzî degül / hak katında olmaya nâzı kabûl

9230 Çünkü bildüñ gâziler ahvâlini / Gel bir işit imdi zâhid hâlini

Dirligin zâhidlerüñ gör niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür

Zühd ü tâ'at hôş yaraşukdur kula / Kim gerek kim turmadın kullık kıla

Zâhid ü 'âbid şunuñla oldılar / Kim hak'a dün gün 'ibâdet kıldılar

Hôşdur ol kul kim anuñ zühdi ola / İlla zâhid bilme çün 'ucbı ola

9235 Zâhide 'ucb eylemek lâyük degül / 'Ucb-ıla zâhidliği bayık degül

Kankı zâhid kim anuñ 'ucbı ola / Sanmasun kim Tañrı'dan rahmet bula

Kibri olan kulları sevmez Çalab / İblise kibr eylemek oldu sebeb

Şöyle 'izzetde-y-iken oldu zelîl / Zühdi gitdi oldu ol hôr u hacîl

Zâhide pes bu tevâzu' olsa hâl / Zühdi girçek yidügi etmek halâl

9240 Rahmetine Tañrı'nuñ lâyükdur ol / Uçmaga girmeklige bayıkdur ol

Uş bilindi ol zahidler dirligi / İmdi gel görlüm niçe'ymiş pîrligi

Pîrlik uhtında neyi sevmez Celîl / Niçe dirlikle olur pîrlik zelîl

Şoldur ol kim pîrlik uhtında kişi / Ola cümle dirligi fâsık işi

Dün ü gün fâsıklara yoldaş ola / Aña şol fâsıklar işi eş ola

9245 Göñli cânı bunlaruñ fâsık ola / Ma'ruf ola halk anı fâsık bile

İnna'llâhe lâ-yehdi'l-kavme'lfâsıkîne 63/6

Tañrı sevmez kocalıkda ol işi / Rahmete lâyük degüldür ol kişi

Pîr-i fâsık rahmete lâyük degül / Olmaya hak hazretinde ol kabûl

Pes gerekdür pîrlere sıdk u safâ / Zühd ü tâ'at tevbe vü 'ahd ü vefâ

Hôş yaraşur pîrlik uhtında ere / Kim cihândan göñlini küllî dire

- 9250 Lâyık ola hazrete togru baka / Lâcerem hak'dan bula 'ömr-i bekâ
Kocalık vaktında dirlik ne'ydügin / Eyüsin ü yavuzın niçe'ydügin
Hem kulaklar diñledi hem gördi göz / Ma'lum oldu añlayana degdi söz
Tañrı sevmez bir dahı dirlik nedür / Eydeyüm bir anı dahı niçedür
Şoldur ol kim ehl-i hayrât ola er / Hayra harc olsa elinde huş u ter
- 9255 Hem zekâtın vere ol hem 'öşrini / Ya'ni kim dutmag-ıçun hak emrini
Vakf u idrâr eyler olsa nakd u cins / Şâkir olsa her dem andan cümle ins
Uşbu işler kişide olsa riyâ / Ol riyâ iş lâyıık olmaz Tañrı'ya
Tañrı-çun işde riyâ lâyıık degül / Ol riyâlu hayrı hak kılmaz kabûl
Kankı işde kim riyâ var ol Celîl / Sevmez anda bu riyâ yavlak zelîl
Velâ yüşrik bi- 'ibâdeti rabbihî
ehaden 18 / 110
- 9260 Pes gerek hayrât-ıla ihlâs ola / Ol iş issi hak katında hâs ola
Halk-ıçun yâ ad-ıçun işlemeye / Da'vi eylep işini söylemeye
Her ki hayrât eyleye ihlâs-ıla / Hiç gümânsuz hak aña rahmet kıla
Ma'lum oldu bu dahı gel bir yine / Tañrı sevmez iş nedür bir sor yine
Kankı işdür kim Çalap sevmez anı / Yarlıgamaz ol işi işleyeni
- 9265 Şoldur ol kim bir kişi sâlihola / Yayıla sâlihdiyü adı ile
Kanda kim bir dil anuñ adın aña / Merd-i sâlihdiye cümle halk aña
Ma'lum ola cümleye sâlihliği / Ma'ruf ola zühd ü tâ'at kılduğı
Uşbu iş issi yalan söz söylese / Girçegi kop ol yalan iş soylasa
Tañrı sevmez bellü bilüñ ol işi / Tañrı'ya lâyıık degüldür ol kişi
- 9270 Merd-i sâlihde yalan söz olmaya / Ger olursa hazrete hôt gelmeye

- Pes gerek kim sözi girçek söz ola / Her bir a‘zası anuñ bir göz ola
Sözi şöyle söyleye kim il ü şar / İşidiçek kıla cümle i‘tibâr
Pes anuñ sâlihliği bayık ola / Ol gümânsuz hazrete lâyük ola
Uş tamâm itdük ol on dürlü işi / Kim yaraşmaz işleyiçek on kişi
- 9275 Bilmedüñse yine eydem adını / Kim bilesin sen bu sözün dadını
Biri baylarda bahıllıkdur ‘ayân / Görmeye uçmak yüzün bellü beyân
Biri yohsulda fozûllıkdur bilüñ / Hîç gönüllerde yiri yokdur bilüñ
Biri ‘âlimde tama‘dur şeksüzün / Halka işitdürmeyen oldur sözün
Biri şol ‘avratlaruñ udsuzlığı / Andan olur cümle kıymatsuzlığı
- 9280 Biri sultânlarda şol tîz kakımak / Niçe tahtı ol sebebden yıkdı hak
Biri şol kim gâzinüñ korka içi / Ol sebebden olur ol erden kiçi
Biri şol zâhidlerüñ ‘ucbı-durur / Ol sebebden yolını şeytân urur
Biri şol pîrlıkdeki fisk u fücûr / Ol sebebden görmeye hûr u kusûr
Birisi şol hayrat ehlinde riyâ / Ol sebebden iremez ol Tañrı’ya
- 9285 Biri sâlihler yalan söz söylemek / Oldur âhir kendüzin hôr eylemek
Uşbulardur eytdüğüm ol on kişi / Hôr olur işlerse bunlar on işi
Onı ger ol on işüñ ‘aksin duta / Dünya içre lâyük ola rahmete
Şerhi birle uşbu söz oldı tamâm / Ma‘lum oldı ne’ydügi ol on makâm
İş bilindi er gerek kim işleye / Uşbu sözi cân içinden diñleye
- 9290 Açuğ ola cân kulagı söz dapa / İşidiçek ma‘niyi karşu kapa
Cân göziyle göre bu ma‘nî yüzün / Kıymet eylep ol duta ma‘nî sözün
Göz kulak işdür görür her nesneyi / Cân gönül añlar bilür her ma‘niyi
Göz içinde bir kulak var işidür / ‘İbret almak anın anuñ işidür

Ve in-yekâdu'llezîne keferû le-yüzlükûneke bi-epsârihim 68/51

Hem kulakda gizlü bir göz var-durur / hikmetüñ ma'nîsini ol göz görür

9295 Kankı gözde kim kulak açılmadı / 'İlm ü 'ibretten aña saçılmadı

Kankı kulak kim anuñ yokdur gözi / Olmadı ma'lûm aña ma'ni yüzi

Görinen iş kamusı 'ibret-durur / Söylenen söz kamusı hikmet-durur

Er gerek kim hem göre hem işide / Gördügi işitdügiyle iş ide

'Âşık'a çün virdi bu 'ilmi Cefîl / Kanda varsa 'ilm aña oldu delîl

9300 Pes aña farz oldu kim bu 'ilmi ol / Dôstlara eyde ki budur dogru yol

Da'vet ide dôstları dogru yola / Kime kismet var-ısa yoldaş ola

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Hâslaruñdan sen bizi ayırmagıl

DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I NEFS-İ İNSÂN İDER NEFS-İ İNSÂN

'AKLUÑ PERDESİDÜR 'AKL-I İNSÂN BE-

MESÂBET-İ TIFL-I MÜTE' ALLİM VE DÜNYÂ

BE-MESÂBET-İ MEKTEB-HÂNE VE FEYZ-İ

İLÂHİ BE-MESÂBETİ MU'ALLİMDÜR HER

KİŞİ Kİ 'İLM-İ HAK ÖZ VÜCÛDİ KİTÂBIN-

DAN OKIDI HİÇ MÜŞKİLİ KALMADI

Yine buldum kendüzümde bir kitâb / Ol kitâbda yazludur on dürlü bâb

Degme bir bâb üzre kıldum cân fidî / Degmesinden aldı cânım biñ gıdî

9305 'Âlem içre ne ki varsa söz ü iş / Okıram ol on makâmda yaz u kış

Her birinden biñ biñ lezzet baña / İrişür iltür beni hak'dın yaña

Cânımı her dem konuklar ol Kerîm / Uşbu on hön ni'metiyle ol Rahîm

- Cânum ol hândan hemîşe dad alur / Cânuma ol dad her dem zâd olur
Şâkirem ben bu kitâbuñ ‘ilmine / Diñle imdi kendü ne’ymiş ‘ilmi ne
- 9310 Dünya mekteb-hânedür cümle kula / Kul gerek kim bunda hak ‘ilmin bile
‘İlm ü ‘ibret hikmet ü esrâr u râz / Mekr ü hîle zerk u inkâr u mecâz
Her birinüñ harfi bunda yazludur / Ma‘nisi ol harf içinde gizlüdür
Her ki bunda geldi aña viridi hak / hâllü hâlinçe bu mektebde sebak
Gördiler ü bildiler öğrendiler / Yidiler ü içdiler ü kandılar
- 9315 Çünki nevbet degdi geldüm ben dakı / İstedüm üstâd u buldum ol hak’ı
Gördüm oldur cümle ‘ilmi bildüren / ‘İlm içinde agladan u güldüren
Ben dahı bu ‘ilmi bilmek diledüm / Ya‘ni bir nesne dilerdüm biledüm
Kim anı dil olmayadı söylemiş / Halk içinde şerhü takrîr eylemiş
Ol ‘ilimden irişeydi câna dad / İmdi gör n’itdi baña ol ûsitâd
- 9320 Bir kitâb açdı bu kez bendin yaña / Eytdi ohı uşbunı öñden soña
Öğrenürseñ saña tapdur bu kitâb / Bu kitâbda yazludur on dürlü bâb
Degme bir bâbında vardur biñ varak / Yazludur her bir varakda biñ sebak
Ger bu ‘ilmi okıyasın sen tamâm / Saña şâkird ola cümle hâs u ‘âm
Hem bu ‘ilmüñ ma‘nisinden yaz u kış / Cânuña ire gıdâ vü perveriş
- 9325 Bu işâret irdi çün hak’dan baña / Yönümi dutdum bu kez hak’dın yaña
Meşgul oldum ol kitâbuñ ‘ilmine / İşid imdi kendü nedür ‘ilmi ne
Gördüm olmuş kendü nefsum bir kitâb / A‘zalar yazludur anda bâb bâb
Bâb-ı evvel uş kulak kim işidür / Bu işitmek cümle anuñ işidür
Cânuma ol bâb içinden dürlü ün / Ni‘met olup irişüdur dün ü gün
- 9330 Dürlü ‘ilm ü dürlü hikmet dürlü söz / Dürlü dürlü savt u nagme saz u söz

- Dürlü dürlü dâsitân u dürlü ad / Her birinden cân alur bir dürlü dad
Hem siyâset hem nüvâziş hem nüvaht / Hem hitâb u hem ‘itâb hem nerm ü saht
Bu kulak bâbında yazlu harf harf / harf içinde ma‘ni olur cânâ sarf
Cânum anuñla tena‘‘um sürerdur / Kâfir ü münkir anı kanda görür
- 9335 Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi
Çün kulak bâbında iş oldu tamâm / Cânuma bu kez bu göz oldu makâm
Bu kitâbuñ göz ikinci bâbıdur / Gördüğü cümle anuñ esbâbıdur
Cânum ol esbâb-ıla bay oldu uş / Eyle sankim hâtim-i Tâý oldu uş
Zî-tana‘‘um zî-teferrüc zî-‘atâ / Kim bu gözden ‘âlem içre cân baka
- 9340 Göre dürlü dürlü ‘âlem nakşını / Götüre ol nakş içinden bahşını
9341 Hâli cânum geldi ol göz bâbına / Ogradum ol ulular esbâbına
Çarhı gördüm çarh içinde hî döner / Döndüginçe gösterür dürlü hüner
Gögi gördüm toptolu kudret-durur / Yiri gördüm düpdüzi ni‘met-durur
Gördüm aydan günden arı görklüler / Tañrı’dan hil‘at dutagelmiş bular
- 9345 Gördüm açılmış çiçekler renk renk / Dürlü dürlü halk dürlü çub u senk
Her biri bir âyet-i rahmet-durur / Hem gıdîdür cânâ hem ni‘met-durur
Her birinde bunça dürlü ma‘ni var / Gözden olur cânuma her dem nisâr
Cânum anuñla tana‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer
Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi
- 9350 Gözdeki ma‘nî tamâm okındı çün / Cânâ menzil oldu bu kez bu burun
Bu burundur bunda ol üçinçi bâb / Ma‘ni uş anda dahı açdı nikâb
Dürlü dürlü hoş yiyiler geldi uş / Bu burundan cânuma uş oldu nüş
Hoş yiyiler çokdur illâ eyüsi / Şoldur ol kim ola Allah iyisi

İnnî le-ecidu nefese'r-rahmâni

min-kıbeli'l-yemeni

Şol nefes kim ol velîlerden gelür / hak yiyisin bu burun andan alur

9355 Sen dahı cân burnını dutgıl aña / Kim gele hem ol yiği hak'dan saña

Bil ki cân bir kuş-durur ten bir kafes / Degme bir sâ'atda cânum biñ nefes

Tañrı'dan alur virür hem Tañrı'ya / hak honıdur bî-dirîg u bî-riyâ

Her nefes kim Tañrı'dan cânâ gelür / Bu tene dirlik ü cânâ cân olur

Cânım anuñla tena'umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer

9360 Münkire hak anı rûzî kılmağı / Uşbu 'ilmüñ dadını ol bilmedi

Çünkü bu 'ilmi burun bâbında cân / Okıdı bildi 'ayân-ender-'ayân

Bu kez ağız bâbına kıldı nazar / Kim bile anda dahı ne ma'ni var

Zîra kim dördinçi bâb ağız-durur / Ma'nisin bilmek anuñ câyiz-durur

Ya'ni şoldur kim halâl u hem harâm / İrişüdur cânâ ağızdan müdâm

9365 Ya'ni ağızdan alur cümle gidî / Her gidîden ma'lum olur bir nidî

Bir nidîden biñ ma'ânî cânuma / Ma'lum oldı cân-fizâ vü reh-nümâ

Dilüm anuñ ma'lumâtından söze / Geldi hış ma'nî beyân kıldı bize

'İlm içinde bülbül olup ötdüğü / Ol eserdendür hak'ı zikr itdüğü

Bu zikirle ol ma'ânî lezzeti / Her dem olur cânâ rahmet şerbeti

9370 Cânım anuñla tena'umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer

Münkire hak anı rûzî kılmağı / Uşbu 'ilmüñ dadını ol bilmedi

Hazzın aldı cân çü ağızdan dahı / İmdi gel bu kez bu el 'ilmin ohı

Bu kitâbuñ el beşinçi bâbidur / Elde oynar her ki hâkî âbîdür

Âlet eldür almaga vü virmege / Cânâ hem andan gerek ma'ni dege

- 9375 Şoldur ol kim dâd u istâd andadur / İşi elde lîki dadı câdadur
Cânum el bâbında okır ma‘niler / Añlayana elde ulu ma‘ni var
Kankı el kim anda iş işlenmedi / Cânı ma‘nî şerbetinden kanmadı
Şol zekât u sadkayı eldür viren / Düşmişi götürmege eldür iren
Eldür âhir kim gelür andan ‘atâ / Zâhir olur hem sevâb u hem hatâ
- 9380 Halk anı yâ buhl u yâ ihsân okır / Kamusunuñ ma‘nisini cân okır
Her bir iş kim işlenür bir adı var / Ad içinde gizlü yüz biñ dadı var
Cânum anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer
Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi
Çünkü cânum okıdı el ma‘ninin / Geldi bu kez kim göre ayak husın
- 9385 Zîra kim altınçı bâb ayak-durur / Hem bu bâbda gizlü ma‘nî çok-durur
Geldi cânum bu ayak ‘ilmin okır / Ma‘nisi biñ biñ ü harfi bir bir
Gördi kim bu sûrete atdur ayak / İmdi gel sen bu ‘ilimden al sebak
Gör bu ayakdan niçe işler kopar / Niçeler bu ayagı yatup öper
Ayag iltür mescide mü’minleri / Kim anuñla kâyim olur dînleri
- 9390 Ayag üzre binüben bu hâs u ‘âm / hazrete karşı durup dutdı kıyâm
Her bir iş kim bu ayakda işlenür / Ol işe elbette ma‘nî istenür
Cânum anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer
Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi
Okıdı çün a‘zalar bâbın bu cân / Her birinüñ ma‘ninin bildi ‘ayân
- 9395 Geldi bu kez kim nefis bâbın göre / Okıya ma‘nîsini bir bir dire
Bu kitâbda nefis-durur yidinçi bâb / Yazludur anda sevâb u hem ‘ikâb
Hem günâh hem tevbe anda yazludur / ‘İlmi zâhir lîki ma‘nî gizlüdür

- Geldi cânım okıdı nefis bâbını / Bellü bildi ne'ydügi küfri dini
Gördüm anda küfr ü dîn yazlu-durur / harf içinde ma'nisi gizlü-durur
- 9400 İki harfdür nefis içinde küfr ü dîn / harfini diñle vü añla ma'nisin
Bu iki harfden iki ma'ni açılır / Fısk u tâ'at halka andan saçılır
Tâ'atından Tañrı'yı sevmek togar / Götürür şahsı alur 'arşa agar
Şirk ü inkâr ol fesâdından biter / Mücrim eyler şahsı kâfirden biter
Uşbu 'ilmüñ kim bu dilde adı var / Cân içinde biri biñ biñ dadı var
- 9405 Cânım anuñla tena'umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer
Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu 'ilmüñ dadını ol bilmedi
Çünkü bildi cân bu nefis bâbın tamâm / 'Akla geldi uşbu kez dutdı makâm
Bunda uş sekzinçi bâb oldı 'akıl / Eydeyüm andan dahı bir kaç nakıl
Geldi cânım ogradı fikr evine / Girdi yolum fikrüñ ol biker evine
- 9410 Fikr içinde gökleri gördüm tamâm / Ma'lum oldı her mukîm ü her makâm
Görnügeldi her makâmda her bir iş / Yirde gökde dün ü gündüz yaz u kış
Çünkü fikrüm irdi gökde yılduza / 'Aklum eydür uşbu işi kim düze
Kim ola kim gökde ay gün yorida / Kim ola kim yirde dün gün durıda
Uşbu hikmet birle eyvân kim duta / Uşbu san'at birle sayvân kim duta
- 9415 Kim ola kim kar u yagmur yagdura / Kim ola kim indüre vü agdura
Kim düze ırmaklaruñ böyle yolın / Taglaruñ kim berkide böyle ulın
Suları bir deñize kim dirşüre / Dirşürüben ne'yleye kança süre
Bunça dürlü ni'meti kim bitüre / Bunça halka yidüre vü yitüre
Bunça dürlü dilleri kimdür bilen / Bunça hâcetler revâ kimdür kılan
- 9420 Uşbu işler kendüzinden olmadı / Hem dahı bu halk elinden gelmedi

- Pes bu sun‘uñ sâni‘i var hak’dur ol / Cümle işde hâkim-i mutlakdur ol
Çün bu ‘ilmi ol ‘akıl bâbında cân / Okıdı bildi ‘ayân-ender-‘ayân
Bildî Allah varlığın u oldı şâd / Bu bilüden aldı cân biñ dürlü dad
Okıdum çün ‘akl bâbında şunı / Bu bilü oldı baña rahmet hönı
- 9425 Cânum anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer
Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi
Okıdum uş ol ‘akıl bâbın dakı / Çünkim anı okıdum bildüm hak’ı
Geldi cân bu kez bu gönül bâbına / Ya‘ni kim irmek diler ashâbına
Bunda ol tokzıncı bâb oldı gönül / İmdi gel bu kez bu bâbda ma‘ni bul
- 9430 Bunça dürlü ârzu-y-ıla derd ü âh / Kim bu gönülde komış ol pâdişâh
Niçe meyl ü niçe şefkat kim kılur / Bu gönüllerde ne vardur ol bilür
Hâli geldüm gönüle girdüm bu kez / Ol gönül ‘ilmin dahı bildüm bu kez
Gördüm anda bir cihân kim ne cihân / Bî-nazîr ü bî-nihâyet bî-nişân
Ne aşut var ol cihânda ne geçüt / Anda ne harkât u cünbiş ne sükût
- 9435 Hiç belürmez yir ü gök ü garb u şark / Cümle olmuş ol deñizde mât u gark
Uşbu varlık olmuş anda mahv u mât / Kâyim ol hak zâtı dâyim ol sıfât
Ad virenler çün aña gönül didi / Ya‘ni kim tar olmagıl giñ ol didi
Anda mülk ü pâdişâhlık bî-hisâb / Görnüdur ol döst didârı bî-hicâb
Hâzır anda evliyâ vü enbiyâ / Kırışur her dem bize kim zûbiyâ
- 9440 Çünki cânım okıdı bu ma‘niyi / Aldı ol ma‘nî içinden hoş yiyi
Dutdı dad u dutdı devlet buldı hön / Yidi ol hõndan u hakk’a dutdı yön
Cân durupdur hakk’a karşı bî-hicâb / Cân içinde ma‘ni hönı bî-hisâb
Cânum anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer

- Münkire hak anı rûzî kılmağı / İşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi
- 9445 Çün göñül mülki baña oldu makâm / Ma‘lum oldu ol göñül ‘ilmi tamâm
Çün göñül bâbında ma‘lûm oldu söz / Bu kezin ‘ışk bâbına bakdı bu göz
Bu kitâbuñ ‘ışk onıñçı bâbıdur / şol ‘âşıklar cânınuñ mihrâbıdur
Geldi ol mihrâba cân kıldı sücûd / Bî-kıyâm u bî-rükû‘ u bî-vücûd
Gördi anda cümle ‘âşık cân yüzün / Secdeye urmuş unıtmış kendüzün
- 9450 Kamu varlık olmış ol menzilde mâd / Yavu varmış cism ü cân u ‘akl u zât
Çünkü irdüm ben dahı ol menzile
Anda niçe olduğum gelmez dile
Geldi baña ol ‘âşıklar pîşesi / Gitdi benden küfr ü dîn endîşesi
Gördüm ol ma‘şûk-ı bî-hemtâ yüzün / Anı gören unıdurmış kendüzün
Geldi ol lezzet beni mahv eyledi / Cümle dürlü ‘ilmümi sehv eyledi
- 9455 Varlığum sarf oldu cümle ol hak’a / Gitdi benlik kaldı ol hayy u Bekâ
Söyleyen ol oldu dilde söz anuñ / Görinen ol oldu gören göz anuñ
İşleyen oldur bu cümle işleri / Anda işler işi cümle iş eri
Çünkü uşbu ‘ilmi ‘ışk bâbında cân / Okıdı bî-harf u savt u bî-zebân
Añladı iş ne’ydüğün ü oldu şâd / Bu ganîmet lezzetinden aldı dad
- 9460 Cânım anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer
Münkire hak anı rûzî kılmağı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi
Uş tamâm oldu ol on bâbuñ sözi / Hâk ü bâd u âteş ü âbun sözi
A‘zalarda ne ki vâki‘ oldısa / ‘Akl u göñül cân u ten ne kıldısa
‘Arza kıldı her birisi bildüğün / Ma‘lum oldu fisk u tâ‘at küfr ü dîn
- 9465 Oldı ol on bâb u uş ol on makâm / Geldi ‘ışk bâbında hatm oldu tamâm

Seyrüm irdi hazrete vü dutdı had / Gıtdi varlık kamu kaldı ol Ahad
Cân içinden ‘ilm açılmak böyledür / Uşbu sözi kendü hâlüm söyledür
Kimseden öğrenmedüm ben bu sözi / Görür âhir kimüñ açuksa gözi
Pes kitâbdur sûreti her kişinüñ / ‘İlmi anda yazludur her işinüñ
9470 Eyü yavuz harf u harf yazlu-durur / harf içinde ma‘nisi gizlü-durur
Göz gerek kim göre gönül añlaya / Anda ayruk hîç nesne añmaya
Kendüzinde bula ne ister-ise / Kendüden taşra degül ne var-ısa
Çünkü kendü kendüzin bildi kişi / Kendüden bitdi anuñ cümle işi
Her ki bildi kendüzin bildi hak’ı / N’itsün ol ne istesün ayruk daki
9475 Bu kitâbuñ ‘ilmi tapdur ‘Âşık’a / Saçsun ol nakdı bu cümle ‘âşık’a
Cümle ‘âşık bayısun bu nakd-ıla / Nakd işi bilgil ki bitmez ‘akd-ıla
Nakd-ıdı bitdi biten iş dünyede / ‘Akd-ıla hîç nesne bitmez iy dede
Bizden ol nakdı Çalap ayırmasun / Dünya âhir togru yoldan ırmasun
BİŞİNÇİ DÂSİTÂN ONUNÇI BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM ‘İLM MÂLDAN EF-
∞ALDÜR BİL KİM HAZRET-İ RİSÂLET
‘ALEYHİ’S SELÂM ‘ALİ’YE KERREMA’L-
LÂHU VECHEHU BUYURDI Kİ ENE
MEDİNETÜ’L-‘İLMİ VE ‘ALİYYÜN
BÂBUHÂÇÜN HAVÂRİC BU HADİSİ
İŞİTDİLER HASED İLTÜP ON KİŞİ
İTTİFÂK İTDİLER Kİ ‘ALİ’DEN SUVÂL
İDELER Kİ ‘İLM EF∞AL MIDUR YA MÂL

BİR BİR VARUP

‘ALİ’DEN SUÂL İTDÜKLERİ VE CEVÂBIN

BEYÂN İDER

Tañrı ‘ilmin hôş-durur öğrense çok / Anı kim çok bildise ol oldu tok

9480 Hem eyü dirler aña vü hem ganî / Cümle halk muhtâc olup ister anı

Dünya mâlından ‘ilim yigdür bilün / İy yarânlar ‘ilme key ragbet kilün

Gerçi mâldâr adı bay u beg-durur / İlla mâldan bu ‘ilim çok yig-durur

‘Âlimün çün halk katında sadrı var / Hem dahı hak hazretinde kadrı var

Ve’llezîne ûtu’l- ‘ilme derecâtin

58/11

9485 Mâlı çok darter bu dünyâ zahmetin / Hem gümândur kim bula hak rahmetin

Dünyada ‘ilmün ve mâluñ dadı var / Bunları kim çok direrse adı var

Birnün adı ‘âlim ü fâzıl-durur / Birnün adı nâkes ü müdhil-durur

Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlaka / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a

Uşbu sözüñ tanuğın eydem saña / Tut kulagun bir dem uht bendin yaña

Ol zamân kim dünyaya geldi Resûl / Halk içinde yog-ıdı hergiz usûl

9490 Her işi hak aña ma‘lûm eyledi / Bu ‘ilim ne’ydüğünü ol söyledi

‘İlmi ol bildi hakikat ne’ydüğün / Söyledi her bir işi niçe’ydüğün

Eytdi ‘ilmün şehri benven kamusı / İlla bu şehrün ‘Alî’dür kapusı

Ene medînetü’l- ‘ilmi ve ‘Aliyyün

bâbuhâ

Kim gelürse kapudan gelsün baña / Çün kapu oldur gelün ilkin aña

‘İlmi aña soruñ ol eyde ‘ayân / Bilesiz siz bu işi bellü beyân

- 9495 Çün Resûl'den uşbu söz geldi dile / Aldı halk iltı anı ilden ile
Çün bu sözi hâs u 'âm işitdiler / İmdi bir işit ki ne iş itdiler
Ol ki mü'mindi inandı şeksüzün / hak diyüp hak bildi peygâmbere sözin
Kâfir ü münkir münâfık almadı / hak diyüben bu sözi hak bilmedi
Çün bularda var-ıdı küfr ü nifâk / Pes bu kez on kişi kıldı ittifâk
- 9500 Eyt diler görlüm 'Alî uşbu söze / Soralum bir ne cevâb eydür bize
Onumuz bu sözi bir bir soralum / Mâl mı yigdür 'ilm mi yigdür görelüm
Biri geldi sordı eytdi yâ 'Alî / Bu 'ilim mi yig yahûd dünyâ malı
Eyt baña kankısı yigdür bileyim / Ol ki yigdür aña ragbet kılayım
Ol Emîrû'l-mü'minîn eytdi 'ayân / Tañrı 'ilmi yig-durur bellü beyân
- 9505 Niçe kim renc yir-iseñ 'ilme yigil / Dünya mâlından 'ilim yig bellü bil
Ol kişi sordı ki ne ma'nî-y-ile / Kişi 'ilmüñ yigligin ne'yle bile
Ol 'Aliyyi Murtazâ eytdi cevâb / 'İlmi öğrenmek kamu halka savâb
'İlmi peygâmbere viridi Celîl / Anuñ-ıla oldılar halka delîl
Mâlî Kârûn dirmiş-ıdı bî-hisâb / 'Âkıbet anuñ-ıla oldı harâb
- 9510 Pes 'ilim yigdür bu mâldan mutlaka / Mâl girü kor şahsı 'ilm iltür hak'a
Söz tamâm oldı vü gitdi ol kişi / Bu kezın geldi anuñ ol bir eşi
Ol dahı hem bu sözi kıldı suvâl / Bu 'ilim mi yigdür eytgil yohsa mâl
Ol Emîrû'l-mü'minîn eytdi yine / Dünya mâlı dek degül hak 'ilmine
Bu 'ilim yigrekdür ol mâldan bilüñ / 'İlme key renc yiñ ü key ragbet kılung
- 9515 Ol kişi sordı bu söze ne delîl / Nite 'ilm oldı 'azîz ü mâl zelîl
Eyt bize bu işi bellü bilelüm / Mâlî döklüm 'ilme ragbet kılalum
Ol 'Alî eytdi ki mâlı her zamân / İssi bekler issi olur pâsbân

- Bu ‘ilim oldur ki saklar issini / Diri dutar dîn ü hem dünyâsını
Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a
- 9520 Sözi degdi gitdi ol er işine / Uşbu sözi ilti kalan işine
Ol üçinçi kişi geldi bu kezin / Kim sora bu ‘ilm-ile ol mâl sözün
Ol dahı geldi bu niyyet üstine / Uşbu hâli sordı ol hak dôtına
Eytdi eytgil yâ ‘Alî bu ‘ilm ü mâl / Kankısı yigdür diyüp kıldı suvâl
Yigregi kankı-durur eyt bilelüm / Ol ki yigdür ragbet artug kılalum
- 9525 Eytdi ol mâldan ‘ilim yigdür ‘ilim / Nisbeti yokdur delim yigdür ‘ilim
‘İlme kim renc yir-ise magbûn degül / Şâd her dem bir dem ol mahzûn degül
Ol kişi eytdi nedür ne’ymiş sebeb / Bu ‘ilim mâldan niçin yigdür ‘aceb
Eyt görelüm bu sözüñ ma’nîsi ne / Yigligi ne’ymiş ‘aceb ma’nîsi ne
Yine eytdi ol Emîrû’l-mü’minîn / Kim yırag andan nifâk u kibr ü kîn
- 9530 Eytdi mâlı harc idiçek eksilür / ‘İlmi harc itdükçe artar açılır
Didi ‘ilmüñ yigligi şoldur i yâr / ‘İlmi olan Tañrı’nuñ emrin tuyar
Mâlı olan ne bilür hak emrini / Ma‘siyetde geçürür ol ‘ömrini
Çün işitdi ol kişi kim budur hâl / Gitdi ol dördinçisi kıldı su’âl
Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a
- 9535 Ol dahı oldı haber gitdi yine / Vardı anda bu sözi eytdi yine
Geldi bu kez bunda dördinçi kişi / Ol dahı sormag-ıçun hem bu işi
Sordı eytdi yâ ‘Alî bu dünyede / Mâl mı yigdür yâ ‘ilim mi iy dede
Eytdi mâldan bu ‘ilim key yig-durur / Her kimüñ kim ‘aklı varsa höd görür
Kendü eydür yigligi niçe’ydügin / Fi‘line bak kim bilesin ne’ydügin
- 9540 Ol kişi eytdi yigligin eytgil beyân / Sâbit eyle yigligin göster nişân

- Ne sebebdendür bu ‘ilmüñ yigdügi / Mâl niçün hôr ol nedendür yigligi
Yine ol mü’minlerüñ tâcı yine / Tanug eydür bu ‘ilim yigligine
Eytdi mâlı ogrı alur añsuzın / Hem harâmî urur iltür geñsüzün
Lâki bu ‘ilmi kimesne alımaz / hükm idüben kimse hâkim olımaz
- 9545 Pes ‘ilim yigdür bu maldan mutlaka / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a
Ol dahı aldı sözün gitdi girü / Ol bişinçi nökeri geldi ilerü
Ya‘ni bilmekçün bu işi ol dakı / Aludan yigi vü bâtıldan hakı
Sordı eytdi mâl mı yigdür yâ ‘Alî / Yâ ‘ilim mi yigdür eytgil bu hali
Kankısı yigdür aña renc yiyelüm / Yigini yig billüm ü yig diyelüm
- 9550 Eytdi çün sorduñ ‘ilim yigrek-durur / Her ki yigin bildi nite dek-durur
Yig-durur mâldan ‘ilim nisbet degül / Bir ‘atâdur degmeye kısmet degül
Ol kişi eytdi bize bellü beyân / Yigligi ‘ilmüñ nedür eytgil nişân
Ol Emîrû’l-mü’minîn eytdi yine / Tanug eydem bu ‘ilim yigligine
Yigligi şoldur kişi çün kim ölür / Mâlını vü mülkini ayruğ alur
- 9555 ‘İlmini alur gider anda bile / Nitekim bunda-y-ıdı anda bile
Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a
Çün ‘Alî’den ol cevâb aldı yine / Vardı gitdi ol biri geldi yine
Geldi ol hem bu suvâli sormaga / Ya‘ni kim bu ‘ilm ü mâlı sormaga
Çünkü geldi bu kez ol altınçı er / Ol dahı sordı yine ki ey Şîr-i ner
- 9560 Mâl mı yigdür eyt bize yohsa ‘ilim / Kankısını yig bilüben yig dilüm
Ol ‘Alî eytdi ‘ilim yig nesnedür / ‘İlme baksañ nişe gelür mâl nedür
Kimse kim cehd itdi ‘ilm öğrenmege / Hîç gümânsuz irdi ol mâldan yige
Eytdi isbat eyle ‘ilmüñ yigligin / Bilelüm ‘ilmüñ nedendür yigligin

- Yigliği ‘ilmüñ bu mâldan ne-y-ile / Ma‘lum eyle ma‘ninin kıldan kıla
- 9565 Eytdi mâl birle bu dünyâ ni‘meti / hâsıl olur şahsa dünyâ ‘izzeti
‘İlm-ile dünya vü ‘ukbâ alınur / İkisinden ‘izz ü devlet bulunur
Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a
Ol dahı gitdi bu kez geldi biri / Bir-idi çün kamusınıñ tedbiri
Geldi ol yidinçisi sormag-ıçun / Ya‘ni haydar ‘ilmini görmeg-ıçun
- 9570 Sordu eytdi yâ ‘Alî eytgil bize / Mâl mı yigdür yâ ‘ilim göster göze
Aña göre yiyelüm teşvîşini / Yigi kankı sâbit eyle işini
Bu kez eytdi ol ma‘ânî ma‘deni / ‘İlme dek dutmañ bu dünyâ mâlını
Dünya mâlından ‘ilim yigdür bilüñ / Cân-ıla ‘ilm issine hidmet kılüñ
Ol kişi sordı yine kim ne-y-ile / Kişi ‘ilmüñ yigligin ne’yle bile
- 9575 Eytdi mâl sevgüsü çün mâla konar / Endişeyle kişinüñ gönli tunar
Cân gönül bu ‘ilm-ile rûşen olur / Bakduğı yir gözine gülşen olur
Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a
Çünkü degdi aña uşbu ma‘niler / Gitdi ol bu kez biri gelmek diler
Geldi ol sekzinçisi durdı bu kez / Mâlî ‘ilmi ne’ydügin sordı bu kez
- 9580 Geldi sordı eytdi digil yâ ‘Alî / Bu ‘ilim mi yig ü yâ dünyâ malı
Kankısı kim yig-ise eytgil ‘ayân / Yigini yig bilelüm bellü beyân
Ol Emîrû’l-mü’minîn ol pür hüner / Bu ‘ilim yigdür didi ol Şîr-i ner
Eytdi mâldan bu ‘ilim çok yig-durur / Şöyle bil bu yir gibi ol gök-durur
Ol kişiye eyle virdi hem cevâb / Kim sözidür hem savâb u hem sevâb
- 9585 Ol kişi sordı yine ma‘nî nedür / Bu ‘ilim mâldan yigi ya‘nî nedür
Eytdi mâl issi halâl-ıçun hisâb / Vire, göre hem harâm-ıçun ‘azâb

Halâlühâ hisâbun ve harâmuhâ

‘azâbun

İlla ‘âlimler şefâ‘atçı ola / Yarın anda suçluyı elden ala

Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a

Ol dahı degdi sözi bitdi işi / Gitdi bu kez geldi tokzunçı kişi

9590 Ya‘ni kim sormag-ıçun hem bu sözi / Kim görene göstere ma‘nî yüzi

Geldi eyitdi yâ ‘Ali geldüm saña / Bir suvâlüm var cevâb eytgil baña

Eyt baña bu mâl mı yigdür yâ ‘ilim / Yiginüñ kaygusın artuk yiyeyüm

Kankısı kim yig-ise dutlum anı / Ol birinden ihtiyâr itlüm anı

Eytdi bu mâldan ‘ilim yig şeksüzün / ‘İlm-ile gördi gören ma‘nî yüzün

9595 Her kimüñ kim ‘ilmi çoksa baydur ol / Kamular yılduz gibidür aydur ol

Ol kişi sordı bu kez kim yâ Fetâ / Bu ‘ilim mâldan nite yigdür nite

Ol fütüvvet ulusı eytdi yine / Tanug eydem bu ‘ilim yigligine

‘İlmi gökden viribidi ol Celîl / İssini iltıdı göge oldı delîl

Mâlun aslı yir-durur yirden biter / Kim anı sevdiyse bu yirde yiter

9600 Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a

Ol dahı degdi sözi gitdi bu kez / Bir gör ol onıncısın n’itdi bu kez

Geldi sordı ol dahı bir reng-ile / Eytdi eytgil yâ ‘Alî kim halk bile

Mâl mı yigdür yâ ‘ilim eytgil ‘ayân / Cümle halk bilsün anı bellü beyân

Gör ne didi ol ‘Aliyy-i Murtazâ / Eytdi mâldan yig-durur ‘ilm-i Hudâ

9605 Her ki ‘ilme renc yidi magbûn degül / Mâlı redd eyleñ kılûñ ‘ilmi kabûl

Sordı ol er ya‘ni ne ma‘ni diyü / Mâl niçün oldı yavuz u ‘ilm eyü

Ne sebebdendür bu ‘ilmüñ yigligi / Sâbit eyle kim bilinsün yigdügi

- Eytdi şol ma‘ni-y-ile kim ‘ilmi çok / Tañrılık da‘visini itdügi yok
Zikr ü tâ‘atdur hemîşe işleri / Andan artuk yok-durur teşvîşleri
- 9610 İlla her kim mâlı çok oldu bular / Tañrılık da‘vîsini kıldı bular
Bunları başdan çıkardı mâlları / Ol sebebden azgun oldu hâlları
Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a
Çünkü degdi onına on dürlü söz / İtdi ol inkâr u ikrâr oldu göz
Gördiler ma‘nî yüzini geldiler / Onı bir kezde müsülmân oldılar
- 9615 Uşbu söz dutdı gönüllerde makâm / Söylenüdur cümle dillerde müdâm
Cümle ‘âlem bildi bu iş ne’ydügin / ‘İlm-ile mâl ahvali niçe’ydügin
Bildiler mâldan ‘ilim artug-ımuş / Kıymeti mâluñ ‘ilimçe yog-ımuş
Anuñ-ıçun kıldılar mâlı sebîl / Dutdılar ‘ilmi vü mâl oldu zelîl
‘İlm-ile bir gör ne devlet sürdiler / ‘İlm-ile bu yolu togru vardılar
- 9620 İy yarânlar ‘ilme key ragbet kılun / Câhil olmañ bu ‘âlimlerden olun
Her kim ol öğrendise ‘ilmi tamâm / Cümle gönüller aña oldu makâm
Hâli zâhir ‘ilmine kim el urur / İşidür uşbu kulag u göz görür
Arkun arkun öğrenüdurmak gerek / Bilmedügin bilene sormak gerek
Ol ki bâtın ‘ilmidür kendü gelür / Sini saña komaz ol kendü olur
- 9625 Öğrenimez anı kimse kimseden / Kim bilür kim kendü ne aslı neden
Cân içinde bir dahı cân ol-durur / Kim gönülde genc-i pinhân ol-durur
Allah anı kime rûz eyler-ise / ‘İlm olur her ne kim ol söyler-ise
Zâhirî vü bâtını ma‘mûr olur / Kanda dursa durduğı yir Tûr olur
Bâtın içre ‘âşikuñ üstâdı var / ‘İlm-i zâhirden anın istâdı var
- 9630 Zâhiri tâze dutan şoldur kim ol / Bâtın içre açılıpdur aña yol

Her kimüñ kim bâtını rûşen ola / Lâcerem kim zâhiri gülşen ola

İy Hudâyâ kamu eksüklüleri / Bu makâma sen yitürgil bunları

ALTINÇI DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM MÜ’MİN DÖSTLA-

RUÑ DÜNYÂDA ON DÜRLÜ DÖST-

LARI VARDUR ŞÖYLE KİM OL ON

DÖST CİHETİNDEN OLAR RÂHAT VE

ÂSÂYİŞ-İ DÜNYÂBULUP RAHMET VE

MAGFİRET-İ ÂHİRET BULACAKLAR-

DUR DÜŞMANLAR MAKHÛR OLUR

Kimsenüñ kim dünyada on döstü var / Niçün ola ‘aklı meftûn gönli dar

Ben garîbem diyü niçün yirine / Çün bula ol on yarı yâr yirine

9635 Kanda varsa dôstdan ayru olmaya / Yirde gökde aña düşmen kalmaya

Çün kim ola döst-ıla döstlık tamâm / Döst ola aña bu cümle hâs u ‘âm

Kim kılursa döstlık ol döstlar-ıla / Bakdugı yir gül ola gülzâr-ıla

İşid imdi eydeyüm ol döstları / Kim senüñle dôstdur onı her biri

Onu bir kezde senüñle iş-durur / Hayra ünder saña hayr-endiş-durur

9640 Her birinüñ adını eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân

Evveli ol döstlaruñ Allah-durur / Kim saña hî durmadın rahmet kılur

Kanda olsañ hâlünü oldur gören / Kanda olsañ rızkuñı oldur viren

Sayru olsañ andan istersin şifâ / Ol viribir sıhhat andandur safâ

Gökden oldur indüren rahmetleri / Yirden oldur bitüren ni‘metleri

9645 ‘Âleme ol viribir her gün günü / Gündüze ol degşürür her bir düni

- Derdüñe andan-durur her dem devâ / hâcetüñ andan olur her dem revâ
Sini oldur korkulardan kurtaran / Az-iken her varlığıñı arturan
Gözlerüñ bu ‘âlemi andan görür / Dilüñe tekrârı her dem ol virür
Ellerüñ andan dutar her bir işi / Ayaguñ yöriden oldur iy kişi
- 9650 Dünyada dirlik içinde dōstuñ ol / Gidicek hem aña varur togru yol
Nahmu evliyâüküm fi’l-hayâti’ d-dünyâ
ve fi’l-âhireti 41/31
- Çün varasın dünyadan ol menzile / Hem göresin anda ne dōstlık kıla
Kanda olsañ iriše nûrı saña / Vire hem uçmag-ıla hûrı saña
Yarlıgaya tagdan ağır yazuguñ / Rahmet ola kanda olsañ azuguñ
Her ne kim hâcet dilerseñ viriser / ‘Âkıbet dîdârını gösteriser
- 9655 Uşbu dōstlık halk içinde kanda var / Dōstuñ oldur kim bu dōstlık anda var
Çün kim Allah dōstlığın bildüñ ‘ayân / Dōstı hem dōstuñ-durur bellü beyân
Dōstı kimdür ol Çalab’uñ iy safâ / Mustafâ’dur Mustafâ’dur Mustafâ
Pes ikinci dōst bilgil ol-durur / Yolu anuñ hakk’a dogru yol-durur
Hak katında işi berkitdi tamâm / Ya’ni kim bizüm-içün dutdı makâm
- 9660 Bize ol bildürdi Şer‘ ahkâmını / Seçdi halkuñ hâsını vü ‘âmını
Şol kara kâfirden ayırdı bizi / Eyledi İslâm evin yurdumuzu
Bizi ayırdı küfürden mutlakâ / Gösterüp îmânı irgürdi hak’a
Hem ol öğretti bize biş vakt namâz / Kim kıluruz her dem anuñla niyâz
Ol getürdi hak’dan otuz gün oruç / Kim anuñla geçdi cümle dürlü suç
- 9665 Ol getürdi tevbeyi kamu bilür / Kim günâhlar anuñ-ıla ‘afv olur
Vemen tâbe ve ‘amile sâlihan fe-innehu yetûbu ila’llâhi metâben 25/71

Ol şefâ‘at kılısar yarın bize / Kim vire hak kendü dîdârın bize

Şefâ‘atî li-ehli‘l-kebâ‘iri min-ümmeî

Añmadı ol atasın u anasın / Lîkin unıtmadı bir dem ümmetin

Ümmetî dip ümmetî dip kıldı nâz / hak katında oldı ol nâz u niyâz

Geldi rahmet yarlıgadı ümmeti / Böyle olur dōsta dōstuñ himmeti

9670 Uşbu dōstlık halk içinde kanda var / Dōstuñ oldur kim bu dōstlık anda var

Gel üçinçi dōstı kimdür gör bu kez / Ger göremezseñ görene sor bu kez

Anı dahı bir işit gel ne‘ydügin / Kendü kimdür dōstlığı niçe‘ydügin

Ol imâmlardur ki hak ‘ilmin bile / Düzdiler dîn tertibin kıldan kıla

Ellerinde hâsıl oldı hall ü ‘akd / Kim anuñla zabta geldi cins ü nakd

9675 Çünki ma‘nî gencini buldı bular / Cümle halkuñ rencini bildi bular

Bildiler kim öleni n’itmek gerek / Ne degir aña ne harc itmek gerek

Ölgülü öldi bu kez kaldı diri / haklu hakkın bilmek ister her biri

Her birinüñ hakkını bildürdiler / Avıdup aglayanı güldürdiler

Düzdiler dörd mezhebi tertîb-ile / Tesbîholdı her biri cümle dile

9680 Bildiler anı bu cümle hâs u ‘âm / Söyleşürler bu halâl u ol harâm

Kul era‘eytüm mâ-enzela‘llâhu leküm

min-rızkin fece‘altüm minhu harâmen ve Halâlen 10/59

Pâdişâh emri vü hem kavlı Resûl / Berkidi İslâm dini dutdı usûl

Seçdiler küfri karılmaz bu dîne / Zehresi yokdur kimesne kim dine

Âsan oldı dîn yolu düşvâr-iken / Yoga döndi küfr ü kâfir var-iken

Bu işi kimdür düzen ol Dörd İmâm / Kim uyadur bunlara bu hâs u ‘âm

9685 Ol imâmlar düzdi bu erkânları / Dâyim olsun rahmet içre cânları

- Ol ‘azîzler bu işi çün düzdiler / Bellü bilgil kim bizümçün düzdiler
Cümle mü’minler bu işden oldı şâd / Tâ-kıyâmet cânda kaldı uşbu dad
Halk içinde uşbu döstlık kanda var / Dôstuñ oldur kim bu döstlık anda var
Anı bildüñ gör bu kez dördinçisin / Añlagıl anuñ dahı hulkın husın
- 9690 Kim bilesin sen buları ne’ydügin / Kendüler kim, döstlığı niçe’ydügin
Evliyâdur bilgil anı evliyâ / Bizi oldur başlap iltür Mevli’ya
Her ki sini başlaya ilte hak’a / Bil ki dôstuñdur senüñ ol mutlakâ
Evliyâ ger olmasaydı dünyede / Yir ü gök her dem varaydı iy dede
Liküllî ‘asrin şahsun tecrî bi-enfâsi-Hi’ d-dühûru
Evliyâdur kim bularuñ himmeti / Tâze dutar dünyada her ni‘meti
- 9695 Cümle halkuñ rızkı hak’dandur velî / Kankı ilde kim olursa bir velî
Kamu ilden anda ni‘met çoğ olur / Lezzeti vü berketi artuğ olur
Kankı mülkden kim velîler eksile / Berketi anuñ gerek kim götrile
Pes velîdür dünyada berket bize / Ol virür hak’dın yaña harket bize
Dünya oldukça bular olsa gerek / Bunlaruñ âhı-durur göge direk
- 9700 Evliyânuñ ‘ışkı beñzer güneşe / Her gün altun tâc urur her bir başa
Bî-dirîğ her baya vü her miskine / Mescide vü zâviye her meskene
Evliyâdan şol nefesler kim gelür / Bay u yohsul cânı andan hazz alır
Yile beñzer iltür elvân yiyiler / Yiyleyenler hakk’ı andan yiyiler
Evliyânuñ ‘ilmi beñzer şol suya / Kim gerek bu halkı her dem ol yuya
- 9705 Suyu beñzer ya‘ni bu ‘ilm arıdur / Kime gelse kandurur hem arıdur
Evliyânuñ sabrı beñzer topraga / Kim gerek her dem aña rahmet yaga
Cümle ‘âlem halkı andan dirilür / Cümle halkuñ rızkı andan virilür

Evliyâdan uşbu ni‘met her zamân / İrişüdur bize her dem bî-gümân

Uşbu döstlik halk içinde kanda var / Dôstuñ oldur kim bu döstlik anda var

9710 Ol tamâm oldı bu kez bir gör yine / Ol bişinçi döst kimdür sor yine

Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla

Ol bişinçi döstumuz ‘ulmâ-durur / Kim bu halka şer‘-ile yol gösterür

Da‘vet eyler bizi her dem tâ‘ata / Günde biş kez okır iltür rahmete

Ud‘u ilâ sebîli rabbike bi‘l-hikmeti

ve‘l-mev‘izati‘l-haseneti 16/125

Halkı hakk‘a ündeyen bunlar-durur / Mustafâ‘nuñ nevbetin bunlar urur

9715 Yılda otuz gün oruç ol gösterür / Halkı çok dürlü günâhdan kurtarur

Hem zekâtı gösterür yıldan yıla / hakkı bâtıldan seçer kıldan kıla

Ve ekîmu‘s-salâte ve âtü‘z-zekâte

2/43, 110

Bildürürler her işi n‘itmek gerek / Güç yitiçek Ka‘be‘ye gitmek gerek

Ve li‘llâhi ‘ale‘n-nâsi hiccü‘l beyti

meni‘stetâ‘a 3/97

Bunlaruñ kavlıyla cümle encümen / Bir yire gelmek halâldur merd ü zen

Dâyimâ bunlar-durur dîne direk / Niçe kim dünya dura bunlar gerek

9720 Kanda müşkil olsa bunlardur açan / Müsmili murdarı bunlardur seçen

Bu ‘âlimler bize her dem ‘ilm-ile / Gösterür dîn tertibin kıldan kıla

Bildürür ol pâdişâh emrin bize / Kıldurur peygâmbereñ kavlin bize

Ögredür âbdest niçe almak gerek / Gösterür tâ‘at niçe kılmak gerek

Bildürürler bize dünyâ n‘eydügin / Añladurlar âhiret niçe‘ydügin

- 9725 hükm iderler âhiretde n'olısar / Her ki ne işlerse anı bulısar
*Lehâ mâ kesebet ve 'aleyhâ me'k-
tesebet 2/286*
- Uçmagı vü tamuyı bir bir bize / Eyle eydürler kim ol görnür göze
Uşbu hâsıl ol 'âlimlerden biter / Bahtlu ol kim anuñ sözün dutar
Kişi oldur kim dutarsa sözünü / Müzd-durur görmek bularuñ yüzünü
Halk içinde uşbu döstlık kanda var / Dôstuñ oldur kim bu döstlık anda var
- 9730 Ol tamâm oldu bu kez altınçısın / Görelüm anuñ dahı hulkın husın
Kendü kimdür görelüm döstlığı ne / Cân fidâ kıllum anuñ döstlığına
Şeyhümüzdür ol bizi ünder hak'a / Gösterür anda bize 'ömr-i bekâ
Ol kulavuzlar bizi hak'dın yaña / Anuñ-ıçun cân gönül uyar aña
Çünkü uydı cân gönül üstâdına / Râzı oldu dâdına istâdına
- 9735 Şeyhüñ irşâdı bize oldu delil / Her kimüñ kim şeyhi yok kaldı zelil
Üstümüzde sikke anuñ adıdur / Yüzümüz suyu anuñ irşâdıdur
Şeyh ulu ırmaga beñzer kim akar / Kim durarsa yolına karşı yıkar
Biz azaçuk su gibi uydık aña / Ol ulu iltür bizi hak'dın yaña
Himmeti yoldaş-durur her dem bize / Kendü görünmez görünürse göze
- 9740 Ol kılavuz anın oldu bu yola / Dilemez kim kimsene yoldan kala
Şeyhüñ oldur dilegi ırte gice / Kim duta hak emrini yigit koca
Eyle dirlik süreler dogru safâ / Kim bulardan hoşnud ola Mustafâ
Himmeti üstümüze şoldur müdâm / hakk'a dönse kalmasa hîç kimse hâm
Dilegi oldur ki hakk'a irevüz / Yarın anda hak didârın görevüz
- 9745 Olavuz uçmag içinde tâ ebed / Râzı vü hoşnûd ola bizden Ahad

Hâlidîne fihâ ebeden razıyallâhu

'anhüm ve razû 'anhu 98/8

- Dün ü gündüz himmeti şoldur bize / Dilemez kim toz kona üstümüze
Halk içinde uşbu döstlık kimde var / Dôstuñ oldur kim bu döstlık anda var
Anı bildüñ gör yidinçi döstuñı / Sen dahı aña döstlığa dut kasduñı
Kimdür ol döst dirliginden bilesin / Sen dahı ol dôsta döstlık kılasın
- 9750 Şoldur ol kim şeyh elin aldı bular / hak yolında yoldaşuñ oldı bular
Halk içinde işi döstı yârısın / Saña eydür râzını dildârısın
Nimetin saklar senüñle yimege / Râzını gizler senüñle dimege
Dôstuña döst düşmenidür düşmenüñ / Her bir işde yigligüñ ister senüñ
Nitekim şeyh adına sen dogrusın / Ol dahı hem eylenüpdür şeyh-i dîn
- 9755 Dindeşüñdür dildeşüñdür ol kişi / Senden ayru yok-durur hergiz işi
Hem senüñle bile kopa yarın ol / Unıdup terk itmeye anda yârin ol
Ger olursa biz mürîde yüz suyu / Dileye hak'dan ala biz suçluyu
Her ki bir şeyhe mürîddür şeksüzin / Göriser anda biribirnüñ yüzün
Nitekim sohbetdedi bunda bular / Kıpıçak hem kopısar anda bular
- 9760 Kılısar bunlar biribirne meded / Ne kibir ola bularda ne hased
Her ki bir şeyhe mürîd olmuş-durur / Ger diri bunlar u ger ölmüş-durur
Birbirine iresidür tâ'atı / Her birinüñ ne kadarsa tâkatı
Halk içinde işbu döstlık kimde var / Dôstuñ oldur kim bu döstlık anda var
Ma'lum oldı ol dahı bir gör yine / Kimdür ol sekzinçi döstı sorsaña
- 9765 Çün bilesin kendü kimdür adı ne / Pes göresin sen bu sözün dadı ne
Atañ anañdur senüñ ol iy safâ / Sen dahı ol döstlara kılıgıl vefâ

- Hîç gümânsuz dôt-durur bunlar saña / Ne emek darta senüñçün görseñe
Râhat olmaz senden ötrü gündüzin / Kul karavaş eylemişdür kendüzin
Hem senüñçün terk ider uyhusını / Uyımaz dünle uyısun dip seni
- 9770 Senden ötrü ıssı sovak yir bular / Ya‘ni sini hôt dirilsün dir bular
Ger halâl u ger harâm kim cem‘ ider / Kamusını saña ısmarlar gider
Dün ü gün şoldur saña himmetleri / Kim bilesin sen kamu ni‘metleri
Her neye kim sunsañ elüñ irişe / Mâla mülke ni‘mete her bir işe
İstemez bunlar ki sen aç ölesin / Yâhud uşbu halka muhtâc olasın
- 9775 İlla isterler senüñ begligüñi / Halk içinde kamudan yigligüñi
Ata ana himmeti şoldur bize / Hîç yavuzlık istemez ogla kıza
İlla ister kim ogul kız ulala / Gün göre vü mâl dire vü mülk ala
Kimsene kim artduğañ ister senüñ / Anı dôt bilgil degüldür düşmenüñ
Kimsene kim himmeti şoldur saña / Sen dahı anı saña dôt bilseñe
- 9780 Kendü her dem meşgul olur meksebe / Tâ ki sen her dem varasın mektebe
Ögrenesin anda Tañrı ‘ilmini / Hem dutasın dünyayı vü hem dini
Halk içinde uşbu dôtlik kimde var / Dôtüñ oldur kim bu dôtlik anda var
Gel bu kez tokzıncı dôtüñ şerhine / Añlagıl bir kendü kimdür şerhi ne
Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla
- 9785 Ol şol üstâduñ-durur kim pîşesin / Ögredüp gösterdi kesbüñ bîşesin
Anuñ-ıçun bîşe dirler pîşeye / Kim bu pîşe beñzer olur bîşeye
Ya‘ni kim satup dükenmez bîşeler / Halk içinde şuña beñzer pîşeler
Nitekim bîşe dükenmez satuban / Hem dükenmez pîşe kazanç katuban
Çünkim ol üstâd anı virdi saña / Pes ki dôtüñdür senüñ öñden soña

- 9790 Ol sebebden bir kesek etmek halâl / Kazanursañ kim saña gelmez melâl
Her ne san‘at kim cihânda işlenür / Anı halk üstâd elinden öğrenür
San‘at âletdür bu dünyâ halkına / İrgürür halkı bu dünyâ kesbine
Key sebebdür kesb ele getürmege / Halk içinde hôt tena‘‘um sürmege
Halk anuñla dünya kesbi idinür / Ol ne eskir aşınuban ne sınır
- 9795 San‘at işlep ne sınır ne çöngelür / Niçe işlendükçe kesb artuk gelür
Âdemî anuñ-ıla dirlik sürer / Yir içer ü yir basar u gün görür
Uşbu berket kamu üstâduñ-durur / Pes senüñ bir dôstuñ üstâduñ-durur
Her ne san‘atda ki varsañ ög anı / hak sever üstâdı her dem ögeni
Kâle ‘aleyhisselâm: Ene ‘abdu men
‘allemenî harfen
Her kimüñ kim dünyada üstâdı yok / Halk içinde dâdı yok istâdı yok
- 9800 Himmeti üstâduñ ol şâkird ile / Şunu ister bir hüner issi ola
Uşbu dôstlık halk içinde kanda var / Dôstun oldur kim bu dôstlık anda var
Ol tokuz dôstlık tamâm oldı bu kez / Söz onıncı dôstuña geldi bu kez
Görelüm bir niçe dôstdur ol dakı / Yirine gelmek gerek dôstlık hakı
Şoldur ol kim bir ‘adil sultân ola / Her dem anuñ yârdehi Sübhân ola
- 9805 Degmiş ola hak’dan aña ‘adl ü dâd / İşiginde bulına cümle murâd
Kendü ola ‘aklı kâmil gönli bay / Ni‘metinden halk toya yıl on iki ay
İli günü saklaya ol yağıdan / Halkı dire olmaya ol tagıdan
Zâlim elinden ala mazlûmları / İrgüre maksûdına mahrûmları
Göz kulak bu halk içinde dinc ola / Cümle yohsul bayıya il künc ola
- 9810 Ola ol sultân bu dünyâ diregi / Baglana anuñla halkuñ yüregi

Hem ola ol pâsbân uşbu dine / Tâ ki nehy atlanmaya dîn esbine
Ya'ni hakkı bâtıla basdurmaya / Kendü dahı basmaga kasd urmaya
Bekleye dîn ehlini 'adli-y-ile / Besleye yohsulları bezli-y-ile
İşi anuñ 'adl-ıla ihsân ola / Derdlüler derdine ol dermân ola
İnna'llâhe ye'muru bi'l-'adli
ve'l-ihsâni 16/90

- 9815 Çün ola sultânlaruñ 'adli tamâm / Baylara yohsullara bezli tamâm
Dôstıdur ol kamunuñ bes mutlaka / Cümle halk üzre çü şefkatla baka
Bay u yohsul maksudın andan bula / Rahmet ola hak'dan ol cümle kula
Anuñ-ıla cümle yohsul bayıya / Anuñ ucundan kamu ni'met yiye
Halk içinde uşbu dôstlık kanda var / Dôstuñ oldur kim bu dôstlık anda var
- 9820 Uş tamâm oldu ol on dôstlık sözi / Ma'lum oldu dôstlara dôstlık yüzi
Her birinuñ dirliğin eytdük 'ayân / Sâbit oldu dôstlığı bellü beyân
Hak buları çün bize dôst eyledi / Bunlar ol dîn düşmanın nîst eyledi
Anın olduk dîn içinde âsude / Kalmaduk düşmân elinde aluda
İmdi biz bu dôstlığa n'itmek gerek / Günde biñ kez hakk'a şükr itmek gerek

- 9825 Kim bizi dôstlığa lâyıq eyledi / Sevdi sevdürdi vü 'âşık eyledi
Yuhibbuhüm ve yuhibbûnehû

5/54

Çünkü dôst oldu bize ol on ulu / Eyle sankim yir ü gök dôstdur tolu
Kanda olsa dôsta karşı yönümüz / Kâyim ol dôst dôstlığıyla dînümüz
Günde yüz biñ kez şükür ol Hâlık'a / Kim bu hâli rûzî kıldı 'Âşık'a
Bildi 'Âşık dünyada dôst ne'ydügin / Dôsta dôstuñ dôstlığı niçe'ydügin

9830 Göñli cânı berkidi ol dōstlara / Diler ol dōstlar-ıla dōsta vara
Dünyada dōstlar-ıla geçdi günü / Âhiretde dōstlara karşı yöni
Kankı cânı kim ol on dōst dadı var / Lâcerem dün gün dilinde adı var
Dek durursa dōstlar anuñ fikridür / Söyler-ise dōstlar adı zikridür
Men ahabbe şey'en eksere zikrahu

İçi taşı toptoludur dōst anuñ / Pes bilüñ ol dōstuñ oldu dōst anuñ
9835 İy Hudâyâ anı dōstdan ırmagıl / Dünya âhir dōstlıguñ ayırmagıl

YİDİNÇİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM HAK TA'ÂLÂ ON

DÜRLÜ HASLET ÂDEMÜÑ VÜCÛDINDA

KOMIŞDUR VE ÂDEM OL ON

NESNEYE MAHSÛSDUR VE HER

VÜCÛDDA KİM BU HİSÂL-İ 'AŞERE

OLMAYA OL ZÛMRE-İ ULÂ'İKE KE'L-

ENÂMDAN OLA 7/179

Kanı ol kimse kim anuñ 'aklı var / Her bir işde 'akl-ıla oldu süvâr

'Akl-ıla hem işidür ü hem görür / Her işi bu 'akl-ıla alur virür

Da'visi oldur ki eydür 'âkilam / 'Akl-ıla her nesnenüñ aslın bilem

Gelsün işitsün işün aslı nedür / İş içinde hâl u dirlik niçedür

9840 Dünyada 'âkil kişi n'itmek gerek / Ne işi koyup neyi dutmak gerek

Âdemî oldur ki bildi bu işi / Yohsa hayvândur hakikat ol kişi

Kimsenüñ kim 'aklı yok âdem degül / Ger aña hayvân dir-iseñ gam degül

Âdemîde vardur on dürlü nişân / İşlenüdur âşikârâ vü nihân

- Anuñ-ıla ma‘lum oldu âdemî / Lâyık oldu tutmaga bu ‘âlemi
- 9845 Diñle imdi nedür ol on dürlü iş / Kim velîler işler anı yaz u kış
Biri şoldur kim tefekkür kılasın / Yir ü gök ehlin tamâmet bilesin
Bilesin göklerdeki halk niçedür / Dirliği ne’ymiş ü niçün yücedür
Ve yetefekkerûne fi-halkı’s-semâvâti ve’l-
arız 3 / 191
- Hem bakasın yirdeki halk hâline / Añlayasın kendü ne’ymiş hâli ne
Göresin kim her biri bir işdedür / Anuñ-ıçun durmadın cünbişdedür
- 9850 Cümlesi kuldur tapar ma‘bûdına / Ne var âhir gelmediyse bu dine
Her birinüñ hak yolında fikri var / hâllü hâlinçe dilinde zikri var
Bilesin kim kimse bâtil kalmadı / Hiç gerekmez nesne mülke gelmedi
Rabbenâ mâ halakte hâzâ bâtilan
3/191
- Her birisi hazrete dutmuş yüzün / Kul bilür ol pâdişâha kendüzün
Çünkim evvel sen tefekkür kılasın / Yir ü gök ehlin tamâmet bilesin
- 9855 Pes ikinci lâzım oldu bu kezin / İmdi gel sen aç bu kez gönül gözün
Hôş teferrüc kıl bu ‘âlem halkını / Halkını bilseñ bilesin hulkını
Halkı hulk-ıçun teferrüc kılasın / Dünyaya halk niçe geldi bilesin
Çün bakasın sen bu halkuñ işine / Bilesin kim kendü ne’ymiş işi ne
Çünki bu ma‘ni saña ma‘lûm ola / Ma‘ni ehli kamusı mahkûm ola
- 9860 Her birisi yirlü yirinde saña / Hıdmet eylep mahkûm ola hükmüne
İşid imdi sen bu halk cünbişini / Kim bilesin her birinüñ işini
Ba‘zı halkuñ işi oldur kim uçar / Ol melekdür kim yidi gökden geçer

- Ba‘zı insândur saña demsâz olur / Yol içinde hem-dem ü hem-râz olur
Ba‘zı hayvân gibidür darta yüküñ / Götürür ol niçe kim artar yüküñ
- 9865 Ba‘zısı ola öñüñde çün nebât / Vire hâsıl çün bula sendin hayât
Çün bilesin sen bu ‘âlem halkını / Añlayasın her birinüñ hulkını
Pes ire hükmüñ tasarruf kılmaga / Çün melekke bu gönül göge aga
Ol kulavuz ola sini iltmege / İrişesin her nefes yigden yige
Pes tasarrufdur üçinçi iş saña / Sen bu mülki hôş tasarruf kılsaña
- 9870 Ol melek mülki saña seyrân ola / Yir yüzi başdan başa meydân ola
Hem ola insân saña yoldaş u yâr / hükmüñe münkâd ola cümle diyâr
Hem yüküñ darta senüñ hayvân dakı / Mahkum ola çün bula sende hak’ı
Hem önüñde hön ola cümle nebât / Vire hâsıl çün ala senden hayât
Her birisi yirlü yirinde tamâm / Mahkûm ola hükmüñe cümle makâm
- 9875 Pes bulara hâkim-i vakt olasın / Her bir işi viresin hem alasın
Cümle halkuñ ölüsi vü dirisi / hükmüñe muhtâc ola her birisi
Bu tasarruf çün dege hak’dan saña / Cümle gönüller döne senden yaña
Sen seni bir nesne oldum sanmagıl / ‘İzzete hem hürmete aldanmagıl
Pes gerek kim sen tevâzu‘ kılasın / Kendüzüñ miskîn ü ‘âciz bilesin
- 9880 Pes tevâzu‘dur senüñ dördünç işüñ / Ola miskinlig-ile her cünbişün
Olmaya kim kibr-ile yârlık saña / Yol bula yoldaş ola gönülün aña
Hak yolunda key tevâzu‘ eylegil / Her sözi ol hakk’ı añup söylegil
Sen bu hükmi kendüzüñden sanmagıl / hâkim oldum sanuban aldanmagıl
Mâlik oldur mülk anuñdur hükm anuñ / Anlagıl bu ortada neñ var senüñ
- 9885 Çünki sen yoksın senüñ neñ olısar / Ne ola hükmi anuñ kim öliser

Yirde gökde hâkim oldur mutlakâ / Kendüzüñ añlap boyun vir ol hak'a
Çünkü sen kendüzüñi kul bilesin / Her iş içinde tevâzu' kılasın
Pes halâl ola saña her dürlü iş / Ala senden kamu 'âlem perveriş
Ol dahı oldı bu kez n'itmek gerek / Bu işi takrîr ü şerhitmek gerek
9890 Çünkü degdi bu bilü hak'dan saña / Bilmeyene bildürüp anlatsaña
Ol bişinçi nesne bu takrîr-durur / Zîra ma'nî sırr içinde sır-durur
Tâ ki takrîr olmaya açılmaz ol / Ma'lum olmaz kimseye bu dogru yol
Çünkü takrîr eylesin sen anı / Añlaya bu 'akl u bile cân anı
Ma'lum ola cümle iş kıldan kıla / Açıla ma'nî düşe dilden dile
9895 Çünkü halka ma'lum ola bu bilü / Delüler uslu ola uslu delü
Esriye bu 'akl u cân işden çıka / Bilmeye n'itmek gerek başdan çıka
Pes yıka erkân u sınır bulmaya / Terk ide şartı vü kullık kalmaya
Eyle olsa dirliğüñ dadı gider / Yıkılır yol ehlinüñ adı gider
Ola fâsıklarla zâhid hem-nişîn / Birbirine karışa bu küfr ü dîn
9900 Yol erinüñ olmaya hiç hürmeti / Kalmaya fâsıkça kadr ü kıymeti
Bu kezin n'itek gerek bu halk-ıla / Kim bu halkı eyledesin menzile
Pes gerek kim bunda bir tedbîr ola / Kim bu halk gönli senüñle bir ola
Ya'ni halka ola ol tedbîr kimi / Kim fesâda varmaya bu âdemî
Bil ki ol altınçı iş tedbîr-durur / Ol sebebden halk senüñle bir-durur
9905 Tedbir ol tedbîrdür âhir iy safâ / Kim anı kılmış-ıdı ol Mustafâ
Cümle peygâamberler anı işledi / Anuñ-ıla halkı yola başladı
Halk birikmez ger ögüd almaz-ısa / Hayra irmez endişe kılmaz-ısa
Kişi oldur hayrın u şerrin bile / Şerden ayrılmag-ıçun tedbîr kıla

- Tedbîri ol ola kim şerri basa / Şol yaramaz işi mahfilden kese
- 9910 Kişinüñ çün tedbiri arı ola / Andan ol takdîr aña yârı ola
- 9911 Hak rızâsın bulmag ola maksudı / Şol ola kim râzı ola ma‘budı
- İmdi ne kılsun nedür tedbîr aña / Kim muvâfık ola ol takdîr aña
- Tevbe eylep hakk’ıla olmañ gerek / Arı dirlik key ‘amel kılmañ gerek
- Çün olasın cümle işlerden arı / İrişe hak’dan saña her dem yarı
- 9915 Tevbedür pes ol yidinçi iş saña / Añlayuban işi tevbe kılsaña
- Ol ta‘at tevbe-durur yol ehline / İşid imdi tevbe ne’ymiş ehli ne
- Tevbe şoldur kim kılanlar şâd olur / Tamu odından teni âzâd olur
- Ehli oldur kim aña rahmet gelür / Rahmetinden Tañrı’nuñ hil‘at gelür
- Bellü bildüñ tevbesüz kul kul degül / Zîra kim kullıkları makbûl degül
- 9920 Fâsıkuñ kullığına ne i‘tibâr / Çün kim ol kıldı fesâdı ihtiyâr
- Tevbelü kullardur ol kim hak sever / Tañrı Kur’ân’da virür bize haber
- Ve tûbû ila’llâhi cemî‘an*
- eyyuhe’l-mü’minûn 24/31*
- Tevbesüzler hiç râhat bulmaya / Fâsıka hak’dan hidâyet gelmeye
- Kim kılursa tevbeyi ihlâs-ıla / Hiç gümânsuz hak aña rahmet kıla
- Tevbe kılmak kullara ya‘nî nedür / Tevbe kılmaktan kula ma‘nî nedür
- 9925 Ma‘ni şoldur kim kılan oldı temiz / Halk içinde her işi kıldı temîz
- Bu temîzdür pes saña sekzinçi iş / Zînhar anı koma elden yaz u kış
- Bâtıl işden şol temîz seçdi hakı / Anuñ-ıla geldi yoluñ revnakı
- Halk içinde hâsı ‘âmdan ol seçer / Bu halâlı şol harâmdan ol seçer
- Mâ kâna’llâhü liyezera’l-mü’minîne*

'alâ mâ entüm

'aleyhi hattâ yemîze'l-habîse

mine't-tayyibi 3/179

- Ol temîzdür küfri İslâm'dan bilen / Yavuz işi terk idüp perhîz kılan
- 9930 Yarın ol hazretde bu ehl-i temîz / Olısarlar kamu kullardan 'azîz
Bu temîz ehli gerek bir dîn duta / Kamu işi koya hak emrin duta
Ya'ni kim dîni ola İslâm dini / İhtiyâr itmiş ola hak emrini
Andan artuk nesneye aldanmaya / Lâcerem kim yarın oda yanmaya
Çün temîz ehl-ile yoldaş olasın / Arı dirlik viresin hem alasın
- 9935 Lâcerem arı gidesin dünyeden / Tâze-rû olup varasın anda sen
Bu temîzden gör saña hâsıl nedür / Ya'ni bilgil hak nedür bâtil nedür
Çün bilesin bâtili terk idesin / Cân gönül ol hakk-ıla berkidesin
Pes takarrüb bulasın ol hazrete / Cân u gönül lâyük ola rahmete
Bu takarrübdür saña tokzıncı hâl / Hem bulasın sen takarrübden visâl
- 9940 Çün takarrüb bulasın sen ol hak'a / İrişe hak'dan saña 'ömr-i bekâ
Ol takarrüble iresin şeksüzün / Kançaru baksañ göresin döst yüzün
Karışasan cümle peygâberlere / hak yolında ol ulu serverlere
Gözlerüñden götrile cümle hicâb / Bir nefesde işidesin biñ hitâb
Hâcetüñ andan ola cümle revâ / Derdüñe hak'dan gele her dem devâ
- 9945 Ol takarrübden bulasın mertebe / Cümle dilden işidesin merhabâ
Yir ü gök ehli seve cümle seni / hak saña kul eyleye cümlesini
Gündüzüñ bayram dünüñ mi'râc ola / İşigüñde kamular muhtâc ola
Berkidesin döst-ıla döstlik tamâm / Ola ol hazret saña mülk ü makâm

- Çün bu kapu açıla hak'dan saña / Cümle işüñ sag ola öñden soña
- 9950 Pes takarrübden bu vaslat irişe / İrişe hükmüñ eli her bir işe
Kim bu vaslatdur onunçı menzilüñ / Vardı vahdet mülki oldı mahfilüñ
Biriküben bir olup ol Bir-ile / İşleyesin her işi takdîr-ile
Kanda dursañ durduğuñ yir Tûr ola / 'Âlem içre devletüñ mansûr ola
Ellerüñde işleye kudret eli / Her nefes senden kopa rahmet yili
- 9955 Gözlerüñden kime irse bir nazar / Mahtasarken ola ol bir mu'teber
Her bir a'zañ hakk'ı izhâr eyleye / Varı yog eylep yogı var eyleye
Hâkim-i mutlak olasın iy kişi / İşleyesin hakk'ıla her bir işi
Çün bu vaslat seni şuna irgüre / Cümle ölmüş dirligüñi dirgüre
Gele ol varlık seni senden ala / Gide senden senlik ol varlık kala
- 9960 Kurtılasın gide senden senligüñ / Gide küllî mahv ola ol benligüñ
Ol deñizde garka vara 'akl u cân / Ölmesüz dirlik bulasın câvüdân
Uş tamâm eydildi ol on dürlü iş / Kim velîler işler anı yaz u kış
Hem anuñla irişürler Tañrı'ya / Hem okırlar halkı hakk'a bî-riyâ
Her kim işlerse bu on dürlü işi / Pâdişâha lâyıq oldı ol kişi
- 9965 Hem cihânda zabta geldi dirligi / Hem hak'a bitdi birikdi birliği
Tañrı'nuñ hâs kulları bunlar-durur / Bellü bil bu dirlik issi var-durur
İmdi gel sen kendü hâlüñ irdegil / Uşbu hâli kendüzüñde istegil
Gör tefekkür var mıdur sende müdâm / Fikrüne menzil olur mı her makâm
Yâ teferrüc var mı sende göz-ile / Gördüğüñ añlar mısan kıldan kıla
- 9970 Ellerüñde gör tasarruf var mıdur / Yâ musahhar mı saña bu halkı gör
Yâ tevâzu' var mı nefsüñde senüñ / Emre münkâd u mutî' midür tenüñ

- Yâ dilüñde var mı takrîr ü beyân / Kim kılasın ma‘niyi halka ‘ayân
Var mı yâ tedbîr dogru gitmege / Uşbu halkı hakk’a da‘vet itmege
Yohsa tevbeñ var mı ger ihlâs-ıla / ‘Âm-ıla mı sohbetüñ yâ hâs-ıla
- 9975 Yâhu bir gör var mıdur sende temîz / Şerri hôr u hayrı dutduñ mı ‘azîz
Uşbu işlerden takarrübdür murâd / Sende bunlar var mıdur iy nâ-murâd
Kamu işden yig bu vaslatdur saña / Sen seni aña ulaşduñ mı aña
Var-ısa sende bu on nesne tamâm / hazreti hakk’uñ saña oldı makâm
Dünyada hem âhiretde hak seni / Dôstlık evinde duta mutlak seni
- 9980 Yohsa kimde kim bu on iş olmaya / Uşbu dirlik ne’ydügin ol bilmeye
Sen anı hayvâna saygıl şeksüzün / Ya‘ni issüz komadı hak yiryüzün
‘Âşık imdi sen saña gel sen saña / Niçe niçe ögüd eydem ben saña
Bu işi sen işleyügör halkdan öñ / Halk anı ilk işleyüp sen kalma soñ
Her kim ol ilk didügin kendü duta / Lâcerem kim kamunuñ gönlin uta
- 9985 Cümle gönüller aña teslîm ola / Başlaya halkı gide dogru yola
İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Dünya âhir tevfiküñ ayırmagıl
- SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM HAK TA‘ÂLÂ‘ÂLEM-İ
RÛHÂNİDEN ON MU‘TEBER NESNE BU
CİHÂN-I CİSMÂNİYE GÖNDERÛPDÜR
VE HER ŞAHS KİM BU ON NESNEYE
MUVÂFIK VE MUTÂBIK OLA İKİ Cİ-
HÂNDA ‘AZİZ VE MUHTEREM VE
MÜKERREM VE MAHBÛB OLUR

- Yine gönlüm 'ışk odından kaynadı / Geldi dilden taşra düşdi oynadı
Yine geldi gönlüme bir vâsf-ı hâl / Hem ma'ânî hem hikâyet hem misâl
Hem hak'uhn kudretlerin eydür 'ayân / Bildürür bir bir bize bellü beyân
9990 Hem bizüm ahvâlümüz niçe'ydügin / Ma'lum eyler şerhi birle ne'ydügin
Hem misâldür hem ma'ânî hem rumûz / Bildürür kim niçe geçer 'ömrümüz
Yine hikmet bitdi dutdı gönlümü / Yine 'ibret geldi aldı 'aklumu
Yine tañsuk nesne gördi gözlerüm / Yine tanuk geldi aña sözlerüm
Yine gördüm ulu işler dünyede / Her biri bin ma'ni eydür iy dede
9995 Her birinüñ ma'nisin eydem saña / Tut kulaguñ bir dem uht bendin yaña
Dünyada on nesne gördüm mu'teber / Cümle dilde söylenen oldur haber
Yir ü gök uçmak tamu her dü cihân / Ne ki varsa âşikârâ vü nihân
Cümle uşbu on içinde gizlüdür / Kamusınuñ nakşı bunda yazludur
İşid imdi her birinüñ adını / Kim bilesin sen bu sözün dadını
10000 Birisi Kur'ân 'dur ol on nesnenüñ / Piş-revüñ hem reh-berüñ oldur senüñ
Kur'an ol rahmet-durur mü'minlere / Kim anı virmedi ayruk dînlere
Mü'mine Kur'ân ulu devlet-durur / Hem şifâ vü hem dahı rahmet-durur
Ve nünezzilu mine'l-Kur'âni mâ huve
şifâ'ün ve rahmetün li'l-mü'minîne
17/82
Yidi kat hõndur bu Kur'ân iy safâ / Kanı hõn-sâlârı kimdür Mustafâ
Yidi mushaf ya'ni yidi hõn gibi / Yidi katdur hõna beñzer tertibi
10005 Bir tabakdur görseñe her bir varak / Bir tabakda düzilüpdür biñ çanak
Degme harfi bir çanakdur ya'ni gör / Ni'meti ol harf içinde ma'ni gör

Tañrı'nuñ rahmet hõnı Kur'ân-durur / Anı yiyen ten degüldür cân-durur

Yirde gökde hîç nesne kalmadı / Kim anuñ misli bu hõnda gelmedi

Velâ ratbin velâ yâbisin illâ fî kitâbin

mübînin 6/59

Daşradan bilmeg-ile hõn adını / Almayasın sen bu ni'met dadını

10010 Bilüben hükmin dutanlar aldı dad / Bilmeyenler kılmayanlar kaldı yâd

Her ki bildiye bu Kur'ân sırrını / Eyle bilsün gördi Allah nûrını

Ol nurı Kur'ân içinde gizledi / Geldi mü'min cânı anı izledi

Sahralar gördi düşüpdür kâfurı / Geldi kondı sahrada ol hak nurı

Gördi sahrâ tolu müşkdür haymeler / Hayme içinde neler vardur neler

10015 Hûb-rûlar otrur anda bî-şümâr / Degme birne biñ kişinüñ gönli zâr

Her birinüñ boyı bu gökden yüce / Nûrı tutmuş 'âlemi uçdan uca

Bunlara nisbet degül bu ins ü cân / Birine kıymet degül her dü cihân

Gerçi halka beñzemez hâlık degül / İlla hem bellü bilüñ mahlûk degül

El-Kur'ânu kelâmu'llâhi gayru

mahlûkin

Gayr-i mahluk aña anın didiler / Kanı ol kim bu işi bilmek diler

10020 Añlasun sahrâ vü hayme ne'ydügin / Hûb-rûlar haymede niçe'ydügin

Sahra kâgıd ya'ni ag ag yazılar / Hayme ol kâgıd yüzinde yazular

Hûb-rûlar haymede bu ma'nidür / Bunları sen cân göziyle gözle gör

Daşradan bakmag-ıla görmeyesin / Sen bu ma'nî sırrına irmeyesin

Yirde gökde kimsene Kur'ân gibi / Düzmedi vü düzmeye ol tertibi

Kul le'ini'cteme'ati'l-insü ve'l-cinnü

'alâ en-ye'tû bi-misli Hâza'l-Kur'âni lâ-ye'tûne bi-mislihî 17/88

10025 Uşbu Kur'ân takriridür iy safâ / Ne'ydüğün kim bildi anı Mustafâ

Mustafâdur ol ikinci mu'teber / Kim bu âdem sûretinde muhtasar

'Âlemi anuñ nurından eyledi / Gizlü râzın Allah aña söyledi

Evvelu mâ halaka'llâhu nûrî

Sevdi anı döst idindi Pâdişâh / Kabe-kavseyn oldu aña tahtgâh

Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ

53/10

Ma'lum oldu evvel ü âhir aña / N'oldı veya n'olırsar öñden soña

10030 Ol zamân kim çıkdı ol 'arş üstine / Gitdi perde döst irişdi döstına

Cümle gök ehli beşâret urdılar / Tapuda el karşıruban durdılar

Kamulardan içeri girdi Resûl / Kimsene görmedüğün gördi Resûl

Ortada söylendi bunça gizlü râz / Bir nefesde makbul oldu biñ niyâz

Çün habîb indi girü bu menzile / 'Arş ayagında bile geldi bile

10035 'Ayn u rı vü şîn-iken ol 'arş-ıdı / Şîn u rî 'ayn oldu şer' ol 'arş adı

Çünkü mablûb oldu ol 'arş oldu / Fer' asl oldu vü oldu asl fer'

Pes bu şer' ol 'arş-durur yâ kölgesi / Anı şöyle bildi halkuñ bilgesi

Gerçi şer'üñ tertibi bu ferşdedür / İlla kim dutdıysa anı 'arşdadur

Sanki 'arşdan inmedi pes ol habîb / Çünkü şer' oldu aña hak'dan nasîb

10040 Ol habîb'i hak niçün ağırladı / Anuñ-ıçun kim hak'ı ol birledi

Hak'dan ayruk nesneye ol tapmadı / Büt içün kandası da ev yapmadı

Ol toğışak bütler oldu ser-nigûn / Büt-perestler kamusı kaldı zebûn

Dutdı anuñ hümi cümle 'âlemi / Aña münkâd oldu cümle âdemî

- Tâ-kıyâmet ol gerek şöyle kala / Hem şefâ'at yarın anda ol kıla
- 10045 Çün aña mülk oldu ol her dü cihân / Ma'lum oldu âşikârâ vü nihan
Pes cihanda mu'teberdür ol kişi / Kim mu'attal kalmadı hergiz işi
Mu'teber kimdür cihânda bir dahı / Ben diyem adını sen 'ilmin ohı
Saltanatdur ol üçinçi mu'teber / Tañrı Kur'ân'da bize virdi haber
Etî'u'llâhe ve etî'u'r-resûle ve
uli'l-emri min-küm 4/59
Kim muti'se Tañrı'ya Peygâmbere / Ol ulü'l-emre gerek boyun vire
- 10050 Âsi olur ger muti' olmaz-ısa / Kâfir olur hakkı hak bilmez-ise
Kölgesidür Tañrı'nuñ bu saltanat / Tañrı emri olur aña kol kanat
Çünkim Allah'dan aña açıldı baht / Geldi devlet ol suratda urdı taht
Sunup el irmez yire hükmi irer / Göz bakup görmez yire gözi görer
Ger dilerse 'adl-ıla evler yapar / Halk içinde bunça hayr işler kopar
- 10055 Ger dilerse zulm-ıla iller yıkar / Halk kimi başdan kimi mâldan çıkar
Halk sanur kim zulm anuñdur dâd anuñ / Takdir işler işi lîkin ad anuñ
Gerçi hak'dandur bu cümle hayr u şer / İlla bir sûretten işler her hüner
Pes bilüñ ol sûret oldu kârgâh / Anuñ-ıçun adı oldu pâdişâh
Pes bu hükmi sûret işler sanmagıl / Bakuban ol sûrete aldanmagıl
- 10060 Saltanat şoldur kim ol devlet-durur / Devlet oldur kim adı kudret-durur
İşi kudret işler adı bir kişi / Ol kişi ölür gider ölmez işi
Yine bir sûretten işler yiñi iş / Yine virür kudret aña perveriş
Tâ-kıyâmet ol hüküm kâyim-durur / Sûret ölür saltanat dâyim durur
Pes bilüñ kim mu'teberdür saltanat / Aña Allah kudretidür kol kanat

- 10065 Anı bildüñ işid imdi bir dakı / Mu‘teber kim ilkin ol bildi hak’ı
Kamulardan ilkin ol dutdı vücûd / Kamu halkdan öñdin ol kıldı sücûd
‘Akl-ı kül dir aña cümle ulular / Allah anı kamudan yig ulular
Anı halkdan ilk yaratdı ol Celîl / Kamuya hak’dan yaña oldı delîl
Evvelu mâ halaka’llâhu’l-‘akle
‘Âlemi ol ‘akl-ı külden eyledi / Sanmagıl kim âb u gilden eyledi
- 10070 Mâsivallâh bir vücûddur gözi ol / Kaңçaru baksa açıkdur aña yol
Bu ‘akıldur kim cihân halkın aña / hak musahhar eyledi öñden soña
Ve sahharâ leküm mâ fi’s-semâvâti ve mâ
fi’l-arzı 45/13
Görseñe toprag u su yil od-ıla / ‘Akla dün gündüz gerek hidmet kıla
Topragı gör kim virür dün gün harâç / Toyınudur her gün anda yüz biñ aç
Kıymetî taşlar kamu toprak-durur / Hem dahı altun gümüñ toprak-durur
- 10075 Su dahı her kanda kim iltseñ gider / Bir işit kim varduğı yirde n’ider
Ögidür bugdayı bâğlar suvarur / Çeşmeler olur u halka su virür
Yili gör kim niçe tolar yilkene / Eyledür her miskini bir meskene
Kürelerde odı niçe oynadur / Kim ol od taşları şöyle kaynadur
Odı gör kim niçe girmiş kobaya / Bişürür aşlar diler açlar toya
- 10080 Mûm gibi gör niçe eyler demüri / Kim olur biñ dürlü nesne her biri
Kamusı şâkirdidür ‘akluñ bular / ‘Akl elinde işlenür uşbu hular
Bundan artuk gör niçe yohsul u bay / Kim kılurlar ‘akl-ıla tedbîr ü rây
Yâhu bunça evliyâ vü enbiyâ / ‘Akl-ıla yol vardı irdi Mevliya
Mu‘teberdür pes bilüñ bu ‘akl-ı kül / Anuñ-ıla dirlik eyler cümle kul

- 10085 Bir dahı nedür cihânda mu‘teber / Ol ‘ilimdür kim virür hak’dan
HaberHak anı viribidi gökden yire / Geldi kim halka haber hak’dan vire
Revnaka bu ‘ilm-ile geldi cihân / Ma‘lum oldu âşikârâ vü nihân
Aslı gökdendür bizi darta göge / Kim uyarsa irişür yigden yige
Bu ‘ilim bir nerdübândur uçmaga / Hem kanatdur câna göge uçmaga
Fe-ini ‘steta ‘te en-tebtegiye nefekan
fi ‘l-arzı ev süllemen fi ‘s-semâ ‘i 6/35
- 10090 Evliyâ vü enbiyâ bu ‘ilm-ile / Başlayup bu halkı iltı menzile
Dünya bir evdür karañu tünd ü teng / İçi tolu mekr ü hîle harb u ceng
Ol karañu ‘ilm-ile aydıñ olur / Sulha döner ceng ü tarı giñ olur
Bu ‘ilim zîra çerâgdur iy safâ / Anuñ-ıla dutdı mülki Mustafâ
İlk gerek kim Tañrı ‘ilmin bileler / Andan anuñla ‘ibâdet kılalar
- 10095 Ne bile câhil kişi n’itmek gerek / Tañrı yolında niçe gitmek gerek
Gerçi kim ‘ilmüñ ‘ameldür mîvesi / İlla şahs ilkin bu ‘ilme ivesi
Ya‘ni mîve bitmedi hîç bî-şecer / Pes ‘ilimsüz ma‘lum olmaz hayr u şer
Her işi bilmek gerek ilkin kişi / Bilmeyinçe işleyümez her işi
El- ‘ilmü bi-gayri ‘amelin vebâlün
ve ‘l- ‘amelü bilâ- ‘ilmin zalâlün
‘İlm-ile İslâm dini dutdı kıyâm / Âdemî bu ‘ilm-ile buldı nizâm
- 10100 Her kimüñ kim ‘ilmi var oldu delîl / Anlaruñ kim ‘ilmi yok kaldı zelîl
Hayrü ‘l-mevâhib el- ‘ilmü ve
şerrü ‘lmesâ ‘ib el-cehdü
Kime kim ‘ilm ü ‘amel yoldaş ola / Ol gerek kim cümle halka baş ola

- ‘İlm ile bildük bu iş niçe’ydüğün / Evvel âhir n’ olısar u ne’ydüğün
Pes ‘ilimdür ol bişinçi mu‘teber / Kim virür her dem bize hak’dan haber
Gerçi ‘ilmüñ adı taşra yazludur / İlle dadı cân içinde gizlüdür
- 10105 Cânda kodı dadın anuñ ol Celîl / Anuñ-ıçun cânlara oldı delîl
Cân dahı bir mu‘teber kimsenedür / Anuñ-ıçun bilmedi kimse nedür
Cân-ıladur cümle cismüñ cünbişi / Cân gidiçek bâtıllı olur cism işi
Cân-ıladur dirliğı cümle tenüñ / Hiç gümânsuz ger benümdür ger senüñ
İmdi sen bilseñ gerek kim cân nedür / Tende bu cânuñ duragı kandadır
- 10110 Tende mi ya taşra mı tenden bu cân / Neye beñzer yâ nedür eytgil nişân
Su mıdur toprak mı yil mi od mıdur / Yâ bulardan taşra cân bir ad mıdur
Uşbularuñla diri olur bu ten / Kankısı olmaz-ısa ölür beden
Geldük imdi cân nedür bir bilelüm / Uşbulardan kankısıdur bulalum
Diñle imdi niçedür cân vasfını / Kim bilesin kendüyi hem aslını
- 10115 Ba‘zı nesne su-y-ıla buldı hayât / Ya‘ni sudan dirilür cümle nebât
Vece ‘alnâ mine’l-mâ’i külle
şey’in hayyin 21/30
Hem emirdür ba‘zı halkuñ cânları / Ya‘ni diri ol tutar hayvânları
Ve yes’elûneke ‘ani’r-rûhi kuli’r-rûhu
min-emri Rabbî 17/85
Hem bu nefha ba‘zı halka cân-durur / Ya‘ni nefhayla diri insân-durur
Fe-nefahnâ fihî min-rûhinâ 21/91
Ba‘zı halkuñ rûh-ı kudsî cânıdır / Kimdür onlar şol kim ol rûhanîdür
Ve eyyednâhu bi-rûhi’l-kudüsi 2/253

- Su-y-ıla cismüñ diri nefis emr-ile / Dünyada yoldaş olup gitdi bile
- 10120 Ya'ni nefis hayvân-durur cism ol nebât / Emr-ile sudan dutar bunlar hayât
Hem bu cân nefhayla dutdı dirliği / Rûh-ı kudsî 'akl-ıladur birliği
Ya'ni cân insân gibi 'akl ol melek / Şol ikiledür bular tende dölek
Cañ bularda kankısıdur eyt baña / Bilmedük cân ne'ydügin öñden soña
Hıç kimesne bilmedi cân ne'ydügin / Gelmegi vü gitmegi niçe'ydügin
- 10125 İlle bildük kim bu halk cân-suz degül / Deprenen ten dünyada ansuz degül
Pes bilüñ kim mu'teberdür uşbu cân / Çün anuñla diridür uşbu cihân
Cân tamâm oldı bu kez geldi gönül / Kim aña kudret dili eytdi giñ ol
Şöyle giñdür kim sıgar yir gök tamâm / Yirde gökde ne ki varsa hâs u 'âm
Vesi'a kürsiyyü hü's-semâvâti ve'l-arza 2/255
Yavu varmış kimse bilmez n'olduğın / Görmedi kimse bu gönül tolduğın
- 10130 Anuñ-ıçun mu'teberdür didiler / Tolmadı yir gönile issin diler
Niçe dürlü nakş u san'at reng ü ad / Buhl u ihsân haşm u rahmet zulm u dâd
Cümle gönül defterinde yazludur / Bakuban gözler göremez gizlüdür
'İlm-i zâhir yazlu bir bir harf-ile / Nuht kim isterseñ gelür bir bir dile
Gerçi 'ibret nakş-ı 'âlemdür i yâr / Bu gönülde birine biñ ma'ni var
- 10135 hikmeti hak gönüle nakş eyledi / Anı sâhib-dillere bahş eyledi
Gerçi kim sır 'ilmi bu cânda biter / İlle gönülde gelür menzil dutar
'İlm-i kudret kim hak'ıñ pertâvidur / Bu gönül höd mutlak anuñ evidür
Her ne kim varsa yaradılmış kamu / Dünya ahret yir ü gök uçmag tamu
Bu gönülde cümle bir dürlü degül / Bunlaruñla kâni' olmaz bu gönül
- 10140 İssini görmek diler n'ider evi / Gönülün höd dâyimâ oldur avı

- Hem nazargehdür bu gönül hem sarây / İredur hak'dan nazar yıl on iki ay
Hem hak'ın genc-hânesidür bu gönül / İste ol genc-hâneyi sen sende bul
Çün Çalap gencin gönüllerde kodı / Hem gönüllerde beni isteñ didi
Pes bilün kim mu'teberdür bu gönül / hak anuñçun kendüye kıldı kabûl
- 10145 Çün gönül sözün gönülden diñledün / Şerhi birle ben didüm sen añladuñ
Diñle imdi 'ışk-ıla 'ışk ne'ydügin / Bilmedi kimse bu 'ışk niçe'ydügin
'Işk-durur ol mu'teberden mu'teber / 'Işka sorgıl 'ışkdan isterseñ haber
Ne 'akıl bildi bu 'ışk ne'ydügin / Ne gönüller añladı niçe'ydügin
'Akl u gönül cân u nefis ü ten dahı / Cümlesi bu 'ışk-ıla buldı hak'ı
- 10150 'Işk irâdetdür kadîmden ol Kadîm / Ne didi işit anuñla iy hakîm
Eytdi ben bir genc-idüm gizlü nihân / Diledüm kim bileler bini 'ayân
Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtu en u'refe
Pes bu halkı yog-iken var eyledüm / Kendüzüm bu halka izhâr eyledüm
Kim benüm birliğümi bir bileler / Hem benümçün hış 'ibâdet kılalar
Ol irâdet çün kadîmden var-ıdı / Eyle bil cümle işe mi'mâr-ıdı
- 10155 Ol irâdetden işâret eyledi / Gör ki ne yir gök 'imâret eyledi
Yir ü gögi dürlü dürlü halk-ıla / Hış müzeyyen eyledi kıldan kıla
Ol irâdetden bu cümle 'akl u zât / Zerre zerre oldı cümle mahlukât
Ol irâdet zerresin çün gördiler / İhtiyâr anuñ eline virdiler
Adını 'ışk urdılar ol zerrenüñ / Şol içün den uzanan oldur senüñ
- 10160 Cümle işe halkı oldur ivdüren / Birbirine halkı oldur sevdüren
'Işkdur âhir cümle halkı yilteyen / Uşbu işi dut bunda ol diyen
Çünkü 'ışkdur cümle fi'li işleden / 'Işka kuldur 'akl u nefis ü cân u ten

- Pes bilüñ ‘ışk mu‘teberdür mu‘teber / ‘Işka sor kim alasın ‘ışkdan haber
Şol irâdetdür bu ‘ışk kim hak diler / Bu harâbî ya‘ni anuñla iler
- 10165 Ol irâdet geldi bunda oldu ‘ışk / Cân gönül oldu ‘imâret toldı ‘ışk
‘Işk dahı añlandı ‘âşık cânlara / Gerçi sıgmaz şerhi bu destânlara
İmdi gel sen bir bu nefsi gör bu kez / Ol dahı ne‘ymiş cihânda sor bu kez
Nefsdür ol on mu‘teberden birisi / Kim bu halkuñ ansuz olmaz dirisi
Nefsüñ aslı nefs-i küldür anlagıl / Cümle nefs ol nefs-i külden doğdı bil
- 10170 Nefs-i küldür cümle nefsüñ mâyesi / Anın oldur cismüñ ol sermâyesi
Kankı cismüñ kim içinde nefsi yog / Hiç cihâtda harketi vü hevsi yog
Her birisi nefs-içün darta emek / Maksud ol nefs anda bir lokma yimek
Cism içinde nefs ulu cevher-durur / Oynadur ger mâde vü ger ner-durur
Yirde gökde ne ki var nakş u nişân / Nefs içinde kamusı vardur nihân
- 10175 Her bir âyet kim cihânda yazludur / Cümlesi bu nefs içinde gizlüdür
*Senürihim âyâtinâ fi‘l-âfâki ve
fi-enfüsihim 41/53*
Pes niçün görmez gözüñ ol âyeti / Var-iken Kur‘ân içinde âyeti
Halk içinde ne ki var irkek dişi / Her birinde işlenür bu nefs işi
Cümle nefsde var bu içmek ü yimek / Dem-be-dem hoş râhat olup uyimek
*Vemâ ce‘alnâhüm ceseden lâ
ye‘kulüne‘t-ta‘âme 21/8*
Nefse münkâd eyledi bu kamuyı / Nefs gizler uçmagı vü tamuyı
- 10180 Kankı nefs kim ol mutî‘ oldu hak‘a / Bulısar uçmagda ol ‘ömr-i bekâ
Ulâ‘ike ashâbü‘l-cenneti hüm fihâ

hâlidûne 7/42

Kankı nefis kim ‘âsi oldu oldu red / Kalısardur tamuda ol tâ-ebed

Ulâ’ike ashâbü’n-nâri hüm fihâ

hâlidûne 7/36

Nefs-içün geldi hayât u hem memât / Nefse dirlik virdi ol âb-ı hayât

Çünkü nefse muttasıldur cümle iş / Hayr u şer alur bu nefsdan perveriş

Pes bu nefsi siz bilün key mu‘teber / Ne var âhir görünürse muhtasar

10185 Her ki nefsi mahkum oldu kendüye / Ol kişi cem‘ oldu geldi kendüye

Kendüzinden hazrete açıldı yol / hakk’a oğrar kaçarı varursa ol

Çünkü ma‘lûm oldu nefsün sözleri / İmdi gel bir gör bu kez yılduzları

Bir dahı key mu‘teber bunlar-durur / Cümle sûret üzre hükmi var-durur

Çün yaratdı ‘âlemi ol bî-niyâz / Yidi kat gök eyledi ol kârsâz

10190 Yidi gökde yidi yılduz kodı ol / Kendü emrinden bulara açdı yol

Ol emirden her birine degdi iş / Cümle cism alur bulardan perveriş

Her birinün ne’ydüğün eydem saña / Dinle imdi niçedür öñden soña

Ayı gör kim cümle tıfl oğlanları / Perveriş virür ü bisler anları

Dâyesi oldur bu cismün tıfl-iken / Pes ‘Utârid geldi çün ulaldı ten

10195 Ol ‘Utârid ‘ilm ü san‘at öğredür / Pişeler ol gösterür ol işledür

Çün resîde oldu nefis ‘işret diler / Zühre saz eyler anı her dem biler

Zühredür bu cümle nefsi oynadan / Nefs içinde ‘ayş u ‘işret kaynadan

Çün yigit oldu bu kez geldi Güneş / Eyle sankim bu kişi oldu güneş

Kanda olsa göñli aydın gün gibi / Günden alur tenler uşbu tertibi

10200 ‘Ömr irişdi otuza oldu fuzûl / Öğredür Mirrîhana resm ü usûl

- Baş kesüp kan dökmege yilter anı / Ya'ni kendü işine ilter anı
Geldi bu kez Müşterî hükmi aña / Re'y ü tedbîr öğredüdur görseñe
Çün vezîrdür ol vizâret öğredür / Dillere lafz u 'ibâret öğredür
Altmışa vardı 'ömür geldi Zuhal / Eyle san kim bu kişi oldu zuhal
- 10205 Tünd ü tîz ü nahs u tîre dirligi / Çün Zuhal kıldı anuñla birliğı
Yidi kat gökde bular işler işi / Cümle halk ol işden alur cünbişi
Yidi gökden yokaru ol sabitât / Kim anuñla sâbit oldu 'akl u zât
Tende oldur cevheri kâyim dutan / Mevzi'inde her işi dâyim dutan
Ol ki tokzunçı felekdür 'Arşdur ol / Sanki bu cümle cihâna başdur ol
- 10210 Düşdi pertâvı anuñ cümle başa / Baş anuñla her işi ildi başa
Uşbu eflâk u kevâkibden eser / İrişüdur cümle cisme hayr u şer
Mu'teberdür pes bilüñ bunlar dahı / Bunlaruñ adın Müdebbirler ohı
Fe'l-müdebbirâti emren 79/5
Dünyada bunlar hak'ıñ emrin sürer / Anuñ-ıçun her işe hükmi irer
Uş tamâm oldu ol on nesne tamâm / Kim anuñla cünbiş eyler hâs u 'âm
- 10215 Şerhi birle takrir itdüm ben saña / Yine eydem adların öñden soña
Biri Kur'ândur birisi Mustafâ / Kim bulardan buldı bu 'âlem safâ
Saltanatdur biri, biri 'akl-ı kül / Birisi hem 'ilm-i hak kim hakdur ol
Biri cân kim diri dutar tenleri / Biri gönül kim bilür miskînleri
Biri 'ışkdur kim yürekler kaynadur / Biri nefsdür kim bu halkı oynadur
- 10220 Birisi şol nüh felek kim adı var / Cümle halka dadı var istâdı var
Uşbu ondandur bilüñ zabt-ı cihân / Ne ki varsa âşikârâ vü nihân
Bunlaruñla zabta geldi her vücûd / Bildi hak varlığını kıldı sücûd

- Yirde gökde mu‘teber bunlar-durur / Elllerinde Allah emri var-durur
Hayr u şerri işledi bunlar tamâm / Kim anuñla ma‘lum oldı hâs u ‘âm
- 10225 İmdi gel bir ögüñi dirşür saña / Aç gözüñ tut ögüñi hak’dın yaña
Yirde gökde gör bu ‘âlem halkını / Halkını bilseñ bilesin hulkinı
Halkı hulki çün bilesin sen tamâm / Ma‘lum ola her mukîm ü her makâm
Bellü bil kim işdedür her bir nese / Yok-durur işsüz cihânda bir nese
Lîki her işde tefâvüt var-durur / Bil ki anı bilmeyenler hôr-durur
- 10230 Âdemî oldur ki bildi bu işi / Dünyadayken bildi yâdı bilişi
Yâdı kodı bilişe oldı biliş / Âdem-iseñ sen dahı imdi bil iş
Yâd biliş imdi nedür agyâr u yâr / Agyarı ko dün gün eytgil yâr yâr
İş ola yoldaş ola ol yâr saña / Varasan anuñ-ıla hak’dın yaña
‘Âşık elden koma ol yâr etegin / Tâ kim ilte ol seni hakk’a degin
- 10235 Cümle sözden maksud ol yâr belgülü / Her kim anı bilmedi kaldı delü
Yârüñ oldur kim seni ünder hak’a / Vir aña kendüzüñi gönder hak’a
Küllî terk it sen seni ol yâra vir / Varlıguñ şol bir nefes ikrâra vir
Ger giderseñ dünyadan ikrâr-ıla / Var olasın tâ-ebed ol yâr-ıla
İy Hudâyâ togru yoldan ırmagıl / Kirtü yârdan sen bizi ayırmagıl
- 10240 Dôstlaruñ yüzi suyıçun iy Celîl / Dinleyene sen safâlık rûzı kıl
DOKUZINÇI DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM ON NESNE DÜNYADA
‘AKLA VE NEFSE PEND VİRÜR VE ‘AKLI
MAKSAD-I UHREVİYE İRİŞDÜRÜR VE
NEFS İLE TENİ MEN‘ İDER KİM KADEM

CÂDDE-İ SIRAT-I MÜSTAKİMDEN

DIŞRA KOYALAR HER KİM BU ON

DÜRLÜ PEND İLE İŞ İDE DÜNYÂDA VE

ÂHİRETDE ‘AZİZ VE MUHTEREM OLA.

Yine geldi gönlüme birkaç öğüt / Kim bu cisme yüz suyudur câna kût

Cism anı tutsa olur yüzi sulu / Cân anı kılsa olur gökçek hulu

Cism ü cân çün kim bu pendî dutdılar / Cümle halkuñ gizlü gencin utdılar

Hem Çalap’dan bunlara rahmet gele / Hem bu halkdan ‘izzet ü ragbet gele

10245 Uşbu sözden maksudum on pend-durur / Ol bu şahsa hem kanat hem bend-durur

Cânlara ol pend olur hoş perr ü bâl / Tenlere ol pend olur kurb u visâl

Her kim ol pendî dutarsa şâd ola / Gide andan cümle bend âzâd ola

İşid ol on dürlü pendî gör nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür

Evvel oldur kim hak’a sıdkuñ ola / hak söze saddak diyü nutkuñ ola

10250 Kanda kim sen işidürseñ hak sözün / Yire urgıl sıdk-ıla göñlüñ yüzün

Hak yolunda hiç inkâr eyleme / Göñlüñe inkârı sen yâr eyleme

Ve’llezîne lâ-yü’minûne bi’l-âhireti

kulûbühüm münkiretin 16/22

Sıdkı tut kim ola saña pîş-rev / Sıdk-ıla gel kamulardan pîş rev

Ger gelürseñ bu yola sen sıdk-ıla / Bil kim aduñ ‘akibet sıddîk ola

Kul ‘ibâdet kılsa hoşdur Hâlık’a / İlle sıdk assı idiser sâdîka

Yevme yenfe ‘u’s-sâdikîne sıdkuhüm 5/119

10255 Yarın anda cümle halkı direler / Hayr u şer ne işlediyse soralar

Allah’uñ çün gizlü genci açıla / Rahmeti bu kullar üzre saçıla

- ‘Âleme düpdüz ola rahmet nazar / Lîkin ire her kula sıdkı kadar
Nitekim güneş nuriyla hâs u ‘âm / Düpdüzidür toptoludur her makam
Lîkin alur bacasınça her bir ev / Ol evi hahî kühün dut hâh nev
- 10260 Bu gönüller eve beñzer her biri / Baca sıdkuñ düşer andan hak nuru
Bacasuz ev nitekim aydın degül / Aydını kendüzine kılmaz kabûl
Her gönül kim sıdkı yok beñzer şuña / Rahmet inmez tîredür öñden soña
Çünkü sıdkuñ togru ola hakk-ıla / İmdi ne kılmak gerek bu halk-ıla
Diñle imdi halk-ıla n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek
- 10265 hakk’a sıdk u halka insâf eylegil / Her sözi endâzesinçe söylegil
Ger satu bâzâr ola ger yol yumış / Hôş-durur insâf-ıla her dürlü iş
Şöyle insâf eylegil bu halk-ıla / Bak bu halkuñ hâline kıldan kıla
Gör saña her ne yararsa san aña / Kıludurgıl dem-be-dem ihsân aña
Dîni nâkıs her ki nâ-insâf-ısa / Dîne kuvvetdür ne kim insâf-ısa
- 10270 Ba‘zı bu insâfa dir dîn bârusı / Ne dimekdür ya‘ni kim dîn yarısı
Yarısın bilseñ bu insâfi dinüñ / İnsafuñ varsa dürüst oldu dinüñ
Her kimüñ kim insâfi var dîni var / Olma nâ-insâf-ıla yoldaş u yâr
Her ki nâ-insâf-ısa insâf ire / Ola kim Tañrı aña insâf vire
Her ki gönlinde bütün insâf ola / Niçe nâ-insâfdan ol insâf ala
- 10275 Pes bize insâf-ıla dirlik gerek / Kamu dirliklerden ola yigirek
Halka bildük ne gerek insâf-ımış / Kavlı ü fil‘ ü satu bâzâr her bir iş
İmdi bu kez nefis-ile n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek
Çünkü ayrılmaz bile yoldaş-durur / Yoldaşuñ ol yine yoluñ ol urur
Kahr-ıla zinhâr anı sen basagör / Kahr eliyle dut başını kesegör

- 10280 Bu riyâzet yol erinde yaz u kış / Nefsine kahr eylemek çün oldı iş
Kılmayınça yol eri nefse cefâ / Kılmadı nefsi aña hergiz vefâ
Ol eren kim nefsi kesdi uyhudan / Eyledi perhîz etmekden sudan
Ya‘ni kim kahr itmek ister nefesine / Maksudı şoldur ki bu nefsi sına
Tañrı emrin dutanuñ nefsi sınır / Bu emir nefse kahırdur incinür
- 10285 İlla nefse ulu kahr açlık-durur / Eyle san açlık anuñ boynın urur
Her ne kim Allah aña virdi vücûd / Bildi hak varlığını kıldı sücûd
Her birisne kıldı anda bir hitâb / Ya‘ni götürmek-içün yüzden nikâb
Ben kimem sen kim diyü sordı aña / Eytdiler sen pâdişâh biz kul saña
Nefse sordı, nefsi aña sensin didi / Ya‘ni sen sensin ü ben benven didi
- 10290 Dürlü dürlü kahr-ıla zecr itdiler / Komadı ol sen beni gör n’itdiler
Hak buyurdı zecr aña açlıg-ıla / Maksud ol kim kendüzin kimdür bile
Çün açıkdı nefsi eyitdi yâ İlâh / Cümlemüz biz kul sensin pâdişâh
Açmayınça kullıga boy virmedi / Allah’a kulvan diyü oy virmedi
Pes bilüñ kim nefse kahr açlıg-ımış / Anın oldı yol erine açlıg iş
- 10295 Nefse kim kahr ider ise ulala / Cümle halkuñ göñli genci ol ola
Bu kezin ol uluya n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek
Çün uludur uluya hidmet gerek / Cân-ıla girçekleyin ‘izzet gerek
Uluya hidmet gerekdür kiçiden / Ulular hidmetde kopdı kiçiden
Her kiçi kim hidmet itdi uluya / Olmadı kul kendüzinden aluya
- 10300 Ululuk ister-iseñ dur tapuda / Kendüzüñi bilme dipde kapuda
Yol içinde kapu dipdür dip kapu / Kapu dip gözlemedin kılğıl tapu
Kapuda hidmet kılan geçdi dibe / Adı vardı maşrıka vü magribe

- Niçeler dipde-y-iken hidmetsüzün / Kapularda taşra gördi kendüzün
Nitekim İblîs çıkmışdı göge / İrişürdi her nefes yigden yige
- 10305 Bir sücûd itmedügiyçün sürdiler / Adını şeytân-ı la‘net urdılar
Ya‘ni hizmet kılmadı bir servere / Anuñ-ıçun sürilüp indi yire
Her ki hizmet kılmadı bir uluya / Lâcerem kim la‘net olup uluya
Uluya hizmet kılanlar irdiler / Niçe hâdim mahdum oldu gördiler
Pes bilüñ kim uluya hizmet kılan / Halk içinde ol-durur rahmet bulan
- 10310 Uluya hizmet gerekmiş bildük uş / Hidmete bil bağlayuban geldük uş
İmdi görlüm kiçiye n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek
Çün ulular kiçilersüz olımas / Olımaz bu kiçilersüz ‘âm u hâs
İy ulu pes şefkat eyle kiçiye / Şefkat-ıla geldi kiçiler eye
Nitekim oglanuñ ulu ni‘meti / Bu cihânda nedür ana şefkati
- 10315 Kiçiler şefkatla şöyle ulalur / Kim ulu adlu ata mülkin alur
Ger sadefde mihr ü şefkat olmaya / Katreyi ol şefkat-ıla almaya
Olmayadı katreler dürr-i yetîm / Olmasaydı şefkat ol cânda mukîm
Sen sadefde görseñe ol şefkati / Niçe olur katre dürrî kıymeti
Katre katre yağmur ol şefkat ile / Dâne dâne dürr olup geldi ele
- 10320 Çün tohum düşdi yire şefkat bulur / ‘Âkibet andan yine ni‘met gelür
Her ulu kim kiçiye şefkat kıla / Hiç gümânsuz hak aña rahmet kıla
Pes uludan kiçiye şefkat gerek / Nitekim ol uluya hizmet gerek
Çünkü bildüñ ulu kiçi ne’ydügin / Kiçi hizmet ulu şefkat itdügin
İmdi gör döstlar-ıla n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek
- 10325 Çün kimesne dôtsuz olmaz dünyede / Döst-ıla döstlık gerekse iy dede

- Dôsta her dem hôt nasîhat viredur / Dile hayrın dut u şerden girü dur
Her kimüñ kim dôstlığı dogru ola / Ol gerek dôstın çeke dogru yola
Ulu dôstuñ dünyada şol kişidür / Kim nasîhat virmek anuñ işidür
Ol nasîhatla seni hakk'a okır / Dilemez hergiz olasın sen hakîr
- 10330 Her ki halkı hakk'a okır dôstdur ol / Anuñ-ıçun gösterüdur dogru yol
Nişe dôstdur evliyâ vü enbiyâ / Halkı da'vet kıldugıçun Tañrı'ya
Dôstlaruñ yigregi ol Sübhân-durur / Gerçi kim sen kul u ol sultân-durur
Dôstlara viribidi Kur'an'ı ol / Ya'ni kim gösterdi bize dogru yol
Anuñ-ıçun geldi ol Kur'an saña / Kim ala ilte seni hak'dın yaña
- 10335 Bu nasîhatdur dutarsañ iresin / Hiç gümânsuz hak didârın göresin
Pes nasîhatdur nişân bu dôstlığa / Ol nasîhatdan dahı dôstlık dogra
Dôsta her dem hôt nasîhatlar digil / Anuñ-ıla anı hakk'a ündegil
Dôstı bildüñ gel bu kez düşmânı gör / Ol dahı senden ne ister anı gör
Bil kim ol düşmân-ıla n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek
- 10340 Çünkü düşmânsuz olımaz kimsene / İmdi ne kılmak gerek ol düşmene
Düşmana key hilm-ile dirlik gerek / Ne ola serkeş ne hód birlik gerek
Düşmana hilm eyle olma saht-dil / Çün gücüñ yitmez koparma kâl u kıl
Düşmanı yinmek dilerseñ hilm-ile / Fîli ne'yle yiñdiler gör hilm-ile
Düşmanuñ 'ilmi hilimdür iy safâ / Düşmanı hilmiyle yiñdi Mustafâ
- 10345 Şem'i gör kim cem' içinde ne kılur / Gavgasuz gör niçe köyner yakılır
İçi köyner beñzi saru bagrı baş / Görgil âhir gözi niçe tolu yaş
Görür anuñ köyndüğün bu hâs u 'âm / Köyndüğünçe aydıñı artar müdâm
İlla bilmez kimse hâli ne'ydüğün / Od elinde dirliği niçe'ydüğün

- Kendü hilmi kendü hâlin örtedir / Gerçi kim yaşı yañağın yırtadur
- 10350 Her ki şöyle dirilürse cem‘-ile / ‘Âkıbet uçmağ içinde şem‘ ola
Pes hilimdür düşmana karşı duran / Söyledükçe agzıra karşı uran
Ol bilindi gel bu kez dervîşlere / Yol içinde suhte vü dil-rîşlere
Görelüm dervîşlere n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek
Çünkü dervîşsüz degüldür her makâm / Dervîşe ihsân gerekdür pes müdâm
- 10355 Niçe güç yitdükçe sen dervîşlere / Kıludur ihsân u bahşîş bunlara
Mâl u mülk ü ni‘met elüñde-y-iken / Yi yidür bahşâyîş eyle anı sen
Yohsa bir gün alalar senden anı / Yiyeler añmayalar hergiz seni
Çün ölesin mâluñı ayrug ala / Yidür ü ayrug-ıçun dartma belâ
Kişi oldur kim anuñ ihsânı var / Ol kıla ihsân kim anuñ cânı var
- 10360 Âdemî ihsân-ıla sayd eyledi / Dâma dardı vahşiyi kayd eyledi
Biribirne halkı ihsân kıldı kul / Biribirne halk anuñla oldı kul
El-insânu ‘abdü’l-ihsâni
Kimse kim yoldaş-durur ihsân aña / Kul ola başdan başa insân aña
Her kime kim pîşe oldı bezl ü cûd / ‘Âlemüñ halkı aña kıldı sücûd
*Kâle İskenderu melectü’l-bilâde bi’l-
fürsâni ve emlikü’l-kulûbe bi’l-ihsâni*
Her kim ihsân ehlidür Allah aña / Cenneti yurd eyleye vallâh aña
*Es-sahiyyu lâ-yedhuli’n-nâra
velev kâne fâsıkan*
- 10365 Pes bilüñ ihsân kılandur âdemî / hak aña münkâd kıldı ‘âlemi
Çünkü bu ihsân işi oldı tamâm / İşidenler añladı bildi tamâm

İmdi bu kez câhile n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek

Çün câhilsüz dünyada yir yok-durur / Bil ki 'âlimden bu câhil çok-durur

Câhile hâmûş u üskütdür cevâb / Halka ol hem yüz suyudur hem savâb

10370 Dilüni dut girme degme sözlere / Yarın olmaya 'itâb dilsüzlere

Men samete necâ

Söz ile oldu mükerrem âdemî / Söz-ile tutdı bu cümle 'âlemi

Halaka'l-insâne 'allemehü'l-beyâni

55/3-4

İlla câhilden sakıngıl sözüni / Söyleyüp hôr eyleme kendüzüni

Cevâbü'l-ahmakı sükâtun

Söz gönülde gevhere benzer i yâr / Câhile söylep anı eyleme hôr

Cevheri virme dükândâr eline / Altunı degşürme dumru pulına

10375 İssine söyle sözi söyler-iseñ / Üsküt eyle câhili ger er-iseñ

Câhile dek durmañ olur söylemek / Yohsa söylendükçe söz artar emek

Bir cevâbı câhilüñ üsküt imiş / Karşu söyleşmek anuñla od-ımiş

Câhili üskût-ıla basdı basan / Dek durana ürdügin kesdi basan

Ma'lum oldu câhilüñ dirligi ne / Ne gerekdür işine dirligine

10380 Câhile üskût-ıla virgil cevâb / Üsküt u hâmûş aña 'ayn-ı savâb

Bu kezin 'âlimlere n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek

Çünkü 'âlimsüz bize yokdur usûl / Pes aña karşu niçe ollum fozûl

'Âlim öñinde tevâzu' eylegil / Her ne kim söylerseñ alçak söylegil

Çünkü toprakdan yaratdı hak seni / Yine toprak kılısar mutlak seni

Minhâ halaknâküm ve fihâ nu'idüküm ve minhâ

nuhricuküm târeten uhrâ 20/55

- 10385 Şimdiden toprak gibi pes alçak ol / Ol ulular ayagında toprak ol
Od gibi serkeş olan âdem degül / Aña ger iblîs dirseñ gam degül
Kanda bir ‘âlim görürseñ iy safâ / Baglagıl anuñ-ıla ‘ahd ü vefâ
Bunlara her dem tevâzu‘ eylegil / Her nefes himmet tevakku‘ eylegil

Men tevâza ‘a li ‘llâhi refe ‘ahu ‘llâhu

‘azzimü ‘l- ‘ulemâ ‘e fe inneküm

muhtâcüne ileyhim fi ‘d-dünyâ

ve ‘l-âhireti

- 10390 Her gönül kim ine her dem topraga / Ol gönül üzre gerek rahmet yaga
Allah ol toprakdan anı götüre / Her ne kim eksügi varsa bitüre
Her gönül kim yüce dutdı özini / ‘Âkibet hôr eyledi kendüzini
Yücelikten düşdi ol oldı zelîl / Tâ ebed ol hâl-ıla kaldı zelîl
Çünki dâne düşdi toprak altına / Aña elbette gerek rahmet ine
Çün ulaldı özini gördi yüce / Dogradı orag anı uçdan uca

Lâ-sa ‘adete ma ‘a ‘t-tekebbüri

- 10395 Pes tevâzu‘ ulu devletdür ere / Hâsa eylerseñ anı ‘âlimlere
Uş tamâm oldı ol on pendüñ sözi / Añladı kim var-ısa gönli gözi
Añladı dirlik nedür öñden soña / Añlamaduñsa yine eydem saña
Kim ol on pendüñ bilesin adını / Adını bilseñ alasın dadını
Biri sıdkuñ dogru ola hakk-ıla / Biri insâf eyleyesin halk-ıla

- 10400 Biri kılğıl nefsüñe kahr u cefâ / Biri hidmet kıl uluya iy safâ
Biri senden kiçiye şefkat-durur / Birisi döst döstına nasîhat-durur

- Birisi düşmanlara hilm eylemeñ / Birisi dervîşlere ihsan eylemeñ
Birisi câhillere hâmûş ola / Birisi ‘âlimlere alçak gele
Uşbu on pendî dutan irdi hak’a / hak yolında buldı ol ‘ömr-i bekâ
10405 Hôş geçürdi ‘ömrini bu pend-ile / Nefsi dîvin bağladı bu bend-ile
Devlet anuñ kim duta işitdügin / Döndere hak’dın yaña ussın ögin
Dut bu pendî işlegil bu işleri / Bu işi kim kıldı oldı yol eri
Kim ögüt aldı-y-ısa hôr olmadı / Kaldı magbûn her kim ögüt olmadı
Ulular pendin dutarsañ iy safâ / Görmeyesin dünyada kahr u cefâ
10410 Uşbu dünya kimseye döst olmadı / Bî-vefâdur kimse döstlık bulmadı
Hükmüñ altındagınuñ yi gussasın / Dünyada hükm altına sen düşmedin
Yıl Süleymân tahtını götrür-idi / Her ne kim aña aña yitrür-idi
‘Âkibet Allah anı virdi yile / Tâc u tahtı kamusı vardı yile
Devlet anuñ kim yidürdi yimedın / Dünyayı terk itdi terk it dimedin
10415 Ölüminden ilerü öldi tamâm / Göresin gördi işi oldı tamâm / *Mûtû kable en-temûtû*
‘Âşık’uñ dün gün temennâ kılduğı / Dünya halkından bu genci bulduğı
Bir eyü dirlik-durur halkdan bula / Halk anuñla hazret’e lâyıık ola
Ola ol dirlik bu halka yüz suyu / Rahmete müstagraık ide kamuyı
İy Çalap sen rûzı kıl kullaruña / Ol dükenmez hönı yohsullaruña
10420 ‘Işkın artur ‘ışk-ıla diñleyenüñ / Diñleyüp söz ma‘nısın añlayanuñ

ONINÇI DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I HÂTİME-İ KİTÂB İDER BİL KİM

‘ULEMÂ’-İ MATAKADDEM BÜNYÂD-I

‘İLM-İ HİSÂB ON NESNE ÜZERİNE

KOYUPDURLAR VE HAK TA‘ÂLÂ

KELÂM-I MECİD’DE BUNÇA NESNELERİ HİSÂBDA ON ZİKR İTDİ *VE TİLKE*

‘AŞERETÜN KÂMİLETÜN İŞÂRET BU

MA‘NİYEDÜR

OL SEBEBDEN ÖTÜRÜ BU KİTÂBI ON

BÂB ÜZRE KISMET İTDİ VE HER BÂBDA

ON DÂSİTÂN-I ‘ACİB VE GARİB VE

BEDÂYİ‘-İ SANÂYİ‘ SÖYLEDİ KİM Kİ

TÂLİB OLSA ANDAN FEVÂYİD-İ

MEVÂYİD İKTİBÂS İDE VE SIRAT-I

MÜSTAKİM-İ ‘AKL-I SELİMDE SÂBİT-

KADEM VE RÂSİH-DEM OLA VE BU

KİTÂBUÑ ADINI GARİB-NÂME KILDI

ZİRÂ Kİ BU MA‘ÂNİ-İ MEZKÛRE TÜRK

DİLİNDE GARİB DÜŞDİ

Kanı ol girçek gönül issi eren / Kançaru bakdı-y-ısa ‘ibret gören

Kanı ol ma‘nî bilen gelsün berü / Gözi gönli bir dem uht olsun berü

Kanı ol kim bu yola sâdıkdur ol / Kanı ol kim bu söze ‘âşıkdur ol

Cân kulagıyla bu sözi diñlesün / Söz içinde gizlü ma‘nî añlasun

10425 Ya‘ni bilsün bu hikâyet ne’ydügin / Bu hikâyetden irâdet ne’ydügin

Geldük imdi bu sözüñ takrîrine / Bir nazar kıl pâdişâh takdîrine

Gör ki ne kıldı vü n’itdi n’eyledi / Dünyada bu halkı niçün eyledi

Niçün oldu yir ü gök ü cism ü cân / Nişe geldi dünyaya bu ins ü cân

- Gökde niçün yorıdı bu ay u gün / Niçün oldı ay u yıl u dün ü gün
- 10430 Nişe bağlandı zamâna ay u yıl / Nişe berkindi mekâna âb u gil
Nişe bitdi yir yüzinde huşk u ter / Nişe dutdı dünyayı dürlü hüner
Niçün oldı dünyada bu yaz u kış / Niçün işlendi cihânda her bir iş
Tâ ki hakk' uñ gizlü genci açıla / Rahmeti bu cümle halka saçıla
Bileler her bir işi adı-y-ıla / Bileler her bir aşı dadı-y-ıla
- 10435 Yiyüp ol ni'metleri şükr ideler / Bileler hak varlığın zikr ideler
Biline bu dünyada her bir hüner / Küfr ü dîn ü fısk u tâ'at hayr u şer
Diledi çün bu işi ol Kârsâz / Eyledi yir gök ü viridi kış u yaz
Yir ü gögi toptolu halk eyledi / Degme bir halkında bir hulk eyledi
Degme birne viridi bir dürlü hüner / Ol hünerle kim agar u kim iner
- 10440 Kimisi kıldı 'ibâdet hakk-ıçun / Kimisi yaptı 'imâret halk-ıçun
Kimi da'vet kıldı halkı Tañrı'ya / 'Ömrini harc itdi anda bî-riyâ
Kimi alplıgla çıkardı adını / Aldı kendü düşmanından dâdını
Kimi dutdı mülki sürdi saltanat / Oldı 'âlem halkı aña kol kanat
Kimi san'atlar dörıtdi dünyada / San'at-ıla ol kişi geldi ada
- 10445 Kimi tasnîf eyleyüp düzdi kitâb / Okır anı 'âm u hâs u şeyh ü şâb
Gitdi bunlar işi kaldı yâdigâr / Böyle düzdi 'âlemi ol Kirdigâr
Çünkü nevbet degdi geldüm ben dakı / Birleyüben ol biri bildüm hak'ı
Gördüm ol hak yolda dirlik süreni / Niçe getmiş añladum ol ereni
Ben dahı düşdüm bularuñ suyına / Cân gönül tâ kim bulardan toyına
- 10450 Çün meded irdi Çalap'dan yıldı / Cân içinden hâl diliyle gel didi
Ol erenler soyını soyla didi / İşin işle sözini söyle didi

- Soyladum gördüm bular n'itdügini / Añladum bildüm niçe gitdügini
Dünya mülkin terk idüp gitmiş bular / İlla komış her biri bir yâdigâr
Kim anuñla añılupdur her biri / Sûreti öldi velî adı diri
- 10455 Çünki gördüm gidiserven ben dahı / Aç gözün kalmayısarsın sen dahı
Diledüm benden dahı bir yâdigâr / Kala göre anı cümle ihtiyâr
Añalar ben miskini anuñ-ıla / Añılasın sen dahı aduñ-ıla
Devlet anuñ kim eyü ad kazana / Rahmet ol eylük pınarın kazana
Çün bu fikri hak bıraktı gönlüme / Yir ü gök 'ibret görindi gözüme
- 10460 Gördüm uşbu 'âlemi 'ibret tolu / 'Âlem içre âdemî hikmet tolu
'Âlem içre gördüğüm 'ibretleri / Âdemîde buldugum hikmetleri
Bir yire dirşürdüm oldı bir kitâb / Oldı bünyâdı anuñ on dürlü bâb
Degme bâbda geldi on destân dile / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla
Bu kitâbuñ bâbı niçün oldı on / Degme bâbuñ dâsitânı geldi on
- 10465 Niçün ondur bu kitâbuñ tertibi / Niçün on üzre urıldı terkibi
Niçün oldı uşbu iş eydem saña / Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña
Gördüm ol Kur'ân'da Allah söylemiş / On kez añmış döstların medheylemiş
Yine on kez döstların ögmiş-durur / On dahı düşmanları sögmiş-durur
İşid ol döst medhini niçe'ydüğün / Kim bilesin bu hikâyet ne'ydüğün
- 10470 Birisi et-tâ'ibüne't-tâ'ibât / Birisi el-'âbidüne'l-'âbidât
Birisi er-râki'üne'r-râki'ün / Birisi es-sâcidüne's-sâcidün
Birisi el-hâmidüne'l-hâmidün / Birisi es-sâyihüne's-sâyihün
Birisi şol emr-i ma'rûf söyleyen / Birisi şol münkeri nehy eyleyen
Biri şol kim bekledi hak haddini / Ya'ni tagyîr olmadı İslâm dini

10475 Biri ol dōstdan ne geldi dōstına / Hôş beşâret geldi mü'min üstine

El-âmirûne bi'l-ma'rûfi ve'n-nâhûne

'ani'l-münkeri

ve'l-hâfizûne li-hudûdi'llâhi 9/112

Uşbu on medhi Çalap dōstlarına / Eytdi vü kıldı nisâr üstlerine

Yine añdı öğdi on dürlü kulu / Seçmedi bunlarda bay u yohsulı

Bir işid bunlar dahı kimdür 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân

Biri şol girçek müsülmânlar ki var / Er ü 'avret birbirine oldu yâr

İnne'l-müslimîne ve'l-müslimâti

33/35

10480 Biri mü'min kim inandı Tañrı'ya / Er ü 'avret hakk'a döndi bî-riyâ

Ve'l-mü'minîne ve'l-mü'minâti

33/35

Birisi dün gün ayag üzre durur / Er u 'avret tâ'at üzre cân virür

Ve'l-kânitîne ve'l-kânitâti 33/35

Birisi şoldur ki sâdik oldılar / Er ü 'avret sıdk-ıçun cân virdiler

Ve's-sâdikîne ve's-sâdikâti 33/35

Birisi şol sabr iden kirtü eren / Er ü 'avret sabr içinde cân viren

Ve's-sâbirîne ve's-sâbirâti 33/35

Birisi şoldur ki korka Tañrı'dan / Er ü 'avret yolda korkuyla giden

Ve'l-hâşi'îne ve'l-hâşi'âti 33/35

10485 Biri şol kim gitdiler sadka-y-ıla / Er ü 'avret dünyadan nafka-y-ıla

Ve'l-mutesaddikîne ve'l-mutesaddikâti 33/35

Birisi şoldur ki oruç dutdılar / Er ü ‘avret yolda şöyle girdiler

Ve’s-sâ’imîne ve’s-sâ’imâti 33/35

Birisi şoldur ki yıgdi özini / Er ü ‘avret bekledi kendüzini

Ve’l-hâfizîne fûrûcehüm ve’l-hâfizâti 33/35

Birisi şol kim hak’ı zikr itdiler / Er ü ‘avret zikr içinde girdiler

Ve’z-zâkirîna’llâhe kesîren ve’z-

zâkirâti 33/35

Uşbuları on kez öğdi ol Celîl / Hîç gümânsuz geldi âyât u delîl

10490 On kez on kez döstların öğdi Çalap / On dahı düşmanlara sögdi Çalap

Eydeyüm ol sögdügi niçe’ydügin / Kim bilesin bu hikâyet ne’ydügin

Biri şol kim külle hallâfin didi / Ya’ni yañlış and içen oldı adı

Bir mehîn didi anı hor eyledi / Ya’ni oldur cümle halkuñ horyadı

Biri hemmâzin didi Kur’ân aña / Ya’ni artuk sözlüdür dir görseñe

10495 Biri meşşâ’in didi ma’nîsi ne / Ya’ni dün dölpi yorır şer üstine

Bir nemîmin diyüben kıldı lakab / Ya’ni aña bir sehün-çîn dir Çalab

Biri mennâ’in didi ma’nî ne var / Ya’ni halkı men’ ider hayrın yıgar

Biri eytdi mu’tedin ma’nî nedür / Ya’ni kim bî-zabt u bî-endâzedür

Bir dahı aña esîmin dir Celîl / Ya’ni yazuklu günehkâr u zelîl

10500 Bir ‘ütillin didi Allah ol kula / Ya’ni ma’lûm kıldı çirkîn hûy-ıla

Bir dahı bellü zenîm oldı adı / Ya’ni hak aña harâm-zâde didi

Uşbu on harf kim didi hak anlara / Ya’ni sögmekdür bilüñ düşmanlara

Kimdür ol hak sögdügi gör iy safâ / Şol ki düşmân dutdı anı Mustafâ

Anı bildüñ bir dahı işid bu kezin / Âyet-ile eydeyüm Allah sözün

10505 Bunda hikmet ne'ydüğünüñ gâyetin / Ma'lum olur okıyınçak âyetin

Mûsa birle va'de kıldı ol hakîm / Kim otuz gün oruç ola ol Kelîm

Ve vâ'adnâ Mûsâ selâsîne leyleten

7/142

Dutdı otuz gün velîkin olmadı / Anuñ-ıla va'de yirne gelmedi

Hak buyurdı on dahı dut kim ola / Cümle eksük bitile yirne gele

Ve etmemnâhâ bi-'aşrin fetemme mîkâtü rabbihi erba'îne leyleten 7/142

On dahı dutdı ol iş oldı tamâm / 'Ahd ü va'de yirine geldi tamâm

10510 On-ıla yitildi ol 'ahd eksügi / Mûsa birle söyleşüp hak eytdügi

Hak yine eytdi bu cümle kullara / Hâsa 'âma baylara yohsullara

Kim gelürse hayr-ıla bendin yaña / Döndürem ben birine on hayr aña

Men câ'e bi'l-haseneti felehu 'aşru

emsâlihâ 6/160

Birine on, ona yüz, yüze biñin / Biñinüñ Allah bilür mislindekin

Âyet-ile añladuk biz bu işi / On dahı bir gör ne vardur iy kişi

10515 Yine eytdi her ne kim yirden biter / Ya'ni ne gelse nebâtdan huşk u ter

Onda birsin sayuban virgil baña / Tokuzın algıl halâl olsun saña

Degdügi gün ya'ni kim 'öşrini vir / Ol halâl lokma yiyenler böyle yir /

Ve âtû hakkahu yevme hasâdihî 6/141

Añla imdi sen bu sözün hikmetin / Gör hak'ün cômardlığın u rahmetin

Virdüğinden onda bir kendü diler / Ya'ni kim ol tokuzuñ çirkin siler

10520 Aldugından birine on döndürür / Ya'ni sini togru yola göndürür

Hôş satu bâzâr kanı müşterî / Müşterîsi kimdür anuñ yol eri

Ma'lum oldı ol dahı bir gör yine / Kur'an içre on ne vardur sor yine

Âyetüñ onında bir had kodılar / Bir 'aşır dip onına ad kodılar

Ma'nide bir âyetüñ biñ dadı var / Sûretâ on âyetüñ bir adı var

10525 Kanda kim on nesne ya'nî cem' ola / Rahmeti ol cem' içinde şem' ola

Hak ona gör ne didi Kur'ân-ıla / On-ıçun gelmiş-idi ol kâmile

Tilke 'aşeretün kâmiletün 2/196

Kanda kim on var-ısa oldı kemâl / Nitekim ol on kişi buldı kemâl

Yarlıgandı onı bir kezde tamâm / Bilür âhir anı cümle hâs u 'âm

Hôş beşâret geldi hak'dan bunlara / Rûzı kılsun anı cümle kullara

10530 Çün bular yüz urdı bu girçek dine / Onı dirneşdi bir ağaç dibine

Lekad razıyallâhu 'ani'l-mü'minîne iz

yübâyi'üneke tahte's-şecereti 48/18

Tutdılar kutlu elin Peygâmbere / 'Ahdine bil bağlayup ol serverüñ

Tafrı'nuñ birligine inandılar / hak diyüp Peygâmbere yönendiler

Eytdiler girçekleyin geldük yola / Mâl u baş u cân u ogul kız bile

Biz bu yoldan dönmeyevüz tâ ebed / Üstümüzde tanug olsun ol Ahad

10535 Ev ü barh esbâb u mülk ü mâlumuz / Senden ayru olmaya her hâlumuz

Çün bu 'ahdi eyledi ol on kişi / Ne'yledi hak bunlara gör iy kişi

Bunlara indürdi rahmet âyetin / Âyetinden bilesin söz gâyetin

İnne'llezîne yübâyi'üneke innemâ

yubâyi'ûna'llâhe 48/10

On ne vardur yine bir gör dünyede / Kim bilesin sen bu 'ilmi iy dede

Hak ta'âla çün yaratdı dünyeyi / Dünyada virdi bize her nesneyi

Hüve 'llezî halaka leküm mâ fi 'l-arzı

cemî'an 2/29

- 10540 Her ne kim varsa cihânda adı var / Ad içinde gizlenü bir dadı var
Her birinüñ dadı birle adını / Ma'lum itdi adı birle dadını
Virdi kıymet üstine urdı hisâb / Dirlik eyler anuñ-ıla şeyh u şâb
Cümle kıymet ol hisâbla bilinür / Anuñ-ıla satılır u alınur
Ol hisâbuñ aslın on üzre kodı / Aslı ondur yüz biñ olursa adı
- 10545 Diñle imdi niçedür sen ol onı / Kim saña yüz göstere ma'nî yöni
Biri bir bir saysañ on kez on olur / Yüz olur ol on kim on kez on olur
Yüzi yüz kez saysañ on kez oldı biñ / Çünkü bir yüz on yüz oldı toldı biñ
On biñ olur saysañ on kez ol biñi / Yüz biñ olur saysañ on kez on biñi
Yüz biñi on kez sayamaz kimsene / Ko anı sayma girü gel ol ona
- 10550 Bu hisâbuñ aslı birdür haddi on / Ger göge çıkdıysa boyı kaddi on
Yirde gökde sayılan şol on-ıla / Ma'lum oldı kamu iş kıldan kıla
Anuñ-ıçun bu kitâbuñ aslın on / Eyledük bâbın u urduk faslın on
Degme bir bâbında on destân tamâm / Geldi anda her mukîm ü her makâm
On kez on destân gelüpdür nazm-ıla / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla
- 10555 Bu kitâbuñ kim okırsa kamusın / Sımaya hiç kimse anuñ nâmusın
Kim 'amel eylerse ol rahmet bula / Dünyada 'ukbîde ol ragbet bula
Kim alursa bu kitâbı yâdına / İre cümle ma'ninüñ bünyâdına
Gerçi kim söylendi bunda Türk dili / İlla ma'lum oldı ma'nî menzili
Çün bilesin cümle yol menzillerin / Yirmegil sen Türk ü Tâcık dillerin
- 10560 Kamu dilde var-ıdı zabt u usûl / Bunlara düşmiş-idi cümle 'ukûl

Türk diline kimsene bakmaz-ıdı / Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı

Türk dahı bilmez-ıdı ol dilleri / İnce yolu ol ulu menzilleri

Bu Garîb-nâme anın geldi dile / Kim bu dil ehli dahı ma‘nî bile

Türk dilinde ya‘ni ma‘nî bulalar / Türk ü Tâcık cümle yoldaş olalar

Vemâ erselnâ min-resûlin illâ

bi-lisâni kavmihi 14/4

10565 Yol içinde birbirini yirmeye / Dile bakup ma‘niyi hor görmeye

Tâ ki mahrûm kalmaya Türkler dakı / Türk dilinde añlayalar ol hak’ı

Gerçi gönüldür iren ol menzile / Ol gönülde eglenen gelmez dile

Kamusıyla dil dahı hem işdedür / İremese eydür işdür işde dür

Hâliyâ dogru haber eydür bu dil / Gerçi kim irmez aña bu kâl-u-kâl

10570 Kamu dilde ma‘ni vardur bilene / Cümle yolda hak bulındı bulana

Her nefesden yol açıkdur Tañrı’ya / Kim añabildiye anı bî-riyâ

Kamu dilde var-durur ma‘nî sözi / Görene gizlü degül ma‘nî yüzi

Ma‘ni ehli ma‘ninün kadrin bilür / Kanda kim bulsa aña ragbet kılır

Çok ‘acâyib çok garâyib nesneler / Söylenür dilde neler vardur neler

Kavluhû ta‘âlâ; Zâlîke fazlu’llâhi

yü’tîhi men yeşâ’e

va’llâhu zü’l-fazli’l-‘azîmi 62/4

10575 Ma‘niyi bir dilde sanmañ siz hemân / Cümle diller anı söyler bî-gümân

Cümle dilde söylenen ol söz-durur / Cümle gözlerden gören ol göz-durur

Cümle cânlar sevdügi bir nesnedür / İlla bilmez kimsene kim ol nedür

Baglanupdur her biri bir sûrete / Lîki maksûd oldı geldi sûrete

- Ol suratda nesne vardur cân görür / Anuñ-ıçun anuñ üzre cân virür
- 10580 Bu kitâbuñ hatmı uş oldı tamâm / Toptolu yüz dâsitân geldi tamâm
- Yidiyüz otuz yılında hicretüñ / Sözi irdi hatmine bu fikretüñ
- Ma'niyi hõd kimsene hatm itmedi / Bu sözi kat' eyleyüben gitmedi
- Bildüginçe söyledi her bir kişi / İltmedi kimse kemâle bu işi
- Söz içinde artug eksük var-ısa / Bitürivirsün anı kim yâr-ısa
- 10585 hak katında 'Âşık' uñ eksügi çok / Allah' uñ eksüklüye eylügen çok
- Kamu halkuñ eksügi bundan biter / Rahmetiyle ol kamuyı hõş dutar
- Fazl u rahmet ol ışıkde çok-durur / Ol-durur ümmîdi ayruk yok-durur
- İy Hudâvendâ senüñ fazluñ delim / Sensin âhir hem hakîm ü hem 'alîm
- Rahmetüñle yarlığa kullaruñı / Sen esirge kendü yohsullaruñı
- 10590 Her ki diñlerse bu sözi iy Celfil / Rahmetüñ olsun aña her dem delil
- Eydene diñleyene vü yazana / Rahmet eyle yâ ilâhe rabbenâ
- 10592 Her nefes biñ rahmeti hakk' uñ aña / Kim yazanı fâtiha birle aña

TEMME KİTÂBU DİVÂN-I

'ÂŞIK PAŞA Bİ hAMDİ'LLÂHİ

VE 'AVNİHİ VE hÜSNİ TEVFİKİHİ

Fİ-SENETİ İSNEYNİ VE SEMÂNİNE

VE SEMÂNİ Mİ'E

/

SONUÇ

Özet olarak söylemek gerekirse, Türk edebiyatının İslâm medeniyeti içindeki ilk büyük eserleri telif olarak karşımıza çıkar. Bu durum XI. yüzyılda *Kutadgu Bilig* ile kendini gösterir. *Garib-nâme* de tertip bakımından *Kutadgu Bilig*'e benzer. O devir Türk hayatına yer veren Âşık Paşa, görüp geçirdiklerini, tecrübelerini, hayalini, yaşayışını ve ilmini *Garib-nâme* ile gösterir. Eserin içine girilince şairimizin Türk milletinin hayatına geçmişi ve geleceği ile ne derece nüfuz ettiği hemen anlaşılır. O *Orhun Âbideleri*'nden başlayarak, *Kutadgu Bilig*'e ve *Dede Korkut*'a kadar gelen başka bir dilde bile yazılsa, *Mesnevî*'deki duruma kadar bütün Türk hayatını bilen ve yaşayan bir âlimdir. Bunun yanında babası ve dedesi gibi sünnî olup İslâmî ilimleri hakkıyla bilen biridir. Çok dil öğrenmesi ve öğrendiği dillerin edebiyat ve kültürlerini hakkıyla bilmesi onu ortak kaynaklara götürür. Böylece Mevlâna Celâleddin-i Rumî gibi âlimlerle aynı safta yer alır. *Garib-nâme*'de Mevlâna tesirinden bahsedilmesi de bu yüzdendir. Hâlbuki *Mesnevî*'nin tertip ve hikâye tarzı *Garib-nâme*'ye hiç benzemez. *Mesnevî* hikâyeleri anlatımda ne kadar dağınık ise, *Garib-nâme* onun zıddına, o kadar nizam ve intizam içindedir. Her iki eserde de o devir Türklüğünün hayatına, âdetlerine yer verilirse de³⁵ *Garib-nâme*'deki derli toplu durum *Mesnevî*'de görülmez. Ayrıca ele alınan konular; benzerlik de gösterebilir, farklı farklı anlatılır. Ancak Âşık Paşa *Mesnevî*'den beyit seviyesinde kalan bazı ifade şekillerine eserinde yer vermiştir.

Bundan başka *Garib-nâme*'deki nefis ve akıl konusu aşağı yukarı bazı farklarla *Risâletü'n-Nushiyye* ile benzerlik gösterir. Yalnız Âşık Paşa konuyu Yunus'a göre daha da genişletir. Ayrıca *Garib-nâme*'de *Yunus Divanı*'nın bazı beyitleri de açıklanır. Benzerlik bakımından Hacı Bektaş-ı Veli hazretlerinin *Makâlât*'ını da zikretmek gerekir. Tabii ki bütün bunlarda, aynı inanca ve ortak bir kültüre bağlılığın, aynı çevrede hayatı yaşamanın ve dile getirmenin de rol oynadığını belirtmeliyiz.

Garib-nâme'nin Türk edebiyatında önemli bir yeri olan *Mevlid* üzerinde büyük tesiri vardır. Gerçekte bazı söyleyişler, ya kısmen değiştirilerek veya aynı şekilde Süleyman Çelebi tarafından *Mevlid*'e alınmıştır. Bunu:

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ
Andan oldu ibtidâ vü intihâ

şeklinde, daha *Garib-nâme*'nin ilk beytinden itibaren görmeye başlarız.

Garib-nâme'de, hacimli bir eser olması bakımından bazı beyitlerin, aynen veya az çok değiştirilerek tekrar edildiği de görülür. Ayrıca her kıssanın başında ve sonunda benzer ifadeler yer verildiği de bir gerçektir. Eserin açık ve çekici bir anlatımı, anlaşılabilir bir dili vardır. Dikkat çeken bir başka özellik Arapça ve Farsça tamlamalara sadece gerek duyulunca, çok az yer verilmesidir. Bunun yanında bazı beyitlerde Arapça ve Farsça kelimelere hiç yer verilmediği gibi alınanlar da ölçülü olarak alınmıştır.

Ayrıca eserin 1920 yılına kadar, 600 sene gibi bir zamanda nüshalarının çoğalarak gelmesi, *Garib-nâme*'nin değerini göstermektedir.

³⁵ Kemal Yavuz, *Muîni'nin Mesnevî-i Murâdiyesi*, Basılmamış doktora tezi, İ.Ü.Edebiyat Fak., İstanbul 1977.

BİBLİYOGRAFYA

- Akar, Metin; *Şeyyad Hamza Hakkında Yeni Bilgiler*, Türklük Araştırmaları Dergisi, sayı 2, İstanbul 1987.
- Aksoy, Hasan; *Dursun Fakih*, Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 10. cilt, İstanbul 1994.
- Akün, Ömer Faruk; *Divan Edebiyatı*, Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 9. cilt, İstanbul 1994.
- Arat, Reşit Rahmeti; *Kutadgu Bilig I, Metin*, Türk Dil Kurumu Yayınları 458, 2. Baskı, Ankara 1979.
- Âşık Paşa; *Garibnâme*, Süleymaniye Lâleli 1752, Almanya Tubinger 1684, Koyunoğlu 13634, Kayseri Raşid Efendi 9344.
- Atsız; *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser, İstanbul 1970.
- Banarlı, Nihad Sami; *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 1. cilt, İstanbul 1972.
- Coşan, Esad; *Hacı Bektaş-ı Veli Makâlât*, Seha Neşriyat, İstanbul tarihsiz.
- Çantay, Hasan Basri; *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm* (Haz. Doç. Dr. M. A. Yekta Saraç), Risale yayınları, İstanbul 1993.
- Çelebioğlu, Amil; *Sultan II. Murad Devri Mesnevileri*, Basılmamış doçentlik tezi, Erzurum 1976.
- Çelebioğlu, Amil; *Muhammediye*, I-II; Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3028, İstanbul 1996.
- Dilçin, Cem; *Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahar, İnceleme-Metin-Sözlük*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını-Sayı: 51, Ankara 1991.
- Dilçin, Dehri; *Yûsuf ve Zeliha*, Türk Dil Kurumu Yayını, İstanbul 1946.
- Elvan Çelebi; *Menâkıbu'l-Kudsîyye Fî Menâsibi'l-Ünsîyye Baba İlyas-ı Horasânî ve Sülâlesinin Menkabevî Tarihi*, (Haz. İsmail E. Erünsal-Ahmet Yaşar Ocak), Türk Tarih Kurumu Yayınları Sa: 12, Ankara 1995.
- Ergin, Muharrem; *Orhun Âbideleri*, Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser: 32, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.
- Ergin, Muharrem; *Dede Korkut Kitabı I*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 169, Ankara 1989.
- Ergun, Sadettin Nüzhet; *Türk Şairleri*, 1 cilt, No. 9, İstanbul, 1 Haziran 1936.
- Gökbilgin, Tayyib; *Osman I*, İslâm Ansiklopedisi, 95. cüz, M.E.B. Basımevi, İstanbul 1971.
- Gölpınarlı, Abdülbâki; *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İstanbul 1961.
- Gölpınarlı, Abdülbâki; *Âşık Paşa'nın Şiirleri*, Türkiyat Mecmuası, c.V, İstanbul 1936.
- Gözütok, Avni; *Âşık Paşa'nın Garib-nâmesi, İlk dört bâbının transkripsiyonlu metni, gramer, kelime teşkili, çekimler ve seçme lugat*, Yüksek Lisans tezi, Erzurum 1986.
- Gürol, Ayşe; *Âşık Paşa ve Garib-nâmesi*, Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet tezi, İstanbul 1991.
- Güzel, Abdurrahman; *Kaygusuz Abdal*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1981.
- Hoca Sadeddin; *Tâcü't-Tevârih*, I. cilt (Haz. İsmet Parmaksızoğlu) Kültür Bakanlığı Yayınları: 301, Eskişehir 1992.
- Hüseyin Hüsameddin; *Amasya Tarihi*, 2. Cilt, İstanbul 1329-1332.
- İnalcık, Halil; *Adaletnâme*, Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 1. cilt, İstanbul 1988.
- İslâm Tarihi Ansiklopedisi*, 10. cilt, İstanbul tarihsiz.
- Kafesoğlu, İbrahim; *Selçuklular*, İslâm Ansiklopedisi, 105. cüz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.
- Kaplan, Mehmet; *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1976.
- Kaplan, Mehmet; *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3, Tip Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1985.

- Karahan, Abdülkadir; *XIV. Yüzyıl Sonlarına Kadar Türk Kültürü ve Edebiyatı*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 2659, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1985.
- Kaymaz, Zeki; *Âşık Paşa Garib-nâme, Dil özellikleri, kısmî transkripsiyon, söz dizini*, basılmamış Doktora tezi, Malatya 1989.
- Koca, Salim; *I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1997.
- Korkmaz, Zeynep; *Sadrüddin Şeyhoğlu Marzubân-nâme Tercümesi*, Ankara 1973.
- Köprülü, Mehmet Fuad; *Âşık Paşa*, İslâm Ansiklopedisi 9. cüz, İstanbul 1970.
- Köprülü, Mehmet Fuad; *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 3. Baskı, Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1976.
- Köprülü, Mehmet Fuad; *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, İstanbul 1972.
- Köprülü, Fuad; *Edebiyat Araştırmaları, Makaleler Külliyyatı 1, 2. baskı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1985.
- Köprülü; M. Fuad; *Edebiyat Araştırmaları 2, Ötüken Yayınları*, İstanbul 1989.
- Köymen, Mehmet Altay; *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, III.cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Kur'an-ı Kerim Lugatı; (Mütercim, Mahmut Çanga), Timaş Yayınları, İstanbul 1994.
- Kut, Günay; *Âşık Paşa*; Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 4. cilt, İstanbul 1991.
- Küçük, Sabahattin; *Bâkî Divânı*, Tenkitli basım, Türk Dil Kurumu Yayınları: 601, Ankara 1994.
- Latîfî; *Tezkere-i Latîfî*, Dersaadet İkdâm matbaası, İstanbul 1314.
- Levend, Agâh Sırrı; *Âşık Paşa'nın Bilinmeyen İki Mesnevisi*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, Ankara 1953.
- Levend, Agâh Sırrı; *Âşık Paşa'nın Bilinmeyen İki Mesnevisi Daha: Hikâye ve Kimya Risalesi*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1954.
- Mazıoğlu, Hasibe; *Kitâbu Evsâfi Mesâcidi 'ş-Şerîfe*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1974.
- Mehmet Neşrî; *Kitâbu Cihan-nümâ, Neşrî Tarihi, 1.cilt* (Haz. Faik Reşat Unat-Mehmet Altay Köymen), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1949.
- Mehmet Tahir (Bursalı); *Âşık Paşa*, Türk Derneği, 1. sayı, İstanbul 1327.
- Mehmet Tahir (Bursalı); *Osmanlı Müellifleri*, 1.cilt, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333.
- Mengi, Mine; *Garib-nâme'de Alplik Geleneğiyle İlgili Bilgiler*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara 1985.
- Muallim Nâci; *Lugat-ı Nâci*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1978.
- Okuyucu, Cihân; *Âşık Paşa'nın Tasavvuf Risâlesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2. sayı, Kayseri 1988.
- Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi, 5 ve 6. cilt*, İstanbul tarihsiz.
- Sertkaya, Osman Fikri; *Ahmed Fakih*, İlmî Araştırmalar, 2. cilt, İstanbul 1996.
- Sivri, İsmail; *Nasrettin Hoca Fıkralarıyla Yaşam Öyküsü*, İstanbul 1998.
- Süleyman Çelebi; *Mevlid* (Haz. Faruk K. Timurtaş), Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser Dizisi: 27, İstanbul 1970.
- Şapolyo, Enver Behnan; *Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, Güven matbaası, Ankara 1972.
- Şapolyo, Enver Behnan; *Kırşehir Büyükleri*, San matbaası, Ankara 1967.
- Şehabeddin Süleyman; *Târih-i Edebiyât-ı Osmâniye*, İstanbul 1328.
- Şemseddin Sami; *Kamusu'l-A'lâm*, 2.cilt, İstanbul 1306.
- Şemseddin Sami; *Kamusu'l-A'lâm*, 4. cilt, İstanbul 1311.
- Tarım, Cevat Hakkı; *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, Kırşehir Vilâyet Matbaası, Kırşehir 1938.
- Tatçı, Mustafa; *Yunus Emre Divanı II*, Tenkitli Metin, Kültür Bakanlığı Yayınları 1280, Ankara 1990.
- Timurtaş, Faruk K.; *Yunus Emre Divanı*, Kültür Bakanlığı Yayınları 1000 Temel Eser Dizisi:

- 72, İstanbul 1989.
- Timurtaş, Faruk K.; *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 2. baskı, İstanbul 1990.
- Tulum, Mertol; *Elvan Çelebi'nin Menâkıbü'l-Kudsiyye Adlı Eserinin İkinci Baskısı Münâsebetiyle III*, Türk Dünyası Araştırmaları, sayı 106, İstanbul 1997.
- Tulum, Mertol; *Hikmetlere Göre Yesevîlik ve Orta Asya Kültür tarihi Bakımından Önemi*, İlmî Araştırmalar 7, İstanbul 1999.
- Turan, Osman; *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971.
- Tüzüner, Abdullah Âtîf; *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, Mustafa Barçın neşri, İstanbul 1970.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, I. cild, Türk Tarih Kurumu Yayınlarından, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1972.
- Varlık, M. Çetin; *Germiyan-oğulları Tarihi (1300-1429)*, Sevinç matbaası, Ankara 1974.
- Yavuz, Kemal; *Muîni'nin Mesnevî-i Murâdiyyesi, (Türkçede Bilinen İlk Mesnevî Tercüme ve Şerhi)*, cilt I-II, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul 1977.
- Yavuz, Kemal; *XIII-XVI. Asır Dil Yadigarlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri*, Türk Dünyası Araştırmaları, 27. sayı, Faruk Timurtaş'a Armağan, İstanbul 1983.
- Yavuz, Kemal; *Şeyhoğlu Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları: 39, Ankara 1991.
- Yavuz, Kemal; *Germiyanogullarının Türk Kültür Hayatındaki Yeri*, İlmî Araştırmalar 1, İstanbul 1995.
- Yavuz, Kemal; *Edebiyatımızda Gezen Nefesler*, Tarih ve Medeniyet, 61. sayı, Nisan 1999, İstanbul 1999.